

EFENDİMİZ'İN
SALLALLAHU ALEYHİ VE SELLEM

AİLE HAYATI

ALİ DEMİREL • YÜCEL MEN

Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Aile Hayatı

Ali DEMİREL - Yücel MEN

EFENDİMİZ'İN (S.A.S.) AİLE HAYATI

İSBN
978-605-66277-1-2

Peygamber Yolu Derneği İktisadi İşletmesi

Emniyet Mahallesi Meltem Sokak No: 5
34696 Üsküdar/İSTANBUL

www.peygamberyolu.com

Takdim

Öncelikle Peygamber'e eş olmak, büyük bir risktir; zira kazancı da kaybı da iki kattır! Ezvâc-ı Tâhirât'a doğrudan seslendiği yerde, "Siz, herhangi bir kadın değilsiniz!"[1] diyen Kur'ân'ın hükmü açıktır:

- Ey Peygamber hanımları! İçinizden her kim, çirkinliği aşikâr bir günah işlerse, onun cezası iki kat olur. Bu, Allah'a göre kolaydır. Ama her kim de Allah'a ve Resûlü'ne itaat eder, güzel ve makbul işlere devam ederse ona da mükafatını iki kat verir ve ona Cennet'te kıymetli bir nasip hazırlarız!"[2]

Yine, Kur'ân'ın açıktan ifade ettiği gibi attığı her adımı vahye dayalı olan[3] Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, evliliklerini de kendi başına yapmamış, Allah'ın direktif ve talimatları neticesinde gerçekleştirmiştir. Bunu ifade sadedinde O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Ne ailemden evlendiğim bir kadın ve ne de evlendirdiğim bir kızımın izdivacı, Cebrâil'in Allah'tan bana getirdiği bir iznin dışında gerçekleşmiştir!"[4] buyurmakta ve evliliklerinin de vahye dayandığını haber vermektedir.

Şu da bir gerçektir ki Resûlü için Allah'ın tercih ettiği eşler, Allah ve Resûlü'nü hoşnut edecek kıymette insanlardır; insanlar arasından Peygamberi'ni süzüp seçen Allah *(celle celâlühû)*, Ezvâc-ı Tâhirât dediğimiz annelerimizi de *(radıyallahu anhünne)* insanlar arasından süzmüş ve kıvam itibariyle O'na eş olabilecek donanımda yarattıklarıyla O'nun hayatını birleştirmiştir. Bunu ifade sadedinde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmaktadır:

- Şüphesiz ki Allah *(celle celâlühû)* benim, sadece ehl-i Cennet olanlarla evlenmemi murâd buyurdu![5]

Öte yandan bu, evlilikleri öncesinde annelerimize de bildirilen, âdeta kulaklarına kar suyu akıtılan bir husustur; eserin içinde de yer yer karşılaşılacağı üzere Allah *(celle celâlühû)*, neredeyse hepsinin duru dünyasına bunu aksettirmiş, rüyalarında temessül ettirdiği sembollerle, önlerinde böyle bir evliliğin söz konusu olacağını hepsine hissettirmiştir.

Bu açıdan bakıldığında Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ezvâc-ı Tâhirât'tan her birisi ile evliliği, Allah'ın önceden takdir ettiği bir kaderdir ve belli başlı hikmetlere bağlı olarak gerçekleşmiştir.

Bilindiği üzere Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, 63 yıllık bir ömür sürmüştür ki bunun 25 yılını hiç evlenmeden yaşamıştır. Mekke gibi sıcak ve insanların çok erken yaşlarda evlendiği bir beldede bu, her iradenin üstesinden gelebileceği bir husus değildir ki iffet âbidesi Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, çocukluğundan itibaren bir Peygamber masûmiyeti içinde yaşamış, mübarek gözü nâmahreme hiç değmemiştir![6]

25 yaşına geldiğinde ise, kendisinden 15 yaş büyük ve iki defa evlilik yapmış, üstelik yanında çocukları da olan dul bir kadın ile evlenmiş, Hadîce Validemiz *(radıyallahu anhâ)* vefat edeceği âna kadar da bu evliliğinin üzerine ikinci bir evlilik düşünmemiştir. Süre olarak bu, tam 25 yıldır ve bu evliliğin de üçüncü şahısların gündeme getirmesi neticesinde başladığı, Hadîce Validemiz'in talebiyle gerçekleştiği ayrıca üzerinde durulması gereken bir husustur.

Hadîce Validemiz'in vefatından sonra ve yine üçüncü şahısların gündeme getirmesiyle gerçekleşen Sevde Validemiz'in evliliği de farklı değildir; Hazreti Sevde de *(radıyallahu anhâ)* dul, beş çocuklu ve yaş olarak da Allah Resûlü'nden *(sallallahu aleyhi ve sellem)* daha büyüktür. Âişe Validemiz ile evleneceği âna kadar bu evliliğin üzerinden de yaklaşık dört yıl geçmiş ve Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Âişe Validemiz ile evliliği de yine üçüncü şahısların teşvikiyle gerçekleşmiştir.

Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* ile evlendiğinde Fahr-i Rusül Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*,

54 yaşındadır ve diğer annelerimiz ile evlilikleri de bu yaştan sonra tahakkuk etmiştir! Hafsa Validemiz ile izdivacında 56, Ümmü Seleme Validemiz ile evliliğinde 57, Cüveyriye ve Zeyneb validelerimizle nikâhlandığında ise 58 yaşında olan Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, Ümmü Habîbe Validemiz ile 59 yaşındayken evlenmiş, Meymûne ve Safiyye validelerimizle de 60 yaşlarında iken nikâh akdetmiştir.

Bu tabloyu görüp de söz konusu evlilikleri bedenî isteklere bağlamaya çalışan insanın, kendisiyle problemi olduğu açıktır ki biz, bu kadar bedîhî olan bir mevzuda daha fazla izahı zâid görmekteyiz.

Allah'ın murâdı ve Resûlü'nün tercihi de bu istikamette olduğuna göre söz konusu evliliklerin belli başlı hedef ve hikmetleri olmalıdır ki meselenin bizi ilgilendiren yönü de işin burasıdır.

Bilindiği üzere diğer peygamberlerden farklı olarak Peygamber Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, âlemşumül bir vazife ile tavzif edilmiştir; dünyanın her bir coğrafyası ve yeryüzündeki her bir insan, O'nun muhatabıdır. Üstelik bu, Kıyâmet'e kadar hiç değişmeyecek bir hükümdür ki bu hedefin tahakkuku adına Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evlilikleri, çok merkezi bir yerde durmaktadır. Konuya bu zâviyeden bakıldığında, hedefleri ve hikmetlerini nazara alarak Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evliliklerini, irşâd ve tebliğ adına daha çok insana ulaşmak, yakınlık tesis etmek suretiyle kin ve nefret söylemlerini sonlandırmak, temsil ettiği dini, düşmanlıkta başı çeken ailelerin de konusu haline getirmek, geleceğin idareci, kumandan ve muallimlerini bu tabii zeminde yetiştirmek, herkesin gözü önünde cereyan eden uygulamalarıyla zihinlerde yer etmiş asırlık yanılgıları ortadan kaldırmak, farklı yaş ve fıtrattaki kadınlarla evlenmek suretiyle ümmetine, aile ve kadına ait ahkâmı kapsayıcı hükümler kazandırmak, farklı kabile ve şehirlerin nabzını daha yakından tutmak suretiyle onlarla olan münasebetlerini daha sağlam bir zemine oturtmak gibi başlıklar altında özetlemek mümkündür ki dilerseniz, fikir vermesi bakımından saydığımız hususlardan bir-ikisine temas edelim:

Tahmin edileceği üzere o günkü toplumda akrabalık, insanları birbirine kenetleyen en önemli bağlardan birisidir; zira o gün, herhangi bir kabileden kız alan veya kızını veren birisi, sadece muhatabı olduğu aile ile değil, kabilenin bütünü ile akraba oluyordu! Onun canı veya malına karşı yapılan saldırı, kabilenin bütününe yapılmış gibi kabul görüyor ve bunun için kılıçlar çekilebiliyor, insanlar tanımadıkları insanları müdafaa adına canlarını bile riske atabiliyorlardı! Aynı zamanda bu, oturup konuşabilmek için bulunmaz bir zemin idi ki Kur'ân'ın defalarca ifade ettiği gibi insanların îman edebilmeleri için kendini parçalarcasına bir gayretin[7] temsilcisi olan Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evliliklerine bu açıdan bakıldığında, bu evliliklerle O'na *(sallallahu aleyhi ve sellem)* birçok kapının aralandığı, doğrudan veya dolaylı olarak en sıkışık zamanlarda umulmadık desteklere muhatap kılındığı ve âdeta birer köprü gibi duran her bir annemizin üzerinden irşâd ve tebliğ vazifesini yapabilecek yeni imkânlara kavuştuğunu görmekteyiz. Bu arada, söz konusu evliliklerle düşmanlıkların muhabbete inkılâb ettiği, kin ve nefrette başı çekenlerin bile

zaman içinde bu vesileyle gelip İslâm'ı tercih ettikleri de ayrı bir gerçektir ki başlı başına bu, düşmanlığa düşman olan Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, muhataplarının bedenini ortadan kaldırmayı hiç düşünmediğini, aksine onlardaki düşmanlık duygusunu ortadan kaldırmayı gaye edindiğini, bununla da yetinmeyip o güne kadar nefretin esiri olan bu kalblere, sevgi ve muhabbet tohumları yerleştirmeyi hedeflediğini göstermektedir. Sonuçları açısından bakıldığında bu, tahakkuk etmiş bir gerçektir ki bütün bu icraatlarıyla Sultân-ı Enbiyâ Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, gönlüne girilemeyecek insanın ve çözüme kavuşturulamayacak problemin olmadığını da fiilen göstermiş olmaktadır.

Bilindiği üzere İslâm'ın ilk muhatabı Kureyş olduğu gibi başta Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* olmak üzere ashâba en çok sıkıntı yaşatan kabile de yine Kureyş idi. Mâziden gelen onca yakınlığa rağmen koyu bir körlük yaşamış ve yanı başlarında duran, ellerinden tutabilmek için defalarca kapılarına kadar gelen, en çok problem çıkaranlarını bile ayırt etmeksizin evine alıp üst üste ziyafetler veren ve onlardan birisinin bile, körlükten kurtulup hakikati görür hâle gelişi karşısında kendisine dünyalar verilmiş bir insanın sevincinden daha çok sürûr duyan Şefkat Peygamberi'nin kıymetini bilememişti. İstisnalar dışında düşmanlıkta tam 21 yıl başı çekmişlerdir ki başta Hadîce Validemiz olmak üzere Hazreti Sevde, Hazreti Âişe, Hazreti Hafsa, Hazreti Ümmü Habîbe ve Hazreti Ümmü Seleme Validelerimiz *(radıyallahu anhünne)*, bu kabileye mensuptur.[8] Her bir annemizle evliliğin, Kureyş'te farklı bir karşılığı vardır ve zaman alsa da netice itibariyle bu hedef tahakkuk etmiş ve buzları eriten bu zeminde Mekkelilerin hepsi gelip Müslüman olmuşlardır. Hazreti Zeyneb Bint-i Huzeyme ile Hazreti Meymûne'nin ait olduğu kabile, Tâif'ten Necid'e kadar çok geniş bir coğrafyada hüküm sürmektedir. Aynı zamanda anabir kardeş olan bu annelerimiz, 11 kız kardeştir ve bu kız kardeşlerden her birisi, bir başka kabile ile evlilik yapmıştır. Dolayısıyla bu annelerimiz ile evlendiği gün Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, aynı anda 10 kabileyle daha akraba olmuştur ki onlar arasında, Kureyş'in alt kolu Benî Mahzûm ve Benî Ümeyye gibi düşmanlıkta başı çeken kabileler de vardır. Mekke lideri Ebû Süfyân'ın kızı Ümmü Habîbe Validemiz ile evlilik, Mekke fethinin kırılma noktasıdır ve bu evlilikten üç yıl sonra Mekke'deki herkes, eski düşmanlıklarını bir kenara bırakmış, daha düne kadar ordularla üzerine yürüdükleri Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve O'nun temsil ettiği İslâm'ın birer müdâfii konumuna yükselmişlerdir.

Cüveyriye Validemiz ile Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evliliği, çölün rengini değiştiren müthiş bir adımdır; "Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* akrabalarına esir muamelesi yapamayız!" diyen ashâbın âlicenâp tavırları neticesinde sadece o gün yüzlerce kişi gelip Müslüman olmuş, arkasından gelen günlerde ise başta reisleri olmak üzere kabilenin tamamı, eski anlayışlarını bir kenara atarak din olarak İslâm'ı seçmiş, Resûlullah'ı da davasını da baş tâcı ederek bu güzellikleri, çölün derinliklerine taşıma gayreti içine girmiştir!

Özetle her bir annemiz, Allah Resûlü'nü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendi kabile, şehir veya devletine ulaştıran bir köprü vazifesi görmüştür; Allah'ın *(celle celâlühû)*, sadece kendisine tanıdığı ve teşvik ettiği bu hakkı kullanmak suretiyle O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, 23 yıl gibi kısa bir zamanda muhataplarının bütününe ulaşmış, çaldığı her kapının yüzüne kapandığı bir

dönemde, bu vesileyle pas tutmuş bütün kilitleri açma imkânına kavuşmuştur. Böylelikle O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yanına bile yaklaşılamayan insanlarla akrabalık zemininde yan yana gelebilmiş, kin ve nefretle oturup kalkanların gönlü bu ortamlarda yumuşatılmıştır; onlara yemekler vermiş, evliliklerini vesile ederek velîmelerine davet etmiş, yakınlıklarını nazara vererek onlara hediyeler göndermiş, duyacakları şekilde arkalarından onları medh ü sena etmiş ve "sıla-i rahim"in önem arz ettiği o kültürde akrabalarının ziyaretine gittiği gibi kapılarını onlara da açarak kendine ait güzellikleri gösterme imkânı bulmuştur.

Öte yandan aile, toplumun en temel unsurudur ve Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ailesi, ilk günden itibaren bu misyonunu zirvede edâ etmiştir; İslâm'a ilk koşanlar, başta Hadîce Validemiz olmak üzere saâdet hânesinin uzak-yakın sakinleridir ki şartların çok ağır cereyan ettiği Mekke'de en önde hizmet edenler de bu insanlardır.

Sonraki yıllar açısından bakıldığında daha farklı bir durum söz konusudur; âdeta bu ev, sadece o günün insanlarını değil, Kıyâmet'e kadar her bir mü'mini şekillendirecek bir mektep hüviyetine bürünmüş ve Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* saâdet hânesi, geleceğin idarecilerinden muallimlerine kadar herkesi ilgilendirecek yepyeni bir medeniyeti mayalamıştır. İslâm'ın dört büyük halifesinden ikisi ile kızlarını evlendiren Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ikisinden de kız almak suretiyle onları, saâdet hânesinin birer ferdi haline getirmiş ve böylelikle onlara, hem bu mektepten vasıtasız ders alma imkânı tanımış hem de annelerimiz veya kendi kızları vasıtasıyla mahrem dünyasına ait detayları da öğrenebilecekleri zemini oluşturmuştur.

Kıyâmet'e kadar her bir mü'minin düşünce dünyasını şekillendirecek bilginin temeli de yine bu yuvada atılmıştır; "müksirûn" tabir edilen ve Allah Resûlü'nden en fazla hadîs rivayet eden insanların neredeyse hepsi, bu eve tekellüfsüz girebilme imkân ve imtiyazına sahip insanlardır ki bu vesileyle Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, nübüvvet çağlayanından ilim devşirecek olan kabiliyetlere kapılarını açmış, doldurdukları kovalarını gelecek nesillere intikal ettirecek zemini oluşturmuştur:

5374 hadîs rivayet eden Ebû Hureyre Hazretleri, bu hücrelerin inci gibi etrafını çevirdiği Mescid'in gece-gündüz müdâvimi olduğu gibi hayatını ilim peşinde geçiren Ashâb-ı Suffe'nin temsilcisi olması hüviyetiyle de Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bulunduğu hücrelere rahat girebilen, açlıktan bayılıp kalma pahasına da olsa O'nun izini takip edip dağarcığını ilimle dolduran çok önemli bir isimdir.

2630 hadîs rivayet eden Abdullah İbn-i Ömer *(radıyallahu anhümâ)*, Hafsa Validemiz'in kardeşidir ve bu vesileyle o, hâne-i saâdetin bir ferdi hüviyetine kavuşmuş körpe bir dimağdır.

2286 hadîs rivayet eden Enes İbn-i Mâlik, son on yılını bu evde geçirmiş müstesna bir fıtrattır; hicret sonrasında herkesin Allah Resûlü'ne hediye getirdiğini gören annesi Ümmü Süleym *(radıyallahu anhâ)*, en kıymetli varlığı olan oğlu Enes'in *(radıyallahu anh)* elinden tutmuş ve onu, Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* getirip hizmetine adamıştır.

2210 hadîs rivayet etmekle birlikte Âişe Validemiz'in bu noktadaki rolü çok daha farklıdır; zikrini ettiğimiz râvilerin hepsi, daha sonraları ona talebe olma lüzumunu

hissetmiş ve böylelikle hem muttali olamadıkları birçok konuyu öğrenmiş hem de eksikliklerini tamamlama veya yanlışlarını da tashih etme imkânı bulmuşlardır. Aynı zamanda Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, hiç kimsenin olmadığı yerlerde yaşanan olayların tek şâhidi ve rivayet ettiği bir çok hadîsin de ilk duyanıdır. Üstelik o, duyduklarını sadece hıfzına almakla iktifa etmemiş, önceki malumatlarıyla kıyaslar yapmak suretiyle zihnine takılan her şeyi gelip Allah Resûlü'ne sorarak bildiklerinin sağlamasını yapmış bir muallimedir. Bu yönüyle o, hükümde "illet" tabir edilen ana maksadı çok iyi bilen ve bilgisini marifete dönüştürerek kullanıma hazır hâle getirebilen ender insanların başında gelmektedir.

1660 hadîs rivayet eden Abdullah İbn-i Abbâs *(radıyallahu anhümâ)*, hem Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* amcasının oğlu hem de Meymûne Validemiz'in yeğenidir ki bu vesileyle neredeyse zamanının bütününü Allah Resûlü'nün izini sürerek geçirmiş müstesna bir dimağdır. Bu dimağa hâne-i saâdet, gece gündüz açıktır ki o gelişlerinden birisinde Allah Resûlü'nü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* teheccüd namazı kılarken görmüş ve o da arkasından gelip namazına dâhil olmuştu. Ancak Resûlullah'ın namazı bir türlü bitmek bilmiyordu; Bakara, Âl-i İmrân ve Nisâ sûrelerini sadece birinci rekatta okumuştu! Üstelik rükû ve secdeleri de kıraatı kadar uzun, kaveme ve celseleri de rükû ve secdelerine denk idi. O kadar ki Fahr-i Âlem'in namazına ayak uydurmakta zorlanan Abdullah İbn-i Abbâs *(radıyallahu anhümâ)*, Resûlullah'ın arkasından o gece sessizce gitmeyi bile düşünmüştü!

Habîb-i Ekrem Efendimiz'den çok hadîs rivayet edenlerden bir diğeri Abdullah İbn-i Mes'ûd'un *(radıyallahu anh)*, zikri geçenler gibi Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile bir akrabalığı yoktu; ancak Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, annesi ile birlikte onun için Mescid-i Nebevî'nin hemen yanı başında bir ev inşa ettirmiş ve ona, hâne-i saâdete istediği zaman girebilme hususunda özel imtiyaz tanımıştı. O kadar ki annesiyle birlikte Abdullah İbn-i Mes'ûd Hazretleri, geceler dâhil zamanlarının çoğunu annelerimizin arasında geçiriyordu ki bu tabloyu gören ashâb, onları da ehl-i beytin birer ferdi gibi görüyordu.[9]

Bir diğer gerçek ise annelerimiz arasında Allah Resûlü'nden hadîs nakleden sadece Âişe Validemiz değildir; Hazreti Ümmü Seleme (378), Hazreti Meymûne (76), Hazreti Ümmü Habîbe (65), Hazreti Hafsa (60), Hazreti Zeyneb Bint-i Cahş (20), Hazreti Safiyye (10), Hazreti Cüveyriye (7) ve Hazreti Sevde de (5) *(radıyallahu anhünne)*, O'ndan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* rivayette bulunmuşlardır. Üstelik, büyük çoğunluk itibariyle Ezvâc-ı Tâhirât'ın rivayet ettiği hadîsler, başka insanların olmadığı tenha zamanlarda cereyan eden Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* en mahrem bilgileridir.

Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* saâdet hânesinin, Hâlid İbn-i Velîd gibi bir "Seyfullah"ın yetişmesinde de büyük rolü vardır; zira Hazreti Hâlid, Meymûne Validemiz'in kız kardeşi Lübâbetü's-Suğrâ'nın oğluydu ve İslâm ile şerefyâb olduktan sonra onun da ayağının birisi bu hânenin içindeydi. Zaten o, bu evliliğin akabinde Müslüman olmuş bir isimdi ve teyzesi Hazreti Meymûne'yi sıklıkla ziyarete gelirdi. Mesela bu gelişlerinden birisinde bir diğer teyzesi Hufeyde Bint-i Hâris, Necid'den Meymûne Validemiz'e bir keler göndermiş ve o da bu keleri pişirip yemek hazırlamıştı.

Derken kurulan sofraya Allah Resûlü de davet edilmiş ve O da, pişen yemekten almak için mübarek elini uzatmıştı ki orada bulunan annelerimizden birisi:

- O, kelerdir yâ Resûlallah, deyince yemekten vazgeçmiş ve sofradan elini çekmişti. Resûlullah'ın bu tepkisini gören Hâlid İbn-i Velîd hemen:

- Keler yemek haram mı yâ Resûlallah, diye sormuş, bu soruya mukabil Sultân-ı Rusül Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Hayır, buyurmuştu. "Fakat, benim kavmim arasında böyle bir alışkanlık olmadığı için onu ben yadırgıyorum!"

Haram olmadığına göre tabiatı kaldıranın yemesinde bir beis yok demekti ve aldığı cevap üzerine Hazreti Hâlid onu parçalamış ve Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bakışları altında yemişti.[10]

Diğer taraftan Ezvâc-ı Tâhirât, risâlet mektebinin talebeleri olduğu gibi onun hem uygulayıcıları ve hem de ümmetin muallimleriydi. Duyup gördüklerini yaşayarak ilk temsil edenler, çoğu kere onlar oluyordu. Bu yönüyle onlar, toplumun mayası hüviyetindelerdi. Özellikle kadınları ilgilendiren ahkâmı İslâm dünyası, büyük çoğunluğu itibariyle onların varlığına borçludur; karşılaştıkları her farklılığı sormuş, başkasının gündeminde olmayanları da gündem yapmış ve ibâdet ü tâat başta olmak üzere din adına insanların önüne, kıymetini takdirden aciz kaldığımız geniş bir birikim kazandırmışlardır. Şayet, -farz-ı muhal- başta Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* olmak üzere onların Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sorduğu o günkü sorular olmasaydı bugün biz, tefsir, hadîs ve fıkıh kaynaklarından istifade ettiğimiz bilginin yarısının câhili olurduk!

Ruhunun ufkuna yürüdükten sonra Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* arkasından gelen asrı fiilen şekillendirenlerin başında da yine annelerimiz gelmektedir; başta halifeler olmak üzere hemen herkes, onlara gelir ve yeni karşılaştıkları bir meselenin Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında nasıl icrâ edildiğini sorarlardı ki bu alış-verişi çok iyi bilenlerin de dediği gibi bu kapıya gelip de eli boş geri dönen olmamıştır!

Özetle vermeye çalıştığımız bu cehd ü gayret, ilim adına birikim ve dinin yaşanabilir olduğunun toplumda farklı insanlar tarafından temsili, İslâm medeniyetinin temel taşlarını oluşturmaktadır ki bu yönüyle "Efendimiz'in Aile Hayatı" adıyla elinizde tuttuğunuz bu eser, söz konusu medeniyeti şekillendiren ana mayayı anlatmaya matuf hazırlanmış bir kitaptır. İlmî ve resmî söylem kaygısı güdülmeden hazırlanan, ancak kaynakları itibariyle her meselesini ilmî temeller üzerine bina eden bu kitapta, annelerimizin üzerinden Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hayatını okuyacak, şahısları itibariyle annelerimizi daha yakından tanıma imkânı yanında Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ev haline de muttali olacaksınız.

Şunu da ifade etmek gerektir ki kitap olarak "Efendimiz'in Aile Hayatı", sadece dünü anlatan bir eser değildir; günümüzde bizim dünyamıza da sıçrayan aile problemlerine dikkat çeken ve aynı zamanda onlara Nebevî reçeteler sunan bir kitaptır!

İstifade temennisiyle…

---

1 Bkz. Ahzâb Sûresi 33/32-34

2 Ahzâb Sûresi 33/30, 31

3 Bkz. Necm Sûresi 53/2-4

4 İbn-i Asâkir, *Târîh* 69/149

5 İbn-i Asâkir, *Târîh* 69/149

6 O’nu çok farklı konularda itham etme yarışına giren ve düşmanlıkta kural tanımaksızın saldıran Ebû Cehil ve İbn-i Selûl dâhil hiç kimse, Allah Resûlü’nün iffetine gölge düşürecek en küçük bir kusur zikretmediği gibi annelerimiz ile evliliğini de yadırgayan bir cümle edememiştir. Bu ise, dönemin şartları gereği söz konusu evliliklerde yadırganacak en küçük bir unsurun olmadığının en büyük delilidir.

7 Bkz. Kehf Sûresi 18/6; Şuarâ Sûresi 26/3

8 Efendimiz’in halası Ümeyme Bint-i Abdilmuttalib’in kızı olan Zeyneb Bint-i Cahş (radayıllahu anhâ), aslen Mekke’li olmakla birlikte Kureyş ile müttefik bir kabilenin ferdidir.

9 Bkz. Buhârî, *Menâkıb* 27; Müslim, *Fezâilu's Sahâbe* 110; Tirmizî, *Menâkıb* 37; İbn-i Asâkir, *Târîh* 33/64, 83-88

10 Buhârî, *Et’ıme* 10; *Zebâih* 33; Müslim, *Sayd* 43-47

Buluşma Mevsimi

- Sen çok aza tâlip oldun ey Ebâ Tâlib! Hâlbuki bunu, hiç alâkasız ve uzak bir insan için bile isteseydin, tereddüt etmez sana verirdim; kaldı ki sen, kâmeti aşkın bir kıymetli için bunu istiyorsun, hiç vermez miyim![11]

Bu sözler, kervanın başında Şam'a gidecek birisini aradığı günlerde, bu iş için ona yeğeni Muhammedü'l-Emîn'i teklif eden Ebû Tâlib'e söylenmiş ifadelerdi. Şam'a göndereceği kervan için işinin ehli birisini aradığını ilan etmiş ve ulaklar vasıtasıyla bunu farklı kabilelere ulaştırmıştı.

Hazreti Hadîce, mal ve mülk olarak zengin, şeref ve asalet yönüyle de bulunmaz bir kıymetti. Kış ve yaz aylarında Şam ve Yemen taraflarına kervanlar gönderir ve güven duyduğu insanlarla müşterek ticaret yapardı. Kadının hor ve hakir görüldüğü, hatta insan yerine bile konulmayacak kadar bir cehâletin, hem de en koyu tonuyla yaşandığı o günkü ortamda, kervanlar tertip edip ülkeler arası ticaret yapmak öyle kolay değildi ve yürek isterdi. Bir kadının evinden dışarı çıkması bile başlı başına tehlikeli bir durumdu. Ancak onun durumu biraz farklıydı; miras olarak elde ettiği kurulu bir düzeni vardı ve bu düzeni devam ettirmede kendisine yardımcı olacak yeğenlere sahipti. Ancak her işe yetişmenin imkânı da yoktu; Şam'a gitmesi gereken bir kervanı daha vardı ve onu evirip çevirecek güvenilir birisini arıyordu.

Diğer yandan o günlerde maddi sıkıntı içinde olan amca Ebû Tâlib de bu ilanı duymuş, aile meclisini toplayarak bu işi yeğeni ile konuşmayı düşünmüştü.

Evet, endişeleri vardı; yeğeninin gelecekteki konumunu fark eden kıskanç insanların O'na bir kötülük yapacağından korkuyordu. Zira bundan 13 yıl önce birlikte gittikleri Şam yolundan bu endişeyle dönmüştü. O gün Busrâ'da buluştuğu Râhib Bahîra'nın tembihleri zihninde bugünkü gibi canlıydı. Baba emâneti Muhammedü'l-Emîn, yarınları aydınlatacak bir ışık kaynağı olacaktı ve ışıktan rahatsızlık duyanların bundan hoşlanmayacağı gün gibi âşikardı. Ancak başka da bir çare gözükmüyordu. Onun için evinin bereket vesilesi[12] yeğenini yanına aldı ve samimiyetini ortaya koyarak içini açtı; önce:

- Yeğenim, dedi. Ardından, gönlü razı olmadığı halde mecburiyetten dolayı bu teklifi yaptığını ifade edercesine, sıkılarak ve mahcup bir eda ile şunları söyledi:

- Gördüğün gibi ben, elinde malı kalmayan bir adamım. Zaman, bizim aleyhimize işledi ve üzerimizden çok olumsuz yıllar geçti; ne malımız kaldı, ne de ticaretimiz! İşte şurada, Şam'a gitmeye hazırlanmış kavminin kervanı duruyor! Hadîce de malını alıp ticaret yapacak adam arıyormuş! Her ne kadar ben senin, Şam taraflarına gitmenden hoşlanmasam ve oradaki hasûd insanların sana bir kötülük yapmalarından endişe edip korksam da çaresizim. O'na bir gitsen, sanıyorum ki senin hakkında duyduğu güven, emniyet ve temiz fıtratın sebebiyle başkaları yerine bu iş için seni tercih edecektir!

"Git!" demek kolaydı ama işi fiile dönüştürüp hayata geçirmek öyle pek de kolay gözükmüyordu. Onun için bu işin, hem ihtimallere bırakılmaması hem de Muhammedü'l-

Emîn gibi hayâ âbidesi bir kıymetin, kendini arz gibi bir konumla karşı karşıya getirilmemesi gerekiyordu. Bu maksatla işin burasında söze, feraset ve kiyasetiyle öne çıkan ve iki tarafı da bilen bir insan olarak Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* halası, Hazreti Hadîce'nin de yengesi[13] Hazreti Safiyye girdi; bu işi, yeğenine bırakmak doğru değildi ve bizzat onu, Ebû Tâlib çözmeliydi!

Hem, Muhammedü'l-Emîn, Hadîcetü'l-Kübrâ için yabancı bir isim değildi; Rabî' İbn-i Uzzâ ve Rebîa İbn-i Uzzâ kardeşler ile de ticaret yapmıştı ki Rabî' İbn-i Uzzâ, aynı zamanda Hadîce'nin kız kardeşi Hâle Bint-i Huveylid'in kocası oluyordu. Emniyet ve güven veren duruşu ile elini attığı her ticari hamlede elde ettiği kâr sebebiyle her alış verişten sonra evlerinin ana konusu olmuş ve Hadîce'nin dünyasında erişilmez bir isim olarak yer etmişti! Açıkçası, Ebû Tâlib'in işi çok da zor değildi!

Gidip konuşmak Ebû Tâlib'e kalsa da öncelikle yeğeninin olurunu almak gerekiyordu; "Ne diyorsun?" dercesine ve az önce söylediklerini hatırlatırcasına yeğenine döndü. Sadece gözler konuşuyordu!

Elbette hâl insanı, hâlden anlardı ve zor durumda kalmış bu samimi gönüle istediği cevabı vermekte gecikmedi; bu bakışın anlamı:

- Sen nasıl istersen öyle olsun amcacığım, demekti.

Yeğeninin olurunu alan Ebû Tâlib'in ilk durağı, Hadîcetü'l-Kübrâ'nın evi idi. O günkü âdetin gerektirdiği kadar hâl ve hatır sorduktan, eş ve dostun selâmını ulaştırdıktan sonra hiç vakit kaybetmeden konuyu açtı ve aradığı iş için ona, yeğeni Muhammed'i teklif ettiğini söyledi.

Evin havası birden değişivermişti. Duydukları karşısında daha ciddi bir tavır takındı Hadîce. Kalbinin ritmi değişmiş, kıpır kıpır olmuştu. Duyduğu heyecanı bastırmaya çalışsa da bu her halinden okunuyordu. Gözlerinin içi gülüyordu. İnanamıyordu! Hiç beklemediği ve ihtimal bile vermediği bir sürprizle karşılaşmıştı. Duyduğundan emin olmak için Ebû Tâlib'in gözlerinin içine bakarak sordu:

- el-Emîn?

Ondaki bu değişim ve heyecan, Ebû Tâlib'i de şaşırtmıştı. Gayet net bir ifadeyle tekrarladı:

- Evet, Muhammedü'l-Emîn!

Şam'a gidecek kervanı da ticareti de unutmuştu âdeta Hazreti Hadîce. Zira hayatının kazancı kapısına kadar gelmişti. Aile meclislerinin biricik konusu olan hakikati yaşayan ve çocukluğundan itibaren amcaoğlu Varaka İbn-i Nevfel'in anlatıp durduğu Âhir Zaman Nebîsi'ne ait bütün vasıfları üzerinde taşıyan Muhammedü'l-Emîn ile yolu kesişmek üzereydi!

Kâh geçmişe ait hatıralara dalıyor kâh gelecekle ilgili olabilecekleri hayal ediyor, renkten renge giriyordu.

Kırk yıl düşünse, yapacağı ticarette ortak olarak kendisine, O'nun gibi birisinin teklif

edileceği aklına gelmezdi!

Ancak olmuştu.

Ticaret mi?

Daha başlamadan kazanmıştı!

Az zamanda bunca değişikliğe şahit olan Ebû Tâlib, asıl hedefini tahakkuk ettirmeden dönme niyetinde değildi ve bu havayı, kendi hedefi istikametinde değerlendirmek istedi:

- Bu iş için iki deve ücret vereceğini duydum. Benim yeğenim güvenilir, işinin ehli ve aynı zamanda emin birisidir; dolayısıyla ben, başkalarına vereceğin ücretin iki katını isterim!

Şaka gibiydi! İki devenin sözü mü olurdu! Dünya ve ukbânın saâdeti ayağına kadar gelmişti; isteseydi, servetinin tamamını verirdi. Henüz farkında olmayan amca Ebû Tâlib'e bu kıymeti hatırlatırcasına döndü. Yanındakinin kıymetini bilmiyorsun dercesine ve içten gelen bir sesle:

- Ey Ebâ Tâlib, dedi. "Sen çok kolay, hoşa gidecek ve az olan bir ücrete tâlip oldun; bundan kat be kat daha fazlasını isteseydin, hiç tereddüt etmeden kabul eder ve vallahi onu da sana verirdim!"[14]

11 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/103, 104

12 Abdülmuttalib'in vefatından sonra Efendimiz'i *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ebû Tâlib evine almıştı. Ancak Ebû Tâlib'in hem nüfusu kalabalık hem de imkânları sınırlıydı; çoğu zaman sofradan doymadan kalkar ve maddi sıkıntı çekerlerdi. Bu duruma muttali olan Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Zemzem'e gider ve ondan içerek açlığını giderirdi. O'na, "Gel, sen de bir şeyler ye!" dediklerinde ise, "Hayır! Ben tokum!" cevabını verir, amcasına yük olmak istemezdi. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/133; Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 2/135; İbn-i Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-Eser* 1/60; Suyûtî, *Hasâis* 1/139

13 O gün Hazreti Safiyye, Hazreti Hadîce'nin erkek kardeşi Avvâm İbn-i Huveylid ile evli idi. Avvâm, yeğenlerinden Zübeyr İbn-i Avvâm'ın da babasıydı. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/73; İbn-i Hacer, *İsâbe* 1/622

14 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/103, 104; Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 2/158; Ebû Nuaym, *Delâil* 1/172, 173

Hadîcetü'l-Kübrâ

Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*[15], Fil Hâdisesi'nden on beş yıl kadar önce dünyaya gelmişti.[16] Babası Huveylid İbn-i Esed, annesi ise Fâtıma Bint-i Zâide idi.

Dört nesil yukarıda bulunan ve Kureyş'in de atası olarak bilinen Kusayy İbn-i Kilâb, Allah Resûlü'nün de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dedeleri arasındaydı. Bu yönüyle aralarında bir akrabalık söz konusuydu. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile akrabalık adına ikinci bir bağ da annesi Fâtıma Bint-i Zâide tarafındandı. Zira dedelerinden Abdimenâf, Resûlullah'ın da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dört nesil yukarıdaki dedesi oluyordu.[17]

Babası Huveylid İbn-i Esed'in Kureyş nezdinde önemli bir yeri vardı; şeref yönüyle en önde olanlardan birisiydi ve önemli işlerinde Mekkeliler, onun fikirlerine müracaat ederlerdi. Yemen taraflarından hissedilen bir tehlikenin önünü alabilmek için Mekkelilerin seçip gönderdiği hey'etin arasında, Abdulmuttalib ile birlikte o gün Huveylid de bulunuyordu.

Kureyş'in atası Kusayy İbn-i Kilâb'dan bu yana aile, Kâbe'ye ait belli başlı işleri deruhte ediyor ve hac ibadeti için gelenlere hizmet veriyordu. Mekke idaresini Huzaalılardan devralan Kusayy İbn-i Kilâb zamanında yapılan hizmet eksenli yerleşim ve iskâna göre bu ailenin evleri, Kâbe'ye en yakın yerde bulunuyordu.[18] O kadar ki Hazreti Hadîce'nin dedesi Esed İbn-i Abdiluzzâ'nın evi, Kâbe'ye dokuz zira'[19] mesafesinde idi; sabahları güneş doğduğunda Kâbe'nin gölgesi evin, akşam gün batarken de evin gölgesi Kâbe'nin üzerine düşerdi.[20] Bu sebeple söz konusu evin sakinleri, neredeyse Kâbe'yi de kendi evlerinin bir parçası gibi görüyordu ki bu evin sakinlerinden birisi olan Hakîm İbn-i Hizâm, herkesin ibadet için geldiği Kâbe'de dünyaya gelmişti.[21]

İşte Hazreti Hadîce'nin *(radıyallahu anhâ)*, dünyaya geldiği yer de Kâbe'nin harîmi denilebilecek böyle bir muhitti. Şuuraltı müktesebatı burada şekillenmiş, dışarıdaki huzursuzluğa inat Beytullah'ın huzura açık havasını teneffüs ederek büyümüştü. Kâbe hakikatine açık dünyasında bir asalet ve ciddiyet nümâyandı.

---

15 Hazreti Hadîce'nin tam künyesi, "Hadîce Bint-i Huveylid İbn-i Esed İbn-i Abdi'l-Uzzâ İbn-i Kusayy İbn-i Kilâb İbn-i Mürre İbn-i Ka'b İbn-i Lüeyy İbn-i Gâlib İbn-i Fihr İbn-i Mâlik İbn-i Nadr İbn-i Kinâne" şeklindedir. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/125, 126; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/11

16 Onun doğumunu anlatırken yeğeni Hakîm İbn-i Hizâm, "O benden iki yaş daha büyüktür; zira o, Fil hâdisesinden 15, ben ise 13 yıl önce dünyaya geldim." demektedir. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/13; Belâzurî, *Ensâb* 1/98, 99; İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/194

17 Bu yönüyle Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, daha sonradan bu hâneye dâhil olacak olan "Ezvâc-ı Tâhirât" arasında, neseb yönüyle de Allah Resûlü'ne en yakın olanlardandır.

18 Hac ibadetiyle ilgili işlere belli başlı aileler arasında taksim eden Kusayy İbn-i Kilâb, daha çok emek gerektiren işleri deruhte edecek aileleri Kâbe'ye daha yakın yerlere yerleştirmişti. Bkz. Ezrakî, *Ahbâru Mekke* 1/74-86

19 Yaklaşık 5 metreye tekabül etmektedir.

20 Kâbe'ye bu kadar yakınlığından dolayı söz konusu bu eve, Kâbe'nin sütkardeşi manasında "Radîatü'l-Kâbe" deniliyordu. O kadar ki bu evin bahçesinde bulunan bir ağacın dalları zamanla o kadar uzamıştı ki tavafa gelenler ona takılmaya başlamış, yoğun günlerde rahat tavaf edemez olmuşlardı. Metâfı daraltan ve insanların tavafını zorlaştıran bu ağacı daha sonraları Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)*, karşılığında sahibine bir inek vermek suretiyle kesmiş ve arsanın bedelini de ödeyerek söz konusu mekânı tavaf alanına katmıştır. Ezrakî, *Ahbâru Mekke* 2/64

21 Aynı zamanda Hadîce Validemiz'in yeğeni olan Hakîm İbn-i Hizâm'ın, Kâbe'de doğan ilk çocuk olduğu ifade edilmektedir. Bkz. İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe 2/58; İbn-i Hacer, İsâbe 1/397

Işık Saçan Bir Kandil: Varaka İbn-i Nevfel

Bu asalet ve ciddiyeti besleyen başka unsurlar da söz konusuydu. Her geçen gün ciddiyetten uzaklaşan toplumun gidişatından duyulan rahatsızlık, Huveylid ailesini arayışa sevk etmiş ve bu arayışta söz konusu aileyi bilgi ve birikimiyle besleyen, temsil ve duruşuyla da onlara metânet kazandıran en önemli kişi, şüphesiz Varaka İbn-i Nevfel olmuştu.

Varaka İbn-i Nevfel, Allah'ın varlık ve birliğine inanan "muvahhid" bir insandı; putlardan hiç hazzetmez, Hazreti Âdem'den bu yana yeryüzünün en kutsal mekanı Beytullah'ın etrafında olup bitenleri de hoş karşılamazdı. Burada yaşanan yanlışlıklar onu, doğru olanı bulmaya yöneltmiş, sahih dini bulabilmek için o da yollara düşmüştü. Doyma bilmeyen bir iştiha ile arıyor, bulduğu her bilgi kaynağına dört elle sarılıp baş tâcı ediyordu.

O günün şartlarında gösterdiği olağanüstü gayretlerle, İbrânice asıllarından Tevrât ve İncil'i okuyacak kadar bilgi sahibi olmuştu. Bir asra yaklaşan gayretleri onu, Âhir Zaman Nebîsi'nin bilgisine ulaştırmış, yaşanan karanlığın ancak böyle bir kandille aydınlığa dönüşebileceğine inanmıştı.

Maziden bu yana eda ettikleri misyon ve Varaka İbn-i Nevfel'in samimiyetiyle şekillenen Huveylid ailesi, tabii olarak o günkü genel toplum yapısından daha farklı bir duruşa sahipti; olumsuzluklara karşı tavırlı ve faziletin peşinde bir duruşları vardı. Zira onlar için bilhassa Varaka İbn-i Nevfel, kızgın çöl vahaları arasında ender bulunan bir tatlı su kaynağı gibiydi.

Bu ailenin bir ferdi olarak Hazreti Hadîce'nin *(radıyallahu anhâ)*, en duru ve en büyük bilgi kaynağı da şüphesiz o idi[22]; küçüklüğünden itibaren her fırsatta onun yanına gidip nasihatlerine kulak kesilir, bencillik ve menfaatin merkeze oturduğu toplumun karanlık dünyasından sıyrılabilmek için hep Varaka İbn-i Nevfel'in ufuklu ve derin sözlerinin peşine düşerdi.

Artık kanaati kesindi; Beytullah'ı nefis ve şeytânlarının oyun alanına çeviren Mekkelilere tavır alan Varaka İbn-i Nevfel'in tek umudu, gelişini dört gözle beklediği Âhir Zaman Nebîsi idi; evirip çevirip sözü O'na getirir, âdeta gözlerini ayırmadığı o kasvetli ufuklardan, bir gün yepyeni bir Güneş'in zuhûr edeceğini söyleyip dururdu.

Tecrübelerini kuzeni Hazreti Hadîce'ye aktarırken daha cömert davranır ve onu, âdeta gelecek günler adına hayata hazırlardı. İki kuzen, birer sırdaş gibiydi; Hazreti Hadîce, karşılaştığı her yeni bilgiyi hemen ona ulaştırır, ulaştığı bilgilere göre kendisine arz edilenleri yorumlayan Varaka İbn-i Nevfel de anlayacağı bir dille onları, Hazreti Hadîce'ye tek tek anlatırdı. Artık onun için Varaka İbn-i Nevfel, hem yakın bir akraba hem de müşküllerini halleden önemli bir mürşid-i kâmil idi.

Aklına takılanları sormak için Varaka İbn-i Nevfel'in yanına gittiği bir gün amcaoğlu şairlik yönünü konuşturmuş, geleceğe ait bilgilerin gizli olduğunu söyledikten sonra vahiy

meleği Cibrîl'in peygamber olarak müjdelediği Ahmed'in gelmek üzere olduğunu kulağına fısıldamıştı:

- Gerçek anlamda bir kurtuluş da ancak O'na inanmakla mümkün olacak, diyordu.

Varaka İbn-i Nevfel'in[23] bahsettiği her bilgi ve fazilet, Mekke'de sadece birisini akla getiriyordu. Hazreti Hadîce gibi manaya açık basiretli birisinin bunu görmeme imkânı yoktu; yeri geldiğinde amcaoğluna Muhammedü'l-Emîn'i soruyor, anlattığı her şeyi fazlasıyla yaşayan bir isim olarak O'nun, beklenen Nebî olup olmadığını öğrenmeye çalışıyordu. Zira Muhammedü'l-Emîn, yolların kesiştiği yerde duruyordu!

Üstelik aynı şeyleri başkalarından da duyuyordu; İbrâhimî geleneği hedefleyip Kâbe merkezli değerlerin peşine düşerek gerçeği arayan Kuss İbn-i Sâide, Zeyd İbn-i Amr, Ubeydullah İbn-i Cahş, Eksem İbn-i Sayfî, Züheyr İbn-i Ebî Sülmâ ve Osmân İbn-i Huveyris gibi insanlar da sözü evirip çevirip Âhir Zaman Nebîsi'ne getiriyor, etraflarında biriken kalabalıklarda merak uyandırmaya çalışıyorlardı. Hakikate âşık olanlar için bu insanların bulunduğu mekanlar, uğrak mahalli gibiydi; semtlerine gelenlerin gönüllerine dokunarak onlara nasihat eder, duygularını harekete geçirip nasihatin kalıcı olabilmesi için de dönemin en etkili aracı olan şiirle bunu pekiştirmek isterlerdi.

Hazreti Hadîce gibi hakikate açık birisi için bu insanların konuştuğu hiçbir güzellik gizli kalmıyor, dalga dalga yayılarak ona kadar geliyordu. Duymak isteyenler için ne çok bilgi vardı! Hicâz'dan Şam'a, Yemen'den Hîre'ye kadar papaz ve râhipler, birbiriyle yarışırcasına ve öz evlatlarını tarif edercesine O'ndan bahsediyordu. Gelişinin haberleriyle çalkalanan Arap Yarımadası'ndaki bilge ve kâhinler, O'nun geleceği zamanı tayin yarışına girmiş, neş'et edeceği mekanın ardesini bile verir olmuşlardı!

Duyduklarına itimadı vardı ve bu bilgiler, Hazreti Hadîce'de büyük bir beklenti meydana getirmişti. Fiziki yapısından asaletine, ailesinden hicretine kadar birçok bilgi, çok yakında yaşanacak bir bayramın müjdecisi gibi duruyordu. Evinin bir ferdi gibi tanıdığı, hayallerini süsleyen ve gelişiyle karanlıkları boğacak olan o Güneş doğmak üzereydi!

İşte Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, toplumların cehâlete kurban gittiği o günlerde böyle bir kaynağın gölgesinde neş'et etmiş, çocukluk günlerini de bu koruyucu seranın içinde geçirmişti. Bu zemin vesilesiyledir ki o *(radıyallahu anhâ)*, büyük kalabalıkların, karadelikler gibi derin ve kesif karanlıklarda boğulduğu o günlerde tertemiz kalabilmiş ender insanlardan birisiydi; putlar karşısında eğilmemiş, çevresinde olup biten olumsuzluklara bulaşmamış, Allah'tan başka mabud tanımamış ve duru bir hayat yaşamıştı. Dahası, gelecek adına ümit dolu bir gönüle sahipti. O kadar ki dikkat çeken bu duruşundan dolayı kendisine, tertemiz manasında "Tâhire" deniliyordu. Zamanla bu unvana, yenileri eklenmeye başlandı; artık Kureyş kadınları ona, hanımefendi manasında "Seyyide" diyor, ufkunun açıklığı ve kavrayışındaki enginlik ile güzelliğinden dolayı onu "Ceyyide" olarak anıyordu.

Oturup kalkması, yürüyüp durması, konuşup susmasıyla Huveylid'in kızı Hadîce, artık dikkat çeken genç bir kız idi; her adımında ayrı bir asalet, her duruşunda ayrı bir vakar

hâkimdi! Zaten neseb yönüyle dupduru, toplumdaki yeri itibariyle de asil ve tertemiz bir ailenin kızıydı. Elde ettiği her bilgi onu daha da olgunlaştırıyor, duruşuna ayrı bir vakar ve ciddiyet katıyordu. Üstelik güzel olduğu kadar aynı zamanda akıllı idi. Onun için Kureyş'in her genci, onunla evlenmek için can atıyordu.

---

22 Bazı kaynaklar, henüz bekâr olduğu dönemlerde Hadîce Bint-i Huveylid ile Varaka İbn-i Nevfel'in evliliğinin de gündeme geldiği, ancak bunun tahakkuk etmediğini anlatmaktadır. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/11

23 Bir asra merdiven dayamış yaşıyla birlikte bir gün Hazreti Bilâl'in işkencesine şahit olmuş ve Mekkelilere o gün çok ağır sözler söylemişti. Akıl almaz işkenceler altında "Ehad! Ehad!" diye inleyen sesine şahit olunca gelip Hazreti Bilâl'in yanında durmuş, "Vallahi de 'Ehad!', 'Ehad!' ey Bilâl!" demiş ve Hazreti Bilâl'i teselli etmişti. Ancak o gün gözü dönmüş Mekkelilerin Varaka İbn-i Nevfel'i duydukları bile yoktu. Onların bu pervasız duruşlarına karşılık o gün Varaka İbn-i Nevfel'in, "Şayet onu bugün öldürürlerse, kendisini bereket vesilesi olarak yâd edecek, mezarını da ziyaretgâh yapacağım!" dediği rivayet edilmektedir. İbn-i Asâkir, *Târîh* 63/25; Zehebî, *Siyer* 1/129

İşte, hiç kimsenin sesini yükseltemediği dönemlerde bu duruşu sergileyen Varaka İbn-i Nevfel, vahyin gelişinden hemen sonra vefat etmiş ve hasretle yolunu gözlediği Muhammedü'l-Emîn ile İslâm'ın aydınlık günlerini yaşayamadan ebedi âleme göçüp gitti. Dolayısıyla biz, tebliğe muhatap olup da onu kabul edip etmediğine dair herhangi bir bilgiye sahip olamadığımız için onun Müslüman olup olmadığı hakkında da bilgi sahibi değiliz. Ancak o güne kadarki duruşuyla onun, ehl-i tevhid olduğunda şüphe yoktur. Hatta bu sebeple bazı âlimler, Varaka İbn-i Nevfel'in Müslüman olduğunu söylemiş ve onu "sahâbe" arasında zikretmişlerdir.

Yıllar sonra bir gün Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Varaka İbn-i Nevfel'in durumu sorulunca, huzurda bulunan Hadîce Validemiz ileri atılmış ve "Şüphe yok ki o, Seni tasdik ediyordu; ancak, Sen zuhûr etmeden önce vefat etti!" diyerek onu tezkiye etmişti. Bunun üzerine Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onun için şunları söylemişti: "Şüphesiz onu ben, üzerinde beyaz bir elbise ile gördüm. Şayet Cehennem ehlinden olsaydı, üzerinde o değil de başka bir libas olurdu!" Tirmizî, *Ru'yâ* 10

Evlilikleri

Babası Huveylid onu, Ebû Hâle künyesiyle bilinen Hind İbn-i Zürâre[24] ile evlendirmişti. Bu evlilikten Hazreti Hadîce'nin, Hâle ve Zeyneb adını verdiği iki kızı ile Hind[25] adında bir oğlu dünyaya geldi ki o günlerde kendisine, Ebû Hâle'den olan bu oğluna[26] izafe edilerek "Ümmü Hind" denilmeye başlanmıştı.

Ne var ki bu evlilik, çok uzun sürmedi ve çok geçmeden Ebû Hâle vefat etti. Bir farkla ki Ebû Hâle, Hazreti Hadîce'ye büyük bir servet bırakmıştı.

O günün şartlarında kocası ölen bir kadın, ya yeniden evlenir veya babasının evine dönmek zorunda kalırdı. Baba evine dönmenin hoş karşılanmadığı Câhiliyye toplumunda bu durum, genellikle yeni bir evlilikle sonuçlanıyordu. Hazreti Hadîce de kocası Ebû Hâle'nin ölümünden sonra Benî Mahzûm'dan Atîk İbn-i Âiz[27] isminde bir başkası ile evlendi.[28]

Ne gariptir ki bu evlilik de uzun sürmedi; çok geçmeden Atîk de vefat etti. Bu evliliğin semeresi ise, Hind[29] isminde bir kız idi.[30]

Bu arada Ficâr savaşları başlamış ve Hazreti Hadîce'nin babası Huveylid de bu savaşlarda vefat etmişti. Geride üçü kız yedi kardeşi kalmıştı; kız kardeşleri Hâle[31], Hâlide[32] ve Rakîka[33], erkekler ise Avvâm[34], Hizâm[35], Adiyy[36] ve Nevfel[37] idi. Ailenin en büyüğü olarak bundan böyle amcası Amr İbn-i Esed onları koruyup kollayacak, bir ihtiyaç duyduklarında devreye girip ihtiyaçlarını o giderecekti.

Kız kardeşlerinden Hâle, Rabî' İbn-i Abdiluzzâ ile evlenmiş ve bu evlilikten, daha sonraları "Emîn" diye tanınacak olan Ebu'l-Âs dünyaya gelmişti.[38] Şüphesiz ki onun bu olgunluğa erişip söz konusu unvanı almasında, yine Varaka İbn-i Nevfel'in büyük rolü vardı.

Hazreti Hadîce nezdinde ağabeyi Hizâm'ın oğlu Hakîm'in de çok ayrı bir yeri vardı; aynı zamanda iyi bir tüccar olan Hakîm İbn-i Hizâm, Hadîce Validemiz'in en büyük destekçilerinden birisi idi.[39]

Efendimiz'in havârisi olarak şöhret bulacak olan Zübeyr İbn-i Avvâm da Hazreti Hadîce'nin yeğenlerinden bir diğeri idi.[40] Aynı zamanda Hazreti Zübeyr *(radıyallahu anh)*, Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* halası Hazreti Safiyye'nin de oğlu oluyordu.

Birer genç olarak, yetiştikleri dönemden itibaren yeğenlerinin büyük desteğini gören Hazreti Hadîce'nin *(radıyallahu anhâ)*, yetişemediği işleri yeğenler üstlenir, böylelikle ona, baba ve eş yokluğunu hissettirmemeye çalışırlardı.

Çevresinin yakın ilgisi ve elinde bulundurduğu maddi imkânları açısından başkasının desteğine ihtiyaç duymadan ayakta kalabilen Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, Kureyş'in en önde gelen ve zengin erkeklerinden teklifler almasına rağmen yeniden evlenip ayrı bir yuva kurmayı defterinden silmişti.[41] Ticârî olarak kurulu bir düzeni vardı ve her Mekkeli gibi o da elindeki serveti değerlendirip ticaret yapıyor, çocuklarının geleceği adına onu, artırarak muhafaza etmeye çalışıyordu. Çocukları ile birlikte âsûde bir hayatı vardı.

24 Bazı kaynaklar onun, Hind İbn-i Nebbaş İbn-i Zürâre olduğu da söylemektedir. İbn-i Sa’d, *Tabakât* 8/11; İbn-i Hacer, *İsâbe* 3/2059

25 İsim olarak o gün Hind, hem kız hem de erkek çocuk için kullanılmakta idi.

26 Babasının adını taşıyan ve aynı zamanda edebiyat ve belağatta temeyyüz eden Hind İbn-i (Ebî Hâle) Hind, müthiş bir ifade kabiliyetine sahipti. Peygamber Efendimiz'in şemâilini, fizikî yönleri ile ahlâk-ı hasenesini bize detaylarıyla anlatan üç kişiden birisi de odur. Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile birlikte Bedir ve Uhud’a katılan Hind *(radıyallahu anh)*, Cemel günü Hazreti Ali’nin safında savaşırken şehîd olmuştur. Onun oğlu Hind de yaşanan tâûn sonrasında Basra'da vefat etmiştir. Hastalık sebebiyle diğer cenazelere kimse yaklaşmazken Efendimiz'in üvey torunu oluşu yönüyle insanlar onun cenazesine koşmuş ve o gün Basra'da büyük bir izdiham yaşanmıştır. İbn-i Hacer, *İsâbe* 3/2059

27 Atîk İbn-i Âbid olduğu da ifade edilmektedir. İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/404; İbn-i Sa’d, *Tabakât* 8/11

28 İlk önce Atîk İbn-i Âiz ile evlendiği de söylenmektedir. Bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/ 2480

29 Hadîce Validemiz’in ikinci kocasından olan kızı Hind Bint-i Atîk, evlilik çağına kadar annesi Hazreti Hadîce’nin yanında kalmış ve evlilik çağına geldiğinde kızı Hind’i Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, Mahzûm oğullarından Safiyy İbn-i Ümeyye ile evlendirmiştir ki bu evlilikten Muhammed adında bir torunu olmuş ve bundan sonra Hind’in oğlu Muhammed ve onun nesli Medîne’de, büyük anneleri Hazreti Hadîce’ye izafe edilerek, ‘Tâhire’nin Oğulları’ diye anılmışlardır. Bkz. İbn-i Sa’d, *Tabakât* 8/12; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2658

30 Bazı kaynaklar Hazreti Hadîce'nin, Atîk İbn-i Âiz'den Abdullah veya Abdimenâf adında bir de oğlunun olduğunu söylemektedir. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/404

31 Mus’ab ez-Zübeyrî, *Nesebu Kureyş* 1/72; İbn-i Hazm, *Cemhere* 1/54. Hazreti Hâle ile Hadîce Validemiz, ana-baba bir kardeştirler.

32 İbn-i Habîb, *Muhabber* 1/100

33 İbn-i Hazm, *Cemhere* 1/54; İbn-i Habîb, *Muhabber* 1/100; Mus’ab ez-Zübeyrî, *Nesebu Kureyş* 1/72

34 İlk Müslümanlardan ve Cennet ile müjdelenenler manasına “Aşere-i Mübeşşere”den Zübeyr İbn-i Avvâm’ın babasıdır. Bkz. İbn-i Hazm, *Cemhere* 1/54

35 Hazreti Hadîce’nin en büyük yardımcısı olan Hakîm İbn-i Hizâm’ın babasıdır. İbn-i Hazm, *Cemhere* 1/54. Hizâm, Ficâr savaşında ölmüştür. Bkz. Belâzurî, *Ensâb* 8/40, 41

36 İbn-i Sa’d, *Tabakât* 3/38. Nesli devam etmemiştir.

37 Nevfel’e, "Kureyş'in aslanı" deniliyordu. İslâm geldikten sonra Mekkelilerin safında yer aldı ve yeğeni Zübeyr İbn-i Avvâm tarafından Bedir'de öldürüldü. Bkz. İbn-i Hazm, *Cemhere* 1/54. Müslümanlara karşı çok sert duruşu vardı. Hatta Hazreti Ebû Bekir ile Hazreti Talha’yı bağlayıp hakaret eden kişi de o idi ki bundan dolayı Hazreti Ebû Bekir ile Hazreti Talha’ya (radıyallahu anhümâ), birbirine bağlanarak daha da yaklaştırılan iki yakın manasında “karîbân” denilmektedir. Bkz. İbn-i Hazm, *Cemhere* 1/54; Mus’ab ez-Zübeyrî, *Nesebu Kureyş* 1/72. Aşere-i Mübeşşere’den Zübeyr İbn-i Avvâm, amcası olması hasebiyle babasının ölümünden sonra onun yanında büyümüştür. Hatta zaman zaman annesi Hazreti Safiyye’nin onu dövdüğüne şahit olduğunda ona kızmakta ve annesi bile olsa yeğenini dövmesini istememektedir. Onun bu tavrına karşılık Efendimiz’in halası ve Hazreti Zübeyr’in de annesi Hazreti Safiyye, çocuğunu terbiye maksadıyla ve geleceğe hazırlamak için te’dîb ettiğini şiirle ifade edince bundan da hoşlanmamış ve Benî Hâşim’e seslenerek, “Şu şâirinize bir şeyler söyleyip bu işten vazgeçirin!” diye tepki vermiştir. Bkz. Mus’ab ez-Zübeyrî, *Nesebu Kureyş* 1/72

Bazı kaynaklar onun, Hazreti Ali tarafından yine Bedir’de öldürüldüğünü söyler. Bkz. İbn-i Hazm, *Cemhere* 1/54

38 Efendiler Efendisi’nin de muvafakatını alarak daha sonraları Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, ilk göz ağrısı kızı Zeyneb’i bu yeğeni ile evlendirecektir.

39 Hakîm İbn-i Hizâm, Fil hâdisesinden on üç yıl önce dünyaya gelmişti. Onun, yaşı yaşına yakın olması ve Kâbe’ye yakınlığı yönüyle Fahr-i Rusul Efendimiz ile ayrı bir yakınlığı vardı. Şüphesiz o gün, neseb ve şecere ilmini en iyi bilenlerden birisi de o idi. Ataları Kusayy İbn-i Kilâb’dan miras kalan “Nedve” işini o gün Hakîm İbn-i Hizâm deruhte ediyordu.

Vahyin geldiği ilk günlerden itibaren Efendimiz’in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* en büyük yardımcılarından birisi olan Hazreti Zeyd’i *(radıyallahu anh)*, Ukâz panayırından satın alıp halası Hadîce’ye getiren o idi. Aynı şekilde boykot, muhasara ve sürgün yıllarında mü’minlere yardım konusunda büyük gayretler ortaya koyan, başta halası Hazreti

Hadîce olmak üzere ihtiyaç sahiplerine yiyecek taşıyan da o idi.

Buna rağmen Hakîm İbn-i Hizâm'ın Müslüman oluşu Mekke fethi sonrasına denk gelmektedir. Bedir günü canını zor kurtarmış, bunu fark eden Hassân İbn-i Sâbit, onun Bedir gününü şiiriyle anlatmıştır. Kendisi de durumun farkındadır ve sonraki günlerde hamd makamında, "Bedir günü beni kurtaran Allah'a hamd olsun!" diye dua ederdi.

Mekke'ye girerken Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu da iltifatları içine almış ve Hakîm İbn-i Hizâm'ın evine sığınanın da emniyette olduğunu ilan ettirmiş, bu fetihle birlikte o da Müslüman olmuştu. Müslüman olduğunda, onun için Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, önceki iyilik ve hayr u hasenatını da hatırlatarak iltifat dolu şu cümleleri söyledi:

"Şüphesiz sen, daha önceki hayırlarınla birlikte Müslüman oldun!" Bkz. Buhârî, *Zekât* 24; Müslim, *Îmân* 55

Hicretin 54. yılında ve Hazreti Muâviye zamanında vefat etmiştir. Vefat ettiğinde yüz yirmi yaşında idi; bunun yarısı olan 60 yılını Câhiliye döneminde, geri kalan 60 yılını ise Müslüman olarak yaşamıştı. Bkz. Belâzurî, *Ensâb* 9/453-455

40 Hazreti Zübeyr *(radıyallahu anh)*, daha ilk günlerde ve henüz 12 yaşındayken Müslüman olmuş, önce Habeşistan'a, ardından da Medîne'ye hicret etmişti. Allah yolunda kılıç kullanan ilk sahâbe o idi. Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Bedir gününde meleklerin Hazreti Zübeyr görünümünde nüzûl ettiklerini bildirmişti. Ortaya koyduğu gayretlerden dolayı Benî Kurayza kuşatması sırasında onun için "Her nebînin bir havârîsi vardır; benim havârim de Zübeyr'dir!" şeklindeki Nebevî iltifat gelmişti. Buhârî, *Megâzî* 29; Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 6

Aynı zamanda, Cennet'le müjdelenen on sahâbeden birisi olan Hazreti Zübeyr *(radıyallahu anh)*, gelecek günlerde de hep önde olacak, Hazreti Ömer'in vasiyet ettiği altı şûra üyesinden birisi olarak bir sonraki halifeyi tayinde etkin rol oynayacaktı.

41 O günlerde Hazreti Hadîce ile evlenmek isteyenlerden birisi de Ebû Cehil künyesiyle bilinen Amr İbn-i Hişâm idi. Aynı gerekçelerle Hazreti Hadîce, onun evlilik teklifini de geri çevirdi. Daha sonra karşısına çıkan fırsatı değerlendirip Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisi evlilik teklifini götürünce Ebû Cehil buna bozulacak ve "Bana olumsuz cevap verdiğin halde O'nda ne buldun ki onunla evleniyorsun!" diyerek tepki gösterecektir.

İlâhî Yönlendirme ve Hazırlık Süreci

Aslına bakılacak olursa Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, farkına varmadan aklının ucundan bile geçmeyecek ve hiç hesap edemeyeceği günler için hazırlanıyordu. Ruhu gibi duru gönlüne ilhamlar yağıp duruyor, gecelerine rahmet-i Rahmân misafir oluyordu. Ardı ardına gördüğü rüyalar[42] ve görüp duyduklarının peşine düştüğünde buluştuğu te'villerin adresi de farklı değildi; zifiri karanlığa inat, en parlak Güneş'in doğumuna ramak kalmıştı!

Günün birinde yine Kâbe'ye gitmiş, gönlünden geldiği gibi Kâbe'nin Rabbi'ne yakarmış ve tavafının ardından evine dönmüştü. O günün akşamında, Mekke semalarından akıp gelen bir güneşin[43] evine kadar girdiğini, ışığıyla bütün evi aydınlattığını ve ardından da dışarıya taşarak nuruyla bütün âlemi ışığa gark ettiğini gördü. Uyandığında kan-ter içindeydi; ilk değildi, bu gidişle son da olmayacaktı. Bütün bunlar, tesadüf olamazdı. Bu kadar mükemmel nizam ve akıp giden sistemin bir Rabbi vardı ve uykuya daldığında, duru gönlüne mâna âleminden mesaj gönderiyordu! Öyleyse bu mesajı doğru anlayabilmek için bilen birisine ihtiyaç vardı ki tahmin edileceği üzere sabahın ilk ışıklarıyla birlikte koşar adım ona gitti.

Kapıyı çalışından anlamıştı Varaka İbn-i Nevfel. Her zamanki nezakete bugün biraz telaş eklenmişti. Emin olmak için seslendi:

- Hadîce! Tâhire!

- Evet, Hadîce.

Kapıyı açtığında karşısında, rengi atmış, pür-telaş bir amcakızı duruyordu:

- Hayırdır! Bu halin de ne? Bu saatte gelmenin sebebi?

- Dur, hepsini anlatacağım, dercesine bir bakışla içeriye girdi ve tane tane gördüğü rüyayı anlattı.

Sabahın bu saatinde gelişi ve kapıyı çalışındaki telaştan okuduğu ile dinlediği rüyayı birleştiren Varaka'nın gözleri yuvasından fırlayacak gibiydi. Zira kuzeninin yaşadığı dupduru hayat ile rüyasında sembolize edilen mânaya ait değerleri birleştirdiğinde güçlü bir mesajın varlığını okuyordu. Oradaki sembollerin dilini de iyi bilen birisi olarak heyecan dolu bir ses tonuyla kuzenine döndü ve:

- Müjdeler olsun sana, dedi. "Müjdeler olsun ey amcamın kızı! Şüphesiz bu rüya, Allah'ın sana olan ikramının bir alâmetidir; çok geçmeden Allah *(celle celâlühû)*, senin hânene bir nûr lutfedecektir! Gerçi doğrusunu Allah bilir ya, bana göre bu nûr da nübüvvet nûrudur![44]

- Nübüvvet nûru?

- Evet, Âhir Zaman Nebîsi'nin nûru.

Bunu söyleyen Varaka İbn-i Nevfel'in gözleri yere çakılmış ve duraksamıştı. Meraktan

çatlayacak gibiydi Hazreti Hadîce. Zira işin en heyecanlı yerinde sükût etmişti amcazade Varaka. Duruşunda, henüz söyleyeceklerinin hepsini söylememiş, hatta söyleyip söylememekte tereddüt yaşayan birisinin görüntüsü vardı.

Saniyeler seneler gibi uzamış, vakit geçmek bilmiyordu. Bu bekleyiş esnasında hayali mazilerde dolaşmaya başlamış, "nübüvvet nûru"nu taşıyabilecek adresi arıyordu! Aslında bulmuştu! Zaten dünden bu yana duyageldikleri yanında kendi yaşadıkları da yok değildi ve bütün yollar hep aynı kapıyı gösteriyordu!

Yıllar öncesinde, kapısına gelip de alacağını talep eden delikanlıyı hatırladı. Her şey normaldi; kervan için develerini kiralamıştı ve haklı olarak şimdi ücretini talep ediyordu! Ne var ki develer sadece kendisine ait değildi ve garip olan, işin başında anlaştıkları ücretin de yarısını talep ediyordu. Belli ki haklarını ayrı ayrı talep edeceklerdi! Emin olmak için sordu:

- Muhammed nerede? Hakkını almaya O gelmeyecek mi?

- O'na, "Gel birlikte gidelim!" dedim; ancak bana, "Sen git, ben istemekten hayâ ederim!" dedi.

Bunu duyduğu gün de donup kalmıştı! Hakkı olmadığı halde başkasının elindekini gasp etmenin bile "fazilet" gibi telakki edildiği, üstelik buna bir de "kahramanlık" süsü verilerek methiyeler dizildiği bir dönemde, alın teriyle hak ettiğini talep etmekten hayâ eden bir iffet âbidesi ile karşı karşıyaydı! Her yönüyle pul pul dökülen bu toplumdan böyle bir fazilet, ancak Kâbe'nin Rabbi'nin inayetiyle çıkardı! O günden sonra da bu fazilet ile teması olmuş, her defasında şaşkınlık ve hayranlığını artıracak yeni şeylere şahit olmuştu. Bütün bunlar onda, O'na karşı "saygı" hissini geliştirmiş, fazilet peşinde birisi olarak bulduğu bu değeri daha yakından tanıyabilmek için yolunu kesiştirecek vesileler arar olmuştu.

Yanına kattığı adamı Meysere ile birlikte O'nu Cürş pazarlarına[45] gönderiş sebebi de bu idi.[46] Üstelik bunu iki defa yapmış, her iki ticaretinde de hiç beklemediği kadar kâr elde ederken aynı zamanda bu kıymeti daha da yakından tanıma fırsatı bulmuştu. O gün o kadar cömert davranmıştı ki Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu anlatırken yıllar sonra şunları söyleyecekti:

- İş yaptığı insana muamelede Hadîce'den daha hayırlı birisini görmedim; yol arkadaşım ve ben ne zaman Mekke'ye dönsek onu, bizim için yemekler tertip edip hediyeler hazırlamış olarak görürdük![47]

O bunları düşünedursun, Varaka İbn-i Nevfel'in yavaşça başını kaldırması Hazreti Hadîce'yi de mâziden almış, bulundukları güne geri getirmişti. Yeniden göz göze geldiler; merakını giderecek ifadeler gelmek üzereydi! Kapıya gelmenin, onu edebince çalmanın, isteyeceğini istemenin ve sadakatle kapıda beklemenin mükâfatını almak üzereydi! Pür-dikkat kesilmişti. Müridin doyma bilmeyen bu iştiyakı, kâmil mürşidin dilini çözecekti:

- Âhir Zaman Peygamberi vücûda gelmiştir, dedi ve yine sustu. Arkasını söylemediği yine her halinden belliydi. Her zamankinden daha farklıydı bugün; kesik kesik konuşuyor,

hatta konuşup konuşmamakta tereddüt yaşıyordu. Şu da bir gerçek ki bir tatlı su kaynağının varlığı, pınarın çağıltısından belli oluyordu; bu coşkunluk, Varaka'yı konuşturacaktı.

Onun için acele etmedi Hazreti Hadîce. Meraktan çatlayacak gibi olsa da meseleyi akışına bırakmayı düşündü.

Derken, gözlerinin içi gülerek kuzenine yeniden baktı ve âdeta kader kaleminin cızırtılarına şahit olmuşçasına tane tane konuşmaya başladı:

- O'nun ailesi sen olacaksın, dedi. Devam ediyordu:

- Senin zamanında O'na vahiy gelir ve O'nun dini, bütün âlemi kuşatır. Sen de O'na ilk iman eden olursun! O Peygamber, Kureyş arasından ve Hâşim Oğulları'ndan olacak!

Bir rüya ile tokmağına dokunduğu kapıdan, kapağı kaldırılmadık ne cevherler dökülüyordu! Hazreti Hadîce için âdeta hayat durmuş, damarlarındaki kan donmuştu! Meğer "nübüvvet nûru"nun arkasında ne hazineler saklı imiş? Demek ki Hazreti Âdem'den bu yana müjdesi verilen Peygamber[48] nûru doğmak üzereymiş ve Hadîce de O'na aile olacakmış!

Ardı ardına bu kadar yoğun bilgiye muhatap olan Hazreti Hadîce, küçük dilini yutacak gibiydi. Gece gördükleriyle duyduklarını karıştırmaya başlamıştı; acaba hangisi rüya hangisi gerçekti? Üstelik bir adını söylemediği kalmıştı! Sadece "Mekke" demiş olsaydı bile onun için verilen adresi bulmak zor olmazdı. Zira dünden bu yana görüp durdukları ortada duruyordu! Hâlbuki Varaka İbn-i Nevfel, "Kureyş" demekle de kalmamış, "Hâşim Oğulları"nı da ilave ederek te'vil ve tefsire ihtiyaç bırakmayacak şekilde o adresi göstermişti:

Muhammedü'l-Emîn!

Sözün bittiği yerde duruyordu. Gözlerinin içine bir daha baktı; gönülden gönüle akan bir dille Varaka, Hadîcetü'l-Kübrâ'yı tasdik edercesine başını sallıyor ve:

- Evet, Muhammedü'l-Emîn, diyordu.

Afîf-i Ekmel'in adını adıyla buluşturan bu cümleler, iffet ve hayâ timsali Hadîce'yi renkten renge sokmuştu. Mahcûbiyet ve heyecanı aynı anda yaşar olmuştu. Duygularına hâkim olabilmek için dudaklarını ısırıyordu. Daha fazlasına tahammülü kalmamıştı ve derken, "Aman ha, sakın bunları kimseye söyleme!" dercesine bir bakışla vedalaştı mürşidiyle. Bir an önce evine gitme telaşındaydı. Kendini eve atar atmaz rüyasına beşik olan yatağının üzerine diz çöktü; elleriyle yüzünü kapatmış, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu!

---

42 Rüya, bir hakikattir; Yûsuf Sûresi'nin ana konularından birisi Hazreti Yûsuf'un gördüğü rüya ve onun gerçekleşme sürecidir. Aynı şekilde Kur'ân, zindan şartlarını beraber paylaştığı iki şahıs ile Mısır melikinin gördüğü rüyaların, Hazreti Yûsuf tarafından te'vil edilişine de genişçe yer vermektedir. Fetih Sûresi'nde de benzeri bir durum söz konusudur; Allah *(celle celâlühû)*, Resûlü'ne Mekke fethinin rüyasını göstermiş ve netice itibariyle bu rüya da tahakkuk etmiştir.

Henüz peygamberlik öncesinde risâlet hânesini hayır adına şereflendiren önemli bir bilgi kaynağı, rüyadır. Vahyin kırk küsur cüz'ünden bir parça rüyadır ve rüya, ilâhî yönlendirme yollarından birisidir. Âişe Validemiz'in de belirttiği

üzere Efendiler Efendisi'nin *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gördüğü rüyalar, sabahın nurlu aydınlığı gibi zuhûr eder, te'vil ve tefsire ihtiyaç bırakmazdı. Ashâb arasında Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, gördüğü rüyaların te'vilini de yapar, "Aranızda mâna âleminden müjde getireniniz var mı?" diye sorduktan sonra kendisine anlatılan rüyaları da yorumlardı. Bazen bu yorumu, Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)* gibi Ashâbından birisinin yapmasını ister ve isabetli yerlerini tasdik yanında hata ettiği yerleri de tashih ederdi.

Öyle anlaşılıyor ki benzeri bir durum, konumlarına göre risâlet evinde aktif rol alacak olanlar için de söz konusudur. Böylelikle Allah *(celle celâluhû)*, geleceğini müjdelediği Habîb'ine yakın olacakları, mana âleminden uzattığı avanslarla O'nun kurbetine hazırlamakta ve ünsiyetlerini artırmak için mana âleminde onları teker teker beslemektedir.

43 Hazreti Hadîce'nin rüyasında gördüğü şeyin güneş yerine "ay" olduğu da ifade edilmektedir.

44 Yemânî, *Hadîce Binti Huveylid Seyyidetün fî Kalbi'l-Mustafâ* 26

45 Cürş, Mekke'ye altı gece mesafede bulunan bir Yemen pazarıdır. Her yılın Receb ayının ilk günlerinde ve sadece üç günlüğüne kurulurdu. Bkz. Yâkût el-Hamevî, *Mu'cem* 2/126

46 Hazreti Hadîce'nin, her bir sefer için Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* o gün ödediği ücret, genç bir devedir. Bkz. Hâkim, *Müstedrek* 3/200 (4834); Beyhakî, *Kübrâ* 6/118; İbn-i Hibbân, *Sikât* 8/317; İbn-i Adiyy, *Kâmil* 3/131; Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 9/13

47 Abdurrezzâk, *Musannef* 5/321; Beyhakî, *Delâil* 1/90; İbn-i Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-Eser* 1/73

48 Bazı kaynaklara bakıldığında müjdesi verilenin sadece Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* olmadığı, O'na en büyük desteği veren Hazreti Hadîce'nin de benzeri iltifatlara mazhar olduğu anlaşılmaktadır. Mesela Hazreti Âdem'in (aleyhisselâm), "Zürriyetimden bir kişi hâriç ben, Kıyâmet Günü'nde de beşerin seyyidi olacağım; o, Ahmed'dir ve bana iki yönüyle üstünlüğü vardır!" dediği, bunu izah sadedinde de şunları söylediği nakledilmektedir:

1. O'nun hanımı, O'nun en büyük yardım ve destekçisi olacaktır; benim zevcemin bana yardımı, aleyhimde oldu.
2. Allah *(celle celâlühû)* O'na, şeytânına karşı yardım etti ve şeytânı O'na teslim oldu; bana muhatap olan şeytân ise küfründe saplandı kaldı. Bkz. İbn-i Asâkir, *Târîh* 69/108

Bayram Müjdesi

Ne yoğun günlerdi. Beklenmedik ve alışılmışın dışında gelişmelere sahne oluyordu Mekke. Receb ayında kutlaya geldikleri bir bayram günü yine Kâbe'yi tavafa gelmişti. İçini Rabb-i Rahîmi'ne arzın ardından tavafını bitirince, oracıkta oturan kadınların yanına uğradı; selâmlaşacak, hâl-hatırların sorup bayramlaşacaktı. Ancak beklediği gibi olmadı; ağız birliği yapmışçasına onu da aralarına davet ediyorlardı!

Onlarla oturduğu bu demlerde Kâbe'nin yakınında tanımadıkları bir adam[49] fark ettiler; sanki bir şey diyecekmişçesine yanlarına geliyordu! Yaklaşırken bir taraftan da sesini yükseltmiş:

- Ey Mekke kadınları! Ey Mekke kadınları, diye bağırmaya başlamıştı.

Tabii olarak bütün yüzler, hızla kendilerine doğru gelen ve açıktan kendilerine hitap eden bu yabancıya döndü. Acaba kimdi? Niçin kendilerine sesleniyordu? Ve ne diyecekti?

Zihinlerde bu sorular gidip gelirken adam, söyleyeceklerini bir an önce söyleyebilme telaşıyla konuşmaya başladı:

- Şüphesiz ki sizin beldenizde ve pek yakında bir Nebi zuhûr edecek. O'nun adı Ahmed'dir, dedi ve devam etti:

- Aranızdan her kim O'nunla evlenmeye muktedir olursa, hiç düşünmeden "Evet" desin![50]

Bu garip adamın dediklerini duyan kadınlar birbirine bakıştılar; dudak büküyorlardı! Zira kimse bir şey anlamamıştı. "Saçmalıyor!" diyen de "mecnun" olarak niteleyen de vardı. Hatta bazıları, "deli" diyerek adamı taşa tutmuştu![51]

Aralarında adamı ciddiye alan bir Hadîcetü'l-Kübrâ vardı. Zira "Ahmed" ismini o, mürşidi olan Varaka'dan çok duymuştu; O'nu müjdelerken Hazreti Îsâ, Âhir Zaman Nebîsi'ne "Ahmed" diyordu!

Kadınların deli diye baktıkları adam, kitabın ortasından konuşuyordu! Evine doğan güneş ile Varaka'nın söylediklerini yan yana getirince ne denli büyük bir yükün altına girmek üzere olduğunu hissetmeye başladı. Zira zamanlama manidardı; âdeta resmin bütününü görebilmesi için Allah *(celle celâlühû)* ona, her gün gayb âleminden yeni bir dal uzatıyor ve böylelikle onu, Âhir Zaman Nebîsi'ne ilk inanan "ümmet" ve çile dolu hayatını paylaşacak dürr-i yektâ bir "eş" olarak hazırlıyordu! Zira üst üste gelen her mesajın odağında O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vardı; üstelik devamı da geliyordu!

Yine o günlerden birisinde Mekke'ye, Hîre ehlinden bir adam gelmiş ve uzaktan, mahz-ı fazilet duruşuyla Hazreti Hadîce'yi görmüştü. Faziletin ne olduğunu bilen gözlerden ehl-i faziletin göz kamaştıran asil hâli kaçmamış, cevher sarrafı olan nazarların, bu cevheri fark etmesi de uzun sürmemişti. Gözünü ondan alamaz olmuştu Hîreli; dönüp dönüp bir daha bakıyordu! Âhir Zaman Peygamberi'ne eş olacak ısmarlama duruşu fark

etmişti ve yanındakilere Hazreti Hadîce'yi göstererek şunları söyledi:

- Şüphe yok ki bu kadın, ümmîler arasında gönderilecek o Nebî'nin eşi olacak![52]

Sanki herkes, ağız birliği yapmışçasına konuşuyordu! Belli ki kader ona yeni bir yol takdir etmiş, hayatın çetin şartları ve sıkıntıların amansız potasında eritip bir kalıba ifrağ eylediği Hazreti Hadîce'yi, daha büyük hizmetlerin insanı olarak hazırlıyordu!

---

49 Bazı rivayetlerde bu adamın, Tevrat hükümlerine muttali bir Yahudi âlimi olduğu söylenmektedir. Bkz. Yemânî, *Hadîce Binti Huveylid Seyyidetün fî Kalbi'l-Mustafâ* 27

50 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/12; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2480; Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 2/164

51 Zürkânî, *Şerhu'l-Mevâhib* 1/200

52 Zübeyr İbn-i Bekkâr, *Müntehab* 1/7

Şam Kervanı

İşte, Mekke'nin reisi Ebû Tâlib de kapısını böyle bir zamanda çalmış, Şam'a göndereceği kervanının başına, yeğeni Muhammedü'l-Emîn'i de böyle bir günde teklif etmişti. Bu kadar olurdu! Karşı konulamaz bir şekilde kader hükmünü icra ediyordu. Duygularını belli etmese de daha Ebû Tâlib'i kapısında gördüğü an fark etmişti; evinden başlayarak âlemi aydınlatan Güneş doğmak üzereydi!

Donup kalma, endişe, heyecan, sevinç ve mutluluk gibi gelip giden o kadar zıt duyguyu aynı anda yaşamasının sebebi de bu idi. Gökte ararken yerde ayağına gelen bu kısmet için Ebû Tâlib'in ciddi ciddi dört deve talebi gülünç duruyordu! Zira Hazreti Hadîce için bu teklif, bütün dengeleri değiştirecek ve hayatının sonraki güzergâhına şekil verecek mahiyette bir anlam taşıyordu.[53] İşte bunun için ona:

- Sen çok aza tâlip oldun ey Ebâ Tâlib, demişti. "Hâlbuki bunu, hiç alâkasız ve uzak bir insan için bile isteseydin, tereddüt etmez sana verirdim; kaldı ki sen, kâmeti aşkın bir kıymetli için bunu istiyorsun, hiç vermez miyim!"[54]

Daha kervanı yola vurmadan kazanmış olmanın heyecanıyla son hazırlıklar yapılmış, yola çıkış vakti gelmişti. Yükleri vurulmuş yüzlerce deve, hareket ânını bekliyordu.[55] Yanına, işin başından beri yanından ayırmadığı adamı Meysere'yi çağırdı ve sıkı sıkıya konuştu onunla; Efendimiz'i *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kastederek şunları söylüyordu:

- En kritik rol sana ait; bir dediğini iki etmeyecek, her istediğini kusursuz yerine getireceksin! Hep hizmetinde bulunacak ve muhalefet etmeyeceksin! Sessiz ve sükûnet içinde adım adım takip edecek ve döndüğünde görüp duyduğun her şeyi bana rapor edeceksin!

Derken, takvimlerin Zilhicce ayının on dördünü gösterdiği bir günün erken saatlerinde yolculuk başladı. Şam'a doğru süzülüp giden kervanı arkadan süzerken Hazreti Hadîce, neticede elde edeceği kârı bir kenara bırakmış, Meysere'nin anlatacaklarını merak eder olmuştu.[56]

Üç ay sürecek bir ayrılıktı bu. Havanın serin olduğu zamanları tercih ediyor ve güneşin tepe noktaya geldiği zamanları genelde istirahat ederek geçiriyorlardı. Bunun için yanlarında taşıdıkları çadır benzeri pratik gölgelikleri vardı ve beşer-onar onların altında toplanıyor, istirahatlerini onların içinde geçiriyorlardı. Yemeleri içmeleri de aynı şekilde cereyan ediyordu. Zaman uzun olunca, kervanda bulunanlar da kaynaşmış, birbirlerini daha yakından tanımaya başlamış ve uzun yolun yolcuları arasında ayrı bir samimiyet meydana gelmişti. O kadar yakınlaşmışlar ve o kadar samimi olmuşlardı ki uzaktan onları görenler, el-pençe divan durup etrafında pervane gibi dönen Meysere'yi, Allah Resûlü'nün kölesi sanırdı!

Mola verdiklerinde yemeklerini oturup O'nunla birlikte yiyordu; doyuncaya kadar yediği halde sebebini anlayamadığı bir bereket yaşıyorlardı; yemek için önlerine koydukları azığı, bu kadar yedikten sonra bile kaldırırken sanki hiç yenmemiş gibi yeniden yükleri arasına koyuyorlardı![57]

Kırk gün süren meşakkatli bir yolculuğun sonunda Şam'a geldiler. Pazarda buldukları uygun bir yere yüklerini indirdi ve satmak için götürdüklerini arza başladılar. O günün ticaretindeki genel uygulama, eşyanın yine başka bir eşya ile mübadelesi/takas şeklinde cereyan ettiği için diğer taraftan gözlerinin ucuyla satın alacakları emtiayı kolluyorlardı.

Bir farkla ki yüklerini boşaltıp tezgahlarını açtıkları alan, kısa süre içinde pazarın en temiz, en tertipli ve en dikkat çeken yeri haline gelmişti. Ne bu kervan başka kervanlara ne de kervanın başındaki Muhammedü'l-Emîn başka sârubâna benziyordu! Hele güven veren o asil duruş yok mu; bir bakan, dönüp bir daha bakma lüzumunu hissediyordu! Bu sunuş ve duruş, pazardaki herkesin dikkatini çekmiş, bir anda en hareketli alan burası oluvermişti!

Hummalı bir görüntünün yaşandığı Şam pazarında Meysere'nin dikkatini çeken bir farklılık daha vardı; takibiyle vazifeli olduğu Muhammedü'l-Emîn ile bir başkası arasında hararetli bir konuşma cereyan ediyordu. Hızla yanlarına yaklaştı ve konuşulanlara kulak kesilmeye başladı; pazarlık yapıyorlardı! Ancak konuşmanın esas konusu, pazarlığa mevzu olan mal değil adamın talep ettiği yemin idi; o günkü genel teamüllere göre en büyük iki putu kasteden adam:

- Lât ve Uzzâ adına yemin edeceksin, diye ısrar ederken Muhammedü'l-Emîn:

- Ben, onlar adına asla yemin etmem; zaten onlar kadar bana sevimsiz gelen bir şey de yoktur, diyordu.

Belli ki adamın ısrarının sebebi, muhatabı üzerinde manevi baskı kurarak anlaşmaya güç kazandırmaktı ama Muhammedü'l-Emîn'in haktaki sebatı ona galip gelmiş ve neticede böyle bir yemin söz konusu olmadan alış-veriş bitmiş, anlaşma sağlanmıştı.[58]

Beri tarafta hâdiseye bütün detaylarıyla şahit olan Meysere, kare kare kaydettiği notları arasına bunu da ilave etmişti.

Ne var ki mesele burada son bulmadı; pazarlığı bitiren adam, kendilerini takip ettiğini fark ettiği Meysere'nin yanına geldi ve:

- O'nu tanıyor musun? Kim bu adam, diye sordu. Çok heyecanlıydı. Bildiği kadarıyla Meysere bir şeyler diyecekti ki adam, konuşmasına fırsat vermeden devreye girdi:

- Ey Meysere, dedi. "Canın gibi azîz bil ve sakın O'nun peşini bırakma!"

Sonra da şu hükmü verdi:

- Nefsim yed-i kudretinde olana yemin ederim ki O, din adamlarımızın kitaplardan bize özelliklerini naklettikleri Nebî'den başkası değildir![59]

Bir süredir Hazreti Hadîce'deki değişimi takip eden Meysere için bu, paha biçilmez bir haberdi; zira onun gibi zeki ve kıvrak birisinin, uzun süredir Hazreti Hadîce'nin *(radıyallahu anhâ)* en çok merak ettiği konunun bu olduğunu fark etmemesi düşünülemezdi. Kim bilir ne kadar sevinecekti!

Derken Şam'daki alış-veriş bitmiş ve dönüş için yola koyulmuşlardı. Beklediklerinden çok daha fazlasını kazanmış olarak dönüyorlardı. Kimseyi aldatmadan ve kılı kırk yararcasına bir titizlik ortaya konulduğu halde bu kadar kazanç elde etmeyi hiç ummayanlar, elde ettikleri bu sonuca bir anlam veremese de herkes halinden memnundu.

Bir aralık Meysere'nin yanına, koşar adım birisi geldi. Pür-telaştı. Garip giyimli bu adam, gelişlerinden beri kendilerini uzaktan seyredip yakın takibine alan meşhur râhib Nastûra'dan başkası değildi. Birbirlerine yabancı değillerdi; neredeyse her yıl geldiğinde baş başa oturur, görüşüp hasret giderirlerdi. Ancak bu seferki gelişi öncekilerden çok farklıydı; kilisesine yakın az ileride, yaşlı bir ağacın altında oturup dinlenen Muhammedü'l-Emîn'i göstererek ona:

- Ey Meysere, diyordu. "Şu ağacın altında oturup gölgelenen de kim?"

Cevabı kolay bu soru için Meysere, "Bu kadar telaş ve heyecana ne gerek var!" manasında bir bakışla:

- Harem ehlinden Kureyşli bir genç; Muhammed İbn-i Abdillah, diye karşılık verdi.

Meysere'nin kestirmeden verdiği bu cevap râhibin pek hoşuna gitmemiş gibiydi. "O kadarını herkes biliyor, ben detay istiyorum!" dercesine Meysere'nin gözlerine baktı. Bu bakışta, "Yanınızdakinin kim olduğunu bile bilmiyorsunuz ki kıymetini anlayasınız; hâlbuki ben, çok şey biliyorum. Aklını başına al!" dercesine bir anlam gizliydi ve sordu:

- O'nun gözlerinde, şöyle hafif kırmızımtırak bir görünüş var mı?

- Evet! Hem de hiç kaybolmayan bir kırmızılık!

- Bu O! Evet, bu O! Kesinlikle O! Peygamberlerin sonuncusu! Ne kadar isterim; keşke ben, O'nun zuhûr zamanına yetişebilsem!

Bu sözler, Meysere'yi de etkilemişti; şimdi bakma sırası Meysere'deydi. Nastûrâ'nın diyecekleri bitmemiş gibiydi ve nihayet ağzındaki baklayı çıkardı; ağacı göstererek, yemin billah şunu söylüyordu:

- Zaten, vallahi de bu güne kadar şu ağacın altında Nebî'den başka kimse konaklamamıştır![60]

Hanımefendisi'nin mest olacağı ifadelerdi bunlar ve işin ciddiyetini şimdi daha iyi kavrayan Meysere, Râhib'e daha dikkatli bakmaya başladı. Adam da bu ciddiyeti fark etmiş ve rahatlamıştı. Tabii olarak bu rahatlık, aynı zamanda bir samimiyet emaresiydi ve bu samimiyete dayanarak Meysere'ye, ağacın altındaki Zât'ı tanıyabilmek için ardı ardına sorular sormaya başladı. Sordukları arasında, şahsı, ailesi ve doğup büyüdüğü memleketi hakkında sorular olduğu gibi yolculuk esnasında O'nun hakkında alışık olmadığı olağanüstü şeyler görüp görmediği de vardı.

Görüp duyduklarını anlattı ona da Meysere. Aldığı her cevap, onu daha da heyecanlandırmıştı ve heyecanın doruk noktaya geldiği bir yerde durdu ve kendinden emin bir edâ ile hükmünü verdi:

- Hiç şüphe yok ki O, bu ümmetin beklediği Nebî'dir; hem de peygamberlerin en sonuncusudur![61] Vallahi de bu, bizim bekleyip durduğumuz Nebî'den başkası değil; ne olur, O'na iyi göz-kulak ol![62]

Bir taraftan bunu söylerken diğer yandan kalkmış O'nun bulunduğu yere doğru yürümeye başlamıştı. Neredeyse ayaklarının ucuna basarak yürüyordu! Meysere de peşini bırakmadı; ardı ardına yürüyorlardı. Derken usulca yanına yaklaştı ve hürmetle selâm verdi. Daha da yaklaştı ve mübarek alnından öptü. Kendini tutamıyordu ve ayaklarına kapanıp şunları söyledi:

- Ben şehâdet ederim ki sen, Allah'ın Tevrât'ta müjdesini verdiği şahıssın![63]

Beri tarafta Muhammedü'l-Emîn *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hem duyduğu bu ifadeler hem de kendisine yapılan söz konusu muamele karşısında kendini toparlamış, hayasından başını öne eğmişti.

Görüp duydukları karşısında Meysere, küçük dilini yutacak gibiydi. Belki işin başında, meseleyi bu kadar ciddiye almamış ve hatta Hanımefendisi'nin tembihlerini biraz fazla bulmuştu ama meseleyi şimdi daha iyi anlıyordu; kâinatın selâm duracağı birisiyle yolculuk yapıyordu!

Derken, işlerini bitirmiş ve yeniden yola koyulmuşlardı. Dönüş yolu da gidişten farklı değildi; yürümek için serin vakitleri kolluyor, yoruldukları zaman da mola verip dinleniyorlardı.

Havalar çok sıcaktı ve sanki Mekke'ye yaklaştıkça daha çok yürür olmuşlardı. Gözünü üzerinden hiç ayırmamaya çalışan Meysere'nin dikkatini çeken bambaşka bir durum vardı; peşinden ayrılmadığı ve artık onun da "Âhir Zaman Nebîsi" olarak bildiği Muhammedü'l-Emîn'in üstünde bir bulut şeklinde iki melek, şemsiye gibi O'nu güneşten koruyor; durduğunda duruyor ve gittiği her yere o da gidiyordu![64]

Merrü'z-Zehrân'a geldiklerinde yine mola vermiş, bir nefeslik Mekke'ye dinlenmiş olarak ulaşmak istemişlerdi. Ancak Resûlullah'ın tercihi daha farklıydı; hava sıcak olmasına rağmen O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* durmamış ve yoluna devam ediyordu!

Beri tarafta, kervanın dönüşünü beklemeye başlayan Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, yüksekçe bir gölgelikte oturmuş, Nefîse Bint-i Münye başta olmak üzere arkadaşlarıyla sohbet ediyordu. Bir aralık ufukta, devesi üzerinde Mekke'ye doğru gelen bir karartı gördü; alışılmışın dışında, gün ortasında ve sıcağın en şiddetli zamanında yol alıyordu! Bir taraftan arkadaşlarının sohbet meclisinden kopmamaya çalışırken diğer yandan dikkatini çeken bu karartıyı yakın takibine almıştı. İçi ısınmaya başlamış, yine heyecan basmıştı! Zira o güne kadar hiç alışık olmadıkları bir görüntü daha vardı; devenin adımlarına paralel bir bulut, üstte bulunan şahsı güneşten koruyor, gittiği yere o da gidiyordu!

- Bu, O'ndan başkası olamaz, dedi. Onun bu sözü, arkadaşlarının da dikkatini çekmiş, kimden bahsettiğini anlamaya çalışıyorlardı! Yaklaştıkça belirginleşen Nûr Yüz, dolunay gibi üzerine doğuyordu. Kervanıyla birlikte Şam'a giden Muhammedü'l-Emîn geliyordu!

Heyecanını gizleyemedi ve O'nu arkadaşlarına göstererek:

- Bakın! Bakın, dedi. "O'nu güneşten koruyan şu bulutu da görüyor musunuz?"

Derken, bir müddet sonra arkadan kervan da geldi. Üç aylık ayrılıktan sonra herkes, karşılamaya gelen yakınlarının yanına koşarken Meysere'nin adresi, Hanımefendisi Hazreti Hadîce'den başkası değildi. Anlatacağı ne çok şey vardı! Zaten Hazreti Hadîce de kervanı ve kâr üstüne kâr getirecek ticaretini unutmuş, dört gözle onun gelişini bekliyordu! Görür görmez Meysere'yi soru yağmuruna tuttu. O da zaten doluydu ve tane tane anlatmaya başladı; Râhib'in sözleri ile alnından öpüşü ve ayaklarına kapanışını nakletti önce. Güneşten gölgeleyen bulut şeklindeki iki meleği zikretti ardından ve Şam'daki yemin talebine getirdi sözü; "Lât ve Uzzâ'ya yemin etmedi!" diyordu. Anlattıkça daha da meraklanan Hanımefendisi'nin beklentisine tam cevap verebilmek için bütün detayları tasvir etmeye çalışıyordu. Gerçi onun gibi akıllı, ne yaptığını bilen ve hâdiselere yön veren iradeli bir kadın, daha işin başından beri bütün bunların farkındaydı; bilerek ve özellikle O'nun olmasını isteyerek Şam'a göndermiş, onu da bildiklerini teyit edecek bilgileri getirmesi için arkasına katmıştı. Zira O'nunla temas kurduğu andan itibaren bereket üstüne bereket yaşıyor, mübarek elinin değdiği her yerde, en zor işler bile kolaylaşıyordu!

Meysere anlatmaya devam ediyordu; güven veren duruşundan, kim ne derse desin her dâim "doğru" olanın yanında duruşundan, sonuç kendi aleyhinde cereyan edecek olsa bile kimseyi aldatmayışından, uhdesine aldığı işi kendi işi gibi candan tutuşuşundan ve yol boyunca nâil oldukları bereketlerden bahisler açtı.

Meysere'nin anlattıkları, elbette sadece bunlardan ibaret değildi; kervanın genel ahenginden, hiçbir huzursuzluk çıkmadan gidip döndüklerinden, bir anda pazarın yıldızı haline geliverişlerinden ve ellerindeki emtiayı herkesten önce satıp ne kadar kârlı bir iş yaptıklarından da bahsetti. Ancak Hadîcetü'l-Kübrâ'yı bunlar, önceki bilgiler kadar heyecanlandırmamıştı! Hatta cümlelerini bitirmesini bile beklemeden alelacele oracıktan ayrıldı; hayatına yön veren mürşidine gidiyordu!

Kapıyı bu seferki çalışı, öncekilerden çok daha farklıydı! Sanki kapıda, peşinden ordu gelen birisinin can havliyle saklanacağı bir yere kendini atması gibi bir hareket vardı. Sesindeki ton da değişmiş, her zamankinden daha tok çıkıyordu!

- Sana anlatacak çok şeyim var amcaoğlu, diye başladı sözlerine ve Meysere'den duyduğu her şeyi, harfi harfine anlatmaya başladı.

Renkten renge giren Varaka, en vakur gününü yaşıyordu. Bilgi ve heyecan dolu kuzenine mütebessim bir edâ ile baktıktan sonra:

- Müjde ey Hadîce, dedi. "Şayet bu anlattıkların doğru ise şüphesiz ki bu ümmetin Peygamberi Muhammed'dir! Malum, bu ümmetin bir Peygamberi'nin olduğunu zaten biliyordum. İşte bu zaman da tam O'nun zamanıdır![65]

Bundan daha ayân ne olabilirdi!

Ticaret olarak Şam'a gönderdiği kervan ona, alışılmışın iki katını[66] kazandırmıştı;

ancak bundan sonra kazanacağı Kıymet'in kıymetini tartacak yeryüzünde terazi yoktu!

---

53 Bazı kaynaklarda, o güne kadar görüp duyduğu sözünde durma, emânete riayetteki hassasiyet, kerem ve cömertlik gibi ahlâk-ı hasenesini nazara alarak ilk teklifin Hazreti Hadîce'den geldiği, yeğenini kervan için ikna etmesi adına Ebû Tâlib'e haber gönderdiği ve bunun üzerine böyle bir görüşmenin gerçekleştiği anlatılmaktadır. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/125; Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 2/158

54 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/103, 104

55 Hazreti Hadîce'nin o günkü kervanının, bütün Kureyş'in kervanı kadar büyük olduğu da ifade edilmektedir. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/12

56 Bazı kaynaklarda Hazreti Hadîce'nin, Peygamber Efendimiz'i *(sallallahu aleyhi ve sellem)* takip adına Meysere'den başka Huzeyme İbn-i Hakîm adında bir akrabasını daha görevlendirdiği nakledilmektedir. Bu rivayete göre kervan, Şam yakınındaki Busrâ'ya gitmektedir. Daha yolculuğun başından itibaren Huzeyme ile Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* arasında çok sıkı bir bağ oluşmuş, ikisi de birbirini çok sevmiştir. O kadar ki Huzeyme, yolculuk boyunca görüp duyduğu her şeyi birleştirmiş ve bir hükme varmıştır ki bunu yolun bir yerinde açık açık Efendimiz'e söylemektedir:

"Yâ Muhammed! Şüphesiz ki ben sende, başka birisinde görmediğim çok farklı şeyler görüyorum. Doğup büyüdüğün yer belli; soylu bir ailenin ferdisin, kavmin arasında göz bebeği bir Emîn'sin ve ben sana, başka hiç kimseye duymadığım kadar sevgi duyuyorum. Öyle zannediyorum ki sen, Tihâme'de zuhûr edecek olansın!"

Huzeyme'den bunu duyan Resûlullah da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* durumunun farkındadır ve o gün ona, "Ben, Muhammed Resûlullah'ım!" mukabelesinde bulunmuştur. Arkasından, "Senin doğru söylediğine ben şâhidim. Ben sana güvendim ve iman ettim." şeklindeki beyanıyla Huzeyme'nin tasdiki gelmiş ve bundan sonrasında O'na, hep peygamber gibi muamele etmiştir.

Kervan işi bittikten sonra, "Yâ Resûlallah! Senin çıkışını duyunca koşar gelirim!" diyerek Huzeyme memleketine geri dönmüş ve bir daha uzun zaman görüşememişlerdir.

İkinci görüşme, ancak Mekke fethinde gerçekleşebilmiştir; yanına yaklaşıp önünde duran Huzeyme'yi gören Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, önce ona dikkatlice bakmış ve sonra da "İlk muhacir! Sen de hoş geldin!" iltifatında bulunmuştur. Detaylar için bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 1/486, 487; Ebû Nuaym, *Ma'rifetu's-Sahâbe* 7/65; Muttakî, *Kenzu'l-Ummâl* 13/384

57 Belâzurî, *Ensâb* 1/97

58 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/104

59 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/104

60 İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/125; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/104

61 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/104

62 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/130

63 Suyûtî, *Hasâis* 1/51

64 Bazı kaynaklar, Efendimiz'i *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gölgeleyen iki melek şeklindeki bulutu bizzat Hazreti Hadîce'nin de gördüğünü ifade etmektedir. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/104

65 İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/127. O gün çok duygulanan Varaka İbn-i Nevfel, bu hissiyatını uzun bir şiirle dile getirip ölümsüzleştirmiştir. Geniş bilgi için bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/127, 128

66 Kervan dönüşünde Hazreti Hadîce'nin *(radıyallahu anhâ)*, ücret olarak Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yolculuk öncesi anlaşılan miktarın iki katını verdiği ifade edilmektedir. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/105

İzdivâca Giden Yol

Düne kadar evliliğe bütün kapıları kapatan Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, her kapının O'nunla evliliğe açıldığını anlamıştı! Belli ki başından beri Allah *(celle celâlühû)*, onu bu iş için hazırlıyordu. Hem böylesine paha biçilmez bir kıymete kısmet açılmışken müstenkif durmak nankörlük olurdu!

İyi güzel de bu iş nasıl olacaktı! Gidip kendisi söylese, utancından yerin dibine girer bunu asla yapamazdı. Üstelik başından beri yakından tanıdığı Muhammedü'l-Emîn, edep ve hayâ konusunda daha aşkın bir yerde duruyordu.

Bu işin olacağı belli idi ama nasıl olacağına bir türlü aklı kesmiyordu!

Birkaç gün böyle geçti; çok düşünmüş ama bir yol bulamamıştı.

Yakın arkadaşı, can dostu Nefîse Bint-i Münye geldi bir gün yanına ve onun bu yeme-içmeden kesilmiş halini görür görmez:

- Neler oldu sana böyle? Bu halin de ne ey Hadîce, diye tepki gösterdi. "Bugüne kadar seni hiç bu kadar düşünceli, mağmûm ve kederli görmedim!"

Arkadaşının bu candan yaklaşımı karşısında konuyu kendisine açıp açmamakta bir süreliğine tereddüt geçirse de başka çaresi yoktu; derin bir iç çektikten sonra anlatmaya başladı:

- Can kardeşim Nefîse! Şüphe yok ki ben, Muhammed İbn-i Abdullah'da, başkalarında hiç görmediğim bir üstünlük görüyorum. O, dosdoğru sâdık ve emîn, şeref ve pâk bir nesebin sahibi. Üstelik bir insanın karşısına çıkabilecek en hayırlı insan! Son zamanlarda O'nun hakkında öylesine sürpriz, öylesine güzel haberler aldım ki! Çok garip bir durum; hizmetçim olan Meysere'nin anlattıkları aklımdan çıkmıyor; Râhib'in anlattıklarını hatırladıkça sanki damarlarımdaki kan donacakmış gibi oluyor! Şam pazarında yaşananlar ve kervanla gelirken O'na gölgelik yapan bulut.. kalbim neredeyse yerinden fırlayacak gibi oluyor! Hiç şüphem kalmadı; inandım ki bu ümmetin beklenen Nebi'si O'ndan başkası değil![67]

Yılların arkadaşı Nefîse, garip garip yüzüne bakıyor, olup bitenleri hâlâ anlamaya çalışıyordu. Kendince Hadîce çok şey anlatmıştı ama meselenin uzağında bulunan birisi olarak Nefîse bunların çoğunu anlamamıştı. Onun için sordu:

- İyi de senin bu kadar sararıp solmanın, sabahtan bu yana kendini yiyip bitirmenin bununla ne alâkası var?

Arkadaşının yüzüne, "Biraz beni anlamaya çalış!" dercesine baktı. İnsanlık tarihinin en kıymetli incisi yanı başına kadar gelmiş, elini uzatsa değecek gibi olmuştu! Ama olmuyor, ulaşmaya bir yol bulamıyordu. Üstelik bugüne kadar kulağına, bu incinin yanındaki mercanın kendisi olduğu fısıldanmıştı.

Hâlâ konuyu anlamaya çalışan Nefîse de dikkat kesilmiş, "O zaman derdini açıktan söyle!" dercesine ona bakıyordu.

- O'nunla evlenmek, yollarımı birleştirmek istiyorum, dedi. "Ancak bunun için uygun bir formül bulamıyorum!"

Halden anlayan Nefîse de heyecanlanmış, gözlerinin içi gülmüştü. Canı gibi azîz bildiği birisinin mutluluğu elbette onu da mutlu ederdi. Aklına geleni söyledi:

- İzin verirsen, senin için gidip konuşayım; nabzını tutarım!

- Gerçekten mi? Nefîse! Eğer bunu yapabilirsen, hiç durma, hemen yap!

En azından açık bir kapı bulunmuştu ve vakit kaybetmeden Nefîse Bint-i Münye vedalaşıp ayrıldı. Sırada, Muhammedü'l-Emîn'i bulmak vardı.[68]

O günün şartlarında bir kasaba hüviyetinde olan Mekke'de aradığını bulmak zor olmazdı. Hele O'nun gibi gönlü Kâbe'ye âşık birisinin, aranacağı yer de belli idi. Yanına kadar yaklaştığında:

- Yâ Muhammed, diye seslendi. Ses tonunda, "Sana çok önemli bir şey söyleyeceğim; beni dinler misin!" dercesine bir incelik vardı.

Tabii olarak sesin geldiği yöne döndü Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve bu önemli konuyu dinlemek için dikkat kesilmişti. Münye:

- Evlenmene engel olan ne? Niçin evlenmiyorsun, diye sordu.

Hiç beklenmedik bir zamanda ve hiç gündemde olmayan böyle bir konuyla söze başlanıyorsa o gün bu, bir yerlerde konuşulup pişirilmiş, dolayısıyla da sonraki aşamalarda karşılaşılabilecek sorulara verilecek cevapları da hazırlanmış bir konu demekti. Arkasının geleceğini bile bile Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Evlenmek için elimde imkânım yok ki, diye mukabelede bulundu. Bütün endişelerine rağmen amcası Ebû Tâlib'in kervan için O'nu teklif edişi de zaten bu yüzden değil miydi! Aile gibi ciddi bir müessese, sorumluluk isterdi ve diğerleri yanında "maişet" de sorumluluk gerektiren alanların başında geliyordu.

- Düşündüğün şeye bak, dercesine baktı Nefîse! Mal ve mülk kaybolup giden birer meta iken asalet, şeref, emniyet ve böylesine bir karakter, öyle kolay bulunacak bir kıymet değildi. Kendisi için kâinatın var olduğu bir değeri, dünyanın hangi kıymeti tartabilirdi? Devam etti:

- Şayet bu, senin için problem olmaktan çıksa ve karşına da güzellik, mal ve şeref itibariyle sana denk bir kıymet çıksa, "Evet!" der misin?

- Peki, kim bu?

- Hadîce!

Allah Resûlü de duraksadı. Yıllardır tanıdığı, kervanıyla defalarca ticaret yaptığı bir insandı Hadîce. Yemez yedirir, giymez giydirirdi. Mânaya açık gönlü, Kâbe'de muallak gibi dururdu. Asil duruşuyla temeyyüz etmiş, tertemiz bir insandı. Üstelik daha birkaç gün önce yine onun kervanıyla Şam'dan dönmüş, iyi bir kazançla kendisine teslim etmişti.

Ancak evlilik, ticaret kadar kolay değildi; onun için:

- Bu nasıl olacak ki, diye sordu.

Bu, bir kabul ifadesiydi. İçi içine sığmıyordu Nefîse'nin. Zaten onun maksadı, bu işin nasıl olacağı değildi; o, günlerdir çözüm bulamadığı için sıkıntı yaşayan arkadaşı Hazreti Hadîce ile O'nu buluşturacak bir yol arıyordu. Ve.. o yol bulunmuş gözüküyordu!

Derin bir nefes aldıktan sonra ve emin bir edâ ile son noktayı koydu:

- Sen onu bana bırak; ben hallederim!

Bunca netliğe rağmen ortada olumsuz bir beyan yoksa bu iş olmuş demekti ve bu kararı almış bir müjdeci olarak oradan ayrılıp bir çırpıda can yoldaşının yanına geldi:

- Müjde! Hadîce'm müjde!

Nefîse'nin[69] heyecan dolu müjdesi, yüreğinin yağını eritmişti. Hiç vakit kaybetmeden detayları öğrenmek için can dostu ile baş başa verdi ve hangi cümleye nasıl tepki verdiğini tane tane dinledi.

Öyleyse, ortada bir pürüz gözükmüyordu ve hemen "Ey amcam oğlu!" diye başlayan bir mektup yazdı:

- Şüphesiz ben, aramızdaki akrabalık bağlarının yakınlığından, kavminin arasındaki eşsiz konum ve duruşundan, güzel ahlakın ve emânete riayetteki titizliğinden ve dosdoğru oluşundan dolayı sana talip oldum. Madem sen de kabul ediyorsun, amcalarına söyle de işlerin yürümesi için devreye girsinler!

İkisinin de babası vefat etmiş, aile büyüğü olarak amcalar işe vaziyet ediyordu. Bu teklifi yaparken kendisi de gitmiş amcası Amr'a[70] durumu anlatmıştı. Kardeşinin emâneti Hadîce'nin evlilik sürecini ilk duyduğunda amca Amr'ın tepkisi de dikkate değerdi:

- Muhammed İbn-i Abdillah İbn-i Abdilmuttalib, Hadîce Bint-i Huveylid'i istiyor! Geri çevrilmeyecek, denk bir teklif![71]

Beri tarafta Hazreti Hadîce'nin mesajını alan Efendimiz de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, amcası Ebû Tâlib'in yanına gitmiş ve ticareti için Şam'dan yeni döndüğü Hadîce ile geldikleri noktayı istişare ediyordu.[72]

Evlenilecek aday, Beytullah gibi temiz, Hazreti Meryem gibi afîf, melekler gibi duru bir kadın olduktan sonra Ebû Tâlib için problem edilecek bir durum yoktu. Hele bu kadar zenginliğe böylesine bir enginlik ve tevazu, dünyada eşi benzeri bulunmaz bir değerdi. Böyle bir izin onun için baba emâneti yeğeninden ayrılmak manasına gelse de Ebû Tâlib, sinesine bir taş basacak ve bu yuvanın kurulmasına ön-ayak olacaktı.

Yıllara yön verecek birlikteliğin vakti gelmişti. Hadîce'nin Şam'a gönderdiği kervan döneli 85 gün olmuştu. Safer ayının son günleriydi.[73] Artık gidip gelmeler meyveye durmak üzereydi. Derken bir takvim üzerinde anlaşıldı ve nihayet bir gün, Abdulmuttalib'in oğulları Ebû Tâlib, Hazreti Abbâs[74] ve Hazreti Hamza, yeğenleri Muhammedü'l-Emîn ile Hazreti Hadîce'nin nikâhını kıymak için Huveylid ailesinin evine

geldi. Diğer taraftan eş-dost davet edilmiş, koyunlar kesilip kazanlar kaynatılmış, nikâhı herkese duyuracak çapta bir velîme[75] hazırlanmıştı.[76]

Misafirlerin karşılanması ve gelenlere izzet ü ikramdan sonra sözü ilk alan Ebû Tâlib oldu; hissiyatını şiirinin diline teslim etmiş, döktürüyordu! Önce:

- Bizi, İbrâhîm neslinden ve İsmâîl soyundan kılan Allah'a hamd olsun, diye başladı ve devam etti:

- Haseb ve nesep itibariyle bizi, insanların hizmetine adayan, evine hizmetle bizi şereflendiren, Harem'e sahip çıkmakla serfirâz kılan; bizim için evini, insanların yönelip emniyet solukladığı bir mekâna çeviren ve yine bizi, insanlar hakkında hüküm vermekle öne geçiren şüphesiz O'dur!

Kardeşim oğlu Muhammed'e gelince O, Abdullah'ın oğlu Muhammed'dir! Her kim O'nunla boy ölçüşmeye kalkışsa veya herhangi birisi ile mukayese edilirse, mutlaka üstün gelen ve fâikiyeti tescil edilen O olur! Mal ve mülk itibariyle pek bir varlığı olmasa da şeref, asalet, şecaat, cesaret, akıl ve fazilet yönüyle O, herkesten üstündür. Zaten mal ve mülk de kaybolan bir gölge gibidir; kalıcı olmayan bir emânettir! Ancak şu var ki gelecek itibariyle O'nun hakkında büyük haberler, herkesi hayran bırakacak yenilikler olacaktır! O, sizden kerimeniz olan Hadîce'yi evlilik için talep etmektedir ki kerimeniz de O'nunla evlenme arzusundadır! Mehir olarak da ona, bir kısmı peşin -ki peşin kısmını kendi malımdan ben ödeyeceğim- diğer bir kısmı da sonradan ödenmek üzere on iki ûkiyye ve bir neşş[77] olarak karar kılıyorum! Şu da bir gerçek ki bundan sonrası, O'nun büyük haberine, herkesin fark edeceği cesâmetteki zuhûruna gebedir![78]

Ebû Tâlib'in bu veciz ve beliğ hitabının ardından sıra kız evinin temsilcisine gelmişti[79] ve işin burasında kız tarafı adına sürpriz bir isim, Hazreti Hadîce'nin mürşidi Varaka İbn-i Nevfel[80] öne çıkarak sözü aldı; Ebû Tâlib'e bakarak ve onun daha başta söylediği cümlelere atıfta bulunarak başladı konuşmaya:

- Senin de zikrettiğin gibi saydığın hususlarda bizi insanlara üstün kılan Allah'a hamd olsun, dedi ve şöyle devam etti:

- Şüphe yok ki bizler, Arab'ın önde gelenleri ve efendileriyiz. Sizler de öyle! Araplardan hiç kimse, sizin faziletinizi inkâr edip şeref ve iftihar vesilelerinizi yok sayamaz. Biz de sizin şeref ve faziletinize ortak olmanın adımını atmış bulunuyoruz. Ey Kureyş cemaati! Sizinle aynı kökten gelme ve müşterek şerefimizin adına hepiniz şahit olun ki ben, Huveylid kızı Hadîce'yi, zikredilen mehir mukabilinde Abdullah'ın oğlu Muhammed'e nikâhladım![81]

Ailenin reisi olması yanında aynı zamanda Mekke'nin de reisi unvanıyla esas sorumluluğu kendi üzerinde gören Ebû Tâlib, Varaka'nın bu sözlerinden sonra söz sırasını:

- İstiyorum ki bu kabule, amcası da iştirak etsin, diyerek Amr İbn-i Esed'e bıraktı. Bunun üzerine amca Amca Amr sözü aldı ve:

- Sizler de şâhid olun ki ey Kureyş, dedi. "Bizler, Abdullah'ın oğlu Muhammed'e

Huveylid'in kızı Hadîce'yi nikâhladık! Kureyş'in önde gelenleri de buna şahittir!"[82]

Yeryüzünün en önemli nikâhı, bu kadar kolay, bu kadar sâde ve bu kadar da âsûde kıyılmış, rüyasını gördüğü Güneş, Hazreti Hadîce'nin evine doğmuştu! Artık zengin ve asil Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, dünyanın en bahtiyar kadınıydı. Sürûrunu vakarı gizlemeye çalışsa da sevincine diyecek yoktu!

Nikâh sonrası oradan ayrılmak isteyen Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* müsâade etmemiş, koyun ve develer kestirmek suretiyle onu da bu mutlu günün içine dâhil etmişti. Ebû Tâlib ve diğer amcaların gitmesine de razı olmamış, hatta akraba-i taallukattan kim varsa getirmelerini istemişti. Herkesin bir arada olduğu ve bu eşsiz mutluluğun paylaşıldığı geceye şahit olan Ebû Tâlib, sevinçten ağlayacak gibiydi; biraz yakınında duranlar:

- Bizden sıkıntıları alıp gideren ve üzüntülerimizi ortadan kaldıran Allah'a hamd olsun, dediğini duymuşlardı.

Bu velîme, Allah Resûlü'nün ilk velîmesiydi.

Hazreti Hadîce'ye gelince, neredeyse velîmesine, Mekke kadınlarının hepsini çağırmış gibiydi; sevincini paylaşmak ve mutluluğunu herkese hissettirebilmek için dost ve arkadaşlarını teşvik ediyor, def vurup kadın kadına eğleniyorlardı.

Şüphesiz o gün Mekke'de sevinen sadece düğünün sahipleri değildi; bu birlikteliği o kadar yakıştırmış, içtenlikle o kadar onaylamışlardı ki duygularını şiirinin diliyle haykıranların yanında Muhammedü'l-Emîn ile Hadîcetü'l-Kübrâ'nın düğün haberleri, Mekke meclislerinin en temel konusu haline gelmişti. Ancak şu da bir gerçek ki hiç kimsenin sevinci, o gün Hazreti Hadîce'nin sevincine denk olamazdı!

Hazreti Hadîce'nin, Habîb-i Ekrem'e bir de sürprizi vardı; ne kadar sevmiş ne kadar önemsemiş ve ne kadar yakından takip etmişti ki düğünlerine, yaklaşık 200 kilometrelik mesafede yaşayan Allah Resûlü'nün süt annesi Halîme-i Sa'diye'yi de davet etmişti! Böylelikle aile gibi mutlu bir beraberliğe adım atarken O'nun dünyasında yeri olan hiç kimseyi bu mutluluktan mahrum etmek istememiş, hânelerinin bereket vesilesi süt yavrusunun varlığını onlara yeniden hatırlatarak yarınları adına bir yatırım yapmayı murâd etmişti!

Diğer yandan Hazreti Hadîce'nin böyle bir velîmede bulunmanın mutluluğuyla mest u mahmûr Halîme'ye de bir sürprizi vardı; ertesi gün olup da sıra Benî Sa'd yolcularının vedalaşmasına geldiğinde, yıllarca sütünü verdiği, o günkü adıyla "Abdulmuttalib'in Yetimi" Muhammed'in kerîm hatırına, yanına kırk baş koyun katmış, adamlarıyla birlikte onu da yola vuruyordu![83]

Bundan böyle tamı tamına 25 yıl[84] sürecek huzur dolu bir aile hayatı başlıyordu! O gün Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 25,[85] Hazreti Hadîce ise 40 yaşındaydı.[86]

---

67 Hazreti Hadîce'nin (radıyallahu ahnâ), kız kardeşi ile birlikte emtia sattıkları bir sırada Hazreti Ammâr ile birlikte

oradan geçmekte olan Allah Resûlü'nü gördüğü, ayın on dördü gibi parlayan bu manzara karşısında hissiyatını kız kardeşi Hâle'ye açtığı ve bunun üzerine arkadan Hazreti Ammâr'a yetişen Hâle'nin, "Ey Ammâr! Arkadaşın Hadîce ile evlenmeyi düşünmez mi?" diyerek evlilik sürecini başlattığı da ifade edilmektedir. Bkz. Zübeyr İbn-i Bekkâr, *Müntehab* 1/5

68 Bazı kaynaklar, evlilik için Efendimiz'e doğrudan haber gönderdiğini ve gönderdiği bu haberde kendisine niçin talip olduğunu da açıkça söylediğini, sonuçta "Amcam Amr İbn-i Esed'den beni iste!" dediğini ifade eder. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/126; Belâzurî, *Ensâb* 1/97

69 Nefîse Bint-i Münye, Mekke fethinde Müslüman olmuştur. O gün Efendimiz'in yanına gelmiş ve selâm verip kendisini tanıttıktan sonra ilk günleri hatırlatan birkaç cümle söylemiştir. Bunun üzerine Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, tebessüm edip hüsn-ü muamelede bulunmuş, ihsan ve cemile ile memnun ederek yola vurmuştur. Bkz. Belâzurî, *Ensâb* 1/98

70 Hazreti Hadîce'nin amcası Amr İbn-i Esed, bu evlilikten kısa bir süre sonra vefat etmiştir.

71 İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/81; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 3/201

72 Bazı kaynaklar, Efendimiz'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)* o gün Hazreti Hadîce'nin, amcası Ebû Tâlib'i yemeğe çağırmasını istediği ve bu esnada ona konuyu kendisinin açtığını ifade eder. Buna göre Hazreti Hadîce, "Ey Ebâ Tâlib! Amcam Amr'ın yanına git de beni, kardeşinin oğlu Muhammed'e nikâhlamasını söyle." deyince evlilik süreciyle ilgili bilgiye ilk defa şahit olmanın şaşkınlığıyla Ebû Tâlib, "Benimle alay etme!" diye tepki vermiştir. Ancak Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, "Bu, Allah'ın işi; şaşılacak bir şey yok!" demiş ve bunun üzerine Ebû Tâlib, Benî Hâşim'den yanına aldığı on kişi ile söz konusu konuşma gerçekleşmiştir.

73 Fil hâdisesinin üzerinden 25 sene, iki ay, on gün geçmişti.

74 Bazı rivayetlerde, Hazreti Hadîce'nin nikâhına gelen amcalar arasında Hazreti Abbas'a yer verilmemektedir.

75 Düğün yemeği manasınadır.

76 Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evlenmeden önce Hadîce Validemiz, "Kale Dağı" olarak da bilinen ve eskiden üzerinde Osmanlı yapımı kale bulunan Ecyâd cihetinde bir yerde ikâmet ediyordu. Daha sonraları Hadîce Validemiz bu evi, yeğenlerinden Ebu'l-Âs ile evlendirdiği kızı Hazreti Zeyneb'e hediye etti. Ebu'l-Âs'ın da Müslüman olup Medîne'ye hicretinden sonra bu eve, diğer muhacirlerin mal ve mülklerinde olduğu gibi amcaoğulları el koyacak ve böylelikle ilk günlere ait bir hatıra daha yok olacaktır. Ezrakî, *Ahbâru Mekke* 2/234

77 Bir neşş, yirmi; bir ûkiyye de kırk dirheme tekabül etmektedir. Bu durumda Efendimiz'in Hazreti Hadîce için takdir edilen mehiri, toplamda beş yüz dirhem etmektedir. Bugünkü şartlarda ise bu, 1600 gram gümüş karşılığı bir değere tekabül etmektedir. Bir gün Âişe Validemiz'e Ebû Seleme İbn-i Abdurrahman, "Resûlullah'ın mehiri ne kadardı?" diye sormuş ve karşılığında, "O'nun, zevceleri için verdiği mehir, on iki ûkiyye ve neşşdir." cevabını almıştı. "Neşş"i bilemeyeceğini tahmin ederek bu sefer Âişe Validemiz, "Peki neşş nedir, biliyor musun?" diye Ebû Seleme'ye sormuş, "Hayır, bilmiyorum!" cevabını alınca da "Neşş, yarım ûkiyyedir. Bu da beş yüz dirhemdir. İşte bu, Resûlullah'ın hanımları için takdir ettiği mehiridir." izahında bulunmuştur. Bkz. Hâkim, *Müstedrek* 4/23 (6772)

78 Bir kısmı nakit ve geriye kalan diğer bir kısmı sonradan ödenmek üzere borç olarak yaklaşık beş yüz dirhem! İşte, Efendiler Efendisi'nin *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Hadîce için takdir ettiği mehirin bedeli bundan ibarettir. Bazı rivayetlerde, Ebû Tâlib'in ilan ettiğinin dışında Allah Resûlü'nün, mehir olarak yirmi deve vaat ettiği de anlatılmaktadır ki büyük ihtimalle bu, o günün şartlarında beş yüz dirhemin karşılığına tekabül etmektedir. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/126

79 Bazı kaynaklar, evlilik işini riske atmamak için Hadîce Validemiz'in *(radıyallahu anhâ)* bir mizansen gerçekleştirdiğini anlatır. Buna göre nikâh işini kabul etmesini kolaylaştırabilmek için babası Huveylid'e (veya bazı kaynaklara göre amcası Amr'a) içki içirmiş, üzerine yeni elbiseler giydirip güzel kokular sürmüş, içkinin tesiriyle mahmurlaşan baba veya amca da kendisini isteyen Ebû Tâlib'e kolayca "Evet!" demiştir. Her şey bitip de meclis dağıldığında kendine gelen baba veya amca, üzerindeki elbise ve kokuyu garipsemiş, sebebini sorduğunda ise Hadîce'yi evlendirdiği söylenmiştir. Başlangıçta oyuna getirildiği şeklinde bir zanna kapılıp damadı görmek istemiş ve bu arzusu yerine getirildiğinde mutmain olarak, denk bir evlilik gerçekleştirdiğini söylemiştir. Bkz. Taberânî, *Kebîr* 22/444 (1085); İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/106

Olayın anlatılış biçimi, şahısların birbiriyle karıştırılmış olması ve Hadîce'nin o güne kadarki duruşuna baktığımızda böyle bir hâdisenin doğru olmadığı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gibi bir değerle evlenirken hiç kimsenin, başka birisini aldatmasına ihtiyaç yoktur; o gün kime evlenme teklifi götürse, Muhammedü'l-Emîn'e Mekke'de "Hayır!" diyecek kimse yoktur.

80 Bazı rivayetlerde bu ismin, Hadîce Validemiz'in babası Huveylid İbn-i Esed olduğu zikredilse de bu realite ile örtüşmemektedir. Zira Huveylid, bu hâdiseden yaklaşık 5 veya 6 yıl önce, Ficâr savaşları esnasında veya onun hemen öncesinde vefat etmiştir.

81 Asâmî, *Semtu'n-Nucûm* 1/429

82 Yemânî, *Hadîce Binti Huveylid Seyyidetün fî Kalbi'l-Mustafâ* 65 vd.; Asâmî, *Semtu'n-Nucûm* 1/429

83 Belâzurî, *Ensâb* 1/95. Bazı kaynaklar onun, içinde bulundukları çetin şartları Halîme'den bizzat dinlediğini ve sıkıntılarını gidermek için 40 koyun hediye ettiğini, bununla da iktifa etmeyerek yanına, bir miktar da deve katarak memleketine gönderdiğini anlatır. Bkz. Belâzurî, *Ensâb* 1/95

84 Evliliğin tam süresi, 24 yıl, 5 ay, 8 gündür. Bunun 15 senesi vahiy öncesinde, geriye kalan yıllar ise risâlet sonrasında yaşanmıştır.

85 Bazıları o gün Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 21 yaşında diğer bazıları da 30 yaşında olduğunu söyler. Bkz. İbn-i Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-Eser* 1/69

86 İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/194; İbn-i Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-Eser* 1/69. Çok az da olsa bazı kaynaklar o gün Hazreti Hadîce'nin 25 (Asâmî, *Semtu'n-Nucûm* 1/430) veya 28 (İbn-i Kesîr, *Bidâye* 5/314; Zehebî, *Siyer* 2/111; İbn-i Asâkir, *Târih* 3/193) yaşında olduğunu söylese de Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evlendiği gün onun, 40 yaşında olduğu kesindir. Muhtemelen bu fark, ergenlik dönemine kadar toplumdan tecrid edilmiş vaziyette ve duvarlar arkasında yaşayan kız çocuğunun, Dâru'n-Nedve'de gömlek giydirme veya kuşak kuşatma merasimine kadar fark edilmemesinden kaynaklanmaktadır. Zira o günün insanı, bu merasimle ilk defa karşısına çıkan kız çocuğunun yaşını, gördüğü günden başlatarak sayardı. Zaten bu merasimin maksadı da bu idi; evlilik çağına geldiği halde kimsenin varlığından haberdar olmadığı kızını baba, böylelikle evlilik için topluma arz etmiş olurdu. 25 veya 28 yaşındaydı diyenler, muhtemelen bu merasimi esas aldıkları için bu fark oluşmuştur.

Evliliğin Mekân Boyutu

Nikâh ve velîme sonrasında Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile yine Ebû Tâlib'in evinde kalmaya devam eden Hazreti Hadîce'nin bir sürprizi daha vardı; bu birkaç gün içinde yeğeni Hakîm İbn-i Hizâm'ın evlerinden birini satın almış ve onu, yeni ailenin sürekli mekânı olarak hazırlatmıştı. Aynı zamanda bu ev, Hadîce Validemiz'in babası Huveylid'in evi oluyordu; babasının vefatından sonra miras olarak amcası Hizâm'a intikal etmiş, ondan da Hazreti Hadîce'nin yeğeni Hakîm İbn-i Hizâm tevârüs etmişti.

Senelerdir takip edip durduğu ve nihayet yıllar sonra buluştuğu Habîbi'ne karşı bir hassasiyet ve duyarlılığın neticesiydi bu; Kâbe'ye bağlılığını çok iyi bildiği Efendisi'nin gönlünü hoş tutabilme adına, gönlünün yanındaki en yakın mekâna taşıyordu![87]

Hatırlanacağı üzere, dünden bu yana "Nedve" işini uhdesinde yürüten Hakîm İbn-i Hizâm'ın evi, Kâbe'ye en yakın evlerden birisiydi.[88] Böylelikle Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, Beytullah ile "tev'em" yaratılan "Taayyün-ü Evvel Sultanı"nı, gelecekteki vazifesini îfâda O'na kolaylık sağlayacak bir imkân sunmuş oluyordu.

Acı tatlı nice hâtıraya dâyelik yapacak bu evde Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, tam 28 yıl yaşayacaktı.[89]

Ev, "Attârîn" denilen bir sokağa açılıyordu ve tek bir girişi vardı. Girişinde, taş zemin üzerine yükseltilmiş bir sahanlık bulunuyordu ki Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu sahanlığın ön tarafında bulunan ve ancak bir kişinin namaz kılabileceği genişlikteki yükseltiyi[90] namaz kılma mekânı olarak kullanacaktır.

Sahanlığın Zübeyr İbn-i Avvâm'ın evine bakan tarafında bir duvar ve bu duvarda da Hazreti Zübeyr'in evine doğru açılan bir kapı vardı.

Evin yanında, "Rum"[91] adında bir kuyu bulunuyordu.[92]

Bu ev, Hadîce Validemiz'in altı çocuğunun hepsine dâyelik yapacak, Mâriye Validemiz'den olan İbrâhîm dışında Efendimiz'in bütün çocukları bu evde dünyaya gelecektir.

---

87 Hicret sonrasında bu eve, Ebû Tâlib'in bir diğer oğlu Akîl el koydu. Ne acı ki Hazreti Ali ve Hazreti Ca'fer'in ağabeyi Akîl, o gün Müslüman değildi ve Mekkelilerle birlikte hareket ediyordu. Böylelikle Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, on üç yıl insanları içinde İslâm'a davet ettiği ve birçok âyetin inişine şâhit olan bu azîz hâtıra elden çıkmış oldu. Hâlbuki bu ev, Müslümanlar için olduğu kadar o gün Mekke'de yaşayan hemen herkesin uğradığı, ekmeğini yiyip suyunu içtiği bir mekândı. Velîd İbn-i Mugîre, Utbe, Şeybe, Ukbe İbn-i Ebî Muayt ve Ebû Cehil gibi en muannit insanlar bile bu evin huzur dolu gölgesinden geçmiş, ancak inat ve hırslarının tesirinden kurtulamadıkları için imandan bir türlü nasiplerini alamamışlardır. Hatta bazı kaynaklar, Ebû Cehil, Ebû Süfyân ve Ahnes İbn-i Şerîk gibi Mekke önderlerinin, karşı çıktıkları halde buraya defalarca geldiklerini, gecenin geç saatlerine kadar burada olup bitenleri anlayabilmek için onu, göz ve kulak tarassutuna aldıklarını ve böylelikle Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* okuduğu Kur'ân'ı dinleyip olup bitenleri anlamaya çalıştıklarını nakletmektedir. Bkz. Yemânî, *Hadîce Binti Huveylid Seyyidetün fî Kalbi'l-Mustafâ* 37 vd.

88 Mekke fethi ve Veda Haccı esnasında bu evi kastederek Allah Resûlü'ne, "Evine gitmeyecek misin?" diye sorulduğunda, "Akîl bize ev mi bıraktı ki!" mukabelesinde bulunmuş ve hakkı olduğu halde ve istediği takdirde

bizzat Akîl'in kendisi tarafından O'nun için hazırlanabilecekken böyle bir tercihte bulunmamış ve çadırını Mekke dışına kurdurarak Ebtah'ta kalmıştır. Bkz. Buhârî, *Hacc* 44; Müslim, *Hacc* 80

89 Hilafet yıllarında bu evi Hazreti Muâviye satın almış ve etrafını çevirerek koruma altına aldırmış, Allah Resûlü'nün evini mescid haline getirmiştir. Mekke fethi esnasında Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Ebûân'ın evine giren de emniyettedir!" buyurduğu taraftan bir kapı açtırmış, böylelikle babasına ait bu hatırayı da canlandırmak istemiştir ki bu kapıya bugün, "Rayta Bint-i Ebi'l-Abbâs Kapısı" denilmektedir. Bkz. Ezrakî, *Ahbâru Mekke* 2/192

90 Bu yükseltinin, yerden yaklaşık 60 cm yükseklikte, eninin de yine aynı genişlikte olduğu ifade edilmektedir.

91 Kuyunun adının "Zum" olduğu da söylenmektedir.

92 Aynı dönemde iki kuyu birden kazdıran Abdüşşems İbn-i Abdimenâf, bunu yaparken, "Hum ve Rum diye iki kuyu kazdırdım ki bizim için şeref ve asalet tescil edilmiş olsun!" demiştir. Bkz. Belâzurî, *Futûhu'l-Buldân* 1/57

Huzur Dolu Bir Yuva

Bundan böyle ortada Hadîce Bint-i Huveylid âdeta yok gibiydi; her şeyi ile birlikte Resûlullah'ta *(sallallahu aleyhi ve sellem)* fâni olmuş, Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onu mübarek başına taç yapmıştı. Bu mübarek ailede "ben" yok olmuş ve âdeta her iş, "biz" ekseninde yürür olmuştu. Zaten evlilik, iki farklı insanın bir araya gelerek kurduğu bir şirket değildir; bilakis aile, iki farklı fıtratın, bütünlük oluşturup "biz" olabildiği yerdir. Huzur ve saâdet, Allah'ın *(celle celâlühû)*, böyle bir birlikteliğe bahşettiği en büyük nimettir.[93]

Henüz beklenen risâlet gelmemişti ama Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sanki peygamberlik gelmişçesine muamele ediyordu. Attığı her adımın mutlak doğru olduğunu daha ilk günden kabullenmiş, eksikliklerini bu adımlara göre ta'dil etmesi gerektiğine daha baştan inanmıştı. Hiçbir şeyi kritik etmiyor, hikmetini anlamaya çalışıyordu. Mutlak bir itaat vardı.

Başta Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, başlı başına bir huzur kaynağıydı.

Aralarında, kıskandıran bir samimiyet, koşulsuz bir teslimiyet ve şüphe duyulmayan bir emniyet söz konusuydu.

Kadının adının olmadığı bir toplumda Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, sultanlar gibi duruyordu!

Böyle bir yuvada, huzurdan başka ne olabilirdi ki!

Bu huzur, zamanla dışarıya da taşmış, herkesin dikkatini çeker olmuştu. İnsanî değerlerin ayaklar altında sürüklendiği bir toplumda, her yönüyle fazileti temsil eden bu yuvaya Mekkeliler, hayranlıkla bakıyordu!

Bir gün Ebû Tâlib, hayranlıkla seyrettiği bu huzurun kaynağını öğrenip kendisine anlatması için Neb'a adındaki câriyesini gizlice yeğeninin evine göndermişti;

- Git de bir dinle bakalım; Hadîce O'na neler söylüyor, diyordu.

Ebû Tâlib'in yönlendirmesiyle kapının yakınına kadar gelip gizlenen Neb'a, haber avcılığına yatmış, pusuda gelişmeleri bekliyordu. Derken Muhammedü'l-Emîn eve geldi ve kapıyı çaldı. İçeriden koşar adım gelen Hadîcetü'l-Kübrâ idi; dolunay misali Efendisi'ni kapıda görür görmez müberek elinden tuttu ve ardından ihtiramla boynuna sarıldı!

Gördükleri karşısında donakalmıştı Neb'a! Zira o gün Mekke önde gelenlerinden birisinin hanımı ona böyle bir şey yapsa, silleyi yediği gibi kendini yerlerde sürüklenir bulurdu! Bu ne samimiyetti! Gözleri yuvasından çıkacak gibiydi!

Bu arada az ileride bir yere oturmuş, karşılıklı konuşmaya başlamışlardı. Biraz daha kulak kesildi; mübarek yüzüne hayranlıkla bakarak O'na bir şeyler söylüyordu:

- Anam babam sana fedâ olsun! Vallahi bunu ben, senden başka hiç kimseye yapmam. Fakat biliyorum ki sen, geleceği gözlenen Peygamber'sin. O gününü yaşarken, ne olur

beni ve yanındaki konumumu sakın unutma; seni gönderen Allah'a benim için de dua et!

Evet, bir şeyler duymuştu ama duyduklarından pek bir şey anlamamıştı. Dudak bükerek dinlemeye devam etti; eşi ve her konudaki destekçisi Hazreti Hadîce'den bu iltifatları duyan Muhammedü'l-Emîn de ona iltifat ediyor, onun bu duruşuna benzeri bir duruşla mukabelede bulunuyor ve canı gibi azîz biliyordu:

- Şayet o beklenen Nebî ben isem, Allah'a yemin olsun ki elimden geleni yapar ve seni zayi etmem! Çünkü sen, benim için nice fedâkârlıklar yapan hiç unutulmayacak birisin! Şayet o gözlenen Nebî, benden başkası ise bu durumda, sırf kendisi için bütün bunlara katlandığın Allah *(celle celâlühû)*, seni asla zayi etmeyecektir![94]

Henüz ortada ne risâlet vardı ne de insana insanca muamele yapılması gerektiğini anlatan bir rehber! Ancak gören, bilen, düşünen ve Allah'ın lütfettiği nimetleri değerlendirerek kıvama eren bir gönül için bu fazilete ulaşmak zor değildi. kıymet, her yerde ayrı bir kıymet ifade ediyordu.

Görüp duyduklarını anlatacak olmanın heyecanıyla bir koşuda Ebû Tâlib'in yanına geldi; nefes nefese kalmıştı!

Yolunu gözleyen ve bakışlarıyla ona, "Ne var? Ne gördün; anlat bakalım!" diyen Ebû Tâlib'e:

- Çok ilginç şeyler gördüm, dedi ve görüp duyduklarından hareketle, kâinata maya olacak olan bir yuvanın fotoğrafını resmetmeye başladı. Zira temsil-i etemmin sahibi Resûl-ü Kibriyâ Hazretleri, daha peygamberlik gelmeden ortaya koyduğu bu duruşuyla huzurun mayasını topluma çalmaya başlamıştı.

Üstelik o, Resûlullah'ın izini takip eden bir insan olarak ayrıca dikkat çekiyordu; Efendimiz'e ait en küçük bir hâtıranın bile peşine düşüyor, onun sevineceği ne varsa bulup sevindirmeyi en önemli iş olarak görüyordu.

Ebû Leheb'in câriyesi Süveybe, Allah Resûlü'ne süt vermiş bir kadındı; zaman zaman yanına gelir ve O da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona hürmet eder, iyilik yapar ve ihtiyaçlarını giderirdi. Bu bağı görüp fark eden Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, hâlâ kölelikle boğuşan bu kadını Ebû Leheb'den satın alıp hürriyetine kavuşturmak istedi; ancak inat ve takıntısı olan Ebû Leheb, o gün Nûh demiş, peygamber demiyordu ve ne yaptıysa ona bunu kabul ettiremedi.[95]

---

93 Günümüz ailelerinin bozulmasında en büyük sebep, tarafların benlik düşüncesinden arınamış olmasıdır. Çünkü benlik ve enaniyetin aktif olduğu yerde huzur ve saâdet pörsür ve tedavi edilmezse zamanla sönüp kaybolur. Zira taraflardan birisinin "ben" merkezli duruşu ve her şeyi kendi ekseninde değerlendirmesi, diğerinde de "benlik" düşüncesini tetikler ve o ailede "güven" kalmaz. Güvenin olmadığı yer ise aile hüviyetini kaybetmiş kötü bir birlikteliktir.

94 İbn-i İshâk, *Ahbâru Mekke* 5/206; Yemânî, *Hadîce Binti Huveylid Seyyidetün fî Kalbi'l-Mustafâ* 68

95 Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Medîne'ye hicretinden sonra Ebû Leheb onu hürriyete kavuşturdu. Peygamber Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu Medîne günlerinde de unutmadı ve ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için hep bir şeyler gönderdi. Vefat haberini aldığında Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hayber'den dönüyordu. Süveybe'nin oğlu ve kendisinin de süt kardeşi olan Mesrûh'u sorduğunda, annesinden önce öldüğünün haberini verdiler. "Başka yakını kaldı mı?" diye sorduğunda ise "Geride hiçbir yakını kalmadı!" dediler. Bkz. Belâzurî,

Ensâb 1/96

Bir gün Ümmü Habîbe Validemiz, "Yâ Resûlallah! Duydum ki Ebû Seleme'nin kızı Dürre ile evlenmek istediğini duydum!" dediğinde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Bu nasıl olabilir ki! Mümkün değil; zira onunla beni Süveybe emzirmişti. Süt emme ile haram olan, neseb ile haram olan gibidir!" cevabını vermiştir. Bkz. Belâzurî, *Ensâb* 1/96

Yuvanın Diğer Sakinleri

Sanılanın aksine huzur dolu bu yuva, bağrında kalabalık bir nüfusu barındırıyordu. Zira tarafların her ikisi de henüz açık bir tavzif söz konusu olmasa da kendini insanlığın geleceğine adamış, şahsından ziyade başkasını düşünmekteydi. Böyle bir ailede, "Ben mutlu olduktan sonra başkasından bana ne!" mantığına asla yer yoktu; bilakis onlar mutluluğu, başka gözlerin gülmesinde arardı.

Dolayısıyla bu ailenin kalabalık müdavimleri vardı; aynı sofrayı paylaşır, aynı kâseye kaşık çalarlardı! Onların köle veya tüyü bitmemiş çocuk olması sonucu değiştirmiyordu; her şeyden önce "insan" muamelesi görüyor ve başka kimsede şahit olmadıkları bu duruşu bir ibadet neşvesi içinde ortaya koyanlara yürekten ve minnetle bağlanıyorlardı. Rahmet meltemlerinin eksik olmadığı bu sofranın etrafında yerini alanlar, alışkın oldukları bu sekine yağmurlarının meşcereliğinde büyüdükleri içindir ki risâlet geldiğinde hiçbiri dışarıda kalmayacak ve Allah Resûlü'ne ilk "Evet!" diyenler onlar olacaktır:

Ümmü Eymen

Asıl adı Bereke Bint-i Mihsan olan Ümmü Eymen, Habeşistan asıllı bir kadındı. Ubeyd İbn-i Zeyd[96] ile evlenmiş ve ondan Eymen[97] adında bir oğlu olmuştu. Bir müddet sonra kocası vefat etmiş yalnız bir kadındı.

Ata yâdigârıydı; Efendimiz'in dedesi Abdulmuttalib'den[98] babası Abdullah'a, ondan da annesine intikal etmişti. Resûlullah'ın da dadısıydı.

Annesi Hazreti Âmine'den sonra Ümmü Eymen, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* âdeta annesi gibi olmuş bir insandı. Medîne'de medfun bulunan babasının ziyareti için üç kişi çıktıkları Mekke'ye yeniden dönerken sadece ikisi vardı; zira yolda hastalanan anne Âmine, canından azîz tuttuğu, henüz altı yaşındaki oğlunu ona emânet ederek ruhunu Ebvâ'da teslim etmişti.

O günden sonra da Ümmü Eymen, Efendimiz'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hiç ayrılmadı.[99] Oğlu Eymen'den başka varlığı olmayan bu kadını Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* ile evlendikten sonra hürriyetine kavuştursa da yine aynı çatı altında kalmaya devam ediyordu. Bu bahtiyar evin sakinleri arasında hayatının en mutlu günlerini yaşayan Ümmü Eymen, şüphesiz ki ev işlerini evirip çevirmede Hazreti Hadîce'nin en büyük yardımcısıydı.

Daha sonra Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu, evin bir diğer sakini olan Zeyd İbn-i Hârise ile evlendirdi ve bu evlilikten, Üsâme İbn-i Zeyd dünyaya geldi.

Hazreti Zeyd ile Ebû Râfi'i göndererek hicret sonrasında Mekke'de kalan ailesini Medîne'ye getirtirken onlar arasında Ümmü Eymen ve oğlu Üsâme de bulunuyordu.

Sonraki günlerinde[100] de Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onunla alâkasını hiç kesmedi; onu çok sever, ziyaretine gider[101] ve zaman zaman latife yapardı. Şu da bir gerçek ki O'nun şakalarında bile hilâf-ı vâki beyana yer yoktu. Bir gün Efendimiz'in yanına gelmiş ve:

- Beni deveye bindiriversen, demişti. Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Hayır, dedi. "Seni devenin yavrusuna bindireceğim!"

- O beni taşıyamaz; ben bunu istemem!

- Hayır, seni başka değil, devenin yavrusuna bindireceğim!

Derken Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu bir deveye bindirdi; söylenilenlerle uygulama arasındaki tezata takılan Ümmü Eymen sordu:

- Hani beni deve yavrusuna bindirecektin?

- Her deve, bir başka devenin yavrusu değil mi?[102]

---

96 Bu evliliğin, risâlet öncesinde yaşanan Câhiliyye günlerinde gerçekleştiği ifade edilmektedir ki zamanlama olarak,

Efendimiz'in Hadîce Validemiz ile evlendiği günlere denk gelmektedir. Bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2666

97 Ümmü Eymen'in oğlu Eymen İbn-i Ubeyd, zaman zaman bu eve gelir ve misafir olurdu. Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile Huneyn'e katıldığı, hatta bir aralık yaşanan panik esnasında bulunduğu yerde sabit kalarak Resûlullah'ı müdafaada büyük kahramanlıklar gösterdiği ve nihayet o gün şehîd olduğu bilinmektedir. Huneyn gününün kahramanları arasında özellikle yedi kişi öne çıkmaktadır ki o günün bir diğer kahramanı olan Efendimiz'in amcası Hazreti Abbâs'ın, o günkü bu kahramanlığı anlatan güzel bir şiiri vardır. Haccâc adında bir oğlunun olduğu bilinmektedir. Peygamber Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kıymeti bir dinar olan eşyayı çalana "hırsız" hükmünü verdiği ve fiilinden dolayı onu cezalandırdığını rivayet etmiştir. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 1/346

98 Bazı kaynaklar onun, Kâbe'yi yıkmaya gelen Ebrehe ordusu ile birlikte Mekke'ye geldiğini ve sonrasında da köle olarak Abdulmuttalib'in himayesine girdiğini nakleder. Bkz. Şeref en-Nevevî, *Tehzîbu'l-Esmâ* 1/951

99 Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile birlikte onun, Uhud, Hayber ve Huneyn'e katıldığı, savaşan orduya destek anlamında büyük hizmetlerde bulunduğu bilinmektedir. Bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2667

100 Ümmü Eymen'in *(radıyallahu anhâ)*, Efendimiz'in irtihalinden 5 veya 6 ay gibi kısa zaman sonra vefat ettiği ve Bakî'e gömüldüğü bilinmektedir. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/291; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2668

101 Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ruh ufkuna yürümesinden sonra Ümmü Eymen, başta Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Ömer olmak üzere önde gelen sahâbîlerin de ziyaret ettiği bir isimdir. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/291; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2667

102 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/179

Hâle İbn-i Ebî Hâle

Hadîce Validemiz'in ilk eşi Ebû Hâle'den olan ilk oğludur. Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evlendiği günlerde 10-12 yaşlarında bir çocuktur. Doğal olarak o da bu evin bir sakinidir. Risâletin gelişiyle birlikte ilk Müslümanlar arasında yerini aldığı söylenen Hazreti Hâle hakkında kaynaklarda daha fazla bir ayrıntı bulunmamaktadır. Çocukların bu çağlarda evlendirildiği o günkü toplum geleneklerine göre muhtemelen Hâle de hemen hemen o günlerde evlendirilmiş ve kendisine yeni bir yuva kurmuştur. Hind isminde bir oğlu vardır.

Hind İbn-i Ebî Hâle

Hind İbn-i Hind veya Hind İbn-i Ebî Hâle, Hadîce Validemiz'in önceki evliliğinde olan bir diğer oğludur. Aynı zamanda babasının adını taşıyan Hind, yine babası gibi bir hatiptir. Bu evin bir sâkini olarak o da Allah Resûlü'nün terbiyesinde yetişmiştir.

Hind'in çok farklı bir hususiyeti daha vardır; başkaları O'nun mübarek yüzüne bakmaktan çekinirken o, yakında bulunmanın rahatlığıyla o nûr yüze doya doya ve defalarca bakmış ve gördüklerini, âdeta fotoğrafını çekmişçesine başkalarına da anlatmıştır. Allah Resûlü'nün şemâilini[103] ondan başka tasvir edebilen bir Hazreti Ali[104] bir de Ümmü Ma'bed[105] vardır.

Efendimiz'in üvey oğlu oluşuyla iftihar eder ve şöyle derdi:

- Ben, hem baba hem anne hem kardeş ve hem de kız kardeş olarak insanların en bahtiyarıyım; zira benim babam Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, annem Hadîce, kardeşim Kâsım ve kız kardeşim de Fâtıma'dır![106]

Bu yakınlığından dolayı Hazreti Hasan ve Hazreti Hüseyin *(radıyallahu anhümâ)* ona, "dayı" diye hitap ederlerdi.

Hicretin 67. yılında Basra'da şehîd olmuştur.[107]

---

103 Şemâil, Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* fizikî yönü yanında aynı zamanda ahlâk-ı âliyesini anlatan beyanlara denilmektedir. Onun bulunduğu evde yangın benzeri musibetlerin yaşanmayacağına inanıldığı için farklı istiflerle ve meşhur hattatlar tarafından hemen her dönemde yeniden yazılmakta ve çerçeveletilerek evlerin duvarlarına asılmaktadır.

104 Hazreti Ali *(radıyallahu anh)*, gözünü açtığında kendini Resûlullah'ın şefkat dolu ikliminde bulmuş ve O'nu *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, âdeta bir baba kucağı gibi görmüştür ve gördüğünü de başkalarına resmederek anlatmıştır ki şemâil olarak iştihar eden, Hazreti Ali'nin bu anlatımıdır.

105 Ümmü Ma'bed, hicret esnasında Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile Hazreti Ebû Bekir'in çadırına uğradığı kadındır. O sırada kocası Ebû Ma'bed, koyun ve keçilerinin peşinde olduğu için orada değildir ve kendisinden süt talep etmişlerdir. Ancak süt yoktur. Bu sefer ondan, oracıkta bulunan hasta bir oğlağı sağma müsâadesi almışlardır ve dua ile sıvazladıktan sonra oğlaktan kova dolusu süt çıkar! Herkes bu sütten kanasıya içer ve hatta kalan bir kova süt de Ümmü Ma'bed'e teslim edilir. Bu olağan üstü hâdiseye şahit olan kadının gözleri dört açılmış ve buna vesile olan Allah Resûlü'nün mübarek yüzlerine alıcı gözlerle ve çok dikkatli bakmıştır ki o günkü bakışıyla gördüğü manzarayı fasih bir dille başkalarına da aktarmıştır. Bu yönüyle Ümmü Ma'bed'in resmettiği şemâil, çöl ortasında bağrını herkese açmış bir vaha, bir edebiyat şaheseridir.

106 Halebî, *Sîre* 1/204

107 Hazreti Hind, Basra'da meydana gelen bir tâûn vak'asında ruhunu teslim etmiştir. Onunla birlikte o gün vefat edenlerin sayısı, 70.000'i bulmuştu. O kadar ki ölülerin defin işlerinden insanlar, tanıyamadıkları için başlangıçta onunla meşgul olamamış ve cenazesi ortada kalmıştı. Geçmişiyle birlikte onu tanıyan birisi bu durumu fark edince, "Vah, Hind'in başına gelenlere! Vah, Resûlullah'ın üvey oğlunun düştüğü duruma!" diye bağırmaya başlayınca, insanlar oldukları yerde donakalmış ve cenazesini bırakan oraya koşmuş; Efendimiz'in üvey evladı olmasının hürmetine onu, mezarına kadar âdeta parmaklarının ucunda taşımışlardır. Bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 3/2059

Hâris İbn-i Ebî Hâle

Önceki eşi Ebû Hâle'nin, Hâris adında bir oğlu daha vardı. Herkese sinesini açan bu ufuk geniş kadın, ona da sahip çıkmış ve himayesine almıştı. İslâm geldikten sonra hemen gelip Müslüman olanlardan birisi de zamanında sahip çıkıp himayesine aldığı üvey oğlu Hâris oldu. O kadar ki Hâris İbn-i Ebî Hâle *(radıyallahu anh)*, şartların çok çetin olduğu o Mekke günlerinde imanını açıktan ilan etmiş ve bunu her yerde seslendirmeye başlamıştı.[108] Tabii ki onun bu duruşundan hoşlanmadılar ve Mekkelilerden birisi onu hedef haline getirdi ve Rükn-ü Yemânî'de namaz kıldığı bir sırada gelip Hâris'i şehîd etti. Rükn-ü Yemânî'de şehîd olan ilk insan, Hâris İbn-i Ebî Hâle'dir.[109]

---

108 Bunu duyduğunda Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hoşnut olmadığı ifade edilmektedir. Bkz. Belâzurî, *Ensâb* 13/65, 66

109 Belâzurî, *Ensâb* 13/66

Hind Bint-i Atîk

Hadîce Validemiz'in ikinci eşi Atîk İbn-i Âiz'den dünyaya gelen kızıdır ve annesi ile Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evliliğinin gerçekleştiği gün 8 veya 9 yaşındadır. Allah Resûlü'nün terbiyesinde yetişmiş ve risâletin gelişiyle birlikte Müslüman olmuştur. Daha sonraları, amcasının oğlu Sayfiyy İbn-i Ümeyye ile evlenmiş ve bu evlilikten Muhammed adında bir çocukları dünyaya gelmiştir. Annesi Hadîce Validemiz'e izâfe edilerek bu soydan gelenlere "Benû Tâhire" denilmektedir.

Zeyd İbn-i Hârise

Yaşı itibariyle Efendimiz'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, on yaş küçüktü Zeyd İbn-i Hârise.[110] Hür bir ailenin çocuğu iken, annesiyle birlikte gittikleri aile ziyaretinde baskına uğramış ve köleleştirilmiş bir insandı. Ancak dönemin şartları gereği bir defa bu damgayı yiyen insan, hayatı boyunca onun izini silemez, hatta bütün nesli aynı hükmün kurbanı olurdu. Ukâz panayırından onu, Hazreti Hadîce'nin yeğeni Hakîm İbn-i Hizâm satın almış ve halasına getirmişti.[111]

Başından çok çeşitli sıkıntılar geçmiş olsa da Allah *(celle celâlühû)* Hazreti Zeyd'i, bu bereket ve yümün merkezi yuvanın, yıldızı parlayan bir ferdi haline getirmişti. Ondaki değeri fark eden Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hanımefendisine Zeyd'i sena etmeye başlamıştı ki daha sözünü bile bitirmesine fırsat vermeden Hazreti Hadîce:

- Onu sana hediye ettim; bundan sonra Zeyd senindir, deyiverdi.

Her türlü köleliği ortadan kaldırmak üzere insanlığa rehber olarak gönderilecek olan Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onu hürriyete kavuşturdu.

Bundan böyle Hazreti Hadîce için de dün pazardan satın aldırdığı kölesi Zeyd, baş tacı bir insandı; zira seven, sevdiğinin sevdiğini de severdi!

Bugüne kadar zaten hiç "köle" muamelesi görmediği bu kapıya karşı olan sevgisini dünyada tartacak terazi yoktu ve bedenini hürriyete kavuştururken aklını alan Habîbullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gönülden bağlandı.[112] O kadar ki İslâm gelinceye kadar Mekkeliler ona, "Muhammed'in oğlu" diye hitap ediyorlardı.

---

110 Köle pazarından alınıp da Hazreti Hadîce'nin yanına getirildiğinde onun sekiz yaşında olduğu söylenmektedir.

111 Hazreti Zeyd'i Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Bathâ'da satılığa çıkarılırken gördüğü ve Hazreti Hadîce'ye gelerek bunu haber verdiği, daha sonra da onun parasıyla gidip onu satın aldığı da anlatılmaktadır. Bkz. İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef* 7/341; Ebû Nuaym, *Ma'rifetu's-Sahâbe* 8/127 (2501); İbn-i Asâkir, *Târîh* 19/352; Zehebî, *Siyer* 1/223

112 Hatta yıllar sonra babasıyla amcası onun izini bulmuş ve geri götürmek için Mekke'ye kadar gelmişti. Ancak o, gerçek hürriyeti huzurunda bulduğu Resûlullah'ın yanında kalmayı, anne ve babasıyla yaşamaya tercih etti ve bulduğu bu kapıdan, Mûte'de şehâdete ulaşacağı âna kadar hiç ayrılmadı. Geniş bilgi için bkz. Akademi Araştırma Hey'eti, *En Öndekiler* 192-204

Hazreti Ali

Bir müddet sonra bu eve yeni bir üye daha geldi; bir vefa örneği sergileyerek Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, dedesi Abdulmuttalib'ten sonra evleneceği âna kadar kendisine sahip çıkan Ebû Tâlib'in yükünü hafifletmek istedi. Zira Ebû Tâlib, yaşanan kıtlığın da etkisiyle maddi sıkıntı yaşamaya başlamış, evini geçindirmekte zorluk çeker olmuştu.

Bunun için önce gidip bir diğer amcası Hazreti Abbâs ile konuştu:

- Şüphesiz ki Ebû Tâlib, nüfusu kalabalık birisi; bugünlerde herkesin başına gelen de malum, bir kıtlık var! Birlikte gidelim de onun yükünü hafifletelim; oğullarından birini ben, diğerini de sen alırsın, diyordu. Teklif karşısında duygulanan Hazreti Abbâs, "Neden daha önce biz bunu düşünemedik!" dercesine gıpta ile yeğenine bakıyordu!

Karar kılınan şekliyle Ebû Tâlib'in yanına geldiklerinde, Mekke liderinin gözleri dolmuştu! Küçüklüğünden bu yana hayranlıkla bakıp durduğu ve yıllarca evine bereket yağdıran yeğeni Muhammedü'l-Emîn, âleme vefa dersi veriyordu! Minnet dolu gözlerle onlara döndü ve büyük oğlunu kastederek:

- Bana Akîl'i bırakın da diğer ikisini ne yaparsanız yapın, dedi. Bu taksimde Hazreti Ca'fer'e, amcası Hazreti Abbâs sahip çıkarken Ebû Tâlib'in küçük oğlu Hazreti Ali, Resûlullah'ın payına düşen isim olmuştu.

Diğer yandan, o gün fark edilmese de kader Hazreti Ali'yi geleceğe hazırlıyordu; yarınlara yön verecek bir iradenin sahibi Hazreti Ali'yi Allah *(celle celâlühû)*, babasının evinden almış, şuuraltı müktesebatının oluşmaya başladığı en duru döneminde onu, İnsanlığın Emîni'nin rahle-i tedrisine teslim etmişti.

Bundan böyle Hazreti Ali, etrafına huzur saçan bu evin bir sakiniydi. Yeni taşındığı evde kendisine annelik yapacak kadın ise, Hazreti Hadîce'den başkası değildi; hiç ayırım yapmadan Hazreti Ali'yi de kendi çocuğu gibi bağrına bastı. Zaten bu yuvanın çocuklarından Zeyneb ile neredeyse aynı yaştaydı ve yaşına uygun arkadaşlarının bulunduğu ve şefkatin üfül üfül estiği bu yuvada hiç yabancılık çekmeyecekti.

Zübeyr İbn-i Avvâm

Bir müddet sonra bu eve, başka bir çocuk daha geldi; Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* halası Hazreti Safiyye'nin oğlu olan Zübeyr İbn-i Avvâm[113] da babası Avvâm'ın vefatından sonra bu tatlı su kaynağına koşanlardandır. Benî Kurayza kuşatması esnasında Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona:

- Anam babam sana fedâ olsun, diye seslenecek; Ahzâb günü de:

- Her peygamberin bir havârisi vardır; benim havârim de Zübeyr İbn-i Avvâm'dır, iltifatında bulunacaktır.

Cemel günü şehîd edilmiştir.

---

113 Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 3/75; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 2/307

Bu Evliliğin Semereleri

Bu arada evlilik semere vermeye başlamış ve ardı ardına çocukları dünyaya gelmişti; ilk doğan, Kâsım idi ki onun adına izafe edilerek Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Kâsım'ın babası" manasında "Ebu'l-Kâsım"[114] denilmektedir. Ancak yeni yeni yürümeye başlayan Kâsım, uzun ömürlü olmadı; iki yaşına[115] girmiş ve henüz sütten kesilmemişti ki bir gün hastalandı ve bu hastalığından kurtulamayarak ruhunu teslim etti.[116] Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çocukları arasında ilk vefat eden o idi.

Bir anne olarak Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* onun ölümüne, bilhassa sütünü tamamlayamadan ruhunu teslim etmesine çok üzülmüştü. Üzüntüsünden bir kenara çekilip ağladığı esnada yanına Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* girdi; yılların vefalı eşini bu halde görünce Şefkat Peygamberi de rikkate gelmişti. O'nun üzüldüğüne de ayrıca üzülen Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, Efendimiz'e döndü ve:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Kâsım'ın sütü taşıp gelmeye devam ediyor; keşke sütünü tamamlayıp öyle gitseydi ne kadar sevinirdim!"[117]

Onu mahzun ve mükedder gören Habîbullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* müjdesi vardı ve:

- Şüphen olmasın ki Cennet'te onun, sütünü tamamlayacak bir sütannesi var, buyurdu. Bunu duyar duymaz âdeta bütün hüznü kaybolmuş, gözlerinin içi gülmeye başlamıştı; Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* döndü ve:

- Bunu bilmiş olsaydım bu kadar üzülmezdim, dedi. Bunun üzerine Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bir adım daha attı ve:

- İstersen, onun Cennet'teki sesini sana duyurayım, dedi. "Evet!" deseydi bunu da yapacağında hiç şüphesi yoktu! Ancak Âhiret'e ait meyveleri burada tüketmek istemiyordu ve bunun için:

- Hayır, dedi. "Hayır, yâ Resûlallah! Şüphen olmasın ki ben, bunun da doğru olduğunu tasdik ediyorum![118]

Kâsım'dan sonra kızlar dünyaya gelmeye başladı; kızlardan ilk doğan[119], Zeyneb oldu. Hazreti Zeyneb'in doğduğu sırada Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* 45, Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ise 30 yaşlarındaydı.[120]

Ardından sırasıyla Rukayye, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma dünyaya geldiler. Rukayye'nin doğumunda Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 33,[121] Ümmü Gülsüm'ün doğumunda 34[122] ve Fâtıma'nın doğumunda ise 35 yaşında[123] bulunuyordu.[124] Kız olarak Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*, bu evliliğin son semeresiydi[125] Hem Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)*[126] hem de Hazreti Hadîce'nin en çok sevdiği kızı o idi. Daha önce dünyaya getirdiği çocuklarını süt anneye veren Hazreti Hadîce, kızı Hazreti Fâtıma'yı başkasına teslim etmemiş ve onu, sadece kendisi emzirmişti.[127]

Kızlardan sonra da Abdullah dünyaya geldi; risâlet günlerinde doğduğu için Abdullah'a "Tâhir" ve "Tayyib" de denilmektedir.[128] Ancak onun ömrü daha kısa sürdü;

henüz bebek hüviyetinde iken ebedî âleme, “ebedî çocuk kalacaklar” manasında “vildânün muhalledûn” unvanıyla pervaz etti.[129]

Kâsım’dan sonra Abdullah’ın da vefatını fırsat bilen Mekkeliler, Allah’ın Resûlü’ne, “soyu kesildi, nesli devam etmeyecek” manasında “ebter” yakıştırmasında bulunmak istediler. Zira Araplar, bir adamın erkek çocuğu yoksa, kız çocukları olsa bile ona, ‘nesli devam ediyor’ nazarıyla bakmazlardı. Zira onlara göre kızlar, kendi babalarının değil, kocalarına ait olan neslin devamını sağlarlardı. Bunu söyleyenlerin başında Âs İbn-i Vâil gelmekle beraber kısa zaman içinde Mekke’de çok insanın diline doladığı bir konu olmuştu. Bunun üzerine Allah Resûlü’ne Hazreti Cebrâil geldi ve Kevser Sûresi’ni getirdi;[130] buna göre, “hayır, yümün ve bereketten mahrumiyet” manasında esas soyu kesikler, Allah Resûlü’ne söz konusu yakıştırmayı yapanlardan başkası değildi.[131]

Resûlullah’ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, zikri geçen çocuklarının hepsinin annesi Hazreti Hadîce’dir. Onları birer yıl arayla dünyaya getirmiş ve huzur dolu bu yuvanın, aynı zamanda çocuklarla şenlenmesine vesile olmuştur. Bir anne olarak çocuklarının doğumuna o da sevinmiş, akîka olarak erkeklere ikişer koyun, kızlar için ise bir koyun kurban kestirmiştir.[132]

Çocuklarının doğumunda Hazreti Hadîce’ye, Efendimiz’in halası Hazreti Safiyye’nin azatlısı Selmâ Hatun ebelik yapmış, sütanneliklerini de yine o üstlenmiştir.

---

114 Bu künye, Peygamber Efendimiz'e hastır; zira Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, başta "Muhammed" olmak üzere isimlerinin verilmesini teşvik ederken "Ebu'l-Kâsım" künyesinin çocuklara verilmesini istememiştir. Bkz. Müslim, *Âdâb* 1

115 Bazı kaynaklar onun, 17 aylık iken vefat ettiğini söyler. Bkz. Sâlihî, *Sübülü’l-Hüdâ* 11/19

116 Efendimiz’in çocuklarından Kâsım’ın ilk çocuk, Zeyneb’in de kızların ilki olduğunda ihtilaf olmamakla birlikte diğer çocukların sıralaması ve sayısında farklı görüşler ileri sürülmektedir. Bunun gerekçesi olarak, o dönemdeki rivayet hassasiyetinin sonraki dönemler gibi gelişmemesi, hâdiseye şahit olan göz ve kulak sayısının azlığı, çocukların üst üste doğmaları, erkek çocukların erken ölümü ve o günkü toplumda çocuklara karşı ilginin azlığı gibi sebepler gösterilebilir. Burada biz, cumhurun kabul ettiği sayı ve sıralamayı esas almakla iktifa ettik.

117 Efendimiz’in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ilk oğlu Kâsım’ın, risâletten yaklaşık 12 yıl önce vefat ettiği halde bu hâdisede Allah Resûlü’ne hitap ederken Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, risâlete ait bir hitap şekli olan “Yâ Resûlallah!” demektedir ki bu, söz konusu konuşmanın peygamberlik geldikten sonra gerçekleştiği izlenimi vermektedir. Hadîs literatürü açısından bu, ehlinin te’lif etmesi gereken bir “müşkül”dür ki üç ihtimal akla gelmektedir; ilk ve güçlü olan ihtimale göre Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, yıllar önce yaşadığı bu hâdiseyi risâlet geldikten sonra yakınlarına aktarırken tabii olarak İslâm’a ait kavramları kullanmış ve o gün başka bir hitap tarzı olsa bile artık “Yâ Resûlallah!” diye tahkiye etmiştir. Bir diğer ihtimale göre Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, risâletten sonar dünyaya gelen oğlu Abdullah’ın ölümü üzerine yıllar önce vefat eden Kâsım’ı da hatırlamış ve onun da sütünü tamamlayamadan gidişini gündeme getirerek Allah Resûlü’ne üzüntüsünü ifade etmiş olabilir. Ayrıca söz konusu hâdiseye konu olan çocuğun Kâsım değil de Abdullah olması da muhtemeldir ki buna göre rivayetteki isim karışıklığı, hâdiseyi nakleden râviden kaynaklanmaktadır; zühûl yaşamış, Abdullah yerine Kâsım ismini öne çıkarmış demektir.

118 Süheylî, *Ravdu’l-Unuf* 1/214.

119 Yaş itibariyle Efendimiz’in en büyük kızı Hazreti Zeyneb’tir. Zehebî, *Siyer* 1/334; 2/246

120 İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2516; İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Gâbe* 7/131; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/519, 527. Hazreti Zeyneb, hicretin sekizinci senesinde 30 yaşındayken vefat etmiştir. Bkz. İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Gâbe* 7/131, 132; Zehebî, *Târihu’l-İslâm* 3/376, 377

121 İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/519

122 Ümmü Gülsüm'ün doğumu ve bu sırada Efendimiz'in kaç yaşlarında olduğuyla ilgili olarak kaynaklarda net bir tarih verilmiyor olsa da Allah Resûlü'nün çocuklarının doğum sıralamasına bakıldığında bu esnada O'nun 34 yaşlarında olduğu anlaşılmaktadır. Zira genel kabule göre Hazreti Ümmü Gülsüm, Hazreti Rukayye ile Hazreti Fâtıma arasında dünyaya gelmiştir. Bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2596. Hazreti Rukayye'nin doğumunda Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 33 yaşında iken Hazreti Fâtıma, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 35 yaşlarında iken doğmuştur. Bu bilgiyi esas aldığımızda Rukayye'nin, Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 34 yaşında iken doğduğu bilgisi kesinlik kazanmaktadır. Ayrıca Allah Resûlü'nün çocuklarının birer yaş arayla dünyaya geldiğini ifade eden bilgiler de bunu destekler mahiyettedir. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/107; 8/13; Sâlihi, *Sübülü'l-Hüdâ* 11/443

123 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/16; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2596; İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/161

124 Hazreti Fâtıma'nın doğumuyla ilgili olarak çok farklı tarihler zikredilmektedir; "peygamberlik vazifesinden az önce", "peygamberlikten bir veya daha fazla yıl önce", "risâletten bir veya iki yıl önce", "Efendimiz'in doğumunun 41. yılında", "Hazreti Peygamber 41 yaşındayken", "risâletin 2. yılında", "peygamberlik vazifesinden 5 yıl sonra" gibi bilgiler nakledilse de tarihi gerçeklerle birlikte değerlendirildiğinde bunların hakikati yansıtmadığı ve realiteyle uyuşmadığı açıktır. Onun doğumuyla ilgili olarak risâlet sonrasını işaretleyen tarihler, muhtemelen onun risâlet öncesi yıllar olan Câhiliyye'de doğmuş olmasını arzu etmeyenler veya Âişe Validemiz ile aralarındaki yaş farkını nazara alarak Hazreti Âişe'nin Efendimiz ile 9 yaşındayken evlendiğini düşünerek hesap yapanlar tarafından ileri sürülmüş bilgilerdir. Kaynakların yoğun olarak naklettiği ve kabul gören en yaygın kanaat onun, nübüvvetten 5 yıl önce, Kâbe'nin tamiri sırasında dünyaya geldiği şeklindedir ve bu sıralarda Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 35 yaşındadır. Şüphesiz bu tarih, zaman itibariyle milâdî 605 yılını göstermektedir. Bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2596; İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/157, 161; Zehebî, *Siyer* 2/128

125 İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/128, 149; Zehebî, *Siyer* 2/122

126 İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/149

127 İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/128

128 Efendimiz'in erkek çocukları, küçük yaşlarda vefat ettikleri için bazı tarihçiler, Efendimiz'in erkek çocuklarının sayısı konusunda ihtilaf etmişler; bazıları Tayyib ve Abdullah'ın, aslında Kâsım'a ait iki lakap olduğunu ileri sürerken diğer bir kısmı ise, Tâhir ve Tayyib'in de ayrı birer çocuğu olduğunu ileri sürmüşlerdir. Büyük ihtimalle bu ihtilafın sebebi, onların henüz toplum içine çıkmadan daha küçük yaşlarda vefat etmiş olmalarıdır. Zira onlar, herkese ait bir bilgi hüviyetine kavuşmadan ebedi âleme göç etmişler ve bu sebeple de hangi isimle kimin kastedildiği herkes tarafından algılanıp kavranamamıştır.

129 Çocuklarının vefatından sonra Hazreti Hadîce Allah Resûlü'ne, "Benim senden olan çocuklarım nerede; Âhiret'teki durumları nedir?" diye sormuş, O da *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Cennet'teler!" cevabını vermiştir. "Peki, daha önceki müşrik eşlerimden olanlar?" diye soruyu tekrarlayınca ise "Onlar Cehennem'dedir!" cevabını almıştır. Bkz. Taberânî, *Kebîr* 23/16 (27); Zehebî, *Siyer* 2/113

130 "Biz gerçekten sana verdik kevser! Sen de Rabbin için namaz kıl ve kurban kesiver! Doğrusu, seni kötüleyendir ebter!" Kevser Sûresi 108/1-3

131 Şu da bir gerçek ki o gün Efendimiz'e bu yakıştırmada bulunanların hepsinin nesli, babalarının gittiği yolu terk etmiş ve Allah Resûlü'nün arkasında saf bağlamışlardır. Bu açıdan bakıldığında Âs İbn-i Vâil dâhil Mekkeli herkesin soyu kesiktir; küfre ait dünyalarını devam ettiren devamları olmamıştır. Örnekler ve daha geniş bilgi için bkz. Haylamaz, *Şefkat Güneşi* 321-336

132 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/107; Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 11/16; İbn-i Seyyidünnâs, *Uyûnu'l-Eser* 2/364

Çocuklarının Mürüvveti

Yıllar, ne çabuk geçiyordu; her şey daha dün gibi tazeydi ama zaman durmuyor, akıp gidiyordu. Yuvanın tarafları, çocukları ve diğer sakinleriyle birlikte yaşanan acı tatlı yıllar geride kalmış, büyük kız Zeyneb'in *(radıyallahu anhâ)* evliliği konuşulmaya başlanmıştı. Aday da belliydi; Hazreti Hadîce'nin yeğeni, kız kardeşi Hâle'nin[133] oğlu Ebu'l-Âs!

Esas adı Lakît İbni'r-Rebî' olmakla birlikte adından çok künyesiyle meşhur olan Ebu'l-Âs, aklı başında, ne yaptığını bilen ve güven veren bir insandı; ortaya koyduğu duruşundan dolayı kendisine "emîn" deniliyordu.[134]

Hadîce Validemiz'in elinde büyümüştü. Kâbe'ye yakınlık ve bağlılığı ortada olan bir evde neş'et etmiş ve gençlik yıllarını da bu ortamın atmosferini soluklayarak geçirmişti. Varaka İbn-i Nevfel'in huzur dolu atmosferinden o da nasibini almış, değerlerin birer birer yok edildiği Câhiliyye toplumunda, geleceğe göz kırpan bir yıldız gibi parlıyordu.

Her Mekkeli gibi o da ticaretle meşgul oluyordu. Diğer yeğenleriyle birlikte bu yönüyle Ebu'l-Âs, ticari işlerinde Hazreti Hadîce'nin en büyük yardımcılarından birisiydi.

Üstelik Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, kız kardeşinin oğlu Ebu'l-Âs'ı, kendi çocuğu gibi görüp biliyordu.[135] Onun için bu evliliğe bizzat kendisi ön ayak oldu[136] ve konuyu Allah Resûlü'ne açtı. Zaten Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Hadîce'nin bir dediğini iki etmezdi.[137] Üstelik o günün keşmekeş atmosferinde Ebu'l-Âs gibi bir karakterin varlığı başlı başına bir mu'cize gibi duruyordu ve O da bu evliliği münasip görünce hazırlıklar başladı.[138]

Hazreti Hadîce'nin, kızı Zeyneb ve damadı Ebu'l-Âs'a da bir sürprizi vardı; Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evleneceği âna kadar içinde yaşadığı evi, yuvalarını burada kurmaları için onlara hediye etmişti.[139]

Huzur dolu yuvanın, oğul verme zamanı gelmişti; değerlerin künde künde üstüne yıkıldığı bir dönemde yaklaşık 13 yıldır değerler üstü bir fazileti temsil eden bu aile, fazilet adına başka bir yerde daha otağ kuruyordu!

Üzerinde ittifak edilen gün geldiğinde yine yemekler yapılıp eş-dost davet edildi ve yine sade bir törenle bu evlilik de hayata geçmiş oldu.

Bir müddet sonra bu evlilik de semere vermeye başlayacak, Zeyneb-Ebu'l-Âs çiftinin, Ali ile Ümâme adında iki çocukları da bu evde[140] dünyaya gelecektir.

Bu evlilik, diğer kızların evliliğini de tetiklemiş, Zeyneb'den sonra Rukayye ve Ümmü Gülsüm'ün evliliği de gündeme gelmişti. Hazreti Zeyneb'in Benî Hâşim dışında bir kabileye gelin gitmesinden rahatsız olan Ebû Leheb, burnundan soluyordu! Onların da gideceği endişesiyle hemen harekete geçti ve nihayet Hazreti Rukayye ile Ümmü Gülsüm'ü, kendi oğullarından Utbe ile Uteybe için istedi.

Kendince işi garantiye alacak bir hamlesi daha vardı; Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nezdinde Ebû Tâlib'in yerini çok iyi bilen Ebû Leheb, Allah Resûlü'nün kızlarını istemek

için onu ileri sürmüş, diğer kardeşlerini de arkasına alarak Rukayye ve Ümmü Gülsüm'ü Resûlullah'tan *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, büyüğü bildiği amcası Ebû Tâlib'e istetiyordu!

Herkesin ittifak ettiği mecliste aile büyüklerinin de uygun görmesiyle "nişan" diyebileceğimiz bir merasim yapıldı ve böylelikle Hazreti Rukayye'nin Utbe, Hazreti Ümmü Gülsüm'ün de Uteybe ile evlenme süreci başlamış oldu.[141]

---

133 İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/384; İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/4, 8. Onun, Hind Bint-i Huveylid'in oğlu olduğu da ifade edilmektedir. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 6/182

134 İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2287; İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/5

135 İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/384; Taberî, *Târîh* 3/44

136 Taberânî, *Kebîr* 22/426 (1050); İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/384; Taberî, *Târîh* 3/44; İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/10

137 Taberânî, *Kebîr* 22/426 (1050); İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/384; Taberî, *Târîh* 3/44; İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/10. Efendimiz'in bu yönünü anlatırken bir diğer annemiz Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, "O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hadîce'nin bir dediğini iki etmezdi!" demektedir. Aynı zamanda Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Kızları konusunda anneleri ile istişare edin!" (Ebû Dâvûd, *Nikâh* 24) buyuracaktı ki şimdi bunun gereğini yapıyordu.

138 Bu evliliğin, risâlet gelmeden önce gerçekleştiği kesindir. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/25. O gün var olan bilgilerin bütünü değerlendirildiğinde risâletten bir veya iki yıl önce gerçekleşmiştir. Zira bazı kaynaklar Hazreti Zeyneb'in, henüz risâlet gelmeden önce doğum yaptığını ve bu sırada onun, on yaşında olduğunu haber vermektedir. Bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2516

139 Ezrakî, *Ahbâru Mekke* 2/243; Fâkihî, *Ahbâru Mekke* 3/252

140 Ebu'l-Âs'ın da Müslüman olması ve Medîne'ye hicret etmesinden sonra Mekkeliler bu eve de el koymuştur. Daha sonraları Ca'fer İbn-i Yahyâ bu evi tamir edip taş duvarlarla güçlendirmiş ve 80.000 dinar karşılığında Ümmü Sâib Bint-i Cemî' adında birisine satmıştır. Bkz. Ezrakî, *Ahbâru Mekke* 2/243; Fâkihî, *Ahbâru Mekke* 3/252

141 Bu sürecin evlilik ile son bulup bulmadığı ihtilaflıdır; bazı kaynaklara göre Hazreti Rukayye, nübüvvet öncesinde Ebû Leheb'in oğlu Utbe ile nişanlanmış ve evlenmiştir. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/29; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/115; Zehebî, *Siyer* 2/251. Bazı kaynaklarda ise bu, nişanlılık aşamasında kalmış bir nişandan ibarettir. Zira İslâm geldikten sonra oğlu Utbe'ye, "Şayet Muhammed'in kızını boşamazsan babalık hakkım sana haram olsun!" diyerek baskı yapan Ebû Leheb, henüz tahakkuk etmeden bu evliliğin bitmesine sebep olmuştur. Bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2507, 2743; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/216.

Vahiy gelip de saflar netleşmeye başlayınca bu evliliklerin askıya alındığı ve nihayet Tebbet Sûresi'nin gelişiyle birlikte son bulduğu anlaşılmaktadır.

Ümmü Gülsüm'ün Uteybe ile evliliğinin, düğün öncesinde bozulduğu kesindir; Efendimiz'e peygamberlik vazifesi verilmeden önce gerçekleşen nişan, Ebû Leheb ve ailesinin baskısıyla henüz evlilik gerçekleşmeden önce bozulmuştur. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/30; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2743; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/592; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/373

Kızaran Şafak

Evet, evinde kendilerine hizmet edecek köle ve hizmetçileri vardı. Hem olmasa bile istediği hizmetçi veya köleyi satın alacak kadar fazlasıyla servet sahibiydi. Ancak o *(radıyallahu anhâ)*, Efendisi'ne hizmeti hiç kimseye bırakmıyor, en küçük arzularını bile ibadet neşvesi içinde yerine getiriyordu.

O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hoşnutluğuna kendini öylesine adamış, O'na kendini öylesine vakfetmişti ki mübarek yüzlerine en küçük bir olumsuzluğun aksetmesini istemiyor, bunun için etrafında pervane gibi dönüyordu.

O'nunla *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evlendiği günden bu yana her şeyini O'na teslim etmiş, ne ticareti ne de kızıl develerden oluşan kervanlarını gündeminde tutar olmuştu.

Kendisini adadığı İnsan'ın, insanlığın yüz akı olacağında hiç kuşkusu yoktu. Zira gönlü Kâbe'ye kilitli ve çoğu zaman tefekkür ufuklarında dalıp dalıp giden bu İnsan, bugünün insanı değildi; zâhiren kendisiyle birlikte idi ama aslında O'nun, geleceği şekillendirmeye odaklı kendine mahsus bambaşka bir dünyası vardı! Çoğu zaman vaktini Kâbe'de geçirirdi. Eve geldiği vakitlerde herkesle selâmlaşır, herkesin hâl ve hatırını sorar, varsa sıkıntılarıyla ilgilenirdi. Hiçbirisini ayırt etmeden çocuklarının başını sıvazlayıp okşar, öpüp koklar ve sinesine basardı. Var olduğu günden bu yana bu ölçüde bir şefkat ve merhamet, ilk defa O'nunla temsil ediliyor gibiydi!

Olabildiğince mütevazı idi. Dünyasında israf-ı kelamı hiç yoktu; görüntü ne ise kendisi de o idi. Ancak duruşundan dökülüp çağlayan hikmeti, ciltler dolusu kitabın ifadesine imkân yoktu. İhtiyaç duyulan kadar konuşurdu ama bedeninin dili, kelimelerin kısır dünyasına ihtiyaç bırakmaz, anlatmak istediğini fazlasıyla ifade eder ve gelip muhatabının gönül dünyasında aşkı aşkın bir taht kurardı.

Kendisiyle konuşurken o kadar ilgili o kadar içten idi ki o sırada, dünyasında başka bir konuya yer kalmadığını herkes görebilirdi. Bu duruş ve bakış onu, sözlerle ifade edilemeyecek kadar muallâ bir tahta oturttuğunun apaçık bir göstergesiydi! Onun için Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, O'na bakıp süzerken kendini, dünyanın en mutlu ve en bahtiyar insanı olarak görüyordu. Çoğu zaman kelimelerin sükut ettiği konuşmaları, gönülden gönüle akıp giden tarifi imkânsız bir zeminde cereyan ediyordu. Bu zemine dün, bilerek ve isteyerek talip olan Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, o güne kadar yaşadığını zannettiği huzuru, O'nunla evlendiği gün bulmuş olmanın beraberinde getirdiği ferih ve fahur bir hayat yaşıyordu.

Her yeni gününde, önceki bilgilerini tasdik eden yeni bilgiler vardı. O'na ait görüp duyduğu her yeniliği yine gidip amcaoğlu Varaka İbn-i Nevfel ile paylaşıyor ve ona, evinin ışık kaynağı o Güneş'in, âlemi ne zaman aydınlatmaya başlayacağını soruyordu!

Kâbe'nin tamire alındığı günlerdi. Hummalı gayretlerin neticesinde tamir işi bitmiş ve sıra, son noktanın konulmasına gelmişti ki Mekke'de beklenmedik bir gürültü koptu; herkes, "Hacerü'l-Esved'i yerine biz koyacağız!" diyor ve kimse de geri adım atmıyordu. Hayırlı bir işin sonuna geldikleri noktada şer adına kapanmayacak bir kapı aralanmak

üzereydi! Benî Mahzûm'un yaşlı ve tecrübeli ismi Ebû Ümeyye İbn-i Mugîre[142] ayağa kalktı ve içtenlikle onlara nasihat ettikten sonra bir teklifte bulundu; eliyle de gösteriyor ve şöyle diyordu:

- Şu Benî Şeybe kapısından ilk giren kim olursa, onun hakemliğine başvuralım; o ne diyorsa, onun dediğini yapalım!

Kan döküp can yakmaktan daha iyi bir teklifti ve herkes, "tamam, kabul" anlamında başını sallıyor ve bu teklifi kabul ettiğini ifade eden beyanlarda bulunuyordu.

Diğer taraftan gözler Benî Şeybe kapısına kilitlenmiş, ilk gelenin kim olacağını merak etmeye başlamıştı.

Bu kadar olurdu! Benî Şeybe kapısından Kâbe'ye doğru akıp gelen, hiç kimsenin itiraz etmeyeceği bir isimdi! Vereceği hükümde hiç kimsenin mağduriyet yaşamayacağını bildikleri bu ismi birbirlerine gösterip sevinçlerini paylaşıyor, diğer yandan da:

- Emîn, diyorlardı. "el Emîn! İşte bu, Muhammed İbn-i Abdillah'tır ve biz, O'nun vereceği hükme razıyız!"

İştiyakla kendisini bekleyenlerin yanına gelip hâdiseye muttali olunca ridasını çıkarıp yere serdi. Herkes pür-dikkat O'nu seyrediyordu. Sonra da Hacerü'l-Esved'i alıp bu ridânın üstüne yerleştirdi. Ardından kabile kabile önde gelenlere:

- Haydi, dedi. "Herkes şu ridânın bir tarafından tutsun ve taşı kaldırsın!"

Herkes birbirine bakıyordu. Hiç kimsenin kendini dışlanmış hissetmeyeceği ve herkesi içine alan bir çözümdü bu ve hemen dediğini yaptılar. Taş yükselip de konulması gereken hizaya geldiğinde, mübarek elleriyle ridasından onu aldı ve olması gereken yere yerleştirdi. Böylelikle Allah *(celle celâlühû)*, bir taraftan akması muhtemel bir kanın önüne geçerken diğer yandan Hacerü'l-Esved gibi Cennet menşe'li bir taşın Beytullah'a yerleştirilme işini, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gibi bir Habîbi'ne yaptırıyordu!

Mekkelilerin kaynatıp durduğu bu haberi de almış, Varaka İbn-i Nevfel'e taşımıştı; olayı tasvir ederken:

- Amcaoğlu! Güneş doğmak üzere, der gibiydi.

Ara sıra çıktığı Nûr dağına Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, son zamanlarda daha sık gider olmuştu. Bu gidişlerinin her birisinde kendisine azık hazırlar, hatta bazen O'nu yalnız bırakmaz, birlikte giderlerdi.

Dağın uç noktasında, Kâbe'yi tam karşıdan gören bir yere kurmuştu otağını. Hira diyorlardı ona. Taşların arasından iki yöne uzanan bir gölgelikti. Ancak O'nun için burası, sultanlık gibi duruyordu! Etrafıyla içi putlarla dolu ikizine uzaktan hicranla bakıyor, Âlemlerin Rabbi'ni bırakıp da elleriyle yapageldikleri putların etrafında dönüp duran insanların yürek yakan manzaralarına gözyaşı döküyordu.

Evinin bir köşesine kendini attığında yaptığı ibadetini buraya da taşımıştı; güneşin altında kararan taşların doldurduğu o ürperti veren dağların arasındaki Hira'da ayrı bir

sükûnet bulduğu her halinden okunuyordu. Mübarek ellerini kaldırıp yüzü ile buluşturduğu demlerde kim bilir ne sırlı cümlelere şahitlik etmişti o taşlar!

Efendisi'nin bu kadar sık ayrılışı Hazreti Hadîce'yi de endişelendirmeye başlamıştı; orada kaldığı günlerde, kem talih birisinin O'na kötülük yapacağından korkuyordu! Çok geçmeden bunun da çözümünü buldu; O'nun Hira sultanlığına koştuğu günlerde adamlarını, Nûr dağını çeviren dağların başında nöbete gönderiyor, böylelikle Gönlünün Sultanı'nı kem nazarlardan korumuş oluyordu!

---

142 Ebû Ümeyye İbn-i Mugîre, daha sonra annelerimiz arasındaki yerini alacak olan Ümmü Seleme Validemiz'in babasıdır. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/329

Mâna Âleminden Akıp Gelen Mesajlar

Özellikle ufukların kızarmaya başladığı son demlerde mâna âleminin kapıları aralanmış, âdeta yaklaşmakta olan bir bayramın müjdelerini verircesine ardı ardına mesajlar sunmaya başlamıştı. Dupduru dünyasına yansıyan her mesajı kendisiyle de paylaşan Şefkat Güneşi, vayhin öncüleri olarak doğuşun haberini veren bu rüyaları onun da te'vîl etmesini isterdi.

Bir kutlu doğumun habercileriydi bütün bunlar! Üstelik O'nun rüya olarak gördüğü her şey, sabahın aydınlığı gibi tahakkuk ediyor, te'vîl ve tefsire ihtiyaç bırakmayacak kadar güçlü bir haber değeri taşıyordu. Gördüğü bir rüyayı anlatırken ona, evinin üstünden bir tahta çekilerek buraya bir delik açıldığını, sonra buraya gümüşten bir merdiven konulduğunu ve oradan iki adamı içeriye girerken gördüğünü anlatmıştı. Anlatırken de aynı heyecanı yaşıyor gibiydi. Üstelik gördüğü bu manzara karşısında birilerini yardıma çağırmak istemiş ama bir türlü konuşamamıştı! Adamların her birinin bir tarafına oturduğunu anlatıyordu. Onlardan birisinin, elini mübarek vücuduna sokup buradan iki kaburga kemiği çıkardığını söylüyordu! Gecenin karanlığında aydınlık dünyasına yansıyan bu mesajı anlatırken hâlâ canlılığını yaşıyor gibiydi! Devam ediyordu; bir anda üstüne doğru gelen bu adam, göğsüne soktuğu eliyle kalbini çıkarıvermiş ve eline koymuştu! O kadar gerçekçiydi ki kalbinin değdiği yerde elinin izini hissediyordu! Kalbi çıkaran adam, bu arada yanındaki arkadaşına dönmüş:

- Ne kadar da güzel bir kalb! Bu sâlih adamın kalbi ne kadar da temiz, diyordu.

Bitmemişti. Zemzem ile yıkadığı kalbini aldı ve yeniden göğsüne yerleştirdi. Onu çıkarırken ayırdığı kaburga kemiklerini de yerine iade etmişti. Sanki gelmiş ve yapılması gereken bir ameliyat yapmış ve yarasını sarıyordu! İşleri bitmiş gibiydi ve hızla geldikleri yöne yöneldiler. Bir gariplik daha vardı; merdivenden tavana doğru tırmanırken, arkalarından merdiveni de toplayıp götürüyorlardı! İz bırakmamak üzere gidiyorlardı! Nihayet, tavanda açtıkları deliği de kapatmış ve gözden kaybolmuşlardı!

Dinlerken bile heyecanlarına dâhil olan, yaşadıklarını yaşamışçasına heyecanlanan Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*:

- Müjdeler olsun sana, diyerek başladı sözlerine. Gözlerinin içi gülüyordu; öylesine sıcak, öylesine içtenlikle bir bakışı vardı ki âdeta bu nazarlarıyla anlatmak istediğini anlatmış, söze ihtiyaç bırakmamıştı. Ancak yine de devam etti:

- Şüphesiz ki Allah'ın *(celle celâlühû)*, senin hakkında hayırdan başka bir murâdı yoktur! Hiç endişen olmasın; bu da hayırdır![143]

Evet, hayırdan başka hiçbir muradı olmayan Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hira'ya gidiş periyodu son günlerde daha da sıklaşmıştı. Belli ki huzur vermek için inşa edilen yeryüzünün ilk binası Kâbe, harîmine koşup gelenlere bu huzuru veremez olmuştu! Bir taraftan bu atmosferden uzaklaşmak isteyen Habîbullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* diğer yandan gönlünü ikizinden koparamıyordu! Belki de cehâletin karartmak istediği Kâbe'den

uzaklaşmak, uzaklaşıp ona uzaktan bakmak daha doğruydu! Onun için tercih ettiği nokta, hep aynı yerdi; Kâbe'yi uzaktan gören Hira!

O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)* için Hira, her şeyin yeniden aslî hüviyetine kavuşacağı günü müjdeleyen bir ümit demekti. Zaten Hira'dan bakılınca, göze çarpan sadece Kâbe vardı ve akla ziyan putlar da onlar etrafında aklını ziyan etmiş kara câhiller de hiç gözükmüyordu! Ellerini açıp Kâbe'nin Sahibi'ne dua ederken aynı zamanda, bu zulmetin bir an önce son bulmasını O'ndan diliyor, ne yaptığının farkında bile olmadan karanlık dehlizlerde boğulup giden bu insanların kurtuluşu için Rabb-i Rahîmi'nden inayet dileniyordu.

Âdeta dağın Kâbe'ye bakan cihetinde rükûa durmuş Hira'da O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ağyara kapalı, ancak Hakk'a açık kendine mahsus bir ibadeti vardı. O gün için bu yalnızlık, tarifi imkânsız bir huzur kaynağıydı; uzaktan onu doya doya seyre dalıyor, belki de gelecekteki iman dolu, temiz ve dupduru hâlini tasavvur ederek o günlerin hayaliyle bir nebze olsun teselli oluyordu.

Diğer yandan Hira'da kalış süresi uzamaya başlamıştı; gidiyor ama eskisi gibi öyle hemen gelmiyordu. Aylar süren ayrılıklar yaşamaya başlamıştı Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*. Bu ayrılıklar bir taraftan endişelerini artırsa da diğer yandan bunu o, doğacak Güneş'in emaresi olarak görüyordu. Emîn'in emânetinden emin birisi olarak Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, sinesine taş basmasını bilen bir kadındı; yarınlarda elde edilecek hayr-ı kesirler için bugünlerde belli başlı sıkıntılara katlanmak gerektiğini bilen bir duruş sergiledi ve bu ayrılıkları asla problem etmedi.

Uzayıp giden günlerde meraktan çatlayacak gibi olduğu, yüreğinin ağzına geldiği demlerde o da yola düşüyor, Habîb-i Ekmeli'nin ihtiyaçlarını karşılamak için kendi elleriyle yaptığı yiyecekleri azık olarak Hira'ya taşıyordu. Bu kadar meşakkate katlanıp buraya kadar gelmişken aynı huzurun otağına o da kendini salıyor ve Efendisi ile Hira'da kalıp hislerini paylaşmayı en büyük bahtiyarlık olarak addediyordu.[144]

Bu günlerin başka sürprizleri de vardı; Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* karşılaştığı her bir taş, her bir ağaç ve her bir canlı hareketleniyor ve âdeta yoluna kurban olurcasına O'na *(sallallahu aleyhi ve sellem)* selâm duruyordu! O güne kadar karşılaşmadığı bu olağanüstü durumlardan birisini yaşadığı günün akşamında gelip durumu Hazreti Hadîce'ye *(radıyallahu anhâ)* anlatmıştı. Dinlerken mübarek yüzlerine, "Bunda ne var ki! Sen ki dünyayı aydınlatmak üzere doğacak Güneş'sin; senin gelişine kâinatın selâm durmasından daha tabii ne olabilir ki!" dercesine bakıyordu. Anlatacakları bittiğinde yine o metin duruşuyla devreye girdi ve konumunun hakkını vermek için varlığını hissettirircesine şunları söyledi:

- Hiç endişe etme! Şüphesiz ki Allah *(celle celâlühû)*, sözün en doğrusunu söyleyen, emânete riayette hassaslardan daha hassas davranan ve yakınlarına göz kulak olup kanat geren senin gibi birisine, kötülüğün ulaşmasına izin vermez ve asla seni zayi etmez![145]

Sürprizler devam ediyordu! Yine Hira'da kaldığı günlerden birisinde Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Yâ Muhammed! Ben Cibrîl'im, diye bir ses duymuş, sesin geldiği tarafa bakmış ama

kimseyi görememişti.

Onun için bu ses, bir işaret fişeği gibiydi; şafak sökmek üzereydi! Evet, bütün bunlar bir şeyin habercisiydi ama yarın ne olacağı ve gelişmelerin nasıl cereyan edeceği belli değildi. Dolayısıyla bir taraftan şafağın sökeceğine olan ümit şahlansa da diğer yanda bu söküşün keyfiyeti ve sonrasında yaşanacakların endişesi vardı.

Döner dönmez bunu da Hazreti Hadîce ile paylaştı ve:

- Allah'a yemin ederim ki büyük işlerin olacağından endişe ediyorum, dedi.

Metânet insanı Hazreti Hadîce'nin tavrı, öncekilerden hiç farklı değildi; ıstırap ve sıkıntılarını dindirecek şu cümleleri sıraladı teker teker:

- O ne söz! Allah'a sığınırız ondan! Allah *(celle celâluhû)* hiç seni zayi eder mi? Sen ki, emâneti yerine getirir zayi etmez, akrabalarını görüp gözetir ve ellerinden tutarsın, sözün en doğrusunu söyleyen de hep sensin![146]

Akşam karanlığı basıp da herkesin evine çekildiği bir akşam aynı sesi bir kez daha duymuştu; yine mübarek adıyla seslenmiş ve:

- Selâm, demişti!

Esenlik ve güven demekti. Emîn bir elçiden zaten başkası beklenmezdi ve ardı ardına bu hitaplarıyla sanki o, Resûlullah'ı kendine alıştırır gibiydi.

Yine hızlı adımlarla sıcak yuvasına geldi. Yolunu gözleyen Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, görür görmez anlamıştı; yeni bir mesaj daha getiriyordu! Hemen sordu:

- Bu ne hal? Bir şey mi oldu?

- Evet! Cibrîl yine geldi!

- Ne dedi?

- Selâm!

- Müjdeler olsun sana. Çünkü selâm, sadece hayır demektir![147]

Evet, insanlığı selâmete çıkaracak Nûr doğmak üzereydi. Zaman, Hira'dan dünyaya selâm ve esenliğin yayılma vaktiydi!

---

143 Beyhakî, Delâil 2/142; İbn-i Hacer, Fethu'l-Bârî 13/481

144 Hadîce Validemiz'in azıkla yola çıktığı bazı zamanlarda Allah Resûlü de Hira'dan inmiş oluyor ve yollarının kesiştiği yerde oturup birlikte hasbihale koyuluyorlardı. Hatta geceyi, bu buluşma noktalarında geçiriyor, ertesi gün Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yineden Hira'ya yönelirken Hazreti Hadîce de *(radıyallahu anhâ)*, çocuklarına göz kulak olmak için yeniden evinin yolunu tutuyordu.

145 Buhârî, *Tefsîr* 96

146 Buhârî, *Bed'u'l-Vahy* 1

147 İbn-i Hammâd, *ez-Zürriyyetü't-Tâhira* 1/33

Ve.. Vuslat

Ve.. günlerden bir gün beklenen o Güneş, Hira'dan doğuverdi; vahyin Emîni ile Muhammedü'l-Emîn buluşmuş, sema ile yeryüzü arasında kopmaz bir bağ kurulmuştu. Artık te'vîl ve tefsire ihtiyaç yoktu; zira Cibrîl-i Emîn, Muhammedü'l-Emîn'in "Resûlullah" olduğunu tescil eden en mühim haberi getirmişti!

İnsanlığı sâhil-i selâmete çıkaracak yol haritası gelmeye başlamıştı ve insanlık tarihinin bu en önemli gününü Hira'da yaşayan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Mekke'ye geliyordu. Bu geliş, öncekilerden çok farklıydı. Bu farkı fark ettirme adına dağ-taş dile gelmiş, "Resûlullah" unvanıyla Nûr dağından inen Habîbullah'ı tebrik için âdeta sıraya girmişti:

- Allah'ın salât ve selâmı üzerine olsun yâ Resûlallah, diyorlardı![148]

Dünyanın en ağır yükünü omuzlamış olarak gelmişti evine. İlk muhatabı, tabii olarak 15 yıllık hayat arkadaşı Hadîcetü'l-Kübrâ'dan başkası değildi. Önce:

- Örtün beni! Üzerime bir örtü verin, demiş ve bir müddet yalnız kalmayı murâd etmişti. Zaten mübarek yüzüne yansıyan tablo, nasıl bir yükün altına girdiğinin açık habercisiydi. Bir müddet sonra Hazreti Hadîce'ye döndü ve:

- Kendimden korkuyorum, dedi. Dağ-taşın taşımaktan kaçındığı bir emânet vardı mübarek omuzlarında. Sonra teker teker anlatmaya başladı; Cibrîl'in gelişinden, kendisini defalarca sıkıp bırakmasından, "Oku!" diye ısrar edişinden, vahyi getiriş keyfiyetinden ve semere olarak emânet edilen beş âyetten bahsetti.

Derin bir nefes aldı Hazreti Hadîce; bekleyip durduğu gün gelmiş, evinin ışık kaynağı Güneş, Hira'dan doğmuştu!

- Hiç endişe etme! Allah *(celle celâlühû)* seni asla zayi etmez, dedi önce. "Bilakis müjdeler olsun sana ey amcamın oğlu![149] Bulunduğun yerde sebat et. Hadîce'nin nefsi elinde olan Allah'a yemin olsun ki sen, bu ümmetin Peygamberi'sin!"[150]

Ümmetin Peygamberi zuhûr ettiğine göre O'na ümmet olmak gerekti ve ilklerin de ilki olarak Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, ümmet olarak Allah Resûlü'ne ilk iman eden oldu.[151] Zaten o *(radıyallahu anhâ)*, böylesine ağır ve mesuliyetli bir yükü kaldırırken Efendisi'ne destek vermesi gerektiğini çok bilen birisiydi. "Her şartta seninle beraberim; hiç endişen olmasın!" dercesine bir duruşla şunları söyledi:

- Allah *(celle celâlühû)*, seni mutlaka muhafaza eder! Çünkü sen, akrabalarını görüp gözeten birisin! Düşkünlerin elinden tutar ve ihtiyacı olanları giydirirsin! Hem senin misafirin hiç eksik olmaz! Üstelik sen, sürekli Hakk'ın peşinde ve her yönüyle kendini hayır yollarına adamış birisin!

Öyle ya, kendisini insanlığa adamış bir kulunu Allah *(celle celâlühû)* zâyi eder miydi hiç!

Bunları söyledikten sonra Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, tahmin edileceği üzere yine amcaoğlu Varaka İbn-i Nevfel'in yanına gitti. Ancak bu gidiş, bambaşka bir gidişti;

giderken sadece yürümüyor, uçuyordu âdeta!

Müthiş bir hassasiyet daha ortaya koymuştu Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*. Efendisi'ni de yanına alıp birlikte gitmiyor, tek başına gitmek suretiyle, gelişine destan kesen Varaka İbn-i Nevfel'in, geldiğini duyduğunda da aynı tavrını devam ettirip ettirmediğinden, dün durduğu yerde sâbit kadem durup durmadığından emin olmak istiyordu![152] Belki de onu önceden bilgilendirip, "büyük buluşma"ya zihnen hazırlamayı murâd etmişti!

Ardı ardına yumruklanan kapıyı açıp da onun bu tavrına şahit olan Varaka da heyecanlanmıştı. Çok önemli şeylerin olduğu her halinden belliydi. Zaten Hadîce söze girmiş, "Ben sana dememiş miydim!" dercesine:

- Hele şu kardeşinin oğlunun anlattıklarını bir dinle, demiş ve çoktan anlatmaya başlamıştı.

Kuzeni Hadîce'den Hira'daki vuslatı duyan Varaka'nın gözleri, yuvasından çıkacak gibi olmuştu:

- Kuddûs! Kuddûs, diye haykırıyor, bir taraftan odanın içinde tur atarken diğer yandan da:

- Sübbûh! Sübbûh, deyip sevinç izhar ediyordu! Yerinde duramaz olmuştu İhtiyar ve tarihin Kıyâmet'e kadar unutamayacağı şu cümleleri sıraladı:

- Varaka'nın nefsi, yed-i kudretinde olan Allah'a yemin olsun ki şayet bana anlattıkların doğruysa ey Hadîce! Bu gelen, Hazreti Mûsâ ve Hazreti Îsâ'ya gelen Nâmûs-u Ekber'dir! Ve şüphesiz ki Muhammed de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu ümmetin Nebîsi'dir. Hemen git ve bunu O'na söyle; sebat etsin![153]

Derin bir nefes almıştı Hazreti Hadîce! Zira dünden bu yana hayranlıkla baktığı amcaoğlu Varaka İbn-i Nevfel, dimdik ve sözünün eri bir insandı! Endişelerinde onu boşa çıkarmış, nasıl bir hakikat aşığı ve kalıbının adamı bir mürşid olduğunu yedi düvele göstermişti.

Şimdi sırada, Habîb-i Ekremi'ni, bir de vasıtasız muhatap etme vardı ve hemen evinin yolunu tuttu.

Bu sefer Varaka'nın yanına, gönlünün sultanı, hayatını adadığı insan, İnsanlığın Emîni ile birlikte geliyordu!

Başından beri hayalini kurup durduğu, yoluna başını koyup ne sıkıntılara katlandığı ve kapı kapı dolaşarak gelişini müjdelediği Resûlullah'ı karşısında gören yaşlı Varaka, kendini kaybetmiş gibiydi; Allah Resûlü'nün alnından öptü önce ve sonra da pür-dikkat kesilip Hira'da yaşadıklarını dinlemeye durdu.

İşittiği her bilgide ayrı bir heyecan duyuyor, hâlden hâle giriyordu! Nasıl heyecanlanmasın ki bir ömürdür arayıp durduğu Zât, risâlet mührünü almış olarak yanında duruyordu!

Allah Resûlü'nün sözleri biter bitmez Varaka'nın dili çözüldü; titreyen bir ses tonuyla

Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dönmüş, şunları söylüyordu:

- Keşke ben o gün genç ve yaşıyor olsaydım da kavminin seni çıkarıp yurdundan kovacakları güne yetişebilse ve o gün sana destek verebilseydim!

Her şey güzeldi ama Varaka'nın bu son sözü, Hazreti Hadîce'yi tedirgin ettiği gibi Allah Resûlü'nde de bir merak ve endişe meydana getirmişti. Onun için hemen sordu:

- Kavmim beni çıkaracaklar mı?

Başını sallıyordu ihtiyar Varaka! Dünden bu yana farklı olmamıştı ki bugün karşı konulmasın, ötekileştirilmesin, itibarsızlaştırma adına yalan ve iftiralarla karşısına çıkılmasın ve nihayet, alanını daraltmak suretiyle O'nu da memleketinden kovmasınlar!

- Evet, dedi. "Seni de çıkaracaklar; zira senin getirdiğin hakikatle gelen hiçbir insan yoktur ki yurdundan çıkarılmış, vatanından mahrum bırakılmış olmasın![154]

Varaka İbn-i Nevfel'den bunları duyan Hazreti Hadîce'nin yüreğine bir kor düşse de dünyasında ağır basan ümit ve sürûr ile o gün bunu aşmış ve Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* en büyük destekçisi olduğunu bütün dünyaya ilan edercesine evine huzur içinde dönüyordu!

Bundan böyle karanlığın kalbinde, asla sönmeyecek bir Kandil vardı; yıllar önce rüyasını gördüğü bir Kandil idi bu. O gün aldığı kararın ne kadar isabetli olduğunu düşündükçe, Rabb-i Rahîmi'ne hamd ü senâ ediyor, her hamdine karşılık yeni bir şükürle mukabelede bulunuyordu. Zira baharın gelişini duyan tohum çatlamış, insanlığın makûs talihi, geceleri gündüze çevirecek yeni bir döneme el sallıyordu!

---

148 İbn-i Hacer, *İsâbe* 7/601; Münâvî, *Feyzü'l-Kadîr* 3/19

149 Araplar, uzak atalarının kardeşliğini de yakın akrabalık olarak değerlendirir ve baba veya dedesinin amca çocuklarına da "amcaoğlu" diye hitap ederlerdi. Hadîce Validemiz ile Efendimiz'in dört nesil önceki ataları, amcaoğludur ki Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu şekilde hitap etmesinin sebebi budur.

150 İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/84

151 Bir beyanlarında onun için Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Hadîce Bint-i Huveylid, Allah'a ve Muhammed'e imana koşmada âlemlerin kadınlarının ilki idi." buyurmuştur. Bkz. Hâkim, *Müstedrek* 3/203 (4846)

152 Bilindiği üzere ilmini kalbi ile dengeleyememiş ehl-i ilimde, derecesi farklı olmakla beraber "enâniyet" olur ve zaman zaman kendisinden başkasına karşı tepki nükseder ve ağyarı, kabullenmeme hastalığı nükseder. Özellikle aynı çağı paylaşan iki eşit insan arasında bunun olumsuz örnekleri hiç de az değildir. Daha sonraki yıllarda Medîne'de karşımıza çıkan kabullenmemenin altında bu tepki vardır; yüzyıllardır geleceğinin muştusuyla iftihar eden Medîne Yahudileri, o güne kadar anlatıp durdukları Resûlullah'ın zuhûru günlerinde tavır almış ve Kur'ân'ın ifadesiyle, "kendi çocuklarını bilmenin ötesinde bir bilgiye sahip oldukları halde" O'nu bir türlü kabul edememişlerdir. İşte Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* bu hassasiyetiyle, böyle bir riske girmek istememiş, realite ile karşılaştığı gün de Varaka İbn-i Nevfel ile Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, aynı yerde durduğunu tescil ettikten sonra buluşturmuştur.

153 Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/158; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/153; Beyhakî, *Delâil* 2/148, 149

154 Buhârî, *Bed'u'l-Vahy* 3; Müslim, *Îmân* 74

İlk Olma Bahtiyarlığı

Yaşadığı dupduru hayattan dolayı Câhiliyye günlerinde bile kendisine "Tâhire" denilen Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, bilerek yolunu birleştirdiği Efendisi'nin rahlesine oturan ilk talebe idi. Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bir Pazartesi günü namaza durmuş, aynı günün akşamında O'nun arkasında saf bağlayan kişi de Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* olmuştu.[155] Zira Cibrîl'in kendisine öğrettiği abdest ve namazı Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ilk olarak ona öğretmiş ve o da ilk dersini bizzat Allah Resûlü'nden almış, O'nunla birlikte ilk namazını kılıyordu.[156]

Şüphesiz bu, dünyanın cehâlete kurban gittiği karanlıkların üst üste insanlığı boğma yarışına girdiği bir dönemde, âlemin yüzünü güldürecek "ilk hareket" anlamına geliyordu. Bundan böyle Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, Allah Resûlü'nün yanında O'na has bir vezir gibiydi; Efendiler Efendisi müşriklerden ne zaman hoşlanmadığı bir şey duysa, ne zaman birisi O'nu reddedip yalanla itham etse, Hazreti Hadîce'nin yanına gelir ve onun vesilesiyle Allah *(celle celâlühû)* O'na sükûnet lütfederdi; her fırsatta O'na, hak yolda sebat etmesini söyler, hiçbir ön kabule tâbi tutmadan O'nun yaptığı her şeyi tasdik eder, her dâim işini kolaylaştırır ve kavminden gördüğü her ezâ ve cefâda, O'nun yanında yer almak suretiyle O'na yardım ederdi![157]

Bir ilkti Hazreti Hadîce! Daha baştan adına, "erken doğan" manasında Hadîce denmiş olması da ayrıca manidardı. Aslında bu hakikate o, bundan 15 yıl önce doğmuş, Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* talip olurken bugünlerin geleceğinden emin bir duruş sergilemiş, bilerek bir tercihte bulunmuştu.

O'nun şahsında isimle müsemmanın mutabakatı, o kadar zâhirdi ki kadr ü kıymetine yetişmeye imkân yoktu. Zira o, Saâdet Asrı'na doğan ilk yıldız ve henüz kimsenin varlık göstermediği o ilk günün de ilk gülüydü. Bu, öylesine büyük bir pâye, öylesine gıpta edilecek bir husustu ki böyle bir ilk olma fırsatını kaçırmanın üzüntüsünü yaşayan Afîf İbn-i Ömer *(radıyallahu anh)*, yıllar sonra şunları anlatacaktı:

"Ben, Câhiliyye döneminde ticaretle uğraşan bir adamdım. Bir gün yolum Mekke'ye düştü; alış-veriş yapacak, dönerken evime elbise ve koku götürecektim. Gelmişken eski dostum Abbâs İbn-i Abdilmuttalib'i sordum:

- Yok, dediler.

- Peki, nerededir; onu nerede bulabilirim?

- Mina'da!

Olduğu yeri öğrenir öğrenmez Mina'ya geldim ve onu buldum.[158]

Bir gölgelikte oturup uzun uzadıya sohbet ediyorduk ki biraz sonra oraya bir genç geldi. Önce güneşe şöyle bir baktı ve bir müddet bekledi; güneşin zevâli geçmesiyle birlikte ayağa kalktı ve namaz kılmaya başladı. Sonra, arkasından bir kadın geldi ve o da O'nun arkasında namaza durdu. Ardından ergenlik çağına henüz yeni adım atmış bir

çocuk koşup geldi ve o da onlarla birlikte namaz kılmaya başladı;[159] secdeye giden gençle birlikte arkasındakiler de secdeye gidiyor, başını secdeden kaldırmasıyla birlikte onlar da kaldırıyordu! Abbâs İbn-i Abdilmuttalib'e dedim:

- Ey Abbâs! Bu, gerçekten de çok büyük bir iş!

- Elbette büyük bir iş! Bu gencin kim olduğunu biliyor musun?

- Hayır, bilmiyorum; peki, kim bu ey Abbâs?

- Bu, Abdulmuttalib'in oğlu Abdullah'ın oğlu Muhammed! Benim de kardeşimin oğlu; Nebî olduğunu, semavât ve arzın Rabbi olan Allah'ın O'na bu dini emrettiğini haber veriyor! Şu an için O'na, bu kadın ve çocuktan başka inanıp peşinden giden başka kimse yok; ama O, Kisrâ ve Kayser'in hazinelerinin yakın bir gelecekte kendisine verileceğinden bahsediyor! Peki, bu çocuğun kim olduğunu biliyor musun?

- Hayır, bilmiyorum; bu çocuk kim?

- Bu çocuk, Alî İbn-i Ebî Tâlib İbn-i Abdilmuttalib![160] Kardeşimin oğlu! Bu kadını tanıyormusun?

- Hayır! Peki, bu kadın kim?

- Bu kadın, Hadîce Bint-i Huveylid! İşte şu gördüğün, kardeşim oğlunun hanımı!

- Peki, yaptıkları ne; ne yapıyorlar?

- Namaz kılıyorlar![161]

O gün bu tabloyu görüp şahit olan Afîf İbn-i Ömer, ancak daha sonraki yıllarda Müslüman olabildi. Müslüman olup da o günler yâdına düştüğünde şöyle hayıflanırdı:

- Ne kadar isterdim; o gün ben de Müslüman olaydım ve böylelikle onların dördüncüsü ben olaydım![162]

İşte ilk olmak, böyle bir şeydi; Hazreti Hadîce onu, risâletten 15 yıl önce bulmuştu. Üstelik O'nun yoluna, sadece malını değil aynı zamanda canını da koymuştu; daha baştan onun gaye-i hayali, varlığını O'na tahsis etmek suretiyle Allah'ın hoşnutluğunu kazanmak ve "rıza" ufkuna erip ebediyetleri peylemekti. Ancak yollar diken dolu ve gelecek günler çok çileli gözüküyordu.

Ticareti bilen birisi olarak, girdiği risk nispetinde bir kazancının olacağının da farkındaydı. Hatta bu manadaki bir kazançta, kayıp riski hiç yoktu; zira samimiyetle canı ve malını bu pazara arz eden birisi, üç günlük dünya hayatında zahiren bir kayıp yaşıyor gibi gözükse de aslında o, turnayı gözünden vurmuş, dünya malıyla peylenemeyecek bir saâdet ve servete konmuş demekti. Öyleyse, yaşadığı sıkıntı, çektiği çile ve karşılaştığı düşmanlık nispetinde bir mükâfatı söz konusu olacaktı.

Şu da bir gerçek ki bu çapta bir ilk olmayı temsil etmek, öyle kolay değildi! Her şeyden önce Allah *(celle celâlühû)*, sevdiği kulunu değişik imtihanlardan geçirir, böylelikle onun samimiyetini âleme de ilan ederdi; dişini sıkıp sabredenler için rızasının peçesini kaldırır ve onları, hususi iltifatlarla serfiraz kılardı. Zira yaşanan çile, mihnet ve sıkıntı

O'nun için olunca, ebedî âlemi inşa eden en önemli bir dinamik hâline geliverirdi. Hem, bu güne kadar Allah için yola çıkıp da çile ve mihnetlerin çetrefilli imbiklerinden geçmeyen ve ucunda, canını cendereye koymak bile olsa bunu tereddütsüz yapmak suretiyle izzetli, vakur ve asil duruşu sergilemeyen kim vardı ki!

Özellikle Cibrîl'in ilk yıl getirdiği mesajlar arasında yoğun olarak bunun örnekleri vardı; başından bu yana aynı yolda yürüyen tepki ile karşılanmayan peygamber hemen hemen hiç yok gibiydi. Yolun uzunluğu ve geçilmesi gereken derin suların varlığı âşikârdı.

Belâ ve musibetlere dûçâr olmada önceliği Allah *(celle celâlühû)*, en seçkin kullarına veriyordu; peygamberlerden sonra bu sıralamada, harîmine alınan veliler ve ardından da derecesine göre diğer kullar yer almaktaydı.

Elbette bu, boş ve abes değildi! Her şeyden önce bu yolun yolcusu, her dâim canlı kalmalıydı. Onu canlı tutacak, önünde duran ve çözüm bekleyen meselelerin çözümünde elini güçlendirecek en önemli dinamik, zâhiren acı ama neticesi tatlı bu belâ ve musibetlerdi. Bununla Allah *(celle celâlühû)*, sevgili kullarını çok yönlü bir imtihana tabi tutuyor ve daha büyük işlerin altına girip hakkı temsil edecekleri güne hazırlayıp antrenman yaptırıyordu. Belâ ve musibetlerin, aynı zamanda günahların köküne kezzap döküp temizleyen önemli bir unsur olduğu da ayrı bir gerçekti.

Mesaj yeni gelmişti ve Allah da Resûlü de muvaffakiyet va'dediyordu. Ancak bu, zamana bağlı bir hâdiseydi ve daha ilk günden eserini görmeye imkân yoktu. Yani, bir beşer olarak sonucunu kestirmek mümkün değildi; ancak vadedilenin gerçekleşeceğine inanmak, güçlü bir iman ve mutlak bir teslimiyetle mümkündü.

Bir de başta Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* olmak üzere inanan herkes açık hedef haline getirilmişti. Varaka'nın son söylediği de olacak gibiydi! Mekke'nin havası bir anda değişivermişti; düne kadar Efendisi'ne "Emîn" deyip O'nu dilinden düşürmeyenler, vahyin gelişiyle birlikte ağız değiştirmiş ve ağza alınmadık şeyler konuşmaya başlamıştı! Hayatlarını Mekke koltuğuna odaklayanlar, O'nun gelişiyle bu koltuğun artık hayal olduğunu düşünmeye başlamış ve üç kuruşluk dünya menfaatleri adına, kıymetini sema ve arzın tartamadığı bu değeri "baş düşman" ilan etmişlerdi! O kadar körleşmiş o kadar sağırlaşmışlardı ki semalar ötesinden Cibrîl'in getirdiği sesi bile duyamaz, her şeye rağmen merhametle kapılarına gelen Resûlullah'ın şefkat dolu duruşunu da göremez olmuşlardı! Kendi yanındaki "şeytân" suratlıyı "melek" telakki ediyor ama meleklerin gıpta ile baktığı Habîbullah'ı bir türlü göremiyorlardı!

Dâru'n-Nedve'ye çöreklenmişlerdi. Altı nesildir Benî Hâşim'in idaresinde olan Mekke'de bir yetki gaspı yaşanıyordu! Zaten orada reis olması hasebiyle bir Ebû Tâlib, Benî Hâşim'i temsilen bir de Hazreti Abbâs[163] kalmıştı. Gerisi, silme onlardı!

Düşünen insan, sorguluyordu:

- Düne kadar "Emîn" diyor, peşinden koşuyordunuz! Bir dediğini iki etmiyor, alkış tutuyordunuz! Peki, bugün ne değişti ki onu "düşman" ilan ettiniz?

Bunun da yolunu buldular:

Yalandan kim ölmüş ki!

O günden sonra Dâru'n-Nedve, âdeta bir "yalan haber merkezi" gibi çalışıyordu! Hemen her gün bir yalan ve iftira ile toplumun karşısına çıkıyor, düne kadar müspet ne varsa hepsini yıkmayı hedefliyorlardı.

Daha baştan şiddete başvurmuşlardı! Zaten düşünceleri mi vardı ki fikirleriyle üstünlük sağlasınlar! Burada kaybedeceklerini çok iyi bildikleri için "düşman" ilan etmiş ve ayak takımına "hedef" göstermişlerdi.

Hâlbuki O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kendi aralarında zuhûr etmiş, içlerinden birisiydi; Mekke'deki hemen herkesin akrabası sayılırdı! 40 yılını, kılı kırk yararcasına bir yaşayışla aralarında geçirmiş ve bir şeref nişanesi gibi "Emîn" ismini O'na bizzat kendileri takmıştı. Ağızlarını bozmuş olmalarına ve şiddetin her türlüsünü revâ görmelerine rağmen yine de onlarla alâkasını kesmemiş, ellerinden tutabilmek için kapı kapı dolaşır olmuştu ama akıllarını hislerinin kontrolüne bırakan zavallılar, bunu da göremedi ve insanlık tarihinin en büyük "yakın körlüğü"nü yaşamaya başladılar.[164]

Artık, köpürüp köpürüp geliyorlardı! Hemen her gün onlarca üzücü haber geliyordu; ne sabah evden çıkarken akşama geri dönme garantisi vardı ne de akşam evine girdiğinde sağ-salim sabahlamak kolaydı!

Olumsuzlukların sökün edip yaşandığı böyle bir dönemde dine omuz vermenin, elbette bir bedeli vardı. Böylesine sıkıntılara dûçâr kaldığı halde yerini muhafaza edip rüştünü ispatlayan samimi kulları için Allah *(celle celâlühû)*, bu bedeli bizzat takdir etmiş ve Cibrîl'i vasıtasıyla muhataplarına da ulaştırmıştı. Bu, bir "rıza" tesciliydi ve henüz gül devrinin güzelliklerini göremediği halde mal ve canıyla kendini ortaya koyanlar ile arkadan gelip aynı işi yapanlar, kadr ü kıymet ve mükâfat itibariyle Allah katında eşit değillerdi! Gerçi ilkler, derece bakımından sürekli bir rüchâniyet yaşasalar da rahmetinin hazineleri sınırsız olan Allah *(celle celâlühû)*, arkadan gelip aynı güzellikleri yaşayanlara da bol bol verecekti ama O'nun katında ilk olmanın çok ayrı bir anlamı vardı. Bunun için O *(celle celâlühû)*, bir çizgi çizecek ve bunun adına "fetih" diyecekti;[165] fetihten öncekilerle fetihten sonrakiler, yaptıkları iş aynı olsa da mükafat açısından asla eşit olmayacaklardı.[166]

Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Ömer'e mukabil Hazreti Ebû Bekir'i,[167] Hâlid İbn-i Velîd'e karşı da Abdurrahman İbn-i Avf'ı[168] tercih edip sinesine basarken aynı ölçülerle hareket etmiş, her ikisi de kıymet ötesi kıymeti hâiz iki sahâbîsi arasında bir tercihte bulunması gerektiği yerde:

- Sakın ha ashâbıma ilişmeyin; onları bana bırakın! Canımı elinde tutan Allah'a yemin ederim ki şayet sizler, Uhud dağı veya diğer dağlar kadar altın infak etseniz bile onların amellerine yetişemezsiniz,[169] demek suretiyle davasına ilk sahip çıkanın yanında durduğunu göstermiştir.

---

155 İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 3/1096

156 Cibrîl gelip de abdest ve namazı talim edince Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ilk olarak kerim zevcinin

yanına gelmiş ve onunla birlikte Zemzem'in başına giderek buradan abdest alıp ilk defa beraberce namaz kılmışlardı. Bu yönüyle Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ilk defa cemaat olan da yine Hazreti Hadîce'dir *(radıyallahu anhâ)*. Bkz. Buhârî, *Bed'u'l-Vahy* 1/3; İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/159, 162; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/152; Taberî, *Târîh* 2/222; Beyhakî, *Delâil* 2/133, 134, 145, 160; İbn-i Ebî Hayseme, *Târîh* 1/157, 158 (350); Salihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 2/236.

157 Beyhakî, *Delâil* 2/352; Muttakî, *Kenzu'l-Ummâl* 12/132; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/86; İbn-i Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-Eser* 1/171; Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 2/434

158 Bazı kaynaklar, bu hâdisenin Kâbe yakınında cereyan ettiğini söyler. Bkz. Taberî, *Târîh* 2/224

159 Bazı kaynaklarda Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Kâbe'ye dönerek namaz kıldığı söylenir ki o gün kıble, Kudüs'tür. Bu ve benzeri rivayetlerden dolayı Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Mekke'de bulunduğu süre içinde Kâbe'yi önüne alarak Kudüs'e döndüğü ve böylelikle iki kıbleye birden namaz kıldığı ifade edilmektedir.

160 Bazı kaynaklar, vahyin Pazartesi günü geldiğini ve Hazreti Ali'nin de Salı günü namaz kılmaya başladığını ifade eder. Bkz. Tirmizî, *Menâkıb* 20; Beyhakî, *Delâil* 2/161; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 4/89; *Kâmil* 1/655

161 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned*, 1/209, 210; İbn Sa'd, *Tabakât* 8/18.

162 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 3/306 (1787); Hâkim, *Müstedrek* 3/201 (4842); Taberî, *Târîh* 2/224; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/18; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/204; İbnü'l-Esîr, *Kâmil* 1/655

163 Hazreti Abbâs da kimliğini izhâr edemiyor, imanını gizliyordu. Geniş bilgi için bkz. Haylamaz, *Şefkat Güneşi* 133-155

164 Mekkeliler açısından bu körlük, 21 yıl sonra gerçekleşecek olan Mekke fethine kadar devam edecektir.

165 "Biz sana aşikâr bir fetih ve zafer ihsan ettik." Fetih Sûresi 48/1. Ulemanın çoğunluğuna göre âyetteki fetihten maksat, ya Mekke fethi veya onu netice veren Hudeybiye'dir. Ancak Cenâb-ı Mevlâ böyle bir takyitte bulunmamış ve meseleyi mutlak bırakarak sadece "fetih" demiştir ki bu, her dönemde bir fethin yaşanabileceği ve bu fetih öncesinde dinine canı ve malı ile hizmet edenlerin, sonradan gelip de aynı işi yapanlara nispetle daha kıymetli olacaklarını anlatmaktadır. Aynı zamanda fetih demek, insanların ma'bed merkezli bir hayat yaşamaya başlamaları demektir ki böyle bir hayatın henüz yaşanmadığı her dönem ve coğrafyada, işe ilk sahip çıkan ve toplumun dönüşmesinde malı ve canıyla maya olan insanların, arkadan gelip de aynı hizmetleri îfâ edenlere nispetle Allah nezdindeki kıymetleri de aynı kategoride değerlendirilmelidir.

166 Hadîd Sûresi 57/10

167 Buhârî, *Ashâbu'n-Nebî* 5

168 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 21/319 (13812); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 9/349; İbn-i Kesîr, *Tefsîr* 8/12

169 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 21/319 (13812); İbn-i Kesîr, *Tefsîr* 8/12

İslâm'a Koşuş, Baskı ve Duruş

Zaten işin başından beri bu haberi bekleyip duran bu kutlu aile, risâletin gelişiyle birlikte hiç vakit kaybetmeden İslâm'a koştular; Hazreti Ali, Zeyd İbn-i Hârise, Zübeyr İbn-i Avvâm, en önden koşanlardı. Efendimiz'in kızları Rukayye, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma onlardan geri kalmadı. O güne kadar hiç ayrı kalmadığı bu birlikteliğe, Ümmü Eymen ile onun oğlu Eymen de katıldı. Hadîce Validemiz'in önceki eşlerinden dünyaya gelen oğulları Hâle ve Hind ile kızı Hind'in tercihi de aynı istikametteydi; geldi ve annelerinin izinde Resûlullah'a iman ettiler. Sinesini başkalarına da açarak muhtaçlara kol-kanat geren bu kutlu aile, aynı zamanda İslâm'ı temsil eden ilk örnek aile oluyordu!

Hadîce Validemiz'in kızı Hazreti Zeyneb, evli olduğu için farklı bir evde yaşıyordu. Ancak onun gelişi de gecikmedi ve bu kervana o da katıldı. Ancak olacak ya, bunca yakınlığına rağmen kocası Ebu'l-Âs, eski hali üzere kalmayı tercih etti; Hazreti Zeyneb ne kadar konuştu ne kadar dil döktüyse fayda etmiyordu!

Daha ilk günden bu yana Allah Resûlü'ne karşı tavır alan Ebû Leheb, hanımı Ümmü Cemîl ve oğulları Utbe ile Uteybe, Efendimiz'in kızları Rukayye ve Ümmü Gülsüm'ün de Müslüman oluşu karşısında çıldırıyordu!

Tebbet Sûresi'nin[170] gelişi, işin tuzu-biberi oldu; artık yan yana gelemeyeceklerini söylüyorlardı. Bunu yaparken de olabildiğince acı vermeye, ailenin huzurunu bozmaya ve toplum nezdindeki kredilerini düşürmeye çalışacaklardı! Risâlet geldiği günden bu yana âdeta, yalan ve iftiranın tecessüm edip otağını kurduğu Dâru'n-Nedve merkezli hareket eden Mekkelileri de arkalarına almış, bunun alt yapısını yapıyorlardı. Başı çeken Ebû Leheb ve hanımı Ümmü Cemîl, oğullarını karşılarına almış, onlara:

- Muhammed'in işini görüyorsunuz; kızlarını O'na geri gönderin ki onlarla meşgul olmaktan başını kaldıramasın, diyorlardı. Hâlbuki aynı Ebû Leheb, Hazreti Zeyneb'in Benî Hâşim dışında birisiyle evlendiriliyor olmasına bozulmuş ve diğer kızlar da gidecek endişesiyle Ebû Tâlib başta olmak üzere diğer kardeşlerini de toplayarak Rukayye ve Ümmü Gülsüm'ü kendi oğullarına almak için kaç takla atmıştı. En yakında duran bir uzaktı ve zaten Kur'ân da bu tezat duruşunu nazara vererek onun ebedi kaybedişini tescil etmişti.

Bunu yaptıkları taktirde, kendilerince cazip teklifler de sunuyor, açık çek veriyorlardı; Ebû Leheb'in oğlu Utbe'ye:[171]

- Muhammed'in kızı Rukayye'yi boşarsan, seni Kureyş'ten istediğin kadınla evlendiririz, dediklerinde hiç tereddüt geçirmedi. Hatta gözüne kestirdiği iki kişi vardı ve bunların adresini de açıktan göstererek:

- Şayet beni, Ebân İbn-i Saîd veya Saîd İbni'l-Âs'ın kızıyla evlendirirseniz boşarım, dedi.[172] Ve Rukayye Validemiz'i boşayıverdi.[173]

Ebû Leheb'in diğer oğlu Uteybe'nin tavrı da farklı olmadı; aynı teklif karşısında o da

Ümmü Gülsüm Validemiz ile akdedilen nişanı bozdu ve onunla evlenmeyeceğini ilan etti.

Sırada diğer damat Ebu'l-Âs vardı; ona da geldi ve dil dökmeye başladılar. İkna etmek için âdeta sıraya girmiş gibiydiler! Ancak durması gerektiği yeri de bilen birisiydi Ebu'l-Âs ve o gün karşı tarafta duruyor olmasına rağmen üslubunu bozan Mekkelilerle aynı dili hiç kullanmadı, Efendimiz'i üzecek herhangi bir tavır içine girmedi ve hem teyzesi hem de kayınvalidesi Hadîce Validemiz'i mahcup edecek en küçük bir yanlışı olmadı.

Hanımı Zeyneb'e de toz kondurmuyordu; İslâm'ı tercih edişini hiç problem etmediği gibi onu hep koruyup kolluyor, inancından dolayı kimsenin ona yan bakmasına, kem söz söylemesine müsâade etmiyordu. Karakter itibariyle sağlam ve nitelikli bir duruşun insanıydı ve ne yaparlarsa yapsınlar Mekkelilerin baskılarına karşı fütursuzca direndi ve onların cazip teklifleri karşısında boyun büküp eğilmedi. Ebû Leheb'in çocuklarına dedikleri gibi:

- Hayat arkadaşını boşa, seni istediğin kadınla evlendirelim, şeklindeki tekliflerle gelen Mekkelilere:

- Hayır! Vallahi de olmaz, cevabını veriyordu. Israr edenlere karşılık daha netti:

- Sizin keyfinize göre ben, hayat arkadaşımı boşayamam; benim eşim bir yana, Kureyş'in bütün kadınları bir yana![174]

Mekkelilerin hoşuna gitmeyen bu duruş ve net tavır, Allah Resûlü'nü de Hazreti Hadîce'yi de memnun etmişti. Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu, kendine yakın ve candan bir arkadaş olarak görecek ve hep hayırla yâd edecekti.[175]

Bu duruştan memnun olanlardan birisi de şüphesiz Hazreti Zeyneb idi; kendisine karşılık Mekke kızlarını tavsiye ettikleri demlerde kocası Ebu'l-Âs, onların hiçbirisine iltifat etmediği gibi hoşuna gidecek öyle bir şey söylemişti ki böyle bir hâdise olmasaydı ondan bunu duyması mümkün değildi:

- Sizin keyfinize göre ben, hayat arkadaşımı boşayamam; benim eşim bir yana, Kureyş'in bütün kadınları bir yana!

Aman Allah'ım! Nasıl bir kıymet bilirlikti bu!

Mekkelilerin baskısı ters tepmiş, Hazreti Zeyneb ile Ebu'l-Âs, birbirlerine daha çok bağlanmıştı.

Çok geçmeden ardı ardına, Ali ve Ümâme adını verdikleri iki çocukları oldu.[176]

Bu sıralarda bir gelişme daha oldu; Efendimiz'in kızları arasında belki de acının en çoğunu çeken Hazreti Rukayye'ye Hazreti Osmân talip oldu ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ebû Leheb gibi yüz karası bir aileden Allah'ın kurtardığı kızı Rukayye'yi, Hazreti Osmân gibi İslâm'ın yüz akı birisiyle evlendirdi.

---

170 Tebbet Sûresi, 614 tarihinde inmiştir. Bkz. Buhârî, *Cenâiz* 98; *Menâkıb* 13; *Tefsîr* 26/2; 34/2; 111/1, 2

171 Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bir kısım Mekkeliler gibi fetih günü kaçan Utbe'nin arkasından amcası Hazreti Abbâs'ı gönderecek ve bir diğer kardeşi Muattıb ile birlikte onları Kâbe'ye getirecek, kalblerine iman koyması için Mültezem'de uzun uzadıya dua ettikten sonra onların da Müslüman olmalarına vesile olacaktır. Bkz. İbn-i Sa'd,

Tabakât 4/44, 45; İbn-i Hacer, *İsâbe* 2/1230

172 Bazı kaynaklarda onun, bu boşanma karşılığında Saîd İbn'l-Âs'ın kızıyla evlendiği anlatılmaktadır. Bkz. Taberânî, *Kebîr* 22/426 (1050); İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/385; Taberî, *Târîh* 3/44; İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/11

173 Daha önce de geçtiği üzere bazı kaynaklar bu boşanmanın, henüz zifaf olmadan önce gerçekleştiğini anlatmaktadır. Bkz. Taberânî, *Kebîr* 22/426 (1050); İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/385; Taberî, *Târîh* 3/44; İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/11. İşin gerçeğinde ise Rukayye Validemiz'i Cenâb-ı Allah (celle celâlüh), bu vesileyle söz konusu aile ile bütünleşmekten kurtarmış, nezâhetine uygun bir yuva kurma imkânı vermiştir. Zira hemen sonrasında o, Hazreti Osmân ile evlenmiş, Habeşistan hicretlerine katılmış ve daha sonra da Medîne'ye hicret etmiştir. Bkz. Taberânî, *Kebîr* 22/426 (1050); İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/385; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/29; Taberî, *Târîh* 3/44; İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/11

174 Belâzurî, *Ensâb* 1/397

175 Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/384; Taberî, *Târîh* 3/44; İbn-i Kesîr, *Bidâye* 3/327; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2289; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 6/182; İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/7, 8; Ebû Nuaym, *Ma'rifetu's-Sahâbe* 17/86. Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ebu'l-Âs'ın annesi Hâle Bint-i Huveylid'e de hürmeti vardı; zaman zaman evinde onu ziyaret ederdi. İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2287; İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/5

176 Hicret esnasında Hazreti Zeyneb'in oğlu Ali'nin 5 veya 6, kızı Ümâme'nin ise 3 veya 4 yaşında olduğu tahmin edilmektedir.

Tebliğ Hassasiyeti ve Sıkıntılı Günler

Ölümüne bir vefası vardı! Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* için Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, candan öte bir can olmuştu. Canını koyduğu yola, mâmelekini de koymuş ve o da vahyin gelişiyle birlikte irşâd ve tebliğ vazifesinin bir parçası haline gelmişti. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nerede ise o da oradaydı!

Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gayretleri de ortadaydı; âdeta O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, önüne çıkan her fırsatı değerlendiriyor ve oturup konuşmadığı, muhatap olup da elinden tutmadığı ve gemisine alıp da kurtarmadığı bir tek insan bırakmak istemiyordu. Dışarıdan Mekke'ye gelen herkesin yanına da uğrar olmuştu; oturup onlarla da konuşuyor ve onları da imana davet ediyordu. Bunun için Zü'l-Mecâz, Mecenne ve Ukâz panayırlarını mesken tutmuş, umre ve hac niyetiyle Mekke'ye gelenlerin yolunu gözler olmuştu; temas kurduğu herkese hakikat namına sesleniyor, göz göre göre ateşe koşan kelebekler misali körü körüne putlara kurban gidenleri de Cehennem yolundan çevirmek istiyordu. O'nun tek hedefi vardı; nefes alan her kul, Rabb-i Rahîmi'ni tanısın ve neticede O'nun rahmetiyle ebedî kurtuluşun kapılarını aralasın!

Evet, bütün bunlar aynı zamanda O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, başta Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* olmak üzere evinin diğer sakinlerinden ve gözünün nuru çocuklarından uzaklaşması, onlara yeterince zaman ayıramaması anlamına geliyordu. Ancak hem Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* hem de çocukları, başından beri bunları problem etmemeye azimlilerdi; onların hepsi, Allah için olan her şeye, yine Allah için katlanmak gerektiğinin farkındaydı. Sadece, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* başına bir şeyin geleceğinden endişe duyuyor, gelişmelere kulak kesilmiş ve âdeta yürekleri ağızlarında yaşıyorlardı.

Her geçen gün, endişelerinde ne kadar haklı olduklarını gösteriyordu; bilhassa Ebû Leheb ve Ebû Cehil, münâvebeli olarak Allah Resûlü'nün izini sürüyor ve tek bir insanın bile O'ndan istifadesinin önünü kapatıyordu. Öz be öz amca olmasına rağmen kızıl devesinin üzerinden inmeyen Ebû Leheb, sanki hayatını bu işe adamış gibi duruyordu. Belki de bu, Ebû Cehil'in ayrı bir taktiğiydi; O'nun karşısına bilerek öz amcası Ebû Leheb'i çıkarıyor ve böylelikle, "Amcasının bile karşı çıktığı birisi ne kadar güvenilir olabilir?" demek istiyordu. O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)* uğradığı herkese onlar da uğruyor ve -hâşâ- Efendimiz'in hilâf-ı vâki beyanda bulunduğunu söylüyor; O'na, yıldızlara bakarak haberler veren bir "sâbî[177] kulpu takmak istiyorlardı. İşin içinden çıkamadıkları yerde tutundukları tek dal, "sihir" ve "kehânet" yakıştırmasıydı!

Hakikat, gün gibi ayân olduğu hâlde körü körüne yapılanlar karşısında Hazreti Hadîce de *(radıyallahu anhâ)*, Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çok üzülüyordu. Üstelik Mekke'de yaşanan her sıkıntı, huzur dolu yuvalarının diğer sakinleri ve çocuklarına da yansıyor, onları da dilgîr ediyordu. Ancak her şeye rağmen vazife âlî idi; şartlar ne olursa olsun yerine getirilecek ve baştan bilinerek çıkılan bu yoldan asla dönülmeyecekti.

Diğer taraftan izafe etmeye çalıştıkları olumsuzlukların hiçbirisinin tutmayacağını onlar da biliyordu; ama Ebû Cehiller için bunun ne önemi vardı? Yalan yanlış bilgilerle

âdetâ Allah Resûlü'nün etrafında duvar örüyor ve kimsenin bu tarafa geçmesine müsâade etmiyorlardı.

O günlerde yaşadığı benzeri bir hâtırayı yıllar sonra dile getirirken Kinâneli bir tüccâr, ibret dolu ifadelerle hâdiseyi bize şöyle nakletmektedir:

"Resûlullah'ı Zü'l-Mecâz panayırında ben, 'Ey İnsanlar! *'Lâ ilâhe illallah!'* deyin ve siz de kurtulun!' derken gördüm. Hemen arkasında, O'nun üzerine toz-toprak saçarak yürüyen Ebû Cehil vardı; âvâzı çıktığı kadar bağırıyor ve adım adım O'nu takip ediyordu. Bir taraftan da

- Ey insanlar! Sakın ola ki bu adam, dininiz konusunda sizi aldatmasın! Çünkü O, sizin Lât ve Uzzâ'ya ibadeti terk etmenizi istiyor, diyerek insanları korkutuyordu. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ise hiç ona iltifat etmiyor, ondan sıyrılmaya çalışıyor ve vakarla yoluna devam ediyordu."[178]

Panayırların sıcak zemininde, hakikate âşinâ bir sima bulabilmek ümidiyle yanıp tutuşan ve başkalarından gelebilecek her türlü sıkıntıyı göğüsleyen Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, başkasının kin ve nefreti üzerine hüküm bina etmiyor ve hep kendisine yakışanı yapıyordu. O'nun, bir gönüle daha girebilme adına katlandığı sıkıntıları anlatırken Âmirî kabilesinden bir tüccar bize şu ayrıntıyı vermektedir:

"İnsanlar Câhiliyye yaşarken[179] Resûlullah'ı ben:

- Ey insanlar! *'Lâ ilâhe illallah!'* deyin ve siz de kurtulun, derken görmüştüm. Etrafını alıp da peşini bırakmayanlardan bazıları mübarek yüzlerine tükürüyor, bazıları da üzerine toz-toprak saçıyorlardı. Bu arada onlardan bazıları, ağza alınmadık ağır sözlerle O'na hakaret ediyorlardı.

Derken gün yarılanınca yanına, elinde bir miktar su ile küçük bir kız çocuğu çıkageldi. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, suyu aldı ve eliyle yüzünü yıkadıktan sonra o kızcağıza dönerek:

- Kızım!" dedi. "Baban hakkında hiç endişe etme; O'na kimse galebe çalamaz ve zillet eriştiremez!"

Yanımdakilere onun kim olduğunu sordum; bana:

- Resûlullah'ın kızı Zeyneb, cevabını verdiler.

O günlerde kapı kapı dolaşıp:

- Ey insanlar! Gelin, 'lâ ilâhe illallah' deyin ve kurtulun,[180] demek, âdeta Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* en temel tavır ve duruşu hâline gelmişti. İnsanları, hiç kimsenin itiraz edemeyeceği "tevhid" hakikatine çağırmakta ve bu davette, herkesin kabul edebileceği ortak noktaları öne çıkarıp kendisini bile ilk eşik olarak öne sürmemekteydi.[181]

Hâlbuki O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Gelin ey insanlar! Allah var! Âhiret var! Hesap-kitap var ve şu yaşadığınız hayatın hesabını da vereceksiniz, deseydi, yine de vazifesini yapmış olurdu. Zira O'nun

konumunu tarif ederken Kur'ân, Peygamber'in vazifesinin sadece tebliğ olduğunu ifade etmekte,[182] kimseye zorla kabul ettirme gibi bir misyonunun bulunmadığını söylemekteydi.[183] Buna rağmen O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hayatına kastedenlerin de hayatını kurtarabilmek, ebedi yok oluşla ölüp gideceklerin karanlık dünyalarını da aydın kılabilmek için "vazife ötesi" bir gayretin içine giriyor, yine Kur'ân'ın ifade ettiği gibi kendini parçalarcasına bir gayret ortaya koyuyor,[184] yaşatmak için yaşıyordu!

Peki, karşılığında ne gördü?

Karşılık beklemiyordu ki! Cibrîl'in getirdiği Mesaj, öncekilerin de karşılık beklemediğini anlatan örneklerle doluydu! Bu işin ruhunda almak değil, vermek vardı ve hayatlarını almaya odaklamış zavallıların bunu anlamasına imkân yoktu!

Allah'ın gönderdiği mesajın mayalandığı ilk yuva, tabii olarak Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yuvasıydı ve Hazreti Hadîce gibi zeki bir insanın anlamaması düşünülemezdi; ebedi kurtuluşun yolu, başkalarının elinden tutup onları da kurtarmaktan geçiyordu. Hem, Cibrîl-i Emîn'in getirip de Muhammedü'l-Emîn'in ta'lîm ettiğini yaşamamak olur muydu? Bu yuvanın bahtiyar sâkinleri de elbirliği etmiş, kendi serhadlerini aşan bir gayretle O'nun davasına omuz veriyorlardı!

İşin başında, yine Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* vardı; Mekke'deki bu gergin ortamı yumuşatabilmek için neredeyse her gün evde yemek yapıyor, Hazreti Ali ile Hazreti Zeyd ise sokak sokak dolaşıp bu yemeğe Mekkelileri davet ediyordu. Her defasında aralarından bir oyun bozan çıksa da Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, tertip ettiği ziyafetlerle midelerine seslendiği insanların, bir de akıl ve muhakemelerini muhatap alıyor, gönül ve kalplerine de hitap ediyordu. Hediyelerle ortamı yumuşatmaya çalışıyor, ilk adımı kendisi atmak suretiyle muhataplarının takılabileceği engelleri bir bir ortadan kaldırmış oluyordu. Bu, o kadar sıklıkla tekerrür etmişti ki başından beri uluslararası ticaret yapan, yılların zengin kadını Hazreti Hadîce'nin serveti, gün geldi tükenecekti; bi'setin üzerinden geçen on yılda bu servetten eser kalmayacak ve üç yıllık sürgün hayatını birlikte yaşadıkları Hadîce Vâlidemiz *(radıyallahu anhâ)*, elindeki her şeyi Allah yolunda harcamış bir insan olarak ruh ufkuna yürüyecekti. O günün şartlarında Mekke'de, bu servetin harcanacağı büyük alışveriş veya eğlence merkezleri yoktu. Hoş, olsaydı da bu servet oralara asla gitmezdi! Peki, öyleyse bu servet nereye gitti? Şüphesiz Velîd İbn-i Mugîre, Âs İbn-i Vâil, Ebû Cehil, Ebû Leheb, Ukbe İbn-i Ebî Muayt, Utbe ve Şeybe gibi kadir bilmezlerin kursak ve midesinde tükendi!

İşin ilginç yanı, bütün karşı duruş ve şiddet ihtiva eden tavırlarına rağmen Mekkelilerin, bu davete icabet ediyor olmasıydı. Demek ki duruş itibariyle Resûlullah'ın güven veren hâlini görmezden gelememiş ve düşmanca tavır alsalar bile kapıyı sonuna kadar kapatamamışlardı! Belki her defasında aralarından birisi çıkıp da oluşan müspet havayı bozmamış olsaydı, daha o günlerden itibaren bazı gönüller yumuşayacak ve hür iradelerini kullanarak olmaları gereken yeri seçebileceklerdi.

Ancak olmadı! Daha önceki peygamberlerin döneminde de olmamıştı. Demek ki sonraki dönemlerde de olmayacaktı. Işığın karanlığı boğacağı kesindi ama hamil

müddetine tahammül de esbâba tevessülün başka bir boyutunu ifade ediyordu! Şayet o gün her şey, olağanüstü bir keyfiyette gelişiyor olsaydı, sonrakiler için örnek alınabilecek bir model ortaya çıkmazdı. Fıtrî bir zeminde gelişen bu değişim ve dönüşüm, arkasında, her dönemde uygulanabilecek mücerreb bir metodoloji bırakacaktı ve öyle de oldu.

Böylesine bir fedâkârlık ve bu kadar gayrete mukabil Mekkeliler, her geçen gün artan bir yoğunlukla karşılık vermeye, şiddetin tarafı olmaya devam ettiler; gözlerini kapamakla, sadece kendilerine gündüzü gece yapan bu karanlık ruhlar, kaba kuvvetle güneşe perde çekebileceklerini sanıyorlardı!

Duruşuyla üslûp dersi veriyordu Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*; şiddetin her türlüsüne muhatap oluyor, ancak hiç kimseye şiddetle mukabelede bulunmuyordu. Zaten "Hira sultanlığı" ile başlayan süreçte gelen âyetler, muhatapları çizgiyi aşsalar bile O'nun, adâletten ayrılmaması gerektiğini emrediyor ve bu türlü durumlarda adres olarak sabrı gösteriyordu.[185] Rahmet peygamberiydi[186] ve hep rahmetle muamele ediyordu. Muhataplarından zulüm görse de ellerinden tutabilmek için kendisini parçalarcasına bir gayret ortaya koyuyor ve şefkat iklimine onları da almak istiyordu.[187] O'nun dünyasında, ne zarar vermek vardı ne de zarara zararla mukabelede bulunmak![188] Şartlar ne olursa olsun Habîbullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hep kendine yakışanı yapıyordu.

Başta ailesi olmak üzere ashâbını da aynı çizgide yönlendiriyordu;[189] canı yanan, başı yarılan, malı talan edilip canına kastedilen hiç kimse, mukabelede bulunmuyor ve şiddeti tabiatları haline getiren Mekkelilerle aynı karede yer almıyordu. Zira Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, daha işin başından itibaren Hazreti Ebû Zerr,[190] Hazreti Ebû Bekir[191] ve Hazreti Ömer[192] başta olmak üzere herkese itidal ve teenniyi tavsiye etmiş, yapılanlara karşılık kimsenin mukabelede bulunmamasını, reaksiyon göstermemesini ve şiddetin tarafı olmamasını istememişti. Onlara:

- Sizden, Kıyâmet Günü'nde bana en sevgili ve meclis yönüyle de en yakın olanınız, ahlak yönüyle en güzel olanınızdır! Ve yine sizlerden Kıyâmet Günü'nde beni en çok üzecek olanınız ve meclis yönüyle de en uzak olanınız, çok konuşan, gereksiz yere lafı uzatan, üslup ve sözleriyle başkalarını inciteninizdir,[193] demiş ve durmaları gereken yeri göstermişti. Zaten O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, mülâyemet ve şefkati, insanı güzelleştiren, şiddet ve kabalığı ise çirkinleştiren bir fiil olarak tarif ediyordu.[194] Abdurrahmân İbn-i Avf gibi sahâbîler gelip de:

- Yâ Resûlallah! Müşrik olduğumuz günlerde biz, izzet ve onur sahibi kimselerdik; iman edince hor ve hakir görülen insanlar olduk, deyip karşılık vermek istediklerinde:

- Ben, insanları affetmekle emrolundum; kimseyle kavga etmeyin, buyurmuş ve mukabeleye izin vermemişti.[195] Zaten bu, Allah'ın emriydi; Cebrâil gelmiş ve O'na:

- Hep afv ü safh yolunu tut, ma'rufu emret ve câhillerden de yüz çevir,[196] demişti. Bu âyeti getirdiğinde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, vahyin eminine dönmüş ve:

- Ey Cibrîl!" demişti. "Bunun anlamı ne?"

- Yâ Muhammed, diye cevaplamıştı Cibrîl. "Allah *(celle celâluhû)* sana, seninle alâkasını

kesenle akrabalığını devam ettirmeni, sana vermeyene vermeni ve yine sana zulmedeni de affetmeni emrediyor!”[197]

Allah emreder de Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, dinlemez miydi hiç!

Üstelik dahası da vardı; gördükleri zulüm karşısında mukabelede bulunmak isteyenler için başka bir gün yine Cibrîl gelmiş:

- Muhakkak ki Allah, iman edenleri koruyup müdafaa eder; çünkü Allah hâin ve nankör olan hiçbir kimseyi sevmez,[198] demek suretiyle buna izin olmadığını ifade etmişti.[199] Onun için Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, henüz Mekkelilerin hazım problemi yaşadığı bu günlerde ashâbına tembih üstüne tembihlerde bulunuyor, en masum duruşları olan namazlarını bile şehrin dışındaki daha tenha yerlerde edâ etmelerini tavsiye ediyordu.[200] Zira O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Nefsim yed-i kudretinde olan Allah’a yemin olsun ki onlar, Allah’ın hürmetini çiğneyecek bir teklifte bulunmadıkları sürece ben, onların öne sürdüğü her şeyi kabul ederim, çizgisinin temsilcisiydi.[201]

Bunu sadece söylemekle kalmıyor, yaşayarak temsil ediyordu; O’nun dünyasında, tehditlere karşılık tehdit, hakarete karşı hakaret ve şiddete karşı da şiddete yer yoktu. Evini de ev halkını da hedef haline getirmiş, buldukları her pisliği getirip oraya, onların üzerine atıyorlardı! Tam anlamıyla çamurlaşmışlardı! Ancak ardı arkası kesilmeyen bu seviyesizlikler karşısında Resûlullah’ın söylediği tek cümle:

Ey Benî Abdimenâf! Bu nasıl komşuluk, şeklinde olmuştu. Aslında böyle bir duruş, Kur’ân’ın emriydi ve O da *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, mücessem Kur’ân’dı. Yüce Mevlâ:

Şüphe yok ki sizler, hem Ehl-i Kitâb’dan hem de müşriklerden çok eziyet göreceksiniz! Şayet sabreder ve takvâ ölçüleri içinde hareket ederseniz bilin ki bu, önem arz eden işlerdendir,[202] demek suretiyle, başta Efendimiz olmak üzere bütün mü’minleri uyarmış ve bunun ilk tatbikini de şüphesiz Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yapmıştır. Hazreti Üsâme’nin haber verdiğine göre Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, müşrik ve ehl-i kitaptan gelen eziyetler karşısında Kur’ân’ın haber verdiği gibi hep sabretmiş, hiç karşılık vermemiş, hatta bir adım daha ileriye gitmiş ve her şeye rağmen o günkü kadir bilmezleri de affetmiştir.

13 yıllık Mekke hayatının hemen her gününde yepyeni bir tuzakla karşılaşmış, her gün canını sıkan veya yakan bir hâdise yaşamış ve her türlü yol kullanılarak önü kesilmek istenmiş olmasına rağmen Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, karşılaştığı bunca eza ve cefaya hep sabırla mukabelede bulunmuş, her türlü sıkıntıyı teenni ile karşılamıştı.[203] Bütün olumsuzluklara rağmen O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hissiyatını hep iradesiyle bastırmış ve asla muhakemesini duygularına teslim etmemiştir. Zamanın çıldırtıcılığına karşı müthiş bir sabır örneği sergilemiştir; ancak bu, zâhirde durağan, gerçekte ise “aktif” bir sabırdır ve Mekke fethini esas aldığımızda muhataplarının çoğu için bu süreç, tam yirmi bir yıl sürmüştür. Bu yönüyle bakıldığında O’nun, insanlık tarihinin gördüğü en sabırlı insan olduğunda hiç şüphe yoktur.

Şüphesiz ki bu, en küçük bir kötülük karşısında öfkelenen ve küplere binen günümüz insanının kolay anlayabileceği bir husus değildir. Böyle bir duruşu bugünün insanı, kimliksizlik, omurgasızlık veya şahsiyetsizlik olarak bile algılayabilmekte ve gördüğü kötülüğe, fazlasıyla mukabele etmeyi fazilet olarak görebilmektedir. Hâlbuki bu, ortadaki problemi büyütmekten veya muhatap ile köprüleri atmaktan başka bir işe yaramamaktadır. Üstelik ne yaptığının farkında olarak hareket eden insanın elinde bu metodoloji, yarınlar itibariyle onu çok ilerilere götürecek bir stratejidir. Şüphesiz ki o gün birkaç adım geri attığı bu yerler Allah Resûlü'nü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yüzlerce adım ilerilere taşımış ve bütün insanlarla köprüler kurma ve herkesin gönlünü kazanarak her türlü problemi çözme, bu zeminlerin semeresi olmuştur.

Zaten insanlığa hizmet adına hedefi olan bir kişi, kendi başına ve fevri hareket edemez! Hele irşad ve tebliğ adına herkese ulaşmayı hedefleyen bir insan, oturduğu yerden ezbere konuşan, ürettiği sloganların arkasına sığınarak irşad ve tebliğ yaptığını zanneden veya sokakta ufuksuz tur atanlarla aynı çizgide yürüyemez. Hedefi olan insanın yükü ağırdır ve bu ağır yükün kaldırılabilmesi, nebevî çizgide yürümekle mümkündür. Bilindiği üzere Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, o günkü muhataplarının hepsinin gönlüne girmeyi hedeflemiş, seylaplar hâlinde Cehennem'e doğru sürüklenenlerin bütününü Cennet güzergâhına çevirmeyi dilemiş ve bunu gerçekleştirebilmek için aradaki bütün engelleri kaldırmak istemiştir. Zira iletişimin kopması, muhataba anlatılacak hususun önündeki en büyük engeldir. Kavga, şiddet ve savaş ise söz konusu iletişimi ortadan kaldıran en büyük sebeptir. Kavga ettiğiniz insana hiçbir şey anlatamazsınız. Hele canını yakmış veya yakınlarından birisini öldürmüşseniz, aranızdaki bütün köprüler yıkılmış ve muhatabınızı hissiyatın körlüğüne mahkum etmişsiniz demektir. Aynı zamanda bu türlü durumlar, duyguların tetiklendiği ve akılla muhakemeyi baskı altına aldığı yerlerdir. Hissiyatıyla hareket eden insanların doğru karar vermeleri ise imkânsızdır!

İşte, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, her türlü olumsuzluğa rağmen bir adım geri atmak suretiyle muhatapların hep akıl ve muhakemelerine seslenmek istemiş, böylelikle hissiyat ve duygularının kurbanı olmalarının önüne geçmeyi hedeflemiştir. Gelin, meseleyi teoriden arındırıp pratikte görebilmek için Mekke günlerinden bir kareyi birlikte mütalaa edelim:

Ebû Cehiller, Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Kâbe'de namaz kıldığını görmüş ve harekete geçmişlerdi; küfür adına bir icraat daha yapacak ve etrafındakilere de gözdağı vereceklerdi![204] Etrafındakilere dönen Ebû Cehil:

- Aranızda, falanların dün akşam kestiği devenin işkembesini getirip, secde ettiği zaman Muhammed'in omuzları arasına koyacak bir yiğit yok mu, diyor ve şenâetine ortak arıyordu! Bu sırada Ukbe İbn-i Ebî Muayt ile göz göze gelmişlerdi; kaş-göz işaretleriyle anlaşmış ve şekavetin temsilcisi olan Ukbe, Ebû Cehil'in gösterdiği adrese gitmişti; çok geçmeden geldi ve adamlarının maharetiyle taşıdığı deve işkembesini, olanca pisliğiyle Habîb-i Kibriyâ Hazretleri'nin üzerine bırakıverdi! Allah'ın en sevgili kuluna, Allah'a en yakın olduğu demlerde ve Beytullah'ta revâ görülen bir muameleydi bu! Sonra da bir

kenara çekildi ve katıla katıla gülmeye başladılar; iyi bir iş çıkardıklarını düşünüyor ve kendilerince keyfini çıkarıyorlardı!

Bu arada ehl-i insâf ve ehl-i vicdan birisi, bir koşuda gidip ev halkını durumdan haberdar etti! Başlarından kaynar sular dökülmüş gibi olmuşlar, dünyalarını zehir eden bir haber daha almışlardı! Duyan Kâbe'ye koşuyordu!

İlk gelen, Zeyneb[205] idi; dünyanın en nezih, en temiz ve en duru insanına yapılan bu en çirkin muamele karşısında deli-divane olmuştu! Kendini kaybetmişti âdeta! Etrafta sırtlanlar gibi sırıtan kin tüccarlarına dönmüş, ağzına geleni söylüyordu!

Beri tarafta Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, duruşunu bozmamış, hâlâ secde haline devam ediyordu! Aslan kesilmişçesine etrafına kükreyen kızına şefkatle döndü; âdeta kendi sıkıntısını unutmuş, kızının üzüntüsüne üzülür olmuştu. Mübarek gözlerinden öyle bir merhamet çağlayanı akıyordu ki sanki ona, "Geçecek bu günler; üzme kendini!" der gibiydi. Sonra da bunu kelimelerle ifade etti:

- Üzülme kızım, buyurdu. "Allah *(celle celâluhû)*, senin babanı zayi etmez!"[206]

Zulmün haddini aştığı, meselenin şahsilikten çıkıp davaya dokunduğu bu demlerde sükût geçmek olmazdı ve Allah'a en yakın olduğu bu demlerde Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ellerini açmış:

- Allah'ım, diyordu. "Şu Kureyş'i Sana havâle ediyorum! Allah'ım! Ebû Cehil İbn-i Hişâm'ı, Utbe İbn-i Rebîa'yı, Şeybe İbn-i Rebîa'yı, Velîd İbn-i Ukbe'yi,[207] Ümeyye İbn-i Halef'i ve Ukbe İbn-i Ebî Muayt'ı Sana havâle ediyorum; onların hakkından ancak Sen gelirsin, Allah'ım!"[208]

Sonra da kalktı ve evinin yolunu tuttu; üzerindekileri temizledikten sonra mübarek başını yine Hazreti Hadîce'nin omuzlarına koyacak ve yine onun metânet dolu dünyasında teselli bulacaktı.

---

177 "Sabie" kökünden türemiş bir kelime olup, bir dinden çıkıp başka dine giren kişi anlamına gelmektedir. Terim olarak "sâbî", melek veya yıldızlara tapan insanlar için kullanılan bir kelimedir. Âlemin tek Yaratıcısına inanmakla birlikte, dünyanın ve insanların yönetiminin gök cisimlerine bırakıldığını ileri sürerler. Bir âyetinde Kur'ân-ı Kerîm, iman edenlerle birlikte bunlardan da bahsetmektedir. (Bkz. Bakara Sûresi 2/62) Hazreti İbrâhîm (aleyhisselâm), bunları irşad için gönderilmiştir. (Bkz. En'âm Sûresi, 75 vd.) Günümüzde yıldız falına inanma ve yıldızların gücüne sığınma bunlardan kalmadır. (Bkz. Suat Yıldırım, Bakara Sûresi 2/62. âyetin meali.) Bu tabiri Allah Resûlü hakkında kullanmak suretiyle Mekkeliler, şüphesiz Resûlullah'ın halk üzerindeki tesirini kırmak istiyor, O'nu itibarsızlaştırmaya çalışıyorlardı.

178 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 27/148 (16603); Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 2/452

179 Bu ifadesiyle râvi, muhtemelen o gün hâlâ Câhiliyye günlerini yaşadığı için kendisi veya henüz İslâm'a uyanamayanlar adına bu sıfatı kullanmaktadır ki belli başlı insanların Müslüman olduğu İslâm'ın ilk yıllarını kastettiği açıktır.

180 Bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 31/342 (19004); Hâkim, *Müstedrek* 1/61 (39); 2/668 (4219); Dârekutnî, *Sünen* 3/462 (2976); Beyhakî, *Kübrâ* 1/123 (358); 6/34 (11096); Taberânî, *Kebîr* 5/61 (4582); 8/314 (8175); 20/343 (806); İbn-i Ebî Şeybe, *Müsned* 2/322 (822); *Musannef* 7/332 (36565); İbn-i Huzeyme, *Sahîh* 1/82 (159); İbn-i Hibbân, *Sahîh* 14/517 (6562)

181 Benzeri bir durumu, vefat öncesinde amcası Ebû Tâlib'e telkinde bulunurken de görmekteyiz; Mekkelilerin de

üzerinde baskı kurduğu bir sırada ona Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Ey amcacığım!" demişti. "Gel, 'Lâ ilâhe illallah' de ki bununla Allah katında senin için şahitlik edeyim!" Bkz. Buhârî, *Cenâiz* 80; Müslim, *Îmân* 9; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 39/78 (23674)

182 Bkz. Nûr Sûresi 24/54; Ra'd Sûresi 13/40; Gâşiye Sûresi 88/21

183 Bkz. Gâşiye Sûresi 88/22

184 Bkz. Kehf Sûresi 18/6; Şuarâ Sûresi 26/3

185 Örnek olması için bkz. "Hep afv ü safh yolunu tut, ma'rufu emret ve câhillerden de yüz çevir!" (A'râf Sûresi 7/199), "O müttakîler ki bollukta da darlıkta da Allah yolunda harcarlar, kızdıklarında öfkelerini yutar, insanların kusurlarını affederler. Allah da böyle iyi davrananları sever"
(Âl-i İmrân Sûresi 3/134), "Rabbinin yoluna, hikmet ve mevize-i hasene ile davet et! Aynı zamanda onlarla güzelce, en güzel şekilde mücadele et!" (Nahl Sûresi 16/125), "Ey iman edenler! Hepiniz toptan barış ve selâmete girin de Şeytânın adımlarını izlemeyin; çünkü o, sizin aranızı açan belli bir düşmandır." (Bakara Sûresi 2/208). Ayrıca bkz. Mümtehıne Sûresi 60/8; Vâkıa Sûresi 56/25, 26; Furkân Sûresi 25/63; Kasas Sûresi 28/55; Zuhruf Sûresi 43/ 89; Nisâ Sûresi 4/90; Enfâl Sûresi 8/61; Muhammed Sûresi 47/35; Mü'minûn Sûresi 23/96; Mâide Sûresi 5/13

186 Bkz. Enbiyâ Sûresi 21 /107; Müslim, *Birr* 24; Ebû Dâvûd, *Sünnet* 11

187 Bkz. Kehf Sûresi 18/6; Şuarâ Sûresi 26/3; Fâtır Sûresi 35/8

188 Bir beyanlarında Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bunu "Zarar vermek ve zarara zararla karşılık vermek de yoktur." şeklinde ifade etmektedir. Bkz. İbn-i Mâce, *Ahkâm* 17; Mâlik, *Muvatta* 4/1078 (2758)

189 Mesela bir gün Ebû Zerr'i karşısına almış, "Ne durumda olursan ol, Allah'tan kork! Bir kötülüğün hemen arkasından iyiliği devreye koy ki onu yok etsin! Ve insanlara, güzel ahlak ile muamele et!" tavsiyesinde bulunmuş (Bkz. Tirmizî, *Birr* 55), başka bir gün de Hazreti Ali'ye, "Yarın ihtilaflı ve anlaşmazlığın olduğu günler başına gelecek; şayet o gün sulh tarafını temsil imkânın varsa bunu yap!" buyurmuştu. Bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/106 (695). Başka bir gün de O'nu, Gatafan- lıların gasbettiği bir eşyayı onlardan alan ve söz konusu hırsızlara daha sert karşılık vermek isteyen Seleme İbn-i Ekva'ı bineğinin arkasına bindirmiş ve "İbn-i Ekva'!" buyurmuştu. "Alacağını aldın; bundan böyle müsamaha ve rıfk ile muamele et!" Bkz. Buhârî, *Megâzî* 37; Müslim, *Cihâd* 45; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 27/42 (16513)

190 Tirmizî, *Birr* 55

191 İbn-i Kesîr, *Bidâye* 3/32; İbn-i Asâkir, *Târîh* 30/46

192 İbn-i Kesîr, *Bidâye* 3/33; İbn-i Asâkir, *Târîh* 30/53

193 Tirmizî, *Birr* 71

194 Müslim, *Birr* 23

195 Nesâî, *Cihâd* 1; Hâkim, *Müstedrek* 2/382 (2424); Beyhakî, *Kübrâ* 9/19 (17741)

196 A'râf Sûresi 7/199

197 Taberî, *Tefsîr* 9/165; İbn-i Kesîr, *Tefsîr* 3/531

198 Hacc Sûresi 22/38

199 Taberî, *Tefsîr* 17/183

200 Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/171. İlk günlerde Allah Resûlü'nün de aynı tercihte bulunduğu, Hazreti Hadîce ve Hazreti Ali ile birlikte namazlarını, o günün şartlarında şehirden çok uzak bir mekân olan Mina'da kıldığı bilinmektedir. Bkz. Buhârî, *Târîh* 7/74-75; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 3/306 (1787); İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/171; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/204; Beyhakî, *Delâil* 2/162-163

201 Bu beyanını O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Kâbe'yi ziyaret için yola çıktığında, Mek- kelilerin engellemesi ve şartları zorlamasının arkasından söylemişti. Bkz. Buhârî, *Şurût* 15; Ebû Dâvûd, *Cihâd* 3/75; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 31/213 (18910)

202 Âl-i İmrân Sûresi 3/186

203 Zira gelen Kur'ân âyetleri, herhangi bir kötülük veya zulümle karşılaşıldığında ancak yaşanan kadar mukabeleye izin olduğunu ifade etmekte, ancak yine de af yolunun tutulmasının doğru olduğunu söyleyerek sabır tavsiye etmekteydi. Bkz. Bakara Sûresi 2/194; Şûrâ Sûresi 42/39-43; Nahl Sûresi 16/126; Mâide Sûresi 5/45

204 Resûlullah'ın, istisna olarak bunlar için bir-iki yerde yaptığı bedduayı da bu çizgide ele almak gerekmektedir. Zira adamlar, kendileri bizzat uğraştıkları gibi Mekkelilerle Allah Resûlü'nün arasına giriyor ve kurdukları baskı ve araya ördükleri duvarlarla toplumun realiteyi görmesinin önüne geçiyorlardı. Nice makul insan, onların bu akıl almaz tutumlarının neticesi olarak Mekke'de kalmış ve hakikatle buluşamadan ölüp gitmiştir. Yoksa kendi hâllerine kaldıklarında, içlerinde sürekli bir git-gelin yaşandığı çok insan görülmektedir ki bunların bir şekilde yolu

Efendimiz'le kesişebilseydi, diğer kesişenler gibi onlar da gelir ve hem dünya hem de ukbalarını kurtarmış olurlardı.

205 Taberânî, *Kebîr* 3/268 (3373); İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 5/124; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 1/170. Bazı kaynaklarda onun, Fâtıma Vâlidemiz olduğu ifade edilmektedir. Buhârî, *Vudû* 69; Müslim, *Cihâd* 39

206 Taberânî, *Kebîr* 3/268; İbnü'l-Esîr, *Üsdül-Gâbe* 5/124; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 1/170

207 Her ne kadar rivayette Velîd İbn-i Ukbe denilse de bu şahsın Velîd İbn-i Utbe olduğu ifade edilmiştir. Buhârî, *Vudû* 69; Nevevî, *Şerh-u Müslim* 12/152

208 Buhârî, *Vudû* 69; Müslim, *Cihâd* 39; Nesâî, *Tahâre* 196. O gün bu hâdiseye şâhid olan İbn-i Mes'ûd Hazretleri, Allah Resûlü'nün dua edip Allah'a havâle ettiği ve hatırlayamadığı için yedincisini zikredemediği bu şahısların, ilk karşılaşma olan Bedir'de istisnasız öldürüldüğünü bizzat gördüğünü ifade etmektedir. Bkz. Buhârî, *Vudû* 69, *Megâzî* 7; Müslim, *Cihâd* 39; Nesâî, *Tahâre* 196

Bu, Şeytân Değil, Melektir

Risâletin geldiği ilk günden itibaren Mekkeliler, vahiy meleği Hazreti Cebrâil'i de dillerine dolamış, insanların aklını karıştırıp Resûlullah'tan uzaklaştırabilmek için onun melek değil de -hâşâ- şeytân olduğu söylentisini çıkarmışlardı. Kulaktan kulağa dolaştırılan bu söylenti, günün birinde Hadîce Validemiz'e de ulaşmıştı.

Evet, alçakça bir yalan, haysiyetsiz bir iftira olduğu açıktı. Hazreti Hadîce'nin de zerre kadar tereddüdü yoktu ama yine de aklına, bu güft u gûya cevap olabilecek bir formül geldi. Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Ey amcaoğlu, dedi. "Sana vahiy getiren sâhibin geldiğinde bana da haber verebilir misin?"

- Tamam, olur, buyurdu Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*. Bunun üzerine:

- Tamam, geldiğinde bana haber ver, diye te'yîd etti ve beklemeye durdu.

Nihayet, bir müddet sonra Hazreti Cibrîl çıkageldi. O'nun gelişini gören Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Ey Hadîce, diye seslendi. "İşte, Cibrîl geldi!"

Koşarak geldi Hazreti Hadîce. Heyecanlıydı ve:

- Şu anda O'nu görüyor musun, diye sordu.

- Evet, buyurdu Habîb-i Kibriyâ Hazretleri. Bunun üzerine O'ndan *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Şöyle, sağ tarafıma oturabilir misin, diye istirhamda bulundu. Bu talep üzerine Fahr-i Rusül Hazretleri gidip Hazreti Hadîce'nin yanına oturdu.

- O'nu şimdi görüyor musun, diye tekrar sordu. Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* cevabı yine:

- Evet, oldu. İstirhamı devam ediyordu ve bu sefer de:

- Dizime oturabilir misin, dedi.

- Tamam, diyen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kalktı ve Hazreti Hadîce'nin dizine oturdu. Tekrar sordu:

- Peki, O'nu şimdi görüyor musun?

Efendimiz'in cevabı yine aynıydı:

- Evet!

Kendi evinde olmanın rahatlığını da değerlendiren Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, bu sefer başındaki örtüyü çıkardı ve saçını açtı.[209] Bu sırada Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hâlâ onun dizinde oturuyordu. Yine sordu:

- Peki, şimdi görüyor musun?

Cevap değişmişti:

- Hayır!

İstediği sonucu elde etmiş olmanın sevinciyle Fahr-i Âlem Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* döndü ve şunları söyledi:

- Bu, asla şeytân olamaz! Şüphesiz ki bu amcaoğlu, melekten başkası değil! Zira gelen melek değil de şeytân olsaydı, asla hayâ duymaz ve bu meclisten ayrılmazdı.[210] Müjdeler olsun sana! Hiç tereddüdün olmasın ve olduğun yerde sabit dur! Ben, O'na inandım ve O'nun getirdiği her şeyin de hak olduğunun şâhidiyim![211]

Bütün bunlar onda, Allah'a hamd ü sena duygularını geliştiriyor ve o da fırsatını buldukça Kâbe'ye gelip tavaf ediyor, Mekkelilerin akıl almaz duruşlarının son bulması için dua dua yalvarıyordu. Yine böyle bir gün Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Beytullah'ı tavaf ederken ne diyeyim, nasıl dua edeyim!"

Bu samimi gönlün içten talebine karşılık o gün Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ona şu duayı öğretti:

- Allah'ım! Bilerek veya bilmeyerek işlediğim hata ve günahlarımı, yaptığım işlerdeki israfı affet! Şayet sen onları affetmezsen, onlar beni mahvederler![212]

---

209 Bazı rivayetlerde Hazreti Hadîce'nin *(radıyallahu anhâ)*, bu durumda Cibrîl'in gideceğini bildiği için ve aile içi mahrem bir görüntü oluşturabilme adına Efendimiz'i sinesine yaklaştırdığı, hatta entarisiyle mübarek başını örttüğü de ifade edilmektedir. Bkz. Beyhakî, *Delâil* 2/152

210 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 8/256; İbn-i Hacer, *Fethu'l-Bârî* 7/720

211 Beyhakî, *Delâil* 2/152

212 Beyhakî, *Şuabü'l-Îmân* 3/453 (4044)

Cibrîl'in Selâmı

İslâm'ı temsil adına canlı ve dipdiri bir insandı ve onun bu duruşuna Cenâb-ı Mevlâ *(celle celâlühû)*, ekstra lütuflarla karşılık veriyor, başkasına müyesser olmayan sürprizlere muhatap kılıyordu.

Bir gün Mekke'de, daha önce hiç görmediği birisi ile karşılaşmıştı; üstelik bu garip adam, Son Nebî'yi soruyordu!

Tabii olarak çok endişelendi. Nasıl endişelenmesin ki zaten Mekke'de bir gerginlik oluşmuş ve düne kadar "Emîn" deyip O'nu baş tâcı yapanlar, risâletin gelişiyle birlikte saf değiştirmiş ve O'nun amansız düşmanı olmuşlardı! Garipti ama ardı arkası kesilmeyen bir tehdit ve şiddet dönemini yaşıyorlardı. Böyle bir zeminde kimin ne yapacağı, kimi kimin nasıl kullanacağı belli olmazdı. Üstelik düşmanlık yapanlar sadece Mekkeliler de değildi; Râhib Bahîra' ve Varaka İbn-i Nevfel gibi hüşyâr insanların tembihleri, daha dün söylenmişçesine kulağındaydı.

Oradan ayrılır ayrılmaz soluğu Efendimiz'in yanında aldı ve durumu hemen O'na *(sallallahu aleyhi ve sellem)* anlattı.

O *(radıyallahu anhâ)* endişe ve telaşla anlatadursun, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona bakıyor ve tebessüm ediyordu.

Anlam veremediği bu manzarayı fark eden Hazreti Hadîce de *(radıyallahu anhâ)* şaşırmıştı. Bakışlarında, "Seni tebessüm ettiren şey ne ise söyle de ben de sevineyim!" dercesine bir anlam vardı. Bunun üzerine Habîb-i Ekrem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Biliyor musun, dedi. "O, Cebrâil idi!"

Donakaldı. Dünya gözüyle vahyin emîni Cibrîl'i görmüştü ama ona, yabancı muamelesi yapmış, dikkat kesilerek bakmamıştı!

Evet, görmüştü ama Cibrîl'in "Cibrîl" olduğunu bilerek görmek bambaşka idi; şimdi o, böyle bir fırsatı kaçırdığı için dizlerini dövüyordu!

O gün dizini dövse de bu ilk olmayacak ve Cenâb-ı Hakk, Hazreti Hadîce'ye daha farklı lütuflarda bulunacaktı.

Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hira sultanlığının uzadığı günlerden birisinde O'nu merak etmiş, ayrılığına tahammül edemediği Habîbi'ni burada ziyaret edebilmek için o da Hira'nın yoluna düşmüştü. Her zaman olduğu gibi yine yanında, azık olarak yiyecek ve içecek vardı. Yaklaştıkça heyecanlanıyor ve farkına bile varmadan adımlarını sıklaştırıyordu.

Diğer tarafta ise Allah Resûlü'nün yanına Cibrîl-i Emîn gelmiş, Allah'tan yeni mesajlar getirmişti. Uzaktan Nûr dağına tırmanmakta olan Hazreti Hadîce'yi görünce Allah Resûlü'ne sordu:

- Şu gelen de kim yâ Muhammed?

Başka kim olabilirdi? Aslında bunu, Cibrîl'in de bildiği belliydi; belli ki alacağı cevabın üzerine bina edeceği bir hüküm vardı ve onun için soruyordu.

Gelişine hayranlıkla bakan Habîb-i Ekrem *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Cibrîl'e döndü ve:

- O, ümmetimin en sıddîki, cevabını verdi. Bu arada Cibrîl, Hazreti Hadîce'nin yanında bir kap olduğunu ve içinde de yiyecek ve içecek bulunduğunu haber vermişti.[213] Ardından şunları söylemeye başladı:

- Ona ulaştırılmak üzere bende, Rabb-i Rahîm'den ona bir selâm var; Allah *(celle celâlühû)* ona selâm söylüyor ve onu Cennet'te, içinde gürültü ve yorgunluğun olmadığı âsûde bir köşk[214] ile müjdeliyor! O'na benden de selâm söyle!

Derken Hazreti Hadîce çıkageldi. Nefes nefeseydi ve kan-ter içinde kalmıştı! Günler süren ayrılıktan sonra yine Efendisi'ne kavuşmuş olmanın sevinciyle gözlerinin içi gülüyordu. Daha yanına gelişini beklemeden Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* seslendi:

- Hadîce!

- Buyur, emret yâ Resûlallah, diyordu. Fahr-i Rusül Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sordu:

- Yanında, içinde yiyecek ve içecek olan bir kap var mı?

- Evet, diye cevapladı. Ancak daha ilk adımıyla birlikte niçin böyle bir soru sorduğunu ve yanındaki kabın içinde yiyecek ve içeceği niye merak ettiğini düşünmeye başlamıştı. O da sordu:

- Bunu sana kim söyledi?

Fakat sorduğuna pişman olmuş gibiydi. Özür diler bir tavırla hemen devreye girdi ve ilave etti:

- Tabii, öyle ya, seni insanlara Peygamber olarak seçen Âlemlerin Rabbi haber verdi!

Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, sadece tasdik etmek kalmıştı ve

- Cirbîl, buyurdu. Fakat söyleyecekleri bununla sınırlı değildi; Hazreti Hadîce'nin ayaklarını yerden kesecek bir müjdesi vardı:

- Rabbi Rahîm'den sana selâm getirmiş; kendisinin de selâmı var!

Bu ne güzel sürprizdi! Efendisi'ne kavuşmuş olmanın sevinciyle mahmûr Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, aklının ucundan bile geçmeyecek bir iltifata mazhar oluyor, doğrudan doğruya kendisine, Âlemlerin Rabbi Allah'tan selâm geliyordu! Bu selâmı getiren ise vahyin emîn elçisi Cibrîl-i Emîn, kendisine ulaştıran da insanlığın emîni Muhammedü'l-Emîn idi! Üstelik Cebrâil'in de selâmı vardı!

Adıyla müsemma Cebel-i Nûr'da Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, mahz-ı nûr kesilmişti!

Bu iltifatlar karşısında hiç tavır değişikliğine gitmedi ve aynı vakûr edasıyla Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şunları söyledi:

- Selâm, O'dur ve yine selâm O'ndandır! Allah'ın rahmet ve bereketi senin üzerine olsun yâ Resûlallah! Şeytân dışında selâmı işiten herkese de selâm olsun! Ve Cebrâil'e de selâm olsun![215]

---

213 Bazı rivayetlerde Cibrîl'in sözü, "Şu gelen Hadîce'dir. Yanında, içinde yiyecek ve içecek olan bir kap var. Sana geldiğinde ona, Rabbi Rahîm'inden ve benden selâm söyle. Aynı zamanda onu, içinde ne bir gürültü ne de yorgunluk olan Cennet'te, inciden bir sarayla müjdele!" şeklindedir. Bkz. Buhârî, *Menâkıbu'l-Ensâr* 20

214 Göz alıcı bu köşkü tarif ederken Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Meryem Bint-i İmrân ile Âsiye Bint-i Mezâhim'in evleri arasındadır ki onlar da Kıyâmet Günü benim zevcelerimdir!" buyurduğu da rivayet edilmektedir. Bkz. İbn-i Asâkir, *Târîh* 70/118

215 İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 3/203

Vahiyle Yoğrulan Aile Kültürü

Hira'daki vuslatla başlayan süreçte hemen her gün yeni bir mesaj geliyor ve düne ait ne kadar yanlışlık varsa onu toplumdan söküp alıyor ve yepyeni bir toplum inşa ediyordu.

Hayatlarına yön veren mesajları Allah *(celle celâlühû)*, ihtiyaç hissettirerek ve hazmettire hazmettire gönderiyordu. Gelen âyetleri ilk yaşayan, vahyin ilk muhatabı Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* idi ve çoğu zaman O'ndan bunları ilk duyan da Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* oluyordu. Ancak bu, başkalarının ondan mahrum kalması anlamına da gelmiyordu. Zira, şiddetle köpürüp duran Mekke'de, kısa zaman içinde herkesin bu kaynaklardan istifade edeceği müthiş bir sistem kurulmuştu.

Henüz bir avuç olan inananlar çok iyi organize edilmiş ve kendi aralarında bir zimmetleme yapılmıştı; iki-üç kişilik zayıf gruplar güçlü birisinin himayesine veriliyordu!

Resûlullah'ın evi bilinen bir adres olduğu için bir müddet sonra işin merkezi, İbn-i Erkam'ın Safâ tepesindeki evi olmuştu; gelmesi gerekenler buraya gelir ve gittikleri yerlerde üçer-beşer kişiyi etrafında toplar, kendi ocaklarını tüttürürlerdi!

Her yeni gelişmeden, kadın-erkek, köle hür herkesin haberdar olabileceği bir haber ağı oluşturulmuştu.

Yaşanması muhtemel olumsuzluklar önceden tahmin edilerek yürünen yollarda emniyet tedbirleri alınmış, gidilen güzergâhta engelle karşılaşmama adına âdeta belli yerlere eskortlar yerleştirilmişti.

Bütün olumsuzluklara rağmen Hira'nın memesinden emmeyen yoktu!

Şüphesiz ki Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, himayesine aldıklarıyla birlikte bu musluğun en başında bulunuyordu.

İman Tahşidatı

Muhteva da dikkat çekiciydi; gerek Kur'ân ve gerekse onun mücessem müfessiri olan Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, muhataplarını belli bir seviyenin insanları hâline getireceği âna kadar hep iman tahşidatı yapıyordu.[216] İman, hem nûr hem de kuvvet demekti; demek ki gelmesi muhtemel bütün sıkıntılara tahammül edip zulme meydan okuyabilmek için gerçek anlamda bir mü'min olmak gerekiyordu!

İman, küçük meselelere takılmamak için de gerekliydi; ancak bu, öyle "inandım" demekle elde edilebilecek bir keyfiyet de değildi! Zira onun da dereceleri vardı ve matlûb olanı, perde-i gayb açılsa bile yakîni değişmeyecek kadar hakiki olanıydı!

Üstelik hata ve kusurlar, imanla çok kolay aşılıyordu! Allah'a ve Âhiret Günü'ne inanan insanın, "Ne yapayım, elimden bu kadar geliyor! Yapamıyorum!" gibi bir mazereti olamazdı. Zaten Allah *(celle celâlühû)* insanı, gücünün yetmediği ile mükellef tutmuyordu. Öyleyse Allah'ın ve Resûlü'nün "Olsun!" dediği her şey, herkes tarafından yapılabilecek, üstesinden gelinebilecek bir şey demekti.

İnanınca işler ne kadar da kolay yoluna giriyor, en problemli meseleler nasıl da sühûletle çözülüveriyordu!

Bir kere inandı mı insan, yapması gerekeni bir daha ona söylemeye gerek kalmıyor ve o mü'min, durumdan vazife çıkarıp yapması gerekenleri, kendisine söylenmeden yapıyordu!

Allah'ın her şeye nigahban oluşu, atılan her adımdan haberdarlığı ve yarın küçük-büyük her şeyin hesabınının verilecek olması gibi gerçekler, vicdan üzerinde öylesine bir mekanizma kuruyordu ki bir kere zihnine yanlışı "yanlış" olarak kodlayan mü'min, bir daha o yanlışın semtine bile uğramaz oluyordu!

Hakiki manada inanan bir insanın hayata, insana ve geleceğe bakışı da çok farklıydı; güzel gören güzel düşünüyor; güzel düşünen de hayatından lezzet alıyordu!

Geçen her gün, kıldan ince ve kılıçtan keskin bir hesap gününe doğru akıyordu; gelecek o gün, terazisi şaşmayan bir gündü ve hemcinsinin boynuzundan burada korkan koyun bile orada boynuzlusundan hakkını alacaktı.

Böylesine muhkem bir mahkeme-i kübrâ, bu kadar hassas bir ma'dele-i ulyâ varsa -ki vardı- kimin kimde hakkı kalabilirdi ki!

Öyleyse, Ebû Cehillerin üç günlük havasına aldanmamak gerekiyordu! Ebû Leheb'in izzetli duruşuna, Ümmü Cemîl'in tepeden bakışına takılmaya da gerek yoktu; adâlet-i ilâhiyenin tam tecelli edeceği günün akabinde gidecekleri yer daha şimdiden belliydi!

Bir kısım yüzlerin zift karası kesileceği gün dolunay misali ağarmak varken Nemrutluğun ne alemi vardı!

Hem, yarınlarda ebedî "müflis" damgasını yedikten sonra bugün Kârûn olsan ne yazar!

Uyusa da Utbeler, uyumayan bir Deyyân var!

Bugün bir nebze canı yansa da Ammâr'ın, rahmetiyle başını okşayan bir Rahmân var!

Mîzân var!

Sırât var!

Hesap var!

Kitap var!

Zâhirde zâlim zulmüyle gidiyor olsa da bu terazi bir gün kurulacak ve bir mahkeme-i uzmâda mazlumun hakkı, kuruşuna kadar tahsil edilecekti. Âdil-i Mutlak'ın terazisinde, yapanın yanına kâr kalma diye bir hüküm yoktu; kasa ve kesesini haksızlıkla dolduranlar burada şişip dursalar da realiteyle yüz yüze geldikleri gün şişip kalacak ve milimi milimine her şeyin hesabını vermeden bir adım dahi atamayacaklardı.

Madem Allah var; öyleyse ne keder, ne gam!

Bir tarafta Cibrîl'in getirdiği mesajlar, diğer yanda ise kulaktan kulağa dolaşan Nebevî beyanlar çınlıyordu:

- Allah'a ve Âhiret Günü'ne inanan;

Günahına çok ağlasın!

Müslümanı korkutup tedirgin etmesin!

Sevdiğini, iman kardeşi için de istesin!

Komşusuna eziyet etmesin!

Ya hayır söylesin ya da sükût etsin!

Misafirine ikram etsin!

Kan akıtmasın!

İçki olan sofraya oturmasın!

Hakkı olmayanı almasın!

....

....

---

216 Mekke hayatının neredeyse bütünü, imani meselelerin özümsenmesi istikametinde geçiyordu. Zaten İslâm'ın teşri' tarihine bakıldığında, namaz dışında -ki o da Mekke'nin son yıllarında gündeme gelmiştir- neredeyse 13 yıllık Mekke hayatında ahkâma ait hiçbir hükmün gündeme gelmediği, buna mukabil bu süre içinde sürekli temel değerlerin tahşidatının yapıldığı görülmektedir. Tefsir usûlü kitaplarında detaylarıyla anlatılan Mekkî ve Medenî sûrelerin gerek muhteva gerekse üslup özelliklerine baktığımızda konu çok daha net anlaşılmaktadır; daha belîğ bir üslup ve sürekli temel değerler vurgusu! Bkz. Zerkânî, *Menâhil* 1/185-232

Olumsuzluklardan Fırsat Devşirmek

Öylesine engin bir sinesi vardı ki herkes Hazreti Hadîce'ye "ana" nazarıyla bakıyordu. Sadece Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sükûn bulduğu bir liman değil, aynı zamanda canı yanan herkesin teselligâhı olmuştu.

İslâm geldikten sonra Mekke'de çok farklı tablolar ortaya çıkmıştı; hatta çıkmak zorundaydı ve öyle de oldu! Zira gelen âyetler, ortalıkta terör estiren Firavun saltanatına son verebilmek için, onunla aynı yastığa baş koyan hanımına da[217] hemen yanı başında oturan vezirine de[218] bir şekilde ulaşmanın lüzumunu anlatıyordu!

Bunun içindir ki Mekke'de işler, gürültü çıkarmama esasına göre yürüyor, kimin gelip Müslüman olduğu mümkün mertebe kimseye söylenmiyordu.[219]

Müslüman olanlar arasında öyleleri vardı ki kocası zil zurna sarhoştu.[220] Yine öyleleri vardı ki cevr ü zulmü ve küfrü temsil adına Dâru'n-Nedve'nin başını çekiyordu![221]

Zayıf ve korumasız kadınların canı çok yanıyordu; nâzenin dünyalarında sürekli travmalar yaşıyor, bazıları kocasından, bazıları kayınpederinden ve bazıları da kardeş ve çocuklarından çekiyordu!

Tenha zamanları kollayarak kendilerini, "ana" kucağına atanlar vardı; dertlerini arz ediyor ve "Bir çare!" diyorlardı.

Evet, İslâm bütün dertlere çare olacaktı ama bu, öyle hemen olabilecek bir şey değildi; meseleyi kökten çözebilmek için zamana ihtiyaç vardı.

Yalnız dikkat çeken bir ayrıntı vardı; Kur'ân, kadınlık âleminin baş tâcı iki kadını nazara veriyor ve bunlar arasında önceliği, bütün şirretliğine rağmen Firavun'un firavunluğuna sabreden hanımına veriyordu. Adından[222] ziyade duruşunu nazara veren Allah *(celle celâlühû)*, Hazreti Meryem gibi iffet âbidesi bir kadından bile önce zikredip onun asilâne halinden bahsederken şunları söylüyordu:

- İman edenlere Allah, Firavun'un hanımını misal getirir; o vakit bu Hatun, "Yâ Rabbî! Sen kendi nezdinde, Cennet'te benim için bir konak yaptır, beni Firavun'dan ve onun kötü işinden kurtar, beni bu zâlimler gürûhundan halas eyle!" diye niyaz etmişti."[223]

Yine aynı noktaya parmak basılıyordu; eliyle düzeltmeye gücü yetmediği yerde kalbiyle kötülüklere buğzetmiş, gönlünü Yüce Dergâh'a açarak mevcut sıkıntılarına bedel başka lütufların peşine düşmüştü.

Öyle ya, her şey dünyadan ibaret değildi! Aynı zamanda burası, ebedî bir hayatın kazanılacağı fırsatlar diyarıydı. Her türlü iyilik ve güzellik, ibâdet ü tâat ve ihsan şuuruyla kazanılabilecek bu ebedî hayatı elde edebilmenin bir yolu da menfilikleri fırsata çevirmekten geçiyordu. Bu ise, her türlü sıkıntıya katlanma, onları sabır ve metânetle karşılamakla mümkündü.

İşte, fazilet adına hiçbir meziyetini bilemediğimiz, ibâdet ü tâat adına derinliklerine de muttali olamadığımız Firavun'un hanımı Âsiye, böylesine üfûnetli ve mahz-ı şer bir

zeminde olmasına rağmen halinden hiç şikayet etmemiş, bilakis onu bir fırsat bilerek kulluk adına dikey yükselebileceği bir rampaya dönüştürmüştü.

Demek ki şartları değiştirmeye gücü yetmediği yerde mü'min, içinde bulunduğu olumsuzlukları fırsata dönüştürmeyi hedefleyecek ve hem burada hem de öbür tarafta kaybetme gibi bir zeminden uzaklaşıp, burada zâhirî bir kayıp yaşasa da Âhiret'te çok büyük kazanımlara ulaştıracak adımlar atacaktı. Bunun için önemli olan, gönüldeki iman ve bir kul olarak mükellefiyetlerini yerine getirebilmekti. İşte böyle durumdaki bir kadını ifade ederken Efendimiz de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şu müjdeyi vermişti:

- Kadın, beş vakit namazını kılar ve Ramazan orucunu da tutarsa, aynı zamanda kocasına itaat eder ve iffetini de muhafaza ederse Âhiret Günü'nde ona, "Haydi! Cennet'in hangi kapısından istiyorsan oradan Cennet'e gir!" denilir."[224]

Kur'ân'ın ifadelerinde dikkat çeken bir ayrıntı daha vardı; kadınlık âleminin yüz karası iki kadından daha bahsediyor ve Hazreti Nûh ile Hazreti Lût gibi iki sâlih nebînin nikâhında oldukları halde onlara açıktan ihanet[225] ettiklerini anlatıyordu![226]

İnsanı derinden derine düşündüren, korkudan tir tir titreten beyanlardı bunlar! Demek ki imanın kıymeti bilinmedikten sonra dünyanın en faziletli insanına yakınlığın bile bir faydası olmadığı gibi, gönülde polat gibi bir iman olduktan sonra dünyanın en şirret adamının yanında olmak da insana bir zarar veremiyordu. Öyle ya, ne hanımlarının kaypak ve hâince duruşlarının o peygamberlere bir zararı vardı ne de peygamber nikâhı altında olmalarının onlara bir faydası dokunacaktı![227]

Yalnız burada, azıcık bir zorluk görüp de tahammülü olmayanların kulağına küpe olması gereken bir hakikat daha vardı; açıktan ihanetleri olduğu ve Cehennem'lik olduklarını bildikleri halde bu iki nebî, hanımlarını boşamamış, bu kadar farklılık söz konusu olsa bile aile bağlarını koparmamış ve onları nikâhlarında tutmaya devam etmişlerdi![228]

Bu hakikatleri anlatırken Kur'ân'ın başyüce bir kadın olarak verdiği bir diğer isim ise, tam Hadîce Validemiz kıvamında iffet âbidesi bir kadındı; kendisi gibi Cennet kadınlarının hanımefendisi dört kadından birisi olan Meryem Bint-i İmrân![229]

---

217 Firavun'un hanımını Kur'ân, kadınlık âleminin örnek bir ferdi olarak nazara vermekde ve benzeri firavunlukların çözümü adına düşünen ve akleden mü'minlere yol göstermektedir. Bkz. Tahrîm Sûresi 66/11

218 Aynı şekilde Kur'ân, Firavun sarayında yüreği iman dolu bir mü'minden bahsetmekte, yeri geldiğinde yumruğunu masaya vuran bu mü'minin, şartları Hazreti Mûsâ lehine değiştirdiğini anlatmaktadır. Bkz. Mü'min Sûresi 40/28-44

219 O günün çetin şartlarını başka türlü aşma imkânı yoktu. Onun için Sa'd İbn-i Ebî Vakkâs da Mus'ab İbn-i Umeyr de kendini gizleme lüzumu hissetmiş, namaz kıldıkları görüldükten sonra kendilerini ele vermişlerdi. Hazreti Ömer'in eniştesi ile kız kardeşi de günün birinde fark edilene kadar kendini gizleyenlerdendi. Bunlar, açığa çıktığı için bizim fark edebildiklerimizdir; bunlar dışında hiç fark edemediğimiz ve o günün Mekke'sinde sadece Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bildiği mü'minler vardı; "İnkârda ısrar edip sizi Mescid-i Haram'ı ziyaret etmekten ve bekletilmekte olan hediye kurbanlıkları yerine ulaştırmaktan geri çevirenler onlardır. Eğer orada (Mekke) kendilerini tanımadığınız için tepeleyeceğiniz ve bilmeyerek tepelemenizden ötürü zor durumda kalacağınız mü'min erkekler ve mü'min kadınlar olmasaydı, Allah ellerinizi birbirinizden çekmez, savaşmanıza engel olmazdı. Dilediği kimseleri rahmetine nâil etmek için Allah böyle takdir buyurdu. Şayet onlar birbirlerinden seçilip ayrılmış olsalardı, elbette kâfirleri gayet acı bir cezaya çarptırırdık." (Fetih Sûresi 48/25) mealindeki âyet, bu realiteyi haber

vermektedir. Geniş bilgi için bkz. Haylamaz, *Şefkat Güneşi* 133-143

220 O gün İslâm'ın karşısında yer alanlardan sarhoş olmayan neredeyse hiç yok gibiydi! Bedir'e gelirken bile develer üzerine içki fıçılarını yerleştirmiş, zil zurna sarhoş olduktan sonra etraflarında rakseden câriyeler eşliğinde keyif çatmayı hayal etmişlerdi! Bkz. Vâkıdî, *Megâzî* 67

221 O gün, Efendimiz'in dedesi Abdulmuttalib'den bu yana Mekke'de muhalefeti temsil eden ve risâlet geldikten sonra da işin başını çeken Velîd İbn-i Mugîre'nin hanımı Lübâbetü's-Suğrâ bile Müslüman olmuş ama kimsenin ruhu duymamıştı! Hazreti Abbâs'ın hanımı Ümmü Fadl'ın kız kardeşi olan Lübâbetü's-Suğrâ, aynı zamanda Hâlid İbn-i Velîd'in de annesi oluyordu. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 2/140; İbn-i Hacer, *İsâbe* 1/469

222 Kaynaklarda adının Âsiye olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Buhârî, *Enbiyâ* 32, 46

223 Tahrîm Sûresi 66/11. Söz konusu sûrenin, îlâ hâdisesinden sonra Medîne'de indiği söylenmektedir.

224 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 1/191 (1661); İbn-i Hibbân, *Sahîh* 9/471 (4163); Taberânî, *Evsat* 8/339 (8805)

225 İnananları küffâra ihbar, gammazlama, kocasının sırrını ifşâ ve kötülük düşüncesinde olanlara yol gösterme gibi ihanetleri söz konusu olsa da kaynaklar, hiçbir peygamber hanımının iffetsizlik yaşamadığını ve zina etmediğini ifade etmektedir. Bkz. Suyûtî, *Dürrü'l-Mensûr* 8/228; Alûsî, *Rûhu'l-Meânî* 28/162; Şevkânî, *Fethu'l-Kadîr* 5/357

226 "Allah, kâfirlere Nûh'un hanımı ile Lût'un eşini misal getirir. Her ikisi de iki iyi kulumuzun mahremi idiler; ama inkâr tarafına giderek eşleri olan peygamberlere hıyanet ettiler, kocaları da Allah'tan gelen cezadan eşlerini asla kurtaramadılar. Onlara 'Haydi, Cehennem'e girenlerle beraber siz de girin!' denilir." Tahrîm Sûresi 66/10

227 Bu âyeti birbirine hatırlatan Hazreti Âişe ve Hazreti Hafsa Validelerimiz (radıyallahu anhümâ), Efendimiz'e (sallallahu alehyi ve sellem) muhalefet etmekten tir tir titrer ve kendi âkıbetlerinden çok korkarlardı ki onlarla ilgili bölümde konu detaylarıyla anlatılacaktır.

228 Evet, yürümeyeceği anlaşılan evliliklerde boşanmak da bir alternatiftir. Ancak Peygamber Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* boşanmayı, Allah'ın en çok buğzettiği bir helal olarak ifade etmiştir. Bkz. Ebû Dâvûd, *Talak* 3; İbn-i Mâce, *Talak* 1; Beyhakî, *Sagîr* 9/29 (2081)

229 Tahrîm Sûresi 66/12

İlâhî İkaz: İkinci Câhiliyye

Evet, Âsiye ve Meryem dupduru bir hayat yaşasa da işin ucunda Vâile[230] ve Vâhile[231] gibi derin bir çukura düşme ihtimali de vardı!

Evet, Allah *(celle celâlühû)*, Hira'daki vuslatla birlikte onları bir karanlık devirden çıkarıp almıştı almasına ama kıvamın korunamadığı ve meâliyata giden yönün aksine döndüğü demlerde yeniden bu girdaba düşmek de mukadderdi. Bu karanlık dönemin adına Allah *(celle celâlühû)*, "Câhiliyye" diyor ve yeniden o günlere dönmeme veya bugünkü nimetlerin kadr u kıymetini bilme adına düne ait tabloların canlı tutulmasını istiyordu:

- Sakın ola ki birinci Câhiliyye günleri gibi açılıp saçılmayın,[232] ikazı, herkesin kulağında bir küpe gibi duruyordu. Şayet, dün yaşadıkları bunun birincisi ise, -hafizanallâh- yarın ikincisi de üçüncüsü de olacak demekti!

Âyetler gelmeye başlayıp da meâliyat adına önlerine güzellikleri serince ortaya çıkmıştı; meğer dünde kalan Câhiliyye günleri, ne yüz karası günlermiş! Meğer bir kadın olarak ne meşakkatli yollardan geçip bugünlere gelinmiş yine bir aile olarak meğer, insanlık tarihinin en kötü günlerini geride bırakmışlardı!

Fark eden fark ediyordu! Vahyin geldiği günden itibaren Allah ve Resûlullah'ın ortaya koyduğu her yeni değer, dünün çivisi çıkmış uygulamalarını hatırlatıyor ve başta Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* olmak üzere, yenilikleri duyan her kadını, bir kez daha şükre sevk ediyordu.[233]

- Vallahi, onlar hakkında Allah *(celle celâlühû)*, indirdiğini indireceği, onlar hakkında mirastan taksimatta bulunacağı âna kadar Câhiliyye günlerinde biz, kadınlara değer vermiyor, insan yerine bile koymuyorduk,[234] diyen ve aradaki farkı çok iyi kavrayanlardan birisi olarak Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)*, bir gün şu hükmü verecekti:

- İslâm, âdeta kerpiç üstüne kerpiç bir bina inşâ etti; Câhiliyye günlerini bilmeyen, İslâm'ın kıymetini anlayamaz![235]

İşte, dünü görüp bilen ve bugünü de yaşayan birisi olarak Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, Allah'ın lutfettiği bu güzelliklerin kadrini anlayıp şükrünü edâ edebilmek için zihnen o günlerde dolaşıyordu:

O günlerde kadın, herhangi bir eşya veya mal gibi alınıp satılır, miras hakkı olmadığı gibi kendisi miras olarak kalır ve himayesindeki insanın keyfine göre üzerinde tasarrufta bulunulurdu. Temel hak ve özgürlüklerinden mahrum bırakılan bir varlıktı.[236]

Câhiliyye toplumunda kadın, "insan" olması yönüyle değil de sırf erkeğe menfaat sağlayabildiği, erkeğin ihtiyaçlarını giderdiği ölçüde bir değer ifade eder ve itibar sahibi olabilirdi.[237]

O günün şartlarında kadına, çocuk doğurması gereken bir araç olarak bakılırdı. Kısır kadın uğursuz sayılır, sevilmez ve kısırlığı başlı başına bir boşanma sebebi sayılırdı.

Câhiliyyede bir kadının kız çocuğu dünyaya getirmesi de o aile için bir üzüntü

sebebiydi. Bir kimsenin kız çocuğu doğduğu zaman utanır, sıkılır, kızarır ve bu durum, aile için bir uğursuzluk ve felâket habercisi olarak algılanılırdı.[238] Şüphesiz bu olumsuz durum, kız çocuklarının adedi nispetinde bir artış kaydederdi. Arap erkekleri kız çocuklarının varlığından utanç duydukları için bir an önce onlardan kurtulmak isterlerdi.

Hamile kadınlar üzerinde öylesine bir baskı oluşturmuştu ki kız çocuk doğuracağı korkusu kadını sıkıntıya sokar ve riske girmektense yüksek bir yerden karnı üzerine atlamak suretiyle çocuğunu düşürmeyi tercih ederdi.[239]

Herhangi bir konuda kadınların görüşüne başvurmak, ahmaklık sayılırdı; Araplarda "kadınların görüşü" manasındaki "re'yü'n-nisâ" ifadesi, görüşte bir isabetsizlik, bir zafiyet ve düşüklük olduğu zaman kullanılırdı.

Câhiliyye anlayışında kadın, işi gücü erkekleri kandıran, baştan çıkaran ve ayartan bir varlık olarak da görülürdü. O günlerde kullanılan "Kadınlar Şeytân'ın tuzaklarıdır!" sözü, bunu ifade etmektedir.[240]

Câhiliyyede kadına şiddet uygulanması da âdiyattan bir hâdiseydi; kadın en küçük bir hatasında şiddete muhatap olur ve hakkını arayabilecek bir merci de bulamazdı.

---

230 Hazreti Nûh'un hanımının adıdır. Bkz. Tabersî, *Mecmau'l-Beyân* 10/49

231 Hazreti Lût'un hanımının adıdır; onun, Vâlihe veya Vâlia olduğu da söylenmektedir. Bkz. Tabersî, *Mecmau'l-Beyân* 10/49

232 Ahzâb Sûresi 33/33

233 Sayıları az da olsa o günün toplumunda Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, genel uygulamadan istisna tutulan ve toplumda öne çıkıp kendini ifade edebilen ender kadınlardan birisiydi. Genelde bunlar, toplumun önünde yer alan eşrafın kızlarıydı; babalarının konumlarını iyi değerlendirmiş ve farklı bir statü kazanmışlardı. Aynı zamanda bazılarının şiir ve hitabet veya kendisini güçlü kılacak servet gibi hususiyetleri de vardı. Hadîce Validemiz'e ilave olarak Selmâ Bint-i Amr, Hind Bint-i Utbe, Alkame el-Hârisiye, Ümmü Ümâre Nesîbe Bint-i Ka'b, Ummu Hakîm Bint-i Hâris ve Hansâ gibi kadınlar, bu yüksek mevkie sahip olarak toplumun kabul ettiği istisnalardı. İstisna konumundaki bu kadınlar, kendilerini ezdirmemiş ve üzerlerine gelen şiddete karşı da mukavemet gösterebilmişlerdi. Hatta o gün için imkânsız gibi duran eş seçiminde bile bu kadınlardan bazıları, sesini yükseltmiş ve evleneceği erkeği kendisi belirlemişti. Geniş bilgi için bakınız. Cevâd Alî, *Mufassal* 4/616

234 Buhârî, *Tefsîr* 66/2; Müslim, *Talâk* 5

235 Bkz. İbnü'l-Kayyim, *Miftâhu Dâri's-Seâde* 2/288

236 Cevâd Alî, *Mufassal* 4/608; Wach, Joachim, *Din Sosyolojisi*, Çeviren: Enver Günay 71, 72

237 Çağıl, *İslâm Öncesi Mekke Toplumunda Kadın* 201

238 Bkz. Nahl Sûresi 16/58, 59; Cevâd Alî, *Mufassal* 4/653

239 İbn-i Kesîr, *Tefsîr* 4/354

240 Cevâd Alî, *Mufassal* 4/617; İbn-i Sellâm, *Kitâbu'l-Emsâl* 110. Yalnız bu durumun o günün toplumunda dünyanın genel hali olduğu da unutulmamalıdır. Bkz. Cevâd Alî, *Mufassal* 4/617

Hamd ü Şükür Adına

İşte, o günler bilinmeden bugünlerin kıymeti anlamak mümkün değildi!

Aman Allah'ım!

Meğer ne müthiş bir serada gelişmiş, bugüne kadar Allah *(celle celâlühû)* onu, ne müstesna koylarda muhafaza etmişti!

Şimdi Allah *(celle celâlühû)* onları, Resûlü'nün eliyle uçurumun kenarından tutup alıyor ve basamak basamak faziletlerle dolu bir geleceğin zirvelerine taşıyordu!

Şükrü eda edilemeyecek bir nimetle serfiraz bulunuyorlardı!

Arada, serâ ile süreyyâ kadar bir fark vardı!

Evet, Resûlullah'ın tebliğ ve temsil ettiği İslâm, bu problemleri de çözecek ve toplumdaki bütün dengeleri yerli yerine yerleştirecekti; ancak dünyaya gözünü açar açmaz çocuğu, er meydanına sürmenin imkânı yoktu! Ufukta bir bahar vardı ve kar çiçekleri uzaktan el sallıyordu ama emek verilmeden, alın teri dökülmeden başak devşirmek mümkün değildi!

Kışı bahara, hâristanı da bostân-ı cinâna çevirebilmek için zamana ve meseleyi kökünden çözecek bir metodolojiye ihtiyaç vardı.

Ve.. işte şimdi bu süreç başlamıştı.

Nasıl mı?

İnsan Odaklı Çözüm

Allah'ın gönderdiği vahyi harfiyyen tatbik eden Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, işe en temel noktadan, "insan"dan başladı. Zira her türlü problemi üreten, insanın bizzat kendisiydi ki bu durumda insanı çözmeden hiçbir problem çözülemezdi. Başka bir ifadeyle insan unsurunun çözüldüğü yerde, problemlerin büyük bir kısmı kendiliğinden çözülecek demekti.

Allah'ın en mükerrem varlığı olarak yaratılan insanın ise, çok girift bir yapısı vardır ve bu yönüyle o hayra da şerre de açık durmaktadır. Onun şerre giden yolları kapatılıp hayır güzergâhına yönlendirildiğinde insan, meleklerin bile imrendiği bir varlığa dönüşebilmektedir. Ancak bunun için onun, Allah'ın kendisine lutfettiği latifelerini keşfetmesi, bunları hayır istikametinde kullanma iradesini ortaya koyabilmesi ve önüne çıkan engelleri de aynı azim ve kararlılıkla aşabilmesi gerekmektedir.

Potansiyel olarak her insana Allah *(celle celâlühû)*, kemâlât istikametinde bir serhad belirlemiş ve onun bu noktaya ulaşması istikametinde teşviklerde bulunmuştur. Her yönüyle iman, ihsan, vicdan, muhasebe, îsâr, zühd, takvâ, murâkabe, ihlas, istikamet, tevazu, hayâ, şükür, sabır, rıza, yakîn, verâ, sadakat, vefa ve irfan gibi konular,[241] insanı bu serhadde yükselten en önemli dinamiklerdir ve bu dinamiklerle muttasıf fertlerden oluşan bir ailede, huzurdan başka bir şey bulmak mümkün değildir.

Bu değerler hesaba katılmadan ve sadece bir tarafın yanında durarak, üstelik güç kullanılarak meseleye mualece, hiçbir zaman çözüm getirmeyecek, bilakis problemlerin katlanarak artmasına sebebiyet verecektir. Evet, bu da bir yoldur; ancak zahirde işi çözüyor gibi olsa da bu, ortaya konulan irade ve güç nispetinde bir çözümdür ve aynı zamanda bu irade ve gücün olmadığı yerde daha büyük bir problem olarak nüksetme ihtimali de çok yüksektir.

Dünden bu yana sürekli kaşınan ve derin yaraların açılmasına sebebiyet veren kadın ve aile konusu, bugün de aynı tehlike ile karşı karşıyadır. Ne yazık ki çoğu zaman mesele, bir tarafın diğer tarafa düşmanlığı noktasında ele alınmakta ve çözüm adına bir neticeye gidilememektedir. Hâlbuki aile, ne sadece kadının ne de sadece erkeğin gözüyle bakılamayacak kadar hassas bir konudur;[242] problem, bir insanlık problemidir ve mutlaka "insan" özelinde ele alınmalı ve Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yaptığı gibi insanı, insan yapan değerlerle yeniden buluşturarak bir çözüm üretilmelidir!

---

241 Aileler arasında bugün kendini göstermeye başlayan huzursuzlukların temelinde, çoğu zaman bu meziyetlerden uzaklaşmamız, kendi kültürel değerlerimizde kopuşumuz yatmaktadır; bugün çoğumuz, tefânî, hasbîlik, teennî ve îsâr gibi dün toplum olarak canlı bir şekilde yaşadığımız kavramların anlamını bile unutmuşuzdur! Esasında sürçüp düştüğümüz yer burasıdır ve yeniden ayağa kalkışımız da aynı yerden olmalıdır! Bunun için de kendi kültürümüze ait sevgi, saygı, vefa, fedâkârlık ve sabır gibi ahlaki ve insani değerlerin, insanımıza yeniden kazandırılması, atılması gereken en acil adım olmalıdır. Son birkaç asırdır zayıflayan ve bilhassa Cumhuriyet'in ilk yıllarıyla birlikte zayıf da olsa beslenme kaynaklarından mahrum bırakılan toplum, yabancı kültürlerin istilasına açık hâle getirilmiş ve ne yazık ki kaldırılan müesseselere karşılık onların yerini alacak yeniliklerle donatılamamıştır. Daha farklı bir ifadeyle bugün insanımız, farklı kollardan saldıran yıkıcı kültürler karşısında savunmasız hâle getirilmiş ve

kendi haline bırakılmıştır! Kadın ve aile konusunda bugün yaşadığımız problemlerin neredeyse yok denecek kadar az yaşandığı dünkü toplumda halkın, hemen her köşe başında bir değer çeşmesinden beslendiği ve kendi kültürüne hâkim olarak varlığını devam ettirdiği görülürken bugün içinde yaşadığımız toplumun neredeyse tek beslenme kaynağı, başta televizyon ve internet olmak üzere medyadır. Ayakta kalabilmesi için reklama, reklam alabilmesi için de reytinge ihtiyaç duyan medya, ilgi odağı olabilmek, daha fazla reklam alabilmek ve rekabet ortamında ayakta kalabilmek için hemen her yolu kendisine mübah gören bir fotoğraf arz etmekte ve ne yazık ki bunu yaparken de öz değerlerimizin temelini dinamitlemektedir.

242 Maalesef kadın ve erkek arasındaki problemlere bugünkü bakışımız da genelde o günlere benzemeye başlamıştır. Sürekli alt kimlik üzerinde durulmakta ve bir ayrıştırmadır sürüp gitmektedir. Hâlbuki üst kimlik özelinde ele alınmayan çözüm, geçici bir rahatlama sağlıyor gibi gözükse de asla çözüm olmayacaktır. Onun için bugünkü problemi, kadına karşı erkeğin yanında durarak değil, "insan" unsurunu ele alarak çözmek, hayatî önem arzetmektedir.

Şu bir gerçektir ki bilhassa sosyal alandaki fanatizm, her zaman karşıt düşünceyi körüklemiş ve mevcut problemi daha da büyütmüştür. Bugün sadece kadının yanında duruyor gibi bir görüntüyle yaklaştığımız konunun, yarın itibariyle içinden çıkılmaz başka problemleri beraberinde getireceği de açıktır. Nitekim öyle de olmaktadır. Bugün yaşanmakta olan kadın ve erkek arasındaki problemlere bu açıdan bakıldığında ortaya çıkan sonucun, dünkü tepkisel tavırlarımızın ürünü olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Öyleyse bugünkü problemin çözümündeki tavrımızda, ne kadın veya erkek düşmanlığı üretecek bir yaklaşım ne de kadın veya erkekten herhangi birisini diğerine tercih ediyor gibi bir görüntü söz konusu olmamalı, bilakis kadın ve erkek, birisinin bir diğerini tamamlayan en temel unsur olarak ele alınmalıdır; kadın ve erkek el birliği yapmalı, neticede geleceği karartan bu anlamsız kavgaya bir son vermelidir! Kesin çözüm, taraf tutmakta değil, bataklığı kurutmaktadır!

"Ben" Yerine "Biz"

Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tebliğ ve temsilini yaptığı İslâm, "ben" düşüncesini bir kenara koymuş ve meseleleri hep "biz" ekseninde çözmüştür. Üstelik bu, sadece aile ile sınırlı değil bilakis hayatın bütün alanlarında geçerli bir akçedir. Zaten problemlerin büyük ölçüde çıkış noktasını, bencillik düşüncesi oluşturmaktadır; aile fertlerinden birisinin sürekli "ben" dediği yerde öbürünün de benliği harekete geçmekte ve sonuçta aile, benliklerin çarpışıp durduğu bir savaş alanına dönüşüvermektedir![243] Hâlbuki kıymeti bilindiğinde "biz", hem Allah *(celle celâlühû)* hem de insanlar nezdinde fertlere kıymet üstü kıymetler kazandıran bir rampa gibidir!

Bunun adına "istiğnâ" ve "îsâr" denilmektedir ve bu, insanın başkasını kendisine tercih etmesi, toplumun çıkarlarını şahsi çıkarlarının önünde tutması ve yaşama zevklerini bir kenara bırakarak yaşatma azmiyle var olması demektir. Cibrîl'in getirdiği Kur'ân bunu, "Onlar, mü'minlere verilen şeylerden nefislerinde herhangi bir kaygı duymaz ve muhtaç olsalar bile onları kendilerine tercih ederler."[244] demek suretiyle inanan insanın en duru davranışı olarak bayraklaştırmaktadır ve bunu zirvede temsil eden, hiç şüphe yok ki Allah'ın Resûlü'dür *(sallallahu aleyhi ve sellem)*. O'nun bu müstesna duruşuna şahit olan her bir sahâbîsi, âdeta birbiriyle yarışırcasına bu meydana girmiş, yemeyip yedirmeyi hayatının gayesi bilmiş, içmeyip içirme meziyetiyle mahmûr ve giymeyip giydirmeyi de dünya nimeti adına en büyük zevk telakki etmiştir.[245]

Şimdi insanlık, dünkü Câhiliyye'yi esir alan bu amansız kanserden kurtulma sürecine girmiş ve Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mualeceleriyle yaralarını sarıyordu. Dünden bu tarafa buz gibi kendini hissettiren enaniyet çağı geride kalmaya başlamış ve yerini, "biz" merkezli bir medeniyete bırakmaya başlamıştı. Bundan böyle ortada bir mefkûre birliği, bir dava birlikteliği söz konusuydu.

İşte, bütün bunları görüp bilen birisi olarak Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, kendini unutmuş ve Allah Resûlü'nün davasından başka bir şey düşünemez olmuştu; Resûlullah'ın tebliğ ve temsil ettiği bu davaya kendini öylesine fedâ etmişti ki önünde, hiç kimsenin ulaşamayacağı bir bekâ kendisine el sallıyordu!

---

243 Son yıllarda artarak kendisini hissettiren, çok farklı merciler tarafından reklamı yapılarak özendirilen ve insanları sadece kendi dünyalarıyla baş başa bırakan bir "benlik" veya "bencillik" yoğunlaşması görülmektedir ve üzülerek belirtmek gerekirse günümüz insanının temas kurduğu hemen her yerde, bu anlayışın revaç bulduğu bir görüntü söz konusudur. Ne yazık ki bugün yıkılan yuvaların altında yatan en önemli sebep, tarafların "benlik" düşüncesinden sıyrılamamaları, yuvayı oluşturan fertler olarak "biz" konumuna yükselememeleridir. Ne acı ki sosyal bir varlık olarak yaratılan insan, bir mekânda oturduğu ve etrafında başkaları olduğu halde ekranın başında tek başına yaşadığı "sanal" âlemin esiri olma yolunda hızla ilerlemektedir. Yeryüzünde Allah adına hükmetme vazifesiyle gönderildiği halde bırakın hâkim olmayı, kurgulamış olduğu sanal dünyasının mahkûmu konumuna düşmekte ve etrafındaki her şeye karşı duyarsız kalabilmektedir. İnsanı, "menfaat" odaklı hâle getiren bu anlayışın hâkim olduğu yerde ise, şiddet benzeri daha birçok problemin zuhûru kaçınılmazdır.

244 Haşr Sûresi 59/9

245 Zaten istiğna ve îsârın olmadığı yerde bu boşluğu cimrilik ve şahsi çıkar düşüncesi alıyordu ki Resûlullah'ın beyanlarına göre bu, insanı Allah'tan uzaklaştıran ve Cehennem'in gayyasına yaklaştıran bir hastalıktı. Bunun yanında cömertlik ve îsar da insanı Allah'a ve Cennet'e yaklaştıran bir dinamikti. Bkz. Tirmizî, *Birr* 40

Duyarlılık Kazandırma

O günün insanı, sadece kendi dünyasına odaklanmış ve başkasının sözünü duyamaz hâle gelmişti. Hâlbuki söylediklerinin boşa gitmemesi için insana duyarlılık kazandırmak gerekiyordu. Aksi halde ne konuşursanız konuşun, dinliyor gözüktüğü halde sizi duymuyordu! Sözün anlamını yitirdiği yerde konuşmak ise beyhûde idi. Öyleyse insan, söylenilecek her türlü meseleyi ciddiye alan ve muhtevanın gereğini yapan bir keyfiyete, her türlü problemin üstesinden gelebilecek bir duyarlılık seviyesine ulaştırılmalıydı.

Zaman alsa da Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu da gerçekleştirdi; onları öyle muhatap aldı, oturup konuştu, dikkatlerini çekecek unsurları devreye koydu, olmadı dönüp tekrar anlattı ve neticede meâliyata giden yollarda onları öylesine besledi ki dünün duymaz, işitmez ve hatta kimin ne dediğini umursamaz toplumunu, bir müddet sonra insanlığın baş tacı ve en duyarlı insanları haline getiriverdi.

Duyarlılık itibariyle istenilen seviyeye gelen insana, yapması gerekeni tarif etmeye gerek yoktu; o zaten durumdan vazife çıkarıyor ve yapması gerekeni en güzel şekilde yapıyordu!

Aynı zamanda bu duyarlılık, Allah ve Resûlü'nden gelen en küçük bir emir veya nehyi göz ardı etmemeyi, denilen ne ise aynen yapmayı da beraberinde getiriyordu. Bunu ifade sadedinde, Bakara Sûresi'nin sonlarındaki âyetler geldiğinde sahâbenin ortaya koyduğu şu hassasiyet, ne kadar manidardır:

Cibrîl-i Emîn:

- Göklerde ve yerde olan her şey Allah'ındır, hükmünü getirmiş ve ardından da:

- Ey insanlar, deyip şunu ilan etmişti:

- Siz içinizdeki şeyleri açığa vursanız da gizleseniz de Allah sizi onlardan dolayı hesaba çeker. Sonra dilediğini affeder, dilediğini azaba uğratır. Doğrusu Allah her şeye kadirdir![246]

Her yeni gelen emirde olduğu gibi bu mesaj da dalga dalga Medîne ufuklarında yankılandı ve ashâb-ı kirâm arasında yeni bir heyecan tufanı meydana getirdi. Ancak bu seferki heyecan daha başkaydı; zira âyeti duyanın rengi soluyor ve âdeta dizlerinin bağı çözülüveriyordu. Çünkü gönderdiği âyette Yüce Mevlâ *(celle celâluhû)*, sadece amel olarak dışa vurulanlardan değil, aynı zamanda akıl ve kalpten geçen düşüncelerden de hesaba çekeceğini bildiriyordu!

Çok geçmeden Mescid-i Nebevî'ye bir insan seli akın etmeye başladı; gelen, bir kenara çekiliyor ve sessizlik murâkabesine dalıyordu! Derken, renkleri atmış ve dizlerinin de dermanı kesilmiş bu insanlar:

- Yâ Resûlallah, dediler. "Bugüne kadar namaz, oruç, Allah yolunda mücâhede etme ve zekât gibi, üstesinden gelebileceğimiz nice amellerle mükellef tutulduk; ancak bugün Sana öyle bir âyet geldi ki buna güç yetiremeyiz!"

Elbette bu, gelen âyete itiraz manası taşımıyordu; bilakis bu, âyetin muhtevasındaki ağırlık karşısında çizgiyi tutturamama telaşından hareketle, emr-i ilâhîyi yerine getirememe korkusundan dolayı yeniden Rahmânî şefkate sığınmanın adıydı! O şefkatin biricik Sultanı Efendimiz de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, dizinin dibinde yetiştirdiği bu insanların ruh dünyasını çok iyi biliyordu; ancak O'nun muhatabı, sadece kendi devrinde Mescid-i Nebevî'ye koşanlar değil, dünyayı küllî manada bir mescide çevirecek olan her bir mü'mindi. Onun için, ilk etapta ashâbını muhatap alarak şunları söyledi:

- Yoksa, sizden önceki ehl-i kitabın söyledikleri gibi sizler de "İşittik; ama isyan ediyoruz!" mu demek istiyorsunuz? Bilâkis size düşen, "İşittik ve koşulsuz itaat ediyoruz! Ey kerim Rabbimiz! Her hâlükârda bizi bağışlamanı diliyor ve dileniyoruz; çünkü Senden başka müracaat edilecek kapı yoktur ve dönüş de Sanadır." demektir!

Zaten farklı düşünmüyorlardı; sadece kalplerine hâkim olamamaktan çekinmiş ve ellerinde olmadan Allah'ın emirlerini yerine getiremiyor olmaktan endişe duymuşlardı! Efendiler Efendisi'nin bu yönlendirmesiyle birlikte Mescid-i Nebevî lerzeye gelmiş, her bir köşesinden:

- İşittik ve itaat ediyoruz, sesleri yükseliyordu.[247]

İşte, muhataplarını bu ölçüde bir duyarlılık zeminine taşıyan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onları da çözümün birer parçası hâline getirmiş ve başlangıç itibariyle zaman alsa da sonuçta muhataplarını, yapmaları gerekeni hatırlatmaya gerek kalmadan en güzel şekilde icra eden ustalar olarak yetiştirmiştir. Hatta denilebilir ki muhatabı olduğunuz halde "işittik ve itaat ettik!" konumuna getiremediğiniz insanlar, bugün itibariyle yanınızda duran bir destekçi gibi görünse de işlerin sarpa sardığı en kritik noktada sizi yalnız bırakıp kaybolma adayı birer kuru kalabalıktır!

---

[246] Bakara Sûresi 2/284

[247] Müslim, *Îmân* 57

Zamanlama Hassasiyeti veya Tedrîcilik

Problem çözmede zamanlama çok önemlidir; kime, neyi, ne zaman ve ne kadar vereceğinizi bilemez ve önceliklerinizi iyi ayarlayamazsanız mualecelerinizde neticeye gidemezsiniz. Zira problem, bir yönüyle vücutta kendini gösteren çıbana benzer; erken mualece onun vücudun diğer taraflarına sıçramasına sebebiyet verirken geç kalmak ise vücudu kaybetmek anlamına gelir. İşin burasında zamanlama çok öne çıkmaktadır ve öyle bir zamanda müdahale edilmelidir ki tereyağından kıl çekercesine mesele çözülsün, problem olmaktan çıksın!

Yemeğin bile bir âdâbı vardır; sofraya oturduğunuzda hemen tatlıdan başlamaz, imkân nispetinde var olan yemekleri tercih edersiniz. Çocuğun sıhhatli doğabilmesi için haml müddetine sabretmek gerekmektedir; ancak bu sabır da durağan değil, aktif bir sabır olmalıdır! Üstelik yemesi için yeni doğan çocuğun önüne mükellef sofra kurulmaz; onun nâzenin vücudunun kaldırabileceği cinsten gıdalarla işe başlanır ve yine vücudunun gelişimine paralel bir değişim söz konusudur.

İnsanı muhatap alırken Cenâb-ı Mevlâ, bir metot olarak bunu ortaya koymuş ve aslında bize yol göstermiştir. Faiz ve içki gibi problemleri toplumdan söküp atarken hemen son sözü söylememiş ve bu problemli zeminlerden insanları, kademeli olarak uzaklaştırmıştır. Konuyla ilgili olarak Âişe Validemiz'in şu ifadeleri oldukça dikkat çekicidir:

"Kur'ân'dan ilk nâzil olan, içinde Cennet ve Cehennem'den bahsedilen Mufassal bir sûredir. Ne zaman ki insanlar, İslâm'ı kabullenip yaşamada daha yatkın hâle geldiler; işte o zaman helâl ve harâm hükümleri de gelmeye başladı. Şayet ilk inen hükümlerde:

- İçki içmeyin, denilmiş olsaydı insanlar:

- Biz, içkiyi asla bırakamayız, derlerdi. Aynı şekilde ilk gelen âyetlerde şayet:

- Zina etmeyin, hükmü yer almış olsaydı o zaman da bazı kimseler:

- Zinadan biz vazgeçemeyiz, der ve buna da itiraz ederlerdi."[248]

Adına "tedrîcilik" dediğimiz bu zamanlama hassasiyeti, sadece belli başlı konularla sınırlı değildir; bilakis hayatın bütününü ilgilendiren bir husustur ve Allah'a imandan başlayarak ölüm sonrasında bu hayatın hesabını verme inancına kadar geniş bir yelpazeyi ifade etmektedir.[249]

---

248 Bkz. Buhârî, *Fezâilu'l-Kur'ân* 6; *Tefsîr* 54/6; Nesâî, *Fezâilu'l-Kur'ân* 1/65; Abdurrezzak, *Musannef* 3/352; Aynî, *Umdetü'l-Kârî* 20/21; İbn-i Hacer, *Fethul-Bârî* 1/319; 9/39

249 Daha sonra da görüleceği üzere Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, zaman zaman nükseden ailevi meseleleri çözerken de aynı metodu kullanmış, meseleyi kendi haline bırakmadığı gibi zamana yayarak tedavi etme yoluna gitmiştir.

Görmezden Gelmeme

Şu da bir gerçek ki bu, problemin üstünü örtme veya onu görmezden gelme gibi bir sonucu da doğurmuyordu. Ortada asırlar süren uygulamalarla kökleşmiş problemler vardı ve gündelik çözümlerle ortadan kalkmayacak kadar kökleşmiş bu problemler, ancak uzun vadeli ve kalıcı adımlarla çözüme kavuşturulabilirdi. Üstelik mevcut ve gündelik problemlerle boğuşurken yarınki günlerin daha karışık ve içinden çıkılmaz girift problemlerine kapı aralama riski de vardı.

Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, var olan her türlü problemi çözmeyi gündemine almış, bunların üstesinden gelebilmek için bir sıralamaya tabi tutmuş, esas itibariyle bu problemlerin kaynaklarına yönelmiş ve daha ilk günden itibaren hangi gün ne kadar mualece gerektiriyorsa o kadarını devreye koymak suretiyle neticede hepsinin kökünü kurutmuştur. Mesela Câhiliyye yıllarında da var olduğunu gördüğümüz, "Kardeşin zâlim de olsa mazlûm da olsa yardım et!"[250] söz ve anlayışının içeriği Hazreti Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tarafından geliştirilip zenginleştirilmiş ve "Haklı da olsa haksız da olsa kendi adamına yardım et!" anlamından kurtarılarak, "Zâlim de olsa mazlûm da olsa kardeşine yardım et!" ufkuna çekilmiştir. Ancak burada bir ayrıntı daha dikkat çekmektedir; mesele, zâlimin zulmüne yardım değil, zâlimi zulmünden kurtaracak adımlar atılmak suretiyle esas hedef, zulmü tamamen ortadan kaldırmaktır.

Hadîslerinde Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, zâlime de "kardeş" demesi, ayrıca üzerinde durulması gereken bir husustur.

İşin en doğrusunu öğrenmeye teşne ve her konuda duyarlı hâle gelen sahâbe, o gün Peygamber Efendimiz'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu cümleleri duyunca sormuştur:

- Yâ Resûlallah! Tamam, mazlûmu anladık; peki zâlime nasıl yardım edelim?

Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* cevabı, çok manidardır:

- Elinden tutmak suretiyle yaptığı zulme engel olmakla![251]

Beyanlardan açıkça anlaşılacağı üzere merkezine benliğin taht kurduğu Câhiliyye kültürü, haklı olup olmadığına bakmaksızın kendini ve kendi adamını savunmakta, elindeki gücü başkasının hakkını gasp veya muhatabını yok etme istikametinde kullanacak bir fikri zemin oluşturmaktadır. Hâlbuki Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onların kullandığı aynı materyali alıp içeriğini değiştirmekte, irdak ufuklarının üst noktasından işe başlamakta ve alışık oldukları dili kullanarak muhtevaya farklı anlamlar yüklemektedir.

Bunun anlamı açıktır; hedef, potansiyel problem olan bütün unsurların problem olmaktan çıkarılmasıdır ve Efendimiz'in 23 yıllık risâlet hayatına baktığımızda uyguladığı genel politika da bu istikamettedir. Var olan problem, bir kenarda problem olarak bırakılmamış, bilakis onun çözümü de gündeme alınmak suretiyle çözülmedik problemin kalmaması hedeflenmiş, sonuç da aynen hedeflendiği gibi gerçekleşmiştir.

Görmezden gelinmeyen ve kendi haline bırakılmayan bugünkü her türlü problemin, günün birinde mutlaka çözüleceğinin sinyallerini veren adımlar atılmış, duyarlılık

kesbedenlerin rahatlıkla anlayabileceği şekilde kulağa kar suyu akıtılmıştır. Perşembe'nin geleceğini gören hassas ruhlar, bu sinyalleri aldıkları andan itibaren bu zeminden uzaklaşmaya başlamış ve henüz son söz söylenmeden önce toplum, Câhiliyye'ye ait olumsuzluklardan arınma sürecine girmiştir.

---

250 Bkz. Buhârî, *Mezâlim* 4; *lkrâh* 7; Ebû Ubeyd, *Emsâl* 142

251 Bu beyanlarını Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Benî Mustalık gazvesinde bir Ensâr ile bir Muhâcir'in arasında yaşanan küçük çaptaki bir gerginliği fark ettiğinde, Câhiliyye günlerinde olduğu gibi ortadaki kıvılcımın büyüyüp Ensâr ve Muhâcirîn'i içine alacak daha büyük bir kavgaya dönüşmemesi adına söylemiş ve bunun üzerine mesele problem olmaktan çıkmıştır. Bkz. Bûhârî, *Mezâlim* 5; Müslim, *Birr* 62, 63; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 3/323 (14507); Beyhakî, *Sünen* 10/231; Beğavî, *Şerhu's-Sünne* 13/96-98

Temsil Keyfiyeti ve Şok Tedavi

İnsanlara sözden daha çok tesir eden güç, söyleyenin söylediğini bizzat yaşamasıdır ki o gün söylenilen her şeyin, başta Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* olmak üzere ilklerden itibaren Ashâb'ın hayatında hemen karşılık bulduğu da bir gerçektir. Aslında, gerek baştan itibaren İslâm'ı kabul etmiş olsun isterse sonuna kadar düşman cephede yer alıyor olsun, o günün muhataplarına en çok tesir eden de belki budur. Kadın ve aile özelindeki örneklerini gelecekte daha detaylı vermeye çalışacağımız bu duruş, zihinlerde yer eden putların yıkılmasını netice vermiş, toplumu, dem ve damarlarına yerleşmiş Câhiliyye tortularından çok hızlı bir şekilde arındırmıştır.

Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, söylediği her şeyi bizzat yapardı. Ancak söyledikleri arasında öyle şeyler vardı ki bunları yapma imkânı yoktu.[252] Mesela köleler konusunda ashâbını uyarmış ve hemen her fırsatta kölelikten kurtuluş yollarını göstermişti; onların da insan olduğunu ifade ediyor ve eşit bir insan muamelesi görmelerini istiyordu! Ancak bu, mazinin derinliklerinden bu yana uygulanagelen bir gelenekti ve öyle hemen hayata geçebilecek gibi durmuyordu.

Evet, başta Ümmü Eymen ve Zeyd İbn-i Hârise gibi kendi tasarrufunda olanları hürriyete kavuşturmuş ve başkalarından farksız birer muamele ile muhatap olmuştu ama bu, öyle herkes tarafından hemen görülebilecek gibi durmuyordu. Zihinlere yerleşmiş bir kast sistemi vardı ve yıkılması imkânsız gibi duran bu putun da parçalanması gerekiyordu. Günü geldi Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu puta öyle bir darbe indirdi ki gümbür gümbür çöküşünden hâsıl olan gürültüyü, Hicâz'da duymayan kalmamıştı.

Ne idi bu darbe?

Bu darbe, 30 yılı aşkındır yanından ayrılmayan dünkü köle Zeyd İbn-i Hârise'yi Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, halasının kızı Zeyneb Bint-i Cahş ile evlendirmesiydi! O günün toplumunda bu evliliği duyan herkesin, şaşkınlıktan gözü fırlayacak gibi oluyordu! Zira Zeyneb Bint-i Cahş, Mekke'nin en asil ailelerinden birisiydi; ailecek İslâm'a ilk koşanlar arasında onlar da vardı. Üstelik geleceğin Mekke koltuğuna aday Ebû Süfyân, hiç tereddüt etmemiş ve kızını, bu aileye gelin olarak vermişti. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Mekke'nin yakışıklı ve zengin genci Hazreti Mus'ab'ı da bu ailenin bir ferdi olan Hamne Bint-i Cahş ile evlendirmişti.

Ailenin bu konumunu bilen ve Zeyd İbn-i Hârise'nin geçmişine muttali olanların dünyasında fırtınaların kopmasını necice verecek bir tercihti bu! Demek olabiliyordu! Söylenilenler birer ütopya değil, hayatta karşılık bulması gereken realitelerdi ve ilk adımı, nazı geçen iki muhatabı yan yana getirmek suretiyle yine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* atıyordu![253]

Huneyn günü yanına kadın ve çocukları da alarak savaş meydanına getiren Mâlik İbn-i Avf, âdeta hayatlarıyla kumar oynarcasına bir hamle yaparak psikolojik üstünlük sağlamayı hedeflemekle birlikte hem onların da katkısına tamah etmiş hem de ailesi ve

malı-mülkü cephede olan askerin, savaşın zorluğunu gördüğünde ölümüne savaşacağını düşünmüştü. Hâlbuki beri tarafta Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, savaşmak zorunda kaldığı yerde bile Ashâbı'nı uyarıyor ve onlara:

- Allah'ın adıyla savaşın; Allah'ı inkar edip de O'na karşı koyanlara karşı Allah yolunda cihâd edin! Ancak sakın ola kimseye gadretmeyin! Ahde vefasızlık gösterip de kimseye zulmetmeyin! Çocuklarla kadınları, pîr-i fâni adamlarla kendini kilisede ibadete adamış din adamlarını sakın öldürmeyin! Sakın ola ki ne bir ağaç kesin, ne de bir hurmalığı yok edin! Ve sakın ola ki binaları yakıp yıkmayın, şeklinde tembihte bulunuyordu.

Savaşın devam ettiği sıralarda Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kendilerine saldıran kadın ve çocuklara da kılıç çekildiğini görünce hemen yanındakilere döndü ve o manzarayı göstererek:

- Şu insanlara ne oluyor ki çoluk çocuklarına varıncaya kadar onları öldürmeye kalkışıyorlar! Dikkat edin ve sakın ola ki onların çoluk çocuklarını hedef alıp da kimse onlara ilişmesin, buyurdu. Resûlullah'tan bunu duyan ve savaş şartlarında böyle hâdiselerin olağan olduğunu söylemek isteyen Üseyd İbn-i Hudayr:

- Yâ Resûlullah, dedi. "Onlar müşriklerin çocukları değil mi?"

Belki de o, daha sonra gelecekler için Efendiler Efendisi'nin bu mevzudaki düşüncesini kendi ağzından istikbale aktarmak istemişti. Ancak Huneyn vâdisi yine Nebevî celâle şahit oluyordu; hiddetinden boyun damarları kabaran Allah Resûlü ona döndü ve:

- Sizin en hayırlılarınız da müşriklerin çocukları değil mi, diye seslendi. Arkasından şunları ilave etti:

- Dünyaya gelen her canlı, tertemiz bir fıtrat üzere doğar ve dili dönünceye kadar da o hâl üzere kalır; onu Hristiyan veya Yahudi yapan ise onun anne ve babasıdır![254]

Bunun anlamı açıktır; öldürmek değil, insanı, "insan" olma ufkuna yükseltmek ve insanca yaşatmaktır esas olan! Aynı zamanda bu, dünyası itibariyle o güne kadar farklı olan bir toplumda "şok" tesir meydana getirecek bir uygulama anlamına gelmektedir ki bu, Asr-ı Saâdet'in problem çözme adına sadece söylemlerle yetinmediği, aynı zamanda söylenilen her meselenin toplumda karşılık bulabilmesi için konunun titizlikle takip edilerek yaşanılır hâle getirildiğinin bir fotoğrafıdır. Bu duyarlılığı görüp yaşayan ve aynı zamanda o âna kadar sürekli duyarlılık eğitiminden geçirilen hangi insan şiddeti savunabilir ve hele onu bir silah olarak başkalarına karşı kullanabilir!

---

252 Kadın ve aile ile ilgili örnekler, elinizdeki eserin içinde yer yer daha tedaylı bir şekilde verileceği için burada bu iki misalle iktifa ettik.

253 Ancak bu evlilik uzun sürmedi ve yaklaşık bir yıl sonra ayrılık söz konusu oldu. Fakat Resûlullah'ın hatırına bu işe "evet" diyen Zeyneb Bint-i Cahş Validemiz'e, hiç kimseye nasip olmamış ve o günden sonra da olmayacak bir nişane takıldı; Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile nikâhını, bizzat Allah kıymıştı!

254 Bkz. Hâdisenin detayları için bkz. Buhârî, *Cenâiz* 79; *Târîh* 1/445; Müslim, *Kader* 21-25; Nesâî, *Kübrâ* 8/23 (8562);

Hâkim, *Müstedrek* 1/123 (8616); Beyhakî, *Kübrâ* 9/130, 219 (18334); *Kadâ ve'l-Kader* 1/343 (599, 600); Taberânî, *Kebîr* 1/283 (826, 828, 830, 831, 832, 833, 834, 835); *Evsât* (2005); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 5/216; Tahâvî, *Müşkilü'l-Âsâr* 4/12 (1394, 1395, 1396, 1397); Vâkıdî, *Megâzî* 603, 604; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 8/263; İbn-i Zenceviyye, *Emvâl* 1/154; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef* 12/386. Bazı kaynaklarda benzeri bir hâdisenin, Hayber'de de yaşandığı ifade edilmektedir. Bkz. Hâkim, *Müstedrek* 2/133 (2566); Abdurrezzâk, *Musannef* 5/202 (20090)

İkinci Fıtrat

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, muhatabı olduğu hiç kimseyi, dün olduğu yerde bırakmıyor ve onu, idrak ufkunun zirvesinden muhatap alarak meâliyata doğru sürekli yol aldırıyordu. O'nun dünyasında, "Yapamıyorum!", "Karekterim bu; değiştiremiyorum!", "Yapıma uygun değil!" gibi mazeretlere yer yoktu! Zaten bunlar, Şeytân ve nefse ait mırıltıların, sûret-i hak libâsı giydirilerek insan tarafından seslendirilmesinden ibaret kuru lakırdılardan ibaretti. Hâlbuki Allah'ın emir buyurup Resûlü'nün tebliğ ve temsilini yaptığı anlayışta bunlara yer olmadığı gibi herkesin yepyeni bir kimliğe bürünme süreci başlamıştı. Önünü aydınlatan bir Rehber'den mahrum kaldığı için dünün karanlık dünyasında kararanlar bile bugün, etraflarını aydınlatan, kamer misal birer kandile dönüşmüşlerdi. Bu pınardan bir kere su içen herkes, âdeta ikinci bir fıtrat kazanıyordu!

Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yine Cibrîl-i Emîn gelmiş ve kız çocuklarını diri diri toprağa gömen Câhiliyye'nin bu akıl almaz uygulamalarının unutulmaması adına dünkü vahşeti şu cümlelerle özetlemişti:

- Onlardan birisine, "Kız çocuğun oldu!" müjdesi verildiğinde, öfke ve üzüntüsünden yüzü kaskatı, mosmor kesilir ve müjdelendiği bu kötü haberin etkisiyle utanıp, eş ve dostundan saklanmaya çalışırdı. Başına bu hal geldiğine göre şimdi ne yapacağını düşünmekteydi; hor, hakir ve itilip kakılan bir belâ olarak hayatta mı bıraksın, yoksa onu toprağa mı gömsün! Dikkat ediniz; ne kötü hükmediyor ve yanlış karar veriyorlardı![255]

Toplumda "şok" tesiri yapan bir beyandı bu! Aralarında şu veya bu şekilde bu cinayeti işleyenler, işlenen cinayete ortak olanlar, yanlış olduğunu fark ettiği halde sessiz kalanlar ve elinden bir şey gelmediği için boynunu büküp kaderine rıza gösterenler vardı! Bugün için mazi olsa da o gün yaşananlar, başları öne düşüren, yüzleri kızartan acı bir hatıra idi!

Bu haber de dalga dalga yayılmış ve çok geçmeden Habîb-i Zîşân Hazretleri'nin yanına birisi[256] gelmişti; kıvrım kıvrım kıvranıyor ve belli ki hâlini arz etmek istiyordu ama içindeki sıkıntıyı şerhe bir türlü gücü yetmiyordu! Halden anlayan Habîbullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu gözleriyle süzerken, bakışlarıyla âdeta ona:

- Çekinme, derdini anlat, diyordu. Şefkat dolu bu bakışlardan cesaret alarak:

- Yâ Resûlallah, diyerek söze başladı. "Bizler, Câhiliyye döneminin insanlarıyız; kendi elimizle yapageldiğimiz putlara tapan ve kızlarımızı öldüren kişileriz biz!"

Kesik kesik konuşuyor, esas anlatacağı konuya gelmekte zorlanıyordu. Nihayet, ağzındaki baklayı çıkardı ve:

Benim de bir kızım vardı, dedi. Bunu söylerken sesi çatallaşmış ve iki gözü iki çeşme ağlıyordu! Öylesine kopmuştu ki kelimeler boğazında düğümlenmiş ve arkasını getirememişti. Nihayet kendini topladı ve anlatmaya başladı:

- Cehâlete ait bu baskılara dayanamayıp bir gün kızımı yanıma ben de çağırdım. Koşarak geldi; çağırıp onunla ilgilenmemden o kadar mutlu olmuştu ki! Elinden tuttum ve uzaklarda bildiğim bir kuyunun yanına götürdüm onu. Eli avuçlarımın içinde olduğu

halde kuyunun kenarında otururken, birden arkasından vurup onu kuyuya atıverdim. Aşağıya düşerken bile kuyudan, “Babacığım! Babacığım!” diyen sesi yükseliyordu!

Huzur-u âlileri birden hüzne bürünmüş, dünyanın en rakîk kalbinin sahibi Resûl-ü Kibriyâ Hazretleri de ağlıyordu. O kadar ağladı ki gözyaşlarıyla mübarek sakalı ıslanmıştı. O’nun bu kadar hüzünlendiğini gören ve üzüntüsüne yüreği dayanmayan bir başka sahâbî kalktı ve hâdiseyi anlatan adama dönüp:

- Ne yaptın sen, dedi. “Neden Resûlullah’ı hüzünlendirip ağlattın!”

Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, aynı kanaatte değildi. Güzel bir duyarlılık olsa da ortada tedavi edilmesi gereken bir durum vardı. Eliyle de işaret ederek:

- Bırak onu!” buyurdu ve ilave etti:

- Zira o, geçmişinde yaşadığı önemli bir yanlışı sorguluyor!

İtab görüp azar işiteceğini düşündüğü yerden gördüğü bu olağan üstü şefkat adamı rahatlatmıştı. Ancak Resûlullah’ın bir talebi vardı; adama döndü ve:

- Yaşadıklarını Bana birkez daha anlatır mısın, dedi.

Bunun üzerine adam yeniden anlatmaya başladı. Hüzün, artarak devam ediyordu; Efendiler Efendisi’nin iki gözü iki çeşme gibiydi. Göz pınarları kururcasına ağlıyordu! Ardından herkese döndü ve şunları söyledi:

- Şüphesiz ki Allah *(celle celâluhû)*, bugününüzün hakkını vererek O’na kul olduğunuz sürece, Câhiliye döneminde yaptıklarınızı orada bırakır!

Bu arada hâdiseyi anlatan şahıs da içini dökmüş ve en yetkili merciden içini rahatlatacak bir cevap almıştı. Eski hatalarını affettirebilmek için kim bilir neler yapacağının sözlerini veriyordu kendi kendine. İşte burada Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yine adama döndü ve:

- Haydi, dedi. “Şimdi, her şeye yeniden başla!”[257]

İşte İslâm, her şeye yeniden başlayabilmenin, yepyeni bir kimlik kazanabilmenin adıydı!

Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* ve onunla birlikte işe ilk sahip çıkanlarla bu süreç başlamış ve şimdi, geleceğe yürüyen bir medeniyetin temelleri atılıyordu.

---

255 Nahl Sûresi 16/58, 59. Benzeri muhtevadaki âyetler için bkz. En’âm Sûresi 6/101; İsrâ Sûresi 17/31

256 Burada, Resûlullah’ın terbiyesinden geçmiş cemaatin müthiş bir hassasiyetine şahitlik etmekteyiz; zamanın behresinde böyle bir yanlışlığı yapan insanı tanıdıkları halde sonrakilere ismini söylememiş ve zihinlerde olumsuz bir isim olarak yerleşmesinin önüne geçmişlerdir. Bunun için faili ifade ederken onlar, sadece “adam” demekte, hâdiseyi meçhul birisi üzerinden anlatmaktadır. Üstelik sahâbenin bu hassasiyeti, çok geneldir; muhatap oldukları şahıs hakkında zihinlerde iz kalacak bir konuyu anlatırken onlar, meseleyi meçhule izafe ederek anlatmaktadırlar. Aslında bu, onlara İslâm’ın kazandırdığı bir hassasiyettir; affedeni affetmek, setredeni setretmek, ilâhî ahlâkın bir tezahürüdür.

257 Âlûsî, *Rûhu’l-Meânî* 14/169; Dârimî, *Mukaddime* 1; Bağdâdî, *Bülûgu’l-Ereb* 3/44

Kurulan Yeni Yuvalar

Bugünlerde, başta Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve Hadîce Validemiz olmak üzere aileyi sevindirecek ardı ardına birkaç hâdise cereyan etti; Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu huzur dolu yuvanın fertlerinden, zamanın behresinde hürriyete kavuşturduğu Zeyd İbn-i Hârise ile ata yâdigarı hizmetli ve aynı zamanda dadısı olan Ümmü Eymen'i evlendirdi.

Bir evlilik haberi de Hazreti Rukayye'den geldi; Tebbet Sûresi'nin inişinden sonra yaşanan baskılar sonucu bir müddet önce nişan veya nikâhı bozulan Hazreti Rukayye'yi Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Mekke'nin imkânlı tüccarlarından Hazreti Osmân ile evlendirdi.[258] Böylelikle Hazreti Rukayye'yi Cenâb-ı Mevlâ, Ebû Leheb gibi Cehennem kütüğü bir adamın gelini olmaktan korumuş, Hazreti Osmân gibi bir asâlete zevce yapmıştı.

Vakti gelen yuvadan uçuyordu! Daha değişik bir ifadeyle bu kutlu yuva, oğul veriyordu! Zeyneb ve Rukayye'den sonra Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile Hadîce Validemiz *(radıyallahu anhâ)*, bir Ümmü Gülsüm bir de Hazreti Fâtıma ile baş başa kalmışlardı.

Zaman çok hızlı geçiyordu; Ümmü Eymen ile Zeyd İbn-i Hârise'nin evliliği, aradan geçen bir yıl içinde hemen semere vermiş ve daha sonraları, "Resûlullah'ın gözbebeği" olarak anılacak olan Hazreti Üsâme[259] dünyaya gelmişti.

Üst üste gelen sevindirici hâdiseler, sıkıntıların cenderesi içinde sabır soluklayan Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile aile fertlerine bir nebze olsun nefes aldırmıştı.

---

258 Bu evliliğin, risâletin 4. yılında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2507

259 Hazreti Üsâme'nin, risâletin 4. yılında dünyaya geldiği anlaşılmaktadır. Zira o, hicretin 3. yılında gerçekleşen Uhud'a Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile birlikte katılmak istemiş, ancak yaşının küçüklüğünden dolayı Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buna müsâade etmemiştir. O gün onun, 12 yaşında olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Vâkıdî, *Megâzî* 178; İbn-i Hacer, *İsâbe* 1/33

Habeşistan Hicreti

Diğer yandan, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bütün gayretlerine rağmen Mekke'nin tansiyonu bir türlü düşmüyor, hemen her gün, sahâbe sayısınca problem zuhûr ediyordu! Elbette problemi üreten sahâbenin kendisi değildi; başlı başına varlıkları bile problem sebebiydi! Gören üzerlerine üşüşüyordu! Hakaret ve küfürlerin hadd ü hesabı yoktu. İmanını gizlemede muvaffak olmuş belli başlı mü'minin dışında hakaret görmemiş, küfür yememiş, tekme-tokat saldırıya uğramamış ve küfrün kılıcına hedef olmamış bir sahâbî kalmamıştı.

Takvimler, 5. yılın Receb ayını gösteriyordu.

Derken hem Mekke'de bunalanlara rahat bir nefes aldırabilmek hem de Mekke'nin tansiyonunu düşürebilmek için Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Keşke Habeşistan'a gidebilseniz. Zira orası güvenli bir yerdir; hem, orada bir melik var ki yanında kimseye zulmedilmez, buyurdu ve o gün etrafında bulunan ashâbından dördü kadın toplamda 15 kişiyi[260] Habeşistan'a gönderdi. Başlarında, Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yeni damadı Hazreti Osmân vardı.

Kimisi yürüyerek kimisi de binek üzerinde sahile kadar geldiklerinde kendilerini bir sürpriz bekliyordu; kıyıda, âdeta onları beklercesine iki gemi duruyordu! Yarım dinar bedel karşılığında anlaştı ve Habeşistan'a hareket ettiler.

Beri tarafta Mekkeliler, başta Hazreti Osmân, Mus'ab İbn-i Umeyr, Abdurrahman İbn-i Avf, Ebû Seleme ve Osmân İbn-i Maz'ûn gibi önde gelenlerin yokluğunu hemen fark etmiş ve peşlerine düşmüşlerdi! Sahile kadar geldiklerinde iş işten çoktan geçmişti; Habeşistan yolcuları, sahil-i selâmete çoktan yelken açmış, hürriyete el sallıyorlardı.

Habeşistan'da ne Ebû Cehil'in ne de Ebû Leheb'in tahakkümü; ne Utbe ve Şeybe'nin hakaretleri ve ne de Ukbe ile Ümeyye'nin sataşmaları vardı! Mekke'de iken, sadece dinlerini yaşama adına attıkları her adımda karşılarına dikilen bütün engeller mâzi olmuş, namazlarını huzur içinde kılıp huşu ile Kur'ân okuma fırsatı bulmuşlardı.[261]

Bunun adı, "hicret" idi ve o gün bir ilk gerçekleşiyordu.

Bu ilk hicretin en önünde giden de Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kızı Rukayye *(radıyallahu anhâ)* ile onun kocası Hazreti Osmân *(radıyallahu anh)* idi. Daha bir yıl önce evlenmişlerdi[262] ve şimdi onlar, Allah için Mekke'den ayrılan ilk aile olarak tarihe geçiyorlardı.

Kızı ve damadıyla birlikte 15 kişiyi Habeşistan'a göndermişti ama Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, gidenlerden haber alamaz olmuştu. Tabii olarak merak ediyor, sevindirici haberlerini almak istiyordu. Nihayet bir gün, beklediği bu haberi aldı; o cihetlerden gelen bir kadın huzura gelmiş, damadı Hazreti Osmân ve kızı Hazreti Rukayye'yi gördüğünü söylüyor, sağlık ve sıhhat haberlerini veriyordu! Bu haber karşısında sevinen Habîb-i Zîşân Hazretleri *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, önce Hazreti İbrâhîm *(aleyhi's-selâm)* ile Hazreti

Lût'u *(aleyhi's-selâm)* nazara verdikten sonra bu hicreti de onlarınkine benzeterek:

- Şüphesiz Osmân ve hanımı, İbrâhîm ve Lût'tan sonra ailecek hicret eden ilk evin sahibidir,[263] buyurdu.

Başta Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* olmak üzere ailenin geride kalan fertleri bir yönüyle sevinseler de diğer yandan, deniz aşırı bir ülkeye canlarından birisini göndermiş olmanın burukluğunu yaşıyorlardı.

Ancak ilk Habeşistan hicreti çok uzun sürmedi; Kur'ân'ın belâğati karşısında kendini alamayıp secdeye kapanan Mekkelileri görenler, onların da Müslüman olduğunu sandı ve tetkik etmeden bu haberi, alelacele Habeşistan'a ulaştırdılar. "Mekke'nin dünkü şartları değiştiğine göre bu ayrılığın anlamı kalmadı!" diye düşünen Habeşistan muhacirleri de aldıkları bu güzel haber neticesinde yeniden gemilere binip Mekke'ye döndüler.[264]

Ancak meselenin aslı hiç de öyle değildi! Sanki, bir cennet-i cinân yurdundan cehennem soluklu bir şehre dönmüş, kasvet üstüne kasvet solukluyorlardı! Zaten çok geçmeden ikinci kez Habeşistan gündeme geldi; yeniden gideceğinin heyecanıyla o gün Hazreti Osmân:

- Yâ Resûlallah, dedi. "İlkinde biz gittik ve şimdi ikincisinde yine Necâşî'ye gideceğiz; keşke Sen de bizimle beraber gelsen!"

Bunu derken Hazreti Osmân, Allah Resûlü'nün de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Mekke sıkıntılarından kurtulmasını murâd ediyordu ama Habîbullah'ın niyeti, her şeye rağmen Mekke'de kalmaktı. Onun şahsında muhacirlere:

- Bize bu yeter yâ Resûlallah, dedirtecek şu iltifatta bulundu:

- Sizler, hem Allah'a hem de bana hicret etmiş oluyorsunuz; dolayısıyla size iki hicret sevabı var![265]

---

260 Bu sayının, on iki erkek ve dört kadın olmak üzere on altı olduğuna dair de rivayet vardır. Bkz. Taberî, *Tarih* 1/547.

261 Bkz. Taberî, *Tarih* 1/547

262 Bu evlilik, Tebbet Sûresi geldikten sonra başta Ebû Leheb ve ailesi olmak üzere Mekkelilerin baskıları neticesinde Hazreti Rukayye'nin, ya nişanının bozulmasından veya boşanmasından kısa bir süre sonra gerçekleşmişti ki zamanlama olarak bu, risâletin 4. yılına tekabül ediyordu. Bkz. Süheylî, *Ravdu'l-Unuf* 3/68

263 Hâkim, *Müstedrek* 4/50 (6849). Başka bir rivayet ise, "Şüphesiz Osmân, bu ümmet içinde ailesiyle birlikte hicret edenlerin ilkidir." şeklindedir. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/203 vd.; Taberî, *Tarih* 2/222

264 Mekke'ye dönen Hazreti Rukayye'nin, annesine kötü bir haberi vardı; hâmile olduğu halde çıktığı yolculuk sonrası Habeşistan'da düşük yapmıştı!

Gerçi bir müddet sonra bu evlilik yine semere verecekti. Ancak ne yazık ki o gün Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* bunu göremeyecekti. Zira "Abdullah" adını verdikleri oğulları, onun vefatından bir yıl sonra dünyaya gelmişti. Allah Resûlü'nde *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, buruk bir sevinç meydana getirmişti Hazreti Abdullah. Ancak bu sevinç de uzun sürmedi; hicretin 2. yılında annesi Rukayye'yi kaybeden ve teyzesi Ümmü Gülsüm'ün himayesine giren Hazreti Abdullah'ın, bundan iki yıl sonra gözünü bir horoz gagaladı ve muhtemelen yaranın iltihaplanması sonucu o da ruhunu teslim etti. O gün 6 yaşındaydı. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakat* 3/39

265 İkinci Habeşistan hicretinde 18'i kadın 101 kişi vardı. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/204-208. Bu rakamı, on dokuz kadın toplam yüz iki olarak bildiren rivayetler de vardır. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/207

Sabır İmtihanı

Bu iş, tahmin ettiğinden de zordu ve üstelik, gelecek günlerin daha da zor olacağını ifade eden işaretler, Cibrîl'in getirdiği açık âyetler vardı. Bir gün Allah Resûlü'nden *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yüzünün rengini solduracak yeni mesajlar geldiğini duymuştu; Allah *(celle celâlühû)* şöyle diyordu:

- Elif, Lâm, Mîm. Mü'minler sadece "İman ettik!" demeleri sebebiyle kendi hallerine bırakılıvereceklerini, imtihana tâbi tutulmayacaklarını mı zannettiler? Biz elbette kendilerinden önce yaşamış olanları denedik. Allah elbette şimdiki mü'minleri de imtihan edip iman iddiasında sadık olanlarla, samimiyetsiz olanları elbette bilecektir.[266]

Demek ki, geleceğin sürpriz sıkıntılarını göğüsleyebilmek için mücerret iman yetmiyordu. Elbette iman, çok önemli bir meseleydi; ama imanın da kendi içinde dereceleri vardı ve bu yolun sâliki olan bir mü'min için hedef, imanda kemal noktayı yakalamaktı.

Bir de işin imtihan boyutu vardı; kendisi bildiği halde Allah *(celle celâlühû)*, hangi kulunun nasıl bir "er oğlu er" olduğunu herkese gösterme adına onu çok değişik imtihanlara tabi tutacak ve böylelikle onu, "has kulum" diyerek dünya-âleme de tanıtacaktı. Onun için O *(celle celâlühû)*, kimseyi kendi haline bırakmayacağını ilan ediyor, kendi yolunun yolcuları ile başka gemiye rüzgar taşıyanları mutlaka ayıracağını söylüyordu![267]

Öte yandan ne Cennet ucuz, ne de Cehennem lüzumsuzdu; "rıza" gibi büyük bir kazanca talip olanların ödeyeceği bedel, hedefi küçük olanlara nispetle daha farklıydı. Allah'ın rıza ve hoşnutluğunu talep etmenin bir bedeli vardı; bunun için alın teri dökmek, sabır ve sebat imtihanlarından geçmek ve dehrin ciğersûz hâdiseleri içinde pişip kıvama ermek gerekiyordu. Zaten Allah da *(celle celâlühû)* bunu anlatıyordu:

- Yoksa siz, daha önce geçmiş ümmetlerin başlarına gelen durumlara mâruz kalmadan Cennet'e gireceğinizi mi sandınız? Onlar öyle ezici mihnetlere, öyle zorluklara dûçar oldular, öyle şiddetle sarsıldılar ki Peygamber ile yanındaki mü'minler bile "Allah'ın vaad ettiği yardım ne zaman yetişecek?" diyecek duruma geldiler. İyi bilin ki Allah'ın yardımı yakındır.[268]

Sıklıkla örnekleri verilen peygamber hayatları, bu imtihanların örnekleriyle doluydu; bilhassa ilk yıllarda hemen her gün bir kıssadan bahsediliyor ve "Sizler de bu günlere hazır olun!" mesajı veriliyordu.

Dünya ve Âhiret adına belli başlı kazanımları elde etmeyi hedefleyenler için Allah *(celle celâlühû)*, sa'ye sarılıp alın teri dökmeyi bir eşik olarak koymuştur. Zaten atâlet ve gevşeklikle elde edilecek bir hayır yoktur! İşlemeyen demirin pas tutması doğaldır; öteden beri canlılığını muhafaza edip pırıl pırıl ışıldayanlar, hep işleyen demirlerdir! Hem, dünya, rahat yeri değil, hizmet etme zemini olarak yaratılmıştır; mükafaat yurdunun Âhiret olduğunda hiç şüphe yoktur. Âyetlerden de anlaşılacağı üzere dünya rahat yeri olsaydı, Allah'ın en seçkin kulları olan peygamberler bu dünyada rahat yüzü görürdü.

Evet, mü'minleri gelecekte cennet-i cinân, rahmet-i Rahmân bekliyordu; ama bunun için gün, armudun sapını üzümün çöpünü hesap etmeden ve doyma bilmeyen bir iştiha ile koşma günüydü.

Sabahın aydınlık fecri çok yakındı; ufukta bahar vardı ve doğmak üzereydi! Şafağa selâm duran günler bahar solukluyordu ama bu günlerin doğumu için bir Ebû Bekir, bir Hadîce olmak gerekiyordu! Dün sökün etmiş her yeni şafak, hep böylesine sağlam bir duruşa sahip olanların omuzlarında bayraklaşmıştı.[269] Bugün de öyle olacaktı! Böyle bir iman yakalandıktan sonra dünya bomba olup patlasa ne ehemmiyeti vardı ki!

Üstelik bu metâneti ortaya koyan günün Mekke'sinde, ne aslanlar vardı!

Bir gün, çaresiz kalan Hazreti Habbâb'ın, "Bir çare!" diyerek Resûlullah'ın yanına gelişini duymuş, buna mukabil Allah Resûlü'nün duruşuna şahit olmuştu.

Hazreti Habbâb'ı tanımayan yoktu ki! İlk günlerin semeresiydi ve aslında hür bir insandı; henüz küçük yaşlarda iken bulunduğu yerde baskına uğramış ve akrabalarıyla birlikte o da esir alınmıştı. Bu kahrolası damga bir kez vuruldu mu insana, ömür billah çıkmıyordu! Huzâa kabilesinden *Ümmü Enmâr* adında bir kadının kölesi olarak hayatını devam ettiriyordu.

Hâlbuki Hazreti Habbâb, Ümmü Enmâr ile bir anlaşma yapmış ve buna göre, esaret bedelini taksitler halinde ödeyip bitirdikten sonra hürriyetine kavuşacaktı. Bunun için kendine küçük bir ocak açmıştı; Mekke'nin yakıp kavuran günlerinde, canlı tutmak için sürekli körükleyip durduğu kızgın ateşin üzerinde erittiği demire şekil verip âlet ü edevât yapıyordu!

Hem köle hem de sahipsizdi ya, Müslüman olduğunu öğrendikleri günden beri her fırsatta işkence görüyordu! Duymadığı hakaret, görmediği işkence yok gibiydi![270]

Yine böyle bir günün akşamında, hanımefendisiyle birlikte kapısına yine ateş suratlı adamlar dayanmış ve onu, tâkâtı tükeninceye kadar hırpalamışlardı. Bununla da iktifa etmemiş, ateşte kızarttıkları demirlerle vücudunu dağlamışlardı! Şenaâtte sınır tanımıyorlardı; hırslarını alamamış, el ve kollarını bağlayarak onu, kızgın alevlerin üzerine yatırıvermişlerdi! Ne dayanılmaz bir acı, ne insafsız bir işkenceydi! Çaresiz Habbâb'ın yağı eriyordu! Altında kendini eriten ateşi, nahîf vücudundan dökülen damlalar söndürmüştü!

İşte o günlerden birisinde huzura gelmiş ve çaresizliğini arz ederek Allah Resûlü'ne şunları söylüyordu:

- Bizim için nusret talebinde bulunmaz mısın yâ Resûlallah! Ellerini açıp da bize dua etmez misin ey Allah'ın Resûlü?

Evet, ortada dayanılamayacak kadar bir çile ve mihnet vardı ama bu yolun yolcularına sabretmek düşüyordu. Bunun için Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Sizden öncekiler arasında öyleleri vardı ki, diye başladı sözlerine. Bu arada mübarek yüzünün rengi de değişmişti; ardından şöyle devam etti:

- Sırf iman ettiğinden dolayı alınır ve demir testere ile başından ikiye biçilirdi, ama bu bile onu, inandığı dininden geri çeviremezdi. Sonra demir taraklarla etleri kemiklerinden parça parça ayrılırdı; yine de yerinde sebat eder ve dininden asla taviz vermezdi. Aynı şekilde yere hendekler kazılır ve içine ateşler yakılırdı; ardından da diri diri içine atılır ve cayır cayır yakılırdı da bütün bunlar, onu dininden döndürmezdi.

Hazreti Habbâb'ın şahsında herkese seslenen Resûl-ü Kibriyâ Hazretleri *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, âdeta zaman ve mekan üstü bir yerde duruyor, öncekilerin hâlini âdeta müşahede ederek anlatıyordu. Ancak bir de yarınlar boyutu vardı; onun için Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, âdeta yüzünü istikbale çevirdi ve teselli bekleyen yüzlere şunları söyledi:

- Vallahi de Allah *(celle celâlühû)*, bu işi hitama erdirecek ve nurunu mutlaka tamamlayacaktır. Ta ki bir kadın, *San'â*'dan tek başına yola çıkacak ve Allah'tan başka hiç kimseden korkmadan *Hadramevt*'e kadar gidecektir; ancak siz, acele ediyorsunuz.[271]

San'â? Hadremevt? O gün için bırakın bir kadını; kervanlarla giden aslan yürekli nice erkeğin yolu kesilir, elinde-avucunda ne varsa gasp edilirdi! Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* diyorsa, mutlaka olacaktı; ancak bunun için sabır ve sebat gerekiyordu.

Hazreti Bilâl'in yaşadıkları farklı mıydı sanki! Ya, Abdullah İbn-i Mes'ûd ve Ammâr? Üstelik, anne ve babasını gözlerinin önünde ve hunharca şehîd etmişlerdi Hazreti Ammar'ın! Mekke'nin taş ve toprağına kulağını dayayan hassas ruhlar, adı konulmamış işkenceler altında inim inim inleyen ne sesler duyarlar!

Elbette Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, bugünlere daha baştan hazır idi; ama mükerrem bir varlık olarak yaratılan insanın, bu kadar alçalacağı, bu kadar aşağılaşabileceği ve en vahşi hayvanlardan daha vahşi bir post giyebileceği hiç aklına gelmemişti! Ama oluyordu! Hem de en çetinini, Habîbullah'ı, Gönlünün Gülü'nü, kudsiyânın göz bebeği Fahr-i Rusül'ü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hedefleyerek yapıyorlardı!

Onun gibi lütuflara mazhar olmuş, dava adına has odaya alınmış ve harîme muttali kılınmış birisinin, bunlara katlanmaması söz konusu olamazdı. Bilakis o *(radıyallahu anhâ)*, Efendisi'nin sıkıntılarını azaltmaya odaklanmıştı; hangi şartta olursa olsun O'nun yanında durmaya azimli ve sonucu ne olursa olsun her şeye katlanmaya daha baştan kararlıydı!

---

266 Bkz. Ankebût Sûresi 29/1, 2, 3

267 Başka bir beyanında Yüce Mevlâ, aynı muhtevayı, "Yoksa siz, Allah sizden mücâhede edenlerle Allah'tan, Resûlü'nden ve mü'minlerden başkasını sırdaş edinmeyenleri iyice ortaya çıkarmadan, kendi halinize bırakılacağınızı mı zannettiniz? Hâlbuki Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır." şeklinde ifade etmektedir. Bkz. Tevbe Sûresi 9/16

268 Bakara Sûresi 2/214

269 Bkz. Sâffât Sûresi 37, 171-177; Kamer Sûresi 54/45; Sâd Sûresi 38/110; Nahl Sûresi 16/41; Yûsuf Sûresi 12/7; İbrâhîm Sûresi 14/14; Rûm Sûresi 30/4

270 Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 2/102; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 3/164, 165; İbn-i Hacer, *İsâbe* 2/258

271 Bkz. Buhârî, *Menâkıb* 25; *Menâkıbu'l-Ensâr* 29; *İkrâh* 1; Ebû Davud, *Cihâd* 97; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 34/551 (21073); Taberânî, *Kebîr* 4/63 (3639); Beyhakî, *Kübrâ* 9/5; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 2/147, 148. O gün Efendiler Efendisi'nden bunları dinleyen bir sahâbî, yıllar sonra yemin edecek ve gerçekten de böylesine huzur tüten bir iklimi yaşadığını ifade ederek Rabbine hamd edecektir.

Boykot, Sürgün ve Muhasara Yılları

Şu da bir gerçek ki onları, daha çetin ve çok daha zorlu günler bekliyordu!

Düşünce müflisi Mekkelilerin, kaba kuvvetten başka çareleri yoktu; mevzi kaybettikçe daha çok sertleşiyor, sertleştikçe insanlıktan çıkıyorlardı! Attıkları her adımın akîm kalması karşısında açık bir paranoya yaşıyorlardı; ne yaptılarsa netice alamıyor, imana koşuşun önünü kesemiyorlardı!

Sınır ve kural tanımaz zulümlerinin zirve yaptığı bir günün akşamında, dengeleri değiştiren insan Hazreti Hamza da *(radıyallahu anh)* onları terk etmiş, düşman bildikleri saftaki yerini almıştı.

Farkında bile değillerdi; zulüm haddini aşınca ehl-i insaf saf değiştiriyordu!

İddia makul olmayınca, istedikleri kadar reklam yapsalar, istedikleri gücü sonuna kadar kullansalar da tutmuyor, hatta geri tepiyordu!

Bir darbe de Habeşistan'dan almışlardı! Elçiler göndermiş, dünyaları ayaklarının altına sermişlerdi ama masumiyet duvarını aşamamış, samimiyetin zırhını delememiş ve gözünü boyayamadıkları Habeşistan'ın selim vicdanına takılmışlardı!

Hâlbuki işi bilen birileri olarak Abdullah İbn-i Ebî Rebîa ve Amr İbn-i Âs'ı oraya ne ümitlerle göndermişlerdi. Ne siyasi taktikler netice vermiş ne de pahalı hediyeler işe yaramıştı; Ebû Cehil'in kardeşi Abdullah ile tuttuğunu koparan Mekke'nin siyasi dehası Amr, Habeşistan'dan eli boş dönmüşlerdi!

Mekke'de, kendilerine rağmen ve kontrolleri dışında bir güç, dalga dalga büyüyordu. Hatta Mekke sınırlarını da aşmış, uzak diyarlara da taşmıştı.

Üstelik, Mekke'nin reisi ve aynı zamanda amcası Ebû Tâlib'i defalarca uyarmış, defalarca muhtıra vermişlerdi ama bir türlü istedikleri karşılığı göremiyorlardı!

Gölgesinden bile çekinmeye başlayan Ebû Cehillerde müthiş bir tedirginlik baş göstermişti; yarınlarda dört bir yandan üzerlerine saldırıp kendilerini yok edecek dev orduları hayal ediyor ve yüreklerinin yağı eriyordu! Bu saltanat, bu debdebe ve ihtişam bir gün ayaklarının altından kayıp gidecekti!

Bilhassa Ebû Cehil, küplere biniyordu! Kin ve nefretin zirve günlerine şahit olan Dâru'n-Nedve, en gergin anlarını yaşıyordu; toplantı üstüne toplantılar yapıyor ama bu gidişi durduracak kesin çözüme bir türlü ulaşamıyorlardı!

Gelip gelip takıldıkları yer, yarınlarda ardı arkası kesilmeyecek bir kan davasının başlama endişesiydi; zira öldürseler, kendi hayatları da tehlikede demekti. Çünkü o günün toplumunda, aileden birisini öldüreni infaz etmek, kabileye ait bir hak olarak görülüyordu.

Dâru'n-Nedve'de bunları konuşurken bomba etkisi yapan bir haberle sarsıldılar; kılıcını kaptığı gibi ölüme giden Ömer de saf değiştirmiş, yanına yaklaştığı Şefkat'in hayat dolu davasının güçlü bir temsilcisi olmuştu!

Ömer gibi bir aslan da giderse!

Taban hakimiyetlerini de kaybedecekleri endişesi sarmıştı benliklerini ve onlar için bu, bardağı taşıran son damla demekti.

Evet! Bu, böyle sürüp gidemezdi ve gitmemeliydi! Kurunun yanında yaş da yanmalı ve Mekke, "toptan" bir temizliğe şâhid olmalıydı!

Bu seferki adres, Benî Kinâne yurduydu; "acil" koduyla yine toplanmışlardı!

Aslında iş Ebû Cehiller tarafından çoktan pişirilmiş ve mesele, üzerinde ittifak edilen eylem planını diğerlerine de kabul ettirmeye kalmıştı!

Ve.. işte o gün, zaten işin başından beri hislerine teslim ettikleri akıl ve mantıklarını bir kenara bıraktı ve ölümüne bir karar aldılar; ayağa kalkıp son sözü söylerken, gelinen noktadan aldığı keyif yüzüne akseden Ebû Cehil, nihâî kararı şöyle ilan ediyordu:

- Benî Hâşim ve Benî Abdulmuttalib ile bütün ilişkiler kesilecek! Onları Mekke'den kovacağız! Bütün yolları tutacak ve kimsenin onlara yardım etmesine fırsat vermeyeceğiz! Kız dahi alıp vermeyeceğiz! Can damarlarını kesecek; yiyecek ve içecek temin edebilecekleri bütün kaynaklarını da kurutacağız!

Açıkça bu, inanan herkesi can yakan güneşin altında ölüme terk etmek demekti; kızgın kumların üzerinde ve başlarını sokabilecekleri bir gölgelikten bile mahrum, açlık ve susuzluktan kıvrım kıvrım kıvranacak ve inim inim inleyerek ölüp gideceklerdi!

Vicdan taşıyan herkes, hayatının şokunu yaşıyordu; dünyanın en masum insanlarına böylesi bir zulüm nasıl revâ görülebilirdi! Hem, düne kadar dillerinden düşürmedikleri böyle bir Emîn'e yapılanlar karşısında Mekke'de "dur" diyecek aklı başında bir tane insan da mı yoktu?

Yoktu!

Yalan ve iftiralarla insanlar kandırılmış, koskoca bir toplum hipnoz edilmiş ve emniyetin temsilcileri âdeta "öcü" gibi gösterilmişti.

Her dönemin firavunu, daha da güçlenerek çıkıyordu ve bu ümmetin firavunu Ebû Cehil'in o gün keyfine diyecek yoktu; yıllardır Mekkelileri ikna edememiş ve onları bu noktaya bir türlü getirememişti ama şimdi, onun dediği oluyordu!

Hatta bu kararın içinde sadece ehl-i iman yoktu; bu karar, kendisi müşrik bile olsa inananlara destek veren herkesi içine alıyordu! Menfaatlerinin olduğu yerde her şey, kuru bir teferruattan ibaretti ve tarihin en acımasız soykırımı başlamak üzereydi!

Din-diyanetle hiç alâkaları yoktu ama bu vahşî kararlarına dini de alet edeceklerdi; üzerinde ittifak ettikleri konuları madde madde yazdı ve götürüp onu Kâbe'nin duvarına[272] astılar.[273]

Hiç vakit kaybetmedi ve hemen işe koyuldular; "boykot" ilan ettikleri yetmiyormuş gibi şehirde kim varsa kapısına dayanıyor ve çoluk çocuk demeden apar topar sürüyorlardı!

272 Bazı kaynaklar bu sayfanın, Kâbe'de değil de Tuayme İbn-i Adiyy veya Ebû Cehil'in annesi Esmâ Bint-i Muharribe'nin yahut onun kız kardeşi Ümmü Cellâs Bint-i Muharribe'nin evinde saklandığını söylemektedir. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/163

273 Sıkıntıların sel olup yağdığı bu süre içinde Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, o gün bu maddeleri kağıda döken Mansûr İbn-i İkrime'ye beddua edecek ve çok geçmeden Mansûr'un, boykot maddelerini yazdığı eli tutmaz olacaktır. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/163

Şi’b-i Ebî Tâlib Günleri

Dâru’n-Nedve’de tek başına kaldığı için sözünü dinletemeyen Ebû Tâlib de dertliydi.[274] Üstelik Mekkeliler, ona da diş göstermiş, “Sahip çıktığın sürece bu sıkıntıyı sen de çekeceksin!” mesajını vermişlerdi.

Baba emâneti yeğeninin hatırına herkese kucak açan insan, Ebû Tâlib’ten başkası değildi; bütün tehlikeleri göğüsleyerek herkesi kendi himayesine aldı. Bundan böyle inanan herkes için yeni adres, Şi’b-i Ebî Tâlib idi.

Ne olup bittiğini anlamaya çalışan mağdur ve mazlum mü’minler için Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* müşfik bir baba, Hazreti Hadîce de *(radıyallahu anhâ)* şefkat dolu bir anne olmuştu; 22 yıldır kapıları garîb ü gurebâya açık evleri genişlemiş, inanan herkesi içine alan büyük bir “sera”ya dönüşmüştü!

Bugünkü toplama kamplarından daha beterdi Şi’b-i Ebî Tâlib! Bundan sonraki üç yıllık hayat, kıt kanaat imkânlarla kurulan yamalı çadırlarda geçecekti! Üstelik, Şi’b-i Ebî Tâlib’e giden bütün yolları tutmuş ve etrafta kuş uçurtmuyorlardı!

Güçleri yetse, Mekke’nin havasını da kendi tekellerine alacak ve bir nefes oksijenden bile mahrum edeceklerdi!

Su yoktu!

Yiyecek yoktu!

Doktor yoktu!

İlaç yoktu!

Günlerin musibet olup sağanak sağanak yağdığı günlerdi Şi’b-i Ebî Tâlib!

Çoluk çocuk, yaşlı ihtiyar, hasta sökel herkes aynı musibeti yaşıyordu!

Hemen her gün bir çadırdan, kulakları tırmalayan bir feryâd ü figân yükseliyordu!

Masum çocukların Fârân Dağları’na çarpıp gelen seslerinden gözlere uyku girmiyordu; yiyeceğin olmadığı bu zeminde suya hasret giden dudaklardan, semalar ötesine yükselen kim bilir ne yanık nâmeler söz konusuydu!

Bir lokma yiyecekten bile mahrum bırakılmışlardı. Çaresizlikten elinde avucunda ne varsa onu satmak için yola çıkanlar engelleniyor, şöyle veya böyle bir alıcı ile buluşanların da alış-verişine engel olunuyordu. Adamlar, kız alıp vermeyi, alış-veriş yapmayı, yan yana gelip oturmayı, hatta konuşmayı bile yasaklamışlardı; o sıkıntılı günlerde gözünü dünyaya açanlar da Şi’b-i Ebî Tâlib’de ölenler de vardı.

Ender de olsa bazen, nereden geldiği ve kimin gönderdiği bilinmeyen bir devenin geldiği olurdu. Ehl-i insaf bazı insanların eliyle Allah’ın *(celle celâlühû)* açık ikramıydı bu. Zira kendileri açıktan ve bizzat götüremedikleri için vicdan taşıyan bazı insanlar, develerinin üzerine yiyecekleri yerleştiriyor ve gecenin karanlığında belli bir mesafeye kadar onları getirdikten sonra yularını serbest bırakıp Şi’b-i Ebî Tâlib’e gitmeleri için

arkadan vurup ürkütüyorlardı.

Zaten ara sıra da olsa bu türlü ehl-i insaf yardımlar söz konusu olmasaydı o gün Şi'b-i Ebî Tâlib'e giren birisinin, bir daha oradan sağ çıkması düşünülemezdi!

Üç yıl boyunca sadece hac mevsiminde nefes alabilmiş, dışarı çıkma imkânını da yine o günlerde bulabilmişlerdi! Sıkıntı, öyle bir hal almıştı ki çoluk çocuğun ağlayışları, Şi'b-i Ebî Tâlib'in arkasından duyuluyordu! Ve bu hâl, Mekke'den ehl-i insaf belli başlı insanların bu işe "Dur!" diyecekleri âna kadar da devam edecekti.

Beri tarafta kendince tedbir düşünen Ebû Tâlib, küçüklüğünden bu yana yakından tanıdığı ve hayatından endişe ettiği yeğenine karşı da titizlerden titizdi; üzerinde tir tir titriyor ve gecenin karanlığında birisi O'na suikast yapar endişesiyle yatağına, kendi oğullarından birisini yatırıyordu!

Çaresizlikten, ağaçların yaprak ve kabuklarını yemeye başlamışlardı;[275] onun içindir ki ihtiyaçlarını giderirken koyun ve keçiler gibi katı ıtrahatta bulunuyorlardı![276] Gecenin karanlığında üzerine bevlettiği deri parçasını fark edip sevinen, sonra da onu alıp temizleyen ve ateşte kızarttıktan sonra yeyip Rabbine hamd eden baş yüce mü'minler vardı.[277]

Ebû Cehiller fark edememişti; bu öyle bir dava idi ki dünden bu tarafa nice Firavun nice Nemrut ve nice Tiran bozuntusu Şeddâdlar, zulümleriyle köpürüp durmuş ama bu davanın erlerini yolundan çevirememişti. Bugün de çeviremeyeceklerdi! İnanan insan, yeri geldiğinde ağaç kabuğu ve yaprağı da yerdi ama Tiran bozuntusu Ebû Cehiller istedi diye davasına ihanet etmezdi ve etmediler!

Ebû Cehillere inat ashâb-ı kirâmda, müthiş bir kenetlenme söz konusuydu! Sıkıntılı da olsa şimdi Şi'b-i Ebî Tâlib, âdeta herkesi içine alan geniş bir ev gibiydi! Şüphesiz Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* bu evin de anasıydı!

Belki de bu günler, Güneş'in doğumuna şahitlik edemeden bu fâni âlemden göçüp giden Varaka İbn-i Nevfel'in, ilk günden haber verdiği günlerin habercisiydi!

Belli ki bu günler, canı yanıp tâkâtinin tükendiği gün, "Bir ümit!" deyip Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gelen Hazreti Habbâb'a söylenen günlerdi!

Hakkın hoşnutluğunu kazanıp sâhil-i selâmete ermek için sabredilmesi gereken günlerdi!

---

274 O gün, Efendimiz'in bir diğer amcası Hazreti Abbâs da Dâru'n-Nedve'de bulunuyordu ama Hazreti Abbâs'ın başka bir rolü vardı ve o gün o, konuşması gerektiği yerde konuşabilmek için sessiz kalmayı tercih edecekti. Geniş bilgi için bkz. Haylamaz, *Şefkat Güneşi* 133-155

275 Sahâbede, "Elemi gitti, lezzeti kaldı; onları anlatmak suretiyle ebedi kazanımları neden kaybedelim ki!" mantığı hâkimdir ve onun için üç yıl sürecek bu sürgün yıllarında neler yaşadıklarını anlatmamışlardır.

276 Bkz. Buhârî, *Rikak* 17; Dârimi, *Cihâd* 22; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 1/93

277 Sa'd İbn-i Ebî Vakkâs'ın yaşadığı bir hâdise için bkz. İbn-i Kesîr, *Bidâye* 4/71; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 1/93

Hazreti Yûsuf'un Başına Gelenler

Çile ve mihnetin zirve yaptığı bu günlerde Cibrîl-i Emîn, Yûsuf Sûresi'ni getirmişti; Hazreti Yûsuf'un başından geçenleri anlatıyor ve zorluklar karşısında bir mü'minin, mü'mince duruşunu resmediyordu!

Baştan sona Sûre'yi okuyunca ashâb, rahat bir nefes aldılar:

- Kuyuya atılsak da köle pazarında satılsak da iftiraya kurban edilmek istensek de ve hatta zindanlarda çürümeye mahkum bırakılsak da değil mi ki neticede bir Mısır sultanlığı var; geçer bu günler, diyorlardı.

Filmin sonu belliydi; süreyi bilmiyorlardı!

Sûre'de anlatılanlar, yaşadıkları hayata ne kadar da benziyordu!

Hasedinden çatlayan kardeş, öz kardeşinin hayatına kastetmiş ve ölümüne kuyuya atmıştı!

Babasının göz bebeği, dünya güzeli Yûsuf'un gömleği, sahte kan kokuyordu!

"Kardeş kanı" Kâbil'i hatırlatmıştı onlara; hasedinden çatlayan Kâbil de o gün kardeşinin kanına girmiş ve yeryüzündeki ilk kanı dökmüştü.[278]

O da kardeşti!

Hem, o da peygamber çocuğuydu!

Ancak Allah *(celle celâlühû)*:

- Beni öldürmek üzere elini bana uzatsan da seni öldürmek için aynı şeyi ben sana yapacak değilim, diyen Hâbil'in duruşunu bayraklaştırmıştı.

Hakiki mü'min olmak ne kadar da zordu!

Sıkıntıların cenderesinde Kur'ân'ı yeniden keşfediyor gibiydiler; zira o, daha dün denecek kadar yakın bir geçmişte Mekke'ye gelen Ebrehe'den bahsediyordu.

Kimdi Ebrehe ve niçin gelmişti Mekke'ye?

Hâbil'in kanını akıtan, öldürmek için Yûsuf'u kuyuya atan sâikti onu buraya getiren!

Her şey, "hased" ile başlamış, arkasından kin ve nefrete dönüşmüştü:

- Param var, ordum var, gücüm var, diyor ve kıskandığı Kâbe'nin alternatifini yaptırıyordu.

Zavallı! Servetiyle her şeyi yapabileceğini sanıyordu!

Günün birinde Kâbe'den daha büyük ve ihtişamlı bir mâbed yaptırdı:

- Gelin, diyordu ama insanlar, Allah *(celle celâlühû)* nereye gidin diyorsa oraya gidiyorlardı!

Kuduruyordu:

- Nasıl olur? Ben ki sizin için ne fedâkârlıklara katlandım, ne paralar harcadım, diyor ve tekrar tekrar çağırıyordu!

Ancak nafile; ne gelen vardı ne de giden!

Küplere binmişti:

- Madem öyle, gittiğiniz yeri yıkarım, diyordu.

Hazreti İbrâhîm'den bu yana insanların ibadet için gittiği yeri, Beytullah'ı, Kâbe'yi yıkma cür'etini gösterecek kadar alçalmıştı.

Hased ile alçaklık, ikiz kardeş gibi duruyordu!

Her şeyi açıkça gören gözler, Allah'ın dikkat çektiği noktaya odaklanmış, O'ndan başkasına dilbeste olmayan diller de yakarışa geçmişti:

- Hased ettiği zaman hâsidin şerrinden sana sığınırız, Allah'ım!

Hem, insanlık köle pazarına ilk defa arz edilmiyordu ki!

Yûsuf'u bile Mısır pazarına götürüp üç kuruşa satmışlardı!

İnsan bu, yapıyordu!

Ortada hak ve hukukun olmadığı yerde teveccüh edilecek tek kapı, O'ndan *(celle celâlühû)* başkası değildi.

Hem, mahkeme kurulsa, deliller ortaya serd edilse ve hâkim de hükmünü verse bile takan mı vardı?

Bak, suç üstü yakalanan Zelîha, bir anda renk değiştirmiş ve atf-ı cürümle dünyanın en masum insanına zift atmıştı!

Evet, o gün de hâkim vardı; hem delil de açıktı ve verilen hüküm de Zelîha'nın haksızlığını ilan istikametindeydi; ancak sırtını saraya dayamış soytarı bunu takmıyorsa elden ne gelirdi?

Yûsuf'un çığlığını duyan mı vardı?

Üstelik, şirretlikte daha da ileri gidiyor, haklılığını ispat adına tehditler savuruyordu:

- Ya dediğimi yaparsın, ya da zindanda ömür çürütürsün!

Yûsuflara düşen belliydi:

- Senin dediğine "Evet" demektense, benim için zindan daha hayırlıdır!

Her dönemin insanına hitap eden Kur'ân, şüphesiz bugünü de anlatıyordu!

Gün gibi açık delillere rağmen o gün Yûsuf'un bahtına da zindan düşmüştü!

Ancak ne önemi vardı; O'nu tanıyan ve itaat eden, zindanda dahi olsa bahtiyardı! Saraylarda sefa sürse de O'nu unutanın, zindandaki bahtsızdan ne farkı vardı!

Dahası vardı!

Dünyanın en temiz insanına, kendi kardeşlerine iftira atıyor, "hırsız" diyorlardı!

Hâlbuki Yûsuf'a, maşrabayı Bünyamin'in yüküne koymayı öğreten Allah *(celle celâlühû)* idi; O'nun öğrettiğine dil uzatıyor ve:

- Şayet Bünyamin çaldıysa, Yûsuf da hırsızdı, diyorlardı!

Hâlbuki ne Bünyamin çalmış, ne de insan güzeli Yûsuf hırsızlık yapmıştı!

Bu kadar olurdu! Bir kere şaşırmaya görsün; hased, kardeşe neler yaptırıyordu!

Böylesine açık bir iftira karşısında Hazreti Yûsuf'a, sinesine bir taş daha basmak düşmüştü. Gürül gürül konuşması gerektiği yerde yutkunuyor, yarınların hatırına suçlarını yüzlerine vurmuyordu! Çünkü bugün bu nâdanlığı yapan kardeşler de yarın hakikati görüp anlayacak ve:

- Vallahi de tallahi de Allah seni bize üstün kılmıştır; doğrusu bizler suçlu idik, diyecek ve af dileneceklerdi.

Gün geldi, mahcubiyetten başlarını eğdi ve boyunlarını bükerek bu affı da dilediler!

Hazreti Yûsuf'un *(aleyhi's-selâm)* o günkü duruşu da belliydi:

- Bugün sizi kınayacak, serzenişte bulunacak değilim! Ben hakkımı helal ettim; Allah da sizi affetsin!

İşte, gerçek mü'min karakteri bu idi ve Allah *(celle celâlühû)*, başından beri bu duruşu takdir ediyordu.

Mekkelilerin bütün şirretliklerine rağmen o gün Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* duruşu farklı olamazdı; gelip gelip toplasalar da reaksiyon göstermiyor, ağza alınmadık hakaretlerine kulağını tıkıyor, iftira ve bühtanlarını ciddiye almıyor ve hangi şartta olursa olsun gerilimi tırmandıran taraf olmak istemiyordu.

Ama elin oğlu durmuyordu; üstüne üstüne geliyor ve her geçen gün, dünü aratacak bir keyfiyette cereyan ediyordu.

Bu zulüm, Kıyâmet'e kadar Mekkelilerin alnında kara bir leke olarak kalacaktı. Aslında onlar, kendi şirretliklerini tescil etmiş oluyorlardı. İnsanlığın dibe vurduğu bu dönemde mü'minlerin, dilinden düşürmedikleri duaları vardı:

- Allah'ım! Bize zulmedenlere, bizi insanlarla görüşmekten mahrum bırakanlara ve hakları olmadığı halde bize saldırıp haksızlık yapanlara karşı Sen bize yardım eyle!

Sıkıntıyı en başta çeken, şüphesiz Allah'ın Resûlü'ydü! Kendi yaşadıklarından ziyade ümmetine, himayesine aldığı ailesine revâ görülen bu haksızlık O'nu dilgîr ediyor, o hassaslardan daha hassas Rûh, ashâbının ıstırabıyla da iki büklüm oluyordu!

---

278 Bu hâdiseyi nazara veren Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ilk kanı döken Kâbil'in, Kıyâmet'e kadar dökülecek kanların da bir vizrini yükleneceğini, zira bu işi ilk başlatanın o olduğunu bildirmiştir. Bkz. Buhârî, *Cenâiz* 32, *Enbiyâ* 1; Müslim, *Kasâme* 7

Ana Yüreği

Şüphesiz Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* üzen her şey, Hazreti Hadîce'yi de üzüyordu! Kendi yaşadığı mahrumiyet ve sıkıntıları unutmuş ve Allah Resûlü'ne nefes aldıracak yeni çareler aramaya başlamıştı. Hatta, sadece Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* değil o *(radıyallahu anhâ)*, yediden yetmişe herkesi bu mihnetten kurtarabilmek için çırpınıp duran bir ana yüreğiydi!

Mâmeleki ne varsa ortaya dökmüş, eli uzanıp da nazı geçen herkesi harekete geçirmişti. Şi'b-i Ebî Tâlib'de olanların yapabileceği bir şey yoktu; zira onlar da tarassut altında bulunuyorlardı. Öyleyse bu işin çözümü, Mekkelilerin arasında bulunan yakın ve akrabaları harekete geçirmeye bağlıydı ve Annemiz de bunu yaptı.

Bir gün Hazreti Abbâs, yiyecek satın alabilmek için Şi'b-i Ebî Tâlib'den çıkmış geliyordu. Onun gelişini gören Ebû Cehil'in, her zamanki gibi yine hışımla üzerine hücum ettiği görüldü. Buna şâhit olan Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*:

- Şu Ebû Cehil, bizim istediğimiz yiyeceği almamıza bile engel oluyor, diyerek amcasının torunu olan Zem'a İbn-i Esved'e[279] hemen haber gönderdi. Onun haberini alan Zem'a İbn-i Esved, Ebû Cehil ile birlikte hareket ediyor olsa da Hadîce Validemiz'in hatırını kırmadı ve Hazreti Abbâs'ın imdadına yetişti; Ebû Cehil'e ağzına geleni söylüyordu! Böylesine üst perdeden gelen bir tepki karşısında tırsan Ebû Cehil'e kenara çekilmek düşmüştü; olup bitene anlam vermeye çalışıyor ve kendi safındaki bir adamın nasıl olup da böyle davrandığını anlamaya çalışıyordu. İşin aslı, Hadîce Validemiz'in vesilesiyle Allah *(celle celâlühû)*, onları bir belâdan daha kurtarmıştı.

Ortam biraz yumuşamıştı ya, çok geçmeden yine Hakîm İbn-i Hizâm devreye girdi ve un yüklü bir deveyi halasına gönderdi; her zaman olduğu gibi eline geçen bu imkânı da o gün Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, Şi'b-i Ebî Tâlib'de kim varsa dağıtmaya başladı.[280]

Talebine cevap vermede öne çıkan isim, yeğeni Hakîm İbn-i Hizâm'dı; halasının bir dediğini iki etmiyordu ve ne zaman haber gelse, hemen harekete geçiyor ve Ebû Cehillere inat, gecenin karanlıklarında Şi'b-i Ebî Tâlib'e erzak taşıyordu.

Kim bilir kaç defa gelmiş ve halasının yüzünü güldürmüştü!

Garîb ü gurebâyı sevindiren, mihnet ü cevri söndüren adımlardı bunlar ama bir gün, Hakîm İbn-i Hizâm'ın da yolu kesildi. Karanlığın en koyu olduğu gecelerden birisiydi ve kimseye güvenmediği için nöbeti bile kendisi tutan Ebû Cehil yoluna çıkıverdi! Belki de duymuş ve kendince "suç üstü" yapmıştı; hiddet ve hışımla üzerine yürüyor ve:

- Benî Hâşim'e yiyecek götürmek ha, diyordu. "Vallahi ne sen elimden kurtulabilirsin ne de onlara yiyecek götürmene müsâade ederim! Göreceksin, seni Mekke'ye rezil edeceğim!"

Bakış açısı bu kadar farklı olunca sonuç ne kadar değişiyordu; elin oğlu, dünyanın en masum işini, insanı rezil edecek bir fiil olarak görüyordu!

Belli ki sözünün dinlenmemesine çok bozulmuş, üfürdükçe üfürüyordu!

Aman Allah'ım! Bu ne kin, bu ne nefretti!

Onun çıkardığı gürültüyü duyan gelmeye başlamıştı.

Onlardan birisi de Ebu'l-Bahterî[281] idi; iman etmemişti ama insaflı bir insandı. Önce, bu kavga gürültünün sebebini öğrenmek istedi:

- Aranızda ne oluyor böyle, diyordu.

Onun da kendisini destekleyeceğine şüphesi olmayan Ebû Cehil:

- Boyuna posuna bakmadan, Benî Hâşim'e yiyecek götürmeye yeltenmiş, diye karşılık verdi.

İnsanları açlıkla terbiye etmeye çalışan Ebû Cehil'in insanlık dışı bu tavrı, Ebu'l-Bahterî'yi de çileden çıkarmıştı; ona döndü ve:

- Yanında, halasına götürmek istediği bir yiyecek var ve sen onu götürmesine engel oluyorsun, öyle mi, dedi. Bununla da yetinmedi ve Mekke'nin kudretli liderine açıktan posta koydu:

- Çekil bu adamın yolundan!

Haddini aşınca zulüm ehl-i insafı harekete geçirmiş ve Ebu'l-Bahterî, inanmasa bile saf değiştirmişti!

Gecenin havası buz kesivermişti!

Ne Ebû Cehil geri adım atıyor ne de Ebu'l-Bahterî duruşundan vazgeçiyordu!

Derken aralarında ciddi bir kavga başladı.

Hakîm İbn-i Hizâm da halası Hazreti Hadîce'ye götüreceği erzak da unutulmuştu!

O kadar ki Ebu'l-Bahterî, eline geçirdiği çene kemiğini Ebû Cehil'in kafasına indirivermişti! Kendisini en güçlü hissettiği böyle bir günde kudretli Ebû Cehil'in hiç beklemediği bir darbeydi bu.

Bu darbe, o günün Mekke'sinde bir dönüm noktası oldu; Ebû Cehil'in kafasına inen çene kemiği, ehl-i insaf başkalarını da harekete geçirmiş ve üç yıldır devam eden bu insanlık dışı muameleyi bitirebilmek için vicdanı olan üç-beş insan kafa kafaya vermeye başlamıştı.[282]

Film bitmek üzereydi; tünelin sonu gözükmüş ve Yûsufların zindan günleri, mâzi olmak üzereydi!

Allah Resûlü'nün de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* müjdeleri vardı; bunu, amcası Ebû Tâlib'e de haber vermişti. Böylesine kritik bir haber alan Ebû Tâlib:

- Vallahi, yanına giren çıkan da olmadı; sana bunu kim haber verdi, diye soruyordu. Resûl-ü Kibriyâ Hazretleri:

- Rabbim, buyurdu. “O, Sâdık ü Masdûk’tur ey amca!”

Aldığı haberden duyduğu sevinç yüzüne akseden Ebû Tâlib:

- Ben, senin sadece doğruyu konuştuğuna şâhitlik ederim, dedi ve yanına aldığı bir grup insanla birlikte doğruca Mekkelilerin yanına geldi:

- Şu bizim aleyhimizde yazdığınız sayfayı bir getirin bakayım, diyordu. Bunu söylerken kendisinden o kadar emindi ki Ebû Tâlib’i gören, ayaklarının yere daha sağlam bastığını hissediyordu. Zira, dünkü Ebû Tâlib’den daha farklıydı; kendine güveni gelmiş ve sesini biraz daha yükseltmişti:

- Biliyor musunuz, diyordu. “Şüphesiz yeğenim Muhammed, sizin şu sayfanıza Allah tarafından bir kurtçuğun musallat kılındığını ve onu yiyip bitirdiğini söylüyor! Şu bir hakikat ki O, asla yalan söylemez! O’nun anlattığına göre o sayfada bulunan zulüm, taşkınlık, akrabalık bağlarını kesme ve haddi aşma gibi bütün olumsuzluklar yok olup gitmiş; sadece Allah’ın adı bâki kalmıştır! İşte size bir fırsat; şayet yeğenimin söyledikleri doğru çıkarsa, şu kötü tavır ve davranışlarınızı bırakırsınız! Yok, denilenler doğru çıkmazsa, ben de size yeğenimi teslim ederim! Böylelikle iş size kalır; dilerseniz öldürür, dilerseniz serbest bırakırsınız!”

Hiç ihtimal vermeyen, hatta aklının ucundan bile geçirmeyen Ebû Cehil, sevincinden neredeyse zil takıp oynayacaktı; yıllardır istedikleri halde yeğenine toz kondurmayan Ebû Tâlib de dize gelmiş gözüküyor, kendi elleriyle yeğenini teslim ediyordu!

Bu fırsat kaçar mıydı?

Yanına avanesini de almış, zaferini ilan etmek için Kâbe’ye gidiyordu!

Nihayet geldi ve ihtimamla mahfazayı açmaya başladılar; zira metni, birkaç kat mahfazanın içine saklamış, üstüne de birkaç üç mühür vurmuşlardı.

Zafer havasından uçmaya hazırlananlar şişip kalmıştı; zira manzara, tıpa tıp Ebû Tâlib’in anlattığı gibiydi!

Ağızlarını bıçak açmıyordu. Öne düşen başlarıyla birlikte, ellerindeki mahfaza ile kurtçuk tarafından un ufak edilen yazı parçası da yere düşüvermişti!

Kâbe’deki sessizliği yine Ebû Tâlib’in ifadeleri bozdu:

- Her şey ortada olduğuna göre bu hapis ve kuşatmanın da bir anlamı kalmadı. Ne var ki siz, yapageldiğiniz bu boykot, sürgün, muhasara, her türlü kötülük ve zulüm ile anılacaksınız, diyordu.

Aralarından cılız bir ses yükseldi:

- Siz bize sihir veya bühtân ile geldiniz!

Öylesine söylenmiş bir sözdü bu; başlar öne düşmüş, büyük bir darbe almışlardı! Ancak böylesine büyük bir darbe alsalar da Ebû Cehil, öyle kolay pes edecek gibi durmuyordu!

279 Zem'a İbn-i Esved, Hazreti Hadîce'nin Validemiz'in amcası Muttalib'in torunudur. Bedir'de kalanlardandır.

280 Belâzurî, *Ensâb* 1/235

281 Ebu'l-Bahterî'nin adı, Âs İbn-i Hişâm idi. Onun bu benzeri insaflı tavırlarından dolayı Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Bedir'de karşısında yer almasına rağmen "eman" vermişti. Ancak o da Ebû Tâlib gibi "mahalle baskısı"ndan çekinmiş ve savaş ortamında kendisine uzanan şefkat elini tutamamış, Bedir'de kâfir olarak ölmüştür. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/371

282 Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/195 vd. Taberî, *Târih* 1/550

Zulüm Haddi Aşınca

Hâlâ Ebû Cehil oralı değildi; mevziini kaybetmek istemiyor ve geri adım atma emaresi de göstermiyordu. Dahası bunu da atlatıp pespâyeliğine basamak yapma derdindeydi!

Tam bu sırada, ehl-i insaf beş kafadar çıkageldi; gelir gelmez Kâbe'yi tavafa durmuşlardı!

Yeni bir hamlenin önderleri oldukları her hallerinden belliydi.

Meğer, Kâbe'deki askının başına gelenleri duyunca daha da cesaretlenmiş ve Ebû Tâlib ile Ebû Cehil oradan ayrılmadan yetişmek için koşar adım gelmişlerdi! Benî Hâşim'den Hişâm ve Züheyr'in başlattığı hamleye Mut'ım İbn-i Adiyy, Ebu'l-Bahterî ve Zem'a İbn-i Esved de destek vermiş ve zulme karşı yürüyüş başlamıştı.

Kâbe'yi yedi defa tavaf ettikten sonra söze Züheyr başladı:

- Ey Mekke ahâlisi, diyordu. "Bizler, rahatça yemek yeyip güzel elbiseler içinde salınıp dururken Benî Hâşim'in göz göre göre helâk olmasına asla göz yumamayız! Bu ne zulüm, Allah aşkına! Herkesle irtibatları kesilmiş, ihtiyaçlarını karşılayabilmek için alış veriş yapmalarına bile müsâade edilmiyor! Vallahi, şu "boykot" denilen zulmün yazılı olduğu sayfayı alıp parçalamadıkça, ne bir adım ileri ne de geri atarım!"

Mekke'de on yıldır beklenen bir hamleydi bu! O güne kadar hiç olmamış, Ebû Cehillerin kurduğu sultadan sıyrılıp kimse bu cesareti gösterememişti! Bu kadar açıktan ve bu tonda bir duruş sergilendiğine göre durum çok ciddiydi!

Olup bitenleri şaşkınlıkla izleyen ve olduğu yerde yutkunup duran Ebû Cehil, hâdisenin seyrine göre rengini belli etmek üzere horozunu dikmiş bekliyordu; önce:

- Vallahi de hayır, yalan söylüyorsun, dedi. "Bu sayfaya bir şey yapamazsın!"

Bu bir güç denemesi, rakibine el ense gibi bir hamleydi; ancak karşısında, üstesinden gelemeyeceği bir tepki seli vardı. Zira yürek taşıyan bir diğer adam Zem'a ileri atılmış, ona:

- Vallahi, esas yalancı sensin, diye sert çıkmıştı. "Zaten biz, onun yazılmasına da razı değildik; sen yazdırdın!" diyordu.

Ebû Cehil'in kimyası bozulmuştu; ilk defa hedef alınıyor ve hem de kendi yandaşları tarafından böylesine aşağılanıyordu!

On yıllık birikimin patlamasından başka bir şey değildi bu ve onu, Ebu'l-Bahterî takip etti:

- Zem'a doğru söylüyor; orada yazılanlara ve bu uygulamalara seyirci kalamayız!

Çıldıracak gibi olan Ebû Cehil, sinirinden titriyordu; ancak yapabileceği bir şey yoktu. Barut gibi duran Mut'ım İbn-i Adiyy ve Hişâm da ona yüklenmeye başlamıştı; Ebû Cehil'e gözlerini dikmiş, pervâsızca haykırıyorlardı:

- Elbette bunlar doğruyu söylüyor; esas sen yalancısın! Burada yazılanlardan da yapılan muamelelerden de Allah'a sığınırız!

Yıllardır özlenen bir tabloydu bu; gecikmiş bir sahiplenmeydi ama bu bile, tipi-boranın estiği demlerde yürek serinleten bir meltem gibi duruyordu.

O güne kadar bu mücadelede yalnız kalan Ebû Tâlib, derin bir nefes almıştı; masumiyeti müdafaa, toplumda zemin buluyordu.

Yalnızlaşan ve korkusundan kuyruğunu kısan Ebû Cehil ise, süklüm püklümdü. Kahrından ölse de yapabileceği bir şey kalmamıştı; yenilgi kabul etmez bir tavırla sadece:

- Kumpas, diyebildi. "Şüphe yok ki bu, geceden planlanmış bir komplodan başka bir şey değil!"[283]

---

283 Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/219 vd.; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/208 vd. Bu sayfanın altında seksen mühür olduğu ifade edilmektedir. Metni yazan kişi Mansûr İbn-i İkrime İbn-i Hişâm idi ki daha sonraları eli çolak olmuştur. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/163; Ya'kûbî, *Târîh* 2/21; Cemîl İbrâhîm Habîb, *Kıssatü Ebî Cehl* 41, 51

Buruk Sevinç

Kâbe'de asılı evrâk-ı perişân indirilmiş ve bir dönem sona ermiş olsa da günler hüzün yudumlamaya devam ediyordu. Az önce yaşananlar buruk bir sevinç hâsıl etmişti etmesine ama ne yazık ki bu uzun sürmedi. Belli ki inanan insana dünyada rahat yoktu; yeniden yandaşlarının yanına gidip güç bulan Ebû Cehiller, Ebû Tâlib'e baskı kurma yarışına girişmiş, yeni bir muhtıra daha veriyordu.

Öte yandan, o güne kadar Mekkelilerin gelip gelip çarptıkları bir kale gibi duran Ebû Tâlib, son demlerini yaşıyordu.

Amcasının yanına gelişinden bile rahatsızlık duymuşlardı; son ânında yolundan çevireceğinden korkan Ebû Cehil, yanındaki boşluğu hemen doldurmuş ve Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ebû Tâlib'in yanına oturmasına mâni olmuştu. Yılların hâmisi amcasına şefkatle bakan Sultân-ı Rusül *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Ne olur amcacığım, diyordu. "Sen de 'Lâ ilâhe illallah!' de ki yarın Allah katında sana şefaatçi olayım!"

Çok masum bir talepti. Ancak Ebû Cehillerin, buna fırsat vermeye niyetleri yoktu; hemen ileri atıldı:

- Yoksa, diyordu. "Yoksa sen, son demlerinde Abdulmuttalib'in dininden yüz mü çevirecek, onu terk mi edeceksin?"

Açıkça bu, yaşlı ve yorgun Ebû Tâlib'in vicdanına baskı kurmak anlamına geliyordu ve o gün Ebû Tâlib:

- Abdulmuttalib'in dini üzerine, diyerek son nefesini verdi.

Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, derinden üzen bir gelişmeydi bu; bunca desteğine rağmen kelime-i tevhidi söyleyemeden gitmişti. O'nu teselli mahiyetinde bir diğer amcası Hazreti Abbâs:

- Yâ Resûlallah! Sanki ben duyar gibi oldum, dese de O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, başını sallayacak ve duymadığını ifade edecekti.[284]

Önce babasını, ardından annesi ve peşinden de dedesini alan Allah *(celle celâlühû)*, bugüne kadar kendisine payanda olan amcasını da şimdi almış ve tek dayanak olarak sadece O *(celle celâlühû)* kalmıştı!

Diğer yanda Kureyş, Ebû Tâlib'in yokluğunu fırsat bilmiş, daha acımasız ve amansız bastırıyordu! O kadar ki üst üste gelen baskılardan bunalan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir gün:

- Yokluğunu ne kadar da çabuk hissettirdin, amcacığım, diyecekti.

Bu insaf bilmeyen zulüm o kadar ileri gitmiş, öylesine kötülük yapmışlardı ki o güne kadar Ebû Cehil ile at başı giden bir diğer amca Ebû Leheb gibi katı kalpli birisini bile

insafa getirmişlerdi; O'nu *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mahzûn ve mükedder gördüğü bir gün:

- Üzülme yeğenim, demişti. "Bir amcan gitti ise başka bir amcan daha var!"

Ebû Cehil'in gözünden kaçmayan bir ayrıntı idi bu ve çok geçmeden yeniden Ebû Leheb'in kanına girecek ve kalıcı olmasına fırsat vermeden onu bu duruşundan vazgeçirecekti!

---

284 İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/254; Beyhakî, *Delâil* 2/346

Veda Zamanı

Şi'b-i Ebî Tâlib günleri geride kalmıştı.[285] Evet, üç yıl süren bu mihnet ve sıkıntılı günler artık mâzi olmuştu ama Mekkeliler, tutturdukları kuru inatlarından vazgeçecek gibi görünmüyorlardı.

Ancak acı da olsa hayat devam ediyordu!

Şimdi, Ebû Tâlib de vefat etmiş,[286] mazlûma şemsiye konumundaki bir sütre de kaybolmuştu; çakallara gün doğmuş, fırsatçılık yapan sırtlanlar çoktan mevzi almıştı!

Bundan böyle hakaretin bini bin para, zulmün de hadd ü hesabı yoktu! Yine mübarek başlarına toprak saçtıkları bir gün Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kızını teselli ederken şunları söylüyordu:

- Ebû Tâlib öleceği âna kadar Kureyş, bana bu kadar kötülük yapmamıştı![287]

Bu vefatın üzerinden henüz üç gün geçmişti[288] ve takvimler, risâletin 10. yılının Ramazan ayının 20. gününü gösteriyordu.[289]

On yıldır insanları İslâm'a davet eden ve bunun için âdeta çırpınıp duran Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bugünlerde üç hüznü aynı anda yaşıyordu:

- O güne kadar açıktan destek olmasına rağmen amcası Ebû Tâlib'in, iman adına net bir adres bırakamadan gidişinin hüznü.

- Mekkelilerin pervasız ve kuralsızca gelmelerinin, Ebû Tâlib'in yokluğunu fırsat bilerek gemi azıya almış olmalarının hüznü.

- Istırap dolu günlerin yorduğu vefalı eşi Hazreti Hadîce'nin hastalığından duyduğu üzüntü.

Merhamet ve şefkatiyle de zirveleri temsil eden Mahzûn Nebî *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kaç gündür çadırında hasta bıraktığı, ancak sökün edip üzerine gelen belâ ve musibetlerden dolayı yakından ilgilenemediği gözünün nûru Hazreti Hadîce'nin yanına geldi; hâl-hatırını soracak, 25 yıldır teselli bulduğu bu çileli kadını bugün O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* teselli edecek ve gönlünü alıp acılarını dindirecekti.

Yanına kadar geldi ve usulca kapıyı aralayıp, o tatlılardan daha tatlı sesiyle:

- Allah'ın selâm ve bereketi üzerine olsun ey Hadîce, dedi.

Bu tatlı sesi kapısında duyan Annemiz, zorlansa da yatağından doğruldu. Habîbullah'ı görünce ne acısı kalmıştı ne de elemi! Her hâliyle ders veren bu azîz kadının *(radıyallahu anhâ)*, yine gözlerinin içi gülüyordu. Ancak anlayan anlıyordu; belli etmemeye çalışsa da hastalığının elemiyle iki büklüm olduğu her hâlinden belliydi. Yine de ıstırabını gizleyen bir ses tonuyla:

- Ve aleyke's-selâm yâ Resûlallah, diye Resûlullah'a mukabelede bulundu.

Mukabelede bulunmuştu bulunmasına ama Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*

gözüne ilişen manzara o kadar rikkatine dokunmuştu ki gözlerinin içi doldu; zira dünün zengin ve uluslararası ticaret yapan varlıklı kadını Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, bir deri bir kemik kalmış, ateşler içinde ve tir tir titriyordu!

Göz göze gelmişlerdi.

Dil sükût etmiş, yine gözler konuşuyordu!

Dünya adına yolun sonuna geldiğinin farkındaydı; bakışlarında, dünya kadar düşman karşısında Allah Resûlü'nü yalnız bırakacak olmanın endişeleri gizliydi. Bu nasıl bir muhabbetti ki giderken bile O'nu düşünüyordu!

Gözü arkada gidiyordu; zira gönlünün gülü Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Mekke'nin en ifrit günlerini yaşıyordu!

Bu nasıl bir bağ, bu nasıl bir bağlanmaydı ki ölümü, ölüm ötesini unutmuş, bilerek ve isteyerek yolunu birleştirdiği Efendisi'nin başına geleceklerin derdine düşmüştü! Üstelik Ebû Tâlib de yoktu; O'na kim sahip çıkacak, ıstırap yutkunup sıkıntıyla iki büklüm olduğu demlerde:

- Endişe etme, diye başlayıp O'nu kim teselli edecekti!

Sadece bakışların konuştuğu bu birkaç saniye içinde o kadar yoğun bir duygu alış verişi olmuştu ki Resûlullah da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hislenmiş, giderken bile kendini düşünen bu kerim zevcine hayranlıkla bakıyordu.

İlk günden beri yapması gerekenleri hiç arızasız ve bihakkın yapmıştı.

En başta bunun şâhidi, Habîbullah'tı *(sallallahu aleyhi ve sellem)*.

Mâmelekini Allah yolunda tüketmiş, Allah'ın davası için her şeyini ortaya koymuştu!

Bir canı kalmıştı!

Onu da verecekti!

Mihnet günlerinin "ana" kadını Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, gül devrini göremeden gidiyordu! Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* eliyle Allah'ın *(celle celâlühû)*, Câhiliyye'den kalma ne kadar olumsuzluk varsa hepsini temizleyeceğinden ve yerine, dupduru günleri ikâme edeceğinden hiç şüphesi yoktu; henüz o günleri görememişti ama emarelerine şahit olmanın huzuruyla gidiyordu. Zira o güne kadar şahit olduğu kar çiçekleri, gelecek devâsa bir baharın en açık müjdecileriydi!

Üstelik o, neticeyi göreyim düşüncesine hiç kapılmamıştı; onun hedefi, yaşadığı sürece sebeplere riayet etmek ve cehdini ortaya koyup Allah yolunda olmaktı. Tohum ekerken adımlarını, hasat mevsimine göre ayarlamamış ve gayretlerini, ektiği tohumun başağını devşirmeye bağlamamıştı. Önemli olan bu tohumun ekilmesiydi ve şimdi o, hasadını başkalarına bırakarak gidiyordu.

Onun için içi rahattı; Resûlullah'ın gözlerine bakarken Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile vedalaşıyor, dünyaya da el sallıyordu!

Bir minnet duygusuyla yanına yaklaştı Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve aynı zamanda kerîm zevcinin kadr ü kıymetini ifade sadedinde mübarek dudaklarından şu cümleler dökülmeye başladı:

- Aslında sen bunları yaşayacak bir kadın değildin ey Hadîce! Sırf benimle beraber bu işe baş koyduğun için sen de bunlara katlanmak zorunda kaldın! Ancak unutma ki Allah *(celle celâlühû)*, her sıkıntı ve zorluğun arkasından, mutlaka hayr-ı kesîr murâd etmiştir!”[290]

Şartların yıprattığı Nûr Kadın için bu, dünyanın en büyük iltifatıydı; iliklerine kadar huzur yudumluyordu!

Resûlullah’ın bir de müjdesi vardı; Hazreti Hadîce için bir adım sonrasının, Cennet olduğunu söylüyordu![291]

Bu arada başını, mübarek dizlerinin üzerine koymuştu; belli ki son arzusu, Cennet-i Cinân’a uçup giderken Resûlullah’ın bedenini basamak yapmaktı.

Evet, Resûlullah’ın *(sallallahu ve sellem)* altı çocuğunun annesiydi; ancak hakikatte o, aynı zamanda 25 yıldır bütün mü’minlerin annesiydi! Fakat dünya kulağıyla bunu duyamadan gidiyordu.

Derken, o nâzenîn ve nahîf eli, Efendimiz’in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mübarek elinden kayıverdi!

Hira’daki vuslat Kadîr Gecesi’nde başlamıştı ve o günden bu yana kadr ü kıymet bilen birisi olarak Hazreti Hadîce’yi *(radıyallahu anhâ)* Allah *(celle celâlühû)*, yine bir Kadîr Gecesi’nde huzuruna alıyordu.

Ruhunun ufkuna yürüdüğü gün, 65 yaşındaydı.[292]

Emânet olarak Resûlullah’a, bir Ümmü Gülsüm bir de Fâtıma’yı bırakmıştı.

Hazreti Hadîce’nin vefatı, mü’min olan herkesi üzmüştü üzmesine ama kadere rıza da bir mü’min duruşuydu.

Onu, kendisinden sonra ilk Müslüman olan kadın, Hazreti Abbâs’ın hanımı Ümmü Fadl ile başından beri yanından ayrılmayan Ümmü Eymen yıkadılar.[293]

Boynu bükük ashâb, baş tacı bir “ana” bildikleri emâneti alıp Hacûn’a getirdiler.

Kazılan mezara Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bizzat indi ve ebedî yurdun ilk kapısı olan kabrine onu kendi elleriyle yerleştirdi.[294]

Kapatılan mezarın üzerine Resûlullah da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* toprak atıyor, ardından mübarek elleriyle bu toprağa şekil veriyordu.[295]

Kendi elleriyle toprağa emânet ettiği oğulları Kâsım ve Abdullah’tan sonra Habîb-i Kibriyâ Hazretleri *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, şimdi anneleri Hazreti Hadîce’yi de Hacûn’a emânet etmiş olarak yeniden Kâbe’ye dönüyordu.

Şu da bir gerçek ki Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* için hiç unutulmayacak bir emânetti.

285 İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2482. Bu tarih, 3 yıl süren boykot yıllarının bittiği, Benî Hâşim'in Şi'b'den çıktığı, ardı ardına Ebû Tâlib ve Hazreti Hadîce'nin vefat ettiği 619 yılıdır ki bundan dolayı söz konusu bu yıla "Hüzün Senesi" denilmiştir.

286 Hazreti Hadîce'nin *(radıyallahu anhâ)* vefatının, Ebû Tâlib'in vefatından önce olduğunu söyleyen kaynaklar da vardır. Bkz. Beyhakî, *Delâil* 2/353; İbn-i Kesîr, *Bidâye* 2/122; Belâzurî, *Ensâb* 1/273, 2/34; Makrizî, *İmtâu'l-Esmâ* 1/45

287 İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/253; İbn-i Asâkir, *Târîh* 66/338; Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 2/435

288 Ebû Tâlib'in vefatından bahsederken kaynaklar onun, Şevvâl'in ortası, sonu veya Zi'l-Kâde ayının başlarında vefat ettiğini söyler. Belâzurî, *Ensâb* 1/273, 2/34; Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 2/428. Bazı kaynaklar ise Hazreti Hadîce'nin, Ebû Tâlib'in vefatından 35 gün veya 55 gece sonra ruhunu teslim ettiğini söylemektedir. Bkz. Beyhakî, *Delâil* 2/353; Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 2/434

289 Hadîce Validemiz'in vefat ettiği zamanı anlatan kaynaklar, "hicretten 1 (Hâkim, *Müstedrek* 4/179 (4889), 4 veya 5 (İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/546) yıl önce", "Ebû Tâlib'in vefatından 1 ay 5 gün önce" (Zehebî, *Siyer* 2/112), "Ebû Tâlib'in vefatından 3 gün sonra" (Zehebî, *Siyer* 2/112), "Âişe'nin evliliğinden 4 yıl önce" (İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/546) "Efendimiz'in bi'setinden üç yıl sonra Şevvâl ayında" (Mes'ûdî, *Mürûcü'z-Zeheb* 2/249) "namaz farz kılınmadan (İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/86; Zehebî, *Siyer* 2/111, 117) ve mirac'dan önce" (İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2482) gibi ihtilaflı bilgilere yer vermektedir. Elbette bu türlü tarihlendirmelerin çok üzerinde durulmadığı o günlerde birkaç ay, hatta yıl farkının olması doğal karşılanabilir. Ancak bunca farklılığa rağmen genel kabul gören tarih onun, hicretten 3 yıl önce ve risâletin 10. yılının yılının Ramazan ayında vefat etmiş olmasıdır. Bkz. Buhârî, *Menâkıbü'l-Ensâr* 44; Hâkim, *Müstedrek* 4/179 (4890); İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/49; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2482; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/86; Zehebî, *Siyer* 2/112, 117; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/545

290 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 9/218

291 Buhâri, *Menâkıb* 80; Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 12

292 İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/86; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2481, 2482; Zehebî, *Siyer* 2/111, 112; İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/194.

293 Belâzurî, *Ensâb* 1/273, 2/34

294 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/18.

295 O günden sonra öylesine sıkıntı ve üzüntü yaşandı ki Ebû Tâlib'in ardından Hazreti Hadîce'nin de *(radıyallahu anhâ)* dünyaya veda ettiği bu yıla "hüzün yılı" denildi. Ve Allah'ın öyle bir lütfu oldu ki böyle bir hüznün tesellisi, sema kapılarını Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* açan isrâ ve mi'râc oldu!

Hazreti Hadîce Sonrası Mekke

Hazreti Hadîce'nin yokluğu bir hicrandı ve ayrılığı Allah Resûlü'ne de çok dokunmuştu. O'nu *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mahzun ve mükedder gören bir sahâbî:

- Yâ Resûlallah, demişti. "Görüyorum ki Hadîce'nin yokluğundan dolayı sanki üzüntüden iki büklüm gibisin!

Bamteline dokunmuştu. Hem, doğru söze ne denirdi; bunun üzerine:

- Evet, dedi Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, şunları söyledi:

- O çocuklarımın anası, evimin de hanımefendisiydi!

Onun arkasından o kadar üzüntü duymuştu ki uzaktan Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu halini müşahede edenler başına bir şey geleceğinden endişe eder olmuşlardı.

Her şey, Hazreti Hadîce'yi hatırlatıyordu; her sıkıntılı hâdisede gözler onu arıyor, akıllara da ilk o geliyordu!

Diğer yandan hâtıralarıyla o kadar canlıydı ki sanki hiç ölmemiş ve yan odada yaşıyor gibiydi!

Bir gün Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yere dört tane çizgi çizmiş ve arkasından ashâbına:

- Bu nedir bilir misiniz, diye sormuştu. Huzurda bulunanlar:

- Allah ve Resûlü daha iyi bilir, dediler. Bunun üzerine Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdular:

- Cennet ehli kadınların en faziletlileri dört tanedir; Hadîce Bint-i Huveylid, Fâtıma Bint-i Muhammed, Meryem Bint-i İmrân ve Firavun'un hanımı Âsiye Bint-i Mezâhim![296]

Başka bir gün de mübarek elleriyle önce semayı, ardından da yeri işaret ederek, aynı muhtevayı şu şekilde ifade etmişti:

- Göklerin en hayırlı kadını, İmrân'ın kızı Meryem, yeryüzünün en hayırlı kadını ise Huveylid'in kızı Hadîce'dir![297]

İlk insandan bu yana pek çok erkeğin, risâlet ve velâyetin gölgesi altında kemâle erdiğini anlatan Fahr-i Rusül Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, şöyle devam etmişti:

- Kadınlardan kemale eren ise sadece Meryem Bint-i İmrân, Firavun'un hanımı Âsiye ve Hadîce Bint-i Huveylid'dir![298]

Derinlemesine bakıldığında Hazreti Meryem ve Firavunun hanımı Âsiye ile Hadîce Validemiz arasında ilginç benzerlikler göze çarpıyordu. Zira bu üç kadının kaderi birbirine çok benziyordu; her şeyden önce üçü de ilkleri temsil ediyordu! Aynı zamanda bu üç kadın, Allah'ın risâlet vazifesiyle gönderdiği üç önemli peygamberin en büyük destekçisi olmuşlardı; onları tasdik etmiş ve himayelerine alarak kefil olmuşlardı. Hazreti Mûsâ'yı öldürmek istediğinde Firavun'u düşüncesinden vazgeçiren ve ona kefil olan,

hanımı Âsiye idi. İnsanların hedefi olduğunda Hazreti Îsâ'ya ilk sahip çıkan da Hazreti Meryem'den başkası değildi. Şüphesiz canı ve malını önüne koymak suretiyle Allah Resûlü'ne sâhip çıkan, bütün kredisini ortaya koyarak her şeyine kefil olan da Hazreti Hadîce olmuştu.

Anne yokluğuna alışmakta zorlanan boynu bükük Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*,[299] bir gün Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanına gelmiş ve âkıbetini merak ettiği annesini sormuştu:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Annem Hadîce şimdi nerede?"

- Kamıştan bir köşkün içinde!

- Şu bildiğimiz kamış mı?

- Hayır, hayır! İnci, yakut ve mercanlarla bezenip süslenmiş kamış![300]

---

296 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 1/293 (2668); Hâkim, *Müstedrek* 3/174 (4754); Taberânî, *Kebîr* 22/47 (1019); Tahavî, *Müşkilu'l-Âsâr* 1/152 (128).

297 Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 12

298 Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 12; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 9/218. Bu beyanlarının sonunda Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Âişe'nin diğer kadınlara karşı konumu, diğer yemekler yanında tirit gibidir!" buyurmuş ve Âişe Validemiz'i nazara vermiştir. Bkz. Buhârî, *Enbiyâ* 32, 46; Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 12

299 O gün Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)* 15 yaşında genç bir kız idi.

300 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 9/223

Havle Bint-i Hakîm'in Teklifi

Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* hatıralarıyla çok canlıydı ama hayat devam ediyordu. Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, 50 yaşını geride bırakmıştı; hicranla geçen bu günlerde, aynı zamanda kızlarına hem annelik hem de babalık yapıyordu!

Üstelik şartlar çok çetindi ve Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* omuzlarında, risâlet gibi bir vazifenin ağırlığı vardı. Bunun için çoğu zaman evinden uzaklaşmak zorunda kalıyor, hatta günlerce geri gelemediği ve kızlarını göremediği zamanlar oluyordu.

Diğer taraftan yakın körlüğü yaşayan ve bir türlü gerçekle yüzleşmeyi kabul etmeyen Mekkelilerin baskısı, her geçen gün daha çok hissediliyordu! Sabah evden çıkınca akşama dönme garantisi olmadığı gibi akşam eve giren mü'min de sabaha sağ-sâlim çıkacağından emin değildi!

Resûlullah'ın evine, hâne halkına sâhip çıkacak, ev işlerini evirip çevirecek ve kızlarına da annelik yapacak bir eş lazımdı.[301]

Ashâb-ı kirâm da bunu görüyor, aralarında konuşuyor ama bir türlü cesaret edip de kendisine söyleyemiyorlardı! Nihayet ashâbdan Osmân İbn-i Maz'ûn'un hanımı Havle Bint-i Hakîm,[302] cesaretini toplayıp bir gün Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanına geldi ve konuyu Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* açtı:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Görüyorum ki Hadîce'nin yokluğundan sonra büyük bir üzüntü içindesin; hâlâ onun bıraktığı boşluğu yaşıyorsun!"

Doğru söylüyordu; 25 yıllık samimiyet ve sadakat dolu bir hayat, hele Hazreti Hadîce gibi bir eş, öyle kolay kolay unutulamazdı! Ondan bunları duyan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bamteline dokunan Hazreti Havle'ye döndü ve Hazreti Hadîce'yi *(radıyallahu anhâ)* kastederek:

- O, çocukların annesi ve evin de mürebbisiydi, buyurdu.

Ne müthiş bir bağdı; bakakalmıştı Hazreti Havle! Her şeyini Allah ve Resûlulü'ne adayan Hadîce'ye ne gamdı; arkasında onu böylesine seven bir Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vardı!

Kendini toparladı Hazreti Havle ve:

- Niçin evlenmiyorsun, yâ Resûlallah, dedi. "Evlenmek istemez misin?"

Olması gerekeni söylüyordu ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onun bu samimi teklifine:

- İyi de kiminle, diye mukabelede bulundu. Hazreti Havle, hazırlıklıydı; soruya soruyla cevap verdi:

- Bekâr mı istersin dul mu?

Tavırlarında, "Yeter ki sen kabul et, gerisi kolay!" cevabı gizliydi. Bunun üzerine Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, önce bekârın kim olduğunu sordu. Aldığı cevap:

- İnsanlar arasında en çok sevdiğin Ebû Bekir'in kızı Âişe, şeklindeydi.

Hazreti Ebû Bekir'i de kızı Âişe'yi de çok iyi tanıyordu; yıllar öncesinden Cibrîl-i Emîn'in müjdesini verdiği isimdi. Ancak O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Allah'ın bir sır olarak kendisine âyân ettiği bu meseleden, bugüne kadar kimseyi haberdar etmemişti.[303]

İkinci alternatifi de öğrenmek için Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hazreti Havle'ye sordu:

- Peki, dul kim?

Gelen cevap netti:

- Sana iman edip de getirdiklerini tasdik eden Sevde Bint-i Zem'a!

Hazreti Sevde'yi de tanıyordu Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*. Zira aynı zamanda Ümmü'l-Esved künyesiyle bilinen Hazreti Sevde,[304] Hakîm İbn-i Hizâm'ın ana-bir kız kardeşi ve dolayısıyla da Hazreti Hadîce'nin yeğeni oluyordu. 25 yıllık hayat arkadaşının emânetlerine sahip çıkmada ondan daha güzel ve candan bir alternatif olamazdı!

Üstelik Mekke'nin en çetin günlerinde iman etmiş ve dinini daha rahat yaşayabilmek için kocası Sekrân İbn-i Amr ve kardeşi Mâlik İbn-i Zem'a[305] ile Habeşistan'a hicrete gitmiş fedâkâr, ağırbaşlı, güvenilir ve oturaklı bir kadındı. Çile ve mihnetlerle dolu bir hayat yaşamış, her şeye rağmen inançlarından hiç taviz vermemişti.

Yeniden Mekke'ye geri döndüklerinde kocası Sekrân da *(radıyallahu anh)* vefat etmiş ve beş çocuğuyla birlikte ortada kalakalmıştı!

Diğer yandan Hazreti Sevde *(radıyallahu anhâ)*, İslâm'a düşmanlıkta başı çeken bir ailenin baskıları altındaydı; zira, "Kureyş'in hatibi" olarak bilinen Süheyl İbn-i Amr, kocası Hazreti Sekrân'ın kardeşi oluyordu. Başından beri kendilerine ateş püsküren Süheyl İbn-i Amr'ın baskılarından bunalmış ve kocası Hazreti Sekrân'la birlikte Habeşistan'a öyle gitmişlerdi. Şimdi kendisine kol-kanat gerecek Hazreti Sekrân da yoktu ve bu evde kalması, onun için yeni bir kaos demekti! Diliyle sürekli ısıran bir adamdı Süheyl İbn-i Amr ve Ebû Huzeyfe ile evli olan kızının da Habeşistan'a gidişi, onu çileden çıkarmış, oğlu Abdullah'ın da Müslüman olduğunu duyunca küplere binmişti. Habeşistan dönüşü oğlu Abdullah'ı hapsetmiş, işkence üstüne işkencelerle canından bezdirmiş ve nihayet Hazreti Ammâr gibi ona da kelime-i küfrü söyletmişti! Bütün bunlar, Hazreti Sevde'nin gözleri önünde cereyan ediyordu. Kısacası o gün, zâlim mi zâlim bir adamdı Süheyl![306]

Üstelik kardeşi Abd İbn-i Zem'a da amcası Süheyl ile birlikte hareket ediyor ve Hazreti Sevde'ye hayat hayat hakkı tanımıyordu!

Kısacası onun, hayatı kendisine zehir eden bu ailede rahat yüzü görme imkânı hiç yoktu!

50 yaşını aşkın ve biraz da kilolu, üstelik beş çocuk annesi Hazreti Sevde'nin *(radıyallahu anhâ)*, yeni bir evlilik yaparak bu sıkıntılardan kurtulması zor gözüküyordu. Öyleyse böyle bir kadınla evlenmek, çok yönlü bir "hayır" ve "maslahat" anlamı taşıyordu; Hazreti Havle'nin[307] bu teklifi, hem onun sıkıntılarını çözecek hem de Resûlullah'ın evinde yeni bir

düzenin kurulmasına vesile olacaktı. Ancak muhatapların bu işe nasıl bakacağı belli değildi; onun için Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Havle'ye *(radıyallahu anhâ)*:

- Öyleyse git ve her ikisine de konuyu aç, buyurdu.

Resûlullah'ın olurunu alır almaz ilk önce Hazreti Sevde'nin kapısına giden Havle Bint-i Hakîm'in sevincine diyecek yoktu; hayatının en güzel işine vesile olmak üzereydi! Geldi ve Hazreti Sevde'ye, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evlenme konusunu açtı:

- Haydi, diyordu. "Ne hayırlı, bereket ve yümünlü bir kadınmışsın ki başına talih kuşu kondu!"

Onun hâl ve hareketleri yanında söylediği bu cümleyi duyan Hazreti Sevde donakalmıştı! Kendini toparladı ve hemen sordu:

- Hayırdır! Nedir bu?

- Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kendisiyle evlenip evlenmeme hakkındaki kanaatini almak üzere beni sana gönderdi!

Aman Allah'ım! Bu ne servet bu nasıl bir lütuftu! Yarınlar adına endişelerle iki büklüm olduğu bir sırada Allah *(celle celâlühû)*, önüne nasıl bir kapı aralamış ve onu, en sevgili kuluna "eş" tayin etmişti!

Hemen aklına, gördüğü rüyalar ve kocası Sekrân'ın *(radıyallahu anh)* onları te'vil edişi geldi. Zira Sevde Bint-i Zem'a *(radıyallahu anhâ)*, bugünün rüyasını görmüş bir kadındı; bir gün Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* rüyasına teşrif etmiş, yanına doğru geliyordu! Yaklaştı yaklaştı ve nihayet yanına kadar gelince, mübarek ayağını onun omuzuna koydu!

Bir anlam verememişti ama uyandığında, Resûlullah'ın teşrifinden dolayı önemsediği bu rüyayı kocası Hazreti Sekrân'a da anlattı; Hazreti Sekrân, rüyanın dilinden anlıyordu ve çok netti:

- Şayet senin bu rüyan sâdık ise ben gidiciyim, ölümüm yakın demektir ve benden sonra sen, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evleneceksin![308]

O gün de şaşırmıştı; ancak hiç ihtimal vermemiş, üzerinde durmamıştı!

O günlerde bir rüya daha görmüştü; yatağına uzanıp istirahat ettiği bir esnada, yukarıdan bir ay doğuvermiş ve üzerine doğru gelmeye başlamıştı!

Bu rüyayı da kocasına anlatmış, o gün de benzeri bir cevap almıştı; Hazreti Sekrân'ın yorumu yine aynı istikametteydi:

- Şayet bu rüyan da sâdık ise çok yakında ben öleceğim ve sen de benden sonra evleneceksin, demektir.

Zaten bu yorumu yaptıktan sonra Hazreti Sekrân hastalanmış, hastalığı da uzun sürmemiş ve vefat etmişti.[309]

Kendini rüyada gibi hissediyordu; ancak bu seferki rüya değil, gerçeğin tâ kendisiydi! Böyle bir teklife, hiç hayır denilir miydi! Zira bu, her türlü kıymetin uğrunda fedâ edildiği

Allah Resûlü'yle aynı yastığa baş koymanın teklifiydi! Onun için Havle Bint-i Hakîm'e döndü ve hemen:

- Evet, elbette isterim, dedi.

Ancak, bu kararı tek başına veremezdi. Yaşlı bir babası vardı ve öncelikle onun "oluru" alınmalıydı. Fakat buna cesareti de yoktu. Yine iş, Hazreti Havle'ye *(radıyallahu anhâ)* kalıyordu ve onu:

- Babama gitsen de konuyu ona açsan, diyerek Hazreti Havle'yi babası Zem'a İbn-i Kays'a gönderdi.

Yaşlı adamın yanına gelen Hazreti Havle *(radıyallahu anhâ)*, selâm vererek işe başladı; Müslüman olmadığı için ona, Câhiliyye günlerinde kullanılan şekliyle selâm vermişti. Sesi duyan ve selâmı alan ihtiyarın ilk tepkisi:

- Kim o, şeklindeydi.

- Havle Bint-i Hakîm!

- Ne istiyorsun! Niye geldin?

Bütün cesaretini toplayan Hazreti Havle, ihtiyarın hayır diyemeyeceği bir ses tonuyla:

- Beni, Abdullah'ın oğlu Muhammed gönderdi; kızın Sevde'yi kendisine "eş" olarak istiyor, dedi.

- Abdullah'ın oğlu Muhammed, diye tekrarladı. Bu ismi duyar duymaz kendisine yeniden çeki düzen verircesine toparlandı ve:

- Kerem sahibi ve denk birisi, dedi. Ardından da Hazreti Sevde'yi kastederek sordu:

- Peki, senin arkadaşın buna ne diyor?

- Onun kanaati de müspet!

- Öyleyse, onu bana çağır bakayım![310]

Şüphesiz ki bu tepkiler, söz konusu evlilik konusunu onayladığı, babasının da bu işe müspet baktığı anlamını taşıyordu.

Hiç vakit kaybetmeden Havle Bint-i Hakîm, Hazreti Sevde'nin yanına koştu ve kendisini babasının beklediğini söyledi; bir taraftan da ona:

- Senin iş tamam, diyordu!

Bir müddet sonra Hazreti Sevde, baba huzurundaydı. Yaşlı Zem'a, Hazreti Havle'yi göstererek sordu:

- Bu kadın seni, evlenmek için Abdullah'ın oğlu Muhammed'in talep ettiğini söylüyor. Bilirim ki O, kerem sahibi ve bu iş için denk birisidir; O'nunla seni evlendirmemi ister misin?

Bu, daha baştan cevabı belli olan bir soruydu. Başını öne eğen Hazreti Sevde, “Evet, istiyorum!” manasında sallıyor ve mahcup bir edâ ile:

- Evet, diyordu.

Muhatapların onayladığı ve evlilik için de herhangi bir problemin olmadığı yerde meseleye “Evet!” demek düşerdi ve Zem’a da bunu yaptı; Havle Bint-i Hakîm’e döndü ve Efendimiz’i *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kastederek:

- Öyleyse, dedi. “O’na söyle de istemeye gelsin!

Evlilik için herhangi bir engel kalmamıştı ama Hazreti Sevde’nin bazı endişeleri vardı; Allah Resûlü’nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanına geldi ve endişelerini dile getirdi. Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Bu evliliğe engel olan ne var, diye sorunca:

- Vallahi de yâ Resûlallah, dedi. “Endişelerim seninle ilgili değil; çünkü sen, benim için yeryüzündeki en sevgilisin!”

Sonra da beş[311] çocuğunu kastederek:

- Ancak şu çocuklar var ya, dedi. “Sabah akşam onların, senin başını ağrıtacaklarından endişe ediyorum!”

Habîb-i Kibriyâ Hazretleri sordu:

- Peki, bundan başka bir endişen var mı?

- Hayır! Vallahi de yok!

- Allah *(celle celâlühû)*, sana merhametiyle muamele etsin, buyurdu Fahr-i Âlem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve devam etti:

- Develerin sırtına binen kadınların en hayırlısı Kureyş kadınlarıdır; küçüklüğünde çocuklarına karşı merhamet ve şefkatli, evli oldukları kişilerin hukukuna riayet hususunda da çok dikkatlidirler!

Endişeleri ortadan kalkan Sevde Validemiz:

- Yâ Resûlallah, dedi. “Öyleyse evliliğimle ilgili kararı verme yetkisi tamamen sendedir; ne diyorsan o olsun!”

Habîb-i Ekrem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ona yol gösterme babında:

- Seni evlendirmesi için kabilenden birisine yetki ver, buyurdu ve o da kavminden Hâtıb İbn-i Amr’ı vekil tayin etti.

Şimdi meselenin bütün ayakları tamamdı ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Zem’a İbn-i Kays’ın yanına geldi. Bu arada Hâtıb İbn-i Amr da gelmişti ve aile büyüklerinin hazır olduğu bu mecliste Hazreti Sevde *(radıyallahu anhâ)* ile Resûlullah’ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evliliği karara bağlanıp ilan edildi.

Bu sırada, o âna kadar Mekke dışında olan kardeşi Abd İbn-i Zem'a gelmiş, evlilik haberini duyar duymaz üzerine başına toprak saçmaya başlamıştı! Kendi iradesi dışında kız kardeşinin, Muhammedü'l-Emîn *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile nikâhlanmasını istemiyor, aksi halde üstüne başına toprak saçarak tepkisini dile getireceğini söylüyordu. Amcası Süheyl de ona destek çıkıyor ve her zamanki gibi şiirin dilini kullanarak böyle bir evliliğin olmaması gerektiğini haykırıp duruyordu!

Ancak iş işten geçmişti!

Hatta bu evliliğin en önemli semeresi, o gün bu tepkiyi gösteren Abd İbn-i Zem'a'nın Müslüman olmasıydı.[312]

Böylelikle Hazreti Hadîce'den sonra Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yine yaşlı ve beş çocuğu olan dul bir kadınla evlenmiş oluyordu.[313]

---

301 O günün toplumunda evlilik, günümüz şartlarına göre çok farklı, çok sade ve kolay cereyan ediyordu. Bilhassa eşi vefat eden hem erkek hem de kadın, hiç vakit geçirmeden yeniden evlenir ve kendine yeni bir yuva kurardı.

302 Faziletleriyle tanınan ve sâliha bir kadın olan Havle Bint-i Hakîm'in nesebi, Efendimiz'in dedelerinden Kusayy İbn-i Kilâb'da birleşiyor ve bu yönüyle Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile akraba oluyordu. Künyesi Ümmü Şerîk olan Hazreti Havle'ye, isim olarak Huveyle de denilmektedir. Kendisini Allah Resûlü'ne hibe etmek isteyenlerdendir. Ancak Efendiler Efendisi bunu kabul etmeyince Osmân İbn-i Maz'ûn ile evlenmiştir. Bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/409; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 3/401; İbn-i Hacer, *İsâbe* 7/621; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/93, 94; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl* 35/164

303 Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 79; Tirmizî, *Menâkıb* 63

304 Babası Zem'a İbn-i Kays, annesi ise Şemûs Bint-i Kays'tır.

305 O gün Habeşistan'a gidenler arasında Mâlik İbn-i Zem'a'nın hanımı Amra da vardı. Hüreyra, Ümeyme ve Ümmü Gülsüm adında üç kız kardeşi vardı. Kız kardeşlerinden Ümmü Gülsüm, Huvaytıb İbn-i Abdiluzzâ ile evliydi. Ve.. günün birinde Mekke'de vefat etti. Bu vefat, hicret sonrasında gerçekleştiği için Sevde Validemiz'in de Mekke'ye gitme ihtimali yoktu. Zira o günün şartlarında Medîne Mekke arası yol, en az 7-8 gün sürerdi ki bu zaman zarfında cenaze bekleyemezdi. Bir farkla ki Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Sevde Validemiz'in kız kardeşi Ümmü Gülsüm için Cennetü'l-Bakî'e geldi ve dört tekbir getirerek orada cenaze namazı kıldı. Bkz. Abdurrezzâk, *Musannef* 3/483 (6409)

306 Mekke fethine kadar bu tavrının artırarak devam ettiren Süheyl İbn-i Amr, fetih sonrasında Müslüman olmuş ve önceki hayatına pişmanlıklarla dolu çok samimi bir hayat yaşamıştır. Bkz. Kesmez, *Fethin Mü'minleri* 191-243

307 Teklif ettiği isimlere bakılınca Havle Bint-i Hakîm'in ne kadar basiretli, ne kadar düşünceli, ne kadar ileri görüşlü ve ne kadar da duyarlı bir insan olduğu anlaşılmaktadır; bir taraftan evinin yükünü kaldıracak birisini teklif ederken diğer yandan hem davasının geleceğini hem de Resûlullah'ın yarınlarını düşünmüş ve Hazreti Âişe gibi genç bir dimağı teklif etmiştir.

308 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/45; Suyûtî, *Hasâis* 1/310

309 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/45; Suyûtî, *Hasâis* 1/310

310 Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hazreti Sevde'yi *(radıyallahu anhâ)*, amcası Vikdân İbn-i Halbes'ten istediği de rivayetler arasındadır. Bkz. İbn-i Hibbân, *Sikât* 1/56

311 Bazı kaynaklar, Hazreti Sevde'nin altı çocuğu olduğunu söylemektedir. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/159; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 6/66

312 Müslüman olduktan sonra Hazreti Abd, o gün yaptıklarından dolayı çok hicâb duyacak, akıl ve mantıkla izah edilemeyecek kadar kerih olan bu davranışından duyduğu üzüntüyü her fırsatta dile getirecektir. Bkz. İbn-i Hanbel, *Müsned* 42/501 (25769)

313 Sevde Validemiz'in, nüktedan bir yapısı vardı ve bazen Efendimiz'in de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tebessüm etmesine vesile olurdu. Bir gece namaz kılarken o da gelmiş Allah Resûlü'nün arkasında saf bağlamıştı. Ancak namaz bir türlü bitmek bilmiyordu ve nihayet Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* selâm verince O'na, "Beni rükûda o kadar

tuttun ki kan boşalacak zannıyla burnumu tuttum!” dedi. Resûlullah’ın namazının uzunluğunu ifade sadedinde söylediği bu cümle karşısında Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tebessüm etmişti.

Hazreti Havle'nin İkinci Adresi

Bir taraftan Hazreti Sevde ve ailesi ile görüşmeler devam ederken diğer yanda Osmân İbn-i Maz'ûn'un *(radıyallahu anh)* hanımı Hazreti Havle *(radıyallahu anhâ)*, Resûlullah'a zikrettiği diğer ismin muhataplarıyla da görüşebilmek için seri adımlarla Hazreti Ebû Bekir'in evine gelmişti. Tarihî bir adım attığının farkındaydı; zira yarınların şekillenmesinde Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, Allah Resûlü'nün yanında bir vezir-i has gibi olacaktı.[314]

Çok önemli bir haber getirdiği daha kapıyı çalışından belliydi ve kendisine kapıyı açan, zikredilen adayın annesi Ümmü Rûmân'a:

- Müjde ey Ümmü Rûmân, dedi. "Allah'ın sana olan bereket ve ihsanının bolluğuna hele bir bakıver; bu ne saâdet!"

Gelişmelerden habersiz olan Ümmü Rûmân, şaşırmıştı ve bu şaşkınlıkla:

- Neden ki! Neyin müjdesi, diye sordu. Zaten Hazreti Havle de bu soruyu bekliyordu ve ekledi:

- Beni size, kızınız Âişe'yi[315] kendisine istemem için Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gönderdi!

Bundan daha büyük bir saâdet olabilir miydi? Yoluna canını kurban etmeye hazır olduğu Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kızına tâlip oluyordu! Sevincinden ne diyeceğini bilemez hâle gelen Ümmü Rûmân, uçacak gibiydi. Ancak bu sevincine gölge düşürecek bir husus vardı; kızın babası Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, Âişe'yi oğlu Cübeyr'e isteyen Mut'im İbn-i Adiyy'e söz vermişti.[316] Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, bir kere söz verdi mi dünya başına üşüşse sözünden caymayan, sözünün eri bir adamdı. Üzüntüyle birlikte:

- Ben de bunu isterim; ancak Ebû Bekir'i beklemen lazım; zaten o da gelmek üzeredir, dedi.

Bir müddet sonra eve Hazreti Ebû Bekir de gelmişti gelmesine ama kendisini karşılayan hanımı Ümmü Rûmân'da, her zamankinden farklı bir hâl vardı. Çok geçmeden evde başka bir kadının daha varlığından haberdar oldu; kendisine:

- Yâ Ebâ Bekir, diyordu. "Hele, Allah'ın sana olan şu hayır ve bereketine bir bakıver!"

O da şaşırmıştı ve bu cümlenin arkasından gelecek sürprizi beklemeye durdu; Havle Bint-i Hakîm'e, "Madem öyle, anlat da görelim!" dercesine bakıyordu.

Ümmü Rûmân'a anlattıklarını Hazreti Ebû Bekir'e de anlattı Hazreti Havle. Canından azîz bildiği Resûlullah'a kızını vermekten daha büyük bir bahtiyarlık olamazdı! Ancak içten içe kendini yiyip bitiren bir kurt vardı; kendisini Resûlullah'a o kadar yakın hissediyordu ki bu kadar candan iki dostun birbiriyle böyle bir akrabalık kurmasının uygun olup olmayacağını düşünüyordu. Zira dünden bu yana gelenek bunu emrediyor, bunun aksini yapanlar hoş karşılanmıyordu. Onun için kızı Âişe'yi kastederek:

- O, Resûlullah için uygun olur mu ki, dedi. "Şüphesiz o, O'nun kardeşinin kızı!"

Evet, bir problem gibi duruyordu ama bu problemi çözmek de yine Hazreti Havle'ye düştü.

Hazreti Havle *(radıyallahu anhâ)* yeniden Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* huzurundaydı; haberi duyan Ebû Bekir ailesinin sevincini anlattıktan sonra Sıddîk-i Ekber'in yaşadığı tereddütten bahsetti Habîb-i Kibriyâ Hazretleri'ne. Gerçi, "Evet!" diyen Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* olduktan sonra böyle bir tereddüde gerek yoktu! Ancak yine de Fahr-i Kâinat Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Havle'yi yeniden Ebû Bekir ailesine gönderdi. Gönderirken de şunları tembih ediyordu:

- Git ve ona de ki, "Ben senin, sen de benim kardeşimsin; ancak bir şartla ki bu, İslâm kardeşliğidir ve senin kızınla benim nikâhlanmamda bir engel yoktur; o, bana helâldir![317]

Resûlullah'ın mesajını alan Hazreti Havle *(radıyallahu anhâ)*, yeniden Hazreti Ebû Bekir'in evine geldi ve bütün netliğiyle Ebû Bekir ailesine her şeyi bir bir anlattı.

Gözlerinin içi gülüyordu Hazreti Ebû Bekir'in. İslâm davasında bu kadar yakınlığa şimdi bir de akrabalık eklenecekti. Ancak bir problem daha vardı:

- Bir müddet bekle; geliyorum, dedi ve dışarı çıkıp gözden kayboldu. Belli ki Mut'im İbn-i Adiyy ile konuşmaya gidiyordu.

Son karar için, Ebû Bekir'in gelişini beklemekten başka çare yoktu.

---

314 Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)*, sonraki yıllarda İslâm adına edâ ettiği misyona bakıldığında Hazreti Havle'nin *(radıyallahu anhâ)*, müthiş bir feraset örneği sergileyerek ne kadar önemli bir adım attığı daha iyi anlaşılmaktadır. Zira şayet o olmasaydı bugün bizler, tefsir, hadis, fıkıh, tarih gibi ilimler adına bildiğimizin yarısını öğrenememiş olacaktık! Onun gibi deha ötesi bir fıtratı erken keşfedip Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile irtibatlandırmak, yine deha ötesi sezilere sahip Hazreti Havle gibi samimi bir mü'mine nasip olmuş müthiş bir bahtiyarlıktır!

315 Gerek aile fertlerinin yaşları ve onlarla Hazreti Âişe arasındaki yaş farkı gerekse bu evlilik sürecinde yaşanan hemen her şey, o gün Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)*, 14 veya 15 yaşlarında bir kız olduğunu göstermektedir ki konuyla ilgili geniş ve kapsamlı bir çalışma, pek yakında okurlarımızla buluşacaktır.

316 Açıkça bu, o gün Hazreti Âişe'nin evlenecek bir çağda olduğu, hatta başka birisi ile bu sürecin başladığını göstermektedir ki bu, Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evlendiği gün onun 17 ve üstü bir yaşta olduğunu ifade etmektedir.

317 Bkz. Hâkim, *Müstedrek* 2/181 (2704); Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 42/501 (25769); Beyhakî, *Sünen* 7/129 (13526)

Mut'im İbn-i Adiyy

Mut'im İbn-i Adiyy'in evine gelen Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, hiç vakit kaybetmeden konuya girdi:

- Kızımız Âişe'yi oğlunuz Cübeyr için konuşmuştuk; aradan bir hayli zaman geçti ve bu arada çok şey değişti![318] Kanaatiniz nedir? Hâlâ bu evliliğin gerçekleşmesini istiyor musunuz?

Hazreti Ebû Bekir'in de dediği gibi bilhassa son yıllarda kanaatinde büyük değişiklikler yaşayan yaşlı Mut'im, net bir şey söylemekten kaçınıyor gibiydi. Ancak Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)* ısrar ediyordu; belli ki nihâî cevabı almadan geri dönmeye niyeti yoktu. Zaten duruşu da bunu ifade ediyordu! Onun için sorusunu bir kez daha tekrarladı ve ısrar etti:

- Cevabınızı bekliyorum!

Durumun ciddiyetini fark eden ve mutlaka bir şey söylemesi gerektiğini anlayan Mut'im İbn-i Adiyy, hanımına döndü ve Hazreti Âişe'yi kastederek ona:

- Bu kızcağız hakkında ne düşünüyorsun, diye sordu. Ya hanımından çekiniyor veya yüzüne "Hayır!" diyemediği Hazreti Ebû Bekir'e olumsuz cevap vermesi için hanımını perde yapmak istiyordu!

Sözün kendine geldiğini gören Ümmü Cübeyr, açık bir tavır takınarak Hazreti Ebû Bekir'e yaklaştı. Bu sırada bir eliyle de oğlu Cübeyr'i gösteriyordu; şunları söyledi:

- Bu delikanlıyı nikâhlayıp sana akraba eylersek, o zaman onu da kendine benzetir, kendi dinini ona da kabul ettirirsin![319]

Aslında bu cümle, her şeyi anlatıyordu. Zaten o gün Hazreti Ebû Bekir'in duymak istediği de bu idi. İbn-i Adiyy ailesinin tahmininin aksine, bu işe en çok sevinen Hazreti Ebû Bekir idi; Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile olan yakınlığa bir de akrabalık bağını ilave etmek için artık engel kalmamıştı! Yaşlı Mut'im'e bir kez daha döndü; maksadı onun da kanaatini almaktı ve sordu:

- Peki, bu işe sen ne diyorsun?

Yüzüne söylemekten çekindiği sözleri hanımının söylemesinden dolayı rahatlayan ve duydukları karşısında hiç de üzülmüşe benzemeyen Hazreti Ebû Bekir'in rahat tavırlarından cesaret alan yaşlı Mut'im, hanımının sözü üzerine beyanda bulunmak istemediğini ifade eden bir tavırla:

- Onun ne dediğini sen de duydun, dedi.[320]

Bunun anlamı, "Bu iş, bitti!" demekti ve aynı zamanda bu, İbn-i Adiyy ailesinin son kararıydı.

Mut'im İbn-i Adiyy'in yanından ayrılıp gelirken Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, âdeta sevinçten uçuyordu! Mesele, tahmin ettiğinden daha kolay çözülmüş ve üstelik işi bozan

taraf da kendisi olmamıştı!

Şüphesiz bu görüşme, sözlülük dönemi sona eren kızı Âişe için olduğu kadar kendisi için de yepyeni bir dönemin başladığını ifade ediyordu!

---

318 Özellikle risâlet geldikten sonra saflar netleşmiş ve Mut'im İbn-i Adiyy, Ebû Cehillerin safında kalmıştı. Üstelik aradan on yıl geçmiş ve bu sürede saflar daha da netleşmişti. Aradan geçen bunca zamana rağmen mesele hiç konuşulmayınca böyle bir tereddüt hâsıl olmuştu ki bu kadar ayrı düşünen iki ailenin söz konusu evliliği onaylama ihtimali yok gibiydi. Demek ki Hazreti Âişe'nin evliliği hakkında Mut'im İbn-i Adiyy ile Hazreti Ebû Bekir'in konuşması, ya risâlet öncesi bir tarih veya İslâm'ın açıktan ilan edilmeye başlanmadan önceki bir dönemde gerçekleşmiş olmalıdır. Aksi halde bugün "Hayır!" diyen İbn-i Adiyy ailesi, daha o günden kararını açıklar ve böyle bir süreç hiç başlamamış olurdu.

319 Ümmü Cübeyr'in bu cümlesi, İslâm'dan duydukları rahatsızlığın açık delilidir ki Hazreti Âişe'yi, İslâm öncesi bir tarihte veya açıktan tebliğ öncesi bir zamanda istediklerini gösterir. İslâm'ın açıktan tebliğ edildiği zaman, Hazreti Ömer'in de Müslüman olduğu sene olan risâletin 5. yılıdır. Şayet Hazreti Âişe, sanıldığı gibi risâletin 4. yılında doğmuş olsaydı, o gün henüz bir yaşında olacaktı ki o gün bir yaşındaki bir kız çocuğunun evliliğinin konuşuluyor olması makul durmamaktadır.

320 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/210 (25810); *Müsnedü Âişe* 312; İbn-i Kesîr, *Sîre* 2/142

Nişan

Beri tarafta Ümmü Rûmân *(radıyallahu anhâ)* ile Hazreti Havle *(radıyallahu anhâ)*, İbn-i Adiyy ailesinden gelecek haberi heyecanla bekliyordu.

Derken Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)* kapıda belirdi ve onlara müjdeli haberi verdi; Hazreti Ebû Bekir'in *(radıyallahu anh)* evi, bir anda hamd ü şükür meclisine dönüvermişti! Gözlerinin içi gülen Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, Hazreti Havle'ye döndü ve rahat bir tavırla:

- İşte şimdi gidip Resûlullah'ı davet edebilirsin, dedi.

Hayatının en hayırlı işini yaptığına adı gibi emin olan Hazreti Havle *(radıyallahu anhâ)*, şimdi de Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* davet etmeye gidiyordu!

Allah Resûlü'nün huzuruna girdi ve o âna kadar muhataplarıyla yaşadığı gelişmeleri aktardı bir bir. Sonra da Ebû Bekir ailesinin kendilerini beklediklerinin haberini verdi Habîb-i Kibriyâ Hazretleri'ne.

Bu sıralarda takvimler, risâletin on ikinci[321] yılının Şevvâl ayını gösteriyordu.

Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ebû Bekir ailesine bu seferki gelişi, öncekilerden çok farklıydı; Allah'ın yazdığı ve kendisine de defalarca bildirdiği bir işe[322] adım atarken hayâ ve edebinden boncuk boncuk ter döküyordu!

Ve.. o gün, dört yüz dirhem mehir[323] zikredilerek bu evliliğin kararı alınmış oldu. Ancak bu, bir nevi nişan mahiyetindeydi; zira evlilik, üç yıl sonra Medîne'de gerçekleşecekti.

Zaten mes'ûliyetinin farkında olan Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, bu güne kadar titizlikle takip ettiği vahiy sürecini bundan böyle çok daha farklı bir gözle izleyecek, olup biten her meseleyi hafızasına kaydedecekti.

Kızını Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* eş olarak yetiştirebilmek için anne Ümmü Rûmân'ın gayretleri de görülmeye değerdi!

Üstelik Resûlullah da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu süreci yakından takip ediyor, hatta devreye girip Ümmü Rûmân'ı, nasıl hareket etmesi gerektiği hususunda uyarıyordu![324]

---

321 Bu nikâhın, hicretten üç yıl önce gerçekleştiğine dair rivayetler de vardır. Bkz. Aynî, *Umdetü'l-Kârî* 1/45

322 Evlilik sonrasında Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hazreti Âişe'ye, Allah'ın bu evliliği kendisine üç kez haber verdiğini ve değişik zamanlarda O'na arz edildiğini söylemiş; o zamanlar, "Allah yazdıysa olur!" anlamında bir tepki verdiğini beyan etmiştir. Bkz. Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 13

323 Bkz. Nesâî, *Nikâh* 66; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/427 (27448)

324 Örnekler için bkz. Hâkim, *Müstedrek* 4/6 (6716)

Hicret

Çocuklarını aklı başında ve olgun birisini bırakan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, etraf kabilelere yönelmiş, onları da İslâm'a davete başlamıştı; panayır panayır dolaşıyor ve Hakk'ı kabullenecek aydın sineler arıyordu. Aynı maksatla Tâif'e de gitmiş, on gün orada kaldıktan sonra büyük sıkıntılarla Mekke'ye dönmüştü.

Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bütün bu olumsuzlukları unutturacak kadar büyük iltifatlara nâil olduğu İsrâ ve Miraç da bugünlerin ürünüydü; gecenin bir ânında Mescid-i Aksâ'ya kadar gitmiş, oradan da semalar ötesinde bir yolculuk gerçekleştirerek aynı gece geri dönmüştü! Muhtemelen Allah *(celle celâlühû)*, Cennet ve Cehennem'ini de müşahede ettirdiği bu demlerde Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Cennet saraylarının sultanı Hazreti Hadîce'yi de *(radıyallahu anhâ)* göstermiş, kendisine neler lütfettiğini aynelyakîn göstermek suretiyle yüreğine su serpmiş, yokluğunda yaşadığı hicranı da teskin etmişti!

Aynı zamanda Hazreti Ebû Bekir'i *(radıyallahu anh)*, "sıddîkiyet" tahtına oturtacak bir gelişmeydi bu. Olup bitenleri, bu ailenin bir ferdi ve Allah Resûlü'nün de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* müstakbel zevcesi olarak Âişe Validemiz yakından takip ediyordu.

Uğramadığı insan, gitmediği kapı yoktu ama Mekkelilerden her geçen gün daha fazla kin ve nefret, daha fazla şiddet görüyordu. Aynı durum, ashâbı için de söz konusuydu! Gerginliği azaltıp tansiyonu düşürmeye matuf gayretlerin de netice vermeyeceği belli olmuştu; ne Velîd İbn-i Mugîre'de en küçük bir yumuşama ne de Ebû Cehil'de insaf vardı!

Dünden bu yana Cibrîl'in getirdiği beyanlar, arkada Nemrut gibi bir Firavun ve Ebû Cehil gibi de bir Tiran'ın olduğu demlerde, bulunduğu yeri terk edip başka bir beldeye hicret etmeyi, "peygamber sünneti" olarak anlatıyordu. Bu açıdan bakıldığında başta Hazreti İbrâhîm ve Hazreti Mûsâ olmak üzere neredeyse hicret etmeyen peygamber yok gibiydi!

Bütün gayretlerine rağmen tiranların cirit attığı ve hemen her gün yeni bir tuzakla karşısına dikildiği Mekke'de bunalan Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bunu yapacaktı! Zaten rüyasını da görmüştü; bu seferki adres, hurma bahçeleriyle çevrili "Yesrib"[325] idi.

Mukaddes göç başlamıştı!

Derken günlerden bir gün Resûlullah da *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hicret için yola koyuldu. Bu müstesna yolculukta yanında, sıddîkiyet makamının yektâsı Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)* vardı! Mâl ü menâl, evlâd ü iyâl ne varsa hepsini Mekke'de bırakmış öyle gidiyorlardı!

Mekke'de kalanlar açısından bu günler, geçmek bilmeyen günlerdi!

Hicretin üzerinde üç ay geçmişti. Ayaklarını yere daha sağlam basmaya başlayan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, hicret esnasında kendilerine rehberlik yapan Abdullah İbn-i Uraykıt ile birlikte Zeyd İbn-i Hârise ve Ebû Râfi'i, geride kalan aile fertlerini de Medîne'ye getirmeleri için Mekke'ye göndermişlerdi! Gelenlerin

yanında, hicret esnasında kullanılacak develer ve ihtiyaç miktarınca para da vardı.[326]

Babasının gönderdiği mektubu okuyan Hazreti Abdullah, Ebû Bekir ailesini, Zeyd İbn-i Hârise ile Ebû Râfi' de Efendimiz'in aile fertleri ile Ümmü Eymen ve Hazreti Üsâme'yi hicrete hazırlıyorlardı!

Günü geldi ve bu yolculuk da başladı; Hazreti Abdullah'ın yanında annesi Ümmü Rûmân ile kardeşleri Esmâ ve Âişe; Zeyd İbn-i Hârise ile Ebû Râfi'in yanında ise Hazreti Sevde, Ümmü Gülsüm ve Fâtıma[327] ile Ümmü Eymen ve oğlu Üsâme vardı.

O gün gönderdiği mektupta Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, diğer aile fertleriyle birlikte kızı Zeyneb'in de gelmesini talep ediyordu. Ancak bu tahakkuk edemedi; zira Hazreti Zeyneb'in kocası Ebu'l-Âs buna izin vermedi ve böylelikle Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hicretle birlikte kızı Zeyneb'den ayrı kaldığı gibi iki torunundan da[328] mahrum bırakılmış oluyordu.

Yaklaşık bir ay sonra Fahr-i Âlem Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Kuba'dan yeni doğmuş bir çocuk getirilmiş ve tahnik[329] yapması istenmişti! Aynı zamanda bu, yüreğe su serpen ve gözü de aydın kılacak bir haberdi; zira bu çocuk, hicret yolcularından Esmâ Bint-i Ebî Bekir'in oğlundan başkası değildi! Yaklaşık 9 gün süren meşakkatli bir yolculuktan[330] sonra Kuba'ya kadar gelmişler ve çocuğunu burada doğurmuştu.

Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sevindiren bir müjde demekti bu ve "Abdullah" adını koyduğu çocuğa, mübarek ağızlarında çiğneyip ezdiği hurmanın suyundan verdi. Aynı zamanda yümün ve bereket adına dua ediyordu.[331]

Bir müddet sonra hem Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hem de Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, aile fertleri ile buluştu ve Medîne'de, Mekke'deki sıkıntılardan uzak yeni bir hayat başlamış oldu.

---

325 Yesrib, Medîne'nin hicretten önceki ismiydi; hicret sonrasında Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu, "Medîne" diye değiştirdi.

326 O gün Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, beş yüz dirhemi Hazreti Ebû Bekir'den borç aldığı ifade edilmektedir. Kadîd denilen yere geldiklerinde Hazreti Zeyd, bu para ile üç deve satın alacak ve yolculuk bu develer üzerinde başlayacaktı. Bkz. Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 9/227; Zehebî, *Siyer* 2/152

327 Bilindiği gibi bu sıralarda Rukayye Validemiz Hazreti Osmân ile evliydi ve o, kocasıyla birlikte hicret etmişti.

328 Hazreti Zeyneb'in oğlu Ali ile kızı Ümâme kastedilmektedir.

329 Tahnik, yeni doğmuş bebeğin damağına anne sütünden önce; hurma, şeker, bal, üzüm gibi tatlı bir gıdanın çalınması ve damağın iyice ovuşturulması işlemine denir.

330 Örnekler için bkz. Taberânî, *Kebîr* 23/183 (296); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 9/366; Tahmâz, *es-Seyyidetü Âişe* 27

331 Bkz. Buhârî, *Menâkıbü'l-Ensâr* 45; Müslim, *Edeb* 25-26; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/54, 206

Evlilik

Bu sırada Mescid-i Nebevî inşa edilmiş ve etrafında yeni bir medeniyet şekillenmeye başlamıştı; zulmün hükümfermâ olduğu Mekke'de Kur'ân'a hasret kalan kulaklar, medeniyete maya olan Medîne semalarından yükselen beş vakit ezan sesiyle uyanıyor ve insanlar, ilâhî kelâmı terennüm etmede âdeta birbirleriyle yarışıyordu!

Beri tarafta, Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Cibrîl-i Emîn gelmiş, Hazreti Âişe'yi kastederek:

- Onu nikâhına al; çünkü o senin ehlindir, demişti.

Çok geçmeden huzura Hazreti Ebû Bekir de geldi:

- Yâ Resûlallah, diyordu. "Ehlinle aynı çatı altında olmanıza mâni olan bir şey mi var?"

- Sadâk,[332] diye cevapladı Efendiler Efendisi. Ancak Hazreti Ebû Bekir için bunun ne önemi vardı! Hemen devreye girdi ve Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kızı Hazreti Âişe'nin mehri için gerekli olan bedeli takdim etti.[333] Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hiç bekletmeden onu Hazreti Âişe'ye gönderdi.[334]

Diğer tarafta, beden itibariyle zayıf bir yapıya sahip olan Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, hicret yolculuğunun akabinde hastalanmıştı.[335] Üstelik hastalık, nahîf bünyesini daha da zayıflatmış, hatta saçları bile dökülmeye başlamıştı. Anne Ümmü Rûmân, kızını bir an önce eski sağlığına kavuşturabilmek için çırpınırcasına koşturuyordu. Nihayet bir ay devam eden bu süreçte Ümmü Rûmân'ın gayretleri netice vermiş ve yeniden eski sağlığına kavuşan Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, bir miktar da kilo almıştı.[336]

Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh), şartları zorluyordu*; yine kendi imkânlarını ortaya koydu ve kızı Âişe ile Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ailecek yaşayabileceği bir mekanın yapımı için ön ayak oldu. Bu gayretler, inşaatı yeni tamamlanan Mescid-i Nebevî'nin hemen bitişiğine iki küçük odanın yapımıyla sonuçlandı; birisinde Hazreti Sevde, diğerinde ise Hazreti Âişe kalacaktı!

Hicretin üzerinden sekiz ay[337] geçmiş, Şevvâl[338] ayına gelinmişti. Önceden planlandığı şekliyle anne Ümmü Rûmân,[339] kızı Âişe'yi yanına aldı ve Ensâr kadınlarının toplandığı meclise getirdi. Dünyanın en bahtiyar gelin adayını gören ve ardından gıpta ile bakan her bir Ensâr kadını:

- Hayır ve bereketi bol, saâdeti de ziyâde olsun, diyordu. Her birisinde ayrı bir telaş nümâyândı; Hazreti Âişe'yi zifâfa hazırlayacak ve böylelikle Medîne'de, yarınlara yön verecek bahtiyar bir yuva kurulacaktı![340]

Ve.. derken bir "duhâ" vakti Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, yanında Esmâ Bint-i Yezîd gibi arkadaşları olduğu halde risâlet mektebine ilk adımını attı.

Her şey bambaşkaydı ve o güne kısmen de olsa korku ve endişe duyarak giren Hazreti

Âişe'nin, huzur-u risâlete girer girmez ayrı bir sükûn yaşadığı görülüyordu.[341] Yanına girdiğinde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona, bir kâse süt ikram etmişti. Zaten yanında başka da bir şey yoktu. Fıtratın Peygamberi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, belli ki onu da fıtrî olana davet ediyordu. Zira yıllar öncesinde Cibrîl-i Emîn O'na da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* böyle bir süt takdim etmiş, tercihini sütten yana kullanınca da fıtratı tercih ettiğini haber vermişti.[342]

Önce çekinmişti; utancından başını eğmiş, Resûlullah'ın kamer misal yüzüne bakmaya cesaret edemiyordu! Arkadaşları devreye girdi ve:

- Resûlullah'ın elinden onu al ve sakın onu geri çevirme, dediler. Bunun üzerine Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, Allah'ın en sevgili kulunun elinden kâseyi aldı ve sütü içmeye başladı. Habîb-i Kibriyâ Hazretleri:

- Arkadaşlarına da ver, buyurdular. Ancak bunu duyunca onlar:

- İştahımız yok, diyorlardı. Belli ki utanmışlardı! Bu kadarını bile doğru bulmayan ve en doğru olanı ikâme için risâletle serfiraz kılınan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yeniden devreye girdi ve:

- Açlık ve yalan, aynı yerde bir araya gelmez, buyurdu. Bunu duyan Hazreti Esmâ:

- Yâ Resûlallah, dedi. "İştahı olduğu halde bizden birisi, 'İştahım yok!' dediğinde, bu da yalan sayılır mı?"

Her hâlinde hikmet nümâyân olan Habîb-i Kibriyâ Hazretleri:

- Evet, buyurdu. "Yalan, yalan olarak kayda geçtiği gibi yalancık da yalancık olarak kaydedilir!"[343]

Diğer tarafta Hazrec'in lideri Sa'd İbn-i Ubâde *(radıyallahu anh)*, durumdan vazife çıkarmış ve Allah Resûlü'nün velîmesini hazırlamıştı;[344] böylelikle, âlâyiş ve gösterişten uzak ve olabildiğince sade bir velîmeyle nikâh tamamlanmış oluyordu.

Bundan böyle Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)*, hicretten bu yana Beni'l-Hâris İbni'l-Hazrec mahallesinde devam edegelen günleri[345] son bulmuş ve onun için, Mescid-i Nebevî'nin hemen bitişiğindeki bu hücrede yepyeni bir hayat başlamıştı.[346]

Saâdet hânesine, yarınların muallimi olacak bir fıtrat dâhil olmuştu; zira onun, ümmetin muttali olmadığı zamanlarını da görüp Habîb-i Kibriyâ Hazretleri'ni yakından takip edecek ve insanlık adına hükümler çıkaracak müthiş bir ufku, gelişmeleri kendi haline bırakmayan müdakkik bir fıtratı, hâdiselerin peşinden koşup kavrayan üstün bir zekâsı ve görüp duyduklarını başkalarına anlatmada müthiş bir beyan gücü vardı. Böylelikle Allah *(celle celâluhu)*, bütün insanlığa rehber olarak gönderdiği Habîb-i Ekrem'ini, bir de böyle bir kabiliyetle yakın takibe aldıracak ve ümmet için, bilhassa aile hayatı ve kadınlık âleminin gizli kalması muhtemel yönleriyle ilgili yeni açılımlara kapı aralayacaktı. Zira O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kadın erkek herkesin peygamberi ve yine her bir ferdin, arkasından gitmesi gereken Rehber-i Ekmel idi.

Zaten Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, âdeta sırf bunun için yaratılmış ve bugüne kadar da

bu istikamette yetiştirilmiş gibi duruyordu. Her şeyden önce cehâlet ve Câhiliyye'ye karşı açık tavırlı[347] ve daha İslâm'ın ilk günlerinden itibaren işin içinde olan ve merkezinde duran tertemiz bir ailenin ferdi olarak dünyaya gelmişti[348] ve bundan böyle İslâmî ilim geleneğinin temel taşı ve en kilit ismi olarak temeyyüz edecekti. İlk Müslüman olanlardandı;[349] gözünü İslâm'ın aydınlık dünyasında açmış ve bugüne kadarki hayatını da hep bu çizgide devam ettirmişti.[350] Bundan böyle nâzil olan her yeni âyetin, Peygamber Efendimiz'den sâdır olan her bir beyanın, İslâm'ı tercih eden her yeni yüzün ve yaşanan her bir hâdisenin, onun dünyasında ayrı bir yeri vardı ki büyük çoğunluk itibariyle bunları sonraki nesillere aktaran da o olacaktı.

Resûlullah'a zevce olacak bir fıtratta, Habîbullah'ın ilmini istikbale taşıyacak bir donanımda yaratılmıştı.[351] Müthiş bir zekaya sahipti; görüp duyduğu her şeyi kaydetmekte, kaydettiklerini önceki malumatıyla kıyaslayarak yeni sonuçlar üretmekte ve tenakuz gibi duran veya içinden çıkamadığı hususları da mutlaka Resûl-i Ekrem'e sorup cevabını almakta, hafızasına aldığı her bilgiyi de işleyip her zaman kullanılabilir bir kıvama getirmekteydi.

Aşkın bir öğrenme iştiyakı vardı; âdeta o, peygamber yolunun tespit ve taşıyıcısı olma misyonuyla tavzif edilmiş gibiydi ve zaten Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evliliği de bu misyonu edâ maksatlı ilâhî bir yönlendirme sonucunda gerçekleşmişti.[352]

---

332 Sadâk, evlilik esnasında gelin adayına verilen ve tamamen onun tasarrufuna bırakılan maddi imkâna verilen isimdir.

333 O gün Hazreti Ebû Bekir'in *(radıyallahu anh)* takdim ettiği miktar, on iki buçuk ukiyye idi. Âişe Validemiz'in mehri konusunda da farklı bilgiler vardır. Bazıları onun, 50 dirhem değerinde bir ev olduğunu söylerken (Bkz. İbn-i Mâce, *Nikâh* 17; Taberânî, *Evsat* 1/146; İbn-i Ca'd, *Müsned* 1/301; Müslim, *Nikâh* 78; Hâkim, *Müstedrek* 4/5; İbn Sa'd, *Tabakât* 8/59, 161) diğer bazıları da bu miktarın, dört yüz dirhem (Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 6/57) olduğunu ifade etmektedirler. Muhtemelen bu ihtilaf, nakit olarak takdim edilen ile ev olarak inşâ edilen iki alternatiften kaynaklanmaktadır.

334 Belli ki bu davranışıyla Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ümmetine ders veriyordu; zira o güne kadar kadın, mehir dâhil her türlü haktan mahrum bırakılıyor, üstelik mehir olarak damat tarafından verilen bedel kız babasının tasarrufunda tutuluyordu. Her gün yeni bir uygulamayla toplumda yerleşmiş yanlışlıklar, uygulamalı olarak ortadan kaldırılıyor ve yerine kalıcı bir yol tayin ediliyordu! Bkz. Taberânî, *Kebîr* 23/25 (60); İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/63; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 4/1937

335 Hicret sonrasında hastalanan sadece Hazreti Âişe değildi; babası Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)* ve Hazreti Bilâl *(radıyallahu anh)* gibi sahâbîler de hastalanmış, bir müddet yatakta istirahat etmek durumunda kalmışlardı. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/347, 348

336 Bkz. Buhârî, *Fezâilu's-Sahâbe* 73; İbn-i Mâce, *Nikâh* 13; Ebû Dâvûd, *Edeb* 63

337 Bazı rivayetlerde bu nikâhın, hicretin ikinci yılında ve Bedir sonrasında gerçekleştiği de ifade edilmektedir. Bkz. Tirmizî, *Nikâh* 9; Aynî, *Umdetü'l-Kârî* 1/45

338 Bu evlilikte Şevvâl ayının tercihi de ayrıca manidardı; zira o gün bazı insanlar, Şevvâl ayında kıyılan nikâhların sağlıklı olmayacağını düşünüyor, karı koca arasında huzursuzluğun baş göstereceğine inanıyor ve dolayısıyla da bu evliliklerin devam etmeyeceği sonucuna varıyordu. Onlara göre bu, iki bayram arasında kıyılan nikâh demekti ve başlı başına bir uğursuzluk sebebiydi! Gerekçeleri ise yıllar önce baş gösteren ve birçok insanın ölümüne sebep olan tâun idi. Onlara göre bu tâunun sebebi, Şevvâl ayında yapılan evliliklerdi ve başlarına yeniden böyle bir sıkıntı açmamak için özellikle bu ayda nikâh kıymaktan uzak duruyorlardı! Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/60, 61. Bunun içindir ki Âişe Annemiz, hâlâ kalıntıları devam etmekte olan bu anlayışın tamamen toplumdan sökülüp atılabilmesi için gençlerin Şevvâl ayında evlendirilmelerini teşvik ediyor, Câhiliyye döneminden kalma bu yanlış telakkiye bir darbe daha indirmek için nikâhların Şevvâl ayında kıyılmasını istiyordu. Bunun için kendini ortaya koyacak ve "Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, benimle Şevvâl ayında nişanlandı ve yine Şevvâl ayında nikâh kıydı; söyler misiniz, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nezdinde hangi hanımı, muhabbet yönüyle benden daha öndedir!"

diyerek muhataplarının zihnindeki endişeleri yok ediyordu. Bkz. Müslim, *Nikâh* 73; Tirmizî, *Nikâh* 9; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/206 (25757); İbn-i Mâce, *Nikâh* 53

339 Arkadaşlarıyla birlikte iken Hazreti Âişe'yi alıp da zifâfa hazırlayanın, Ensâr'dan Ümmü Atıyye olduğu da ifade edilmektedir. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/59

340 Bkz. Buhârî, *Fezâilu's-Sahâbe* 73; Müslim, *Nikâh* 69; Ebû Dâvûd, *Edeb* 63; İbn-i Mâce, *Nikâh* 13; Dârimî, *Nikâh* 56; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/58; Taberânî, *Kebîr* 23/25

341 Bkz. Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 9/227

342 Bkz. Müslim, *İman*, 259; Ebû Ya'lâ, *Müsned* 6/216

343 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/438 (27511); 6/458 (27632); 6/459 (27639); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 1/142; 4/50; Taberânî, *Kebîr* 24/155; İbn-i Ebi'd-Dünya, *Mekârimi'l-Ahlâk* 1/54 (149)

344 Bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/210; Tahmâz, *es-Seyyidetü Âişe* 30

345 Buhârî, *Fezâilu's-Sahâbe* 73; Ebû Dâvûd, *Edeb* 63; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/210

346 O güne kadar Resûlullah da *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hâlid İbn-i Zeyd Ebû Eyyûb el-Ensârî'nin evinde misafir kalmıştı.

347 Babası Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, her şeyin günaha çağırdığı Câhiliyye döneminde içki, kumar, zina ve puta tapma gibi olumsuzluklara kapalı kalan ender insanlardan birisidir. Detay bilgi için bkz. Suyûtî, *Târîhi'l-Hulefâ* 56; Sallâbî, *Ebû Bekr es-Sıddîk Şahsiyyetuhû ve Asruh* 26 vd.

348 Dünyaya geldiği tarih hakkında kaynaklar, birbirine tezat gibi duran farklı bilgiler nakletmektedir ve bu kaynakların bütünü nazara alındığında onun, risâlet öncesi bir tarihte dünyaya gelmiş olduğu anlaşılmaktadır. Bkz. Haylamaz, *Mü'minlerin En Mümtaz Annesi Hazreti Âişe* 433 vd.

349 Konuyla ilgili rivayetlerin geneli değerlendirildiğinde o gün Hazreti Âişe'nin, 5 veya 6 yaşında olduğu anlaşılmaktadır. Habbâb İbn-i Erett, Umeyr İbn-i Ebî Vakkâs, Ayyâş İbn-i Ebî Rebîa, Abdullah İbn-i Cahş, Âmir İbn-i Füheyre gibi sahâbenin önde gelenlerinden de önce ve ablası Esmâ ile birlikte gelip Müslüman olmuştur. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/271

350 Hazreti Ebû Bekir'in, ilk günlerden itibaren evinin bir köşesini Kur'ân okuyup namaz kılmaya tahsis ettiği bilinmektedir. Bkz. Buhârî, *Salât* 86, *Kefâle* 5, *Menâkıb* 45. Efendimiz sabah-akşam evlerine gelir ve daha ilk günden itibaren Ebû Bekir ailesine ayrı bir önem verirdi. Bkz. Buhârî, *Menâkıb* 45, *Büyû'* 58, *Kefâle* 5, *Edeb* 64

351 Mekke yıllarını düşündüğümüzde, o günkü şartlara göğüs gerebilecek ve aynı zamanda maddi imkânlarıyla İslâm'a zahîr olacak konumdaki bir annemizi, Hazreti Hadîce'yi Efendimiz'e zevce olarak lutfeden Allah (celle celâlühü), ilmin merkezi tuttuğu ve Kıyâmet'e kadar herkesi ilgilendirecek böylesine önemli bir konum için de Allah Resûlü'ne Hazreti Âişe'yi eş olarak takdir etmiştir.

352 Resûlullah'a yıllar önce arz edilmiş ve istikbalde kendisine zevce olacağının müjdesi verilmiştir. Bkz. Buhârî, *Ta'bîr* 21, *Nikâh* 9, 36; Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 79; Tirmizî, *Menâkıb* 63; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/41 (24188), 6/128 (25015)

Hücre-i Saâdet

Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hazreti Hadîce ile birlikte 25 yıl yaşadığı evin şartlarıyla Medîne'de yeni başlayan bu sürecin şartları birbirinden çok farklıydı. Mekke'deki şartları hazırlayan, uluslar arası ticaret yapan bir kadın olarak Hadîce Validemiz idi ve bu şartları o, risâletten 15 yıl önce hazırlamıştı. Peygamberlik geldiğinde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kurulu bir düzenin içindeydi ve Mekke yılları, muhataplarda iman alt yapısını yerleştirecek tahşidatlarla geçmişti.

Medîne günleri çok farklıydı; burada kontrol, her yönüyle Allah Resûlü'ndeydi ve Fahr-i Kâinât Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Medîne'de, bilerek ve isteyerek bir sistem kuruyordu! Buna göre her şey, ihtiyaç eksenli ve sade olmalıydı. Şüphesiz ki bu sadeliğe riayet eden, en başta Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisi idi; irâdî olarak insanların en fakiri gibi yaşıyordu ve aile fertlerini de aynı hayata davet ediyordu!

Dolayısıyla hem Hazreti Sevde'nin *(radıyallahu anhâ)* hem de Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)* yeni taşındığı hücreleri, sadece ihtiyaçlarını karşılayacak mahiyette küçücük birer odacıktan ibaretti.

Kendisi gibi Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)* hücresi de biraz daha hususiyet arz ediyordu; zira Mescid-i Nebevî'nin doğusunda yer alan bu mekânın kapısı, batı tarafından yine Mescid-i Nebevî cihetine açılıyordu. Bu yönüyle Mescid, Annemiz'in hücresinin neredeyse avlusu gibi duruyordu. O kadar ki özellikle Ramazan ayı gelip de Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Mescid'de i'tikâf[353] yaptığı dönemlerde Annemiz, hücresinden uzanıp Allah Resûlü'nün saçını tarar,[354] bazen de oradan elini uzatarak kendisinden istediği bir şeyi hiç vakit kaybetmeden Resûlulah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ulaştırırdı.

Yaşadığı odacığın, altı veya yedi zira'[355] uzunluğunda olan duvarları toprakla sıvanmıştı. Ayağa kalkan herkesin elini değdirebileceği tavanı, hurma lifleriyle kaplıydı. Yağmur suyunu geçirmemesi için çatısı yünle kaplanmıştı. Sâc veya Ar'ar denilen ağaçtan yapılmış tek kanatlı bir kapısı vardı ve bu kapı, hayatı boyunca hiç kimseye ve hiçbir zaman kapalı olmayacaktı.[356]

Bu hücrenin genişliğini anlatmak için Annemiz bir gün şunları anlatmıştı:

- Benim uyuduğum sıralarda şayet Resûlullah namaza durmuşsa secdeye gideceği zaman eliyle ayaklarıma dokunur, ben de onları toplardım ve Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ancak o zaman secdeye gidebilirdi![357]

Bu, sadece Hazreti Âişe'nin hücresine has bir durum değildi; bilakis diğer annelerimizin yaşadığı hücreler de onunkinden farklı değildi. Bir farkla ki onların kapıları Mescid-i Nebevî cihetine değil, dışarıya açılıyordu. Onların yaşadığı mekânın sadeliğini tarif ederken Hazreti Hasan şunları söyleyecekti:

- Hazreti Osmân'ın hilâfeti döneminde Resûlullah'ın zevcelerini evlerinde ziyarete gidiyordum ve elimi azıcık yukarıya kaldırdığımda onların hepsinin de tavanına

dokunabiliyordum.[358]

Bu hücrenin içinde bir sedir, bir hasır, içi lifle doldurulmuş deriden bir yastık, askıda duran bir deri, bir kırba, su ve hurma koymak için bir kova ve su içmek için de bir kâse vardı.[359] Bunun ötesinde söz konusu bu hücrede, geceleri içeriyi aydınlatacak bir lamba bile yoktu![360] Zira o gün kandillerde kullanılan yağ, aynı zamanda yemek için katık olarak kullanılırdı. Bir başka ifadeyle yiyecek imkânının bulunmadığı dönemlerde bu değeri aydınlatmada kullanmak akıl kârı değildi. Annemiz, bunu şöyle ifade etmektedir:

- Şayet o gün biz, lamba yağına mâlik olmuş olsaydık, onu yemekte kullanırdık![361]

---

353 İ'tikâf, Ramazan ayına mahsus bir ibadettir ve dünyadan tecerrüd etmek suretiyle insanın, kendisini belli bir süreliğine mâbede kapatması ve bu süre içinde sadece ibadetle meşgul olmasıdır. Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ramazan orucu farz olduğu andan itibaren her sene on gün i'tikâf yapmış, Mekke fethi sebebiyle yapamadığı i'tikâfını sonraki yılda kaza etmek suretiyle o yılki i'tikâfını 20 güne çıkarmıştır. Bkz. Nesâî, *Kübrâ* 3/395 (3375)

354 Buhârî, *İ'tikâf* 4; Müslim, *Hayz* 6; Ebû Dâvûd, *Sıyâm* 78; Tirmizî, *Savm* 80

355 Duvarın uzunluğu, yaklaşık 3 veya 3,5 metre etmektedir ki Allah Resûlü'nün Annelerimiz ile yaşadığı bu hücrenin toplamda 9 veya 11,5 metrekarelik bir mekan olduğu ortaya çıkmaktadır.

356 Bkz. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* 1/272; Semhûdî, *Hulâsatü'l-Vefâ* 1/458

357 Buhârî, *Salât* 21; Müslim, *Salât* 268; Nesâî, *Tahâre* 120; Ebû Dâvûd, *Salât* 112. O ev şimdi, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Ömer'in bedenlerini misafir etmektedir. Başka bir deyişle o ev, ancak üç bedeni yan yana alacak kadar bir genişliğe sahipti.

358 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/506; Tahmâz, *es-Seyyidetü Âişe* 31. Mescid-i Nebevî'nin genişletilme ihtiyacının olduğu bir dönemde bu hücrelerin de yıkılması gündeme geldiğinde, halife Velîd İbn-i Abdülmelik'in karşısına çıkan Tâbiîn'in önde gelen imamı Saîd İbn-i Müseyyeb, "Keşke bu hücreleri yıkmasan ve insanlar mevcutla iktifa etseler! Zira yarınki nesiller, dünya hazinelerinin anahtarları elinde olduğu halde Allah'ın Nebi'sinin nasıl bir hayata razı olduğunu görmüş olurlar!" diyecekti. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/500, 8/167; Suyutî, *ed-Dürru'l-mensûr* 7/554; Tahmâz, *es-Seyyidetü Âişe* 32

359 Buhârî, *Libâs* 31, *Savm* 59, *Rikâk* 17; Müslim, *Libâs* 37, 38; Tirmizî, *Libâs* 27

360 Kıyâmet'e kadar dünyayı aydınlatacak olan bu nûr kaynağı hücreyi anlatırken Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, "Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında kırk gece geçirirdik de o evde ne bir kandil ne de kandile benzer başka bir şey yanardı!" demektedir. Bkz. Tayâlisî, *Müsned* 207; Buhârî, *Hîbe* 1; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/71 (24465); Beyhakî, *Sünen* 6/169 (11722); İshâk İbn-i Râhûye, *Müsned* 2/328 (851)

361 Hâris İbn-i Ebî Üsâme, *Müsned* 2/996; Taberânî, *Evsat* 8/360 (8872); İshâk İbn-i Râhûye, *Müsned* 3/1000. Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanından ayrıldığından endişe ettiği bazı gecelerde Annemiz'in, odayı eliyle yoklaması da aynı hususu destekler mahiyettedir. Bkz. Nesâî, *Işretü'n-Nisâ* 7, 73

Aile Hayatındaki Sadelik

Ev halkının durumu da evin konumuyla paralellik arz ediyordu; zira bu evde yaşayan aile fertleri, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Rabbine mülâki olacağı âna kadar üç gün üst üste buğday ekmeğiyle karnını hiç doyurmamıştı.[362] Çoğu zaman bir ay geçerdi de ne bir ekmek yiyebilirler ne de bacalarının dumanı tüter ve ocaklarında bir tencere kaynatabilirlerdi![363] Bazen üç hilal görürler ve bu süre içinde sadece hurma ve Zemzem ile iktifa ederlerdi.[364]

Yiyecek bulduklarında ise sofraya beraber oturur ve aynı tabaktan yerlerdi. Bazen bu sofrada kendilerine başka bir misafir eşlik eder, yiyeceklerini onlarla da paylaşırlardı.[365]

Gün be gün Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onu da bu sadeliğe çağırıyor, birlikte pratiğini yapmak suretiyle de alıştırıyordu. Bir gün Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Allahım! Beni miskin olarak yaşat, miskin olarak canımı al ve Kıyâmet Günü'nde de beni miskinler arasında haşret, diye dua ederken duymuştu. Hemen sordu:

- Niçin yâ Resûlallah?

Habîb-i Kibriyâ Hazretleri'nin cevabı şu şekildeydi:

- Çünkü onlar, zenginlerden kırk bilmem ne kadar yıl önce Cennet'e girecekler! Ey Âişe! Yoksul ve muhtaç kimseleri sen de sev ve onları hep yakınında tut! Zira Allah da *(celle celâluhu)*, Kıyâmet Günü seni kurbiyetiyle serfirâz kılar![366]

Başka bir gün Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona:

- Ey Âişe, buyurmuştu. "Yarım hurma bile olsa onunla Cehennem arasına perde gerip kendini korumaya çalış; çünkü o, açı doyurduğu gibi o gün de büyük bir ihtiyacı giderir!"[367]

Yanına, her hâlinden muhtaç olduğu anlaşılan fakir birisi gelmiş ve Annemiz de *(radıyallahu anhâ)* ona, elinde avucunda ne varsa tasaddukta bulunmuştu. Az sonra, tasaddukta bulunduğu bu kişinin geri çağrılmasını talep etti. Bu sırada Habîb-i Kibriyâ Hazretleri de onu takip ediyordu ve fakiri geri çağırma arzusunu görür görmez devreye girerek ona şu nasihatte bulundu:

- Yaptığın iyiliğin arkasını takip edip sayma ki yarın sana da aynı muamele yapılmasın![368]

Yine, yanına girdiği bir gün Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem),* Âişe Validemiz'in elinde gümüşten yüzükler görmüştü. Hemen:

- Bunlar da ne ey Âişe, diye sordu. Gördüklerinden hoşlanmadığı, daha sorusundan belliydi. Cevap vermemek olmazdı ve:

- Onları senin için süsleneyim diye yaptım yâ Resûlallah, dedi. Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* aynı ciddiyetle tekrar sordu:

- Peki, onların zekâtını edâ ettin mi?

Olduğu yerde donakaldı. Zira değer itibarıyla küçük bir meblağ ifade eden bu yüzüklerin zekâtının olmayacağını biliyordu. Zira başka bir zaman O'ndan *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Sikkesiz beş gümüş paradan (verık) az olan malda zekât yoktur,[369] cümlesini duymuştu. O an için parmağındaki yüzükler bu değerin çok daha altında kalıyordu. Belli ki ortada başka bir durum vardı ve yakında olmanın bedeli daha farklıydı; yüreği yanarcasına:

- Hayır, diye cevapladı.

Yakınlığın hakkını vererek yanındakilerin de kendisi gibi zâhidâne bir hayat sürmesini arzu eden Habîb-i Ekrem Hazretleri, bunun üzerine can yoldaşına şöyle seslendi:

- Cehennem olarak bu sana yeter![370]

Yüreğini titretip aklını başından alan bir cümleydi bu ve bugünden sonra Âişe Annemiz, bu kadarcık bile olsa dünya metaını elinde tutmayacak, yarını düşünmeden elde ettiği her şeyi muhtaçlara dağıtacaktı. Dünya ve âhiret itibarıyla en büyük sermayesi, Allah Resûlü'ne yakınlığıydı ve onun gibi akıllı birisinin, bu sermayeyi kaybetmesi düşünülemezdi. Zira başka bir gün Habîb-i Kibriyâ Hazretleri ona:

- Şayet bana kavuşmayı murâd ediyorsan, dünyadan nasibin sadece bir yolcu gibi olsun! Aynı zamanda zenginlerle oturup kalkmaktan da uzak dur ve kullanılamaz hâle gelinceye kadar elbiseni değiştirmeyi düşünme, diye vasiyet etmişti.[371]

Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* denge insanıydı ve dünya ile âhiret arasındaki hassas dengeyi en iyi ayarlayıp yaşayan da şüphesiz O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* idi. O'na gelen mesajda Allah *(celle celâluhu)*, eldeki imkânlarla hep âhiret yurdunun peşinde olmak gerektiğini hatırlatıyor, bunu yaparken dünyadan da nasipsiz kalmamayı tavsiye ediyordu.[372] Hâlbuki insan fıtratında, doyma bilmeyen bir hırs da vardı; insan, dünyalar onun olsa da bir türlü tatmin olmaz bir fıtratta yaratılmıştı. Ancak bu hırs, ebedî âlemi kazanmak için kullanılmalıydı ve âyetin de ifade ettiği gibi insan, âhiretten sarf-ı nazar ederek yüzünü bütünüyle dünyaya çevirmemeliydi. Habîb-i Kibriyâ Hazretleri bunu çok iyi biliyordu. Onun için hâne-i saâdetlerine gelir gelmez annelerimize döner ve onların da aynı hassasiyeti taşımaları için şunları tekrarlardı:

- Âdemoğlunun iki vâdi dolusu malı olsa bir üçüncüsünü ister; onun ağzını topraktan başka bir şey dolduramaz! Hâlbuki mal, namazı dosdoğru kılabilmek ve zekâtın hakkını eda edebilmek için vardır. Hiç şüphe yok ki tevbe edenlerin tevbesini de Allah kabul eder.[373]

Annelerimiz bu durumu asla problem olarak görmedikleri gibi Resûl-ü Kibriyâ Hazretleri de bu hususta onlara en küçük bir şey hissettirmiyordu. Hâne-i saâdetlerine geldiği günlerde annelerimize:

- Evde yiyecek bir şey var mı, diye sorar, olmadığını öğrenince de:

- Ben oruçluyum, deyip kendini yine kulluğa salardı.[374]

Allah'ın en sevgili kulunun yaşadığı bu sıkıntıyı bazen, yiyecek ve içecek göndermek suretiyle Ensâr komşuları gidermeye çalışırdı.[375] Bu, Fahr-i Kâinat Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bilerek ve isteyerek tercih ettiği bir hayattı. Yani ortada, tamamen iradenin şekillendirdiği özel bir tercih söz konusuydu. Sahâbenin yaptığı ise kendilerine düşen bir incelikti.

Sanki âhirete ait en küçük bir nimeti burada tüketmeme hassasiyeti gösteriyordu. Mesela içi lifle doldurulmuş bir yatağı vardı. Ensâr'dan bir hanım sahâbe, bu durumu fark edince Âişe Validemiz'in yanına gelmiş ve içi yün dolu yeni bir yatak hediye etmişti. Hâne-i saâdetlerine geldiğinde Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gözü bu yatağa ilişti ve hemen sordu:

- Bu da ne ey Âişe?

- Yâ Resûlallah! Ensâr'dan filan kadın evimize gelince senin yatağına muttali oldu ve gidip bunu gönderdi, cevabını aldı. Hassasiyet güzeldi; ancak ondan daha güzel olan bir şey varsa o da Allah'ın peygamberinin böyle bir döşeği tercih etmemesiydi. Onun için Annemiz'e döndü ve bu hayatı iradesiyle tercih ettiğini ifade sadedinde şunları söyledi:

- Onu geri gönder! Allah'a yemin olsun ki şayet ben isteseydim Allah *(celle celâluhu)*, dağları benim emrime verir ve onları altın ve gümüşe dönüştürürdü![376]

Kadınlar için ipek ve altın kullanmak helâl ve mübâh olduğu halde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, en yakınlarındaki insanların bu türlü nimetlerden istifadede daha temkinli olmalarını istiyor, aile efradının da dünya nimetlerine karşı mesafeli durmasını talep ediyordu. Bir gün Annemiz'in kollarında altından iki bilezik veya bu maksatla kullanılan bir süs eşyası görmüştü. Ona:

- Sana, bundan daha güzel olanı haber vereyim mi, dedi. "Bunu çıkarıp da gümüşten iki bileklik edinsen ve sonra da onları za'ferânla boyasan daha güzel olur![377]

Bunları destekler mahiyette Annemiz *(radıyallahu anhâ)*, herkesi ilgilendiren genel bir mesajı şu ifadelerle aktarmaktadır:

- Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bize beş şeyi yasaklamıştı: İpek giymek, altın takı kullanmak, altın ve gümüş kaplardan su içmek ve yolculuklar esnasında deve veya atların eğeri altına konulan içi yün veya ipek kırmızı kaplardan su içmek ve ibrişim giymek.

Bunları duyduktan sonra Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Yâ Resûlallah! Misk türü bir eşyayı bağlamak veya daha geniş manada herhangi bir şeyi raptetmekte kullanılan inceltilmiş altın da mı aynı hükümdedir, diye soran Annemiz'e Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* önce:

- Hayır, cevabını vermiş, ardından:

- Yine de sen, gümüş olanın peşinde ol ve hatta za'ferânla boyanmış olanı tercih et, demiştir.[378]

Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu tavsiyelerde bulunmakla kalmıyor, etrafındaki değişiklikleri de yakından takip ediyordu. Belli ki şahsı adına böylesine bir sadeliği tercih eden irade, en yakınındakilerde de farklı bir görüntünün olmasını istemiyor, onların, dünya hayatına bağlayacak veya onu hatırlatacak unsurlardan uzak kalmalarını arzu ediyordu. Ordusuyla birlikte o günün en hâkim devleti Bizans'la buluşma yeri olan Tebûk'e gitmişti. O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evde olmadığı bu günlerde Annemiz, üzerinde bazı tasvirler olan bir bez tedarik etmiş ve onu perde olarak evin bir köşesine asmıştı. Tebûk'ten dönüp de onu karşısında görür görmez Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tavrını ciddileştirdi ve:

- Bunu gözümün önünden hemen kaldır, buyurdu. "Bunu değiştir; zira eve girip de onu gördüğümde dünyayı hatırlıyorum!"[379] demişti.

Hayber'den sonra Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ezvâc-ı Tâhirât için yıllık seksen vesk[380] hurma ve yirmi vesk de arpa takdir etmişti.[381] Ancak Annelerimiz'in cömertliği ve bu saâdet hânesine gelip gidenlerin çokluğu sebebiyle bu miktar da ihtiyaca cevap verecek kifâyette değildi.

Habîb-i Kibriyâ Hazretleri'nin refîk-i a'lâya yükseldiği gün bu evde yarım kâse arpadan başka yiyecek hiçbir şey yoktu;[382] onu da Annemiz *(radıyallahu anhâ)*, karşılığında Allah Resûlü'nün zırhını rehin vermek suretiyle yahudi bir komşusundan almıştı.[383]

Şu da bir gerçek ki saâdet hânesinin bu hâlinde, sonraki dönemlerde de hiç değişiklik olmadı; Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu sâdeliğini, ne dünya ne de dünyalılar değiştiremedi! Dünya ve ukbânın arasındaki incecik perdenin öbür tarafına geçerken de O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, dünyayı şereflendirdiği günkü gibi dupduru ve sâdelerden de sâdeydi! Resûlullah'ın Hakk'a yürüdüğü günkü ev hâlini Âişe Validemiz, şu cümlelerle anlatır:

- Resûlullah'ın vefat ettiği gün yiyecek olarak benim evimde, rafımda bulunan azıcık arpadan başka bir şey yoktu. O gün, ondan yemek suretiyle birazcık ayağa kalkabildim. Daha sonra onun, ne kadar olduğunu ölçmeye kalkınca, o da tükendi![384]

İşte dünyanın gelmiş geçmiş en mesut, en mutlu ve en bahtiyar insanı, böyle bir hücrede ve bu şartlar içinde yaşıyordu.[385]

---

362 Bkz. Buhârî, *Et'ıme* 73; Müslim, *Zühd* 20; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/277 (26410); İbn-i Mâce, *Et'ıme* 48

363 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/217 (25867); Tayâlisî, *Müsned* 207; Taberânî, *Evsat* 8/360 (8872)

364 Bkz. Buhârî, *Rikâk* 17; *Hîbe* 1; Tayâlisî, *Müsned* 207 (1472); Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/71 (24465); Beyhakî, *Sünen* 6/169 (11722); İshâk İbn-i Râhûye, *Müsned* 2/328 (851) Bu durumu bize intikal ettiren bizzat Âişe Validemiz'dir. Bir gün yeğeni Hazreti Urve'ye, "Biz, hilâle bakardık ve ilk hilâlden sonra ikincisi, ondan sonra da üçüncüsü gelirdi ve yine de Resûlullah'ın ocağında ateş yanmazdı!" demişti. Bunun üzerine Hazreti Urve ona, "Peki, ne yer ve ne ile geçinirdiniz?" diye sorduğunda ona, "İki siyah; hurma ve su (Zemzem)" cevabını vermişti. Bkz. Buhârî, *Rikâk* 17; *Hîbe* 1; Müslim, *Zühd ve Rikâk* 28

365 Mesela "hicâb" âyeti gelmeden önceki zamanlardan birisinde böyle bir hatırasını anlatırken Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile aynı tabaktan yemek yediklerini, yanlarına gelen Hazreti Ömer'i de Allah Resûlü'nün bu yemeğe davet ettiğini ifade etmektedir. Bkz. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* 1/362; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 7/93; Taberânî, *Sağîr* 1/149 (227); *Evsat* 3/212 (2947); Nesâî, *Kübrâ* 6/435 (11419)

366 Tirmizî, *Zühd* 37; Beyhakî, *Sünen* 7/12 (12931)

367 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/79 (24545); Münzirî, *et-Tergîb ve't-terhîb* 2/6 (1278)

368 İbn-i Hibbân, *Sahîh* 8/151; Beyhakî, *Sünen* 2/38 (3436)

369 Buhârî, *Zekât* 31,41; Müslim, *Zekât* 6

370 Ebû Dâvûd, *Zekât* 3; Hâkim, *Müstedrek* 1/547 (1437); Beyhakî, *Sünen* 4/139 (7338)

371 Bkz. Tirmizî, *Libâs* 38; Hâkim, *Müstedrek* 4/347 (7867). Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buradaki maksadı, muhtemelen şükrünü edâ etmeyen ve mücerred zenginliğini başkalarına üstünlük vesilesi olarak gören kimselerdi.

372 Bkz. Kasas Sûresi 28/77

373 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/55, 5/218 (24321, 21956). Ayrıca bkz. Buhârî, *Rikâk* 10; Müslim, *Zekât* 116; Tirmizî, *Zühd* 27

374 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/49 (24266); İbn-i Hibbân, *Sahîh* 8/393 (3630); Nesâî, *Kübrâ* 2/115 (2635); Ebû Ya'lâ, *Müsned* 8/72 (4596)

375 Bkz. Buhârî, *Hîbe* 1; İbn-i Mâce, *Zühd* 10; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/244 (26119); 6/238 (26046); İbn-i Hibbân, *Sahîh* 14/287 (6372)

376 Beyhakî, *Şuabu'l-İman* 2/173 (1468); Taberânî, *Evsat* 6/141; Ayrıca bkz. Kandehlevî, *Hayâtü's-Sahâbe* 2/501; Tahmâz, *es-Seyyidetü Âişe* 33

377 Nesâî, *Zîne* 39; *Kübrâ* 5/436 (9444)

378 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/228, 310 (25953, 26681); Ebû Ya'lâ, *Müsned* 8/223 (4789)

379 İbn-i Hibbân, *Sahîh* 2/447 (672) Ayrıca bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/229 (25963), Nesâî, *Kübrâ* 5/502 (9781); Ebû Ya'lâ, *Müsned* 7/369 (4403); İshâk İbn-i Râhûye, *Müsned* 2/363 (903); Nesâî, *Zînet* 111. Bu ikazları arasında, "Kıyâmet Günü Allah'ın huzurunda en şiddetli azâba dûçâr olacaklar, sanat adına O'nun yarattığı şeyi taklide çalışanlardır!" şeklinde bir tembihi de bulunmaktadır.

380 Bir vesk, 60 sa'; yani 62400 dirhemlik (165 litre) bir ölçü birimidir.

381 Buhârî, *Rikâk* 16; *Humus* 3; Müslim, *Zühd* 27; İbn-i Mâce, *Et'ıme* 49; Tirmizî, *Kıyâmet* 31

382 Buhârî, *Rikâk* 16; *Humus* 3; Müslim, *Zühd* 27; İbn Mâce, *Et'ıme* 49; Tirmizî, *Kıyâmet* 31

383 Buhârî, *Cihâd* 88; Tirmizî, *Büyû'* 7; Nesâî, *Büyû'* 83; İbn-i Mâce, *Rehn* 1; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 1/236 (2109)

384 Buhârî, *Humus* 3; Müslim, *Zühd ve Rikâk* 27; Tirmizî, *Kıyâmet ve Rekâik* 31

385 Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile birlikte yaşadıkları hayatın şartları bu denli çetin olmakla birlikte Hazreti Âişe'nin, Efendiler Efendisi'nin irtihalinden sonra tercih ettiği yarım asırlık hayat tarzı da bundan farklı değildi; eline geçen her türlü imkânı başkalarına dağıtır ve çoğu zaman yine Zemzem ve hurma ile iktifa etmeyi tercih ederdi. Bunu ifade sadedinde bir gün, "Resûlullah'tan sonra da ben, doyacak kadar hiç yemedim!" diyecekti. Bkz. Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 2/46; Tahmâz, *es-Seyyidetü Âişe* 38. Gerçek saâdet ve mutluluğun, sadece maddi imkânla doğru orantılı olmadığını gösteren bu sade, alan itibarıyle de küçücük bu mekân, İslâm'ın geleceği adına büyük hizmet görmeye devam edecek ve bir tatlı su kaynağı gibi semtine uğrayanları besleyen ana damar hüviyeti kazanacaktı. Allah Resûlü'nün hayatta olduğu günlerdeki gibi bu günlerde de Âişe Validemiz, insanları akıl ve kalbleri yönüyle beslemede en öndeki yerini ihraz ediyor, Nübüvvet kürsüsünün yektâ muallimesi olarak gelecek nesillere yön veriyordu.

Kadınların Sığınağı

İşte, Resûlullah'ın bu sadelerden daha sade potasında pişen ve bunu en ince çizgide yaşayan Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile hayatını birleştirdiği andan itibaren diğer annelerimizden çok farklı bir misyon yüklenmişti. Âdeta o, hâne-i saâdetlerine girdiği andan itibaren kadınların temsilci ve sığınağı olmuş, kendisine ulaştırılan her türlü problemi çözüme kavuşturmada Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile onlar arasında köprü vazifesi görmeye başlamıştı. Tabii olarak onun bu hâli, bilhassa hanım sahabiler açısından büyük bir rahatlama meydana getiriyordu.

O günden sonra âdeta o, zayıfların sığınağı, kimsesizlerin hâmisi, ezilenlerin sesi ve soluğu, dertlilerin de dert ortağı gibi duruyor, kendisine ulaşan her türlü problemi mutlaka çözerek geriye dönüyordu. Resûlullah'ın heybetinden dolayı yanına yaklaşıp da O'na bir şey soramayan herkes ona geliyor ve derdini Âişe Validemiz'e anlatmak suretiyle Efendimiz'e ulaşmaya çalışıyordu. Bu manada sanki o, O'nun bir veziri gibiydi. Maddi manevi herhangi bir ihtiyacından dolayı kapısına gelen hiçbir kadını eli boş çevirmez ve mutlaka bir çözüm üreterek onu memnun ederdi.

Genç oluşu ve etrafındakilerin de çoğu zaman kendi yaşına yakın olması, o günün telakkileri düşünüldüğünde büyük bir açılımın zeminini oluşturuyordu. Zira o günün toplumunda kadınlar, tamamen arka planda duruyordu ve asırlardır devam eden uygulamaların neticesinde bu, onlar açısından da kabullenilmiş bir durum haline gelmişti. Zaman zaman arkadaşlarıyla oyun oynaması, onları evine alarak yakınlıklarına ayrı bir derinlik kazandırmak istemesi ve zamanının büyük bir bölümünü onlara ayırması gibi hassasiyetleri, muhtemelen bu problemin çözümünü kolaylaştırmaya matuf gayretleriydi.

Onun bu gayretlerine zaman zaman Habîb-i Kibriyâ Hazretleri de şâhit olurdu. Hatta kendisinin eve geldiği demlerde bu gelişi fark eden arkadaşları kaçışıp saklanmaya çalışır, ancak Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onları yeniden davet ederek huzurlarının bozulmasını istemez, onları kendi hâline bırakırdı.[386]

Muhtemelen küçük yaştakilerin de bu hânede kendilerine yer bulabilmeleri için Annemiz, yanında bazen oyuncak da bulundururdu. Bir gün Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onun yanında iki kanatlı bir at görmüş ve sormuştu:

- Bu da ne ey Âişe?

Tereddüt etmeden cevap verdi:

- At!

Bunun üzerine Habîb-i Kibriyâ Hazretleri yeniden sordu:

- Atın hiç kanadı olur mu?

Annemiz'in cevabı hazırdı; zâhir itibarıyla oyun ve eğlence gibi gözüken hallerinde bile, Kur'ân kültürü üzerinde ne kadar titiz durduğunu gösteren şu cümleyi söyledi:

- Süleyman'ın atlarında da kanatlar vardı ya!

O'nun pratik ve meseleye vukûfiyetini de ifade eden bu cevabı karşısında Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sadece tebessümle iktifa edecekti.[387]

Özellikle saâdet hânesine dâhil olduğu günden itibaren Âişe Validemiz, eskilerden kalan Câhiliyye alışkanlıklarının toplum içinden temizlenip atılmasında işin merkezinde bulunuyordu. Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* olan yakınlığı, Kur'ân kültürüne olan vukûfiyeti, hemcinslerinin meseleleriyle yakından ilgilenen sevecen tavrı ve Resûlullah'a zevce olduktan sonra da araya mesafe koymayıp bu hâlini devam ettirmesi, diğer kadınlar açısından büyük bir avantaj anlamına geliyordu.

Hatırlanacağı üzere o günün telakkilerinde kadın konusu, en hassas noktayı oluşturuyordu; kadın ezilip horlanıyor, insan yerine bile konulmuyordu! İslâm'ı tercih etmiş olmalarına rağmen bazı insanlarda eskiye ait bu alışkanlık devam ediyor, toplum içinde yanlışlıklar tekrarlanıyordu. Ne kendi iradelerinin hakkını verebiliyorlar ne de iradelerine bir değer veriliyordu. Bir yönüyle âdeta onlar, esaretten daha kötü bir durumla karşı karşıya idiler.

Şimdi ise onların, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nezdinde müessir bir temsilcileri vardı. Zira Fahr-i Kâinat Efendimiz'in yanında Annemiz, âdeta kadınların veziri gibi duruyordu; kimseye açamadıkları meselelerini gelip ona arz ediyor ve problemlerini çözmüş olarak evlerine dönüyorlardı! Hatta bazı durumlarda ortaya çıkan çözüm, eşlerinin rağmına gelişiyor, toplumun genel baskısına rağmen onlar, gelip meselelerini arzdan çekinmiyorlardı. Mesela onlardan birisi Âişe Validemiz'in yanına gelmiş, büyük bir üzüntüyle:

- Kocam, diyordu. "Ne beni boşayıp serbest bırakıyor ne de yanına yaklaştırıp bir aile hayatı sürüyor!"

Bunları söylerken hıçkırıklara boğulmuş, ezilen ruh dünyasında kopan fırtınaların dışarıya aksetmesine de mâni olamamıştı. Ağlıyordu. Kesik kesik ifadelerinin arasında maksadını iyice belirginleştirip Annemiz'e, yıllardır yaşadığı bu acılı durumu anlattı bir bir. Kocasının elinde oyuncak haline gelmişti; önce kendisini boşadığını söylüyor, iddet müddeti bitmeden yeniden ona geri döndüğünü ve boşamaktan da vazgeçtiğini söylüyordu! Ancak bu, onu bir hanım olarak kabullendiği anlamına da gelmiyordu; meseleyi git-gellere bağlamış kadınla oyun oynuyordu! Aslında adamın maksadı, boşamak istediği hanımını ne kendisine ne de başkasına yâr etmekti!

Büyük bir dikkatle anlatılanları dinleyen Annemiz, döner dönmez Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* durumdan haberdar etti. Duydukları karşısında Allah Resûlü de taaccüp etmişti. Bu, açıkça bir zulümdü. Ancak bu konudaki ilâhî hükmün ne olduğu hususunda henüz Cibrîl-i Emîn'in bir rehberliği yoktu. Onun için her ne kadar müteessir olsa da Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* beklemeyi tercih etti. Zira zulmün, ebedî zulüm olarak devam etmeyeceğini, konuyu aydın kılacak bir ışığın mutlaka parlayacağını biliyordu.

Derken Cibrîl-i Emîn belirdi; evlilik gibi ciddi bir müessesenin oyuncak haline getirilmemesi gerektiğini ikaz eden şu hükmü getirmişti:

- Boşanma iki defadır; ondan sonra, ya kolaylık ve ihsanla yolların ayrılması veya iyilik ve marufla evliliğin sürekliliği söz konusudur![388]

Artık anlaşılıyordu ki, ikinci seferden sonra yeniden bir boşama gerçekleşirse kadın ile kocasının yolları tamamen ayrılmış oluyordu. Mesele sanıldığından daha ciddi idi; zira bir insan, üç kez boşadığı hanımına artık geri dönemiyordu. Bin pişman olup dönmek istese de bu yol, artık onun için kapalıydı. Tek istisnası, üç kez boşadığı hanımı başka bir erkekle evlendikten sonra şayet o adam da onu boşarsa bu durumda evliliğin mümkün olabilmesiydi ve bir erkek için bu, çok ağır bir imtihan demekti.[389] Artık o günden itibaren herkes, âyetin beyan ettiği çizgiye gelecek, şakası olmayan bir meselede keyfî uygulamalara son verecekti.[390] Zira bundan böyle ne zulme maruz kalmak hoşgörülüyor ne de zulme duyarsız kalınıyordu!

Başka bir gün yanına Havle Bint-i Sa'lebe gelmişti Âişe Validemizin. O da perişandı. Üzerinde yılların çile ve mihnet dolu yükü okunuyordu. Derdini anlattı bir bir; kocasının değişik istekleri olmuş, onların hepsine cevap veremeyince ona, "Sen, bana annemin sırtı gibisin!" demiş ve zıhâr yapmıştı! Bilindiği gibi zıhâr, Câhiliyye devrinin çarpık bir uygulamasıydı; buna göre bir adam hanımına, "Sen, bana annemin sırtı gibisin!" dediğinde artık onunla bir araya gelmez, ondan boşanmış da sayılmazdı. Kısaca Hazreti Havle, ortada kalakalmıştı!

Derdine derman olacak olan, şüphesiz yine Allah'ın Resûlü idi. Nihayet Resûlullah Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hâne-i saâdetlerine gelince yaşlı Havle *(radıyallahu anhâ)*, O'na döndü ve:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Gençliğimi tüketti; hâlbuki ben ona her şeyimi teslim ettim. Ne zaman ki yaşlanıp elden ayaktan düştüm ve artık çocuk doğuramaz oldum, tutmuş şimdi bana zıhâr yapıp, 'Sen bana, annemin sırtı gibisin!' diyor ve artık yanıma bile yaklaşmıyor!"

Zor bir durumdu. Hâl arz edilirken aile mahremiyetini ihlal edecek beyanlarda bulunmak da doğru değildi. Onun için her meselesini de rahatlıkla ifade etmekten kaçınıyordu Hazreti Havle. Ancak her şeyine nigehbân olan yüce bir Dergâh vardı ve ellerini açmış, yüreğinden gelerek şöyle dua etmişti:

- Allah'ım! Hâlimi sana arz ediyorum!

Şefkat Nebisi'nin yüreği burkulmuştu. Mazlumun âhı yerde kalmazdı ve daha Hazreti Havle böyle dua ederken rahmet ihtizaza gelmiş ve bu meseleye de açıklık getirecek beyanlar nâzil olmaya başlamıştı. Cibrîl-i Emîn'in getirdiği mesaj, Hazreti Havle'nin yaşadıklarını ifade ediyor ve onun şahsında benzeri sıkıntı yaşayan kadınların problemlerini bir kalemde çözüyordu. Bundan böyle Câhiliyye'ye ait bu türlü yanlışlıkların kaldırıldığını, böyle davranan bir insanın, çözüm adına nasıl davranması gerektiğini ve hatasında ısrar edenlerin ne türlü bir ceza ile karşı karşıya kaldığını ifade sadedinde âyetler şöyle diyordu:

- Kocası hakkında sana başvurup tartışan ve halini Allah'a arz eden o kadının sözlerine elbette Allah muttali oldu. İçinizden kadınlar hakkında zıhar yapanlar bilsinler ki onlar kendilerinin anneleri değildir, onların anneleri sadece kendilerini doğurmuş olanlardır. Onlar gerçekten çirkin ve yalan bir söz söylüyorlar. Bununla beraber, Allah'ın affı ve merhameti çoktur; geçmiş durumlar hakkında tövbe edenleri affeder. Eşlerine zıhar yaparak onlardan ayrılmaya kalkıp da sonra söylediklerinden dönenlerin, eşleriyle temastan önce bir köleyi hürriyetine kavuşturmaları gerekir. İşte size emredilen budur. Allah yaptığınız her şeyden haberdardır. Buna imkân bulamayan kimse, temaslarından önce, iki ay ara vermeksizin oruç tutmalıdır. Buna da gücü yetmeyen altmış fakiri doyurmalıdır. Bu hükümler Allah'ı ve Resûlü'nü tasdik ve onlarla amel edip Câhiliyye uygulamalarını reddetmeniz için konulmuştur. İşte bunlar Allah'ın hudutlarıdır. Kâfirler için gayet acı bir azap vardır.[391]

Başka bir zaman yanına Sâbit İbn-i Kays'ın[392] hanımı Hazreti Habîbe Bint-i Sehl gelmişti; kocasından ayrılmak istediğini söylüyor, Âişe Validemiz'den yardım istiyordu! Hazreti Habîbe, münâfıkların reisi Abdullah İbn-i Übeyy İbn-i Selül'ün kızıydı; bir günlük kocası Hazreti Hanzala'nın Uhud'da şehâdetinden sonra Sâbit İbn-i Kays ile evlenmişti! Hem cemâl-i vechiyesi ve kâmeti itibarıyla mümtâz hem de geldiği aile itibarıyla el üstünde tutulmaya alışmış bir kadındı. Hâlbuki Hazreti Sâbit, hitâbetiyle öne çıkmasına mukabil boyu kısa ve görünüş itibarıyla de kadınların teveccüh edebilecekleri bir kâmete sahip değildi. Muhtemelen Hazreti Habîbe, bu durumdan dolayı çevresinden de baskı görüyor ve kocası ile yollarını ayırmak istiyordu.

Nihayet Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gelince derdini ona açtı:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Ben, kocam Sâbit İbn-i Kays'ı ne dini ne de ahlâkı itibarıyla ayıplamıyorum. Ancak İslâm'ı tercih ettikten sonra yeniden küfürle baş başa kalmaktan korkuyorum; kocamdan ayrılmak istiyorum!"

Hazreti Habîbe'nin kararı kesin gözüküyordu. Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sordu:

- Onun bahçesini geri verir misin?

O kadar kararlıydı ki hiç tereddüt etmeden:

- Evet, dedi. Bunun üzerine Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kocası Hazreti Sâbit'i çağırdı ve konuyla ilgili olarak onun da nabzını tuttu. O da çaresizdi. Belli ki huzursuzluk büyümüş ve artık yara kapanmaz hâle gelmişti. Bu şartlarda evlilikleri yürümeyecekti. Evet, Allah'ın en çok buğzettiği helâldi boşanmak; ancak ondan başka çare de gözükmüyordu. Hazreti Sâbit'in kanaati de aynı istikametteydi. Son sözü Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* söyledi:

- Bahçeyi al ve kadını da boşa![393]

O günün şartları düşünüldüğünde başlı başına bu hâdise, kadınlar açısından çok önemli bir açılım demekti; sosyal hayatta varlığıyla yokluğu müsâvi olan bir zümre, irade ortaya koyuyor ve kocasından ayrılmak isteyebiliyordu! Üstelik ilk adımın atıldığı bu yerde neticeye de gidilmişti!

Müracaat ettikleri kapıdan meselelerini çözerek döndüklerini görünce benzeri sebeplerle başvuranların sayısı da artmıştı. Başka bir gün o kapıya, İslâm'a ilk girenlerden Osmân İbn-i Maz'ûn'un hanımı Havle Bint-i Hakîm[394] gelmişti. Perişan bir vaziyetteydi.

Hazreti Havle *(radıyallahu anhâ)*, Efendiler Efendisi'nin tanıdığı bir kadındı; Âişe Validemiz'le izdivaçlarına da yıllar önce o vesile olmuştu. Hâne-i saâdetlerine gelip de onu bu halde gören Resûl-ü Kibriyâ Hazretleri, Annemiz'e döndü ve:

- Ey Âişe, diye seslendi. "Huveyle'yi bu hâle getiren de ne? Ona ne olmuş?"

Daha önceden meseleye vâkıf olan Annemiz, Hazreti Havle'nin kocası Osmân İbn-i Maz'ûn'u kastederek şunları söyledi:

- Yâ Resûlallah! Sanki hiç evli değil gibi; âdeta kocasız bir kadın! Zira onun kocası, gündüzleri oruç tutup geceleri de hep ibadetle sabahlıyor! Dolayısıyla o da kendini salmış ve gördüğün gibi perişan!

Bunun anlamı açıktı; demek ki Osmân İbn-i Maz'ûn, kendini ibâdet ü tâata vermiş ve meseleyi, aile hukukunu ihmal edecek kadar ileriye götürmüştü. Hâlbuki ev halkının da üzerinde hakkı vardı; herkes bir çobandı ve güttüklerinden mesuldü. Aslında bütün bunlar, hakikatin ortaya çıkması için birer vesileydi ve Allah *(celle celâluhu)*, onları vesile ederek bütün güzelliğiyle İslâm'ı yaşanılır bir sistem olarak insanların gönlüne nakşediyordu.

Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Annemiz'den bunu duyar duymaz Osmân İbn-i Maz'ûn'a haber gönderdi.

Osmân İbn-i Maz'ûn, Resûlullah'ın haberini alır almaz yanına gelince de:

- Ey Osmân, diye seslendi Efendiler Efendisi. "Biz, ruhbanlıkla emrolunmadık! Örnek olarak sana ben yetmiyor muyum? Yoksa sen, benim sünnetimden yüz mü çeviriyorsun?"

Osmân İbn-i Maz'ûn da şaşırmıştı. Hâlbuki o, dinî hayatı adına daha fazla ibadet etmeyi hedeflemiş ve böylelikle, elindeki imkânları âhiret yurdu adına daha iyi değerlendirdiğini düşünüyordu. Şaşkınlığını şu cümlelerle ifade etti:

- Hayır, yâ Resûlallah! Bilakis senin sünnetini harfiyyen uygulamaya çalışıyorum!

Neyin sünnet olduğunu en iyi bilen şüphesiz Allah Resûlü idi ve onun bu sözleri üzerine kendisine şu tavsiyelerde bulundu:

- Allah'tan en çok korkanınız ve O'nun koyduğu sınırlara riayet edeniniz benim. Ancak ben, hem uyuyor hem de kalkıp namaz kılıyorum; hem oruç tutuyor hem de iftar ediyorum; aynı zamanda ben, kadınlarla da nikâhlanıyorum. Allah'tan kork ey Osmân! Çünkü ev halkının senin üzerinde hakkı vardır! Misafirinin senin üzerinde hakkı vardır! Nefsinin de senin üzerinde hakkı vardır! Öyleyse sen, bazen oruç tut bazen de oruçsuz ol ve gecenin belli vakitlerinde namaz kıl, ancak belli dönemlerinde de uyu![395]

Bazen bunun aksi de oluyordu. Geceleri hiç uyumadan sabahlayan hanım sahabiler de vardı ve bunlar, diğerlerinin de dikkatini çekmiş, toplum arasında konuşulur olmuşlardı. Hazreti Havlâ da bunlardandı. Âişe Validemiz'in yanına geldiğinde Annemiz, onun

durumunu öğrenmiş ve meseleyi Resûlullah'a intikal ettirmişti. Geceleri gözünü kırpmadan ibadetle meşgul olduğunu duyar duymaz Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, tepki gösterdi. Zira böyle bir hayat, süreklilik arz edemezdi. Hâlbuki Allah *(celle celâluhu)* nezdinde, az dâhi olsa sürekli yapılan ibadetler makbûldü. Onun için önce:

- Ne? Geceleri uyumuyor mu, diye bir kez daha sordu. Sanki duyduklarının doğru olmamasını murâd eder gibiydi. Ancak hepsi de doğruydu. Bunun üzerine şunları söyledi:

- Sizler, üstesinden gelebileceğiniz kadar mükellefiyet altına girin. Şunu iyi bilin ki siz yorulup bitkin düşersiniz; ancak Allah *(celle celâluhu)* yorgunluk nedir bilmez![396]

Başka bir gün Annemiz'in huzuruna genç bir kız gelmiş ve boynunu bükerek:

- Babam, diyordu. "İstemediğim halde beni, durumunu düzeltmek için amcasının oğlu ile evlendirmek istiyor!"

Bambaşka bir problemi dile getiriyordu. Zira o günlerde kız çocuklarının, kiminle evlenecekleri konusunda herhangi bir irade beyanı söz konusu değildi; olamazdı da! Her zaman için son söz babaya aitti ve hep onun dediği olurdu. Ancak bu da değişecekti. Zaten kızcağızın isteği de bu istikametteydi.

Diğerleri gibi onu da dinleyen Annemiz:

- Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gelinceye kadar burada bekle, dedi. Durumdan Habîb-i Kibriyâ Hazretlerini haberdar edecek ve bu kızcağızın şahsında, Câhiliyye'den kalma genel bir problemi daha vuzûha kavuşturacaktı.

Nihayet Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gelmişti. Gelir gelmez Âişe Validemiz O'na, kızcağızın derdini aktardı. Bunun üzerine Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kızın babasına haber göndererek onu yanına çağırdı. Davet eden Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* olunca ashâb için akan sular dururdu ve o gün de öyle oldu.

Huzura gelen babaya meseleyi sordu Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*. Kızcağızın anlattıkları doğruydu. Bunun üzerine Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, nasihat etmeye başladı. Aslında babanın şahsında ümmetine hitab ediyordu. Resûlullah'ın ifadelerinden yaptığının yanlış olduğu sonucunu çıkaran baba, düşüncesinden vazgeçtiğini ifade etmiş ve mesele yine tatlıya bağlanmıştı.

İlk defa bir kızın dediği oluyordu! Veya en azından herkes öyle olacağını bekliyordu. Ancak mesele öyle olmadı; babasının kararından sonra kıza dönen Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bundan böyle kararın kendisine ait olduğunu söyleyince kız, beklenenin aksine:

- Yâ Resûlallah, diye başladı sözlerine. "Ben, babamın daha önce teklif edip beni zorladığı bu evliliği kabul ediyorum. Aslında bu hareketimle ben, kadınlara şunu bildirmek istedim: Kız çocuklarını zorla evlendirme konusunda babaların böyle bir hakkı yoktur!"[397]

Elbette huzura gelip de Annemiz vesilesiyle meselesini Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ulaştıran kadınlar sadece bu kişilerden ibaret değildi; kocası tarafından dövülüp

kapılardan kovulan ve gönlü kırılıp onuru yerle bir edilen daha nice kadın bu kapıya gelmiş ve meselesini çözerek yeniden huzurlu bir yuvaya kavuşmuştu.[398]

Şu da bir gerçek ki Annemiz'in bu özelliği, kuru kuruya ve gözü kapalı bir savunma değil; haklı oldukları yerde onların hakkını savunmaya matuf bir durumdu. Kim olursa olsun dinin sınırlarını zorlayan, hatta belli ölçüde aşan kadınlarla karşılaştığında onları ciddi manada ikaz etmekten de geri durmayan Annemiz'in, tavır ve duruşunu tayinde hakkâniyet ve adâleti esas aldığı da bir gerçekti. Daha açık bir ifadeyle o, sadece kadın olduğu için onların hakkını savunmuyor, yeri geldiğinde ve haksızlıklarına şahit olduğunda onları da hedefi haline getirip yaptıklarını açık ve net ifadelerle tenkit ediyor, yanlışlarını düzeltme adına onları da ikaz etmekten geri durmuyordu.

Aradan yıllar geçmiş ve fethedilen yeni topraklarla birlikte mü'minler, farklı düşüncelere de açık hâle gelmişti. Bu durumdan etkilenenler de olabiliyordu. Özellikle dünyaya karşı meylin kendini gösterdiği böyle bir zeminde kadınlardan bazıları eski hassasiyetlerini koruyamaz olmuş ve dünkünden farklı tavırlar sergilemeye başlamıştı. Daha açık ifadesiyle bu, değişmek demekti ve Resûlü vasıtasıyla insanlığa gönderdiği mesajında Allah *(celle celâluhu)*, yolda giderken değişeni değiştireceğini söylüyordu.[399] İşte bu acı tabloyu fark eden Annemiz, hüznünü şu kelimelerle özetleyecekti:

- Şayet kadınların şu nev-zuhûr hallerini Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* görmüş olsaydı, Benî İsrâîl kadınlarına getirilen yasak gibi onlara da mâni olur, mescide gelmelerini yasaklardı.[400]

Bu ifadeler onun, meselelere yaklaşımında Allah Resûlü'nü ne kadar yakından tanıdığını ifade etmekteydi. Aynı zamanda bu, zamanın değişimine paralel olarak hükmün de değişeceğinin bir ifadesiydi; zira Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanındaki şartlar, kadınların cemaatle namaza gelmeleri için daha müsaitti ve o gün onlar, namazlarını mescitte kılmak için teşvik ediliyorlardı. Ancak bugünkü tablo, dünkünden farklıydı ve hüküm de bu farklılık nazara alınarak verilmeliydi.

Onun kadınlarla olan diyalogu, elbette sadece bunlardan ibaret değildi; huzuruna gelenleri Allah ve Resûlü'nün hoşnut olacağı çizgiye yönlendirir, evlerinde huzuru yakalama adına onlara nasihatte bulunurdu. Zira onun için aile saâdeti, dünya ve ukbâ adına her türlü huzurun teminâtını ihtiva ediyordu. Kadın ve erkekten her birisinin, kendi üstüne düşen vazifeyi yerine getirmesi gerektiğinin üzerinde duruyor ve bu konuda eşlerden fedâkârlık bekliyordu. Allah Resûlü'nün yakınındaki insanlara hürmette kusur etmemesi, ihtiyaçlarını gidermede elinden geleni yerine getirip herkesi memnun etme gayreti içinde olması gibi Âişe Validemiz de kendi yanına gelen kadınlardan aynı hassasiyeti bekliyordu. Aslında Annemiz, Resûlullah ile olan münasebetlerinde nasıl davranmış ve netice itibarıyla dünyanın en mutlu insanı olmuşsa aynı davranışları diğer kadınlardan da bekliyor ve böylelikle onların da aynı mutluluğu yakalayacaklarının mesajını veriyordu. Mesela onlardan birisi yanına gelip de kendisinden nasihat istediğinde ona şöyle demişti:

- Şayet senin bir kocan var ve onu memnun etmek için sen, gözbebeklerini çıkarıp

onları daha güzelleriyle değiştirmeye muktedir isen, hiç çekinmeden bunu yap![401]

Ona göre aile saâdeti, her şeyin üstünde tutulmalıydı ve bu noktada kadının rolü, göz ardı edilemeyecek kadar önemliydi. Aslında kadın, bu saâdetin temelini oluşturuyordu. Onun için kadının, kocasına karşı olan yükümlülüklerinde daha hassas davranması gerekiyordu. Yanına gelen kadınların bu istikametteki sorularına o, bekledikleri cevapdan daha fazlasını söylemek suretiyle karşılık veriyor, bu istikamette kapı aralayanlara başka nasihatlerde de bulunuyordu; mesela onlardan birisi:

- Yüzümde kıllar var; onları temizleyip de böylelikle kocam için süsleneyim mi, diye sormuştu. Annemiz'in cevabı şu şekildeydi:

- Sana eziyet veren hususları temizleyip izâle et ve ziyarete giderken kendine bakıp zinetlerini takındığın gibi kocan için de süslen! Sana emrettiğinde ona itaat et; kasem edip senden bir şey istediğinde, onun isteğini yerine getirmeyi ihmâl etme. Ve sakın ola evine, kocanın hoşlanmayacağı kimseyi alma![402]

---

386 Bkz. Buhârî, *Edeb* 81; Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 81; Ebû Dâvûd, *Edeb* 62; İbn-i Mâce, *Nikâh* 50

387 Bkz. Ebû Dâvûd, *Edeb* 62; Beyhakî, *Sünen* 10/219 (20771); Nesâî, *Kübrâ* 5/306 (8950)

388 Bkz. Bakara Sûresi 2/229

389 Bkz. Bakara Sûresi 2/230

390 Bkz. Ebû Dâvûd, *Talâk* 9; İbn-i Mâce, *Talâk* 13; Hâkim, *Müstedrek* 2/216 (2800)

391 Mücâdile Sûresi 58/1-4. Bkz. Ebû Dâvûd, *Talâk* 17; Tirmizî, *Talâk* 20, *Tefsîr* 58/1; İbn-i Mâce, *Talâk* 25

392 Sâbit İbn-i Kays, Allah Resûlü'nün hatiplerindendi; nutku güzel ve neyi nerede konuşacağını bilen birisiydi! Sesi gürdü ve bu sebeple o, özellikle Allah Resûlü'nün huzurunda sesin yükseltilmemesi gerektiğini ifade eden beyanlar geldikten sonra ortadan kaybolmuştu. Durumu fark eden Habîb-i Kibriyâ Hazretleri arkasından adamlar göndermiş ve onu evinde mahzun mahzun otururken bulmuşlardı. Kendi kendine, "Ben helâk oldum; amelim boşa gitti!" diyor ve sesinin yüksek perdeden çıkmasından duyduğu rahatsızlığı dillendiriyordu. Duruma muttali olan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Sen Cehennem ehli değilsin; bilakis sen, Cennet ehlindensin!" diyerek ona haber gönderdi. Büyük fedâkârlıklardan sonra Hazreti Sâbit, Yemâme'de şehîd düşmüş ve böylelikle Efendimiz'in bu müjdesine nâil olmuştur. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/451, 452

393 Nesâî, *Talâk* 34; İbn-i Mâce, *Talâk* 22; Muvatta, *Talâk* 11; Abdurrezzâk, *Musannef* 6/502 (11842)

394 Hazreti Havle'ye, isim olarak Huveyle de deniliyordu.

395 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/226 (25935), 268 (26351); İbn-i Hibbân, *Sahîh* 1/185; 2/19; Taberânî, *Kebîr* 9/38 (8319); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 4/301; Abdürrezzâk, *Musannef* 6/167, 168, 7/150 (10375, 12591)

396 Buhârî, *Teheccüd* 18, *Savm* 51; Müslim, *Salât* 215; Ebû Dâvûd, *Salât* 317; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/122 (24956)

397 İbn-i Mâce, *Nikâh* 12; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/136 (25087); Nesâî, *Nikâh* 36; Nesâî, *Kübrâ* 3/284 (5390); Beyhakî, *Sünen* 7/118 (13454)

398 Bkz. Buhârî, *Libâs* 23

399 Enfâl Sûresi 8/53; Ra'd Sûresi 13/11

400 Buhârî, *Sıfatu's-Salât* 79; Müslim, *Salât* 144; Ebû Dâvûd, *Salât* 54

401 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/70-71; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm* 1/537; Tahmâz, *es-Seyyidetü Âişe* 52

402 Abdurrezzâk, *Musannef* 3/146 (5104)

Hazreti Rukayye'nin Vefatı

Hazreti Sevde'den *(radıyallahu anhâ)* sonra Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hânesine Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* gibi müstesna bir fıtrat girmişti girmesine ama diğer tarafta acı-tatlı yönleriyle devam edip giden başka hayatlar da vardı.

Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hazreti Osmân ile evlendirdiği kızı Hazreti Rukayye hastalanmıştı. Üstelik günler geçmesine rağmen bir türlü iyileşmiyor, aksine her geçen gün daha da ağırlaşıyordu.

Sürpriz bir şekilde Bedir'in gündeme geldiği günlerdi; Mekkeliler bir kervan hazırlamış ve varidatıyla Medîne'ye saldırıp inananları yok etmeyi planlıyordu. Çoğunluk itibariyle muhâcirlerin mallarıyla yapmayı planladıkları bu kötülüğe daha baştan engel olabilmek için Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, 320 civarındaki ashâbıyla birlikte yola çıktı.

Bu sefere Hazreti Osmân da gelmek istemişti ama durumu ortadaydı; dolayısıyla Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona, hastasının yanında kalması ve onunla ilgilenmesi için izin verdi.

Ne acı ki Habîb-i Ekrem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Bedir'den dönüş yolunda iken Hazreti Rukayye *(radıyallahu anhâ)* vefat etti. Ramazan ayının yirmi üçüydü ve kervanı takip için yola çıkalı on gün olmuştu. Öncü olarak Zeyd İbn-i Hârise'nin Bedir zaferinin haberini getirdiği gün Hazreti Osmân *(radıyallahu anh)*, Resûlullah'ın kızı ve kerîm zevcesi Hazreti Rukayye'yi Cennetü'l-Bakî'ye emânet ediyordu!

Bedir dönüşü bu acı haberi alan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kızının mezarını ziyarete gelecek ve onun için de dua edecekti.

Hazreti Osmân çok üzgündü; hem Allah Resûlü'nün emânetini kaybetmiş hem de Bedir'e katılamamıştı! Bedir ile ilgili üzüntüsünü, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şu müjdesi bitirivermişti:

- Bedir'e katılan her bir adam gibi senin de mükâfatın var![403]

Ancak o günden sonra Hazreti Osmân'ın yüzüne tebessüm gelmedi; onu mahzun mahzun yürürken gören Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir gün ona:

- Seni niçin bu kadar üzgün görüyorum, diye sordu. Efendiler Efendisi'nin sesiyle irkilen Hazreti Osmân:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Benim başıma gelen kimin başına geldi ki? Bana emânet edilen Resûlullah'ın kızı yanımda vefat etti; sanki bel kemiğimin kırıldığını hissediyorum! Hem seninle aramdaki akrabalık bağı da yok oldu!"

- Ey Osmân, diye seslendi Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*. "İşte Cibrîl; Allah tarafından gelmiş ve bana, Rukayye'nin kardeşi Ümmü Gülsüm ile senin nikâhını, ablasının mehri karşılığında kıymamı, onu da seninle evlendirmemi emrediyor!"[404]

Hazreti Osmân'ı yeniden kendine getiren cümlelerdi bunlar ve çok geçmeden Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Osmân'ı bir diğer kızı Ümmü Gülsüm[405] ile evlendirdi. Bundan böyle Hazreti Osmân'a, iki nûr sahibi manasında 'Zinnûreyn' denilecekti.

Annesinin vefatıyla üzüntüden iki büklüm olan küçük Abdullah, bugünden sonra teyzesi Ümmü Gülsüm'ün himayesindeydi!

Ne var ki Abdullah'ın ömrü de uzun olmadı; henüz altı yaşında iken gözünü bir horoz gagaladı ve muhtemelen bu yaranın iltihap kapması sonucu, çok geçmeden o da vefat etti.[406] Oğulları Kâsım ve Abdullah ile anneleri Hazreti Hadîce'yi Hacûn'da bırakan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, şimdi de torunu Abdullah'ı Cennetü'l-Bakî'ye, annesi Hazreti Rukayye'nin yanına emânet ediyordu.

---

403 İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 3/1038

404 İbn-i Mâce, *Mukaddime* 1/40; Hâkim, *Müstedrek* 4/54; Taberânî, *Kebîr* 22/436

405 O günlerde Ümmü Gülsüm *(radıyallahu anhâ)*, 21 veya 22 yaşında idi.

406 Abdullah'ın hayatta olduğu dönemde ona izafe edilerek "Ebû Abdillâh" diye künyelenen Hazreti Osmân, bu vefattan sonra Amr adındaki oğlunun künyesiyle künyelenmeye başlamıştır.

Gerdanlığın Hatırlattıkları

Bedir'den esirlerle dönen Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, o günlerde bir gerdanlık[407] takdim edildi; onu getirenler:

- Bu da Zeyneb'in esirinin bedeli, diyorlardı.

Gerdanlığı gören Fahr-i Âlem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, uzun uzadıya ona baktı; gözleri buğulanmış, gönlü de rikkate gelmişti! Zira bu gerdanlığı 16 yıl önce[408] Hazreti Zeyneb'in boynuna, düğün hediyesi olarak annesi Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* takmıştı.

Bugün yaşanmışçasına o günler, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gözünün önüne gelivermişti; gerdanlık demek, Hadîce demekti! Kendi çocuğu gibi sevdiği yeğeni ile evlendirirken onu kendi boynundan çıkarışı ve kızının boynuna takışı, mübarek gözlerinin önünde âdeta tecessüm etmiş, Hadîce Validemiz'in hatıralarıyla dolu Mekke yıllarını birer şerit misali zihninden geçirmeye başlamıştı.

Zeyneb'in kurtarmak istediği esiri, kocası Ebu'l-Âs'tan başkası değildi.

Bunca yakınlık, meziyet ve her şeyden önce Habîb-i Ekrem'in damadı olmasına rağmen Ebu'l-Âs da Mekkelilerin genel havasına kapılmış, yapılan baskılardan kendini sıyırıp alamamış ve Ebû Cehil'in başını çektiği ordu ile Bedir'e savaşmaya gelmişti. Gerçi haklı olduğu bir taraf da yok değildi; zira o günkü Mekkeliler, bilhassa Hazreti Abbâs ve Ebu'l-Âs gibi Allah Resûlü'ne akraba olanlar üzerinde daha çok baskı kurmuş, Bedir gibi bir zemine gelip gelmemelerini turnusol kağıdı gibi görmüşlerdi; zira durdukları yer itibariyle itidali temsil eden bu insanlardan kuşku duyuyor ve Mekke'deki haberlerin bunlar tarafından sızdırıldığından şüpheleniyorlardı. Üzerinde öyle bir baskı vardı ki gelip Müslüman olsa, "Hanımının sözünü dinledi!" diyecek kendilerince onuruyla oynayacaklardı. Ebû Cehil'i dinleyip savaşa gelse, hanımının babası, çocuklarının dedesi, kayınpederi ve her şeyden önce Muhammedü'l-Emîn'e karşı kılıç sallayacaktı!

O gün Mekke'de öyle bir hava estirilmişti ki bundan böyle İslâm'ın yarını olmayacaktı; onu temsil eden Muhammedü'l-Emîn de O'nun etrafında hâlelenen ashâbı da Bedir'de öldürülecek, cansız bedenlerinin üzerinde âlem yapılıp keyifler çatılacak ve zafer nârâlarıyla Mekke'ye geri dönülecekti!

Hiç de beklendiği gibi olmadı. Bedir, başta Ebû Cehil olmak üzere "Sanâdîd-i Kureyş"e[409] mezar oluvermişti! Öldürmeyi çantada keklik görenler, daha ilk hamlede yere serilmiş, başladığı gibi biten bir savaşın sonunda Mekke ordusu, çil yavrusu gibi dağılıvermişti. Kaçan kaçmış ve arkada 70 ölü ile 70 esir bırakmışlardı. Ebu'l-Âs da bu esirler arasındaydı.

Gerçi hiç kimseye esir muamelesi yapılmamış, yenilenden yedirilmiş ve giyilen ne ise onlarla o da paylaşılmıştı. Yok etmek için geldikleri baş düşmanlarından (!) hiç beklemedikleri bir insanlık görüyorlardı. Her şeyden önce "adam" yerine konulmuşlardı. Bir anda sınıf atlamış ve insan olduklarını hissedecekleri bir rüyaya dalmış gibiydiler. Ne itişip kakışma, ne sataşma ve ne de hor hakir görmeye şahit oluyorlardı!

Üç gün Bedir'de bekledikten sonra nihayet Medîne'ye geldiler. Bu süre içinde o kadar şey öğrenmişlerdi ki! Düne kadar öfke ile göremedikleri nice hakikati idrak etme fırsatı bulmuş, hisleriyle köpürüp duranlar akıllarıyla düşünmeye başlamışlardı. Hiçbir yerde görmedikleri bu insanlık, onlardan bir kısmının Müslüman olmasını netice vermiş,[410] geride kalanların da dünyasında bir hayli değişiklik olmuştu.[411]

Şimdi önlerinde yeni bir alan açılmış, okuma yazma bilenler 10 kişiye okuma yazma öğretme karşılığında serbest bırakılırken bilmeyenler de bedellerini ödemek suretiyle hürriyetlerine kavuşmaya başlamıştı. Bunu duyan Mekkeliler, yakınlarını esaretten kurtarabilmek için yollara düşmüş, ellerine geçirdikleri kıymetleri yanlarına alıp Medîne'nin yolunu tutmuşlardı.

Esirini kurtarabilmek için harekete geçenlerden birisi de şüphesiz Zeyneb Validemiz idi. Onun açısından bakıldığında o gün Ebu'l-Âs, böyle bir tercihte bulunmuş ve esir düşmüş olsa da neticede kocasıydı. Üstelik o güne kadar hep vefalı davranmıştı. Böylesine güzel bir karaktere yakışan, onun da bir an önce Müslüman olmasıydı ve şimdi o, elinden tutulması gereken bir halde bulunuyordu. Muhtemelen bu durumda ona yapılacak bir iyilik, gönlünü yumuşatacak ve Müslüman olmasına vesile olacak, böylelikle bundan sonraki hayatları bambaşka bir seyir alacaktı. Onun için Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)*, bir hamle daha yapmış, Bedir sonrasında yakınlarını hürriyete kavuşturabilmek için esaret bedellerini gönderen Mekkeliler gibi o da kocası Ebu'l-Âs'ın esaret bedeli olarak, kayınbiraderi Ömer İbn-i Rebî' ile içi dolu bir keseyi Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* göndermişti. İşte Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* elinde tutup dikkatlice baktığı bu gerdanlık, onun gönderdiği bu kesenin içinden çıkmıştı.

Duyguları harekete geçiren de zaten bu idi. Belli ki bundan 5 yıl önce, mihnet üstüne mihnet yudumlanan sıkıntılı bir 3 yılın sonunda Hacûn'a emânet ettiği vefalı eşi Hazreti Hadîce'nin vefa ve çile dolu hayatı geçmişti mübarek gözleri önünden. Zaman durmuş, mekan da ayrı bir vüs'at kesbetmiş gibiydi! Belli ki düne ait hatıralar canlanmıştı kare kare önünde ve bu gerdanlığın şahsında, 16 yıl önce gerçekleşen velîmede[412] kız annesi olarak Hazreti Hadîce'nin huzur dolu tebessümü belirmişti yâdında. Zaman, ne kadar hızlı akıp gidiyordu! Fizikî anlamda 25 yıllık hayat arkadaşından ayrılalı 5 yıl olmuştu. Aynı zamanda bu gerdanlık, iki yıldır hasretini çektiği kızı Zeyneb ve torunları Ali ile Ümâme'nin özlem dolu karelerini de resmediyordu.

Mübarek eliyle sımsıkı sardığı gerdanlığa uzun uzadıya bakan Habîb-i Ekrem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, daha sonra buğulu gözleriyle etrafındakilere nazar etti ve mübarek elindeki gerdanlığı onlara uzatarak:

- İsterseniz Zeyneb'in esirini serbest bırakın ve bunu da ona geri gönderin, buyurdu.

Hâlden anlayan insanlardı ve zaten anlamışlardı! Evet, her şeyin bir zâtî kıymeti vardı ama esas itibariyle eşyayı kıymetli kılan, üzerinde taşıdığı hatıralardı. Arzularını hayata geçirmede birbirleriyle yarışan ve bir dediğini iki etmeyen ashâb:

- Elbette yâ Resûlallah! Baş-göz üstüne, dediler ve Ebu'l-Âs'ı, Hazreti Zeyneb'in

gönderdiği ne varsa hepsini kendisine teslim ederek ve hiçbir karşılık talep etmeksizin serbest bıraktılar.[413]

Yaptığı yanlışlığa rağmen kendisine sahip çıkan hanımı Zeyneb ve bedel bile talep etmeden kendisini serbest bırakan Resûlullah'a karşı mahcubiyet içindeydi Ebu'l-Âs. Bu mahcubiyetle huzur-u Nebevîye geldi. İçindeki burukluk yüzüne aksetmiş, yaptığına bin pişman olmuştu. Onu daha fazla mahcup edip ezmek istemeyen Fahr-i Âlem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, şefkat dolu bakışlarıyla yanına çağırdı Ebu'l-Âs'ı. Muhtemelen kendi iradesiyle bir gün çıkıp geleceğini biliyor ve onun için konumunu baskı aracı olarak kullanmıyordu. Kulağını mübarek dudaklarına yaklaştırdı ve fısıldarcasına ondan bir talepte bulundu; Mekke'ye geri döner dönmez hazırlıklara başlayacak ve yaklaşık bir ay sonra kızı Zeyneb ile torunlarını Medîne'ye gönderecekti! Zira hicret sonrasında[414] gelen bir Kur'ân âyeti, Müslüman bir kadının müşrik bir erkeğin nihâhı altında kalmasını yasaklamıştı; ilgili âyet:

- İman etmedikleri sürece müşrik kadınlarla evlenmeyin; mü'min bir câriye, hoşunuza giden hür bir müşrik kadından daha hayırlıdır! Yine iman etmedikleri müddetçe mü'min kadınları da müşriklerle evlendirmeyin; mü'min bir köle hoşunuza giden hür bir müşrikten daha hayırlıdır! Müşrikler sizi Cehennem'e dâvet ederler. Allah ise sizi kendi izniyle, Cennet'e ve mağfirete dâvet eder ve üzerinde düşünüp gerekli dersi alsınlar diye âyetlerini insanlara açıklar, diyordu.[415] Buna göre şahsiyet ve karakter itibariyle takdir edilecek birisi olsa da damad-ı Nebî Ebu'l-Âs, o gün Müslüman olmadığına göre artık Hazreti Zeyneb onun nikâhı altında kalamazdı.

Resûlullah'ı dinleyen Ebu'l-Âs'ın, başından kaynar sular dökülmüş gibiydi; esaretten kurtulmuştu kurtulmasına ama şimdi, bunca yıldır koruyup kolladığı, canı gibi azîz tuttuğu çocuklarının annesi biricik Zeyneb'inden oluyordu! Daha dün, "Hanımını boşa!" diyen Mekkelilere isyan eden Ebu'l-Âs'ın, bugün Resûlullah'a itiraz edecek mecali bile yoktu. Dizlerinin bağı çözülmüştü ve âdeta şefkat dilenircesine mübarek yüzlerine baktı; hüküm âli ve karar da kesindi! Tek tesellisi, Mekkeliler gibi kendisine "Hanımını boşa!" denilmemiş olmasıydı; bu duruş ona, bugünden itibaren süresini bilemediği, ancak kavuşmaya da kapının aralık bırakıldığı bir ayrılığın başladığını söylüyordu.

Tedbir olarak Resûlullah'ın ondan bir talebi daha vardı; hâdise sonuçlanıncaya kadar bu işi kimse bilmemeliydi![416]

Etraftan gelişmeleri seyredenler, dikkatlice söylenilenleri dinleyen Ebu'l-Âs'ın, bir taraftan hüzne bürünen bedeninin çöktüğüne şahit oluyor, diğer yandan da denilenleri yine de yapacağını ifade edercesine başını salladığını görüyorlardı.

Şimdi vakit, ayrılık vaktiydi; medeniyetten, Medîne'den, yârdan, yârândan, evlâd ü iyâl ve candan, hatta daha dünyaya gelmemiş bebeğinden[417] ayrılık! Elinde sımkıkı tuttuğu kese ve içinde taşıdığı kayınvalide emâneti gerdanlıkla birlikte Mekke istikametinde yol alan Ebu'l-Âs'ın yüreğinde, tarifi imkânsız bir yangın tutuşmuştu; alıp veriyor ama bir türlü işin içinden çıkamıyordu. Canı gibi sevip azîz tuttuğu hanımını, bir parçası olarak algılayıp bağrına bastığı çocuklarını düşünüyor, doğacak çocuğu için kurduğu hayallere

dalıp gidiyor ve bunların hepsinden ayrı kalacağını tahayyül ettikçe çıldıracak gibi oluyordu!

Yaklaşık bir hafta sonra ulaştı Mekke'ye. Her zaman olduğu gibi büyük bir sevinçle karşılandı kapılarda. En tatlı zamanlarını yaşayan oğlu Ali ile kızı Ümâme boynuna sarıldı defalarca. Savaştan sağ-salim çıkmış, hiç bedel ödemeden esaretten kurtulmuştu! Bütün bunlar onun için sevinmeyi gerektiren unsurlardı ama Ebu'l-Âs'ta, daha önce hiç olmayan bir durgunluk vardı.

Anlayan anladı ve sordu Hazreti Zeyneb:

- Neyin var? Niye bu kadar mahzunsun?

Sanki hiç duymamış gibiydi! Gözlerini bir noktaya odaklamış, öylece bekliyordu. Aynı soruyu birkaç kez tekrarlayıp ısrar edince, nemli gözlerle hanımı Zeyneb'e baktı ve derin bir iç çekişten sonra:

- Yolun sonuna geldik ey teyzekızı! Vakit artık ayrılık vakti, diyebildi.

Evin içi buz kesivermişti; göz göze gelmiş, ikisi de ağlıyordu. Sebebini anlamak isteyen hanımına izah etmek istese de duygularına mağlup olmuş, iki kelimeyi yan yana getiremez olmuştu. Ondan bir tavzih gelmeyince Hazreti Zeyneb devreye girdi:

- Demek sonunda sen de Kureyş'in tuzağına düştün ve beni boşama konusunda onların dediğini yapmak zorunda kaldın!

İrkildi! Zira kimseye eyvallah edecek bir karakteri yoktu. Dünya bir tarafta dursa ona bunu yaptıramazdı, zaten yaptıramamıştı da! Ancak durum çok farklıydı; ferman, "Hayır!" diyemeyeceği bir "Emîn"den gelmişti! Onun için hemen sesini yükseltti:

- Hayır! Vallahi de bu konuda ben, ne Utbe ne de Uteybe gibi Kureyş'e itaat etmiş değilim; ne onlara söz verdim ne de birisiyle anlaştım!

Demek ortada daha ciddi bir durum söz konusuydu. Göz göze geldiği kocasına üst üste sormaya başladı:

- O zaman bu ayrılık ve firakın sebebi ne? Niye yolun sonuna geldik!

- Bunun için söz verdim ve verdiğim sözü yerine getirme konusunda da vefalı davranmak zorundayım!

- Ne sözü? Kime, neyi vadettin?

- Senin Kerîm babana! Seni geri göndermemi şart koştu ve bana, *'İslâm'ın aramızı ayırdığını'* söyledi. O'nun dinine göre artık senin, benimle kalman doğru değilmiş!

- İyi ya, sen de Müslüman olursun ve yine beraber yaşar, Medîne'ye birlikte gider ve orada ikamet ederiz!

- Senin için bu kolay! Fakat benim için bu, imkânsız! Sonra Kureyş, *'seni yanımda tutabilmem için Müslüman olduğumu veya yeniden esaretle karşı karşıya gelmekten korktuğum için böyle bir tercihte bulunduğumu'* konuşurlar. Böyle bir hezimeti sen kabul

edip razı olur musun? Durum farklı olsaydı belki dediğini yapardım; ancak bu durumda bana, sabırdan başka çare kalmıyor! Haydi yol için hazırlanmaya başla!

Her şeyin beklenmedik bir zamanda bütünüyle değiştiği bir anı yaşıyorlardı! Anlaşılır gibi değildi; karakter itibariyle İslâm'a çok yakın olmasına rağmen evin reisi Ebu'l-Âs, toplumun baskısından bir türlü kendini kurtaramıyor ve hanımı ile çocuklarından ayrı kalma pahasına katlanılmaz bir karara imza atıyordu! Hazreti Zeyneb'in alttan almaları, ikna için gösterdiği gayret ve döktüğü diller işe yaramadı.

Elbette Hazreti Zeyneb için sevip saydığı kocasından ayrılmak, 25 yıllık hatıralarını Mekke'de bırakıp gitmek kolay değildi! Ancak diğer tarafta babasına, kardeşleri Ümmü Gülsüm ve Fâtıma'ya kavuşmak, her şeyden önce İslâm'ın üfül üfül yaşandığı medeniyeti soluklamak vardı! Hemen her gün gelen yeni bir âyetle şekillenen topluma o da şahitlik edecek, mâbed merkezli bir medeniyetin temellerinin atılış keyfiyetine o da muttali olacaktı!

Üstelik, Ebu'l-Âs Müslüman olmadığına göre bu ayrılık, Allah'ın bir emriydi; O'nun beyanı üzerine söz söylenmez ve denilenler harfiyyen uygulanırdı.

Hüzün-sevinç arası bunları düşünürken Ebu'l-Âs yine devreye girdi:

- Baban, arkadaşlarından Zeyd İbn-i Hârise ve Ensâr'dan birisini, seni geri götürmeleri için gönderecek; Ye'cüc Vadisi'nde seni bekliyor olacaklar! Onları bekletmemek için biraz acele et!

- Peki, sen de benimle gelmeyecek misin?

- Hayır, teyzekızı! Ben gelmeyeceğim. Şartlar bunu gerektiriyor. Ben, babanın dediklerini aynen yapacağım! Sana, kardeşim Kinâne refakat edecek!

Bunları söyledikten sonra Ebu'l-Âs, evinden dışarı çıktı ve bir meçhule doğru yürümeye başladı. Belli ki ayrılık vaktine şahit olmak, yanık yüreğini bir kez daha dağlamak istemiyordu![418]

Ne garip ki böylesine ciddi bir ayrılıkta çocukları Ali ile Ümâme'nin kimde kalacağı konusu hiç konuşulmamıştı; o günkü teamüller gereği babalarıyla Mekke'de mi kalacaklardı, yoksa anneleriyle birlikte onlar da Medîne'ye mi gideceklerdi? Hiç itirazsız ve tabii bir şekilde anneleriyle Medîne'ye gidiyor olmaları, Ebu'l-Âs'ın bu konuda daha önce ikna olduğunu ve çocuklarını da göndermeyi kabul ettiğini göstermektedir. Aksi halde o günün toplumunda erkek tarafın kabilesi böyle bir ayrılığa asla müsâade etmez, gerekirse kan döker ve yine bu çocukları Medîne'ye teslim etmezdi.[419] O zaman niçin böyle bir tepki söz konusu olmadı?

Bundan birkaç yıl önce yaşanan şu hâdise, konuya açıklık getirecek mahiyettedir:

Çocuğu dünyaya geldikten bir müddet sonra baba Ebu'l-Âs, herkes gibi oğlu küçük Ali'yi süt anneye vermek istemiş ve bunun için Kâdıra kabilesinden bir aile ile anlaşmıştı. Ancak Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, söz konusu ailenin genel konumu ve putlarla haşir-neşir oluşunu nazara alarak bu tercihi uygun bulmadı. Zira küçük Ali'nin şuuraltı dünyası,

olumsuzlukların kol gezdiği bir zeminde şekillenecekti! Hâlbuki onun annesi Müslüman idi; üstelik put ve putçuluk düşüncesini temelinden yok etmek üzere gönderilen Allah Resûlü gibi birisinin torunuydu. Bunun yanında küçük Ali için hem daha güzel bir süt anne bulma hem de İslâm'ın hâkim olduğu daha aktif bir çevre temin etme imkânı da yok değildi.

İşte bütün bunları nazara alarak Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, konuyu damadı Ebu'l-Âs ile görüştü ve neticede küçük Ali'yi kendi uhdesine aldı. Üstelik damat Ebu'l-Âs, hayranlıkla baktığı ve emânetinden zerre kadar kuşku duymadığı kayınpederinin talebine hiç itiraz etmedi. Zira o güne kadar ne hanımının Müslüman oluşundan bir kötülük görmüş ne de dünden bu yana Müslüman olduğunu bildiği insanların herhangi bir olumsuzluğuna şahit olmuştu![420]

---

407 Boynuz kemiğinden yapılmış, siyah-beyaz renkli Yemen işi bir gerdanlık idi. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/26

408 Hazreti Zeyneb, Peygamber Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, otuz yaşlarındayken dünyaya gelmişti. (Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/25; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm* 3/674). Bazı kaynaklarda Hazreti Zeyneb'in risâletten 10 yıl önce dünyaya geldiği ifade edilmektedir ki bu tarih de aynı yılı işaret etmektedir (Bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2516). Kızların en büyüğü ve ilk evlendirileni idi; Ebu'l-Âs ile risâletten önce evlendirilmişti (İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/25; Zehebî, *Siyer* 2/246). Bu bilgilere göre Hazreti Zeyneb'in 9 veya daha erken bir yaşta evlendirildiği anlaşılmaktadır. Zira Hazreti Zeyneb, ilk çocuğunu dünyaya getirdiğinde henüz 10 yaşındadır (İbn-i Hacer, *İsâbe* 7/123). Demek ki o, en geç 9 yaşındayken evlendirilmiştir.

409 Kureyş'in önde gelen liderleri, efendileri demektir.

410 Esirlerle birlikte yaşanan yaklaşık 10 günlük zaman içinde toplamda 16 kişi Müslüman olmuştur ki Mekke günlerine kıyaslandığında bu, iki yılda Müslüman olan insan sayısı kadar demektir. Geniş bilgi için bkz. Haylamaz, *Şefkat Güneşi* 103-122

411 O gün Bedir'den dönenlerin bir kısmı zaman içinde İslâm'ı seçse de geriye kalanların hepsi, yaklaşık 6 yıl sonra yaşanan Mekke Fethi'nde Müslüman olmuştur.

412 Velîme, düğün yemeği demektir.

413 Zaten esirler konusunda gelen âyette Cenâb-ı Mevlâ, ".. Savaş bitince onları ister lütuf olarak karşılıksız salıverir, ister fidye alarak bırakırsınız. Durum şu ki: Allah dileseydi, onlardan intikamınızı alır, onları cezalandırırdı. Fakat O, sizi birbirinizle denemek için savaşı emrediyor. .." diyerek onları bedellerini alarak veya bilâ bedel serbest bırakmayı mü'minlerin meşîetine bırakmıştı. Bkz. Muhammed Sûresi 48/4

414 Bu âyetin sebeb-i nüzûlü olarak zikredilen Mersed İbn-i Ebî Mersed hâdisesine bakıldığında, söz konusu âyetin hicret ile Bedir arasında bir yerde nâzil olduğu anlaşılmaktadır. Esir düşen Müslümanları kurtarması için Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu Mekke'ye göndermiş ve bu vesile ile görüştüğü bir kadınla evlenmek istediğini Resûlullah'a bildirince bu âyet gelmiştir (Vâhidî, *Esbâbu'n-Nuzûl* 1/45; Suyûtî, *Lubâbu'n-Nukûl* 1/137). Hâdisede Hazreti Mersed'in, Resûlullah tarafından Mekke'ye gönderiliyor olması, söz konusu âyetin Medenî olduğunu ifade etmektedir. Hazreti Mersed'in, hicretin 4. yılı Safer ayında yaşanan Recî' hâdisesinde şehîd düştüğü de bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla bu hükmün, bu dört yıl içinde inmiş olması gerekmektedir. Hicretin 17. ayında yaşanan Bedir'de bunun uygulaması gerçekleştiğine göre demek ki âyet, hicret ile Bedir arasında bir yerde nâzil olmuştur.

415 Bakara Sûresi 2/221

416 Taberânî, *Kebîr* 22/426 (1050); İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/385; Taberî, *Târîh* 3/44

417 Bu sırada Zeyneb Validemiz, üçüncü çocuğuna hamile idi.

418 Bu sırada Ebu'l-Âs'ın, ticaret için Mekke'den ayrıldığı ifade edilmektedir. Bkz. İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/4

419 Burada, hicret esnasında Ebû Seleme ailesinin başına gelenlerin hatırlanmasında fayda vardır; çocukları Seleme'ye kavimleri el koymuş ve aile fartlerinin her birinin bir tarafa dağılması pahasına onu kimseye teslim etmemişlerdi. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/279

420 "Oğullarımdan birisi konusunda birisi bana ortak olup hak talep ederse şüphesiz ki bu hak, ondan ziyade bana aittir. Herhangi bir kâfir, bir konuda Müslüman birisine ortak olup hak talep etmesi durumunda, buradaki hak da yine

Müslümana aittir!" (Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 9/215) şeklindeki Nebevî beyanın bu münasebetle îrâd edildiği ifade edilmektedir. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 4/118; İbn-i Hacer, *İsâbe* 2/1297

Mekkelilerin Tepkisi

Beri tarafta aynı günlerde Zeyneb Validemiz ile karşılaşan Ebû Süfyân'ın hanımı Hind, usulca yanına sokulmuş ve:

- Ey Muhammed'in kızı! Babana kavuşmak için hazırlık yaptığının haberi bana ulaşmadı sanma, demişti. Ya gelişmeleri iyi okumak suretiyle hâdiseye muttali olmuştu veya böyle bir şeyin olma ihtimaline binaen Zeyneb Validemiz'in ağzını arıyordu. Kendi eliyle kendini ihbar etmek konumunda kalmamak için Hazreti Zeyneb:

- Yok öyle şey, deyip geçiştirmek istedi. Ancak Hind, ısrar ediyordu:

- Ey amcakızı![421] Böyle yapma, dedi. "Yolculuğun için sana lazım olan bir ihtiyacın varsa veya seni babana kavuşturacak herhangi bir para-pul lazım ise bunu karşılayacak olan her şey bende var; sakın benden çekinme! Netice itibariyle erkeklerin arasında yaşanan şey, kadınları ilgilendirmez!"[422]

Donakaldı; anlaşılan duyulmuştu! Bu ne gariplik ki babasını can düşman, davasını da yok edilmesi gereken bir hedef olarak gören bir kadından geliyordu bu teklif! Hâlbuki daha iki hafta önce Bedir'de, bu kadının babası, amcası ve kardeşi öldürülmüştü! Kin ve nefretten ateş topuna dönen ve Bedir'den kaçan erkekleri korkaklıkla suçlayan Hind'in böyle bir teklifte bulunması oldukça garipti. Anlaşılan kin ve nefretin baskı altında tuttuğu vicdanlarında bir sızı vardı ve nâmertliğin pirim yaptığı toplum baskısının altında bir mertlik damarları duruyordu![423]

Bu sızı ve mertliği o gün fark etse bile Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)*, söylediklerini yapacağına inandığı halde Hind'den çekinmiş ve maksadını gizleme lüzumu hissetmişti.[424]

Bedir'den bir ay kadar sonraydı; o gün anlaşıldığı üzere Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ensâr'dan birisiyle[425] Zeyd İbn-i Hârise'yi:

- Ye'cüc Vadisi'ne kadar gidin; orada Zeyneb ile buluşacaksınız, onu bana getirin, diyerek Mekke'ye gönderdi.

Hareket zamanı gelmişti. Ebu'l-Âs'ın verdiği vazifeyi yerine getirebilmek için kardeş Kinâne,[426] yularından tuttuğu devesiyle birlikte gün ortası kapıda belirdi. Aynen konuşulduğu üzere Ebu'l-Âs,[427] 16 yıllık eşi ile oğlu Ali ve kızı Ümâme'yi Medîne'ye gönderiyordu![428]

Çocuklarıyla birlikte Kinâne'nin yularını çektiği devenin hevdecine binen Hazreti Zeyneb yola çıkmış ve Zî Tuvâ'ya kadar gelmişti ki beklenmedik bir gelişme daha oldu; Hazreti Zeyneb'in Medîne'ye gidiş haberi Mekke'de yayılmış ve bunu hazmedemeyen bazı Mekkeliler peşlerine düşmüştü:

- Bize küfredercesine yapılan bu işi hazmedemez, göz göre göre Muhammed'in kızını teslim edemeyiz, diyorlardı.

Medîne yolcularına ilk yetişen Hebbâr İbn-i Esved[429] ile Nâfi' İbn-i Abdilkays idi. Bilhassa Bedir'in intikamını alacağını sanan Hebbar, gözü dönmüş bir câni gibi saldırıyor,

mızrağıyla deveyi delik deşik ediyordu. Hevdec dağılmış, ortalık toz-dumana bürünmüştü. Bu arbedede büyük bir darbe alan Hazreti Zeyneb de devesinin hevdecinden düşmüş ve kaburga kemiği kırılmıştı.[430]

İş çığırından çıkmak üzereydi ki kardeş Kinâne aslan gibi kükredi; bedenini siper etmiş, Mekkelilere meydan okuyordu! Kendisine tevdi edilen emânete karşı yapılan bu saldırı karşısında her şeyi göze almıştı. Okunu yayına yerleştirmiş:

- Vallahi, kim bana yaklaşırsa ona bu oku saplarım, diyordu.

Tırsmışlardı tırsmasına ama yine de ne yapacakları belli olmazdı. Bir müddet geri çekilmiş ve beklemeye durmuşlardı ki bir grup insanla birlikte yanlarına Ebû Süfyân çıkageldi; genel görüntüsüne bakıldığında hâdiseye el koyacağı, meseleyi tatlıya bağlayacağı ve makul bir çözüm üreteceği anlaşılıyordu. Gelir gelmez Kinâne'ye dönerek:

- Behey adam, dedi. "Şu oku bir kenara koy da seninle konuşalım!"

Bunun üzerine Kinâne, ok ve yayını bir kenara koydu ve Ebû Süfyân'ın söyleyeceklerine dikkat kesildi:

- Tabii, başımıza gelenler senin başına gelmedi!" diye başladı sözlerine Ebû Süfyân. Sonra da Kinâne'ye bakarak şöyle devam etti:

- Yaşadığımız sıkıntı ve Muhammed'den dolayı başımıza gelen musibeti bile bile ve sanki hiçbir şey olmamış gibi şimdi sen tutmuş, insanların gözünün içine baka baka ve gündüzün ortasında bu kadını götürüyorsun! Sen, böyle alenî olarak O'nun kızını aramızdan alıp götürürsen insanlar bunu, yaşadığımız musibetten sonra ayrı bir zül olarak telakki eder ki bu bir acziyet ve zaaf demektir. Ömrüme yemin olsun ki bizim onu babasından ayırıp hapsetmeye ihtiyacımız da yok! Ancak şimdi sen bu kadını geri götür; ortalık biraz durulup sakinleşsin ve insanlar, bizim onu geri çevirdiğimizi konuşsunlar! Sonra, bir aralık gizlice alır ve babasına ulaştırmış olursun!

Bu makul yaklaşım karşısında Kinâne bir kenara çekildi ve o gün herkes, yeniden Mekke'nin yolunu tuttu.

Hazreti Zeyneb, oğlu Ali ve kızı Ümâme ile birlikte yeniden evine gelmişti ama bitip tükenme bilmeyen bir sancısı vardı. Nihayet çok geçmeden sebebi de anlaşıldı; devesinden düşüp de kaburgasının kırıldığı hengamede karnında taşıdığı bebeği zarar görmüştü ve şimdi düşük yapıyordu![431]

İnsanlık sınırlarını zorlayan bir imtihandan geçiyorlardı. Savunmasız ve masum bir kadına yapılan bu kötülüğü duyan Hind bile o gün küplere binmiş:

- Yapayalnız ve korumasız bir kadın karşısında aslan kesilenler bu kahramanlıklarını, Bedir gününde de gösterselerdi ya! Savaş bittikten sonra aslanlık taslayıp şiddet gösterisinde bulunanlar, niye savaş meydanlarında aciz kadınlar gibi bir kenarda sinip pinekliyorlar, diyerek tepkisini dile getiriyordu.

Aradan birkaç gece daha geçmişti; yedeğindeki deve ile kardeş Kinâne yine çıkageldi. Ebû Süfyân'ın dediği gibi bu sefer gecenin karanlığını seçmişti. Ebu'l-Âs'ın emâneti

Hazreti Zeyneb ve çocuklarını yeniden hevdece bindirerek yeniden yola koyuldu.

Planlandığı gibi Ye'cüc Vadisi'ne geldiklerinde, kendilerini bekleyen Hazreti Zeyd ve Ensâr arkadaşıyla karşılaştılar. Emâneti teslim ettiğine göre bundan böyle Kinâne'ye düşen geriye dönmek, Medîne yolcularına düşen ise zaman kaybetmeden medeniyete yürümekti![432]

Bundan böyle Ebu'l-Âs, çocukları ve hanımından mahrum bir şekilde Mekke'de kalırken Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)*, çocuklarıyla birlikte babasına kavuşacak ve medeniyete dâyelik yapan Medîne'de ikamet edecekti.

---

421 Burada Hind'in, Kusayy İbn-i Kilâb'dan bu yana süregelen akrabalığını öne sürerek daha yakın durmaya çalıştığı görülmektedir. Teâmülde olduğu şekliyle o gün "amcakızı" derken Hind'in kastı da bu akrabalığı nazara vermektir. Yoksa Hind ile Hazreti Zeyneb, öz amca çocukları değildir.

422 Hind'in bu sözlerinden hareketle akla, duyumlarını teyid için istihbarat maksatlı söylenmiş ifadeler olabileceği şeklinde bir şüphe gelse de Hazreti Zeyneb'in hemen ardından söylediği beyanları meselenin çok da öyle olmadığını göstermektedir.

423 O gün Hind'in, "Bu, senin babanın işidir!" dediği, buna mukabil Hazreti Zeyneb'in, "Benim babamın işi, senin kocanın işinden daha hayırlıdır!" şeklinde cevap verdiği de ifade edilmektedir. Bkz. İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/4

424 Zira Hind'den o gün bunu duyan Zeyneb Validemiz, "Vallahi, iyi biliyorum ki o bunu diyorsa mutlaka yapacaktı. Ancak o gün ondan korktum ve maksadımı ondan gizledim!" demektedir. Bkz. Taberânî, *Kebîr* 22/426 (1050); İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/386; Taberî, *Târîh* 3/45

425 Bazı rivayetlerde Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kızı Hazreti Zeyneb'i Medîne'ye getirmeleri için Hazreti Üsâme ile muhâcirlerden iki adamı gönderdiği ifade edilmektedir.

426 Kinâne İbn-i Rebî', Ebu'l-Âs'ın kardeşiydi ve Hazreti Zeyneb'in kayınbiraderi oluyordu. Taberânî, *Kebîr* 22/426 (1050); İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/386; Taberî, *Târîh* 3/45. Onun Ebu'l-Âs'ın kardeşi Adiyy'in oğlu veya amcasının oğlu olduğu da ifade edilir. Ashâb-ı kirâmdandır. Bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 3/1702, 1703

427 Bu ve benzeri birçok olay, Ebu'l-Âs ile Hazreti Zeyneb'in arasında müthiş bir sevgi bağının olduğunu göstermektedir ki muhtemelen bu ayrılığa tahammül edemeyeceği için o gün Ebu'l-Âs burada bulunmamaktadır.

428 Peygamber Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "O ne konuştuysa yerine getirdi ve sözünde sadık çıktı, vadetti ve vadine de vefa gösterdi!" diyerek onu sena etmiştir. Bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2289; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 6/182; İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/8, 20

429 Hebbâr İbn-i Esved, Mekke fethinde Müslüman olmuştur. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 5/360

430 Taberânî, *Kebîr* 22/426 (1050); İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/386; Taberî, *Târîh* 3/45

431 Taberânî, *Kebîr* 22/426 (1050); İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/386; Taberî, *Târîh* 3/45

432 Taberânî, *Kebîr* 22/426 (1050); İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/386; Taberî, *Târîh* 3/45

Hazreti Fâtıma'nın Evliliği

Hazreti Zeyneb'in gelişiyle sevince boğulan Medîne'de, sevinç vesilesi başka bir haber daha vardı; Resûlullah'ın göz bebeği Fâtıma da *(radıyallahu anhâ)* evlenmek üzereydi!

Hicretin üzerinden iki yıl geçmişti.

İki samimi arkadaştan Hazreti Ebû Bekir'in *(radıyallahu anh)*, kızı Âişe'yi Resûlullah'a vermesiyle Hazreti Ömer de *(radıyallahu anh)* cesaretlenmiş ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile akraba olabilmek için o da Hazreti Hadîce'nin emâneti kızı Fâtıma'yı kendisine istemişti.[433] Ancak Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona müspet cevap vermedi.

Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Cenâb-ı Mevlâ'dan işaret almadan hareket etmeyeceğini biliyordu Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)* ve geldi meseleyi Hazreti Ali'ye açtı! Kendisi olumsuz bir cevap almıştı almasına ama hissettiği bir şeyler vardı; Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kızı Fâtıma ile evliliğin kendisine daha çok yakıştığını ifade ediyor ve gidip Allah Resûlü'nden onu istemesini söylüyordu. Bunu duyan Hazreti Ali'nin tepkisi:

- O'nunla evlenecek neyim var ki benim, şeklindeydi. Ancak, olacakları tahmin eden basiret sahibi Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)* ısrar ediyordu:

- Sen, hele bir git; göreceksin, onu seninle evlendirecektir![434]

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile akraba olmayı kim istemezdi ki?

Ömer ferasetiydi bu; zira ikisini de Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yetiştirmişti. Başından beri Hazreti Ali'ye Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yarınların aslanı olarak bakıyordu. Hicret sonrasında kendisine kardeş olarak da onu seçmişti. Gözü üzerinde idi ve belli ki kızı Fâtıma ile evlendirmek suretiyle Hazreti Ali'yi kendisine daha çok yaklaştıracak ve İslâm'ı üzerine bina edeceği bir fert haline getirecekti. Aynı zamanda böyle bir evliliği, Cibrîl-i Emîn gelmiş ve Resûlullah'ın kulağına fısıldamıştı. Muhtemelen Hazreti Fâtıma'yı kendisinden talep eden diğer sahâbîye "Evet" demeyişinin sebebi de bu idi.[435]

Hazreti Ali, kan-ter içinde kalmıştı;

Utana sıkıla Allah Resûlü'nün yanına gelmişti; gelmişti gelmesine ama Efendiler Efendisi'nin heybeti karşısında nutku tutulmuş, bir türlü konuşamıyordu! Hâlden anlayan Söz Sultanı devreye girdi:

- Buraya niye geldin? Bir ihtiyacın mı var?

Konuşacak mecali yoktu Hazreti Ali'nin ve başını eğip sükûtu tercih etti. Resûlullah'ın soruları cevapsız kalmıştı. Ancak duruşu her şeyi anlatıyordu ve işini kolaylaştırmak için Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bir baba şefkatiyle:

- Sanırım sen, Fâtıma'yı istemek için geldin, dedi.

Mahcubiyetten başını öne eğmiş, boncuk boncuk terliyordu! Edeb ve hayâ insanı, başını hafifçe kaldırdı ve Resûlullah'ın sorusuna karşılık kısık bir sesle:

- Evet, diyebildi.

Onu daha fazla mahcup etmek istemeyen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* devam ediyordu:

- Mehir olarak verebileceğin bir şeyin var mı?

Hazreti Ömer haklı çıkmıştı; mehiri sorduğuna göre Fâtıma işi tamam demekti! Ne büyük saâdet, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kızını kendisine veriyordu! Sevincinden küçük dilini yutacak gibi olan Hazreti Ali yine net konuştu:

- Hayır!

Gerçi bunu Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* biliyordu; gerçekten yoktu! Dünyanın peşinde değildi ki elinde dünyalık olsun! İşin başından beri tek hedefi, Resûlullah'ın davasını muhtaç gönüllere duyurabilmek, bunu yaparken de önlerine çıkan engelleri ortadan kaldırıp İslâm'ı bir sistem olarak ikâme edebilmekti.

Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bir kez daha sordu:

- Peki, sana silah olarak verdiğim zırhını ne yaptın?

Mübarek yüzüne bakamasa da gözlerinin içi gülüyordu Hazreti Ali'nin; zira Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, mehir işini de halletmek üzereydi!

Ve.. öyle de oldu. Zırhı götürüp satmasını söyleyen Habîbullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bununla ihtiyaçlarını karşılamasını söyledi. Allah Resûlü'nün biricik kızı ve annesi Hazreti Hadîce'den sonra dünyanın en hayırlı hanımefendisi Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)* ile evliya ve aktâbın başı Şâh-ı Merdân Hazreti Ali'nin *(radıyallahu anh)* evliliği, işte böylesine bir sadelikle başlamış oluyordu!

Nikâhlarını da Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kıydı; Allah'ın takdir ettiği bir nikâh, Resûlü'nün eliyle hayata geçiyordu! Böylelikle Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nesl-i necîbini devam ettirecek bir yuvayı, bizzat Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kurmuş olacaktı![436]

Kararı verilen düğün için Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, başta Âişe Validemiz olmak üzere Ezvâc-ı Tâhirât'a, kızı Fâtıma'yı *(radıyallahu anhâ)* hazırlamalarını emretti. O günü anlatırken Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, bize şu detayları resmetmektedir:

- Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ali ile evlenecekleri günlerde bize Fâtıma'yı hazırlamamızı emredince hemen eve gittik. Bathâ toprağından yumuşak toprak getirip onu yaydık. Sonra iki yastığın içine elimizle lif doldurduk. Daha sonra yiyecek olarak hurma ve üzüm, içecek olarak da tatlı su hazırladık. Daha sonra evin bir köşesine, üzerine elbise ve kap-kacak asılabilmesi için bir sırık yerleştirdik. Ben, Fâtıma'nın düğününden daha güzel bir düğün görmedim![437]

Bundan böyle bilhassa Âişe Validemiz *(radıyallahu anhâ)*, bu sürecin bel kemiğiydi; âdeta birlikte büyümüş gibiydiler! Yaşları da huyları da birbirine çok benziyordu. Bugüne kadar

zaten aynı hânede müşterek bir hayat sürdürüyorlardı.

Hazreti Ali, Hazreti Fâtıma ile evlendikten sonra da bu birliktelik bozulmadı; Fâtıma Validemiz'in içinde kalmaya başladığı hücre ile Âişe Validemiz'in hücresinin arasında sadece bir duvar vardı ve bu duvarın üzerinde de bir pencere bulunmaktaydı! Hazreti Âişe ile Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhümâ)*, zaman zaman bir araya gelir ve bu pencereden karşılıklı konuşurlardı![438]

Şu bir gerçek ki Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*, Hazreti Âişe'yi *(radıyallahu anhâ)* canı gibi seviyordu. Ne de olsa Allah'ın Resûlü'nden, sevdiklerini sevmesi gerektiğini öğrenmişti! Zira Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir gün ona:

- Ey kızım, demişti. "Benim sevdiğimi sen de sevmek istemez misin?"

Sanki yüreğine dokunan, dokunurken de bir meltem esintisiyle onu okşayan kadife gibiydi bu sözler ve o gün babasına:

- Evet, demişti.[439]

Elbette bu sevgi ve saygı da karşılıklıydı; Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* nezdinde de onun ayrı bir kıymeti vardı. Bir gün kendisine:

- Resûlullah nezdinde en sevgili olan insan kimdi, diye sormuşlardı da hiç düşünmeden:

- Fâtıma, cevabını vermişti.[440]

- Babasından sonra Fâtıma'dan daha güzel birisini görmedim, diyor[441] ve ona kem gözle bakılmasına asla rıza göstermiyordu!

- Oturup kalkmasındaki vakar ve sükûneti, duruş ve yürüyüşündeki nezâket ve zerâfeti itibarıyla Resûlullah'ın kızı Fâtıma kadar Allah Resûlü'ne benzeyen birisini görmedim, der ve cümlesini şöyle tamamlardı:

- Huzuruna girdiğinde Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onun için ayağa kalkar, onu öper ve yanına oturturdu. Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onun yanına geldiğinde, Fâtıma da aynı şeyi yapar, hemen ayağa kalkıp Resûlullah'ı öper ve O'nu *(sallallahu aleyhi ve sellem)* baş köşeye oturturdu![442]

Hayatları çok sâde; ancak hayattan alınan lezzet ise zirvedeydi!

Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)* ile Hazreti Ali'nin *(radıyallahu anh)* evliliği üzerinden henüz bir yıl geçmişti ki bu evlilik, ilk semeresini verdi; Cennet reyhanlarının ilki Hazreti Hasan *(radıyallahu anh)* dünyaya gelmişti.[443] Onun doğumuyla sevinen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, torununu kucağına aldı ve kulağına ezan okuduktan sonra ismini koydu. Ardından torunu için akîka kurbanı kesti. Bir hafta sonra da götürüp sünnet ettirdi.[444]

---

433 Bu sıralarda Hazreti Fâtıma'yı Hazreti Ebû Bekir'in de istediği, ancak Allah Resûlü'nün ona da olumsuz cevap verdiği ifade edilmektedir. Bkz. Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 11/39

434 Kaynaklarda, tercih edici herhangi bir kayıt olmamakla birlikte hâdisenin cereyan şekline bakıldığında Hazreti Ali'ye, kendisinden kızı Fâtıma'yı isteyen Hazreti Ebû Bekir veya Hazreti Ömer'i, Allah Resûlü'nün *(sallallahu*

aleyhi ve sellem) bizzat kendisinin göndermiş olması da muhtemeldir.

435 Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hem kendi evlilikleri hem de kızlarını evlendirirken Allah'ın direktifiyle hareket ettiğini ifade eden beyanlarını girişte vermeye çalışmıştık; bakılabilir.

436 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 1/80 (603)

437 İbn-i Mâce, *Nikâh* 24

438 Bkz. Nedevî, *Sîretü Seyyideti Âişe* 122

439 Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 83; Nesâî, *Işretü'n-Nisâ* 3

440 Bkz. Tirmizî, *Menâkıb* 61; Hâkim, *Müstedrek* 3/171 (4744); Taberânî, *Kebîr* 22/403 (1008)

441 Taberânî, *Evsat* 3/137 (2721); Ebû Ya'lâ, *Müsned* 8/153 (4700)

442 Ebû Dâvûd, *Edeb* 155; Tirmizî, *Menâkıb* 61; Hâkim, *Müstedrek* 3/174 (4753); İbn-i Hibbân, *Sahîh* 15/403 (2953)

443 Bu evliliğin semeresi olarak bir yıl sonra da Hazreti Hüseyin dünyaya gelecekti. Bir de Muhsin adını verdikleri oğulları vardı ki o yaşamadı. Zeyneb ve Ümmü Gülsüm adını verdikleri iki de kızları olacaktı. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 3/14

444 İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 2/13

Hazreti Hafsa

Medîne'ye hicret edeli otuz ay olmuştu. Bugünlerde Hazreti Ömer'in bir derdi vardı; Bedir sonrasında damadı Huneys İbn-i Huzâfe vefat etmiş ve kızı Hafsa dul kalmıştı. Onu bir an önce evlendirmek istiyordu!

Hazreti Hafsa da aynen Hazreti Fâtıma gibi risâletten beş yıl önce dünyaya gelmişti. Mekke günlerinde Huneys İbn-i Huzâfe[445] ile evlenmiş, sonra da Medîne'ye birlikte hicret etmişlerdi.

Aklına ilk gelen isim, Bedir sonrasında hanımı Rukayye'yi kaybeden Hazreti Osmân oldu; gitti ve konuyu ona bizzat kendisi açtı. Ancak Allah Resûlü'nün kızını kaybetmiş olmanın üzüntüsüyle iki büklüm olan Hazreti Osmân, o gün için böyle bir evliliğe hazır değildi[446] ve Hazreti Ömer'e olumsuz cevap verdi.

Biraz burulmuştu Hazreti Ömer! Ancak yapacak bir şey yoktu ve bu sefer aynı teklifi Hazreti Ebû Bekir'e götürdü; Hazreti Ömer'in teklifini duyan Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, herhangi bir cevap verme yerine sessiz kalmayı tercih etti. Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)*, şimdi daha çok burkulmuş, biraz da gücenmişti.[447]

Durumu gelip Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* anlattı:

- Yâ Resûlallah, diyordu. "Bakmaz mısın! Evlenmesi için Osmân'a kızım Hafsa'yı teklif ettim; kabul etmedi!"

Gönlü kırık Hazreti Ömer'i, bundan sonraki günlerinin seyrini değiştirecek bir sürpriz bekliyordu; Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona döndü ve:

- İstemez misin yâ Ömer, dedi. "Allah *(celle celâlühû)* Osmân'ı senin kızından daha hayırlı biriyle, senin kızını da Osmân'dan daha hayırlı biriyle evlendirsin!"[448]

Hazreti Ömer sözden anlayan birisiydi ve hiç beklemediği bu sürpriz karşısında sevincinden ayakları yerden kesilecek gibi olmuştu. Zira o *(radıyallahu anh)*, Resûlullah'a yakın olabilmek için, dünya ve mâfihâ her şeyini vermeye hazırdı. Muhtemelen kızını Resûlullah'a da teklif etmeyi düşünmüştü ama cesaret edip söyleyememişti. Ancak Allah *(celle celâlühû)*, Hazreti Hafsa'yı *(radıyallahu anhâ)*, Resûlullah'a zevce olarak yazmıştı ve şimdi yeni bir yuva daha kuruluyordu!

Bu evlilikle birlikte âdeta, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sonrası İslâm'ı temsil edecek dört halifenin yetişeceği zeminin taşları da döşenmiş oluyordu; zira Allah *(celle celâlühû)*, onlardan ikisinin kızını Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "zevce" ve diğer ikisini de Fahr-i Rusül'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "damat" yapmıştı! Kızlarıyla birlikte Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Ömer *(radıyallahu anhüm)* risâlet mektebinin birer talebesi olurken Hazreti Osmân ve Hazreti Ali de *(radıyallahu anhumâ)*, hanımları üzerinden bu okulun birer neferi haline gelivermişlerdi! Zira diğer sahâbeden farklı olarak onlar, Resûlullah'ın evine tekellüfsüz girebilecek ve bu mektepten perdesiz istifade edebileceklerdi! Böylelikle Allah *(celle celâlühû)*, Resûlü'nden sonra dine ait meseleleri omuzlarına koyacağı ve onu dünyanın dört bir tarafına taşıttıracağı bu dört zâtı, Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* en yakınına

yerleştirmiş oluyordu.

Ve.. hicretin 3. yılının Şa'bân ayında, 400 dirhem mehir takdiriyle Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile Hazreti Hafsa'nın nikâhı gerçekleşti.

Belki Fâtıma *(radıyallahu anhâ)* evlenip gitmişti ama bundan böyle Allah Resûlü'nün evinde, Hazreti Sevde ve Hazreti Âişe'den sonra üçüncü bir göz daha vardı; O'nu *(sallallahu aleyhi ve sellem)* adım adım takip edecek ve bilhassa aile hayatının mahrem meseleleri başta olmak üzere dine ait en ince ayrıntıları kaydederek ümmete anlatacaklardı.

---

445 Abdullah İbn-i Huzâfe'nin kardeşidir. İlk Müslümanlardan ve Habeşistan muhacirlerindendir. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile birlikte Bedir'e katılmış ve aldığı yaranın iyileşmemesi sebebiyle de vefat etmiştir. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 3/300; Belâzurî, *Ensâb* 1/423

446 Hazreti Osmân'ın o gün, Efendimiz'in kızı Ümmü Gülsüm ile evlilik düşündüğü için Hazreti Ömer'e olumsuz cevap verdiği de söylenmektedir ki zaten sonuç da öyle olmuştur. Bkz. İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 3/214

447 Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)* ile karşılaştığı bir gün Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)*, "Kızımla evlenmesi için Osmân'a teklifte bulundum, istemedi; sana söyledim, sessiz kaldın! Senin bu sessiz kalman, bana Osmân'ın verdiği olumsuz cevaptan daha ağır geldi." dedi. Bu sözler üzerine Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)* ona, "Bu konuda Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bir şeyler söylemişti ve bu da aramızda bir sır idi; o gün ben, bunu ifşa etmek istemedim!" cevabını vermiştir. Bkz. Belâzurî, *Ensâb* 1/423

448 Belâzurî, *Ensâb* 1/423. Aynı hâdise bazı kaynaklarda Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Ben sana, Osmân'dan daha hayırlı bir damat ve Osmân'a da senden daha hayırlı bir kayınpeder söyleyeyim mi?" diye sorduğu, buna mukabil Hazreti Ömer'in, "Söyleyin yâ Resûlullah!" demesi üzerine de "Sen, kızın Hafsa'yı bana; ben de kızım *Ümmü Gülsüm*'ü Osmân'a nikâhlarım!" buyurduğu şeklinde geçmektedir. Bkz. İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 3/214; Belâzurî, *Ensâb* 1/423

Hazreti Âişe Farkı

Evet, Ezvâc-ı Tâhirât arasında farklı isimler de dâhil olmaya başlamıştı ama onlar arasında Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* çok farklı bir yerde duruyordu. Her şeyden önce farklılığı farkeden ve anlamak için sürekli soran bir yapısı vardı. Nübüvvet kürsüsünün dibine oturup kendini ilmin eşiğinden içeri attığı andan itibaren etrafında olup biten her şeyi analiz edip özümseyen, kapalı duran hususları soru haline getirip onlara açıklık kazandıran ve başkalarının muttali olamayacağı birçok konuyu bizzat Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* arz edip tıkanıklıkların açılmasına vesile olan en önemli isim o idi.[449] Onun bu yönünü anlatırken yıllar sonra İbn-i Ebî Müleyke, veciz bir şekilde şu hükmü verecektir:

- Bilmediği bir şeyle karşılaşınca onun ne olduğunu öğrenmeden duramazdı.[450]

İşte birkaç örnek:

Kıyâmet'le ilgili olarak bir gün Hazreti Peygamber *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Her kim sorgu altına alınıp da kendisine üst üste sorular tevcih edilirse, işi bitmiş demektir, buyurmuştu. Hemen O'na döndü ve:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Allahü Teâlâ, '*O gün, hesap defteri sağ eline verilen kimsenin hesabı kolayca görülür.*' (İnşikâk Sûresi 84/8) buyurmuşken bu nasıl olacak?"

Habîb-i Kibriyâ Hazretleri onun bu sorusunu:

- Bu, 'arz'dır ey Âişe, diye cevapladı. "Özellikle o gün, kimin hesabı hakkında konuşulmaya başlanmışsa, artık onun işi bitmiş demektir!"[451]

Başka bir gün Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, *"Yeryüzü, başka bir yeryüzüyle; semalar da başka semalarla değiştirildiği; Bir ve Kahhâr olan Allah huzurunda toplandıkları gün insanların hâli nice olur!"*[452] meâlindeki âyeti okurken duymuştu. İnsan hafsalasının almakta zorlandığı dehşetli bir tablodan bahsediliyordu ve fizikî âlemin bu kadar alt üst olduğu, semâvâtın ahengini kaybedip yeryüzünün de toz duman haline geldiği bir zeminde insanlar nasıl ayakta kalacaktı! Hiç vakit kaybetmeden aklına takılan soruyu sordu:

- Madem öyle, o gün insanlar nerede olacak yâ Resûlallah?

Sahih bilginin peşinde olan Hazreti Âişe'ye dönen Muhbir-i Sâdık Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* cevapladı:

- Sırat'ta![453]

"*Rablerine dönüp hesaba çekileceklerinden çekindikleri için yaptıkları hayırları kalpleri titreyerek yaparlar.*" meâlindeki âyet nâzil olunca Allah Resûlü'ne dönmüş ve yine:

- Yâ Resûlallah, demişti. "Âyette anlatılanlar, içki içen, hırsızlık yapan ve zina edenler; ancak Allah'tan da korkan kimseler mi?"

- Hayır, ey Ebû Bekr-i Sıddîk'in kızı, buyurdu Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*. "Onlar, namaz kılıp oruç tuttukları, zekât verip tasaddukta bulundukları halde bunların kabul görmeyeceğinden endişe duyup korkanlardır."[454]

Başka bir gün Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Söz ve davranışlarınızda istikametten ayrılmayın, yakınlaştırıcı ve müjdeleyici olun! Çünkü hiç kimse ameliyle Cennet'e giremez, buyurmuştu. Bunu duyar duymaz Âişe Annemiz:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Sen de mi?"

- Ben de buyurdu Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*. "Allah *(celle celâluhu)*, mağfiretiyle kucaklayıp rahmetiyle yargılamazsa, ben de!"[455]

Aynı çatı altında kaldıkları gecelerden birisinde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hazreti Âişe'nin yanından ayrılıp Cennetü'l-Bakî'yi ziyaret etmek için dışarı çıkmak istemişti. Duruma muttali olan Âişe Validemiz çok üzüldü; acaba O'nu rahatsız edecek bir şey mi yapmıştı yoksa hücresinde geceleyeceği halde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* diğer annelerimizden birisinin hücresine mi gidecekti? İçi burkulmuş ve arkasından bakakalmıştı. Duygu ve düşüncelerini okuyan Habîb-i Kibriyâ Hazretleri Hazreti Âişe'ye döndü ve:

- Ne o ey Âişe, diye sordu. "Yoksa kıskandın mı?"

Sözü hiç eğip bükmedi ve Resûlullah'ın sorusunu:

- Senin gibi birisini kıskanmayayım da kimi kıskanayım, diye cevapladı. Bunun üzerine Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* da ona:

- Yoksa, yine senin şeytânın mı geldi, diye latife yollu takıldı.

Şaşırmıştı; ciddiyetle sordu:

- Yâ Resûlallah! Benim yanımda şeytan mı var?

- Evet, buyurdu Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*.

Yüreği ağzına gelmişti ve tuttu bir kez daha sordu:

- Peki, herkesin yanında da var mı?

- Evet!

Taaccübü bir kat daha artmış olarak:

- Senin yanında da var mı yâ Resûlallah, diyerek son soruyu sordu. Resûlullah'ın cevabı yine aynı istikametteydi:

- Evet, ancak Rabbim o hususta bana yardım etti ve o da bana teslim oldu![456]

Görüldüğü gibi Hazreti Âişe'nin Resûlullah nezdinde çok farklı bir yeri vardı. Risâlet mektebinin en has ve mümtâz talebesi şüphesiz o idi; jest ve mimiklerinde bile Resûlullah'ı takip eder, O'na olan yakınlığını ilim adına değerlendirir, görüp duyduğu her

şeyi mutlaka ölçüp biçer ve aklına takılanları da Habîb-i Ekrem'e sormadan duramazdı.

Aynı zamanda o, sorgulayan bir fıtrattı; ancak bu sorgulama, işin merkezine kendisini koyarak başkalarını eleştirme anlamında değil, duyup gördüklerini Kur'ân ve Sünnet'e uygunluk açısından sorgulama, konuyu arkadakiler için de bilinir hâle getirmek içindi. Bu özelliğindendir ki o *(radıyallahu anhâ)*, Allah Resûlü'nden en çok hadîs rivayet eden Ebû Hureyre, Abdullah İbn-i Ömer, Abdullah İbn-i Mes'ûd gibi en öndeki sahâbîlere bile ders verecek, eksikliklerini tamamlayıp yanlışlarını tashih edecekti.

---

449 Bilhassa tefsir, hadis, kelam, fıkıh ve tarihi merkezine alan kaynaklarımız onun bu nevi sorularının örnekleriyle doludur ve şayet onun Resûlullah'a sordukları olmasaydı bugün bizler, mevcut bilgilerimizin büyük çoğunluğunun da câhili olacaktık. Bu yönüyle o, sanki Resûlullah nezdinde ümmetin bir temsilcisi gibi durmaktadır.

450 Beğavî, *Tefsîr* 1/374; Aynî, *Umdetü'l-Kârî* 2/136. Ayrıca bkz. Tahmâz, *es-Seyyidetü Âişe* 177

451 Buhârî, *İlim* 36; Müslim, *Cennet* 79; Tirmizî, *Sıfatü'l-Kıyâme* 15; Ebû Dâvûd, *Cenâiz* 3

452 İbrâhîm Sûresi 14/4. Başka bir rivayette bu âyetin, "Kıyâmet Günü'nde yeryüzü, bütünüyle Allah'ın kabza-i tasarrufundadır; semalar da O'nun eli altında dürülmüş vaziyettedir." (Zümer, 39/67) olduğu ifade edilmektedir. Bir farkla ki bu rivayette Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Sırât'ta!" yerine "Cehennem'in köprüsünde!" cevabını vermiştir. Bkz. Tirmizî, *Tefsîr* 40; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/116 (24900); Hâkim, *Müstedrek* 2/403 (3630)

453 Müslim, *Sıfâtü'l-Münâfikîn* 29; Tirmizî, *Tefsîr* 15; İbn-i Mâce, *Zühd* 33; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/35 (24115); Dârimî, *Rikâk* 88

454 Tirmizî, *Tefsîr* 23; İbn-i Mâce, *Zühd* 20; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/159 (25302); Hâkim, *Müstedrek* 2/427 (3486)

455 Buhârî, *Rikâk* 18; Müslim, *Sıfâtü'l-Münâfikîn* 78

456 Müslim, *Sıfâtü'l-Münâfikîn* 16; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/115 (24889). Başka örnekler için bkz. Buhârî, *Teheccüd* 16; Müslim, *Salâtü'l-Müsâfirîn* 125

Kalıcı Neşter

Öte yanda hayat devam ediyordu! Belli başlı hâdiseleri kollayarak Vahiy meleği Cibrîl-i Emîn *(aleyhisselâm)* Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* geliyor ve getirdiği hükümlerle hemen her gün, geçmişe ait bir olumsuzluğa neşter vuruluyor, insanlık medeniyetine doğru hızla mesafe alınıyordu.

Bir gün Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanına, Amra Bint-i Hazm[457] adında kadın geldi. Bu kadın, Uhud'da şehîd olan Sa'd İbn-i Rebî'in hanımıydı. Hem hamileydi hem de yanında, elinden tuttuğu iki kız çocuğu vardı. Kızlarını göstererek:

- Yâ Resûlallah!" dedi. "İşte şunlar, seninle birlikte Uhud'da savaşırken şehîd düşen Sa'd'ın kızlarıdır! Bunların amcaları gelip bütün mallarına el koydu ve yeğenlerine hiçbir şey bırakmadı.[458] Bu konuda bize nasıl bir yol gösterirsin, yâ Resûlullah? Hâlbuki bunlar, ellerinde imkân olmadan yarınlara yürüyemez, ayakta kalamaz ve kendi yuvalarını da kuramazlar!"

Genel tabloya bakıldığında ortada, garipsenecek bir durum yoktu; zira o güne kadar mesele, genelde bu minvâl üzere devam etmiş, perşembenin gelişini önceden sezenler hariç, kadına ve çocuklara mirastan pay verilme diye bir konu insanların gündemine gelmemişti.

Kadını dinleyen Habîbullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona:

- Umulur ki Allah *(celle celâluhû)*, bu hususta da son hükmü verir, buyurup bir müddet beklemesini söyledi.

Bir müddet sonra Cibrîl-i Emîn huzurdaydı ve Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, içinde mirasla ilgili hükümleri de ihtiva eden Nisâ Sûresi'ni getirmişti.[459] Sûre, sadece mirasla ilgili hükümleri ihtiva etmiyordu; Allah'ın hakları, bütün insanların kardeşliği, çocuklara, kadınlara, yetimlere şefkat edip haklarının verilmesi, mallarının korunması, evlenme, miras, temizlik, namaz, cihâd, nizama uyma, toplumda müsamaha, dayanışma, emânete riâyet, adâlet, Ehl-i kitap ile münasebetler gibi daha birçok konudan bahsediyordu!

Bu yeni gelişme üzerine Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Câbir İbn-i Abdillah'ı yanına çağırdı ve onu, Sa'd İbn-i Rebî'in hanımı Amra ile Hazreti Sa'd'ın kardeşine gönderdi.

Çok geçmeden ikisi de huzurdaydı. Nefes nefese kalan kardeşe döndü ve:

- Sa'd'ın iki kızına, malın üçte ikisini; kızların annesine de sekizde birini ver; geri kalanı da senindir, buyurdu.

Hazreti Amra *(radıyallahu anhâ)*, Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ağzı açık dinliyordu; zira ilk defa kadın muhatap alınıyor ve insan yerine konulup mirastan pay veriliyordu! Üstelik bu, bizzat Allah'ın takdiriydi; Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* okuduğu âyetler şöyle diyordu:

- Evlenme çağına varıncaya kadar yetimleri gözetip deneyin. Akılca olgunlaştıklarını görürseniz mallarını kendilerine teslim edin. Büyüyünce ellerine alacakları düşüncesiyle o malları israfla tüketmeyin. İhtiyacı olmayan veli, yetim malına tenezzül etmesin! Muhtaç olan ise meşrû sûrette, ihtiyaç ve emeğine uygun olarak yararlansın. Onlara mallarını teslim ettiğinizde bunu şahitlerle tesbit ettirin. Allah, hesab sorandır ve O'nun hesap sorması kâfidir.

Anne baba ile yakın akrabanın terikelerinde erkeklere hisse bulunduğu gibi, anne baba ile yakın akrabanın terikelerinde kadınlara -azından da çoğundan da- farz olarak belirlenmiş hisseler vardır.

Miras taksim edilirken vâris olmayan akrabalar, yetimler, fakirler de orada bulunuyorlarsa, onlara da bir şey verin ve gönüllerini alacak tatlı sözler de söyleyin.

Arkalarında eli ermez, gücü yetmez küçük çocuklar bıraktıkları takdirde, "Onların halleri nice olur?" diye endişe edenler, yetimlere haksızlık etmekten de öylece korksunlar da Allah'ın cezalandırmasından sakınsınlar ve doğru söz söylesinler.

Yetimlerin mallarını haksız yere yiyenler, aslında karınları dolusu ateş yerler. Onlar, yarın harıl harıl yanan bir ateşe gireceklerdir.

Miras konusunda Allah, çocuklarınız hakkında şöyle emreder: Erkeğin hakkı, kadının hissesinin iki mislidir. Şayet kadınların sayısı ikiden fazla ise onlar, terikenin üçte ikisini alırlar. Eğer kız evlat tek ise terikenin yarısını alır.

Anne babaya gelince, ölenin çocuğu varsa, onun terikesinden her birine altıda bir hisse vardır. Eğer çocuğu yoksa ve kendisine ana babası vâris oluyorsa annesine üçte bir hisse vardır. Şayet ölenin kardeşleri varsa, ölenin yaptığı vasiyetin îfâsından ve borcunun ödenmesinden sonra annenin hissesi altıda birdir.

Anne babanız ile evlatlarınızdan hangisinin size daha faydalı olacağını siz bilemezsiniz. Bunlar Allah'ın koyduğu farzlardır. Allah muhakkak ki her şeyi bilen Alîm ve mutlak hüküm ve hikmet sahibi Hakîm'dir.

Eşlerinizin çocukları yoksa, terikelerinin yarısı siz kocalarındır. Eğer çocukları varsa, dörtte biri size aittir. Bütün bunlar, yaptığı vasiyetin ve üzerindeki borcun îfâsından sonradır. Sizin de çocuğunuz yoksa, terikenizin dörtte biri eşlerinizindir. Eğer çocuğunuz varsa, terikenizin sekizde biri onlara aittir. Bunlar da yapacağınız vasiyetin ve borcunuzun ödenmesinden sonradır. Eğer miras bırakan erkek veya kadın, çocuğu ve anne babası olmayan bir kimse olur ve onun erkek veya kız kardeşi de bulunursa, bunlardan her birinin hissesi altıda birdir. Şayet onların sayısı daha fazla ise, o takdirde onlar üçte bir hisseye ortak olurlar. Bu da yapılan vasiyet ve borcun ödenmesinden sonradır. Bütün bunlar, vârisler zarara uğratılmaksızın yapılacaktır. Bu, Allah tarafından size bir buyruktur. Allah, Alîm ve Halîm'dir!

İşte bunlar, Allah'ın sınırlarıdır. Kim, Allah'a ve Resûlü'ne itaat ederse Allah onu, ebedî kalmak üzere içinden ırmaklar akan cennetlere yerleştirir. İşte en büyük kurtuluş da budur!

Kim de Allah'a ve Resûlü'ne isyan eder ve Allah'ın sınırlarını aşarsa, Allah onu da ebedî kalmak üzere ateşe koyar. Hem de ona zelil ve perişan eden bir azab vardır![460]

Resûlullah'tan bunları dinleyen Hazreti Amra *(radıyallahu anhâ)*, öyle bir tekbir getirdi ki etrafta duymayan kalmadı;[461] zira talebine bizzat Allah *(celle celâlühû)* cevap vermiş ve bu vesileyle kadın konusuna kalıcı bir neşter vurmuştu. Üstelik kendi talebi olmadığı halde öyle konuları gündeme getirmiş, öyle detaylardan bahsetmişti ki kızları için çıktığı yolda şimdi, kendisi için de pay almış olarak dönüyordu!

O günün telakkilerine göre hiç olmayan bir şey olmuş, kadın ve aileyi ilgilendiren birçok hüküm gelmişti! Hepsi yeni ve hepsi de orijinaldi; ancak en çarpıcı olanı, kadın ve çocuğa da mirastan pay verilecek olmasıydı! Demek ki miras konusunda da artık, gücü elinde bulunduranların dedikleri değil, Allah'ın adâleti tecelli edecek ve insanlar mağdur olmaktan kurtulacaklardı! Aynı zamanda bu, ilâhî hükümlere göre yapılan ilk miras taksimi anlamına geliyordu.

Medîne için bu, yeni bir haber demekti ve böyle bir gelişmeyi ilk duyduğunda kulaklarına inanamayan bazı insanlar, o güne kadarki uygulamalarına son veren bu hükümleri duyar duymaz huzura gelecek ve meselenin aslını bizzat Resûlullah'tan öğrenmek isteyeceklerdi. Aralarında hâlâ hâdisenin şokunu yaşayanlar vardı:

- Yâ Resûlullah!" diyorlardı. "Yani şimdi biz, babasının bıraktığı mirastan kızlara da hisse mi vereceğiz! Hâlbuki onlar, ne ata binebilir ne de cephede kılıç kullanıp cenk yapabilirler. Aynı zamanda onlar, elde ettikleri bu mallarla evlenip başkalarına gelin gidecek kızlardır! Hem biz, henüz eli kılıç tutmayan küçük çocuklara da mirastan pay mı vereceğiz! Hâlbuki onların da bize bir faydası yoktur!"

Bunun üzerine Fahr-i Kâinat Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Kur'ân âyetlerini okumaya başladı ve Allah'ın bu husustaki son hükümlerini onlara da tebliğ etti.[462] Emreden O olduktan sonra buna kimin itirazı olabilirdi ki?

Allah'tan geleni olduğu gibi kabul eden bir cemaati yetiştirdiği için Resûlullah da *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Allah'a hamd ediyordu.

Gül devrini göremeden ve en ıstıraplı günlerinde Cennet-i Cinân'a göçüp giden Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, bugünlere şahit olsaydı kim bilir ne kadar sevinirdi! Çünkü o *(radıyallahu anhâ)*, kendisi böyle bir problem yaşamamış olsa da bu ve benzeri çarpık uygulamaların bir gün son bulacağı inancıyla yaşamış, malını da canını da bunun için fedâ etmiş bir "öncü" idi!

---

457 Hazreti Sa'd'ın hanımının adı, Amra Bint-i Harâm olarak da zikredilmektedir. Hazreti Sa'd'ın mirasına el koyma işi, Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hamrâü'l-Esed'e gittiği sırada yaşanmış ve Hazreti Amra da Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* döndükten sonra huzura gelerek durumunu kendisine arz etmiştir. Bkz. Vâkıdî, *Megâzî* 250; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 3/388; İbn-i Hacer, *İsâbe* 8/30

458 Daha önce de ifade edildiği gibi Câhiliyye dönemlerinde kız çocuklarına mirastan pay verilmez, erkek çocuklardan da sadece eli kılıç tutabilecek olanlara hisse ayrılırdı. Bkz. Taberî, *Câmiu'l-Beyân* 4/275; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 2/96; Vâkıdî, *Megâzî* 250

459 Bkz. Nisâ Sûresi 4/11; Vâhidî, *Esbâbu Nüzûl* 1/50

460 Nisâ Sûresi 4/6-14

461 Hazreti Amra'nın, kocası Hazreti Sa'd şehîd olduğunda karnında taşıdığı çocuğuna, o gün henüz doğmadığı için bu mirastan pay verilmemişti. Bkz. İbn-i Hanbel, *Müsned* 3/374 (15062); Ebû Dâvûd, *Ferâiz* 4; Tirmizî, *Ferâiz* 3; İbn-i Mâce, *Ferâiz* 2

462 Bkz. Taberî, *el-Câmiu'l-Beyân* 4/275; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 2/96, 97; Vâkıdî, *Meğâzî* 250 vd.

Zeyneb Bint-i Huzeyme

Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, sadece Allah'tan gelenleri mâbedde insanlara intikal ettirip ibâdet ü tâatla meşgul olmuyor, aynı zamanda hayatın her alanına müdahale ederek ve hiçbir yerde boşluk bırakmamak kaydıyla yarınları inşa ediyordu. Dinamik ve aktif bir yapılanma söz konusuydu; mevcut problemlere hemen her gün yenileri ekleniyor ve bunların hepsi de çözüm bekliyordu ki Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, problemlerin kangrene dönüşmesine fırsat vermeden hemen müdahale ediyor ve yarınlara taşmasına fırsat vermiyordu.

Bedir'den sonra Mekkeliler Uhud'a gelmiş ve yürek yakan bir acı yaşanmıştı. "Hicret" deyip şehri kendilerine bırakarak aralarından ayrılmış olmak da Mekkelileri kesmemiş, her geçen gün daha büyük bir saldırı gerçekleştiriyorlardı. Üstelik bu gidiş, bundan sonra da hız kesmeyeceklerinin, daha büyük güçle üzerlerine geleceklerinin açık deliliydi.

Her bir mü'mini, kökten yok etmedikçe rahat etmeyecekleri belli idi ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onları bu anlamsız kavgaya sevk eden düşmanlığı kökünden bitirmeye kararlıydı. Arada müthiş bir fark vardı; onlar, başta Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* olmak üzere herkesi yok etmeyi planlarken, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, düşmanlıklarını bitirmeyi hedeflemiş ve bunun için her geçen gün yeni adımlar atıyordu. Düşmanlıkta sınır tanımayan Mekkelilere, Medîne üzerinden serbest geçiş hakkı tanımış, başları sıkıştığında devreye girerek muhatap ülkeye mektup göndermiş ve problemlerini çözüvermişti. Kıtlıktan kıvrandıkları dönemde kapılarını açmış ve Mekkeliler adına dua etmek suretiyle onları yağmurla buluşturmuştu. Onlar için de dua ediyor, güzel taraflarını nazara vererek duyacakları şekilde arkalarından hayırla yâd ediyor ve fırsat buldukça da hediyeler gönderiyordu. Fakr u zaruretten kırılacak kerteye geldiklerinde yardımlarına koşuyor, onurlarına takılıp geri çevirdiklerinde ise yöntem ve muhataplarını değiştirmek suretiyle adımlarını alış-veriş görüntüsüne büründürüyor, Mekke'ye yiyecek ve emtia gönderiyordu! Bütün bunlarla O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, davası adına kendisini onlara ulaştıracak yüzlerce yol inşa etmekte, yüzlercesine takılsalar bile önlerine, her zaman yürüyebilecekleri açık bir kapı bırakmak istiyordu.

Şimdi, yeni bir kapı daha açma zamanıydı. Câhiliyye döneminde sınırsız olan evliliklere sınır getiren ve temelde bir kadınla evliliğin esas olduğunu ifade eden Allah *(celle celâlühû)*,[463] sadece O'na mahsus olmak üzere Allah Resûlü'nün önüne yeni bir alan açmış, her geçen gün köpürerek daha da yoğunlaşan bu kin ve nefret söylemlerini kökünden çözebilmek için O'na *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, dilediği kadınla ve sınırsız evlenme imkânı vermişti; şöyle diyordu:

- Ey Peygamber! Biz, şu gruplara dâhil kadınları sana helâl kıldık: Mehirlerini verdiğin eşlerini, Allah'ın sana harp esîri olarak verdiği câriyeleri, seninle beraber hicret eden amcan kızlarını, halan kızlarını, dayın ve teyzen kızlarını; bir de mehir istemeksizin kendisini Peygamber'e hibe eden ve Peygamber'in de kendisini nikâhlamak istediği mü'min kadını, diğer mü'minlerden farklı olarak sadece sana mahsus olmak üzere helâl kıldık! Bizim, mü'minlerin eşleri ve ellerinin altındaki câriyeler hakkında gerekli

kıldığımız mehir gibi hususlar, zaten malumumuz olup onları bildirmiştik. Hibe yoluyla mehirsiz evlenmeyi sana mahsus kılmamız, nikâh konusunda senin için bir güçlük olmaması içindir. Allah Gafûr'dur, Rahîm'dir; çok affedicidir, merhamet ve ihsanı boldur!

- Ey Peygamber, eşlerinden dilediğinin beraberliğini erteler, dilediğini de yanına alabilirsin. Kendisinden bir süre uzak durduğun eşlerinden birini tekrar yanına almanda sana bir vebâl yoktur. Bu hâl onların sevinmeleri, mahzun olmamaları, yaptığın muameleden hepsinin hoşnut olmaları yönünden daha münasiptir. Allah kalplerinizde olan her şeyi bilir. Allah, Alîm'dir, Halîm'dir; her şeyi hakkıyla bilir, müsamahası boldur.[464]

Cenâb-ı Mevlâ'nın murâdı çok açıktı ve sadece kendisine mahsus olmak üzere Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, evlilik hususunda sınırsız yetki veriyordu. Bununla âdeta Allah *(celle celâlühû)*, var olan her türlü problemin aslında çözülebilir olduğunu ve yeryüzünde gönlüne girilemeyecek insanın olmadığını, Nebî'sinin eliyle insanlara uygulamalı olarak göstermeyi murâd etmiş, ömr-ü hayatında bunun gerçekleşebilmesi için de Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, başkalarından farklı olarak belli imkânlar sunmuştu.

Öte yandan tabiatı gereği Allah Resûlü'nün mahcûp olacağı bir husustu bu ve kendisine kapı açılmış olsa bile hemen adım atabileceği bir alan değildi; işte bunun için Cenâb-ı Mevlâ *(celle celâlühû)* O'na *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ayrıca şöyle hitap ediyordu:

- Allah'ın, kendisine takdir edip helal kıldığı bir hususu yerine getirmekte Peygamber'e herhangi bir güçlük yoktur! Sizden önce gelip geçen peygamberler hakkında da Allah'ın kanunu böyle câri olmuştur. Allah'ın emri, mutlaka yerini bulan bir kaderdir![465]

Gelen âyetlerde dikkat çeken bir husus daha vardı; nikâhı altından birden fazla eşi olanların, eşleri arasında zaman taksimi yapıp onlara eşit muamele etmesi gerekiyordu[466] ki Cenâb-ı Mevlâ, Resûlü'nü bundan da muaf tutuyor, meseleyi tamamen kendi iradesine bırakıyordu.

Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evliliğini bile bizzat Allah *(celle celâlühû)* tanzim ediyordu!

Her şey çok netti ve işte, şimdi bu süreç başlıyordu;[467] aşk ötesi bir iştiyakla davasını en uç noktalara taşımak isteyen Habîb-i Ekrem Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, o günkü şartlar da bu fırsatı vermişti. Zira, Hicaz'ın en önemli kabilelerinden Benî Âmir'in[468] bir ferdi olan Zeyneb Bint-i Huzeyme *(radıyallahu anhâ)*, Uhud'da kocasını kaybetmiş ve Medîne'de yalnız başına kalakalmıştı!

Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hala oğlu Abdullah İbn-i Cahş *(radıyallahu anh)* ile evliydi Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)*. Azîz bir şehîd olarak kocasını Uhud'a emânet ettikten sonra boynu bükülmüş ve diyâr-ı gurbette garip bir kadın olarak kalakalmıştı. Zira Mekke'den göçmüş bir muhâcire olduğu için kendisine Medîne'de sahip çıkacak, ihtiyaçlarını görüp gözetecek ne anne babası ne de akrabası vardı! Hâlbuki o *(radıyallahu anhâ)*, düne kadar el üstünde bir hayat yaşamış, Müslüman olacağı âna kadar sıkıntı nedir

görmemişti. Kabilesinin konumu müsellemdi ve annesi Hind Bint-i Avf İbn-i Hâris de soy-sop itibariyle o günkü Araplar arasındaki en şerefli kadın olarak bilinmekteydi.[469]

Öte yandan Uhud sonrasında onun gibi boynu bükük kalan, Medîne'de çok kadın vardı ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onları sahiplenmeleri, çoluk çocuklarıyla birlikte ortada bırakmamaları ve acılarını unutturacak yeni bir yuva kurmaları için ashâbını teşvik ediyordu; bunun için:

- Her kim, mü'min bir kardeşinin dünyevî ihtiyaçlarından birini giderirse, Cenab-ı Hakk da onun Âhiret'teki sıkıntılarından birisini giderir! Her kim de darda kalmış olan birisini rahatlatırsa, Allah da *(celle celâlühû)* onu, dünya ve Âhiret'te rahatlatır. Kişi, kardeşinin yardımına koştuğu müddetçe Allah da o kimsenin yardımındadır,[470] diyordu. Meseleyi daha da özelleştiriyor ve dul kalan birisine sahip çıkmayı, meziyetlerin en büyükleri arasında sayıyordu. Bir gün ashâbına şöyle seslenmişti:

- Her kim, dul bir kadının yardımına koşup ona sahip çıkarsa, Allah yolunda cihâd etmiş ve gündüzlerini oruç tutmakla geçirmiş, gecelerini de ibadet ile ihya etmiş gibi olur![471]

Zaten o günkü Araplarda, kocası vefat eden kadına sahip çıkma gibi bir âdet vardı ve Hazreti Mus'ab'ın hanımı ve Efendimiz'in de halasının kızı Hazreti Hamne'ye Hazreti Talhâ sahip çıkıp onunla evlenirken,[472] söylediklerini önce kendisi hayata geçiren Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hala oğlu Hazreti Abdullah'ın emâneti Zeyneb Bint-i Huzeyme'ye sahip çıktı ve evlenmek için ona talip oldu.

Zira bu evliliğin, gözden kaçmaması gereken bir yönü daha vardı; Zeyneb Bint-i Huzeyme *(radıyallahu anhâ)*, Mekke'nin en önemli isimleriyle akraba oluyordu. Başta, Uhud'un baş aktörü ve Mekke'nin kudretli reisi Ebû Süfyân da akrabaları arasındaydı; zira Ebû Süfyân'ın annesi Safiyye Bint-i Hazn İbn-i Büceyr el-Hilâliyye, Zeyneb Bint-i Huzeyme'nin halası oluyordu.[473] Aynı zamanda on kız kardeşi vardı ve bu kız kardeşlerin hemen her birisi, farklı kabilelerden çok önemli insanlarla evliydi;[474] kardeşlerinden Lübâbetü's-Suğrâ, başından beri küfür cephesini birinci adam olarak temsil eden Velîd İbn-i Mugîre; Ismet ise, şirretlikte Ebû Cehil'i aratmayan Übeyy İbn-i Halef ile evliydi[475] ki Velîd İbn-i Mugîre'nin çocukları Velîd, Hâlid, Hişâm, Fâhıte, Fâtıma ve Âtike ile Übeyy İbn-i Halef'in çocukları Vehbe, Abdullah ve Hind gibi isimler ona "teyze" diyorlardı. Dolayısıyla o gün Fahr-i Kâinât Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Zeyneb Bint-i Huzeyme *(radıyallahu anhâ)* ile evlenmesi, aynı anda on kabileyle daha akraba olması anlamına geliyordu. İslâm'a ait meselelere kapılarını sımsıkı kapatmış ve Resûlullah'a karşı da amansız bir tavır takınmış bu insanlara ulaşmada söz konusu evlilik, şimdi yeni bir kapı gibi duruyordu.[476]

Fakir ü fukaraya yardımları ve yoksulları görüp gözetmesinden dolayı kendisine "miskinlerin annesi" manasında "Ümmü'l-Mesâkîn" denilen bir kadındı Zeyneb Bint-i Huzeyme *(radıyallahu anhâ)*. Risâletten yaklaşık 13 sene önce dünyaya gelmişti.[477]

Önce Tufeyl İbn-i Hâris[478] ile evlenmişti Hazreti Zeyneb. Ancak bir müddet sonra Tufeyl onu boşadı ve ardından Tufeyl'in kardeşi Ubeyde İbn-i Hâris[479] ile evlendi. Ancak

olacak ya, o da Bedir'de şehîd düştü. Bu sefer de Efendimiz'in hala oğlu Abdullah İbn-i Cahş ile evlenmişti ve o da Uhud'da şehîd olmuştu.

İşte, tam da "Bu yaşlı hâlimle kimsesiz kaldım!" diye endişelerle boğuşup durduğu bir gün Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kapısına gelmiş ve meseleyi kendisine açmıştı.[480] Hiç beklemediği bir anda Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zevce olma bahtiyarlığıyla serfiraz kılınan Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)*, artık dünyanın en bahtiyar kadınıydı! Bu sevinçle Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Yâ Resûlallah! Bu konudaki karar tamamen sana aittir, demiş ve evliliğiyle ilgili meseleyi her yönüyle Efendimiz'e bırakmıştı. Onu Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile akrabalarından Kabîsa İbn-i Amr evlendirmişti ki Fahr-i Âlem Efendimiz de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, önceki annelerimizde olduğu gibi mehrini[481] takdir etti ve bir deve keserek velîme verdi. Başkalarından farklı olarak düğün yemeğine o kadar garîb ü gurebâ gelmişti ki bunu gören insanlar, onlar karınlarını daha rahat doyurabilsin diye bir kenara çekildiler. Bu arada ashâbdan bazıları gidip evinde yemek ve tatlı yaptırmış, getirip onları da misafirlere ikram etmişti. Böylesine bir güzelliğe vesile oldukları için o gün Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlarla oturup hasbihal etmiş, bereket duasında bulunmuştu.

Kısa süre içinde Mescid-i Nebevî'nin bitişiğine bir odacık daha ilave edildi ve son günlerini Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)*, bu hücrede geçirdi.

O gün herkes, yetim ve miskinlerin sâhibine, Allah'ın da *(celle celâlühû)* Allah Resûlü'nün de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nasıl sahip çıktığını görüyor, iman gibi bir nimetle serfirâz kılan Rabbine hamd ediyordu!

Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)*, gözü Ukbâ'da bir kadındı. İddiasız ve kendi halindeydi. Çok sade ve duru, ibadet endeksli bir hayatı vardı. Eline geçen her şeyi, bulduğu ilk fakir ve yoksula verir, hiç bekletmezdi. Kendini sadece ilme adamış ve Mescid'in kapısından dışarıya adım atmayan Ashâb-ı Suffe'yi en çok sevindirenlerden birisi de şüphesiz o idi.

Siyâhî bir câriyesi vardı ve bir gün:

- Yâ Resûlallah! Ben, bunu da hürriyete kavuşturmak istiyorum, deyince, yakınlarının fakr u zaruret hallerini de bilen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona şu tavsiyede bulundu:

- İstersen onu, kardeşinin iki oğlu veya kız kardeşinin oğluna hediye et ki onların koyunlarını güdüversin![482]

Ensâr kadınları bir gün Hazreti Zeyneb'in evinde toplanmış ve daha güzel dursun diye onun elbisesini koyu kırmızı bir renge boyamışlardı. Aradan bir müddet zaman geçince Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çıkageldi; ancak içeriye şöyle bir baktıktan sonra hiç girmeden geri dönüp gitti. Annemiz *(radıyallahu anhâ)*, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu koyu kırmızı elbise sebebiyle geri döndüğünü anlamıştı; risâlet mektebinde dikkat çekici bir görüntüye müsâade yoktu! Hiç vakit kaybetmeden onu aldı ve rengini giderinceye kadar defalarca yıkadı. Nihayet elbise, eski halini almış, yeniden sade görünümüne kavuşmuştu. Bir süre sonra Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tekrar geldi. Bir farkla ki bu

sefer içeri de girmişti.[483]

Onun yaşadığı hayatın sadeliğini anlatırken Ümmü Seleme Validemiz[484] şunları nakledecekti:

- Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evlendiğimde ben, Zeyneb Bint-i Huzeyme'nin odasına yerleştim. Orada bir toprak çanak ve onun içinde biraz arpa, bir el değirmeni, taştan yapılmış iki çömlek ve bu çömleklerden birisinin içinde erimiş bir miktar yağdan başka bir şey görmedim! Çanak içindeki arpayı alıp el değirmeninde öğüttüm ve çömlekteki yağı da katarak bulamaç yaptım. İşte bu yemek, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile ev halkının düğün gecesi yemeği oldu![485]

Ne acıdır ki Zeyneb Bint-i Huzeyme'nin *(radıyallahu anhâ)* ömrü uzun olmadı; Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evlendikten birkaç ay[486] sonra, hicretin 4. yılının Rebîülevvel ayında ruhunun ufkuna yürüdü.[487] Vefat ettiği gün, henüz 30 yaşındaydı.[488]

Namazını Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kıldırdı; onun için dualar etti. Ardından Cennetü'l-Bakî'ye getirildi ve oraya defnedildi. Hadîce Validemiz'den sonra Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kısa bir süreliğine de olsa aynı yastığa baş koyduğu bir Annemiz'i daha toprağa emânet ediyordu![489]

Bugünlerde Allah Resûlü'nü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bir de sevindiren haber vardı; zira, Hazreti Hasan'dan sonra kızı Fâtıma'nın *(radıyallahu anhâ)* bir erkek çocuğu daha dünyaya gelmişti! Onu da kucağına aldı ve kulağına ezan okuduktan sonra adını Hüseyin koydu. Onun için de akîka kurbanı kesti ve Hazreti Hasan'a yaptığı gibi bir hafta sonra götürüp onu da sünnet ettirdi.[490]

---

463 Konuyla ilgili âyet, mealen şu şekildedir: "Himayeniz altındaki yetim kızlarla evlenince haklarını gözetemeyeceğinizden, adâleti sağlayamayacağınızdan endişe ederseniz, onlarla değil, size helâl olup arzu ettiğiniz diğer kadınlarla iki, üç veya dört hanım olmak üzere evlenin. Eğer bu takdirde de aralarında adâleti gerçekleştirmekten endişe ederseniz, bir kadınla veya elinizin altında olan câriyelerle yetinin. Bu durum, adâletten ayrılmamanız için en uygun olanıdır." Bkz. Nisâ Sûresi 4/3

464 Ahzâb Sûresi 33/50, 51. Yalnız bu, belli bir süreliğine tanınan bir imkândır ve annelerimizden Meymûne Validemiz ile evlilikten sonra Cibrîl-i Emîn gelecek ve "Bundan böyle artık başka kadınlarla nikâhlanman, bunları başka hanımlarla değiştirmen, kendilerini güzel bulup beğensen bile sana helâl değildir. Ancak elinin altındaki câriyeler bunun dışındadır. Allah her şeyi gözetlemektedir." (Ahzâb Sûresi 33/52) demek suretiyle bundan böyle bu kapının kapandığının haberini verecektir ki Meymûne Validemiz'den sonra Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir daha evlenmemiştir.

465 Ahzâb Sûresi 33/38. Daha sonra geleceği üzere bu âyetin, "tahrîm" hâdisesi münasebetiyle indiği ifade edilmektedir.

466 Birden fazla hanımı olan adamın, vaktini onlar arasında eşit olarak paylaştırması farzdır. Istılahta buna, nöbet uygulaması anlamında "kasm" denilmektedir ki Allah *(celle celâlühû)*, Resûlü'nü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu farzdan muaf tutmuştur. Ancak buna rağmen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, annelerimiz arasında bu uygulamayı tatbik etmiş ve böylelikle Ezvâc-ı Tâhirât'ı daha çok sevindirmiştir. Şu da bir gerçek ki fiziki alanda kısmen tatbik edilebilen adâletin, duygular söz konusu olduğu yerde birebir tatbiki imkânsızdır. İşte hem bu imkânsızlığa dikkat çekme babında hem de konunun ehemmiyetine matuf olarak Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Allah'ım! Ben, elimden geleni yapıyorum; öyleyse elimde olmayıp da yalnızca senin kudretinde bulunan bir şeyi yapamadığımdan dolayı beni sorumlu tutma!" şeklindeki duası malum ve meşhurdur. Bkz. Ebû Dâvud, *Nikâh* 38; Tirmizî, *Nikâh* 42

467 Peygamber Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bugüne kadarkilerde olduğu gibi bugünden sonraki evliliklerinin hemen hepsi stratejiktir; her bir annemiz ile bir kabile veya şehre ulaşmayı hedeflemiş ve bir-ikisi hâriç bu

hedefinde de muvaffak olmuştur. Yoksa bugün Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 57 yaşındadır ki 25 yaşına kadar hiç evlenmemiş, iffetiyle yalnız yaşamayı tercih etmiş ve iffet âbidesi bir duruş sergilemiş, 25 yaşına geldiğinde, üçüncü bir şahsın gündeme getirmesiyle ve kendisinden 15 yaş daha büyük, daha önce iki defa evlenmiş ve üstelik çocukları olan dul bir kadınla evlenmiş ve onunla da 25 yıl mesûdâne bir hayat sürmüş olan Habîb-i Ekrem'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu yaştan sonraki evliliklerini beşerî arzularıyla izah etmenin imkânı yoktur. Hem, -farz-ı muhal- şayet öyle olmuş olsaydı, yine dul ve çocuklu kadınlarla değil, evleneceği adayları, hiç evlenmemiş kadınlar arasından seçerdi. Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kendini parçalarcasına gayretlerini ve davasını en ücra noktaya kadar ulaştırma arzusunu anlayamayanların, bunu kavraması mümkün değildir!

468 Kabile olarak Benî Âmir, Rebîa, Nümeyr, Hilâl ve Süvâe olmak üzere dört ana koldan meydana gelen büyük bir Arap kabilesiydi ve Zeyneb Bint-i Huzeyme *(radıyallahu anhâ)* onlardan Hilâl koluna mensuptu. Tâif'ten Necid'e kadar çok geniş bir coğrafyaya yayılmışlardı. Kâbe ve çevresinin kutsiyetine inanıyordu, bu bakımdan Mekkelilerle iyi ilişkiler içindeydiler. Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, İslâmiyet'in ilk yıllarında Mekke'ye gelen Âmiroğulları'nı İslâm'a davet etmiş, fakat onlar kabul etmemişti. Ancak müşterek düşman gördükleri Gatafanlılar'a karşı Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile birlikte hareket ediyorlardı. O kadar ki bu durum, kabile reisi Ebû Berâ'nın isteği üzerine gönderdiği Suffa ashâbından 70 kişinin, yine aynı kabileden Âmir İbn-i Tufeyl tarafından Bi'r-i Maûne'de şehîd edilmesinden sonra da bozulmadı. Benî Âmir'den Hevze İbn-i Hâlid ile oğlu ve yeğeni Medîne'ye gelerek Müslüman olmuş, Allah Resûlü'ne biat etmişlerdi. Huneyn zaferinden sonra Medîne'ye gelen Benî Âmir'e mensup çeşitli hey'etler de Müslüman olmuşlardır. Bkz. Kehale, *Mu'cemu Kabâili'l-Arab* 2/708-710

469 İbn-i Hacer, *İsâbe* 8/95

470 Müslim, *Zikr* 11; Tirmizî, *Hudûd* 3

471 Buhârî, *Nafakât* 1; *Edeb* 25; Müslim, *Zühd* 2

472 İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2472

473 Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdül-Gâbe* 2/14; İbn-i Hacer, *İsâbe* 3/412; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 3/255; Mizzî, *Tehzîbul-Kemâl* 13/119

474 Mesela, Hazreti Abbâs'ın hanımı Ümmü Fadl, Hazreti Ca'fer'in hanımı Esmâ Bint-i Umeys, Hazreti Hamza'nın hanımı Selmâ Bint-i Umeys, Hâlid İbn-i Velîd'in annesi Lübâbetü's-Suğrâ, Übeyy İbn-i Halef'in hanımı Ismet, Ziyâd İbn-i Abdillah'ın hanımı Izzet, ismini bilemediğimiz bir bedevi ile evlenen Hüzeyle, Abdullah İbn-i Ka'b'ın hanımı Selâme ve daha sonra Ezvâc-ı Tâhirât arasına girecek olan Meymûne Validemiz, Zeyneb Bint-i Hezeyme'nin kız kardeşleri oluyordu.

475 Gerçi o gün Velîd İbn-i Mugîre de Übeyy İbn-i Halef de hayatta değildi ama kardeşleri ve çocuklarıyla yeğenleri, İslâm'a düşmanlıkta babalarını, amca ve dayılarını aratmıyorlardı.

476 Belki başı çekenler bu fırsatı değerlendirip Allah Resûlü'ne kapı aralamayacaklardı ama bu evlilikle birlikte İslâm, onların etrafında yer alan münsif insanların gündemine böylelikle girmiş oluyordu. Öte yandan zikrini ettiğimiz aynı insanlar, Hazreti Meymûne ile de akraba idiler ki bilhassa Allah Resûlü'nün Meymûne Validemiz ile evliliği buzları eritmiş, mesela Hâlid İbn-i Velîd gibi bir kahraman, bu evlilikten sonra gelip teslim olmuştur.

477 Bazı kaynaklar onun, Câhiliyye günlerinden itibaren "Ümmü'l-Mesâkîn" diye bilindiğini söylemektedir ki risâletten 13 yıl önce dünyaya gelen birisi için o günlerde bu künyenin kullanılması makul durmamaktadır. Bunun bir izahı vardır; risâletten 13 yıl önce dünyaya geldiğini söyleyenler, genel uygulamada olduğu gibi onun, gömlek giyme veya kuşak kuşanma olarak tarif edilen ve ergenliğe girdiği günü ifade eden törenden sayarak bu rakamı telaffuz etmektedir. Zira o günkü Araplar, kız çocuklarının yaşını, genelde ergenliğinden itibaren sayarlardı ki konuyla ilgili geniş bir çalışma, pek yakında kitap olarak okurlarımız ile buluşacaktır.

478 Taberî, *Muntehab* 1/88; İbn-i Hibbân, *Sikât* 1/220; İbn-i Asâkir, *Erbeîn* 1/44

479 Taberî, *Muntehab* 1/88; Zehebî, *Siyer* 2/218; İbn-i Asâkir, *Erbaîn* 1/44

480 Bu evliliğin, hicretten 30 ay sonra Ramazan ayında gerçekleştiği ifade edilmektedir. Bkz. İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/206; İbn-i Hibbân, *Sikât* 1/220

481 Bazı kaynaklar, Allah Resûlü'nün verdiği mehrin 12 ûkıyye ve bir neşş, bazıları da 400 dirhem olduğunu söyler ki muhtemelen bunun bedeli 400 dirheme tekabül etmektedir. Bu mehrin, 500 dirhem olduğunu söyleyenler de vardır. Bkz. İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/206

482 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/92

483 Taberânî, *Kebîr* 24/57 (149)

484 Mekke'deki ana muhalefeti temsil eden Benî Mahzûm kabilesine mensup olan Ümmü Seleme Validemiz, kavmi

arasında Müslüman olan ilk kadındır ki Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onunla, Uhud sonrasında evlenecek ve bu evlilikle birlikte o da mü'minlerin annesi olma pâyesine yükselecektir.

485 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/73

486 Bazı kaynaklar onun, Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile iki veya üç ay, diğer bazıları ise sekiz ay evli kaldığını söylemektedir. Bkz. Zehebî, *Siyer* 2/218; İbn-i Asâkir, *Erbaîn* 1/44

487 Zeyneb Validemiz açısından ise Allah *(celle celâlühû)*, son demlerinde ona lütufta bulunmuş ve ölümüne birkaç ay kala "mü'minlerin annesi" pâyesiyle serfiraz kılmıştı. Zeyneb Bint-i Huzeyme *(radıyallahu anhâ)*, Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hayatta iken vefat eden son annemiz olacak, diğerlerinin hepsi Allah Resûlü'nden sonra ruhlarını teslim edeceklerdir.

488 İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/206; *Erbeîn* 1/44

489 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/115. Zeyneb Validemizin, Efendimiz'le izdivacından üç ay sonra vefat ettiğine dair de bir rivayet vardır. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe*, 1/19, 3/359; İbn-i Seyyidinnâs, *Uyûnu'l-Eser* 2/385

490 İbn-i Hacer, *İsâbe* 1/378

Ümmü Seleme

Ölüm de doğum da bir hakikat idi; ancak, mânen ölmüş insanlara yeni bir doğum yaşatabilmek için İslâm'ın, kendisini taşıyacak yeni yeni sebeplere ihtiyacı vardı ki Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bunların arayışındaydı. O günlerde Cenâb-ı Mevlâ *(celle celâlühû)*, Hicâz'a açılan Zeyneb Validemiz gibi bir kapıyı kendi elleriyle toprağa emânet eden Efendiler Efendisi'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Bedir ve Uhud'un aktörleri olan Mekkelilere açılacak yeni bir kapı gösteriyordu! Bu isim, Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hem hala oğlu hem de süt kardeşi olan Ebû Seleme'nin *(radıyallahu anh)* hanımı Ümmü Seleme Validemiz idi; zira Uhud'dan yaralı olarak dönen Ebû Seleme *(radıyallahu anh)*, bir müddet sonra da vefat etmiş,[491] küçük çocuklarıyla birlikte Ümmü Seleme Validemiz yalnız kalmıştı.

Esas adı Hind[492] Bint-i Ebî Ümeyye olan Ümmü Seleme *(radıyallahu anhâ)*, Mekke'deki gerilimi körükleyen ve Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* düşmanlıkta başı çeken Benî Mahzûm kabilesinin önemli bir ferdiydi.[493]

Babası, cömertliğiyle meşhûr Ebû Ümeyye[494] İbn-i Mugîre idi; onunla birlikte yola gidenler yanlarına azık almak nedir bilmez, bütün ihtiyaçlarını Ebû Ümeyye'nin ikramlarından karşılarlardı.

Annesi Âtike Bint-i Âmir idi ve Efendimiz'in halası Âtike de üvey annesi oluyordu; zira babası Ebû Ümeyye, aynı zamanda onunla da evliydi. Onun içindir ki Abdullah ve Züheyr adındaki iki kardeşi, Efendimiz'in de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hala çocukları oluyorlardı.

İçinde neş'et ettiği Benî Mahzûm, Kureyş'in bir kolu idi ve bu sebeple onlar, Benî Hâşim ile de akraba idiler; yedinci atası Mürre, aynı zamanda Efendimiz'in de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dedeleri arasındaydı.

Ebû Seleme künyesiyle bilinen Abdullah İbn-i Abdilesed ile evlenmişti. Ebû Seleme de aynı kabileye mensuptu. Aynı zamanda Ebû Seleme *(radıyallahu anh)*, Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hem halaoğlu[495] hem de sütkardeşi[496] oluyordu.

Benî Mahzûm'dan ilk Müslüman olan kadın o idi; kocası Ebû Seleme ile birlikte gelmiş ve Allah Resûlü'ne iman etmişti. Elbette bu tercih, onlar için sıkıntı ve mihnetlerin yoğunlaştığı bir sürecin başladığını ifade ediyordu. Kendi otoritelerini bırakıp da düşman bildikleri bir kabileye itaat edişlerini hazmedemiyor ve her fırsatta şiddet uyguluyorlardı!

Baskıların yoğunlaştığı dönemde Hazreti Osmân ve hanımı Hazreti Rukayye ile birlikte Habeşistan'a hicret eden ilk kafilede yer almışlardı. Bir farkla ki kocası Ebû Seleme ile birlikte Ümmü Seleme *(radıyallahu anhâ)*, ikinci Habeşistan hicretine de katılmıştı.

Orada, Seleme adını verdikleri bir oğulları oldu.

Gün geldi, Medîne'ye de hicret[497] etmek zorunda kaldılar. Üstelik onun için bu hicret, hicretlerin en zoruydu; zira yolda önleri kesilmiş ve hem hanımı Ümmü Seleme'yi hem de

kucağındaki çocuğu Seleme'yi Ebû Seleme'den ayırmışlardı! Benî Mahzûm'un bu tavrına kızan Ebû Seleme'nin akrabaları da gelmiş, Seleme'yi de onların elinden almıştı! Birlikte çıktıkları hicret yolculuğunda çaresiz Ebû Seleme, Medîne'ye yalnız gidiyor, anne Ümmü Seleme ise kocasından sonra şimde de oğlundan mahrûm Mekke'ye dönüyordu!

O günden sonra Ümmü Seleme, hemen her gün Ebtah'a geldi ve hem kocası hem de oğluna ağlamaya başladı; akşama kadar ağlıyor ve karanlığın basmasıyla birlikte çaresiz geri dönüyordu!

Ve bu hazîn hâl, neredeyse tam bir yıl sürdü!

Bir yılın sonunda onu yine Ebtah'ta ağlarken gören akrabalarından birisi, bu hazîn tablodan müteessir olmuş ve insanlık dışı bu muameleye son vermeleri için gelip kavmiyle konuşmuştu ki o zaman insafa gelenler:

- Madem öyle, bırakın da kocasına gitsin, demiş ve böylelikle kocasının akrabaları da oğlu Seleme'yi bırakmış, bir yılın sonunda oğluna kavuşabilmişti.

Devesine bindiği gibi oğlu Seleme ile birlikte yeniden Medîne'nin yolunu tutan Ümmü Seleme *(radıyallahu anhâ)*, Ten'ım'e geldiğinde Osmân İbn-i Talha ile karşılaşmıştı; küçücük çocuğuyla şehir dışına çıkmış olmasını garipseyerek sormuştu:

- Nereye gidiyorsun ey Ebû Ümeyye'nin kızı?

- Medîne'ye! Kocamın yanına!

- Yanında kimse olmadan mı?

- Evet! Yanımda sadece oğlum var, bir de Allah'ım!

- Senin gibi bir kadın yalnız bırakılamaz!

Bu konuşmadan sonra meseleye muttali olan ve Ümmü Seleme'nin Medîne'ye gitme azmine şahit olan Osmân İbn-i Talhâ,[498] henüz Müslüman olmamasına rağmen yola düşmüş ve sırf Ümmü Seleme ile çocuğuna yolda herhangi bir zarar gelmemesi için devenin yularını tutup onları Kuba'ya kadar getirmiştir.[499]

O günden sonra yeniden buluşan aile, huzur dolu günler yaşamaya başladı ve bundan sonra Ömer,[500] Dürre[501] ve Zeyneb adını verdikleri üç çocukları daha dünyaya geldi.

Onun için Bedir, sürprizlere açık bir imtihandı; başta Ebû Cehil olmak üzere Bedir'de Medîne'nin üzerine yürüyenler, büyük çoğunlukla Ümmü Seleme Validemiz'in kabilesine mensup akrabalarıydı; o gün amcası Velîd İbn-i Mugîre hayatta değildi ama amca çocuklarının hemen hepsi Bedir'e gelmişti.[502] Ebû Cehil ile birlikte kardeşleri ve oğlu İkrime de Bedir'deydi. Zem'a İbn-i Esved, Bedir'e gelen bir başka akrabasıydı; hanımlarından Kuraybe Bint-i Ebî Ümeyye, Ümmü Seleme'nin kız kardeşi oluyordu.[503]

O gün onlar, Resûlullah'ı yok etmek için Bedir'e gelirken kocası Ebû Seleme de onlara karşı Resûlullah'ın yanında savaşıyordu! Gözlerini hırs bürüyerek geldikleri Bedir'de başta Ebû Cehil ile iki kardeşi Âsî İbn-i Hişâm ve Ömer İbn-i Hişâm olmak üzere akrabalarından Ebû Kays İbn-i Velîd İbn-i Mugîre, Abdullah İbn-i Münzir, Rifâa İbn-i Ebî

Rifâa, Sâib İbn-i Ebî Sâib, Esved İbn-i Abdilesed ve Yezîd İbn-i Abdillah gibi onlarca kişi kâfir olarak öldü. Ne yazık ki Ebû Cehil'in ordusuyla Bedir'e gelen kardeşi Mes'ûd İbn Ebî Ümeyye de o gün bunlar arasındaydı. Amcaoğulları Velid İbn-i Velid, Hâlid İbn-i Hişâm[504] ve Ümeyye İbn-i Ebî Huzeyfe[505] de esir düşmüşlerdi. Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onları yakından ilgilensinler diye halaoğlu ve sütkardeşi Ebû Seleme'nin evine göndermişti.[506]

Kapıyı açtığında bir anda karşısında amca oğullarını gören Ümmü Seleme *(radıyallahu anhâ)* şaşırmıştı; her hallerinden çaresizlik damlıyordu ve kendisine yardım edip esaret zilletinden kurtarmasını talep ediyorlardı! Manzarayı görür görmez Ümmü Seleme *(radıyallahu anhâ)*, işin gerçek mahiyetini öğrenebilmek için Allah Resûlü'nün yanına koştu:

- Yâ Resûlallah, diyordu. "Amcaoğullarım kendilerini görmemi, belli başlı ihtiyaçlarını gidermemi ve şu sıkıntılı zamanlarında kendilerine cemîlede bulunmamı talep ediyorlar! Sana sormadan bir şey yapmak istemedim; ne dersin?"

Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* cevabı netti:

- Bunların hiçbirinde mahsur yok; dilediğin iyiliği yapabilirsin![507]

Amcaoğullarını ona gönderen zaten Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* idi; Mekke'den bu yana devam eden ve Bedir'de kendini yeniden gösteren bu gerginliği bitirebilmek için akrabalık bağlarını devreye koymayı düşünmüş ve Bedir esirlerini, ehl-i iman akrabalarının arasında birer ikişer taksim etmiş, gönüllerine girip kin ve nefretlerini minimize edebilmeleri için her birisini ashâbından birisine zimmetlemişti.

Bu duruş, semere vermeye başlamıştı; zira bir diğer amcaoğlu Velîd İbn-i Velîd, o gün gördüğü bu cemîleler neticesinde Müslüman olmuş, esaret zilletinden kurtulmayı düşündüğü böyle bir dönemde kulluğun azametiyle buluşmuştu![508]

İleride Ümmü Seleme Validemiz Efendimiz ile evlenecek ve bu evliliğin de başka semereleri de olacaktı; Resûlulah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, fetih için Mekke'ye doğru hareket ettiğini duyan kardeşi Abdullah İbn-i Ebî Ümeyye[509] ile Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* amcaoğlu Ebû Süfyân İbn-i Hâris de Mekke'den yola çıkmış, Nîku'l-Ukâb'a kadar gelmişlerdi.

Ne var ki Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onlara karşı kalbi kırıktı ve izin istemelerine rağmen yanına girmelerine izin vermedi. Bunu fark eden Ümmü Seleme Validemiz hemen devreye girdi ve:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Onların birisi senin amcanın, diğeri de halanın oğlu;[510] akrabalarına izin vermeyecek misin!"

Ümmü Seleme Validemiz'in gayretlerine mukabil Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* önce:

- Benim onlara ihtiyacım yok, buyurdu ve devam etti:

- Amcamın oğlu, akrabalığımıza ve benim iffetime dokunan Mekke'de çok şeyler söyledi![511] Halamın oğluna gelince o da bana şöyle şöyle sözler söyledi![512]

Belli ki ikisine de çok kırgındı; bu kadar yakınında bulunmalarına, akrabaları olması yönüyle sahip çıkmaları gerekirken bilakis düşmanlarla el ele verip düşmanlıkta başı çekmelerine çok içerlemişti. Aynı zamanda fethe doğru yürüdüğü bu zeminde gelip özür beyan etmelerinde ne kadar samimi olup olmadıklarını da test etmek istiyor, başkalarına da bu samimiyeti göstermek suretiyle, '*yakınlarına iltimas ediyor*' anlamına gelecek bir zehâba kapılmalarını arzu etmiyordu. Buna rağmen Ümmü Seleme Validemiz ısrar etti ve:

- Ama yâ Resûlallah, dedi. "Senin amcaoğlun ile halaoğlun, sana karşı insanların en şakîsi olamaz!"

Diğer tarafta, Ümmü Seleme Validemiz ile Allah Resûlü'nün arasında geçen bu konuşmalar her ikisinin de kulağına gitmiş, geçmişte yaptıklarından dolayı çok mahcup oldukları gibi aynı zamanda, herkesin İslâm'a koşmaya hazırlandığı bir demde, buraya kadar geldikleri halde geri çevrileceklerinden ve yine de dışarıda kalacaklarından korkmaya başlamışlardı. Yanında getirdiği oğlunun elinden tutan amcaoğlu Ebû Süfyân İbn-i Hâris:

- Vallahi, diyordu. "Ya, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bana da izin verir veya şu oğlumun elinden tutarak yeryüzünde meçhul bir tarafa çekilir, aç ve susuz olarak birlikte ölüp gideriz!"

Şimdi iş değişmişti; düne kadar farklı bir yerde duran Ebû Süfyân İbn-i Hâris, meseleyi kavramış ve samimi bir şekilde gelmek üzereydi. Abdullah İbn-i Ebî Ümeyye'nin durumu da farklı değildi. Dolayısıyla onların bu duruşundan haberdar olan ve yüzlerine kapıların kapatılması durumunda yapmak istediklerini duyan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, çok mütehassis oldu. Bir taraftan da İslâm'a girme konusundaki kararlılıkları çok hoşuna gitmişti. Ümmü Seleme Validemiz'e döndü ve yanına girmelerine izin verdiğini söyledi.

Onlar da geldi ve huzur-u risâlette kelime-i tevhidi söyleyip Müslüman oldular.[513]

Şüphesiz ki başta Hâlid İbn-i Velîd olmak üzere Hâris İbn-i Hişâm, Safvân İbn-i Ümeyye ve İkrime gibi isimlerin İslâm'ı tercih etme ve Müslüman olduktan sonra dinde sâbit kalma süreçlerinde de Ümmü Seleme Vâlidemiz'in çok büyük rolü oldu. Zira o, Benî Mahzûm'dan ilk Müslüman olan kadın olması hüviyetiyle ilk günden beri dikkatlerini çekmiş bir isimdi. Davasına sadakati, inandığı değerleri yaşayabilmek için defalarca Mekke'yi terk edişi ve en önemlisi de sürekli zulme maruz kaldığı halde hiç kimseyi incitmemesi, kötülüğe kötülükle mukabele etmeyişi ve üstelik kötülük yapana bile iyilik yapma istikametindeki gayretleri gözden kaçmıyordu. Mekke fethinden sonra Müslüman olan İkrime'yi teselli eden, canını sıkan meseleyi Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* arz edip de çözüme kavuşturan da yine o idi.

Bilindiği üzere Ebû Cehil'in oğlu İkrime, Mekke fethinden sonra korkup Yemen'e kaçmış ve aynı zamanda amcası Hâris İbn-i Hişâm'ın kızı olan hanımı Ümmü Hakîm ardından gidip onu yeniden Mekke'ye getirmişti.

O günlerde Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, rüyasında Cennet'e girdiğini görmüştü; orada gözüne takılıp da hoşuna giden bir üzüm asmasına şahit olunca:

- Bu kimin için, diye sormuş ve:

- Ebû Cehil için, cevabını almıştı. Mâna âleminden bir mesaj vardı ama sonucun nasıl tecelli edeceği merak konusuydu ve kendi kendine:

- Ebû Cehil gibi birisinin Cennet'te ne işi var? Allah'a yemin olsun ki o, asla Cennet'e giremez, diyordu! Sonra Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu rüyasını, aynı kabilenin bir başka ferdi olan Ümmü Seleme Vâlidemiz'e açtı. Ancak o da bir anlam verememişti!

Bu sıralarda İkrime, hanımı Ümmü Hakîm ile birlikte Mekke'ye çıkageldi! Onun gelişini gören Habîb-i Ekrem *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yerinden fırlamış ve kollarını öylesine açmış, öylesine sımsıcak bir kucak açmıştı ki İkrime'nin bütün korkuları son buldu. Bu arada sinesine bastığı İkrime'ye:

- Hoşgeldin, ey hicret süvarisi, diyor, duyabileceği en güzel iltifatı yapıyordu!

İşte İkrime, o güne kadar yaptığı bütün kötülüklere rağmen Resûlullah'ın böylesine samimi, içten ve şefkatle muamelesi karşısında erimiş ve Müslüman olmuştu. Bir müddet sonra Ümmü Seleme Validemiz ile göz göze gelen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Ey Ümmü Seleme, dedi. "İşte, rüyanın tevili buydu!"

O günden sonra samimi bir mü'min olarak İslâm'a hizmet etmeye başlayan İkrime, Resûlullah'ın yanına, Medîne'ye hicret etmişti. Ancak henüz meselenin künhüne tam vâkıf olamayan bazı insanlar, babası hakkında söz söyleyip Ebû Cehil'in oğlu olduğunu nazara vererek:

- Ne olacak; Allah düşmanı Ebû Cehil'in oğlu, demiş ve canını sıkmışlardı. Evet, söylenilenler doğruydu; gerçekten de babası tam bir Allah düşmanıydı. Ancak konuşulanların yanlış olmadığını biliyor olsa da bunlar karşısında duyduğu hüznü gizleyemiyor, geçmişini kurcalayıp ailesine karşı bu kadar kırıcı olmalarından rencide oluyordu. Ne de olsa, o babanın oğluydu; kendi iradesinin dışında bir takdirdi bu ve dayanamaz hâle gelince, büyük bir mahcûbiyet ve eziklik içinde gelip meseleyi, aynı zamanda akrabası olan Ümmü Seleme Validemiz'e açtı:

- Bu gidişle burada dayanamayacak, Mekke'ye geri döneceğim, diyordu.[514]

Hazreti İkrime'nin hüznünü paylaşıp teselli eden Ümmü Seleme Vâlidemiz *(radıyallahu anhâ)*, meseleden Allah Resûlü'nü haberdar edince Fahr-i Rusül Efendimiz çok üzüldü; namazını kıldırdıktan sonra insanlara döndü ve Hazreti lkrime'yi incitenleri, bir daha benzeri tavır ve davranışlara girmeme konusunda şöyle uyardı:

- İnsanlar madenler gibidir; Câhiliyye günlerinde hayırlı olanlar, anlayışlarını geliştirip kullandıkları sürece lslâm'da da hayırlıdır! Öyleyse, sakın ola ki bir Müslüman, herhangi bir kâfirden dolayı eziyete maruz kalmasın! Sakın ola, ölüp gitmiş birisinden dolayı da yaşayanlara eziyet vermeyin![515]

Bununla da yetinmedi ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, o günden sonra İkrime'ye, "Ebû Cehil'in oğlu İkrime" manasında "İkrime İbn-i Ebî Cehil" denilmesini yasakladı.[516]

İşte, Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ümmü Seleme *(radıyallahu anhâ)* evliliği, yarınlar adına böylesine önemli roller üstlenecek olan bir süreci başlatacaktı. Aynı zamanda bu vesileyle Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hem hala oğlu hem süt kardeşi olan Ebû Seleme'nin emânetlerine de sahip çıkmış hem de Mekke'deki gerilimi körükleyen bu kabile ile akrabalık kurmuş olacaktı! Özellikle akrabalık bağının çok önemsendiği o günkü toplumda bu, çok önemli ve tesirli bir adımdı; zira herhangi bir kabilenin herhangi bir ferdi ile akrabalık kurmak, kabilenin bütünüyle akrabalık kurulması anlamına geliyordu ki böylelikle Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bütün kapıları yüzüne kapatan Mekkeliler nezdinde kapanmayacak ve yarın ardına kadar açılma potansiyeli taşıyan yeni bir kapı aralamış olacaktı.

Beri tarafta, Ebû Seleme'nin vefatından sonra sırasıyla Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)* ve Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)*, İslâm adına böylesine fedâkârlıklarda bulunan bu önemli sahâbenin emânetlerine sahip çıkmak[517] için harekete geçmiş ve onunla evlenmek istemişlerdi; ancak Ümmü Seleme *(radıyallahu anhâ)*,[518] ikisini de geri çevirmiş ve müspet cevap vermemişti.[519]

Kocasının üzüntüsü ve çocuklarının derdine düşen Ümmü Seleme'nin, o günkü üzüntüsünü tarife imkân yoktu:

- Gurbet diyarında kimsesiz bir garîp kaldım; öyle ağlayacağım ki bunu konuşmayan kalmayacak, diyordu. Bu konuda ona yardım etmek isteyenler de vardı; o kadınlardan birisini, Ümmü Seleme'nin evine doğru geldiği bir sırada Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* görmüş ve maksadını anlayarak iki defa:

- Allah'ın çıkardığı eve siz, Şeytân'ı yeniden sokmak mı istiyorsunuz, diye ikaz etmişti. Bundan böyle bağırıp dövünemeyecek ve içinden geldiği gibi ağlayamayacaktı!

O günlerde kafasını meşgul eden bir hadîs vardı; Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Müslümanın başına bir musibet gelir de o, Allah'ın emrettiği gibi, "Hepimiz Allah'a aitiz ve yine O'na döneceğiz!" der ve arkasından da "Allah'ım! Beni bu musibetten halâs eyle ve bana ondan daha hayırlısını lütfet!" derse Allah *(celle celâlühû)* ona daha hayırlı bir alternatif bahşeder, buyurmuştu:

- Hepimiz Allah'a aitiz ve yine O'na döneceğiz!" dedikten sonra o da:

- Allah'ım, dedi. "Başıma gelen şu musibeti sana arz ediyor, karşılığını senden bekleyerek dişimi sıkıp sabrediyorum!"

Ancak arkasını getiremedi; çekinmiş ve kendi kendine:

- Hangi Müslüman Ebû Seleme'den daha hayırlı olabilir ki, demişti. Fakat sözü söyleyen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* olunca, söylediğini söylemek de mü'min olmanın bir şiarıydı ve devamını da getirdi:

- Allah'ım! Bana ondan daha hayırlısını lütfet![520]

Çok geçmeden Hazreti Ömer[521] yine kapısındaydı; bu sefer, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evlilik konusundaki düşüncesini almak için gelmişti. Çok heyecanlanmıştı heyecanlanmasına ama bazı endişeleri vardı. Bunu gören Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)* ona kızmış ve:

- Sen, nasıl olur da Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evlilik konusunda tereddüt edersin, diye çıkışmıştı ki ona:

- Ey Hattâb oğlu, dedi. "Benim üç huyum var ve Resûlullah'a eziyet vereceğimden korkuyorum! Yaşlı ve kıskanç bir kadınım; üstelik küçük çocuklarım var!"

Hazreti Ömer'in getirdiği haber sonrasında Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Ümmü Seleme'nin[522] *(radıyallahu anhâ)* evine geldi. Bu sırada deri tabaklıyordu. O'nu *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kapısında görünce o kadar sevindi ki hemen buyur etti; Ebû Seleme'yi yatağında ziyaret eden Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, emânetlerine sahip çıkmak için yine gelmişti! Oturması için altına minder, arkasına da içi lif dolu bir yastık koydu. Bu kadar cemîle karşısında çok mahcuptu ve:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Benim sana 'evet' diyemeyişim ve evlilik konusunda müstenkif duruşum, kendimi sana layık görmeyişimdendir! Zira ben, yaşı-başı geçmiş bir kadınım; üstelik benim, yetimlerim[523] var ve onlara annelik yapıyorum. Hem aşırı kıskanç birisiyim ve senin de eşlerin var!"

Bu açık sözlü ve mahcup ama hisleriyle hareket eden kadını Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* makuliyet zeminine çekerek şunları söyledi:

- "Yaşlı bir kadınım!" diyorsun; ben senden daha yaşlıyım![524] "Kıskanç bir kadınım!" diyorsun; bunu senden gidermesi için Allah'a dua ederim![525] "Çok çocuklu birisiyim!" sözüne gelince Allah *(celle celâlühû)* sana da çocuklarına da yeter!

Dikkatle Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dinleyen Ümmü Seleme *(radıyallahu anhâ)* ikna olmuştu olmasına ama kendince bir problem daha vardı:

- Ben, evlendirmek için buralarda yakını olmayan bir kadınım; bu nasıl olacak, dedi. Buna karşılık Habîb-i Kibriyâ Hazretleri:

- Burada olsun veya olmasın senin yakınlarından herkes, senin benimle evlenmene razı olacaktır, buyurdu. Endişelerinin hepsine bizzat Allah Resûlü'nden *(sallallahu aleyhi ve sellem)* aldığı cevaplarla itmi'nâna eren Ümmü Seleme *(radıyallahu anhâ)*, oracıkta oturan oğluna seslenerek:

- Kalk yâ Ömer,[526] dedi. "Anneni, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evlendir!"[527]

O gün takvimler, 4. yılın Şevvâl ayının son günlerini gösteriyordu. Onun için de mehir takdir eden Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir velîme ile Ümmü Seleme Validemiz ile evlenmiş oldu. O günden sonra Ümmü Seleme Validemiz *(radıyallahu anhâ)*, kısa zaman önce vefat eden bir diğer annemiz Zeyneb Bint-i Huzeyme'nin hücresine yerleşecekti.

İçi müsterihti; zira bugünden itibaren Ebû Seleme'nin emânetleri olan yavruları, Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* himayesinde büyüyecek ve O'na *(sallallahu aleyhi ve sellem)*,

müşfik bir baba nazarıyla bakacaklardı.

Hazreti Sevde, Hazreti Âişe ve Hazreti Hafsa için bu evlilik, Zeyneb Bint-i Huzeyme'nin *(radıyallahu anhâ)* vefatından sonra kendilerine bir gün daha yaklaşan Allah Resûlü'nü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yine bir gün uzaklaştıracak olan bir süreci ifade ediyordu.528 Zira Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, annelerimizin her birini sıraya koyuyor ve her akşam birisinin hücresinde kalıyordu.529

Bir gün:

- Yâ Resûlallah, demişti. "Ebû Seleme'nin çocuklarına bakmam, onları yedirip içirmemden bana sevap var mıdır? Hem onlar, benim de çocuklarım!"

- Elbette, buyurdu Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*. "Onların ağzına koyduğun her lokmadan sana sevap vardır!"530

O günlerde Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ümmü Seleme Validemiz'e:

- Ben, Necâşî'ye güzel kokular göndermiştim; ancak onlar kendisine ulaşmadan önce onun vefat ettiğini tahmin ediyorum. Şayet durum böyle olur da hediyeler geri gelirse onları sana vereceğim, demişti. Gerçekten de sonuç öyle oldu; melikin vefatı sebebiyle muhatap bulamayan hediyeler geri gelince Fahr-i Rusül Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onların bir kısmını Ümmü Seleme Validemiz'e, diğer bir kısmını da diğer annelerimize verdi.531 Hediyeler arasında, göz kamaştıran bir kolye daha duruyordu ve annelerimiz hayranlıkla bakarken Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlara:

- Bu kolyeyi, yakınlarım içinde en çok sevdiğim birisine vereceğim, demişti. Bunu duyan herkesin gözü Hazreti Âişe'ye dönmüş:

- Kolyeyi yine Ebû Bekir'in kızı kaptı; bunu da ona verecek, demişlerdi. Bunu demekte haksız değillerdi; zira Habîb-i Ekrem'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* en çok onu sevdiği ortadaydı. Ancak o gün öyle olmadı ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, dışarıda oynayan ve iki yıldır baba şefkatinden mahrum torunu Ümâme'yi yanına çağırdı ve yüzünü-gözünü temizleyip şefkatle sıvazladıktan sonra söz konusu kolyeyi onun boynuna, hem de bizzat kendi elleriyle takıverdi.532

---

491 Uhud sonrasında yaklaşık bir ay devam eden tedaviden sonra Ebû Seleme Hazretleri iyileşti ve hicretten 35 ay sonra Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu, bir müfrezenin başında Katan'a gönderdi. 29 gün sonra Medîne'ye döndüğünde yarası tekrar nüksetti ve bu sebeple 4. yılın Cemâziyelâhir ayında Medîne'de vefat etti. Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu, hasta yatağında ziyaret etmişti. Bkz. İbn-i Hâcer, *İsâbe* 2/1081; 4/2702

492 İsminin, Ramle olduğu da ifade edilmektedir. Bkz. Nevevî, *Tehzîb* 1/955

493 Hazreti Ümmü Seleme'nin *(radıyallahu anhâ)*, cemâl-i vechiyesi itibariyle o günkü insanların en güzeli olduğu ifade edilmektedir. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/75

494 Babasının adının Süheyl, Hind, Züheyr ve Huzeyfe olduğu şeklinde farklı rivayetler vardır. Bkz. Nevevî, *Tehzîb* 1/955

495 Esas ismi Abdullah İbn-i Abdilesed olan Ebû Seleme *(radıyallahu anh)*, Efendimiz'in halası Berre Bint-i Abdilmuttalib'in oğluydu. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 6/148; İbn-i Hacer, *İsâbe* 2/1080

496 Ebû Seleme'yi *(radıyallahu anh)*, Efendimiz'in de süt emdiği Ebû Leheb'in câriyesi Süveybe emzirmiştir. Bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 2/1080; Zeylaî, *Nasbu'r-Râye* 3/168; Muttakî, *Kenzu'l-Ummâl* 6/283 (15725)

497 Bazı kaynaklar onun, Medîne'ye ilk hareket eden hey'etin içinde yer aldığını ve bu hicretin, ikinci Akabe

bey'atlarından da önce gerçekleştiği ifade edilmektedir. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/279

498 Osmân İbn-i Talhâ, o gün henüz Müslüman değildir. Ancak nitelikli ve makul bir insandır. Hudeybiye sonrasında Hâlid İbn-i Velîd ile birlikte gelip Müslüman olacaktır. Mekke fethi sonrasında Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Kâbe'nin anahtarlarını yine ona teslim etmiştir. Hazreti Ömer'in hilafeti yıllarında Şam tarafında şehîd olmuştur. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 3/573

499 Kocası Ebû Seleme'nin kaldığı yeri gösterdikten sonra da gerisin geriye Mekke'ye dönmüştür ki Ümmü Seleme *(radıyallahu anhâ)*, hiç beklentisi olmayan ve yolda gelirken kendilerini rahatsız edici en küçük bir hareketine rastlamadıklarını ifade ettiği Osmân İbn-i Talhâ'yı, o günden sonra hep hayırla yâd edecektir. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/280

500 Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* irtihalinde Ömer, dokuz yaşındaydı. Hazreti Ali onu, Fars ve Bahreyn valisi olarak tayin etti. Hicretin 83. yılında vefat etmiştir. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 4/170

501 Bazı kaynaklar, kızları Dürre'ye Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Zeyneb adını verdiğini söyler. Bkz. Süheylî, *Ravdu'l-Unuf* 2/104. Efendimiz'in gusül abdesti aldığı sırada yanına girmiş ve Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onun yüzüne su serpmiştir. Hatta o suyun izinin ölünceye kadar yüzünden çıkmadığı, suyun değdiği yerde herhangi bir kırışıklık meydana gelmediği ifade edilmektedir. Onunla Abdullah İbn-i Zem'a evlenmiştir. Zamanının en bilge kadınıdır. Bkz. Süheylî, *Ravdu'l-Unuf* 2/104

502 Hâlid İbn-i Velîd, onun amcaoğluydu; zira Benî Mahzûm'un lideri ve Hâlid İbn-i Velîd'in babası Velîd İbn-i Mugîre, onun amcasıydı! İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 5/423; Zehebî, *Siyer* 2/202

503 İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/61 Zem'a İbn-i Esved'in oğlu Abdullah'ın annesi, mü'minlerin annesi Ümmü Seleme'nin kız kardeşi Kuraybe Bint-i Ebî Ümeyye İbn-i Muğîre'dir. Mekke'nin fethinde Müslüman olmuştur. İbnü'l-Esîr, *Üsdül-Gâbe* 3/246; 5/427; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/61

504 Hâlid İbn-i Hişâm, Ebû Cehil'in ana-baba bir kardeşidir ve Mekke fethi sonrasında Müslüman olmuştur. Müellefe-i kulûb arasındadır. Bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 2/250; İbnü'l-Esîr, *Üsdül-Gâbe* 2/139

505 Ümeyye İbn-i Ebî Huzeyfe, Ebû Cehil'in ana bir kardeşidir. Vâkıdî, *Megâzî* 114

506 O gün Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ashâbından kim esirlerden kime yakın ise, ilgilenmesi için onu onun zimmetine verdiği anlaşılmaktadır. Mesela Kureyş'in hatîbi olarak bilinen Süheyl İbn-i Amr'ı, hem akrabası hem de daha önceleri kardeşi Sekrân ile evli olan Sevde Validemiz'in evine getirmişti. O sırada Ensâr kadınlarından birisinin evinde olan Hazreti Sevde (rıdayallahu anhâ), hücresine döndüğünde Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onun hücresine gelmişti. Ancak evde bir başkası daha vardı; elleri iple boynuna bağlanmış şekilde Süheyl İbn-i Amr da odanın bir köşesinde oturuyordu! Kureyş'in kudretli lideri Süheyl İbn-i Amr'ı o şekilde görünce kendisine hâkim olamadı ve "Ebâ Yezîd! Kendi ellerinizle kendinizi teslim etmişsiniz; bari izzetinizle ölseydiniz!" deyince Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Ey Sevde! Sen, Allah ve Resûlü'ne karşı mı kışkırtıyorsun!" diye onun bu tepkisini garipsemişti ki o, "Yâ Resûlallah! Seni hak ile gönderene yemin olsun ki Ebû Yezîd'i, elleri iple boynuna bağlanmış bir şekilde görünce kendime hâkim olamadım ve söylediğimi söyleyiverdim!" diyerek özür beyan etti.

507 Bkz. Vâkıdî, *Megâzî* 114, 115

508 O gün esirlere yapılan muamele ve bunun neticesinde yaşananlar için bkz. Haylamaz, *Şefkat Güneşi* 101-122

509 Abdullah İbn-i Ebî Ümeyye, Ümmü Seleme Validemiz'in baba-bir kardeşi oluyordu.

510 Ümmü Seleme Validemiz'in kardeşi Abdullah, aynı zamanda Efendimiz'in halası Hazreti Âtike'nin oğlu oluyordu.

511 Aynı zamanda Efendimiz'in süt kardeşi olan (Ebû Süfyân da Halîme-i Sa'diyye'den süt emmişti) ve şairlik yönüyle öne çıkan Ebû Süfyân İbn-i Hâris, Mekkelilerin havasına uymuş ve amcaoğlu olmasına rağmen Efendimiz'i *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hicveden sözler söylemiş, hatta Hassân İbn-i Sâbit de ona cevap vermişti.

512 Efendimiz'in halası Hazreti Âtike'nin oğlu olan Abdullah'ın durumu da Ebû Süfyân İbn-i Hâris'ten farksızdı; önlerinden akıp giden nehirler meydana getirmedikçe, semalara merdiven dayayıp gözleri önünde yukarılara tırmanmadıkça ve tam tekmil hurma bahçeleriyle etrafını kuşatmadıkça veya bütün bunlara dört tane de melek gelip şahitlik etmedikçe inanmayacağını söylüyor, Allah Resûlü'ne açıktan düşmanlık yapıyordu ki İsrâ Sûresi'nin 90 ve 91. âyetlerinin bu münâsebetle indiği ifade edilmektedir.

513 Dolayısıyla, Müslüman olur olmaz Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile Mekke fethine katıldılar. Arkasından yaşanan Huneyn'de yer aldılar ve Tâif kuşatmasına gittiler. Tâif kuşatması esnasında Hazreti Abdullah'a bir ok isabet etti ve o gün aldığı yaradan dolayı şehîd oldu. Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Senin, Hamza'nın halefi olacağını umuyorum!" diyerek iltifat ettiği Ebû Süfyân İbn-i Hâris ise Huneyn'de sebat eden ender

insanlardan birisidir. Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* irtihalinde çok ağlamış ve uzun bir şiirle hissiyatını dile getirmiştir. Hicretin 20. yılında, hac dönüşünde Medîne'de vefat etmiştir. Vefatından üç gün önce kendi mezarını kazdığı rivayet edilmektedir.

514 İbn-i Asâkir, *Târîh* 41/60. Başka bir rivayette konuyu gelip Hazreti İkrime'nin bizzat Efendimiz'e anlattığı ifade edilmektedir. Buna göre onu bu kadar hüzünlü gören Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ashâbına dönecek ve Hazreti İkrime'yi işaret ederek onlara, "Onun babasına kötü söz söylemeyin; çünkü ölünün arkasından kötü beyanda bulunmak, arkada kalanları rencide eder!" ikazında bulunacaktı. Bkz. Hennâd, *Zühd* 2/561; Hâkim, *Müstedrek* 3/269; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 3/1082

515 İbn-i Asâkir, *Târîh* 41/60, 61

516 İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 4/68; Mizzî, *Tehzîbul-Kemâl* 20/247; Halebî, *Sîre* 3/40

517 O günkü Araplarda, bilhassa önde olan bir insan vefat edince, toplumun tanınmış simaları harekete geçer ve hanımıyla evlenmek suretiyle hem kadına, hem ev-barkına ve hem de çocuklarına sahip çıkar, ortada kalıp başkalarına yem olmalarına fırsat vermezlerdi. Bkz. Lâşîn, *Ezvâcu'n-Nebî* 102

518 Bazı kaynaklar o gün Hazreti Ümmü Seleme'nin, Zeyneb adını vereceği kızına hamile olduğunu, çocuğunu doğurup da iddeti tamam olduğunda evlilik tekliflerinin geldiğini söyler. Bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2703

519 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/70; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2703

520 Başka bir rivayette, Ebû Seleme ile oturdukları bir akşam aralarında konuşmuş ve Cennet'te de birlikte olabilmek için aralarından birisi vefat ederse bir diğerinin yeniden evlenip evlenmemesini müzakere etmişlerdi. O gün Ebû Seleme *(radıyallahu anh)*, şöyle dua etmişti: "Allah'ım! Ümmü Seleme'ye benden sonra, benden daha hayırlı birisini nasîb et ki onu üzmesin ve ona eziyet etmesin!" Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/70; İbn-i Hacer, *İsâbe* 2/1080, 1081

521 Bazı kaynaklar, söz konusu elçilik için Hazreti Ömer yerine Hâtıb İbn-i Ebî Beltea'nın adını zikretmektedir.

522 Bazı kaynaklarda şöyle bir ayrıntı daha vardır:

O günlerde bir kadın gelerek Ümmü Seleme Validemiz'i ikaz etmiş ve "Ey Ümmü Seleme! Biliyor musun Kureyş'in kadınları senin için, 'Ümmü Seleme, O'ndan daha genç ve mal mülk itibariyle de O'ndan daha zengin olduğu için Muhammed'i reddetmiş!' diyorlar!" deyince beyninden vurulmuşa dönmüştü ve o dakikada evlenme kararı aldı ve Resûlullah'a gelerek durumu kendisine haber verdi. Bkz. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 9/394

523 Bir gün Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Ben ve yetime bakan kimse, Cennet'te şöyleyiz." buyurmuştu. Bunu söylerken orta ve baş parmağını yan yana getirip aralarını açmış, sonra da kapayarak bu birlikteliği anlatmak istemişti (Buhârî, *Talak* 25; *Edeb* 24; Ebû Dâvud, *Edeb* 122). Aynı şekilde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Müslümanlar arasından her kim, bir yetime sahip çıkarak yiyecek ve içeceğine dâhil ederse, şirk gibi affedilmez bir günah işlememişse Allah (celle cealühû), onu mutlaka Cennet'e koyar!" (Tirmizî, *Birr* 14) buyurmuştu. Şimdi yine kendisi ön ayak oluyor ve Ebû Seleme'nin yetimlerine sahip çıkıyordu!

524 O gün Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 57, Ümmü Seleme Validemiz ise 27 veya 28 yaşındaydı. Bu durumda o *(radıyallahu anhâ)*, risâlet geldiğinde 10 yaşlarında bir kız çocuğudur.

525 O günden sonra sanki Ümmü Seleme Validemiz'de, bir kadın olarak göstermesi gereken kıskançlık adına zerresi yoktu. Bkz. Lâşîn, *Ezvâcü'n-Nebî* 103

526 Bazı kaynaklar onun, Ömer değil de Seleme olduğunu söyler. Bkz. İbn-i Kesîr, Bidâye 4/92

527 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/71

528 Hatta Hazreti Âişe ile Hazreti Hafsa'nın, Ümmü Seleme'nin güzelliğini nazara vererek kendi aralarında konuştukları, kadın olmaları hasebiyle zihinlerinde oluşan belli endişeleri karşılıklı konuştukları ifade edilmektedir. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/75; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2703

529 O günlerden birisinde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ümmü Seleme Validemiz'in hücresine gelmiş ve onu, kızı Zeyneb'i emzirirken görmüştü. Hayâ ve edeb insanıydı ve onları rahatsız etmemek için geri döndü. Bu duruma muttali olan ve aynı zamanda Ümmü Seleme Validemiz ile anne bir kardeş olan Ammâr İbn-i Yâsir devreye girmiş ve küçük Zeyneb'i başka bir süt anneye vermişti. Bir dahaki gelişinde Efendimiz'in gözü Zeyneb'i aramış ve göremeyince de "Zeyneb nerede? Zeyneb'i ne yaptınız?" diye sormuş, meselenin cereyan şekli kendisine anlatılınca o akşam Ümmü Seleme Validemiz'in yanında kalmıştı. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/71; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2703

530 Taberânî, *Kebîr* 23/342 (796)

531 Bkz. Beyhakî, *Ma'rifetu's-Sünen* 8/200 (11640)

532 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 41/232 (24704). Bazı kaynaklar onun, kolye değil de altın yüzük olduğunu ifade ederler. Buna göre Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, söz konusu yüzüğü Hazreti Ümâme'ye göndermiş ve

"Biricik kızım! Bunu al ve zinet eşyası olarak takıp süslen!" buyurmuştur. Bkz. İbn-i Sa’d, *Tabakât* 8/32

Müsabaka

Ümmü Seleme Validemiz ile evlendikten beş gün sonra Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Bedir için ashâbıyla birlikte Medîne'den hareket etti.

Bedir'e ikinci kez gidiliyordu; Uhud'dan ayrılırken Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* seslenen Ebû Süfyân:

- Bedir'de siz, şimdi de biz galip geldik; önümüzdeki yılın başında Bedir'de yeniden karşılaşıp savaşalım ki esas galibin kim olduğu ortaya çıksın,[533] demiş ve yeni adres olarak yine Bedir'i göstermişti ki söze senet ötesi değer veren Efendimiz de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ebû Süfyân'ın bahsini ettiği zaman yaklaştığında ashâbını toplamış ve Bedir için yeniden yola çıkmıştı. Bu yolculukta yanında Âişe Validemiz de *(radıyallahu anhâ)* vardı;[534] zâhir itibariyle bir savaşa gidiliyordu ama bu, risâlet mektebinde tedrîsin duracağı anlamına gelmiyordu. Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* için her yer ve zaman bir mektep gibiydi ve bu yolculuklarını da O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ashâbını talîm adına değerlendiriyordu.

Dünden bu yana, toplum nezdinde kadının konum ve statüsü belliydi ve Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu konuda da ashâbını defalarca uyarmış, kadına yapılan Câhiliyye zulümlerine son verilmesi gerektiğini de farklı zeminde ve değişik beyanlarıyla defalarca ifade etmişti. Ancak, dem ve damara kadar işlemiş alışkanlıkların hemen değiştirilmesi her zaman mümkün olmuyor, söylenilenlerin hazmedilmesi belli bir zaman alıyordu. Belli ki bu yanlışı ortadan kaldıracak fiilî ve güçlü bir adıma ihtiyaç vardı. İşte Fahr-i Âlem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, düne ait yanlışları toplumdan söküp atarken Âişe Validemiz'in varlığını da değerlendirecek ve şimdi bu adımı atacaktı. Bu vesileyle O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ashâbına uygulamalı bir ders daha vermeye hazırlanıyordu!

Medîne'den hareket eden ordu Esîl'e[535] kadar gelmişti ki Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlara seslenerek:

- Siz devam edin, buyurdu. Sonra da Âişe Validemiz'in omuzlarına dokundu ve:

- Var mısın yarışmaya; haydi gel, müsâbaka yapalım, dedi.

O günün şartlarında bu, kimsenin cesaret edemeyeceği bir uygulama idi; hanımını bu kadar öne çıkaran ve onunla insanlar önünde yarışan birisi, insanların diline düşer ve ayıplanıp yadırganırdı. Ancak onların ayıplayıp yadırgaması, durdukları yerin doğru ve isabetli olduğu anlamına gelmiyordu ve bu farkı fark ettirebilmek için şimdi, hem de teklifi kendisi yaparak Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Âişe Validemiz ile yarış yapacaktı!

Zihinlerdeki algıya okkalı bir balyoz daha inmek üzereydi!

Hâdiseye ilk defa şahit olanlar pür-dikkat kesilmiş, olacakları merakla bekliyordu. Benzeri bir yarışa daha önce şahit olanlar ise daha temkinliydi; zira Sultân-ı Enbiyâ Hazretleri, Âişe Validemiz ile ilk defa yarış yapmıyordu![536] O gün de teklif, yine Nebîler Sultanı'ndan gelmiş, insanlar önünde bir yarış yapılmıştı. Hatta Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, o günkü adımlarını biraz yavaştan almış ve belirlenen hedefe Annemiz'in

ulaşmasına fırsat vermişti! Yoksa, Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gibi beden itibariyle de güçlü birisinin,[537] aradaki kas farkına rağmen beden itibariyle zayıf ve nahîf bir kadından[538] geride kalması mümkün değildi. Belli ki bu müsâbakanın maksadı, bir kadın ile erkeğin yarışabileceğini ve bu yarışta da erkeğe nispetle bir kadının, ipi erken göğüsleyebileceğini herkese göstermekti![539]

Bu arada Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* yere bir çizgi çizmiş ve koşarken takılmaması için eteğini de toplamıştı. Çizginin önünde hazır bekleyen Annemiz *(radıyallahu anhâ)* Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Başlayayım mı, diye soruyordu. O da *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Haydi, başla, buyurdu ve böylelikle müsâbaka başlamış oldu; herkesin gözü önünde Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* ile Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yarışıyordu!

Bir farkla ki bu sefer hedefe ilk önce ulaşan, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* idi;[540] zira öncekinde maksat hâsıl olmuş ve o gün bunu gören de görmüştü! Bu münasebetle o günler de hatırlanacak ve bugün ile birlikte konuşulacaktı!

Fahr-i Âlem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, arkadan koşarak gelen Annemiz'e bakıp tebessüm ediyordu; sonra da ona döndü ve önceki yarışmayı da hatırlatarak[541] şunu söyledi:

- İşte bu, önceki müsâbakanın rövanşıdır![542]

Şüphesiz ki Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* omuzlarında, dünyanın en hassas ve en mes'ûliyetli işi vardı; önceki seleflerinden de farklı olarak O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, aynı zamanda bütün insanlığı kucaklıyor ve yeryüzünün tamamına hitap ediyordu! Ancak risâlet itibariyle O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)* temsil ettiği bu misyon, ne bütün ciddiyetiyle evine yansıyor ne de ailesiyle ilgilenmesine engel teşkil ediyordu. Bilakis O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, her şeye kâmetince kıymet veriyor ve her fırsatı değerlendirerek, sahada yoğurup pişirdiği bir cemaat yetiştiriyordu!

---

533 İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/61

534 Medîne dışına çıktığı yolculuklarında Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* annelerimiz arasında kur'a çeker ve kur'ada çıkan annemizi de yanına alır ve öyle yolculuk yapardı. O gün de annelerimiz arasında kur'a çekmiş, kur'a da Âişe Validemiz'e çıkmıştı.

535 Esîl, Medîne'ye yakın bir yerin adıdır.

536 Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Âişe Validemiz ile ilk yarışı ne zaman ve nerede yaptığı konusunda net bir bilgi bulunmamakla birlikte bazı kaynaklar, söz konusu yarışın Mekke yıllarında yapılmış olduğunu ifade eden rivayetler nakletmektedir. Buna göre yarışma, Zü'l-Mecâz günlerinde gerçekleşmiştir; Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hatırlatmasıyla hâdiseyi hatırlayan Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, bize şunları nakletmektedir:

"O gün henüz ben, genç bir kız idim ve babam ile birlikte Zü'l-Mecâz'da iken Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile karşılaşmıştık. Elimde bir şey vardı ve benden onu istemişti de vermemiş, almak için uzanınca da kaçmıştım! O da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* peşimden koşuyordu! Ancak o gün ben, O'nu geçerek Resûlullah'tan önce eve varmıştım!" Bkz. Tahavî, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr* 5/144

537 Mekke'nin meşhur pehlivanı Rükâne ile güreş tutan Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, sırtı yere gelmez denilen Rükâne'yi ilk tutuşta yere sermesi (Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 239, 240) ve risâlet öncesi yıllarda Ebû Cehil ile yaptığı güreşindeki galibiyeti bilinen bir gerçektir. Üstelik Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, başka bir münâsebetle kendisinin, 40 erkek gücünde (Bazı rivayetlerde bu, 30 olarak geçmektedir. Bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned*

21/472 (14108) olduğunu ifade etmektedir (Bkz. Taberânî, *Evsat* 1/178 (568)) ki bunlar nazara alındığında o gün Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)* belirlenen hedefe Efendimiz'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)* erken varması, fizik kuralları açısından da mümkün değildir.

538 Edâ ettiği misyon itibariyle o günün en güçlü kadını olan Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, ne var ki beden itibariyle zayıf bir bünyeye sahiptir; yolculuklar onu çabuk yıpratmakta ve dönüşte genellikle hasta olmaktadır ki hicret ve Benî Mustalık gazvelerinden sonraki hastalıkları herkesin malumudur.

539 O gün atılan bu adımın büyüklüğünü anlayabilmek için farz-ı muhal olarak bir aralık böyle bir yarışın, günümüz Diyanet İşleri Başkanı ve hanımı ile Kızılay meydanında yapıldığını düşünmekte fayda vardır; söz konusu yarışın bütün gazetelerde manşet olacağı ve televizyonların da flaş duyurusuyla vereceği bir habere dönüşeceği açıktır! Eline kalemi alan veya mikrofonu kapan çoğu insan, yapılan işin temsil edilen makamla bağdaşmadığını söyleyip yazacak ve böyle bir tercihin yanlışlığında ittifak edeceklerdir. Oluşan infial sebebiyle hakkında hemen soruşturma başlatılacak, hatta görevden alınması bile konuşulacaktır! Aksini düşünen bir müftü veya imam var ise, kimliğini de izhâr ederek ve şehrin en işlek caddesinde eşi ile böyle bir yarış yapsın da sonrasında olacakları hep birlikte seyredelim!

540 O gün Efendimiz'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)* geride kalan Annemiz *(radıyallahu anhâ)* bunu, o günlerde aldığı kilolara bağlamakta ve bu sebeple de eski hız ve çevikliğini kaybettiğini söylemektedir ki bu, önceki yarışta onun ipi erken göğüslemesini isteyen ve bunun için de adımlarını bir miktar seyrelten Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bunu ona hiç hissettirmediğini göstermektedir.

541 Hâlbuki Âişe Validemiz *(radıyallahu anhâ)*, Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu hatırlatacağı âna kadar söz konusu yarışmayı unuttuğunu ve hatırlamadığını söylemektedir. Bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 43/313 (26277)

542 Ebû Dâvûd, *Cihâd* 61; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 40/144 (24118); Taberânî, *Kebîr* 23/47 (125); Beyhakî, *Sünen* 10/17, 18; Nesâî, *Kübrâ* 5/304 (8943, 8944); İbn-i Hibbân, *Sahîh* 10/545 (4691); Heysemî, *Mevâridu'z-Zam'ân* 1/318

Zeyneb Bint-i Cahş

Bugünlerde, hiçbir fâninin aklına gelmeyecek sürpriz bir konu gündeme geldi; Cibrîl'in getirdiği haberde Allah *(celle celâlühû)*, Hazreti Zeyneb Bint-i Cahş ile Resûlullah'ın nikâhını kıydığını söylüyordu!

Zeyneb Bint-i Cahş,[543] Efendimiz'in halası Ümeyme Bint-i Abdilmuttalib'in kızıydı ve ilk Müslümanlardandı. Üstelik hep birlikte İslâm'a giren en kalabalık aile idiler ve Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* İbn-i Erkam'ın evine girmeden önce Müslüman olmuşlardı! Bu yönüyle onlar, İslâm'a ilk adım atan "sâbikûn-u evvelûn" statüsündeydiler.

Ayrıca İbn-i Cahş ailesi, Mekke'nin en saygın ailelerinden birisiydi; Uhud'un baş kahramanlarından Abdullah İbn-i Cahş, bu evin bir ferdi idi. O günün Mekke'sinde reis olmaya aday iki isimden birisi olan Ebû Süfyân, bu aileye iki kızını birden vermişti; kızlarından Kur'a, Abdullah İbn-i Cahş'ın; Ramle de Ubeydullah İbn-i Cahş'ın hanımıydı ki başlı başına bu, İbn-i Cahş ailesinin Mekkeliler nezdindeki yerini anlatmaya yetecek bir tercihtir. Zira Mekke liderliğine yürüyen Ebû Süfyân, hele o günkü üstünlük anlayışlarının baskın olduğu bir dönemde, kendisine denk görmediği bir aileye, üstelik iki kızını birden asla vermezdi.

Risâlet gelip de şartlar değiştiğinde onlar da baskı görmüş, Ebû Süfyân'ın akrabası olsalar bile Mekke'yi terk etmek zorunda kalmışlardı. Hatta Mekkelilerin anlamsız tepkilerinin tavan yaptığı dönemde Habeşistan'a giden en kalabalık aile, İbn-i Cahş ailesidir ki başta Abdullah İbn-i Cahş olmak üzere kardeşleri Ubeydullah, Ebû Ahmed künyesiyle bilinen Abd ile kız kardeşleri Ümmü Habîbe, Zeyneb ve Hamne birlikte yola çıkmışlardı. Habeşistan muhâcirleri arasında özellikle Abdullah İbn-i Cahş'ın da Mekke'yi terk ediyor olması, Mekke'deki bazı insanları çok üzmüş, onun gibi birisinin böyle bir durumla baş başa bırakılmış olmasından dolayı burukluk yaşamışlardı.[544] Hatta onun ardından gözyaşı dökenler bile vardı.[545]

İlerleyen zamanla birlikte ailenin bir kısmı Habeşistan'da kalmaya devam ederken diğer bir kısmı yeniden Mekke'ye dönmüştü. Ancak Mekke'de değişen bir şey yoktu; hatta baskı ve şiddet her geçen gün daha da artıyordu ve onlar da yine ailecek Medîne'ye hicret ettiler. O gün Zeyneb Bint-i Cahş *(radıyallahu anhâ)*, kardeşleri Abd ve Abdullah ile birlikte hicret etmiş, Mekke'deki evleri bomboş kalakalmıştı![546]

Hazreti Zeyneb, asil olduğu kadar aynı zamanda ince ruhlu ve iç derinliğe sahip bir kadındı. Allah'a ve Resûlü'ne bağlı, duruşu da net bir insandı.

Başından beri beyanlarını, ortaya koyduğu muameleleriyle de destekleyen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, halasının kızı ve sözünü dinleyeceğine inandığı bir insan olarak Hazreti Zeyneb üzerinden, zihinlere çöreklenmiş iki temel puttan birisini, bundan bir yıl önce kırmış, un ufak etmişti; o günkü balyoz, "kast" sisteminin başına inmişti! Bundan böyle güçlü ve kendince asillerin oluşturduğu koyu "kast" sistemi, uygulamalı olarak ve fiilen de kaldırılmış oluyordu!

O gün kast sistemi mi vardı?

Evet, önceki Firavun ve Nemrut'ların yaşadığı dönemlerde olduğu gibi[547] o günkü toplumda da sosyal doku keskin hatlarla birbirinden ayrılmış, insanlar arasında kaskatı duvarlar örülmüştü; Cennet'in bile iştiyak duyduğu fakîr u fukara ve garîb ü gurebâ[548] yok sayılıyor, kendilerine selâm bile verilmiyordu!

Hâlbuki Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, insanlar arasında fark gözetmiyor, garîb ü gurebânın elinden tuttuğu gibi kendini asil bilenleri de muhatap alıyordu; O'nun çevresinde Hazreti Ebû Bekirler, Ömerler, Osmânlar olduğu gibi Hazreti Bilaller, Habbâblar ve Ammârlar da vardı!

Mekkelilerin hiç hazzetmediği bir tutumdu bu. O'nu böyle gördükçe huylanıyor, kendi haksız saltanatlarının açığa çıkmasından dolayı duydukları rahatsızlığı dile getiriyorlardı; Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Yanındaki köylü takımını kovar, huzurdan uzaklaştırırsan veya bizimle konuşmak için onların olmadığı ekstradan bir gün tahsis edersen belki gelir ve seninle konuşuruz, diyorlardı.[549]

Neyse ki fakir fukaranın Allah'ı vardı; onlar böyle bir teklifin memnunlukla karşılanacağını bekleyedursunlar, Allah *(celle celâlüh)*, Habîb-i Edîbi'ni ikaz etmiş ve nerede durması gerektiğini bildirmişti. Zira küçük hesaplarla hareket edip birileri yüzünden başkalarını yok kabul etmek, aynı zamanda bir zulümdü ve Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, böyle bir zulümden müberrâ idi. Şöyle diyordu:

- Sabah-akşam Rabbine, sırf O'nun cemal ve rızasına müştâk olarak niyaz edenleri sakın yanından kovma! Ne sen onlardan, ne de onlar senden sorumlu değilsiniz ki o bîçareleri kovup da zâlimlerden olasın![550]

Daha ötesi de vardı; bu ayrışma, evlilik söz konusu olduğunda daha keskin bir hâl alıyordu. Alt tabakadan birisiyle üst kimlik taşıyan bir asilin evliliği asla söz konusu olamazdı. Hele köle ile bir hürün evliliği, kimsenin aklının ucundan bile geçmezdi!

Evet, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bir tarağın dişleri gibi insanların da eşit olduğunu açıktan ifade ediyor, takvâ dışında ne Acem'in Arab'a ne de Arab'ın Acem'e herhangi bir üstünlüğünün olmadığını söylüyordu ama uygulamada bu, öyle kolay karşılık bulabilecek gibi durmuyordu!

Öyleyse şimdi sıra, zihinlere çöreklenmiş bu puta ölümcül darbeyi indirmeye gelmişti. Bunun için, yaklaşık bir yıl önce Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, köle pazarından satın alarak Hazreti Hadîce'nin saâdet hânesine dâhil ettiği, sonra da hürriyetine kavuşturulan Zeyd İbn-i Hârise *(radıyallahu anh)* ile Mekke'nin en asil ailelerinden birisine mensup halakızı Zeyneb Bint-i Cahş'ı *(radıyallahu anhâ)* evlendirme kararı verdi!

Tabii olarak önce bunu, taraflara açtı; Hazreti Zeyd açısından problem yoktu! Ancak hem Hazreti Zeyneb'in ailesi hem de Hazreti Zeyneb'in kendisi bu işe sıcak bakmıyordu. Hatta konuyu ilk defa kendilerine açtığında, Hazreti Zeyneb ile Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evleneceğini sanmış ve büyük bir sevinç duymuşlardı! Bu sevincin ardından meselenin künhüne muttali olunca daha çok burulmuş ve geri adım atarak müstenkif

durmuşlardı! Zira o güne kadar alışılagelmiş bir uygulama vardı ve toplumun baskısı altında kalacakları ve farklı kültür ortamlarında yetiştikleri için de uyum sağlayamayacaklarını düşünüyorlardı. Üstelik Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)*, o güne kadar hiç evlenmemiş bekar bir kız, Hazreti Zeyd ise Ümmü Eymen ile evli bir erkek idi! Yani Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)*, zaten evli ve çocuğu olan bir erkeğe kuma gidecekti!

Bütün bunları Resûlullah da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* biliyordu. Ancak O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bildiği başka bir şey daha vardı ki onun gerçekleşebilmesi için "şok" bir hâdiseye ihtiyaç vardı; bunu da ancak, nazı geçen, sözünü dinleyecek ve bir dediğini iki etmeyecek bir yakınının üzerinden gerçekleştirebilirdi! Dolayısıyla Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ısrar etti; zira, zâhirî sebepler açısından ortada bir denklik görünmüyor olsa da bu evliliğin edâ edeceği çok önemli bir misyon vardı ve bunun hatırına bazı şeylere katlanmak gerekiyordu. Kendisine:

- Yâ Resûlallah! Ben, Zeyd ile evlenmeyi istemiyorum; ben, halanın kızıyım ve Zeyd ile aramızda, neseb yönüyle büyük fark var ki bunu kaldıramam, şeklinde cevap veren halakızı Hazreti Zeyneb'e:

- Bilakis, onunla evlenmeni ben istiyorum, demiş ve kendisini ortaya koyarak Hazreti Zeyneb'i evliliğe zorlamıştı. Bu arada Cibrîl-i Emîn gelmiş ve Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şu mesajı getirmişti:

- Herhangi bir meselede Allah ve Resûlü hüküm bildirdikten sonra, erkek veya kadın hiçbir mü'minin, başka bir tercihte bulunma hakları yoktur! Kim Allah'a ve Resûlü'ne isyan ederse, besbelli bir sapıklığa düşmüş olur![551]

Hâdise bu kadar net olunca Hazreti Zeyneb'e de ailesine de Allah ve Resûlü'nün "dur" dediği yerde durmak düşmüş:

- Resûlullah'a isyan edecek değilim; tamam, kabul ediyorum yâ Resûlallah, demiş ve böylelikle bu evlilik gerçekleşmişti.

Yüzlerce, binlercesi gibi bir evlilik gerçekleşmişti gerçekleşmesine ama Hazreti Zeyneb ile Hazreti Zeyd'in evliliği, bir anda herkesin konuştuğu ana konu oluverdi! Zaten maksat da bu idi. İki kişi yan yana geldiğinde kulak kulağa veriyor ve:

- Duydun mu, diyorlardı. "Köle Zeyd ile asil Zeyneb evlenmiş!"

Şüphesiz bu, Kâbe'deki putları kırmaktan daha zor bir meseleydi ve taşlar o gün oturmaya başlamıştı. Böylelikle insanlar, Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bahsini ettiği eşitliğin, sözde kalan bir konu değil, hayatta karşılığı olması gereken bir realite olduğunu görüp duyuyor, yaşadıkları hayatta garîb ü gurebâ ve fakîr ü fukarânın da varlığından haberdar oluyorlardı. Bundan sonra renk farklılığı daha az fark edilecek, köle-efendi ayırımı flulaşacak ve herkes muhatabını, her şeyden önce bir "insan" olarak görecekti.

Ne var ki bütün gayretlere rağmen bu evlilik, uzun soluklu olmamıştı; zaman içinde belli başlı problemler gün yüzüne çıkmaya başlamış ve konu, Allah Resûlü'ne de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* defalarca gelmişti.[552] Her defasında:

- Sabret ve hanımını yanında tut! Zaman zaman kendini gösteren tehevvürlerine sabırla karşılık ver ve boşama, şeklinde tavsiyelerde bulunmuştu ama her şeye rağmen bir yıl devam edebilen bu evlilik, boşanma ile sonuçlanmıştı.

Şu da bir gerçek ki maksat hâsıl olmuş, eşitlik adına söylenilen beyanların ciddiyeti istikametinde toplumda büyük bir iz bırakmıştı.

Bu süre içinde en çok mağdur olan ve bugüne kadar fedâkârlığın en büyüğünü yapan şüphesiz Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)* idi ve işte şimdi, hiç kimsenin beklemediği, insanlık tarihinin de ilk defa yaşayacağı ve bundan sonra da bir daha hiç olmayacak bir gelişme yaşanıyordu; Cibrîl-i Emîn gelmiş, Allah ve Resûlü dediği için bu sürece katlanan Hazreti Zeyneb'in Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile nikâhını, bizzat Allah'ın kıydığının haberini getirmişti![553]

Evet, Hazreti Zeyneb için bu, dünyalar verilse değişilmeyecek bir kıymetti; zira, Allah ve Resûlü'nü dinlemenin mükafaatını almış, bir yıllık sabrına mukabil hiç kimseye nasip olmayacak bir pâye kazanmıştı. Duyar duymaz hemen secdeye kapanmış ve şükür adına iki ay oruç tutma sözü vermişti.

Şu da bir gerçek ki o günkü toplumda bu da başka bir problem demekti. Zira onlara göre Hazreti Zeyd, Allah Resûlü'nün evlatlığı[554] idi ve genel telakkiye göre evlatlığın hanımı ile baba konumundaki insan evlenemezdi! Aksi halde yeni bir fitne kapısı daha aralanır ve fırsat bekleyen fitnebazlar:

- Muhammed, oğlunun hanımı ile evlendi, derlerdi.

Sırada ikinci put vardı!

Şimdi, bizzat Allah'ın gönderdiği bir ferman ile bu put da yıkılıyor, paramparça ediliyordu! Hazreti Zeyd ile Hazreti Zeyneb'in evlilikleri konuşulduğu kadar bu boşanma da günün konusu olmuş, hem evlatlığın boşadığı kadın ile evlenme hem de kölenin boşadığı bir kadının, üstelik Allah'ın en sevgili kulu Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tarafından nikâhlanıyor olması ve bu nikâhın da bizzat Allah tarafından kıyılmış olması dilden dile dolaşıyordu![555]

Evlatlık meselesini bir kenara bırakarak eski algılara yeniden dönecek olursak, kölesinin hanımıyla evliliğin de imkânsız olduğu bir toplum yapısı ile karşı karşıya kalırız ki Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Zeyd İbn-i Hârise'nin boşadığı Zeyneb Bint-i Cahş Validemiz ile evliliği bu açıdan ayrı bir kıymet ifade etmekte, Allah nezdindeki kıymet dışında insanlar arasında farklılık gözetmemek gerektiğini tescil adına son noktayı koymaktaydı.

Takvimler, beşinci yılın Zilkâde ayını gösteriyordu ve o gün Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)* 35,[556] Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ise 58 yaşındaydı.

Bu, Medîne'de yeni bir velîme demekti ve bu velîmeye insanlar davet edildi.

Enes İbn-i Mâlik'in annesi Ümmü Süleym de bu velîmeye katkıda bulunmak istemiş

ve oğlu Enes ile Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Her ne kadar az da olsa, bu da bizden yâ Resûlallah, diyerek bir yemek göndermişti. Ancak Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)* ile ikisine yetecek kadardı. Yemeği getiren Hazreti Enes'e Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Ebû Bekir, Ömer, Osmân ve Ali'yi de çağır, buyurdu. O gün için 15 yaşlarında bir delikanlı olan Hazreti Enes, hemen gidip onları çağırdı ve yeniden Allah Resûlü'nün huzuruna geldi. Bu sefer de:

- Mescid'de kim varsa, yolda kimi görürsen davet et, diyordu. Hazreti Enes şaşırmıştı; kendi kendine:

- Bu kadarcık yemek kime yetecek, dese de hemen dışarıya çıktı ve gördüğü herkesi bu yemeğe davet etti.

Bu arada insanlar, grup grup gelmeye başlamıştı.

Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yemek kabını orta yere koymuş ve ardından da bereket duasında bulunmuştu. Sonra da herkese döndü ve:

- Onar onar sofraya oturun ve herkes kendi önünden yesin, buyurdu.

Olacakları Hazreti Enes dört gözle takip ediyordu; zira iki kişiye ancak yetecek bir yemek için yüzlerce insan[557] gelmiş, hücre-i saâdet dolup taştığı gibi insanlar, Mescid'in içine doğru taşmaya başlamıştı; Suffe dâhil insan doluydu!

Hazreti Enes daha bir dikkat kesilmişti; zira o iki kişilik yemek, her geçen dakika daha da çoğalıyor, herkes ondan yediği halde bir türlü bitmek bilmiyordu![558]

Nihayet herkes doymuş ve birer ikişer kenara çekilmeye başlamışlardı. Ancak o bir kap yemek, hâlâ ortada duruyordu! Habîb-i Ekrem Hazretleri:

- Ey Enes, buyurdu. "Tabağı kaldır!"

Bunun üzerine yerdeki tabağı alıp kaldıran Hazreti Enes, onu Zeyneb Bint-i Cahş'ın yanına koymuş, ardından da annesinin yanına dönmüştü. Döner dönmez yaşadıklarını anlatmaya başladı; öylesine heyecanla anlatıyordu ki:

- Tabağı ilk koyduğumda mı daha fazlaydı yoksa kaldırdığımda mı anlayamadım, diyordu. Onu teskin etmek annesi Ümmü Süleym'e düştü:

- Oğlum, dedi. "Niye bu kadar hayret ediyorsun ki? Şayet o yemekten Allah *(celle celâlühû)*, Medîne halkının bütününün yemesini murâd buyurmuş olsaydı, herkes gelir yerdi ve hiç şüphen olmasın ki o yemek yine de hepsine yeterdi!"[559]

Yemekler yenilmiş ve birbirine hasret eş-dost hasbihal etmişti ama gecenin ilerleyen saatlerine rağmen insanların bazıları, hücre-i saâdetten ayrılmamış, hâlâ konuşmaya devam ediyorlardı!

Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* huzursuzdu; işin nezaketi ihlal edilmiş ve o saatte olmaması gereken insanlar, mahrem alanında bile O'nu kendi hâline bırakmıyorlardı.

Üstelik aralarında oturup konuştukları meselelerin ciddiyeti olmadığı gibi aciliyeti de yoktu! Hâlbuki Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hem Allah'ın taltif ettiği Hazreti Zeyneb Validemiz'i bekletmek istemiyor hem de erken kalkabilmek için istirahate çekilmeyi arzu ediyordu. Zira O'na *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, gecenin bir yarısından sonra kalkıp "teheccüd" namazı kılması farzdı.

İnsanları kırmamak için bir şey diyememiş ve diğer annelerimizin yanına gitmişti; ancak hâlâ dağılmamışlar, konuşmaya devam ediyorlardı![560] Derken onlar da fark etti ve hâne-i saâdetten ayrılıp gittiler. Bunun haberini alan Habîb-i Ekrem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yeniden Zeyneb Validemiz'in hücresine gelmişti ki üzerinde vahiy hali görülmeye başlandı; boncuk boncuk terliyordu! Belli ki Resûlullah'ın konuşmaya çekinip de müstenkif kaldığı yerde, O'nun adına bizzat Allah *(celle celâlühû)* konuşuyor, Resûlü'nün hukukunu koruma adına insanlara edeb dersi veriyordu!

Nübüvvet medresesinde tedrîs devam ediyordu; bu vesileyle herkes yanlışını görecek ve bundan sonra bir daha tekrarlamama adına azm ü cezm ü kast edecekti! Üstelik bu, Kıyâmet'e kadar gelip geçecek herkesi şekillendirecek bir süreci ifade ediyordu!

Bu hâl geçince Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şu âyetleri okumaya başladı:

- Ey iman edenler! Yemeğe izin verilmeksizin, vaktine de bakmaksızın, Peygamber'in evine girmeyiniz. Fakat davet edildiğinizde girin. Yemeği yiyince hemen dağılın, yemekten sonra sohbete dalmayın. Çünkü bu hareketiniz Peygamber'i rahatsız ediyor, lâkin hayâ ve edebindan size karşı bir şey söylemiyordu. Oysa Allah, gerçeği açıklamaktan çekinmez. Eğer mü'minlerin annelerinden bir şey soracak veya isteyecek olursanız, onu perde arkasından isteyiniz. Böyle yapmanız, hem sizin hem de onların kalpleri yönünden daha nezihtir. Sizin Allah'ın Resûlünü rahatsız etmeniz ve kendisinin vefatından sonra onun eşlerini nikâhlamanız asla helâl değildir. Çünkü bu, Allah katında büyük bir günahtır!"[561]

Her şey çok açıktı ve bugünden sonra annelerimiz, insanlarla aralarına bir perde gerecek ve hücrelerinden adım atarken de tam tesettüre girip dışarıya öyle çıkacaklardı.[562]

---

543 Adının Berre olduğu ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tarafından Zeyneb diye değiştirildiği de rivayet edilmektedir. Bkz. Müslim, *Âdâb* 4; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 3/222

544 Abdullah İbn-i Cahş, Efendimiz'in halası Ümeyme Bint-i Abdilmuttalib'in oğluydu. Şâirdi ve aynı zamanda Ebû Süfyân'ın kızı Kur'a Bint-i Ebî Süfyân ile evliydi. Bu hâliyle o, sanki iki kabile arasında bir köprü gibi duruyordu.

545 Bütün bunları gören Ebû Cehil, hepsini birer "zaaf" olarak değerlendiriyor ve ağlayan gözü sulu insanları, "Değer mi yani; bu, hiç oğlu hiçler için niye ağlıyorsunuz ki!" diye ikaz ediyordu.

546 Hicret sonrasında Mekkeliler, bütün hınçlarını geride kalan Müslümanlar ve onların geride bıraktığı mal ve mülkünden çıkarmaya başladılar. Mekke'nin reisi Ebû Süfyân da Abdullah İbn-i Çahş'ın evine saldırmış ve gasp ederek bu evi Amr İbn-i Alkame'ye satmış, olayı haber alan Hazreti Abdullah da *(radıyallahu anh),* hâdiseyi gelip Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* anlatmıştı. Mekkelilerin şiddetinin, ashâbın peşini bırakmaması karşısında sürekli sabır, silm ve affı adres gösteren Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Abdullah'a: "Ey Abdullah! Allah'ın *(celle celâlühû)*, Mekke'deki evine karşılık sana Cennet'te ondan daha hayırlı bir ev vermesine razı olmaz mısın?" buyurdu. "Evet, elbette razı olurum!" deyince de Rahmet Peygamberi *(sallallahu aleyhi ve sellem),* "Sana öyle bir ev Cennet'te vardır." buyurdu. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/297, 298

547 Firavun ve Nemrutlar, zengin ve asil gördükleri insanlarla oturup kalkarken, Peygamberlerin etrafında yer alan insanlar ise hep fakîr ü fukara olmuştur. Bkz. Buhari, *Bed'ü'l-Vahy* 6

548 Bir beyanlarında Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, “Cennet şu üç insana müştaktır: Ali, Selman ve Ammâr!” buyuracaktır. Bkz. Tirmizî, *Menâkıb* 34

549 Bkz. İbn-i Kesir, *Bidaye* 3/129

550 En’âm Sûresi 6/52. Bu önemli mevzu, bir kez de Kehf Sûresi’nde ele alınıp incelenmekte ve “Sabah akşam Rablerinin rızasını dileyerek, O’na yalvaranlarla beraber sen de sabret. Dünya hayatının güzelliklerini isteyerek gözlerini o kimselerden ayırma. Bizi anmasını kendisine unutturduğumuz ve işinde aşırı giderek hevesine uyan kimseye zinhar uyma!” denilmektedir.” (Bkz. Kehf Sûresi 18/28)

551 Ahzâb Sûresi 33/36

552 Bazı haysiyetsizlerin, sanki Allah Resûlü’nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hazreti Zeyneb’i ilk defa görmüşçesine onu bu süre içinde fark ettiği ve kendisiyle evlenme isteğinin de bu süreçte canlandığını söylemesi tamamen abes ve hatta saçmalık ötesi bir iftiradır. Zira başından beri en yakınındaki bir ailenin ferdi olan Hazreti Zeyneb’i Allah Resûlü’nün o güne kadar görmeme ihtimalinden bahsedilemez ki onu, bütün itirazlara rağmen zorlayıp Zeyd İbn-i Hârise ile evlendiren, Resûlullah’ın bizzat kendisidir. O halde âyette zikri geçen ve Allah Resûlü’nün de bildiği husus, ısrarlara rağmen bu evliliğin yürümeyeceği, sonrasında da Hazreti Zeyneb ile kendisinin evleneceği gerçeğidir. Eserin başında da ifade edildiği gibi Fahr-i Kâinât Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ne kendi evliliklerinde ne de kızlarının evlendirilmesinde Allah’ın direktifi dışında herhangi bir adım atmamıştır.

553 Âyetin meali şu şekildedir: “Hani hem Allah’ın nimet ve ihsanına, hem de senin iyiliğine nail olmuş olup da hanımını boşamaya karar vermiş olarak sana danışmaya gelmiş olan kişiye sen: “Eşini yanında tut, Allah’tan kork!” demiştin. Allah’ın açığa çıkaracağı bir durumu içinde saklamıştın, çünkü insanlardan çekinmiştin. Hâlbuki asıl Allah’tan çekinmen gerekirdi. Neticede, Zeyd eşini boşayıp onunla ilişkisini kestikten sonra biz, onu sana nikâhladık ki bundan böyle evlatlıkları, eşleriyle ilişkilerini kestikleri, onları boşadıkları zaman, o kadınlarla evlenmek hususunda mü’minlere bir güçlük olmasın. Allah’ın emri her zaman gerçekleşir!” Ahzâb Sûresi 33/37

554 Efendimiz’in onu hürriyetine kavuşturup evlatlık edinmesinden sonra insanlar Hazreti Zeyd’e, “Muhammed’in oğlu” diye hitap etmeye başlamışlardı. Ne zaman ki evlatlıkların oğul olmadığı ve herkese, kendi babasına izafe ederek hitap etmek gerektiğini bildiren beyanlar (Ahzâb Sûresi 33/4, 5) geldi, o zaman Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ümmetini uyararak onu da gerçek babasının adıyla çağırmaları gerektiğini söyledi ve böylelikle Câhiliyye’ye ait bir uygulama daha tarih oluverdi.

555 Bu evliliğin, iffet âbidesi Peygamber Efendimiz’e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çok ağır geldiği açıktır; Âişe Validemiz’in de dediği gibi şayet Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Kur’ân’dan bir şeyi gizleyecek olsaydı, bu âyeti gizlerdi. Ne var ki Cenâb-ı Mevlâ’nın murâdı, her türlü edebin de üstündedir.

556 İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/212. Efendimiz’le evlendiği günkü yaşını ifade ederken Ukkâşe İbn-i Mihsan’ın annesi, “Medîne’ye geldiğimizde o, 30 küsur yaşındaydı; 20. yılda da vefat etti.” demektedir. Bkz. İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/213

557 Hazreti Enes, o gün söz konusu yemekten yiyen insanların, 300 civarında olduğunu söyler. Bkz. İbn-i Hacer, *Fethu’l-Bârî* 8/529; Kâdî Iyâz, *Şifâ* 1/285

558 Bunu ifade ederken Hazreti Enes *(radıyallahu anh)*, “Yedikçe kaptaki yemek çoğalıyordu. Âdeta alttan kaynıyordu. Davetlilerin hepsi yedi ve doydu. Getirdiğim yemek aynen ortada idi.” diyecektir. Bkz. İbn-i Sa’d, *Tabakât* 8/83

559 İbn-i Sa’d, *Tabakât* 8/83

560 Bunların üç kişi olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Buhârî, *Tefsîr* 33/8

561 Ahzâb Sûresi 33/53

562 Hicâb âyetinin, Hendek sonrasında indiği de ifade edilmektedir. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/142

Ünsiyet

Zeyneb Bint-i Cahş'ın saâdet hânesine girişi, bu evin sakinleri arasında dengeleri değiştirecek mahiyette bir gelişmeydi. Zira Hazreti Zeyneb, Âişe Validemiz'den sonra annelerimiz arasında temsil keyfiyeti en yüksek olan kişiydi. Bu durum, zamanla tabii bir kutuplaşmayı da beraberinde getirdi ve her bir annemiz, fıtrat itibariyle kendisine daha yakın bulduğu annemiz ile oturup kalkmaya başladı. Mesela Hazreti Hafsa ve Hazreti Sevde annelerimiz,[563] Hazreti Âişe *(radıyallahu anhünne)* ile ünsiyet ederken; Ümmü Seleme başta olmak üzere diğer annelerimiz de Zeyneb Validemiz'e *(radıyallahu anhünne)* daha yakın duruyordu.[564] Bunda garipsenecek bir durum yoktu; zira farklı kültür ortamlarında neş'et eden ve fıtrat itibariyle her birisi, bir diğerine göre farklılık arz eden insanların, bazı insanları diğerlerine nazaran kendisine daha yakın görmesi olağan bir durumdu.

Şu da bir gerçek ki bu, hiçbir zaman meseleyi bir kamplaşma zeminine taşıyacak, kavga ve gürültüye sebebiyet verecek seviyede değildi. Bir diğer ifadeyle bir kısmının diğer bir kısmına yakın olmaları, diğerlerine uzak olmalarını gerektirmiyordu. Aralarında farklı mütalaaların olması tabii ki mümkündü; bu yönüyle onlar, nübüvvet ocağının çırakları mesâbesindeydiler ve atacakları her adımın, başta kendileri olmak üzere ümmeti de eğitme adına ayrı bir değeri vardı. Zira bu ocak, dinin pişirilip topluma hazmettirildiği bir talimgâh gibiydi. Eksik veya yanlış bir adım atmış olsalar bile Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tavır ve tercihine muttali olur olmaz mesele hemen tatlıya bağlanır ve bir daha da aynı hususta ısrar edilmezdi.

Kavga-gürültü bir yana, zâhirde iki farklı kutubu temsil ediyor gibi gözüken annelerimiz arasında bile karşılıklı bir ihtiram söz konusuydu; mesela, hicret sonrasında Hazreti Âişe'yi evliliğe hazırlayanların başında Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)* olduğu gibi İfk Hâdisesi'nde onu tebrie edenlerin başında da yine o vardı.[565] Âişe Validemiz'in tavrı da onunkinden farklı değildi; Zeyneb Validemiz'i medih sadedinde şunları söyleyecekti:

- Ben, dini yaşama konusunda Zeyneb kadar duyarlı bir kadın görmedim; şüphesiz o, takvâ konusunda en duyarlı ve Allah korkusuyla dopdolu, konuşması en doğru, yakınlarını en çok gözetip kollayan, sadaka vermede en önde, başkalarına yardım konusunda en fedâkâr, Allah'a kurbiyet yollarında da en ulaşılmaz olanımızdı. Bir farkla ki; tabiatında bulunan müteheyyiclikten kaynaklanan tehevvürü vardı; ancak ondan da çabuk dönerdi.[566]

Bir gün Sevde Vâlidemiz'in hücresinde toplanmış, Âişe Validemiz'in Allah Resûlü nezdindeki konumunu konuşuyorlardı. Uzun görüşmelerin ardından bir karara vardılar ve:

- Ey Ümmü Seleme, dediler. "Allah'a yemin olsun ki insanların, hediye getirmek istedikleri zamanlarda bile Âişe'nin gününü kolladıklarını görüyorsun; şu da bir gerçek ki Âişe'nin hayırdan başka bir murâdı yoksa bizim de hayırdan başka bir maksadımız yok! Resûlullah'a gitsen de insanlara, hediye getirmek istedikleri zamanlarda böyle bir tercih yerine diledikleri gibi veya arzu ettikleri zamanlarda getirmelerini emretse!"

Umumun kanaati bu istikamette olunca Ümmü Seleme Validemiz gelip durumu Allah

Resûlü'ne açtı. Ancak O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu durumdan hoşlanmamıştı ve yüzünü çevirdi. Mahzun bir şekilde geri gelen Ümmü Seleme *(radıyallahu anhâ)*, durumu annelerimize anlatınca ısrar etti ve yine gitmesini söylediler. O da gelip ikinci kez aynı talebi yineledi; öncekinden farksız bir durum vardı! Belli ki Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, meselenin bu şekilde değerlendirilmesinden hoşnut olmuyordu! Ümmü Seleme Validemiz, yeniden annelerimizin yanına geldi ve Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tavrını anlattı onlara. Buna rağmen onlar, yeniden giderek durumlarını arz etmesini talep ettiler ve Ümmü Seleme Validemiz, aynı taleple huzura üçüncü kez geldi. Bu sefer Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* celâllenmişti; ona dönerek:

- Ey Ümmü Seleme, diye seslendi. "Âişe konusunda Bana eziyet vermeyin! Vallahi de sizin aranızdan ondan başkasıyla aynı çatı altında iken Bana vahiy gelmedi."

Mesele çok ciddiydi; bunu görüp de talebinden vazgeçen Ümmü Seleme Validemiz hemen tavır değiştirdi ve:

- Âişe konusunda sana eziyet verdiğimden dolayı Allah'a tevbe ederim yâ Resûlallah, dedi. Zaten bu, onların genel duruşunu ifade ediyordu; hakikat tebeyyün eder etmez kendi kanaatlerini bir kenara koyar ve realiteyi kanaatleri haline getirirlerdi. "Bu işin içinde artık ben yokum!" dercesine geldi ve durumu yeniden annelerimize anlattı.

Dinlemişlerdi dinlemesine ama bu havayı yaşamamış, atmosferi de teneffüs etmemişlerdi; muhtemelen taleplerinin aynı netlikle Efendimiz'e ulaştırılamadığından dolayı böyle bir sonuçla karşı karşıya olduklarını düşünüyorlardı! İçlerinde bir ukde kalmıştı ve bu sefer de Fâtıma Validemiz'i araya koydular:

- Resûlullah'a git ve O'na, "Allah için hanımların Senden, Ebû Bekir'in kızı konusunda adâlet istiyorlar!" diyerek hâlimizi arz et, diyorlardı.

Muhtemelen öncekilerden habersiz olan Fâtıma Validemiz de annelerimizi kırmamak adına geldi ve onlardan duyduklarını Efendiler Efendisi'ne intikal ettirdi. Ancak huzur-u Resûlullah'ta büyük bir değişime şâhit oluyordu; zira Habîb-i Kibriyâ Hazretleri celâllenmiş ve ona dönerek:

- Kızım, demişti. "Benim sevdiklerimi sen de sevmez misin?"

Bu, cevabı belli olan bir soruydu ve hiç tereddütsüz:

- Evet, dedi. Belli ki Ezvâc-ı Tâhirât ile kendi arasındaki bir meselede üçüncü şahısların devreye girmesini hoş karşılamıyordu. Aynı zamanda fem-i mübareklerinden bu ifadeler öyle bir tonda çıkmıştı ki Fâtıma Validemiz olduğu yerde kalakalmıştı; manzarayı görmüş ve talebinden vazgeçmiş, hemen geri adım atmıştı. Geldi ve durumu annelerimize anlattı. Yeniden gidip maksatlarını daha net ifade etmesini istiyorlardı ama Fâtıma Validemiz için bu kapı kapanmıştı; ısrar etseler de ona artık 'evet' dedirtemeyeceklerdi!

Sırada Zeyneb Bint-i Cahş Validemiz vardı; onu devreye koyup aynı taleplerle Fahr-i Kâinat Efendimiz'in yanına gönderdiler. Ne de olsa fâikiyeti vardı; nikâhları semalar ötesinde kıyılmış ve okunan bir âyet olarak Cibrîl-i Emîn tarafından Allah Resûlü'ne tebliğ edilmişti! Yaşı-başıyla olgun bir duruşu yanında Efendimiz'le sıhriyet yönüyle de

akrabalığı vardı. Geldi ve biraz da ısrar ederek:

- Zevcelerin senden, Ebû Kuhâfe'nin oğlunun kızı hakkında Allah için adâlet istiyorlar, dedi. Bunu söylerken biraz da sesini yükseltmişti ve bunu, orada oturan Âişe Validemiz de duymuştu. Onun da meseleye muttali olduğunu gören Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, bir taraftan da gözünün ucuyla Hazreti Âişe'nin vereceği tepkiyi takip etmeye başlamıştı. Zira bu dakikadan itibaren kendi aralarında oturmuş, meseleyi müzâkere etmeye başlamışlardı. Aralarında Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, şiir ve belâğat yönüyle öne çıkan söz üstadı bir isimdi ve "söz"ün söz konusu olduğu yerde kimse ona rüchâniyet gösteremezdi.

Öyle de oldu; Hazreti Âişe ile konuşmaya başladığı andan itibaren Zeyneb Validemiz *(radıyallahu anhâ)*, onun Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nezdinde niçin bu kadar kıymetli olduğunu anlamış ve geri adım atmış, ısrarından da vazgeçmişti. Bunu gören Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, Âişe Validemiz'e bakarak takdir sadedinde şöyle diyordu:

- Ne de olsa, Ebû Bekir'in kızı![567]

---

563 Daha sonra bu halkaya, Hazreti Safiye de *(radıyallahu anhâ)* katılacaktır.

564 Buhârî, *Hîbe* 7; Taberânî, *Kebîr* 23/50 (132). Zira o *(radıyallahu anhâ)*, Resûl-ü Ekrem Hazretleri'nin halakızı, Abdullah İbn-i Cahş gibi has bir sahâbenin de kardeşiydi. Çok hususî bir nikâhla Allah Resûlü'ne zevce olmuş, nikâhı semalar ötesi âlemlerde kıyılmış ve kıyâmete kadar okunacak bir âyet olarak bu husus bizzat Kur'ân'da yer almıştı. Bkz. Ahzâb Sûresi 33/37

565 Bkz. Buhârî, *Tefsir* 18; *Şehâdât* 15; Müslim, *Tevbe* 56

566 Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 83; Nesâî, *Işretü'n-Nisâ* 3; Nesâî, *Kübrâ* 5/281 (8892); Taberânî, *Evsat* 9/88 (9211); Beyhakî, *Sünen* 7/299 (14526)

567 Buhârî, *Hîbe* 7; Nesâî, *Işretü'n-Nisâ* 3; Tirmizî, *Menâkıb* 63; İbn Sa'd, *Tabakât* 8/172

Hayırda Yarış

Ezvâc-ı Tâhirât arasında yaşanan ve ilk bakışta kıskançlık gibi duran gıpta televvünlü diyalogların temelinde çoğu zaman hayırda yarış anlayışı vardı; zira onlardan birisinin yaptığı hayır veya ibadeti diğerleri de yerine getirmek ister, hayır yarışında geri durmazdı. Bilindiği gibi Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* i'tikâf yapmak istediğinde Mescid-i Nebevî'ye bir çadır kurulur ve O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ramazan'ın son on gününü bu çadırın içinde geçirirdi. Bir defasında mescidin avlusunda Âişe Validemiz için de bir çadır kurulmuştu. Demek ki olabiliyordu. Resûlullah'a yakın olmayı arzulayan diğer annelerimizde de ibadet arzusu kendisini göstermiş, onlar da aynı talepte bulunmuştu. İlk olarak Hafsa Validemiz gelip Âişe Validemiz'den izin istemiş ve kendisi için de bir çadır kurulmasını söylemişti. Ardından bu duruma muttali olan Zeyneb Validemiz de harekete geçmiş ve bir çadır da kendisi için kurulmasını talep etmişti. Sabah olup da avludaki çadırları gören Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sordu:

- Bunlar da ne?

Teker teker durumu izah ettiler. Ancak Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, rahatsız olmuştu ve bu rahatsızlığını şu şekilde ifade etti:

- Şimdi sizler, bununla iyilik peşinde misiniz?

Duraksamışlardı; demek ki burada, ibadetten başka bir şey öne geçmiş ve onlar da bunu görememişlerdi! Şimdi, sevap peşinde koşarken bile daha dikkatli olmaları gerektiğini anlamışlardı ki kulluk, kıldan ince kılıçtan keskin bir zeminde cereyan etmeli ve ibâdet ü tâattaki derinliği, Allah'tan başkası bilmemeliydi.

Onların bu tercihinin, başkaları tarafından da örnek alınacağı açıktı ve çadırını kapan Mescid'e gelir, ibadet mekanında adım atacak yer kalmazdı ki Resûl-ü Kibriyâ Hazretleri duruma müdahale etti; önce çadırların sökülmesini emretti ve ardından da i'tikâfını yarıda bıraktı!

Bir daha benzeri yaşanmaması için nübüvvet kürsüsü, o gün yaşanan hayır televvünlü rekabet algısını, kalıcı bir derse dönüştürüyor, iz bırakacak bir adım daha atıyordu! Bir farkla ki Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu i'tikâfını, Şevvâl ayında tamamlayacaktı.[568]

---

568 Buhârî, *İ'tikâf* 6; Müslim, *İ'tikâf* 2; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/84 (24588)

Unutulmayan Hâtıralar

Annelerimiz fark ettiği gibi Hazreti Âişe de *(radıyallahu anhâ)*, konumunun farkındaydı. Hem, Allah'ın takdir ettiği husûsiyeti bilip dillendirmek de haram değildi ve o da bazen bunu dillendirir, hatta Allah Resûlü'ne de açar ve tasdik ettirirdi. Fırsatını bulduğu bir gün Allah Resûlü'ne yaklaşmış ve naz makamında:

- Yâ Resûlallah, demişti. "Şayet sen, meyve ağaçlarıyla dolu bir vâdiye insen ve orada meyveleri yenilmiş ve hiç dokunulmamış ağaçlar görsen, hangisinin yanında eğlenir ve deveni hangisinin yanına bağlarsın?"

Maksadı belliydi ve elbette bunu Habîb-i Kibriyâ Hazretleri de anlamıştı. Zira annelerimiz arasında bekâr olarak Allah Resûlü ile evlenen sadece Hazreti Âişe idi ve onu diğerleri nezdinde kıymetli kılan hususlardan birisi de bu idi. Onun arzusunu anlayan Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, istediği cevabı vermekte gecikmedi:

- Henüz meyvelerine el sürülmemiş olanının yanına![569]

Her ne kadar Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, annelerimize karşı Hazreti Âişe'yi nazara verse de Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nezdinde Hazreti Hadîce'nin yeri çok farklıydı;[570] şüphesiz ki o *(radıyallahu anhâ)*, ilklerin de ilkiydi ve hiç kimsenin olmadığı dönemde o *(radıyallahu anhâ)*, öyle bir duruş ortaya koymuştu ki bu duruşu tartacak yeryüzünde herhangi bir terazi yoktur!

Vefa insanı Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kıymet bilen birisiydi ve ilk göz ağrısı Hadîce Validemiz'i hiç unutmadı; sanki hiç ölmemiş ve âdeta hep yanı başında yaşıyor gibi bir görüntüsü vardı! Ne zaman Mekke yâdına düşse, Hazreti Hadîce'den bahseder, gelen hediyeleri onun arkadaş ve akrabalarına gönderirdi! Onun yakın, akraba ve arkadaşları, Allah Resûlü'nün de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* baş tâcı ettiği insanlardı. Onu anlatırken Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Cennet'teki köşklerinden bahseder, Hazreti Hadîce'nin Cennet üzümlerinden tattığını haber verir, onun için istiğfarda bulunur ve imrendirerek uzun uzadıya anlatırdı.[571] Sözü evirip çevirir ve her fırsatta ona getirir, hep ondan bahsederdi. Hatta hâne-i saâdetine adımını atar atmaz ilk bahsini ettiği kişi, çoğu zaman Hazreti Hadîce olurdu.[572]

Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu farklılığı beden diliyle de anlatırdı; ondan iz taşıyan herkesi görüp gözetir, saygı ve sevgi izhâr eder, hatta altındaki minderi bile uzatıp kendi minderinin üzerine oturturdu! Belli ki seven, sevdiğinin sevdiğini de seviyor, geçmişe ait hâtıralarını hiç unutmuyordu! Yine böyle bir gün yaşanmış, akraba ve arkadaşlarının gündeme gelmesiyle birlikte yine Hazreti Hadîce'nin hâtıraları tazelenmiş ve gelenler de baş-göz edilmişlerdi. Sebebi sorulduğunda Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* duruşu netti ve:

- Ben, onun sevdiklerini de severim,[573] buyurdu.

Başka bir gün hâne-i saâdetlerine, kimsenin tanımadığı ve dolayısıyla çok fazla itibar da etmediği siyâhî bir kadın gelmişti. Ancak Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hem tanımış

hem de itibar etmişti.[574] Onu görür görmez Fahr-i Âlem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Nasılsın? Çoluk çocuğun nasıl? Bizden sonra nasıl bir hayat yaşadınız, diyerek sorular soruyor ve ardı ardına iltifat ediyordu ki kadın da:

- Babam ve anam sana fedâ olsun; hepimiz iyiyiz yâ Resûlallâh, diye mukabelede bulunuyordu. Görüntü, bu tanışıklığın çok eskilere dayandığının açık emâresiydi ve nihâyet, gönlü hoş tutulan ve Peygamber misafiri olan bu kadın, vakti gelince ayrılıp gitti.

İşin mâzi boyutunu bilmeyen ve Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* söz konusu kadını bu kadar iltifatkârâne ağırlamasının sebebini anlayamayan Âişe Validemiz *(radıyallahu anhâ)*:

- Yâ Resûlallah!" dedi.[575] "Sen bunları, kim olduğu bile bilinmeyen şu yaşlı ve siyâhî kadın için mi yaptın?"

Âdeta yüreğine ok gibi saplanmış, Hazreti Âişe'nin bu çıkışından Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hiç hoşlanmamıştı! Öncelikle, insanları dış görünümlerine göre tasnif edip değerlendirmek, Allah'ın hiç hoşnut olmadığı bir vizirdi. Ayrıca bu kadın, hâne-i saâdete öylesine gelmiş herhangi bir kadın da değildi.

Neşter vurulması gereken bir yanlış daha duruyordu ve Âişe Validemiz'e, "*Vefa nedir, sen bilir misin?*" dercesine baktı; önce:

- Evet, dedi ve sonra da devam etti:

- Öyle deme! Çünkü bu kadın, Hadîce zamanında bize gelip dururdu; vefaya vefa ile mukabelede bulunmak (ahde vefâ), imanın güzelliğindendir![576]

Başka bir gün yine Hazreti Hadîce'den bahsediyordu ki o sırada yanında bulunan Âişe Validemiz, yine kendini tutamamış ve:

- O, yaşlı bir kadın değil miydi! Hem bak, ona bedel Allah sana başka hayırlılar da lutfetti, deyivermişti! O kadar celallendi ki Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mübarek saçının titrediği görülüyordu; şöyle buyurdu:

- Hayır! Vallahi de hayır![577] Allah *(celle celâluh)* bana, ondan daha hayırlısını lûtfetmedi! O, insanların inkâr ettiği ilk günlerde gelip iman etti; herkes beni tekzîb ederken ilk defa tasdik eden de o idi! İnsanlar beni dışladığı dönemde en sağlam dayanak olarak sinesini açan ondan başkası değildi! Herkes benden mal-mülkünü sakınırken o, her şeyini getirip bana teslim etti! Üstelik Allah *(celle celâluh)*, kadınlar arasında sadece ondan bana evlâd ü iyâl lûtfetti!"[578]

O güne kadar iltifat görmeye alışkın Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)* kolu-kanadı kırılıvermişti; çok mahcup olmuş ve yüzü de düşmüştü! Onun için şâhidi olduğu bu duruş, artık bir dönüm noktasıydı; kendi kendine:

- Allah'ım, diyordu. "Resûlullah'ın bu gazap halini atlatabilirsem, hayatta olduğum sürece bir daha onun hakkında en küçük bir olumsuz beyanda bulunmayacağım!"[579]

Şu da bir gerçek ki Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)* bu söz ve tavrından duyduğu hoşnutsuzluğu bir ay devam etti;[580] yanına her girdiğinde

kendisine bunu hatırlatıyor ve belli ki bir daha tekerrür etmemesi adına yaptığının yanlışlığını tescil etmek istiyordu!

Yine, Âişe Validemiz'in hânesinde olduğu günlerden birisiydi; Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kapının dışında bir ses duydu. Dikkat kesilmiş, sesin sahibini takip ediyordu! Bu sesin sahibi, Hazreti Hadîce'nin kız kardeşi Hâle'den başkası değildi; eve girmek için izin istiyordu! Sesini ve izin isteme tarzını Hazreti Hadîce'ye o kadar çok benzetmişti ki heyecanla ayağa kalktı; kalkarken de:

- Aman Allah'ım! Huveylid'in kızı Hâle gelmiş, diyordu. Sonra da kapıyı açmış, altındaki minderi ona uzatmış, hâl-hatır sormuş ve yine kim bilir ne iltifatlar etmişti.

O'nun bu heyecan ve helecanına şahit olan Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, olup bitenleri gıpta ile seyrediyordu. Bir kadın olarak içinden kıskanmak geçiyordu ama bunu daha önce yapmış ve Hazreti Hadîce'nin *(radıyallahu anhâ)*, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nezdinde nasıl bir yere sahip olduğunu net görmüş ve bir daha aynı hataya düşmemeye azm etmişti.

Nihayet vakit geçmiş ve Hâle Bint-i Huveylid de izin alıp gitmişti ki Âişe Validemiz devreye girdi:

- Yâ Resûlallah, dedi. Yine bir ikazla karşı karşıya kalacağından duyduğu endişe yüzünden okunuyordu. Ancak kadr ü kıymetini çok iyi bilip anladığı Hazreti Hadîce'nin *(radıyallahu anh)* faziletini, bizzat Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mübarek dudaklarından çıkacak kelimelerle tescil ettirmek daha önemliydi. Onun için kendini topladı ve ne söyleyeceğini merakla bekleyen Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şunları söyledi:

- Yıllar önce ölüp gitmiş, Kureyşli şu yaşlı kadını hiç de unutmuyorsun! Hâlbuki Allah *(celle celâlühû)*, sana ondan daha hayırlılarını da lutfetti!

Habîb-i Kibriyâ'nın hoşlanmayacağı sözlerdi bunlar ve daha ilk kelimeyle birlikte mübarek yüzüne akseden ifade bunu açıkça anlatmaya başlamıştı. Bu yüz ifadesini o, ya azâb-ı ilâhîyi haber veren bir vahyin inişi esnasında veya kara bulutlarla kararan gökyüzünün yeniden rahmetle açılacağı âna kadar geçen sürede defalarca müşâhede etmişti. İşte şimdi bu ifade, kelimelere dökülerek geliyordu:

- O'nun gibisi var mıydı, diye başladı söze ve devam etti:

- Allah'a yemin olsun ki O *(celle celâlühû)*, bana ondan daha hayırlısını vermemiştir; insanlar küfrederken bana ilk inanan o idi! İnsanlar Beni yalanlarken beni ilk tasdik eden de o idi! İnsanlar mahrum ederken malıyla beni o destekledi! Ve Allah *(celle celâlühû)*, onun vesilesiyle beni evlâd ü iyâl ile rızıklandırdı![581]

Maksat hâsıl olmuştu; Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, vefaya vefa ile mukabele ediyor, ehl-i vefa Hadîce'ye asla toz kondurmuyordu!

Bir başka feraset ve basiret insanı olan Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, bir nebze Allah Resûlü'nü üzmüş olsa da Hazreti Hadîce'nin faziletine dair bu cümleleri bizzat Allah Resûlü'nden duymuş, bundan böyle onu anlatırken, yaşadığı bu tecrübeyle birlikte anlatacak ve böylelikle onun farkını ortaya koymuş olacaktı.

Şimdi sırada, söylediklerinden dolayı kırılan Allah Resûlü'nün gönlünü almak vardı ve hemen Allah Resûlü'nden affını diledi; yemin billah ediyor ve bir daha Hazreti Hadîce hakkında olumsuz beyanda bulunmama adına ahd ü peymânda bulunuyordu![582]

Şu da bir gerçek ki bugünden sonra Hazreti Hadîce'nin kadr ü kıymetini, din adına ifade ettiği konumunu ve Allah ve Resûlü nezdindeki yerini ilan edip bizzat Allah Resûlü'nün beyanlarıyla ümmete anlatan hep Âişe Validemiz olacaktı. Her ne kadar bir kadın olarak başlangıçta Hazreti Hadîce'yi kıskanmış ve bu hâlini hem tavırlarına hem de beyanlarına yansıtmışsa da onun o günkü bu tavrı, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nezdinde Hazreti Hadîce'nin nasıl bir kıymet ifade ettiğini ona çok yakından tanıtmış ve o günden sonra Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gibi o da Hazreti Hadîce'yi *(radıyallahu anhâ)* baş tâcı etmeye başlamıştı![583]

---

569 Buhârî, *Nikâh* 9; İbn-i Hibbân, *Sahîh* 10/174 (4331)

570 Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nezdinde bu iki annemizin yeri çok farklıdır; Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)*, âdeta Mekke yıllarının çetin şartları için yaratılmış ve bu en sıkıntılı günlerde Allah Resûlü'nün en büyük destekçisi olmuş, Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* ise Medîne yıllarının ilmini Resûlullah'tan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tevârüs edip ümmeti sırât-ı müstakîm çizgisinde besleyen en önemli ışık kaynağıdır.

571 Âişe Validemiz'in farklı kaynaklarda yer alan beyanları birleştirilerek verilmiştir. Bkz. Taberânî, *Kebîr* 23/13 (21)

572 Konuyla ilgili olarak Âişe Validemiz, "Onunla aynı anda yaşamadığım halde Hadîce'yi kıskandığım kadar hiçbir kadını kıskanmadım! Hâlbuki o, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile benim evliliğimden üç yıl önce vefat etmişti. Kıskanmamın sebebi, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu çok zikrediyor olmasıydı; ne zaman bir koyun kesse, onu parçalara ayırır ve 'Bunu falan kadının evine götürün; çünkü o, Hadîce'nin arkadaşıydı, Hadîce'yi çok severdi!' der ve Hadîce'nin arkadaşlarına hediye ederdi!" demektedir. Bkz. Buhârî, *Menâkıbu'l-Ensâr* 20; *Nikâh* 108; *Edeb* 23; *Tevhîd* 32

573 Yemânî, *Hadîce Binti Huveylid Seyyidetün fî Kalbi'l-Mustafâ* 13

574 Bazı kaynaklarda Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu kadına önce "Sen kimsin?" diye sorduğunu ve ondan, "Müzenîli Cüsâme" sözünü işittikten sonra tanıyıp bu iltifatları yaptığını ifade etmektedir. Bkz. Hâkim, *Müstedrek* 1/165 (41); İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/48

575 Yine bazı kaynaklar, manzarayı dikkatle takip eden Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)*, "Babam-annem sana kurban olsun; bu kadın kimdi yâ Resûlallah? Hiç kimseye yapmadığını bu ihtiyar kadına yaptın!" dediğini ifade ederler. Bkz. Hâkim, *Müstedrek* 1/165 (41); İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/48

576 Hâkim, *Müstedrek* 1/165 (41); İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/48

577 Bazı kaynaklarda, "Ne dedin, ne dedin? Bunu sen nasıl söylersin?" şeklinde bir ilave vardır. Bkz. Taberânî, *Kebîr* 23/13 (21)

578 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 41/356 (24864); Taberânî, *Kebîr* 23/13 (22)

579 İbn-i Abdilberr, İstîâb 3/205. Zaten o günden sonra Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, "O gün Resûlullah'tan bunları duyduktan sonra bir daha onun hakkında asla olumsuz beyanda bulunup konuşmadım!" demiş, sözünde sâdık olduğunu göstermiştir. Bkz. Taberânî, *Kebîr* 23/13 (21); İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 3/205

580 Taberânî, *Kebîr* 23/13 (21)

581 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 41/356 (24864); Taberânî, *Kebîr* 23/13 (22). Resûlullah'ın son ifadesinden anlaşılmaktadır ki o gün için Mâriye Validemiz'den doğan oğlu İbrâhîm henüz dünyaya gelmemiştir.

582 Taberânî, *Kebîr*, 23/11; Zehebî, *Siyer* 2/112

583 Fazilet yönüyle Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* ile Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* arasında ne türlü farkların olduğu ve bunlardan hangisinin daha faziletli olduğuyla ilgili çok şey söylenmiştir ki fazilet yarışında Hazreti Hadîce *(radıyallahu anhâ)* ile Hazreti Âişe'yi birbirinden ayırmak oldukça zordur; ikisi de Cibrîl'i görmüş, ikisi de Cibrîl'den selâm alma bahtiyarlığına ermişlerdir! Bir farkla ki Hazreti Hadîce'nin *(radıyallahu anhâ)* selâmı, sadece Cibrîl ile sınırlı değildir; ona, Allah'ın da selâmı vardır ve bu selâmı Muhammedü'l-Emîn üzerinden ona ulaştıran, yine Cibrîl-i Emîn'dir! Faziletlerini anlatmaya matuf her ikisi için de birçok nas vardır ve bunlardan anlaşıldığına göre

bu, yer, konum ve şartlara göre değişkenlik arz ettiği açıktır. Öyleyse mutlak bir üstünlük iddiasından daha çok her birisini kendi döneminin şartlarına göre değerlendirip sonucu Allah'a bırakmak daha isabetlidir.

Tahrîm

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, özellikle ikindi namazından sonra Ezvâc-ı Tâhirât'ın yanına giderek onların hâl ve hatırını sormayı, onlarla birlikte belli bir süre geçirerek gönüllerini almayı îtiyâd edinmişti. Böylelikle her birisi için ortak bir zaman tayin etmiş oluyor ve zevceleri arasındaki adâleti de tesis ediyordu. Çoğunlukla tekrarlanan bu ziyaretler annelerimizde beklenti oluşturmuş ve her ikindi vaktinden sonra yanlarına Allah Resûlü'nün geleceğini intizar eder olmuşlardı.

Yine bir gün oturmuş, Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bekliyorlardı. Ancak zaman ilerlemiş olmasına rağmen O'ndan haber alamamışlardı! Her geçen dakika onları meraklandırıyor, Fahr-i Kâinat Efendimiz ile geçirdikleri müşterek bir zamanlarının olmayacağından endişe duyuyorlardı.

Derken Habîb-i Kibriyâ Hazretleri çıkageldi. Yeniden heyecanlanmışlardı. Hemen istikbâl ettiler. Geç de olsa dolunay misâl çehre yine üzerlerine doğmuş, Allah'ın en sevgili kulu meclislerini şereflendirmişti. Ancak içlerinde bir şüphe vardı. Annelerimiz adına Âişe Validemiz söz aldı ve İnsanlığın Emîni'ne, bu gecikmenin sebebini sordu. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Zeyneb'in kavminden bir kadın, hediye olarak ona bir kap bal getirmiş, buyurdu.

Anlamışlardı; demek ki gecikmesinin sebebi Zeyneb Validemiz idi! Bir kadın olarak fıtratları gereği yine etkilenmişlerdi. Ancak ilk başta bunu Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* izhâr etmediler. Ancak bedelini ağır ödeyecekleri bir yola tevessül ettiler; aralarında konuştu ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlardan kimin yanına gelirse O'na:

- Sen ne içtin? Bu koku da ne, demeyi kararlaştırdılar! Buna göre:

- Bal şerbeti içtim, dediğinde ağız birliği edecek ve:

- Herhalde bu arı, çiçeklerini kötü kokulu ağaçlardan toplamış, cevabını vereceklerdi. Zira Resûlullah'ın, hoş olmayan kokulardan uzak durduğunu ve kerih kokuyu sevmediğini biliyorlardı.[584]

Gerçekten de öyle oldu. Hangisinin yanına gelmişse, Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* aynı tepkiyle karşılaşıyordu. Her defasında:

- Hayır! Ben, sadece Zeyneb Bint-i Cahş'ın yanında bal şerbeti içtim, buyurmuştu buyurmasına ama Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, annelerimizin bu tavrından alınmıştı. Hatta bundan dolayı yemin etmiş ve onlara, bir daha bal şerbeti içmeyeceğini söylemişti.[585]

Böyle bir söz ve böyle bir yemin herhangi bir insandan sudûr etmiş olsaydı, belki değişen bir şey olmazdı. Ancak Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* herhangi bir insan değildi; hâlâ devam etmekte olan vahyin biricik muhatabıydı. Din, O'na gelen vahyin ışığında şekilleniyor, Resûlullah da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu toplumda tatbik etmek suretiyle

yarınların temel taşlarını yerleştiriyordu. Dolayısıyla O'nun dudaklarından dökülen her cümle bir hüküm demekti ve Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vereceği bir hüküm, arkadan gelenleri de bağlayacak, herkes için örnek teşkil edecekti.

Çok geçmeden Cibrîl-i Emîn gelmiş, yine vahiy getiriyordu. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* boncuk boncuk ter döküyor, omuzlarına inen yükün ağırlığı altında beli kırılırcasına ıstırap duyduğu görülüyordu.

Derken bu hâl açılmış ve Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yüzüne yeniden tebessüm gelmişti. Zira Yüce Mevlâ O'na:

- Ey Nebî, diye seslenmişti. "Eşlerini memnun etmek için kendini sıkıntıya sokup Allah'ın sana helâl kıldığı şeyleri niçin nefsine haram kılıyor, âdeta kendini onlardan mahrum bırakıyorsun? Bilirsin ki Allah Gafûr'dur, Rahîm'dir!"

İfadelerde, kurbiyette zirveyi yakalamış olmanın sıcaklığı hissediliyor ve Resûlullah'ın şahsında insanlığa yeni mesajlar sunulmak suretiyle birkaç mesele birden zikrediliyordu. Bunların ilki, Allah'ın helal kıldığını insanın, kendi için haram telakki etmemesi gerektiğiydi. İkinci mesele ise, şayet böyle bir haram kılma söz konusu olmuşsa bu, af ve mağfireti gerektiren bir duruştu ki ancak Allah'ın Gafûr ve Rahîm sıfatlarına sığınmakla sahil-i selâmete çıkılabilirdi. Diğer mesele ise, yemin edip de helali kendine haram kılanlara, yemin keffâreti ödeyerek yeniden helale dönüş kapılarının açılmasıydı. Zira arkadan gelen ifadelerde Yüce Mevlâ şöyle buyuruyordu:

- Gerektiğinde yeminlerinizi çözmek için Allah *(celle celâluhu)*, size keffaret yolunu göstermiştir. Allah *(celle celâluhu)*, sizin yardımcınız, sahibinizdir. Ve aynı zamanda O *(celle celâluhu)*, her şeyi mükemmelen bilen, tam hüküm ve hikmet sahibidir.[586]

Ezvâc-ı Tâhirât'la ilgili beyanlar bununla da sınırlı değildi; Cibrîl-i Emîn'in getirdiği beyanlarda daha keskin ifadeler de yer alıyordu. Zira bu sıralarda Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hafsa Validemiz'e bir sır vermişti.[587] Adı üzerinde sır, sırdı ve kimseye söylenmemesi gereken bir husustu. Ancak meselenin bu denli ciddi olduğunu henüz bilmiyorlardı ve Hafsa Validemiz de onu, kendisine daha yakın bulduğu Âişe Annemiz ile paylaşmıştı.

Derken bu durumdan Allah *(celle celâluhu)*, Resûlü'nü haberdâr etmişti ve O da *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kendisine bildirilenin bir kısmını Annemiz'e söyledi. Belli ki risâlet mektebinden edeb talimi yapıyordu! Bunu duyan Annemiz'in tedirginliği had safhaya ulaştı ve hemen Resûlullah'a:

- Bunu sana kim bildirdi, diye sordu. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Her şeyi bilen Alîm ve her hâdiseden haberdar olan Habîr bildirdi, cevabını verdi.

Çok mahcup olmuştu. Fahr-i Kâinat Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ait en küçük bir mesele bile demek ki büyüklerden daha büyüktü ki Cibrîl-i Emîn geliyor ve meseleye müdâhil oluyordu. Nübüvvet medresesinde yeni bir ders daha alıyorlardı; demek ki ser verilmeli ama sır verilmemeliydi! Zira bu, nedâmetle Yüce Dergâh'a yönelmeyi

gerektirecek bir eksiklik, kalbin rotasını değiştirecek bir durumdu. Esas yürek hoplatan ifadeler bundan sonra geliyordu:

- Şimdi ikiniz de ey Peygamber eşleri, diyordu Yüce Mevlâ. "Eğer kalplerinizin matlup olan durumdan kayması sebebiyle Allah'a tövbe ederseniz ne âla![588] Yok eğer hislerinize mağlup olup Peygamber'e karşı birbirinize arka çıkarsanız bilin ki Allah, O'nun yardımcısıdır; Cebrâil, sâlih mü'minler ve melekler de ayrıca O'nun yardımcılarıdır! Eğer O sizi boşayacak olursa iyi bilin ki Rabbi O'na, sizden daha hayırlı, Allah'a teslimiyet gösteren, mü'min, gönülden itaat eden, tövbekâr, ibadet neşvesiyle dolu, oruca düşkün, dul veya bâkireler olarak başka eşler de lütfeder!"[589]

Evet, onlar, Allah Resûlü'nü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çok sevdiklerinden ve başkalarından kıskandıkları için böyle davranmışlardı; ancak Yüce Mevlâ'nın O'nu ne kadar sevdiğini ve O'nun hakkında ne kadar gayûr olduğunu şimdi daha iyi anlıyorlardı. Aynı zamanda bu ifadeler, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hakk katındaki konumunu bir kez daha tescil ederken, böyle bir makamın sahibine eş olmanın da ne kadar mes'ûliyetli bir iş olduğunu göstermiş oluyordu. Öyleyse has daireye alınanların, burada bulunuyor olma keyfiyetine halel getirecek davranışlar içine girmesi olmazdı ve annelerimiz de bu davete icabet ederek bundan böyle daha dikkatli bir hayat yaşayacaklardı.

---

584 Bkz. Buhârî, *Hiyel* 11; *Talâk* 7; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/249 (26162)

585 Bkz. Buhârî, *Tefsîr* 66/1; *Talâk* 7; Müslim, *Talâk* 21; Nesâî, *Talâk* 17

586 Tahrîm Sûresi 66/1, 2

587 Bu sırrın kime verildiği ve onun da bunu kiminle paylaştığına dair Kur'ân herhangi bir tasrihte bulunmamakta, tafsilat Hadîs kitaplarında yer almaktadır. Buna göre kendisine sır verilen Hafsa Validemiz, onun bu sırrı paylaştığı isim de Âişe Annemiz'dir. Efendimiz'in Hafsa Validemiz'e verdiği bu sırla ilgili olarak da farklı yorumlar da yapılmıştır. Bunların en önemlileri şunlardır: 1. Bal şerbeti içmemeye yemin etmesi. Bkz. Buhârî, *Tefsîr* 66/1; *Talâk* 7; Müslim, *Talâk* 21; Nesâî, *Talâk* 17 2. Zayıf senetli bir rivayet olarak Hazreti Mâriye'ye yaklaşmayacağına dair yemini. Bkz. Beyhakî, *Sünen* 7/353 (14854); Nesâî, *Kübrâ* 5/286 (8907); 6/495 (11607); Makdisî, *el-Ehâdîsü'l-Muhtâra* 5/69 (1694). 3. Hilafetin önce Hazreti Ebû Bekir, sonra da Hazreti Ömer'e geçeceği. Burada dikkat çeken bir diğer husus da Kur'ân'ın 'sır' dediği meselenin yine 'sır' olarak kalması, vahyin aile içi bu sırrı ifşâ etmemiş olmasıdır. Bu yönüyle de Kur'ân, aile mahremiyetiyle ilgili olarak çok yönlü bir ders vermektedir.

588 Âyetteki ifadeleri, "Şayet Allah'a yönelip O'na tevbe ederseniz bu mümkün ve çok kolaydır; zaten sizin kalpleriniz de böyle bir tevbeye meyillidir!" şeklinde anlamak da mümkündür. Hatta bu, Annelerimiz'in konumu düşünüldüğünde daha doğru bir tercihtir. Bkz. Nedevî, *Sîretü Seyyideti Âişe* 145, 146, 147

589 Tahrîm Sûresi 66/3, 4

Îlâ

Nübüvvet medresesinde ta'lîm devam ediyordu; yine o günlerden birisinde Ezvâc-ı Tâhirât'tan bazıları Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanına gelmiş ve yaşadıkları hayat şartlarının iyileştirilmesi talebinde bulunmuşlardı. Zira gözle görülen bir husus vardı; artık şartlar eskisi gibi çetin değildi ve Allah'ın ihsan ettiği çok değişik nimetlerle serfirâz kılınmışlardı; isteselerdi onlardan kendileri de istifade ederlerdi!

Aynı zamanda başkalarını da görüp duruyorlardı; onlar bu imkânlardan istifade ediyorlardı ve Resûlullah da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onları gördüğü halde herhangi bir kısıtlamada bulunmuyordu. Bir farkla ki Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ilk günkü safvetinden hiç taviz vermemiş, şahsi hayatı itibarıyla çetinlerden daha çetin, zorlardan daha zor bir hayat yaşıyordu. Bu tabloyu gören annelerimiz, muhtemelen toprakların bu kadar genişlediği, ganimetlerin hazineyi zengin kıldığı ve elde edilen servetlerin göz doldurduğu böyle bir zeminde kendileri için de bir ferahlık ve rahatlama mümkün olur diye düşünüyorlardı.

Hatta onlardan bazıları, saraylardan gelmiş insanlardı ve o günün şartları içinde olsa dahi, belli başlı kabilelerin önde gelenlerinin kızlarıydı. Bu yönüyle onlar, böyle çetin şartlarda yaşamaya alışkın da değillerdi; bir dedikleri iki edilmeyen, her istediklerine sahip olabilen birer insanken gelmiş, şimdi Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile birlikte alışık olmadıkları bu sıkıntılara katlanmaya çalışıyorlardı.

Hem imkânın olduğu yerde dünyayı talep etmenin doğru olmadığına dair herhangi bir kısıtlama da yoktu. Hoş, böyle bir imkânı elde etmiş olsalardı ne yapacaklardı. Daha sonraki zamanlarda yaptıkları gibi şüphesiz o gün de onu yine bir başka muhtacın ihtiyacını gidermede kullanacak, sevap yarışında önde gidenlere onlar da ortak olacaklardı!

Onların bu talebini duyan Hazreti Ömer'in yüzünde renk kalmamıştı; zira kızı Hafsa Validemiz de onlar arasında bulunuyordu. Allah'tan henüz meseleyi Allah Resûlü'ne intikal ettirmemişlerdi! Hemen kızı Hafsa Validemiz'in yanına geldi; Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kastederek:

- Sakın O'ndan bir şey isteme; ihtiyacın olan ne varsa gel, onu benden iste, diyordu.

Hazreti Ömer ferâsetiydi bu ve sonra gidip durumu, sıddîkiyetin zirve insanı Hazreti Ebû Bekir'e de intikal ettirdi. Zira Âişe Validemiz de onun kızıydı; muhtemelen bu gidişatın önüne o geçebilir ve böylelikle Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yeni bir sıkıntıya dûçâr kılmaktan kurtarmış olurdu!

Hazreti Ebû Bekir'in tavrı da ondan farklı değildi; o da kızına gitmiş benzeri şeyler söylemişti. Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mektebinde yetişen iki babanın, kulağa küpe babacan tavırlarıydı bunlar; duygularıyla hareket edip kendi çocuklarının yanında yer almamış, akıl ve muhakemelerinin dediği yerde durarak hakkı temsil adına ortaya, müşterek bir tavır koymuşlardı![590]

Daha sonra baş başa verdi ve diğer annelerimizi de dolaşmaya başladılar; aynı şeyleri onlara da söylüyorlardı. Aynı zamanda Hazreti Ömer'in akrabası olan Ümmü Seleme Validemiz'den hiç beklemedikleri bir cevap geliyordu; yakını olduğu için Hazreti Ömer'i[591] muhatap alarak şöyle diyordu:

- Sübhânallah! Sana hayret ediyorum ey Hattâb oğlu! Her şeye niçin bu kadar da müdâhil oluyorsun! Seninle ailen arasına bir başkasının girmesine razı olur musun? Bu işle sizin alâkanız ne? Resûlallah'tan istemeyecek de kimden isteyeceğiz; şayet verirse ne âla, şayet vermezse bize, sadece O'na itaat düşer! Her şeye o kadar müdâhil oluyorsun ki farkında mısın; neredeyse Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile O'nun zevcelerinin arasına giriyorsun![592]

Donakalmışlardı! Evet, hissettikleri doğruydu; ancak Ümmü Seleme Validemiz de haksız değildi! Yanından çıkıp giderken birbirlerini levmediyor, yaptıklarının uygun olmadığını konuşuyorlardı.

Beri tarafta bu hâdiseye şahit olan diğer annelerimiz ona:

- Allah seni hayırla mükâfatlandırsın! Biz onlara cevap veremedik ama sen ne güzel söyledin, diyorlardı!

Boynu bükük iki arkadaş, Resûlullah'ı rencide edecek muhtemel bir adımdan duydukları rahatsızlık kadar Ümmü Seleme Validemiz'in bu ifadelerinden de etkilenmişlerdi. Hatta hak karşısında sert duruşlarıyla tanınan Hazreti Ömer'in o gün beli kırılacak gibi olmuştu! Çareyi, hüzün ağırlıklı bir mahcubiyet içinde oradan ayrılmakta buldular.[593]

İçten içe huzursuzlukları artmış ve iki dertli arkadaş yeniden yola çıkmıştı; huzura geliyorlardı.

Lâkin geç kalmışlardı.

Hâne-i saâdetlerinde derin bir sessizlik nümâyândı. Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* etrafını Ezvâc-ı Tâhirât almış, öylece oturuyorlardı!

Anlamışlardı. Demek ki dediklerini yapmış, gidip Resûlullah'tan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dünyayı talep etmişlerdi!

O da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlara tavır koymuştu!

Eriyip tükendiklerini hissediyorlardı. İkisi de kızının yanına yöneldi; Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, Âişe Validemiz'in, Hazreti Ömer de Hafsa Annemiz'in yanındaydı! Hızlarını alamayıp boyunlarından tutmuş ve:

- Yoksa siz, elinde olmayanı Resûlullah'tan talep ettiniz, istediniz mi, diyerek itâb ediyorlardı!

Evet, etmişlerdi. Dünya ve dünyadaki her şey önüne konulduğu halde zaman zaman sıkıntı yaşayan bir peygamber olmayı tercih eden Allah Resûlü'nden böyle bir talepte bulunmuşlardı!

Ancak onlar da bin pişmandı! Ama olan olmuştu:

- Vallahi de biz, bir daha asla böyle bir talepte bulunmayacak; elinde olmayan bir şeyi Resûlullah'tan hiç istemeyeceğiz,[594] diyorlardı.

Şimdi yepyeni bir süreç yaşanıyordu. En yakınındakilerin talebi karşısında belli ki Resûl-ü Ekrem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* rencide olmuştu; rencide olmuş ve hemen yeni bir tavır belirlemesinde bulunmuştu. Kelimelerle maksadını ifade yerine sükûtu tercih etmiş, hâlin lisanıyla kalıcı bir hutbe îrâd ediyordu! Ne sesini yükseltip bağırıp çağırmış ne de konumunun farklılığını nazara vererek üstlerinde baskı kurmayı düşünmüştü; vurup kırmak ise, o güne kadar Nübüvvet kürsüsünde kendisine hiç yer bulamamış, bundan sonra da bulamayacaktı!

Beri tarafta ise tarifi imkânsız bir hüzün vardı; dile getirdiklerine bin pişman olan annelerimiz, ne yapacaklarını bilemez halde çaresizce oturuyorlardı!

Derken, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hâne-i saâdetlerinden de ayrılmış ve gitmişti! Dünya ve ukbâ adına her şeyleri olan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gidiyor ve onlara bir kelime bile etmiyordu!

Aynı zamanda bu duruş, Kıyâmet'e kadar herkesin, özellikle de evliliğinde problem yaşayan kulağında küpe olması gereken bir duruştu; zira öfkelendiği zaman ashâbının pozisyon değiştirmesi gerektiğini tavsiye eden Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*,[595] hisleriyle hareket etmemiş ve en yakınındakilerden hiç beklemediği bu hareket ve talepler sonunda, kendisini mescidin âsûde iklimine atmıştı. Demek ki böylesi durumlarda, bulunulan mekândan uzaklaşıp mâbede koşmak, secde ile buluşup evrâd ü ezkâra yönelmek ve Kur'ân'ın dupduru sayfaları arasında dolaşıp maneviyat soluklamak, mevcut problemi büyütmeme ve dahası, onu kendiliğinden tedavi edebilme adına çok önemli bir adım anlamına geliyordu.

İlk defa karşılaştıkları bu tavır sebebiyle öylesine ürpermişlerdi ki dünyayı talep ederken Âhiret'lerini kaybettiklerinden endişe duymaya başlamışlardı! Zira Habîb-i Kibriyâ Hazretleri'nin gönlü kendisine kırık kalanın hâli harap demekti!

Endişe ve korku ile arkadan O'nu *(sallallahu aleyhi ve sellem)* takip ediyorlardı; Mescid'in içinde hafif yüksekçe bir mekâna çekilmiş ve kapısını da herkese kapatmıştı! Biraz daha yakın olan Âişe Validemiz, kapıyı kapatırken:

- Bir ay gelmeyeceğim, dediğini duymuştu.

Gerçekten de öyle oldu; günler günleri takip etmesine rağmen Fahr-i Kâinat Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* geri gelmedi. Her geçen gün duydukları acı ve hüzün, bir öncekini aratacak mahiyetteydi. Bir farkla ki ferâset sahibi Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, Resûlullah'ın ayrıldığı bu günü bir kenara kaydetmiş ve gelen günleri bir bir saymaya başlamıştı.

Bu tavır ve duruşun, irâdî olduğu o kadar belli idi ki kimse yaklaşıp da Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir şeyler söyleme cesaretini gösteremiyordu! Kapıya siyâhî bir köle[596] koymuş, nöbet tutturuyor ve kimseyi içeri aldırmıyordu!

Habîb-i Kibriyâ Hazretlerinin bu tavrını duyan bazı münâfıklara yine gün doğmuştu; hararetle etraflarına, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zevcelerini boşadığının haberini yayıyorlardı! Hüzünlerine hüzün katan bir fitneydi bu! Bu durum, bulanık suda ava çıkanların arayıp da bulamadıkları bir malzemeydi ve şimdi onlar, buldukları bu fırsatı değerlendiriyorlardı!

Gecenin geç saatlerinde Hazreti Ömer'in kapısı üst üste aceleyle çalınmış ve bu haber:

- Çok büyük bir hâdise oldu, denilerek ona da ulaştırılmıştı. Haberi getiren komşudaki heyecan, büyük bir hâdisenin olduğunu zaten anlatacak keyfiyetteydi. Onu bu şekilde gören Hazreti Ömer'in aklına, Gassânlılar tarafından baskına uğramış olabilecekleri endişesi düşmüştü. Zira o günlerde onların, Medîne'ye saldırmak üzere hazırlık yaptıklarının haberini almışlardı. Onun için:

- Yoksa Gassânlılar mı geliyor, diye tepki verdi. Kapıdaki arkadaşı:

- Hayır! Ondan daha büyük ve daha ağır bir hâdise, diyordu!

Bundan daha büyük hâdise ne olabilirdi? Meraktan çatlayacak hâle gelmişti. Gidemediği günlerde nöbetleşe Medîne'ye gidip de o günün haberlerini kendisine getiren komşusu, merakını giderecek acı haberi nihâyet söyleyiverdi:

- Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hanımlarından ayrılmış ve bir kenarda inzivaya çekilmiş; anlayacağın onları boşamış!

Dizlerinin bağı çözülüvermişti! Demek kızı Hazreti Hafsa'yı da boşamıştı! Resûlullah'ı rencide ettiğinden dolayı O'nun boşadığı bir kadın nasıl iflah olabilirdi! Aynı zamanda onun bu, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile akrabalıktan mahrum olduğu anlamına geliyordu!

Onun gibi duyarlı birisi, bunca olumsuzluk yaşanırken bir kenarda bekleyemezdi ve hemen yola çıkıp doğruca Mescid-i Nebevî'ye geldi. Orada gördüğü manzara da acıklıydı; insanlar minberin etrafında oturmuş ağlaşıyorlardı! Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu! Bir müddet çaresiz oturdu onlarla. Ancak oturmak meseleyi çözmüyordu. Sonra bütün cesaretini toplayarak Allah Resûlü'nün bulunduğu mekâna yöneldi. Nöbet bekleyen siyâhî köle Hazreti Rabâh'a:

- Ömer için izin iste, dedi. Resûlullah'ın yanına girecekti. Hazreti Rabâh, Allah Resûlü'nün huzuruna girmiş fakat Hazreti Ömer'in duymak istediği cümleyi O'ndan alamamıştı:

- Huzuruna girdim ve O'na, kendisiyle konuşmak istediğini söyledim; ancak O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir şey demedi, diyordu. Belli ki Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, iki vezirinden birisi olan Hazreti Ömer'e de izin vermiyordu! Ancak o, işin peşini bırakmayı düşünmüyordu. Geri döndü dönmesine ama çok geçmeden aynı kapıya bir kez daha geldi; talebini yeniliyordu. Fakat sonuç değişmemişti. Aynı talebini üçüncü kez tekrarladığında da değişen bir şey yoktu; içeri giren Hazreti Rabâh *(radıyallahu anh)* yine aynı cümleleri tekrarlıyordu!

Hazreti Ömer'in kolu-kanadı kırılmış, görüşme ümitleri tükenmeye yüz tutmuştu. Dünyası kararmış olarak oradan ayrılıyordu ki arkadan Hazreti Rabâh'ın sesi duyuldu:

- Nebiy-yi Ekrem *(sallallahu aleyhi ve sellem)* senin için izin verdi!

Dünyalar onun oluvermişti! Bir çırpıda Resûlullah'ın yanına geldi ve büyük bir ihtiramla içeri girdi. Fahr-i Kâinat Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, toprak üzerine serili bir hasırın üzerinde uzanmış, bekliyordu. Gidip büyük bir edeple yanına oturdu. Onun gelişiyle birlikte Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* örtüsünü üzerine çekmişti. Zaten yanında, bu örtüden başka da bir şey yoktu. Habîb-i Kibriyâ Hazretleri'ne daha dikkatlice baktı; mübarek bedenlerinde, üzerine uzandığı hasırın izleri kalmıştı! Yiyecek olarak köşede, sadece bir avuç arpa göze çarpıyordu. Diğer köşede ise selem ağacından elde edilmiş bir o kadar da yaprak ezmesi vardı! Bir de duvara asılı deri göze çarpıyordu! Gördüğü manzara Hazreti Ömer'i yüreğinden vurmuş, koca Ömer'in gözyaşları sel olmuş akıyordu. Şefkat Nebîsi'ini de duygulandıran manzaraydı bu ve sordu:

- Niye ağlıyorsun ey Hattâb'ın oğlu? Seni ağlatan da ne?

- Yâ Nebiyyallah, diye başladı sözlerine. "Ben ağlamayayım da kimler ağlasın! Baksana, üzerine oturduğun şu hasır vücudunuzda izler bırakmış! Azık olarak da yanınızda, şu gördüklerimden başka bir şey yok! Hâlbuki Kisrâ ve Kayserler, nehirler arasında reftâre yürüyüp tenezzüh ediyor ve her türlü meyveden de istifade ediyorlar! Sen ki Allah'ın Resûlü ve aynı zamanda O'nun en seçkin kulusun! Ancak dünya adına bütün mâmelekin, işte şunlardan ibaret!"

- İstemez misin Hattâb oğlu, diye başladı sözlerine Habîb-i Kibriyâ Hazretleri. "Dünya onların, Âhiret yurdu da bizim olsun!"

Kim istemezdi ki! Onun için Hazreti Ömer de:

- Evet! Elbette isterim, dedi. Huzura ilk girdiğinde hissedilen gerginlik bir nebze yumuşamış gibi gözüküyordu. Cesaretini toplayarak Efendimiz'e sordu:

- Kadınlar konusunda seni dara sokan husus nedir yâ Resûlallah? Şayet onları boşayacak olursan şüphesiz ki Allah seninle beraberdir; O'nun melekleri Cebrâîl ve Mîkâîl de! Tabii ki ben, Ebû Bekir ve diğer mü'minler de! Ancak yine de öğrenmek istiyorum; gerçekten onları boşadınız mı?

- Hayır, buyurdu Fahr-i Kâinat Hazretleri. Gözlerinin içi gülüyordu Hazreti Ömer'in; zira bu, münafıkların sesini kesecek ve Ömer'in endişelerini de giderecek en önemli haberdi!

Rahatlamıştı rahatlamasına ama rahatlaması gereken başkaları da vardı! Gidip herkese haber vermek için sabırsızlanıyordu ama bunu yaparken başka bir yanlışa düşmekten de endişe ediyordu. Onun için Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir kez daha döndü şunları söyledi:

- Yâ Resûlallah! Mescid'e girdiğimde gördüm ki insanlar, "Resûlullah zevcelerini boşadı!" diyerek derin düşüncelere dalmış, çaresizce ağlaşıyorlar! Onlara gidip de senin

onları boşamadığının haberini vereyim mi?

Mübarek dudaklar yine hareket etmiş ve ondan sadece iki kelime dökülmüştü:

- Evet! Dilersen!

Belki de cevapların kısa oluşu, daha fazla konuşmak istemediğini gösteriyordu. Ancak o, kısa da olsa cevabını almıştı. Hemen kapıya çıktı ve cihana seslenircesine ve en gür sesiyle haykırmaya başladı. Aynı zamanda bu ses, onun gibi hassasiyet gösteren herkesin beklediği müjdeyi ihtiva ediyordu! Sesin geldiği yöne başını çevirenler, onun şöyle söylediğini duyuyorlardı:

- Resûlullah, zevcelerini boşamamış![597]

---

590 Bugün yaşanan evlilik problemlerinin büyük bölümünde, hisleriyle hareket eden anne-baba faktörü vardır; meselenin künhüne vâkıf olmadan ve kendi çocuklarının anlattığı şekliyle meseleyi kabul edip faturayı gelin veya damatlarına kesivermekte, anne-babasından tam destek gören tecrübesiz kız veya oğul da ebeveyninden aldığı bu hızla muhatabına gidip bütün bütün perdeyi yırtacak adımlar atmaktadır. Hâlbuki Nebevî duruş ve O'nun terbiye ettiği cemaatinin durumu çok farklıdır; onların dünyasında kendi çocuklarının haklı olup olmadığına bakmaksızın gelin veya damatlarının yanında durma gibi bir meziyet söz konusudur ki bu, hemen hemen her evlilikte yaşanması muhtemel problemleri tedavi eden, aynı zamanda var olan problemi ortadan kaldırmak suretiyle yarınların daha nezih geçmesini beraberinde getiren bir meziyettir. Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Zâlime de mazlûma da yardım et!" buyurunca ashâb, "Mazlûmu anladık; tamam da zâlime nasıl yardım edeceğiz?" diye sormuş, bunun üzerine Fahr-i Âlem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Yanında durup zulmüne engel olmakla!" (Buhârî, *Mezâlim* 4; *İkrâh* 7) cevabını vermiştir. Bu açıdan bakıldığında Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Ömer'in (radıyallahu anhümâ) duruşları, günümüz anne-babaları için ne güzel birer örnektir. Konunun, Asr-ı Saâdet'e bakan daha başka örnekleri de vardır ki yeri geldikçe onları da zikretmeye çalışacağız.

591 Bazı kaynaklar, hitabın her ikisine birden olduğunu kaydeder.

592 Ümmü Seleme Validemiz'in bu cesaretinin arkasında, Hazreti Ömer ile akrabalığını rolü olduğu gibi neş'et ettiği kabile ortamının etkisini unutmamak gerektir. Ancak bunlardan daha da önemli olanı, saâdet hânesine yeni girmiş olması yönüyle, nübüvvet mektebinde daha önce yaşananlara henüz vâkıf olamamanın tesiri vardır. Daha sonra Hazreti Ömer gelip de Ümmü Seleme Validemiz'in bu sözlerini de Efendimiz'e anlattığında Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tebessüm etmiştir.

593 Bkz. Buhârî, *İlim* 27, *Tefsîr* 66; Müslim, *Talâk* 5

594 Müslim, *Talâk* 4

595 Konuyla ilgili bir hadislerinde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Biriniz ayakta iken öfkelenirse hemen otursun. Öfkesi geçerse ne ala, geçmezse yatsın." buyurmaktadır. Bkz. Ebû Dâvud, *Edeb* 4

596 Efendimiz'in huzuruna girecekleri yönlendiren bu siyâhî köle, Hazreti Rabâh'tır *(radıyallahu anh)*.

597 Müslim, *Talâk* 5

Tahyîr

Diğer yanda Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, günleri saymaya devam ediyordu. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanlarından ayrılalı yirmi dokuz gün olmuştu. Yaşadığı günler, geçmek nedir bilmeyen günlerdi! Ancak seviniyordu; zira ayrılırken Efendimiz'den duyduğu müjdenin gerçekleşmesine bir gün kalmıştı! Bu süre içinde dünya başlarına dâr olsa da onun için yarın, vuslat demekti! Zira bir ay demek, otuz günden ibaretti!

Ancak öyle olmadı; yarın gelecek diye beklerken dolunay misâli mübarek yüz, Âişe Validemiz'in kapısında belirivermişti! Aynı zamanda bu, diğer annelerimize karşı Hazreti Âişe'yi farklılaştıran bir başka tercih anlamına geliyordu. Hiç beklemediği bir anda Allah Resûlü'nü kapısında gören Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, ne yapacağını bilemez olmuştu. Gerçi mihnet günlerinin bitmiş olmasından duyduğu sürûr her halinden belli oluyordu. Nasıl olmasın ki eski günlerde olduğu gibi Allah'ın en sevgili kulu evine gelmişti! Onun için bu geliş, bir aylık ıstıraplı günleri nihâyete erdirirken, gelişinde yine kendisini tercih etmiş olmasından duyduğu sevince de diyecek yoktu. Herkesten önce kendi yanına uğramış ve bu sürenin bittiğinden de yine ilk defa o haberdâr oluyordu!

Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* beyanlarında ihtilaf olmayacağında hiç şüphesi yoktu; ancak bir taraftan sevinçle gözyaşı dökerken diğer yandan aklına, içini kemirip duran bir soru takılmıştı. Vuslat sevinci, zihnine takılan bu noktayı sorup öğrenmesine mâni olmayacaktı; Efendimiz'e döndü ve:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Hani sen, bir ay boyunca bizim yanımıza gelmeyeceğine dâir yemin etmiştin! O gün bugündür ben sayıyorum; şu an yirmi dokuzuncu gündeyiz!"

Dedikleri doğruydu; Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ayrılırken bir ay yanlarına gelmeyeceğini söylemişti. Ancak Annemiz'in bilmediği bir şey vardı ve onu da Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, o gün söyledi:

- Bilmez misin ey Âişe; bir ay, genelde yirmi dokuz gündür![598]

Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, eski günlerde olduğu gibi yanlarına gelmişti gelmesine ama tavırlarında hâlâ bir kırgınlık hâkimdi. Yüzünü ukbâya çevirmişken yakınındakilerin dünya adına bazı taleplerde bulunmaları belli ki O'nu derinden yaralamıştı. Hâlbuki O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bugüne kadar hep bunun üzerinde durmuş, kendisi de fiilen bu hayatı yaşayarak etrafındakilere fiilî bir yol göstermişti. Belli ki söyleyecekleri vardı; muhtemelen buraya da onun için gelmişti. Derken Annemiz'in yanına biraz daha yaklaştı ve ona:

- Ey Âişe, diye seslendi. "Sana önemli bir şey söyleyeceğim; ancak onu, anne ve babanla istişare etmeden aceleden karar verme!"

Yüreği ağzına gelmiş ve hâne-i saâdetleri bir anda buz kesivermişti! Daha bir dikkat kesildi; Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona şu meâldeki âyeti okuyordu:

- Ey Peygamber! Eşlerine de ki: "Eğer dünya hayatını ve süsünü istiyorsanız, gelin size

boşanma bedellerinizi vereyim ve sizi güzelce boşayayım! Yok, eğer Allah'ı, Resûlü'nü ve Âhiret mülkünü isterseniz, haberiniz olsun ki Allah, sizin gibi iyi hanımlara büyük mükâfat hazırlamıştır!"[599]

Beyninden vurulmuştu! O da ne demekti; ona göre hiçbir şey, Allah Resûlü'nden ayrılığın gerekçesi olamazdı! Maddî olarak kısmen bir yokluk yaşıyor olsa da O'nunla birlikte olduğu günlerde dünyanın en bahtiyar ve en mutlu insanı kendisiydi! Hem bu kararı, anne ve babası değil, kendisi vermeliydi! Hâlbuki Hazreti Ebû Bekir ve Ümmü Rûmân'ın, Resûlullah'tan başkasını tercih etmeyeceklerini O da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* biliyordu! Ancak ne garip ki yine de onlara danışması gerektiğini söylüyordu! Dayanamadı; döndü ve Resûl-ü Kibriyâ Hazretlerine şunları söyledi:

- Senin hakkında mı anne ve babamla istişare edeceğim? Elbette ben, Allah'ı, Resûlü'nü ve Âhiret yurdunu tercih ediyorum![600]

İşte, şimdi olmuştu. Bu tercih ve bu duruş, bütün buzları eritmiş ve yeniden eski günlere dönülmüştü; Nebiy-yi Ekrem Hazretleri tebessüm ediyordu! Bu tebessüm, mihnet günlerinin sona erdiğini ve sıkıntıların artık geride kaldığını ifade ediyordu. Hazreti Âişe'nin yaşadığı saâdet hânesinden diğer annelerimize doğru sirâyet eden müthiş bir huzur yayılıyordu. Zira çok geçmeden bu haber diğerlerine de ulaşmış, aynı sürûru onlar da yaşamaya başlamışlardı.

Derken, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* diğer annelerimizin yanına da gitti ve aynı teklifi onlara da yaptı. Ne var ki onlar açısından artık meselenin çözümü kolaydı; zira önlerinde Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* gibi bir ferâset duruyordu! Onun gibi davrandı ve neticede Allah ve Resûlü'nü seçerek bu süreci nihâyete erdirdiler. Bir farkla ki bundan böyle dünya adına herhangi bir talepte bulunmayacak ve Resûlullah'ın tercihlerini hep kendi tercihleri olarak göreceklerdi. Zira anlamışlardı ki harem dairesinde olanların, bu mahremiyetin gereği olarak belli başlı mahrumiyetleri yaşamaları kaçınılmazdı. Ve yine görüp idrak etmişlerdi ki kullukta zirveyi tutmuş olanlar için ukbâya ait nimetlerin burada tüketilmesi, daha büyüğünü kazanmak dururken az ile iktifa etmek anlamına geliyordu ve risâlet mektebine göz ve kulağını dayamış olanlar için bu, hiç de makul durmuyordu!

---

598 Buhârî, *Savm* 11; *Nikâh* 91; *Talâk* 19; Müslim, *Sıyâm* 4

599 Ahzâb Sûresi 33/28-29. Devamındaki âyetler de yine annelerimize sesleniyor ve şöyle diyordu: "Ey Peygamber hanımları! İçinizden kim, çirkinliği âşikâr bir günah işlerse, onun cezası, iki kat olur. Bu, Allah'a göre kolaydır. Ama kim Allah ve Resûlüne itaat eder, yararlı işlere devam ederse ona da mükâfatını iki misli verir ve ona cennette kıymetli bir nasip hazırlarız. Ey Peygamber hanımları! Siz herhangi bir kadın gibi değilsiniz. Takvâ sizin sıfatınız olduğuna göre, namahrem erkeklere hitap ederken tatlı ve cilveli bir eda ile konuşmayın ki kalbinde hastalık bulunan bir şahıs, şeytânî bir ümide kapılmasın. Ciddi, ölçülü konuşun! Hem vakarla evinizde durun da daha önceki Câhiliyye döneminde olduğu gibi süslenip dışarı çıkmayın! Namazı hakkıyla îfâ edin, zekâtınızı verin, hülasa Allah ve Resûlüne itaat edin! Ey Peygamberin şerefli hâne halkı, ey Ehl-i Beyt! Allah sizden her türlü kiri giderip sizi tertemiz yapmak istiyor. Oturun da evlerinizde okunan Allah'ın âyetlerini ve Resûlullah'ın hikmetlerini anın! Allah muhakkak ki Latîf ve Habîr'dir (ilmi en gizli şeylere bile nüfuz eder). Ahzâb Sûresi 33/30-35

600 Buhârî, *Mezalim* 26; *Mezâlim* 26; Müslim, *Talâk* 4. Buna ilave olarak Annemiz'in, "Benim Seni tercih ettiğimi diğer kadınlarına haber verme!" şeklindeki talebine mukabil Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Allah Beni mübelliğ olarak gönderdi; müteannid olarak göndermedi ki!" buyurduğu ifade edilmektedir. Bkz. Müslim, *Talâk* 4

Tavizsiz Duruş

Bugünlerde benzeri bir talep de Hazreti Fâtıma'dan gelmişti; hâlbuki Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yeğeni Hazreti Ali ile evlendirdiği kızı Hazreti Fâtıma'ya *(radıyallahu anhâ)* çok sade bir yuva kurdurmuştu; o gün ona bir örtü, içi hurma lifiyle dolu deriden bir döşek, iki parçadan oluşan bir değirmen taşı, bir su tulumu ve iki de su testisi vermişti[601] ki evinin bütün müştemilatı bunlardan ibaret olduğu gibi ömrünün büyük çoğunluğu değirmen taşında un öğütmekle geçiyordu.

Hazreti Ali de dertliydi ve bir gün baş başa vermiş aralarında konuşuyorlardı. Hazreti Ali:

- Vallahi de su çekmekten göğsüm ağrımaya başladı; babana bir savaş esiri verilmiş, onu bize hizmetçi olarak istesen, diyerek açtı konuyu. Hazreti Fâtıma da aynı dertten mustaripti ve devam etti:

- Vallahi, benim de değirmen taşında un öğütmekten ellerim kabardı!

Anlaşmışlardı ve bunun üzerine Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*, doğruca Allah Resûlü'nün yanına geldi. Birden kızını karşısında gören Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona:

- Seni buraya getiren şey nedir ey biricik kızım, diye sordu. Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* iradî olarak tercih ettiği sade hayatı gören ve annelerimizle birlikte tahrîm, îlâ ve tahyîr hâdiselerinde yaşadıklarını hatırlayan Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*, çok mahcup olmuştu ve:

- Sana selâm vermek için gelmiştim, dedi ve bir şey isteyemeden yeniden evine döndü. Onun geldiğini gören Hazreti Ali merakla sordu:

- Ne yaptın?

Boynunu büktü ve:

- Utandığımdan bir şey isteyemedim, cevabını verdi ve ardından, Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yaşadığı sade hayatı ve bunu, özellikle de en yakınındakilerden talep eden uygulamalarını konuşmaya başladılar. Ancak sıkıntıları devam ediyordu ve durumlarını daha net arz edebilirlerse belki kendileri için bir çözüm üreteceğinden ümitlenerek bu sefer ikisi birden huzura gelmeye karar verdiler.

Öyle de oldu; bu sefer, Habîb-i Ekrem'in huzuruna giren Hazreti Ali açtı konuyu:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Allah'a yemin olsun ki su taşımaktan göğsüm ağrımaya başladı!"

Daha cümlesini bitirir bitirmez Hazreti Fâtıma söze girdi:

- Benim de un öğütmekten ellerim kabardı. Allah sana bir esir nasip etmiş; onu bizim hizmetimize versen, diyerek geliş maksatlarını söyledi.

Söylemişti söylemesine ama az önce kendilerini karşılayan beşîş çehre birden

değişivermişti; kızı bile olsa duruşunda değişiklik yoktu Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)*. Duruşunda, "En azından sizin beni anlamanız gerekmez mi? Benden yardım bekleyen bu kadar yoksul, fakir ü fukarâ var iken ben bunu size nasıl yaparım?" der gibi bir hâl vardı. Hem O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bir Peygamber idi; melik, sultan veya kral değildi ki önceliği kendi çoluk-çocuk, akraba ve yandaşlarına versin! Dolayısıyla yarınlar adına kendisinden çok şey beklediği damadı ve biricik kızına döndü ve teker teker şunları söyledi:

- Allah'a yemin olsun ki şu Suffe ehli aç iken ve ben de onlara infak edecek bir şey bulamazken, onları bırakıp da istediğiniz esiri sizlere verecek değilim. Zira ben o esirleri satmak suretiyle ele geçen ile onların ihtiyacını karşılıyorum!

Yüzleri yerde ve çok mahcup olmuşlardı. Sayıları yüzleri aşan Ashâb-ı Suffe'nin[602] halini görüp duruyorlardı; aralarında açlıktan kıvranan, hatta zaman zaman bayılıp düşenler olurdu da kimseden bir şey isteyemezlerdi![603]

Üstelik, fakr u zaruret yaşayanlar sadece onlar da değildi; etrafları, varı-yoku ne varsa hepsini memleketinde bırakarak gelenler, sırf din olarak İslâm'ı seçtiği için evinden kovulanlar, köleliğin cendereleri arasında kût-u lâ yemût ile hayatını devam ettirmeye çalışanlar ve hürriyetlerini elde edebilmek için ağır borçların altında kıvrım kıvrım kıvrananlarla doluydu!

Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, tabii ki doğru olanı yapıyordu ve bu mahcubiyetle boynu bükük huzurdan ayrıldı ve yeniden sade ama dupduru evlerine geldiler.

Gelir gelmez Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*, soluğu kapı komşusu Âişe Validemiz'in yanında aldı;[604] yine başbaşa vermiş ona, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile bugün yaşadıklarını anlatıyordu![605]

Derken akşam olmuş, el-etek çekilmişti ki evlerine Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çıkageldi. Bu sırada Hazreti Ali ile Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhümâ)*, bir yorgana sarılmış idiler; ancak başlarını örttüklerinde ayakları, yorganı ayaklarına çektiklerinde ise başları açıkta kalıyordu! Efendiler Efendisi'ni görür görmez hemen fırlamış ve ayağa kalkıp istikbal etmek istemişlerdi; Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, yerlerine oturmalarını söyledikten sonra:

- İkinize de benden istediğinizden daha hayırlı bir şey söyleyeyim mi, diye sordu. Doğal olarak:

- Tabii ki, karşılığını alınca da şunları söyledi:

- Cibrîl'in bana öğrettiği sözler var; her namaz sonrasında on defa "sübhanallah", on defa "elhamdülillah" ve on defa da "Allahu ekber" dersiniz. Yatağa girdiğinizde de otuz üç defa "sübhanallah", otuz üç defa "elhamdülillah" ve otuz dört defa da "Allahu ekber" dersiniz. Sizin için bu, hizmetçiden daha hayırlıdır!"[606]

---

601 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/17-21

602 Kendilerini sadece ilme adayan ve Mescid'in bir köşesinde yatıp kalkan Ashâb-ı Suffe'nin, zamanla 400 kişiye kadar ulaştıkları söylenmektedir. Bkz. Zemahşerî, *Keşşâf* 1/318; Nesefî, *Tefsîr* 1/133; Herevî, *Şerhu'ş-Şifâ* 1/610

603 İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/319

604 Zira Fâtıma Validemiz'in en büyük sırdaşı, Âişe Validemiz idi; hemen her meselesini gelir, onunla paylaşırdı. Yaşı yaşına yakın olduğu gibi konumunun da farkındaydı ve yaşadığı sevinç, duyduğu hüzün ve elde edemediği emeli adına ne varsa bunları getirir, Annemiz *(radıyallahu anhâ)* ile paylaşırdı. Şu da bir gerçek ki Fâtıma Validemiz'in fazileti adına en hayatî bilgileri bize nakleden de yine Âişe Validemiz'den başkası değildir; daha sonraları "Ehl-i Beyt" olarak iştihâr edecek olan bu hâdisede Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, başta kızı Hazreti Fâtıma olmak üzere Hazreti Ali, torunları Hazreti Hasan ve Hazreti Hüseyin'i abasının altına alarak, "Bunlar, benim ehl-i beytim!" buyurmuş ve onların masumluğunu nazara vererek nübüvvetini test etmek isteyen Ehl-i Kitab'a meydan okumuştu. Bkz. Tirmizî, *Menâkıb* 61 (3871); Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/304 (26639); İbn-i Ebi Şeybe, *Musannef* 6/370 (32103)

605 Bkz. Buhârî, *Humus* 6, *Nafakât* 7; Müslim, *Zikr ve Duâ* 80

606 O günden sonrasını anlatan Hazreti Ali *(radıyallahu anh)*, "Allah'a yemin olsun ki Resûlullah'ın bize o tesbihatı öğrettiği günden beri okumaktan vazgeçmedik." diyecektir. Bkz. Buhâri, *Humus* 6; *Fezâil* 9; *Nafakât* 6, 7; *Daavât* 11

Benî Kurayza

Hicretin üzerinden beş yıl geçmiş, neredeyse altıncı senenin başına gelinmişti; yaklaşık üç yıldır[607] devam eden bazı problemler yeniden nüksetmiş ve Yahudi kabilelerinden Benî Kurayza da anlaşmayı feshederek inananları arkadan hançerlemişti; Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve ashâbı Hendek'te Medîne'yi müdafaa ederken onlar, Ahzâb ordusuna yardım ve yataklık yapmış, üstelik savunmasız kadın ve çocuklara da saldırmışlardı! Hâlbuki Sultân-ı Rusül Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, zamanında diğer Yahudi kabilelerinin bile "adam" yerine koymadığı Benî Kurayza'yı da muhatap almış ve statülerini yükselterek diğerleriyle eşit seviyede muamele etmiş, itibar kazandırmıştı.[608] Ayrıca Benî Kaynukâ ve Benî Nadîr Yahudilerinin isyanından sonra Benî Kurayza[609] Yahudileriyle yeniden oturmuş ve zaten var olan anlaşmayı da yenilemişti.[610]

Şu da bir gerçek ki Benî Kurayza lideri Ka'b İbn-i Esed, son dakikaya kadar anlaşmaya sadık kaldı. Ne var ki onun aklını çelen, yine Benî Nadîr'in lideri Huyayy İbn-i Ahtab[611] oldu; Hendek muhasarası başladıktan sonra gecenin bir vakti evine kadar gelmiş, şartları zorlayarak girdiği evinde Ka'b İbn-i Esed'in aklını çelerek isyan bayrağını açtırmıştı![612]

Bu isyanın haberini alan ve çok üzülen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, meselenin doğruluğunu te'yîd için Benî Kurayzalılara önce bir hey'et gönderdi; söylenilenler doğruydu! İkna adına hey'etin gayretleri de sonuç vermemiş ve Ka'b İbn-i Esed'in son sözü:

- Eskiye asla dönmeyeceğiz; Resûlullah da kim oluyormuş! Bundan böyle Muhammed ile aramızda ne bir ahid ne de sözleşme var! Ayakkabımın şu bağını çözüp attığım gibi o anlaşmayı da bozdum ve kesip attım; bundan böyle O'nunla aramızda hiçbir anlaşma yoktur, şeklindeydi![613]

Yaklaşık bir ay devam eden muhasara günlerinde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve ashâba çok sıkıntı yaşatmışlardı; zira, düşmanı yaklaştırmamak için kazılan hendeğin içinde bulunuyorlardı! Üstelik uzayıp giden kuşatma esnasında Ahzâb ordusunun ihtiyaçlarını karşılıyor ve onlara silah desteğinde bulunuyorlardı!

Güvenilmişti ama onlar, "güvenilmez" olduklarını göstermişler ve açık bir ihanet örneği sergilemişlerdi!

Hendek kuşatması bitip de Ahzâb ordusu gittiğinde Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hâne-i saâdetlerine gelmiş, elini yüzünü yıkıyordu! Bu sırada kapıdan bir ses:

- Yâ Resûlallah, diyordu. "Silahlarınızı bırakma konusunda ne kadar da acele ediyorsunuz! Düşman geldiğinden beri melekler olarak bizler, silahlarımızı bir kenara koymadık! Şu anda da Hamrâü'l-Esed'e kadar onları takip ettikten sonra şerlerinden emin olarak geri dönmekteyiz; Allah *(celle celâluhu)* onlara büyük bir hezimet yaşattı! Afv-ı ilahîyeye mazhar olasın! Biz işin peşini bırakmadan sizler niye bir kenara çekildiniz? Haydi, gidiyoruz; çünkü Allah'ın *(celle celâluhu)* sana, Benî Kurayza ile savaş emri var; şimdi ben, yanımdaki meleklerle birlikte onların kalelerini sarsmak için Benî Kurayza yurduna

gidiyorum; ashâbını al ve sen de gel!”

Sesin sahibini gören ve söylediklerini de duyan Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, hayretinden donakalmış, Habîb-i Kibriyâ Hazretleri’nin nasıl bir mukabelede bulunacağını merakla bekliyordu; nihayet Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Ashâbım oldukça yorgun; en azından dinlenmeleri için birkaç gün müsâade etsen, diye mukabelede bulundu bulunmasına ama kapıdaki ses ısrarlıydı:

- Hiç bekleme, diyordu. “Onların üstüne hemen yürü! Allah’a yemin olsun ki ben, üzerlerine balyoz gibi inecek ve yurtlarıyla birlikte onların hepsini sarsacağım!”

Bunu söyler söylemez de geri dönmüş ve yanındakilerle birlikte çoktan ilerlemeye başlamıştı.

O âna kadar gelişmeleri kapı aralığından takip eden Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, yeniden hâne-i saâdetlerine giren Allah Resûlü’ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* döndü ve:

- Yâ Resûlallah, dedi. “Şu konuşup durduğun da kimdi?”

Annemiz’in meseleye muttali olduğunu anlayan Habîb-i Kibriyâ Hazretleri:

- Yoksa sen onu gördün mü, diye sordu.

- Evet, dedi Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*. Bunu söylerken ses tonundaki ifadeler, görmenin ötesinde daha çok şeye muttali olduğunu gösterir mahiyetteydi ve Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tekrar sordu:

- Peki, onu kime benzettin?

- Dıhye İbn-i Halîfe el-Kelbî’ye, diye cevapladı Annemiz. Bu cevap üzerine Hazreti Âişe’ye *(radıyallahu anhâ)* dönerek:

- O Cibrîl idi, buyurdu Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*. “Benî Kurayza üzerine yürümemi emrediyor!”[614]

Ve bu emri yerine getirmek için Fahr-i Âlem Efendimiz de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ashâbını alarak Benî Kurayza yurduna gitti.

Başkalarından bekledikleri desteği de bulamayan Benî Kurayzalılar, 15 gün sonra teslim olmak zorunda kaldılar; kendilerine güvenildiği halde ihanetin en büyüğünü yapmışlar ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ashâbını, Ahzâb ordusunun yok etmesine çanak tutmuşlardı! Neyse ki Resûlullah’ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vahiy destekli stratejileri sebebiyle bu bâdire de atlatılmış, sıkıntılar geride kalmıştı. Ancak ortada, haklarında hüküm verilmesi gereken Benî Kurayzalılar vardı!

Haklarında hüküm verecek olan hâkimi seçme işini onlara bıraktı Fahr-i Rusül Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Sa’d İbn-i Muâz olsun, diyorlardı ve bunu da kabul etti. Üstelik hemen, çadırında tedavi görmekte olan Hazreti Sa’d’ın *(radıyallahu anh)*[615] yanına gitmiş ve eski dostluklarını değerlendirerek üzerinde baskı kurmaya başlamışlardı; bunu da görmezden gelip sesini

çıkarmadı!

Benî Kurayzalılarla birlikte huzura gelen Sa'd İbn-i Muâz *(radıyallahu anh)*, her iki tarafa seslenerek vereceği hükme rıza gösterip göstermeyeceklerini sorduktan sonra, açıktan ihanet edip arkadan hançerleyenlerin ve fiilî olarak savaşa katılanların öldürülmesi hükmünü verince Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona:

- Sen, dedi. "Semalar ötesindeki hükme paralel bir hüküm verdin!"

Aynı zamanda bu hüküm, Tevrât'ın hükmüydü ve kendi kitaplarını esas alarak Hazreti Sa'd'ın verdiği bu hükme, ne Benî Kurayzalılardan ne de diğer Yahudilerden herhangi bir itiraz yükseldi!

Bu hükme rağmen Allah Resûlü'nün gayretleri son dakikaya kadar devam edecek, aralarından bir kişinin bile elinden tutup dünya ve ukbâsını kurtarabilmek için Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, infaz öncesinde bile aralarında dolaşacaktı; bir aralık Benî Kurayza lideri Ka'b İbn-i Esed ile göz göze geldi ve ona:

- Ey Ka'b!" diye seslendi:

- Buyur, yâ Eba'l-Kâsım!" diyordu. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* devam etti:

- *İbn-i Cevvâs'ın* size olan nasihatini niye dinlemediniz? Zira o, beni tasdik edip muhataplarına bana ittiba etmeyi emrediyor, beni gördüğünüz zaman da onun selâmını bana söylemenizi talep ediyordu!"

İbn-i Cevvâs'ı birkaç gün önce o da hatırlatmış, bu çağrıya kulak vermedikleri, zamanında onu dinlemedikleri için başlarına bu sıkıntıların geldiğini kavmine anlatmıştı. Ama yapılacak bir şey yoktu. Ka'b İbn-i Esed'in dili tutulmuş gibiydi; her zamanki gibi Ebu'l-Kâsım, yine doğru söylüyordu! Fakat üzerinde müthiş bir baskı vardı. Aynı zamanda o âna kadar yaşadıklarının etkisi altındaydı ve:

- Tevrât'a yemin olsun ki doğru söylüyorsun ey Eba'l-Kâsım!" dedi ve ilave etti:

- Şâyet kılıçtan korktuğum için sana tâbi olduğumu, Yahudilerin dillerine dolayıp ayıplayacaklarından endişem olmasaydı, ben de sana tâbi olurdum; ancak ben, Yahudi dini üzereyim!"[616]

Aynı zamanda bu, lider bile olsa o günkü Yahudilerin nasıl bir mahalle baskısı altında olduklarını gösteriyordu; Ka'b İbn-i Esed, ayağına kadar gelen fırsatı değerlendirememişti!

Şu da bir gerçek ki Sa'd İbn-i Muâz'ın o gün verdiği hüküm, Benî Kurayza'nın bütününü kapsamıyordu; zira o gün Benî Kurayza arasında, *Atıyyetü'l-Kurazî* ve *Rifâe İbn-i Şemvâl* gibi gençler istisna tutulmuş ve affedilmişlerdi; o gün, Efendimiz'in baba tarafından teyzesi olan *Selmâ Bint-i Kays*, huzura gelmiş ve:

- Yâ Nebiyyallah, demişti. "Anam babam Sana fedâ olsun; Rifâe'yi bana bağışla! Çünkü o, namaz kılmaya çok müsait; hem deve eti de yiyor!"

Zaten temel hedefi gönüllere girmek olan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bunun

üzerine Rifâe'yi de bağışladı. Olup bitenleri bütün netliği ile gören Rifâe'nin gönül gözü de açılmıştı; huzura geldi ve Müslüman oldu![617]

Bütün yaşanılanlara rağmen hayat normal seyrinde devam ediyordu ve hem Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hem de ashâbı, yaşanılanları mazide bırakıp yarınlar adına yeni buluşma noktaları oluşturabilmek için kapılarını Yahudilere de açmıştı. Hatta bu kadar kavga-gürültü ve ihanete rağmen Nübâte adında bir Yahudi kadını, hâne-i saâdete, Âişe Validemiz'in evine gelmiş, hiçbir şey olmamış gibi şen-şakrak konuşuyordu! Hâlbuki bu kadın, kuşatma devam ederken ashâb-ı kirâmdan Hallâd İbn-i Süveyd'i şehîd etmişti; hanımı Nübâte'yi de öldürecek bir formül bulan kocasının[618] aklına uymuş ve birlikte çatıya çıkardıkları değirmen taşını, gölgelikte istirahat etmekte olan Hazreti Hallâd'ın üzerine yuvarlamış ve böylelikle bir vahşete imza atmıştı! Dışarıda olup bitenlerin haberini getirmiş gibi bir duruşu vardı:

- Benî Kurayza esirleri öldürülüyor, diyordu ama neşesine de diyecek yoktu!

Biraz zaman geçmişti ki dışarıda kendi adının konuşulduğunu duyunca irkildi ve:

- Vallahi, beni de çağırıyorlar, dedi. Âişe Validemiz de şaşırmıştı; bu kadar şen ve şakrak, gülüp oynayan bir kadına ne yapılabilirdi! Önce ona, bunun sebebini sordu. Kadın:

- Beni kocam öldürdü, diyordu. Âişe Validemiz'in şaşkınlığı bir kat daha artmıştı ve:

- Seni kocan nasıl öldürdü, diye sordu. Bunun üzerine Nübâte anlatmaya başladı:

- Zebîr İbn-i Bâtâ'nın kalesinde bulunduğumuz sırada kocam bana, ashâb-ı Muhammed üzerine değirmen taşı yuvarlamamı emretti; ben de bunu yaptım ve taş gidip birisinin başına çarpıp onu öldürdü. İşte ben şimdi, o şahsa "kısas" olarak öldürüleceğim![619]

---

607 Yahudilerle yaşanan problemler, Bedir'den sonra nüksetmiş ve bugüne kadar 16 Yahudi kabilesinden sadece Benî Kaynukâ ve Benî Nadîr isyan etmişti. Diğer Yahudilerle anlaşmalar devam ediyor ve herhangi bir problem yaşanmıyordu.

608 Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Medîne'ye gelmeden önce diğer Yahudiler, Benî Kurayza Yahudilerine tepeden bakar ve "yarım adam" muamelesi gösterirlerdi; mesela Benî Kurayzalı bir Yahudi'nin öldürdüğü diğer Yahidi için tam diyet talep ederlerken, Benî Kurayzalı bir Yahudi'nin öldürülmesi durumunda bu diyetin yarısını öderlerdi. Bkz. Ebû Dâvud, *Diyât* 1, *Kazâ* 10; Nesâî, *Kasâme* 7

609 Benî Nadîr ve Benî Kurayza, Hârûn *(aleyhisselâm)*'ın neslinden gelen iki kabilenin adıdır ve Kurayza ve Nadîr isminde iki kardeşin neslinden gelmektedir. Bkz. Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 5/18

610 Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/515

611 Huyayy İbn-i Ahtab, daha sonra Efendimiz'in evleneceği Safiyye Validemiz'in babasıdır.

612 Gecenin karanlığında kapısına kadar gelenin, sürecin baş aktörü Huyayy olduğunu anlayan Benî Kurayza lideri Ka'b İbn-i Esed, onun maksadını anlamış ve kapıyı da arkadan sürgülemişti; tekliflere kapalı olduğunu peşinen ilan ediyordu! Ancak, "Yazıklar olsun sana ey Ka'b!" diye kendisini ayıplayan Huyay'ın geri gitmeye niyeti yoktu. "Esas sana yazıklar olsun! Ne uğursuz adammışsın sen! Ben, Muhammed ile anlaşma yapıp O'na söz verdim; onu asla bozamam! Çünkü ben O'nda, sadakat ve vefadan başka bir şey görmedim!" dese de Huyayy,'ın her yolu deneyen sırnaşıklığı karşısında kapıyı açmak zorunda kaldı. Bu görüşmeler esnasında ona, "Vallahi de sen bana, sonucu zillet olandan başka bir şey getirmemişsin; şimşek çakıp gürleyen, ancak bir damla yağmur yağdırmayan

suyu boşalmış bir bulut gibisin! Yazıklar olsun sana ey Huyayy! Beni kendi hâlime bırak; çünkü ben Muhammed'den sadakat ve vefa dışında bir şey görmedim!" dese de Huyayy'ın baskıları neticesinde o da tavrını değiştirmeye başladı. Ancak şartları vardı; sürecin sonunu da garanti altına almaya çalışıyordu! Bunun için olası bir hezimette kaçıp gitmesi muhtemel Kureyş ve Gatafan'dan bazı kimseleri savaş boyunca yanlarında "rehin" almayı teklif etti. Zahir itibariyle güvensizlik ihtiva eden böyle bir teklif söz konusu olsa da Benî Kurayza'nın da Ahzâb ordusuna katılmasını hayati bir strateji olarak gören Huyayy, ısrarlarının netice verdiğini görmenin sevinciyle hiç tereddüt etmeden bu tekliflere de "evet" dedi. Üstelik olası en kötü şartlarda bile kendilerini kollayacaklarını söylüyor ve gelecek kaygısı yaşamaması gerektiğini telkin ediyordu ve bu garantiyi alan Ka'b İbn-i Esed de anlaşmayı ihlal ittiğini ilan edip isyan bayrağını açmış oldu. İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/139; Taberî, *Târîh* 3/99

613 Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/139; Taberî, *Târîh* 3/100

614 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 3/350 (14815), 6/141 (25140); Hâkim, *Müstedrek* 3/37 (4332)

615 Hazreti Sa'd, Hendek esnasında yaralanmış, bir çadırda tedavi ediliyordu.

616 Bkz. Vâkıdî, *Megâzî* 369

617 Bkz. Vâkıdi, *Megâzî* 1/515; Taberî, *Târîh* 2/103; Süheyli, *Ravdu'l-Unuf* 3/444

618 Hakem adındaki bu Yahudinin çok sevdiği hanımı Nübâte, kocasının yüzüne bakıp feryat ederken ona, "Yazık olacak; beni bırakıp da gideceksin!" diyordu. Hanımını çok seven bir adamdı Hakem ve Nübâte'nin dedikleri doğruydu; Hakem öldürülecek, Nübâte ise geride kalacaktı! Bu konuşma Hakem'i daha çok üzmüştü; "Tevrât'a yemin olsun ki dediğin gibi olacak!" dedi. "Muhammed kadınları öldürmez!"

Bunu söyleyen Hakem, çözümünü de bulmuştu; Âhiret yurduna hanımıyla birlikte gidecekti. Bunun yolu, hanımı Nübâte'nin de birisini öldürmesiydi! Bu dakikadan itibaren açıktan kimseyi öldüremeyeceklerine göre hanımı Nübâte'ye yol göstermeye başladı. Yüksek bir damın üstüne birlikte büyükçe bir taş çıkaracaklar, ardından onu, gölgelikte dinlenen bir sahâbînin üzerine atacak ve onu Nübâte öldürecekti! Böylelikle o da "kısas" yoluyla öldürülecek, ölüme birlikte gideceklerdi! Bkz. Vâkıdî, *Megâzî* 370

619 Âişe Validemiz, öldürüleceğini bildiği hâlde Nübâte'nin o günkü şen ve şakrak hâlini hiç unutamadığını anlatmaktadır. Bkz. Vakıdî, *Megâzî* 370; İbn-i Kesir, *Bidâye* 4/144; Salihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 5/14

Esirler ve Hazreti Reyhâne

Bu arada beri tarafta esirler de vardı ve Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onlara iyi muamele edilmesini emretmiş ve esirlere de yiyecek göndermişti.[620] Aynı zamanda onları, güneşin altında tutmamaları konusunda ashâbını uyarmış ve gölgelik serin bir yere, Zeyd İbn-i Hârise'nin evine aldırmıştı![621] Bir adım daha attı ve belli bir süreye kadar bedelini getirenlerin hiçbir şey sorulmaksızın hürriyete kavuşturulacaklarını ilan ettirdi; bunu duyan Ebu'ş-Şahm gibi belli başlı zengin Yahudiler, bedellerini ödeyerek yakınlarını esaretten kurtarmaya başlamışlardı.[622]

O gün Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, esirleri beş parçaya böldü. Âyetle tespit edilen beşte biri kendisine ayırdıktan sonra kalanları ashâb arasında paylaştırmaya başladı; kendi payına düşenleri de ya hürriyete kavuşturuyor ya da bir başkasına hediye ediyordu. Bu arada hizmet görmeleri için ashâbından bazılarına verdikleri de oluyordu.

Şartlar ne olursa olsun, Nübüvvet mektebinde ta'lîm devam ediyordu! Bu arada Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ashâbına bazı tembihlerde bulundu; esir bile olsa insanlara iyi muamele edilmesi gerektiğini tekrarlıyor ve taksimat yapılırken veya esirlerin satışa arzı sırasında çocukların, annelerinden ayrılmaması gerektiğini söylüyordu:

- Büluğ çağına erişinceye kadar çocukla annesi arasına girilmez, buyurmuştu. Ashâb-ı kirâm hazretleri hemen sordu:

- Büluğ nedir yâ Resûlullah?

- Büluğ, kız çocukların hayız görmesi, erkeklerin ise ihtilam olmasıdır, buyurdu.

Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* payına düşen esirler arasında, Zeyd İbn-i Amr'ın kızı Reyhâne[623] de vardı. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* önce ona İslâm'ı arz etti; kabul etmiyor ve Yahudilikten başka bir yol bilmediğini ifade ediyordu!

Bunu gören ve hemen harekete geçen Sa'lebe İbn-i Sa'ye, vakit kaybetmeden Reyhâne'nin yanına geldi. Aynı dili konuşuyordu; zira Sa'lebe, birkaç gün önce İslâm'ı seçmiş bir Yahudi idi ve Reyhâne'ye nasihat etmeye başladı:

- Sen kavminin peşinden gitme, diyordu. "Görmüyor musun, Huyayy İbn-i Ahtab onların başına neler getirdi? En iyisi gel ve sen de Müslüman ol! Hem ne büyük talih ki sen, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* payına düşme gibi bir bahtiyarlıkla karşı karşıyasın!"

Kendisinden bir insanın konuşması Reyhâne'yi ikna etmişti ve o da din olarak İslâm'ı seçti.

Şimdi sırada, bu güzel haberi Allah Resûlü'ne ulaştırmak vardı ve İbn-i Sa'ye *(radıyallahu anh)*, koşar adım Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* geliyordu!

Beri tarafta zaten bunu bekleyen Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Şu ayak sesleri İbn-i Sa'ye'ye ait olmalı, demişti. "Bana, Reyhâne'nin Müslüman

olduğunun müjdesini getiriyor!”

Nefes nefese kalan İbn-i Sa’ye de aynı şeyi söylüyordu:

- Yâ Resûlullah! Müjde; Reyhâne Müslüman oldu![624]

Resûlullah’ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, sevinçten gözlerinin içi gülüyor, Rabbi’ne hamd ediyordu; zira örnekleri az dahi olsa Yahudilerden de İslâm’ı tercih edişler başlamış, yarınlar adına ümit veren lütuflar söz konusu olmuştu!

Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu, Ümmü’l-Münzir Selmâ Bint-i Kays’ın evine gönderdi ve daha sonra da yanına geldi; hem haberi te’yîd edecek hem de diğerleri gibi baskı görüp kavmi tarafından dışlanacak olan Reyhâne’ye bir teklifte bulunacaktı. Bunun için onu yanına çağırdı ve önüne oturttu. İslâm’ın boyasıyla boyandığı hâline aksetmiş, edebinden iki büklüm duruyordu! Ona:

- Şayet Allah’ı ve Resûlü’nü tercih edersen, Resûlullah seni kendisine eş olarak alacak, dedi. Birkaç saat içinde hayat sergüzeştinde olağanüstü değişiklikler olan Hazreti Reyhâne için bu, yolda bulunmuş inci gibiydi; duyar duymaz başını kaldırdı ve:

- Allah ve Resûlü’nü tercih ediyorum, dedi.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ona İslâm’ı anlattı ve anlatılan her şeyi kabul eden Hazreti Reyhâne *(radıyallahu anhâ)* tesettüre girdi. Bunun üzerine Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Reyhâne’yi hürriyetine kavuşturduktan sonra söz verdiği gibi kendi nikâhına aldı;[625] ancak bu nikâh, diğer annelerimizden farklı olarak “milk-i yemin”[626] ile gerçekleşen bir nikâhtı.[627]

Aynı zamanda Hazreti Reyhâne’nin bu evliliği, Medîne nüfusunun % 40’ını oluşturan ve yer yer isyanlarla kendilerinden bahsettirseler de Yahudilere açılan yeni bir kapı, oturup konuşabilmek için yeni bir diyalog zemini demekti.

---

620 Bkz. Vâkıdî *Megâzî* 367

621 Bkz. Vâkıdî *Megâzî* 368

622 Ebu’ş-Şahm’ın yüz elli dinara kurtardıkları arasında, her birinin yanında üçer çocuk bulunan Yahudi inancına gönülden bağlı iki kadın da vardı. Bkz. Salihî, *Sübülü’l-Hüdâ* 5/16

623 Benî Nadîr Yahudilerinden Zeyd İbn-i Amr’ın kızı olan Reyhâne, iri yapılı ve güzel bir kadındı. Daha önce, Kurayza oğullarından Hakem adında bir Yahudi ile evli idi ve Hakem, kuşatma sırasında öldürülenler arasındaydı. Bkz. İbn-i Sa’d, *Tabakât* 8/102, 103; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2512

624 Bkz. Vâkıdî, *Megâzî* 372

625 Efendimiz’in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, İslâm’ı arz ettikten sonra onu, kendi dini ile İslâm’dan herhangi birisini seçmekte muhayyer bıraktığı ve bunun üzerine Hazreti Reyhâne’nin, İslâm’ı seçerek Müslüman olduğu da ifade edilmektedir.

626 Milk-i yemin, câriye demektir.

627 İbnü’l-Esîr, *Üsdü’l-Gâbe* 7/121; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2512. Bazı kaynaklar ise onun, önceki nikâhlarında olduğu gibi on iki ukiyye ve bir neşş mehir takdiriyle evlendiğinini söylemektedir. Bkz. İbn-i Sa’d, *Tabakât* 8/103

Hazreti Cüveyriye

Benî Mustalık zaferinden sonra bir kadın gelmiş:

- Yâ Resûlallah!” diyordu. “Ben, Allah’tan başka ilâh olmadığına ve senin de O’nun Resûlü olduğuna şehâdet eden Müslüman bir kadınım! Ben, bu insanların reisi Hâris’in kızı Cüveyriye Bint-i Hâris İbn Ebî Dırâr’ım. Başımıza ne hâllerin geldiğini sen de biliyorsun! Esirler arasında ben, Sâbit İbn-i Kays İbn-i Şemmâs ile onun amcaoğlunun payına düştüm. Ancak Sâbit, Medîne’deki hurma bağlarından bir kısmını amcaoğluna vererek beni kendi adına satın aldı. Sonra da esaretten kurtulabilmem için benimle, asla altından kalkamayacağım bir bedelle anlaşma yaptı. Aslında buna beni o zorlamadı; bunu ben kabul ettim. Çünkü ben, bu konuda senin bana yardımcı olacağını umuyordum; hürriyetimi elde edebilmem için bana yardımcı ol!”

Kendisinin de ifade ettiği gibi bu kadın, Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve ashâbını yok etmek için ordular toplayıp saldırıya geçen, ancak beklediğini bulamayıp mağlup olan Benî Mustalık lideri Hâris İbn-i Ebî Dırâr’ın kızı Cüveyriye[628] idi; Ortalama bir saat süren savaş sonrasında babası kaçmış, kocası Müsâfi’ İbn-i Safvân[629] savaş esnasında öldürülmüş ve kendisi de esir alınmıştı.[630]

Şimdi ise bütün cesaretini toplayarak Resûlullah’ın yanına gelmiş, Şefkat Peygamberi’nden merhamet dileniyordu. Zira onun için hürriyet, her şeyden önemliydi ve onu yeniden kazanabilmek için her şeyi göze almış, Sâbit İbn-i Kays ile ağır bir anlaşma yapmıştı; büyük bir bedel ödeyecek ve böylelikle esaretten kurtulacaktı.[631]

Beri tarafta onun gelişini gören ve âdeta olacakları önceden hisseden Hazreti Âişe’nin *(radıyallahu anhâ)* yüreği eriyordu! Zira Cüveyriye, 20 yaşında, güzel, nezih, asil ve alımlı bir kadındı ve çok stratejik bir yerde duruyordu. Yaşanan hâdiseyi, babasının konumunu, Benî Mustalık’ın Mekkelilerle yakınlığını[632] ve Cüveyriye’nin de kavmi nezdindeki yerini nazara alan Allah Resûlü’nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, gönüllere girmek için Allah’ın kendisine tanıdığı evlilik ruhsatını kullanmak üzere olduğunu fark etmişti!

Gerçekten de tahmin ettiği gibi oldu.

Büyük bir dikkatle Hâris’in kızı Hazreti Cüveyriye’yi dinleyen Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona:

- Bundan daha hayırlısını ister misin, diye sordu. O da şaşırmıştı; heyecanla:

- O da nedir yâ Resûlallah, diye mukabelede bulundu. Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Senin hürriyet bedelini ben öder ve seni de nikâhım altına alırım, diyordu.

Donakaldı! Zira bu teklif ona, üç gün önce gördüğü ama kimseye anlatamadığı bir rüyasını hatırlatmıştı; demek ki Medîne tarafından doğup üzerine doğru gelen o göz alıcı dolunay, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* idi! Demek ki Allah *(celle celâlühû)*, musibet görünümlü bir sürecin akabinde onun için, dünyasını aydın kılacak sürpriz lütuflar

hazırlamıştı ve şimdi bu rüya, hakikate inkılâb etmek üzereydi!

Bundan daha büyük hangi saâdet olabilirdi? Elinde avucunda ne varsa hepsini kaybeden ve üstelik hürriyetini de yitiren bir insanın önüne, dünya ve ukbânın saâdet saraylarına giden kapılar açılıyordu! Üstelik, bizzat bu sarayın sultanı tarafından içeriye *"buyur"* ediliyor, köle olarak bir ömür zillet yaşamaya karşılık "mü'minlerin annesi" pâyesine çıkıyordu! O kadar hızlı mesafe almıştı ki önüne konulan böyle bir teklifi kaçırmayacak kadar akıllıydı ve tereddütsüz:

- Peki yâ Resûlallah!" dedi. "Kabul ediyorum!"[633]

Teklif kabul gördüğüne göre şimdi sıra, Sâbit İbn-i Kays ile görüşmeye gelmişti. Derken ona da haber gönderilmiş ve çok geçmeden huzura gelen Hazreti Sâbit'e Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Cüveyriye'nin bedelini kendisine ödeyerek onu nikâhı altına almak istediğini bildirdi.

Resûlullah'ın teklifi, Hazreti Sâbit'i de sevindirmişti. Zaten başından beri o da Benî Mustalık'ın reisi Hâris'in kızı Cüveyriye'nin, zaferi kazanan lider olarak Resûlullah'a yakıştığını düşünüyordu. O dönemdeki genel uygulama da zaten bu istikametteydi.[634] Muhtemelen Allah Resûlü'nün maksadını da anlamıştı; kırılan kalpleri tamir ve zedelenen onurları imar adına nebevî bir adım daha atmak üzereydi! Onun için:

- Annem babam Sana fedâ olsun yâ Resûlallah, dedi. "Hem de hiçbir karşılık ödemeksizin o Senindir!"

Buna rağmen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, önceden anlaşılan bu bedeli Hazreti Sâbit'e ödedi ve önce Hazreti Cüveyriye'yi hürriyete kavuşturdu; ardından da onunla nikâh kıydı.

Her şey, Müreysi kuyusunun başında olup bitmişti! Gelişmeleri dikkatle takip eden Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* için bu, kendisini Resûlullah'tan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir gece daha uzaklaştıracak bir adım anlamına geliyordu!

Çok geçmeden bu evlilik, ashâb arasında yayılmaya başladı; inanamıyorlardı! Az önce yaka-paça savaştıkları Benî Mustalık, hiç beklemedikleri ve ummadıkları bir anda Allah Resûlü'nün akrabası oluvermişti! Haberi duyan her bir sahabî, elinin altındaki esire bakıyor ve:

- Resûlullah'ın akrabası, deyip taaccüb ediyordu!

Sahâbe ferasetiydi bu! Allah Resûlü'nün akrabalarına esir muamelesi yapılır mıydı hiç!

Derken işin kolayını buldu ve onlar da hepsini serbest bıraktılar!

Dahası da vardı; o gün Hazreti Cüveyriye *(radıyallahu anhâ)*, sadece kendisini esaretten kurtarmamış, kavminin bütününü bu bâdireden kurtaran insan olmuştu. Zira çok geçmeden amcakızı koşarak yanına gelmiş ve gördükleri bu centilmenlikten dolayı Müslümanlara minnettar kalan kavminden yüz ailenin, bundan böyle din olarak İslâm'ı seçtiğini haber veriyordu! Gözleri dolmuştu Hazreti Cüveyriye'nin; kendi vesilesiyle kavmini, esaretin her türlüsünden kurtaran Allah'a hamd ü şükür ile iki büklüm gözyaşı

döküyordu!

Bir insanın gelişini, dünya ve üzerindeki her şeyden daha değerli gören Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sevincine de diyecek yoktu; günün sabahında kendisini zifiri karanlıkla karşılayan Müreysi dünyasına, bütün ufukları aydınlatan bir dolunay doğmuş gibiydi!

Yaşanılanları "hayret" kuşağında dikkatlice takip eden Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)* dünyasında da şimşek üstüne şimşekler çakıyordu; zira az önce, kendisine rakip gördüğü için hiç de iyi gözle bakmadığı Hazreti Cüveyriye *(radıyallahu anhâ)*, şimdi yüzlerce insanın ebedî kurtuluşuna vesile olmuş bir kahraman gibi duruyordu![635]

Bugüne kadar Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kendini düşman gören Mekke kabilelerinden de evlenmiş, ancak onlardan böyle bir tepki alamamıştı! Demek ki onlarla evlenirken de aynı hedefi gözetiyordu ama kin ve nefretin baskısıyla hareket eden Mekkeliler bunu henüz görememişlerdi!

Hazreti Âişe'nin tereddüdü yoktu; her şeyin bir zamanı vardı ve bunu da göreceklerdi!

Şu da bir gerçek ki Mustalık oğulları diyarında her şey bitmiş değildi; dahası da vardı!

O gün kıl payı yakayı kurtaran babası Hâris İbn-i Ebî Dırâr, itibar ve mâmelekini kaybetmiş olsa da kızı Cüveyriye'yi kurtarabilmek için birkaç gün sonra harekete geçecek ve yedeğine kattığı develerle birlikte Medîne'ye kadar gelecekti. Kendince planı, kızına karşılık ne kadar deve isteniyorsa onları vermek ve kızını da alıp memleketine geri dönmekti.

Gelmişti gelmesine ama mal canın yongasıydı; kendi elleriyle kalan servetini de kaybetmek üzereydi! Akîk Vadisi'ne indiğinde, yedeğindeki develere tekrar tekrar bakmaya başladı; içi gidiyordu ve onlardan, gözünün tuttuğu ikisini bir kenara ayırarak vadinin bir kenarına sakladı. Yanında götürdüğü diğer develeri verip de kızını geri almayı umuyor, dönerken de bu develerine alıp memleketine onlar üzerinde dönmeyi planlıyordu.

Nihâyet Allah Resûlü'nün yanına kadar geldi ve:

- Yâ Muhammed, diye seslendi. "Benim kızım gibisi esir tutulamaz; onu serbest bırak!"

- Tamam, dedi Habîb-i Kibriyâ Hazretleri. "Onu muhayyer bırakıyorum!"

Hâris'in yelkenleri inivermişti; servet ödemeyi kabullenerek buraya gelmişti, ancak şimdi, hiç bedel ödemeden kızını alıp gitmek üzereydi:

- Ne kadar da ehl-i ihsansın, diye mukabelede bulundu Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve doğruca kızının yanına gitti:

- Bak, kızım, diyordu. "Bu adam seni, burada kalmak veya benimle dönmek arasında serbest bıraktı; beni rezil etme de hemen gidelim!"

Şöyle uzun uzadıya babası Hâris'e baktı Hazreti Cüveyriye *(radıyallahu anhâ)*. Bu bakış, yakından tanıdığı babasının yüreğine doğru işleyen, aynı zamanda onu da gönül dünyasına davet eden bir bakıştı ve "Seninle gelemediğim için üzgünüm!" dercesine:

- Ben, Allah ve Resûlü'nü seçiyorum, dedi.

Kolu-kanadı kırılıvermişti Hâris'in; kendisinden bir parça gördüğü kızı, kendini değil de birkaç gün önce üzerine ordularla yürüdüğü bir başkasını tercih ediyordu! Beyninden vurulmuş, küplere binmişti!

- Ben sana gösteririm, dercesine bir hışımla yeniden Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanına geldi develeri göstererek:

- Yâ Muhammed, dedi. "Kızımı serbest bırak; işte fidyesi!"

Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bir Hâris'e bir de develere uzun uzadıya baktıktan sonra:

- Peki, dedi. "Akîk vadisinde falan kuytu yere gizleyip de sakladığın iki deve nerede?"

Nutku tutulmuştu Hâris'in. Onları saklarken yanında kimsecikler yoktu ve gören de olmamıştı! Peki, öyleyse bu develerin varlığını Muhammedü'l-Emîn nasıl bilebiliyordu? Yok, yok! Bu, bir beşerin bilebileceği bir mesele değildi; demek ki burada, kızı Cüveyriye'yi de cezbeden bir kuvve-i kudsiye vardı ve Muhammedü'l-Emîn, gerçekten vahiyle müeyyed bir Peygamber'di! Kısa süren bir şaşkınlığın ardından Resûlullah'a döndü; kızı ile kavminden sonra Hâris'in de nutku çözülmüştü. İçinden gele gele:

- Ben de şehâdet ediyorum ki sen, Resûlullah'sın, dedi.[636]

Nebevî strateji, katı bir kalbi daha yumuşatmış, bir evlilik kaç gönlü fethetmişti; üstelik arkası da vardı!

Akrabalarından birçok insanın İslâm'ı tercih etmelerinin ardından kabile reisleri Hazreti Hâris'in de Müslüman olduğunu duyan Mustalık oğulları diyarı, bayram yerine dönmüştü; daha birkaç gün önce kin ve nefretle hareket edenler, ayaklarına kadar gelen bu hilm ü silmi görünce erimiş ve Şefkat Güneşi'nin birer peyki oluvermişti![637]

Hazreti Âişe için bundan böyle Hazreti Cüveyriye, canını istese rahatlıkla verebileceği candan ve azîz bir yoldaştı.

---

628 Onun adının Berre olduğu ve Allah Resûlü'nün, câriye statüsündeki "kadıncık" manasında "Cüveyriye" diye değiştirdiği de rivayet edilmektedir. Ancak daha ilk görüşmede kendisini Cüveyriye olarak tanıtması, bu bilgi ile çelişmektedir ki bunun, Berre ve Cüveyriye şeklinde iki isminin olması, Berre'nin kullanılmasını arzu etmeyen Resûllah'ın Cüveyriye'yi tercih etmesi şeklinde bir izahı olabilir.

629 Hazreti Cüveyriye'nin o gün, amcaoğlu Safvân ile evli olduğu ve kocasının bu savaşta öldürüldüğü de ifade edilmektedir. Bkz. Ebû Nuaym, *Ma'rifetu's-Sahâbe* 22/243

630 Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/180-183

631 İslâm Hukuku'nda bu türlü anlaşmalara "mükâteb" denilmektedir. Kişi, elindeki köle veya câriyesini, zaman ve ödeyeceği bedel şartını koşarak bu şekilde hürriyete kavuşturabilirdi. Aynı zamanda bunun, teşvik gören bir tutum olduğu da bir hakikattir. Hatta bu, köle statüsündeki birisi için "cemîle" nevinden bir jesttir. Nitekim o gün böyle bir jesti gören ve kim bilir bu konuşmalarda daha nelere şahit olan Hazreti Cüveyriye'nin, babasının rağmına Müslüman olduğu anlaşılmaktadır.

632 Kabile olarak Benî Mustalık, Efendimiz'e karşı Ebû Süfyân ile ittifak kurmuş bir müttefik idi. Bkz. Ebû Nuaym, *Ma'rifetu's-Sahâbe* 22/243; Saîd Eyyûb, *Zevcâtu'n-Nebî* 1/83. Aynı zamanda bu tercihiyle Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Cüveyriye ve Benî Mustalık üzerinden Mekke'ye de mesaj göndermiş oluyordu.

633 lbn-i Hişâm, *Sîre* 2/183; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm* 2/145

634 O günün kültüründe savaşı kazanan kumandanın, mağlup ettiği ordunun başındaki kumandanın hanımı veya kızı ile evlenmesi, ona ait ganimetleri alması, galibiyetin tescili anlamına geliyordu.

635 Onun vesile olduğu bu değişimi bize hatırlatan Âişe Validemiz, Hazreti Cüveyriye'nin ne kadar hayırlı bir insan olduğunu ifade sadedinde, "Onun kadar kavmine faydalı birisini bilmiyorum!" diyecek ve Efendimiz'le nikâhının hatırına kavminden yüz ailenin hürriyete kavuşturulduğunu söyleyecektir. Bkz. Ebû Davud, *Itk* 2; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/277 (26408); Hâkim, *Müstedrek* 4/28 (6781); Beyhakî, *Sünen* 9/74. Esirlerin geri kalanları ise yakınları tarafından bedelleri ödenmek suretiyle hürriyetlerine kavuşacaklar ve böylelikle Benî Mustalık esirlerinin tamamı serbest bırakılacaktı.

636 Ebû Dâvûd, *Itk* 2; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/277 (26408); İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/183

637 İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/184

Yeniden Hortlayan Nifak

Ne var ki Müreysi' kuyusunun başında akla hayale gelmedik planlar kuruluyordu; Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bizzat kendisi ve ailesi hakkında âdice kumpaslar düzenleniyor ve Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* için de hâince bir tuzak hazırlanıyordu!

Menfaatini işin merkezine koymuş insanların yapmayacağı kötülük yoktu; hicret öncesine kadar Medîne'de reis olma sevdaları kuran, ancak hicretle birlikte bu beklentileri suya düşen İbn-i Selûl, başta Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* olmak üzere mü'minlere içten içe kin besliyor ve kaybettiğini düşündüğü itibarını geri alabilmek için fırsat kolluyordu! Gözünü hırs bürümüş bu adamın yapmayacağı kötülük yoktu; zaten bu güne kadar değişik senaryolar üretip uygulamaya koymuş, ancak bir türlü bu isteğine nâil olamamıştı. Mekkelileri Medîne istikametinde tahrik edebilmek için defalarca mektup göndermiş, Medîne üzerine yürüdüklerinde asker ve silah olarak istedikleri desteği vermek için hazırda beklediklerinin garantisini vermiş ve neredeyse ordunun üçte birini arkasına takıp Uhud'dan ayrılmıştı! Medîne Yahudileriyle defalarca oturup kalkmış, Mekke ordusuna yardım ve yataklık etmiş ve daha birçok planı yürürlüğe koymuş olmasına rağmen bir türlü hedefine ulaşamamıştı.

Attığı her adımda, maksadının aksiyle tokat yemişti; dostluğuna güvendiği kabileler birer birer Medîne'yi terk edip gitmiş, hayalini bina etmeyi planladığı tabanı da eriyip kaybolma kertesine gelmişti! Güç ve nüfûzunun tükeniyor olması, onu çileden çıkarıyor ve yeniden ayağa kalkabilmek için içten içe akla hayale gelmedik hainlikler planlıyordu!

Şimdiki hedefi, Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bizzat kendisi idi; itibarını sarsacak işler yapacak ve kendince, insanları O'ndan uzaklaştıracaktı! İşin ciddi olduğu yerde ortadan kaybolmayı ustalık olarak görmesine rağmen Benî Mustalık gazvesine gönüllü bir ekiple katılmıştı;[638] fırsat kolluyordu ve aradığı bu fırsatı, kendince Müreysi Kuyusu'nun başında bulmuştu!

Küfürden daha tehlikeli ve sonuçları itibariyle daha vahim bir duruşu temsil eden İbn-i Selûl ve yandaşları, su tedâriki için Müreysi Kuyusu'nun başında yaşanan münferit gerginliği fırsat bildi ve o güne kadar hiç olmamış bir işe imza atarak "ensâr" ve "muhâcirîn"i karşı karşıya getirdi; kılıçlarını çekip birbirlerinin boynunu vurmaları için olmadık senaryolara imza atıyor, hislerine mağlup olmaları için ashâbın üzerine tahrik üstüne tahrik salıyordu! Şer şebeke iş başındaydı; o güne kadar birbirleri uğruna tereddüt etmeden canlarını bile veren ensâr ve muhâcirûn bile karşı karşıya gelmiş, kılıçlar çekilmişti. Şayet Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* müdâhale etmemiş olsaydı, Müreysi' kuyusunun başında ardı arkası kesilmeyecek yeni bir kavga daha başlamış olacaktı.

İlk hamlesinin boşa çıkması İbn-i Selûl'ü çileden çıkarmıştı; ar damarı çatlamış ve ağzını da bozmuştu! Öfkelenince gerçek yüzü ortaya çıkmış ve hızını alamayıp Allah Resûlü'ne de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* açıktan ilişmeye başlamıştı. Çok geçmeden, ağzındaki baklayı çıkarıverdi:

- Besle kargayı oysun gözünü,[639] demiş ve ilave etmişti:

- Vallahi de görürsünüz siz! Hele bir Medîne'ye varalım, azîz olan zelîl olanı bak, nasıl çıkaracak![640]

Küstahlık, sanki İbn-i Selül'ün bünyesinde tecessüm etmiş gibiydi ve koltuklarını kabartmış, Firavun gibi bir duruş sergiliyordu! Buna göre "azîz" derken kendisini kastediyor, "zelîl" olarak -hâşâ- Allah Resûlü'ünü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tarif ediyordu!

Onun bu küstahlık ötesi tavrını görüp duyan duyarlı birkaç sahâbe, soluğu Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* almış ve O'nu durumdan haberdar etmişlerdi. Ancak adam, bu sefer de her şeyi inkâr ediyor, sütten çıkmış ak kaşık misali, bilakis haberi getirenleri "mücrim" ilan ediyordu! O kadar ki Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)* dayanamadı ve öne çıkarak, böylesine şirret bir adamı temizlemek için izin istedi; ancak Resûl-ü Kibriyâ Hazretleri *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ona döndü ve:

- Hayır, buyurdu. Üstelik:

- Nasıl olur yâ Ömer, diyordu. "Sonra insanlar, 'Muhammed arkadaşlarını öldürüyor!' demezler mi? Asla olmaz!"

Açık hedef olduğu halde yoluna canını koyanları da ikna etme gayretiydi bu! Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)* kendine düşeni yapmıştı ama Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hedefi, meseleyi kökten çözmekti. Zira her zaman şiddet, başka şiddetlerin tetiklenmesi demekti! Hâlbuki sabır ve teenni, rahmet-i Rahmân'a sunulmuş en tesirli dilekçe anlamına geliyordu ve mesele zamanla kökünden çözülecekti. Bunun için biraz sabır gerekiyordu; ancak bu sabır da aktif olacaktı!

Kendi öz oğlu Hazreti Abdullah'ın duruşu da Hazreti Ömer'den farksızdı; babasının yaptıklarını duymuş ve başından kaynar sular dökülmüşçesine "şok" yaşamıştı! Utancından yerin dibine girecek gibiydi! Üstelik birisi ona, yaptıklarına karşılık babasının öldürüleceğini söylemişti; beyninden vurulmuş gibiydi! Ne büyük bir imtihandı bu! Babasına inat samimiyet timsali Hazreti Abdullah *(radıyallahu anh)*, hiç vakit kaybetmeden Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanına geldi; boynu büküktü:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Sana gelen bilgiler neticesinde, babam İbn-i Selûl'ü öldürmek istediğini duydum; şayet bunu yapacaksan, onu öldürme işini bana bırak ki onun kellesini sana ben getireyim! Zira Hazreç de bilir ki onlar arasında, babasına iyilik konusunda benden daha duyarlı kimse yoktur; şayet benden başkasına bunu emreder de onu o öldürürse, Abdullah İbn-i Selûl'ün katilini insanlar arasında dolaşırken gördükçe nefsim buna dayanamaz ve tutar ben de onu öldürürüm! Dolayısıyla kâfir birisine karşılık bir mü'mini öldürmüş olurum ve sonunda da Cehennem'e gideceğimden endişe ederim!"

İnsanın kanını donduran bir teklifti; azıcık kapıyı aralık bulsa, babası olup olmadığına bakmayacak ve Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* inciten bu problem adamı öldürecekti! Ancak Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onun gibi düşünmüyordu; şefkatle Hazreti Abdullah'a ve:

- Hayır, dedi. "Bilakis biz, aramızda kaldığı sürece ona iyilikle muamele eder, gönlünü de hoş tutmaya bakarız!"

Bu, nasıl bir duruş, nasıl bir enginlikti? Yüreğini yırtan, kalbini kanatan ve gözünün içine baka baka, ayak üstünde kaç problemi aynı anda sahneye koyan bu adama karşı bile duruşunu sertleştirmemiş, bilakis iyilik yapıp gönlünü hoş tutmaktan bahsetmişti!

Öyle de olsa Hazreti Abdullah *(radıyallahu anh)*, babasının yaptıklarını hazmedememiş ve yolunu kesmişti; önce indirdiği bir kılıç darbesiyle devesini yere çökertti ve ardından da yakasından tutup silkelercesine şunları söyledi:

- Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* azîz, ben ise zelîlim, demedikçe sana bir adım attırmam!"[641]

Bu arada Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Ömer'e seslenmiş ve Medîne'ye yolculuk başlamıştı; onca sıcağa rağmen şimdi, neredeyse hiç mola verilmeksizin yol alınıyordu! Bir farkla ki yolculuk esnasında Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Cibrîl-i Emîn gelmiş, nifakın başındaki İbn-i Selûl'ün söylediklerini teker teker deşifre edip haber vermiş ve bütün bunları tescil anlamında Münâfikûn Sûresi'ni indirmişti!

Yakayı ele vermekten kurtulduğunu düşündüğü bir sırada gelen vahiyle yeniden ümitleri sönen İbn-i Selûl'ün yüzü yeniden düşmüştü! Hem de bu düşüş, içinden çıkamayacağı bir düşüş anlamına geliyordu ve bu noktadan itibaren artık yalnız kalmaya mahkûmdu; zira mesele bu kadar âşikâr olunca, o âna kadar yanında toplamayı başardığı bir kısım insanlar da artık meseleyi anlamış, yaptığı çirkinlikleri yüzüne vurmaya başlamış ve onu yalnız bırakmışlardı! Hatta her birisi bir taraftan İbn-i Selûl'e saldırıyor ve:

- Hani, sen söylememiştin? Hani, yalandı? Hani, iftira idi, diyorlardı. Bu manzarayı uzaktan seyreden Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yanına Hazreti Ömer'i *(radıyallahu anh)* çağırdı ve az önceki sempatizanları tarafından yere göğe sığdırılamayan İbn-i Selûl'ün şimdi hedef tahtası haline getirilişini göstererek:

- Bak yâ Ömer, dedi. "Eğer onu öldürme izni istediğinde sana o izni vermiş olsaydım ve sen de o adamı öldürmüş olsaydın şüphesiz o, şu anda kendisini hedef haline getirenlerin kahramanı olacaktı!"[642]

Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* duruşundaki hikmet şimdi daha iyi anlaşılıyordu! Demek ki var olan problemi kökünden çözebilmek için zamanlama çok önemliydi!

Yolculuk devam ediyordu; Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, konuşma zeminini ortadan kaldırmış ve neredeyse dinlenmeksizin mesafe alıyorlardı! Ve bu durum, sıcağın şiddetinden bitkin düşünceye kadar da devam etti.

İyice bitkin düştüklerinde kısa bir mola verildi ve çok geçmeden yeniden yola düşülerek Medîne istikametindeki yürüyüş, hız kesmeden devam etti!

---

638 Gerek gidilecek yerin yakın oluşu gerekse savaşılacak kabilenin yenileceğine olan inançları sebebiyle daha fazla ganimet elde etme beklentilerinin, bu tercihlerinde büyük rol oynadığını söylemek mümkündür. Zira bu savaşa katılmada ortaya koydukları tehâlükü hiçbir savaşta görmek mümkün değildir ve yine bu savaşa katılan münâfık sayısı, bundan önceki hiçbir savaşta bu kadar çok olmamıştır. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 2/63

639 İbn-i Selûl'ün kullandığı deyimin karşılığı, "Köpeğini besleyip büyüt, sonra da gelsin seni ısırıp yesin!" şeklindedir

ki, dilimizde bu deyim, “Besle kargayı oysun gözünü!” şeklinde kullanıldığı için metinde biz bu manayı tercih ettik. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/290; İbn-i Sa’d, *Tabakât* 2/107

640 Bkz. Münâfikûn Sûresi 63/8

641 Bkz. Buhârî, *Menâkıb* 9; Tirmizî, *Tefsîr* 63; İbn-i Hacer, *Fethu’l-Bârî* 8/649; İbn Sa’d, *Tabakât* 2/65

642 İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/172; Vâkıdî, *Megâzî* 307

İftira

Ve bu yolculuk, deve üzerinde Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* olduğu halde ashâbdan Safvân İbn-i Muattal'ın, süratle kendilerine doğru geldiğini görecekleri âna kadar da devam etti!

Meğer mola verip de bir müddet istirahat ettikleri yerde Âişe Validemiz unutulmuştu! Daha açık bir ifadeyle, içinde seyahat ettiği hevdeç,[643] Annemiz de içinde sanılarak devenin üstüne yüklenmiş ve öylece yola çıkılmıştı. Zaten o gün Hazreti Âişe'nin, zayıf bir bünyesi vardı; hevdecin kendi ağırlığı düşünüldüğünde onun orada olup olmadığı fark edilememiş, olmama ihtimali kimsenin aklına bile gelmemişti! Hâlbuki bu sırada Annemiz, ihtiyacını gidermek için bir miktar uzaklaşmış, uzaklaştığı bu yerde de ablası Esmâ Validemiz'den emânet aldığı gerdanlığı kaybetmiş, onu aramakla meşguldü!

Geri geldiğinde ise, ortada ne Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vardı ne de ordudan eser! Hareket emri verilmiş ve gitmişlerdi!

Önce telaşla etrafına seslenmeye başladı; ne onun sesini duyacak birisi vardı ne de sesine cevap verecek bir ses! İşin garip tarafı, kaybettiğini sandığı gerdanlık da oracıkta duruyordu!

Başka bir alternatifi yoktu; sıkıca örtüsüne bürünerek olduğu yere çömeldi ve beklemeye başladı; biliyordu ki yokluğunun farkına varıldığında, kendisini almaya gelen birisi olacaktı!

Öyle de oldu! Çok geçmemişti ki Safvân İbn-i Muattal[644] çıkageldi; arkada kalan bir şeylerin olup olmadığını kontrol ediyordu! Az ilerideki karartıyı fark eder etmez yanına doğru ilerlemeye başladı; bir de ne görsün, orada örtüsüne bürünüp de olduğu yerde çömelip bekleyen, mü'minlerin annesi Âişe Validemiz'den başkası değildi! Hemen:

- İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn, dedi. "Resûlullah'ın ailesi de burada kalmış!"

Duyduğu sesle irkilen Âişe Annemiz, örtüsüyle hemen yüzünü de kapattı! Tabii olarak sevinmişti; beklediği gibi ordunun arkasını toplamak için birisi gelmiş ve şimdi onu da bulmuştu!

Hazreti Safvân'ın hafsalası almıyordu; Allah Resûlü'nün hanımı ve mü'minlerin de annesi Hazreti Âişe gibi birisi, nasıl olup da unutulabilir, buralarda tek başına bırakılırdı! Bu taaccüble:

- Allah sana merhamet etsin, dedi. "Seni buralarda kim bırakıp da gitti ki?"

Bunu söylerken bir taraftan da büyük bir titizlik içinde devesini yaklaştırdı. Ashâb-ı Kirâm hazretleri için mü'minlerin annesi, kendi annelerinden de öte bir anneydi; Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, onun da annesiydi ve tabii olarak, öz annesinden daha çok hürmet gösteriyordu! Deve üzerine rahatça binebilmesi için kendisi de geri çekilmiş:

- Buyurun, diyordu. "İşte deve; binin!"

Derken devenin yularını tutan Hazreti Safvân *(radıyallahu anh)* önde, Âişe Validemiz de devenin üzerinde olduğu halde yola koyulmuş, orduya yetişebilmek için olabildiğince hızlı yol alıyorlardı!

Ancak yetişebilmişlerdi!

Kuyruğunu kıstıran ve kendi adamları tarafından bile dışlanmaya başlanan İbn-i Selûl'ün gözleri parlamıştı! Zira, kaybettiğini düşündüğü yerde yeniden üste çıkabilmek için önünde, kaçırılmaması gereken bir fırsat duruyordu! Onun için bu, fırsat avcılarının arayıp da bulamadığı bir manzara demekti ve hemen adamlarıyla göz göze geldi! Kaş-göz işaretleriyle anlaşmışlardı ve bir ağızdan konuşmaya başladılar!

İffet âbidesi bir kadına, mü'minlerin annesi Hazreti Âişe'ye iftira atıyorlardı!

Konuştuklarının aslı olup olmadığı hiç önemli değildi! Zaten sorup sorgulayan da yoktu; ağız birliği etmiş, Hazreti Safvân *(radıyallahu anh)* ile Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)* adını çıkarmışlardı![645]

Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* harîmine, mü'minlerin de mahremine açıkça ve alçakça bir iftira idi bu! Her ne kadar bu çamurun öncelikli hedefi Âişe Validemiz olsa da esas hedefte Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vardı; kendilerince O'nu yıpratacak, etrafındaki insanları O'ndan uzaklaştıracaklardı!

Böylelikle kendi başlarına gelen sıkıntıları unutturmak da işin cabasıydı!

İbn-i Selûl'ün yol boyunca yüreğini eriten korkuları artık geride kalmıştı; gözlerinin içi gülüyordu! Zira kendince şimdi, ayıbını örtecek bir iftira ile insanları meşgul edip Resûlullah'tan intikam alma fırsatı bulmuştu! Aynı zamanda ona göre bu, Allah Resûlü'nün nübüvveti konusunda akılları karıştıracak ve Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* olan itimadı da sarsacaktı! Bir kere perde yırtılmıştı ve yüzden sıyrılan hayâ perdesinin altında yatan esas görüntüler, şimdi bir bir ortaya çıkıyordu!

Fiskosla büyüttükleri sistemli bir iftiraydı bu ve hedefleri, ordudan önce bu iftiranın Medîne'ye ulaşmasıydı! Duymayan kalmamalı, şehir bu dedi-kodu ile çalkalanmalıydı!

Planları tıkır tıkır işliyordu!

643 Hevdeç, kızgın güneş ve yakıcı çöl şartlarında hususiyle kadınların daha rahat yolculuk yapabilmeleri için devenin üzerine bağlanan kapalı mekâna denilmektedir.

644 Resûlullah'ın, "Hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum!" ve "Cennet giysileriyle Allah'ın kendisini giydirdiği insan" olarak müjdelediği Safvân İbn-i Muattal, Hazreti Ömer döneminde ve hicretin on dokuzuncu senesinde Ermenistan seferi sırasında şehîd olacaktır. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 3/31, 32

645 Şüphesiz ki bu, bir ilk değildi; muhtemelen son da olmayacaktı! Zira daha önceleri tertemiz insan Hazreti Meryem'e de aynı isnatta bulunulmuştu. Bkz. Meryem Sûresi 19/16-34

Hastalık

Beri tarafta Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* olup bitenlerden habersiz, hevdecinde Medîne'ye kadar gelmişti. Benî Mustalık için yola çıkalı tam yirmi sekiz gün olmuştu ve bir aylık meşakkate nahîf bedeni yine tahammül edememiş, Âişe Vâlidemiz hastalanmıştı.[646] Hücresine çekilmiş, olup bitenler ve hakkında çıkarılan söylentilerden habersiz istirahat ediyordu.

Ancak, Allah Resûlü'nün de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ebû Bekir ailesinin de haberi olmuş, derin bir hüzne bürünmüşlerdi; Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* namusuna dil uzatılmış ve insanlığın iffet timsali Âişe Annemiz'e göz göre göre iftira atılmıştı!

Gerçi söylenenlere, ne Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ne de Ebû Bekir ailesi inanmıştı. Onun için belki de böyle bir iftiranın varlığından Âişe Validemiz'e bir kelime de olsa bahsetme lüzumunu hissetmiyorlardı. Ancak basiret ve feraset sahibi Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, ortada bir olumsuzluğun varlığını hissetmiş, Allah Resûlü'nün hareketlerindeki farklılığı anlamaya çalışıyordu. Zira hastaydı; ama daha önceki hastalıklarında olduğu gibi Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisine o kadar yakın durmuyordu. Yanında annesi Ümmü Rûmân olduğu bir sırada O da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gelmiş ve sadece:

- Nasılsın, diyerek hatırını sormuştu.

Bir taraftan hastalıkla boğuşurken diğer yandan gittikçe yalnızlaştığını hissetmeye başlamış ve Habîb-i Ekrem'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)* izin istemişti:

- Yâ Resûlallah, diyordu. "Bana izin versen de şu hastalığım süresince annemin yanına gitsem; benimle o ilgilense!"

Böyle olması belki daha hayırlıydı ve Resûlullah da *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onun isteğine mümâşaât etti ve:

- Sen bilirsin, buyurdu.

Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kolay izin verişi de hislerini doğrular mahiyetteydi ve bu izinle birlikte Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, annesi Ümmü Rûmân *(radıyallahu anhâ)* ile birlikte babasının evine geldi!

Yirmi günü geçtikten sonra ayağa kalkabilmişti.

Konuşulanlardan hâlâ haberi yoktu!

Bu arada zaman zaman ziyaretine gelenler vardı; onlardan Ümmü Mistah[647] ile bir akşam vakti dışarı çıkmıştı. Bir aralık Ümmü Mistah'ın ayağı, bir yere takılmış ve bu sebeple sendeleyip neredeyse düşecek gibi oluvermişti. Kendini toparlayıp da doğrulurken, öz oğlunun adını zikredip:

- Kahrolası Mistah, deyiverdi!

Olacak şey değildi; bir kadın, hem de bu kadar fazilet dolu öz oğluna veyl okur muydu hiç! Ortada bir yanlışlık vardı ve ilimde derinliğiyle bilinen Âişe Validemiz de bu yanlışlığa müdahale etmek istedi:

- Allah aşkı için, dedi. "Muhâcirûn'dan ve Bedir ehli bir adam için ne kötü söz söyledin!"

Ümmü Mistah, hayret ve şaşkınlıkla bakakalmıştı!. Onca konuşulanlardan sonra verdiği bu tepkiyi garipsemişti; zira oğlu Mistah da iftirayı konuşanların arasındaydı.[648] Şaşkınlığını izhâr etmekten çekinmedi ve:

- Ey Ebû Bekir'in kızı, dedi. "Yoksa onun, senin hakkında söylediklerinden haberin yok mu? Hakikaten de sen, meselelere safiyâne bakan bir mü'min, dupduru bir kadınsın! Yoksa, hakkında koparılan fırtınalar ve olup bitenlerden gerçekten haberin yok mu senin?"

Sadece sorusu değil duruşu, bakışı, hatta her şeyi garipti ve dehşete kapılarak sordu:

- Ne söylemiş ki! Ne haberi? Neden bahsediyorsun; benim hiçbir şeyden haberim yok, diye yüzüne baktı Ümmü Mistah'ın. Bakışlarında, 'Beni merak içinde bırakma da ortalıkta dönüp duranlardan beni bir an önce haberdar et!' manası gizliydi.

Bunun üzerine Ümmü Mistah:

- Senin hakkında şu türlü fırtınalar kopartılıyor, diye başladı sözlerine ve başından beri ortada dolaştırılan iftira ve fitneyi anlattı ona uzun uzun.[649]

Yıkılmıştı; hem, yıkılmayacak gibi de değildi! Dışarıya niçin çıktığını bile unutmuş, âdeta damarlarındaki kan donmuştu! İnanılacak gibi değildi; sırf düşmanlık olsun diye bu kadar aleni iftira atan birisi insan olamazdı! Tam, 'iyileştim' derken kolu-kanadı kırılmış, nefes almakta bile zorlanıyordu! Bütün genişliğine rağmen dünya daralmış, ağlamaktan gözünde yaş kalmamıştı!

Dizlerinde derman tükenmişti; neredeyse şuurunu da kaybetmek üzereydi! Bir aralık kendini topladı ve:

- Gerçekten bunlar oldu mu, diye sordu. Zaten bu, onun son cümlesiydi; zira arkasını getirememiş ve bayılmıştı!

Ortalığı yeni bir telaş sardı; Hazreti Ebû Bekir'in evi, matem yuvasına dönüşüvermişti! Uzun uzadıya uğraşıp didindiler ve nihayet bir süre sonra gözlerini araladı; ancak hâlâ kendisinde değildi:

- Sübhânallah, diyebildi. "Nasıl olur da insanlar böyle konuşabilirler!"

Bir müddet sonra kendine geldi ve Ümmü Mistah'ın yardımıyla ayağa kalktı; bir an önce eve gelmek istiyordu! Bitkindi; yanındakilerin yardımıyla kendini eve zor attı!

Gelir gelmez annesine döndü; sitem doluydu ve:

- Allah sana merhamet etsin, dedi. "İnsanlar aralarında konuşup duruyorlarmış da sen bana niye haber etmiyorsun?"

Anne Ümmü Rûmân, bu sıkıntıyı başından beri yaşıyordu! Ancak yine de metânet sahibi, olgun ve oturaklı bir insandı Ümmü Rûmân *(radıyallahu anhâ)*. Kızına şefkatle yaklaştı; "Anne" diye baktığı kızının başını okşayarak:

- Ey yavrucuğum, dedi. "Hele biraz yavaş ol! Elbette Allah *(celle celâlühû)*, sana da bir kolaylık verir! Allah'a yemin olsun ki senin gibi güzel ve Efendisi tarafından da sevilen, aynı zamanda yanında kumaları da olan hangi kadının aleyhinde konuşulmaz! Onu gözden düşürmek için hangi iftiralar uydurulmaz; bu durumdaki insanların dedikodusu çok olur!"[650]

Doğru söylüyordu; ancak ulu orta söylenilenler, öyle yenilir yutulur cinsten değildi! Günler geceler birbirini takip ediyordu ama ne gözünden yaş eksiliyordu ne de gözüne uyku giriyordu!

---

646 Âişe Validemiz'in *(radıyallahu anhâ)*, beden itibariyle zayıf bir bünyeye sahip olduğu anlaşılmakta ve aynı zamanda onun, hevdecin içinde olup olmadığı da anlaşılmadığına göre kilosu da yok demektir.

647 Ümmü Mistah'ın annesi Bint-i Sahr, aynı zamanda Âişe Validemiz'in babası Hazreti Ebû Bekir'in teyzesi oluyordu.

648 Teyzesinin oğlu Mistah'ın da Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* hakkında konuşulanlara inanıp benzeri şeyler konuştuğunu duyduğu andan itibaren Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, artık ona cemîlede bulunmayacağını ilan etmiş, bugüne kadar olduğu gibi bugünden sonra yardımına koşmayacağını söylemişti. Ancak daha sonra âyetler gelip de Âişe Validemiz'in beraatini ilan edince, düne kadar yaşadıklarını bir kenara koydu ve affedilmeyi umarak Hazreti Mistah'a yeniden ihsanda bulunmaya başladı. Zira o, her dâim afv-ı ilâhiye mazhar olmayı arzu eden birisiydi ve âyetin son cümlesi "Allah'ın da sizi bağışlayıp affetmesini istemez misiniz?" diye bitiyordu ve bunu duyar duymaz o, "Elbette isterim; vallahi de ben, Allah'ın beni de affetmesini isterim!" dedi. Bundan böyle Hazreti Mistah'ın kapısı yeniden çalınacak ve Hazreti Ebû Bekir'in yardımları, bu kapıdan içeri girmeye devam edecekti. Kendi kendine, "Vallahi de artık, bu işten hiç vazgeçmeyeceğim!" diye de söz veriyordu. Bkz. Buhârî, *Meğazi* 32; *Tefsîr* 24/11; *Eymân* 17; Müslim, *Tevbe* 56; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/194 (25664)

649 İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/186

650 Buhârî, *Şehadât* 15; *Megâzî* 32

Aldananlar ve Ashâb Hassasiyeti

Beri tarafta hakkında uydurulan bu iftirayı duyan ve bazı mü'minlerin de ona inandığını işiten Hazreti Safvân, onlardan birisi olan Hassân İbn-i Sâbit'in yanına gitmiş ve aralarında ciddi bir gerginlik yaşanmıştı. O kadar ki mesele büyüyecek ve Efendiler Efendisi'nin huzuruna kadar gelecekti.

O güne kadar Hazreti Mistah'a yardım edip infakta bulunan Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, onun da bu rüzgârdan etkilenip konuşmaya başladığını duyunca kararını değiştirmiş ve bundan böyle ona herhangi bir şey vermeyeceğini söylemişti.

Gelişmeleri yakından takip eden münafıkların keyfine diyecek yoktu! Dünün bitikleri olarak hedefte iken bugün unutulmuşlardı; planları tutmuş ve gündemden de düşmüşlerdi!

Bu dedikodu, ashâb arasında da şaşkınlıkla karşılanmıştı; birkaç kişi meseleye tereddütle bakarken büyük çoğunluk itibarıyla:

- Sübhânallah! Bu, büyük bir iftiradır, deyip meseleyi baştan kapatmışlardı. Zira, böyle bir şeyin vukû bulabileceğine ihtimal bile vermiyorlardı. Annemiz'in iffet ve nezâhetine gönülden inanan bu kimseler, her mecliste Âişe Validemiz'i müdafaa ederek, aynı zamanda nehy-i münker vazifesini de yerine getirmiş oluyorlardı.

Yoğun bir günün akşamında evine gelen Ebû Eyyûb el-Ensârî'ye hanımı sordu:

- Âişe hakkında insanların söylediklerini sen de duydun mu?

Evet, o da duymuştu; duymuştu ama duymamış gibiydi; zira iftirayı çıkaranları da maksatlarının ne olduğunu da biliyordu. Allah Resûlü'ne zevce olmuş hassas birisinin böyle bir yola tevessül etmeyeceğinden adı gibi emindi. Önce Ümmü Eyyûb'a:

- Duydum ama bunların hepsi de yalan, dedi. Ancak diyecekleri bunlardan ibaret değildi; çünkü dedikodulardan hanımının da etkilenme ihtimali vardı. Belki de yaygarası yapılan iftiranın tesirini kırabilmek için hanımının da devreye girmesini istiyordu. Onun için hanımına ikinci kez döndü ve:

- Ey Ümmü Eyyûb, dedi. "Allah için söyle bana, böyle bir şeyi sen yapar mısın?"[651]

Kadın donakalmıştı; Allah ve âhiret gününe iman eden bir gönül böylesine bir sefâhete asla düşmezdi ve büyük bir tepkiyle soruyu:

- Allah'a yemin olsun ki asla yapmam, diye cevapladı.

İstediği cevaptı bu Ebû Eyyûb'un ve bunun üzerine bakışlarını daha da keskinleştirerek:

- Unutma ki Âişe, senden daha hayırlıdır, dedi. İşte bu, akıl almaz böyle bir iftirayı duyan her mü'minin, daha ilk duyduğunda göstermesi gereken bir tepki ve aynı zamanda, tereddüt oluşturacak bütün kapıları kapatacak bir hüküm demekti.[652]

651 Bazı rivayetlerde Ebû Eyyûb el-Ensârî ile hanımı Ümmü Eyyûb arasında geçen konuşmada daha başka detaylar vardır; Ebû Eyyûb hanımına:

- Şu söylenilenleri görüyor musun?
- Safvân yerinde sen olsaydın, Resûlullah'ın mahremi hakkında olumsuzluk düşünür müydün?

- Elbette hayır!
- Ben de Âişe yerinde olsaydım, asla Resûlullah'a ihanet etmezdim; hâlbuki Âişe benden, Safvân da senden daha hayırlıdır! Bkz. Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs* 1/476, 477

652 Daha sonra gelecek ifadelerde de Allah *(celle celâluhu)*, Ebû Eyyûb'un bu mü'mince duruşu gibi duruş sergileyenleri takdir edecek ve aynı duruşun, herkese ait bir meziyet olması gerektiğini söyleyecekti. Zira bu duruş, Allah'ın sevdiği bir duruştu ve benzeri iftira kampanyaları karşısında inananların, her zaman aynı tepkiyi vermeleri, O'na ait bir emirdi.

Resûlullah'ın Istırabı

Beri tarafta ise Mahzûn Nebi Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bir süredir gelmeyen Cibrîl-i Emîn'in firâkından endişe duyuyor, vahyin gecikmesine ayrıca üzülüyordu. Zira böyle durumlarda, işin gerçek boyutunu ifade eden ilahi beyanın gelişine dair örnekleri, şimdiye kadar çok yaşamışlardı. Vahiy devam ediyordu devam etmesine ama garip bir inkıta vardı; Cibrîl'in ferahlatıcı soluğuna ihtiyaç vardı ama bir türlü gelmiyordu!

Bu sessizlik, müfterileri daha da cesaretlendirmiş, hatta bazı mü'minlerin aklını da çelmişlerdi. Şahsı ve ailesiyle ilgili olduğundan dolayı bugüne kadar sessiz kalmayı tercih eden Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, beklediği vahyin gecikmesi ve güft u gûyun alıp başını gitmesi karşısında sessizliğini bozdu ve namazdan sonra ashâbına dönerek hutbe îrâd etmeye başladı; her zamanki gibi Allah'a hamd ü senâda bulunduktan sonra:

- Ey insanlar, dedi. "Ey Müslümanlar topluluğu! Ailem konusunda ortaya attığı şeylerden dolayı bana eziyet veren bir adamın ne türlü mazereti olabilir ki! Vallahi ben, ailem hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum. Hakkında iftira atılan adam da en hayırlılardan birisi; bugüne kadar o, ben yokken evime adım bile atmış değil!"

Allah'ın matmah-ı nazarı Resûl-ü Kibriyâ Hazretleri'nin bu kadar rencide edilmesi ashâbı da galeyana getirmişti ama o adamın kim olduğunu herkes bilmiyordu. Onun için önce Evs'in lideri Sa'd İbn-i Muâz[653] ayağa kalktı:

- Yâ Resûlallah, diyordu. "O konuda seni ben rahatlatır, bu işi çözerim. Şayet seni üzen bu adam Evs'ten birisi ise, kellesini alır başını vururum! Şayet o, bizim kardeşlerimizden olan Hazreçli birisi ise, bu durumda bize ne emredersen onu yaparız!"

Yiğit adamdı Hazreti Sa'd! Ancak herkesin önünde söylediği bu cümleden alınan, aynı mecliste başka bir yiğit vardı; Müreysî kuyusunun başındaki gerginliği hâlâ üzerinden atamamış olduğu anlaşılan Hazrec'in lideri Sa'd İbn-i Ubâde ayağa kalktı ve karşılık verdi:

- Ne bir adam öldürebilir, ne de buna güç yetirebilirsin! Onlar, Hazreç'ten diye bunları söylüyorsun. Şayet senin kavminin adamları olsaydı böyle söylemezdin!

Resûlullah'ın hutbe îrâd ettiği yerde şimdi âdeta bir söz düellosu başlamıştı. Belli ki duygular, akıl ve muhakemenin önüne geçmiş, hisler konuşuyordu ve hissiyatın bu kadar aktif olduğu yerde hiçbir mesele çözülemezdi!

Öyle de oldu; bu sefer de Sa'd İbn-i Muâz'ın amcaoğlu Üseyd İbn-i Hudayr ayağa kalkmış, münâfıklara sahip çıkmakla itham ettiği Sa'd İbn-i Ubâde'ye dönmüş:

- Bal gibi de öldürürüz, diyordu. "Vallahi de bunu yapanlar, boyunları vurulacak kimselerdir!"

Münafığın ektiği tohum zemin bulmuş, mü'mini mü'mine düşürmüştü!

Bir anda ortalık elektriklenmiş ve sanki yüzyıllık gerilim yeniden geri gelivermişti! Asıl meseleyi gölgede bırakan gelişmeydi bu; Evs ve Hazreç arasında hamiyet-i milliye

harekete geçmiş ve eski defterler yeniden açılmak üzereydi ki tarafları teskin etmek, yine Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* düştü. Kendi sıkıntı ve derdini bir kenara koymuş, her iki tarafa da seslenerek sükût etmelerini istiyordu. Neyse ki başlarındakini azîzlerden daha azîz biliyorlardı ve O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)* uyarmasıyla yeniden sükûna erdi, Câhiliyye'ye doğru açılan "kavmiyyet" kapısını da kapattılar. Bunun üzerine Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, esas maksadını dillendirmekten vazgeçip sözlerine son verdi.

Hutbesini bitirmiş ve yeniden hâne-i saâdetlerine gelmişti; belli ki bu sefer meseleyi, daha dar alanda görüşerek istişare etmek istiyordu! Hâlbuki O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Allah'ın Resûlü'ydü; "Âişe tertemizdir ve onun hakkında konuşulanların hepsi de iftiradır!" deyip son sözünü söyleyivermiş olsaydı, ashâb-ı kirâmdan herkes buna "evet" der ve mesele, bir daha açılmamak üzere kapanıverirdi! Ancak O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, etrafındaki eş-dostuna cemîlede bulunup kendi arzusuna göre ülûfe dağıtmıyor, göz ve kulağını vahye dayamış, Kıyâmet'e kadar herkesin yürüyebileceği en sağlam zemini inşâ ediyordu!

İlk önce yanına, henüz 14 veya 16 yaşlarındaki Hazreti Üsâme[654] ile Hazreti Ali'yi çağırıp pâk zevcesi Âişe hakkındaki kanaatlerini sordu; belli ki apaçık bir iftira ve beyyin bir zulme maruz kalanlara karşı ehl-i insafın nasıl bakması gerektiğini, onların selim kalbiyle görmek istiyordu! Hazreti Üsâme'nin kanaati net ve beyanları da keskindi:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Ehlin olan Âişe hakkında biz, hayırdan başka bir şey bilmiyoruz; kesinlikle bunlar iftira ve bâtıl yalanlardır!"

Şimdi mübarek gözler, Hazreti Ali'nin üzerindeydi; damad-ı Nebî *(radıyallahu anh)*, küçüklüğünden beri dizinin dibinde yetiştiği Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yaşadığı bu sıkıntılı durum zâviyesinden meseleye bakıyordu ve:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Bu kadar darlanma! Allah *(celle celâluhu)* seni daha fazla sıkıntı yaşamaktan muhafaza eylesin! Hem, onun dışında ne çok kadın var! Hele şu hizmetçi kıza bir soruver; mutlaka o da seni tasdik edecek, seni rahatlatacak sözler söyleyecektir!"[655]

Aynı zamanda bu, "Ben seni düşünüyorum; senin söz konusu olduğun yerde, bana göre her mesele teferruattır!" anlamına geliyordu. Bunun yanında Hazreti Ali *(radıyallahu anh)*, çok ustaca bir manevra ile Âişe Validemiz'i de düşünmüş ve Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onun hakkında hayırdan başka bir şey düşünmeyen birisine yönlendirmişti. Bunun üzerine Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Ali'nin işaret ettiği hizmetçi Hazreti Berîre'yi yanına çağırdı ve ona:

- Âişe hakkında seni şüpheye düşüren herhangi bir şey gördün mü, diye sordu; vahiyle müeyyed Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hizmetçi Berîre ile istişare ediyordu!

Böyle bir soruya muhatap olmak bile ne kadar ağır bir imtihandı; omuzlarının bir anda çöküverdiğini hisseden Hazreti Berîre'nin, utancından yüzü kızarmıştı! Kendini toparladı ve büyük bir ciddiyetle:

- Seni hak ile gönderen Allah'a yemin olsun ki, hayır yâ Resûlallah, dedi. "Onun hakkında ben, hayırdan başka bir şey bilmiyorum; onda, kendisini ayıplayabileceğim zerre

kadar bir olumsuzluğa şahit olmadım. Bildiğim tek şey, bir gün kendisine muhafaza etmesi için hamur bırakmıştım; yanında uyuyakalmış ve bu sırada gelen bir koyun da onu yemişti! Gözüm kulağım hakkı için vallahi de Âişe, altının en hası gibi pâk ve tertemizdir!”[656]

Bu şehâdet, Âişe Validemiz’in altın gibi saf ve berrak sular gibi de dupduru olduğunu ortaya koyan bir değerlendirmeydi. Ancak Resûl-ü Kibriyâ Hazretleri, aldığı cevaplarla sevinse de bunlarla iktifa etmedi; hücre-i saâdetlerine geldi ve meseleyi bir de diğer annelerimize açtı. Bunun için istişare ettiği ilk isim, Zeyneb Bint-i Cahş idi ki Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)*, Hazreti Âişe’den *(radıyallahu anhâ)* sonra annelerimiz arasında öne çıkan ve bu yönüyle kısmen de olsa aralarında rekabet söz konusu olan bir isimdi. Ayrıca Hazreti Zeyneb’in kız kardeşi Hazreti Hamne de söylenilenlere kulak kabartmış, kulak kabartmakla da kalmamış, bir miktar da inanmış görünüyordu! Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Ey Zeyneb, dedi. “Sen ne diyorsun? Senin gördüğün bir olumsuzluk var mı?”

- Yâ Resûlallah, diye başladı Annemiz. “Ben, görmediğim bir hususta gözümü ve duymadığım bir kelam karşısında da kulağımı muhafaza etmek isterim! Şu kadar ki ben, Âişe hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum!”[657]

Resûlullah’ın yüreğine su serpen sözlerdi bunlar![658] Ancak bu kadar hüsn-ü şehâdete rağmen yine de O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ağırlığını koyup meseleyi kapatma yoluna gitmeyecek ve Cibrîl-i Emîn’in gelişini bekleyecekti.

---

653 Bu hâdisenin, hicretin beşinci yılında ve Hendek’ten önce cereyan ettiğine dair bilgiler olmakla birlikte hicretin altıncı yılında gerçekleştiğini söyleyen rivayetler de vardır. İkinci tarihi esas alan bazı âlimlerimize göre, Efendimiz’e ilk seslenen bu sahabî Sa’d İbn-i Muâz değil, onun amcaoğlu Üseyd İbn-i Hudayr’dır. Zira onlara göre bu sırada Sa’d İbn-i Muâz vefat etmiştir. Bkz. Aynî, *Umdetü’l-Kârî* 13/232; Ayrıca bkz: Şelebî, *Hayât-ü Âişe* 105, 106

654 O gün Hazreti Üsâme *(radıyallahu anh)*, henüz 14 veya 16 yaşlarında bir delikanlı idi; risâletin 4. yılında doğmuştu ve bundan iki yıl önce yaşanan Uhud’a gelmek istediğinde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yaşının küçüklüğünden dolayı onu yoldan çevirmişti. Bkz. Vâkıdî, *Megâzî* 178; İbn-i Hacer, *İsâbe* 1/33. Ayrıca bu, Allah Resûlü’nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yaşı küçük bile olsa herkese ayrı bir değer verdiğinin, muhataplarının fikrini almak suretiyle istişare geleneğini yerleştirmeye matuf ne türlü adımlar attığının güzel bir göstergesidir!

655 Bazı insanlar, Hazreti Ali’nin bu sözlerine alınan Hazreti Âişe’nin, sonraki yıllarda Hazreti Ali’ye karşı hep tavırlı durduğunu ve Cemel gibi acı hâdiselerin de bu sebeple yaşandığını ifade ederler ki arkadan gelen yıllara dikkatlice bakıldığında böyle bir yorumun asla doğru olmadığı açıktır. Hem, Allah ve Resûlü’nün yetiştirdiği o durulardan duru cemaat, bugün bizim yaşadığımız git-gellerden çok uzaktır ve onların dünyasında hakperestlik, en temel duruştur; başkaları gibi onlar, ne kan davası güder ne de hislerine mağlup olup hakkı ikâmeden vazgeçerler!

656 Bir defasında arpa unundan hamur yoğurmuştu. Bir miktar kendisinden geçtiği sırada komşusuna ait bir koyun gelmiş ve bu hamuru alıp götürmüştü ki Hazreti Berîre burada, o hâdiseyi kastetmektedir. Bkz. Buhârî, *el-Edebü’l-Müfred* 1/55 (120)

657 Buhârî, *Şehâdât* 15, *Meğâzî* 34; Müslim, *Tevbe* 56. Zeyneb Annemiz’in bu tavrını takdirle anlatacak olan Âişe Vâlidemiz *(radıyallahu anhâ)*, aralarında hiss-i rekabet olmasına rağmen O’nun olgun davrandığını, ancak kız kardeşi Hazreti Hamne Bint-i Cahş’ın bu fitneden kendini alıkoyamadığını anlatacaktır. Bkz. Nesâî, *Işretü’n-Nisâ* 3; Buhârî, *Şehâdât* 15, *Megâzî* 34; Müslim, *Tevbe* 56

658 Efendimiz’in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, aynı meseleyi o gün Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)* ile de istişare ettiği ve bu istişare sonucunda Hazreti Ömer’in *(radıyallahu anh)*, “Yâ Resûlallah! Hâşâ! Bu büyük bir bühtan ve iftirâdır.

Kesinlikle biliyorum ki bu, münâfıkların yalanlarından birisidir. Allahü Teâlâ, bedeninize sinek kondurmaktan bile sizi koruyor; bedeninizi pisliklere konan sineklerden bile muhafaza eden, onları bedeninize yaklaştırmayan Allah *(celle celâlühû)*, nasıl olur da aileni, böyle kötülüklere bulaşmaktan korumaz?" dediği de anlatılmaktadır. Bkz. Halebî, *Sîre* 2/402. Bazı kaynaklarda Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Osmân ve Hazreti Ali ile de istişare ettiği, onların da aynı duruşu sergileyerek Âişe Validemiz'i tebrie ettikleri, detaylarıyla anlatılmaktadır; Hazreti Osmân *(radıyallahu anh)*, Allah Resûlü'nün gölgesine bile kimsenin basmasına müsâade etmeyen Allah'ın, O'nun iffetine dokunacak bir olumsuzluğa asla müsâade etmeyeceğini ifade ederken Hazreti Ali *(radıyallahu anh)*, ayakkabısındaki bir necasetten dolayı namazında iken Cebrâîl'in gelerek kendisine bunu haber verdiğini, iffeti gibi hassas bir konuda şayet bir olumsuzluk söz konusu olsaydı evleviyetle bunu da haber vereceğini söylemiş ve Annemiz'in tertemiz olduğu hakkında şehâdette bulunmuşlardır. Bkz. Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs* 1/476, 477

Zamanın Çıldırtıcılığı ve Müjde

Aradan birkaç gün daha geçmişti ki Efendiler Efendisi, Ebû Bekir ailesinin evine geldi ve selâm verip bir kenara oturdu; Benî Mustalık'tan döndüğü günden bu yana ilk kez geliyordu!

Bu sırada Âişe Validemiz, işin başından beri olduğu şekliyle yine annesiyle bir kenara çekilmiş, ağlaşıyorlardı.659

Orada namaz kılan Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, teşehhüdünden sonra durdu, Allah'a hamd ü sena etti ve ardından da Âişe Validemiz'e dönerek:

- Ey Âişe, diye seslendi. "İnsanların senin hakkındaki konuşmalarını biliyorsun; hakkında insanlar şöyle böyle konuşuyor! Allah için müttakî ol; şayet böyle bir şey yapmış isen bana söyle ki senin için Allah'a dua edip istiğfarda bulunayım! Yok, böyle bir hâdise olmadı ve sen de konuşulanlardan berî isen, şüphesiz ki Allah *(celle celâluhu)*, senin beraatini bildiren müjdeyi ulaştıracak, seni de temize çıkaracaktır! Ancak gerçekten de insanların dedikleri gibi bir kötülüğe bulaşmışsan, Allah'a tevbe edip istiğfarda bulun; çünkü kul, hatasını kabul edip de Allah'a tevbe ile yöneldiğinde O *(celle celâluhu)*, kullarının tevbesini kabul edendir!"

Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* her bir kelimesi, Hazreti Âişe'nin kalbine saplanan bir mızrak gibiydi! Her ne kadar gelecek müjdeli habere vurgu yapmış olsa da uğrunda seve seve canını vereceği birisinin, böyle bir ihtimale kapı aralamış olması yıkmıştı onu! Zaten ayakta duracak tâkati yoktu; şimdi hepten bitmişti! Şakası yoktu; zira bunları söyleyen Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* idi; O da *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, konuya böyle bakıyor ve söylenilenlere "ihtimal" diye yaklaşıyorsa, içini kime açabilir, derdini kiminle paylaşabilirdi! Bütün bunlara muhatap olmaktansa Hazreti Meryem misali, ölüp gitmiş olmayı ne kadar da arzuluyordu! Dili tutulmuş ve hissiyatı iptal olmuştu; neredeyse kalbi de durmak üzereydi!

Son bir umutla anne ve babasının yüzüne baktı; cevap olarak onların bir şeyler söylemesini, kendisini müdafaa etmelerini arzu ediyordu! Ancak Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu duruşu karşısında onlar da susuyor:

- Vallahi biz, nasıl cevap vereceğimizi bilmiyoruz, diyor ve başka da bir kelime etmiyorlardı! Hazreti Ebû Bekir'in *(radıyallahu anh)* evinde, tam bir mâtem havası hâkimdi!

"Bundan daha kötüsü olmaz!" dediği yerde, arkadan gelen her ıstırap, öncekileri de unutturacak zeminde cereyan ediyordu; sebeplerin sükût ettiği ve dayanaklarının bütünüyle teker teker yok olduğu yerde son bir hamle yaptı ve Efendimiz'e dönerek, olanca masumiyetiyle şunları söyledi:

- Senin bahsini ettiğin hususta ben, vallahi de tevbe edecek değilim;660 çünkü ben, insanların benim hakkımdaki ifadelerinden dolayı Allah'a tevbe etsem -Allah da biliyor ki bunlar doğru değil ve ben de bunlardan berîyim- o zaman, olmayan bir şeyden dolayı tevbe etmiş olacağım! Yok, şayet size, 'Böyle bir hâdise olmadı.' deyip bir kenara

çekilsem, sizler de bana inanmayacaksınız! Aklıma Hazreti Yûsuf'un babasının[661] halinden başka bir şey gelmiyor; ben de size, onun dediği gibi derim: "*Artık bana düşen, ümitvâr olarak güzelce sabretmektir! Ne diyeyim, sizin bu anlattıklarınız karşısında tek dayanağım, Allah'tır!*"[662]

Allah'tan başka dayanağı kalmamıştı ve O'na güvenip itimat edenin yolda kalmayacağından da kuşkusu yoktu! Bu çilenin biteceği bir gün mutlaka gelecekti; ama bu, ne zaman olacaktı! Zaten işin en zor olan tarafı da bu idi; geçen her dakika onu çıldırtacak gibi oluyordu ama sabırdan başka tutunacak bir dal bilmiyordu! Çaresiz bekleyecek ve zamanın çıldırtıcılığına karşı dişini sıkıp sabredecekti!

Tek umudu, vahyin kırk altı cüz'ünden birisi olan rüyalarında, meselenin gerçek yüzünün Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gösterileceği ümidiydi.[663] Bunun için bir köşeye çekilip yüreği yırtılırcasına tazarru ve niyaza durmuş, geri çevrilmeyeceğinden emin olduğu kapıdan yüzünü çevirmemeye ahdetmişti!

Bir aralık gözü Resûlullah'a takılmıştı; boncuk boncuk terliyordu ve Cibrîl-i Emîn ile buluştuğu her halinden belliydi!

Ümitlenmiş ve pür-dikkat kesilmişti; sema kapılarının aralandığı bu demlerde, derdine çare olacak bir mesajın geleceğini umuyordu.

Beri tarafta aynı tabloya şahit olan Hazreti Ebû Bekir ve Ümmü Rûmân'ın ise yüreği ağzına gelmişti; endişeden yüzlerinde renk kalmamış, söylenilenlerin doğruluğunu tasdik eden bir hüküm gelir endişesiyle tir tir titriyorlardı!

Derken vahiy hali geçmiş ve bir taraftan cephe-i mübareklerinde biriken tanecikleri silerken Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ebû Bekir ailesini süzmeye başlamıştı. O âna kadar evde hâkim olan hüzün, yerini sürûra bırakmak üzereydi; karabulutlar dağılıyor ve yaklaşık bir aydır ardında gizlenen dolunay yeniden doğuyordu!

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, tebessüm ediyordu!

Şefkat dolu bir ses tonuyla Âişe Validemiz'e seslendi ve:

- Müjdeler olsun sana ey Âişe, buyurdu. "Allah *(celle celâluhu)*, indirdiği âyetle senin temiz ve berî olduğunu bildirdi! Kalk ve Allah'a hamdet!"

Duyar duymaz:

- Elhamdülillah, dedi. Gözlerinin içi gülüyordu; beklediği olmuş ve Rabb-i Rahîmi, kırık kalbine nazar edip talebine cevap vermişti! Aynı zamanda bu, bir aylık mihneti noktalayan bir müjdeydi. Ancak henüz mâhiyetini bilmiyordu; merakından çatlayacak gibiydi ve onun bu halini gören Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Cibrîl'in getirdiği âyetleri okumaya başladı; Allah *(celle celâlühû)* şöyle diyordu:

- O iftirayı çıkaranlar, içinizden küçük bir gruptur. Siz o iftirayı kendi hakkınızda fena bir şey sanmayın; bilakis o, sizin için hayırlıdır!

O iftiracılara gelince, onlardan her birinin, kazandığı günah nispetinde cezası vardır.[664]

Hele bu yaygaranın elebaşılığını yapan şahıs için, cezanın en büyüğü söz konusudur!

Siz ey mü'minler! Bu dedikoduyu daha işitir işitmez, mü'min erkekler ve mü'min kadınlar olarak birbiriniz hakkında iyi zan besleyip, "Hâşa! Bu, besbelli bir iftiradan başka bir şey değildir!" demeniz gerekmez miydi?

O iftiracılar dört şahit getirselerdi ya! Şahitlerini getirmediklerine göre onlar, Allah katında yalancıların ta kendileri olarak tescil edileceklerdir.

Hem dünyada, hem de Âhiret'te Allah'ın lütuf ve merhameti sizinle birlikte olmasaydı, daldığınız bu yaygaradan dolayı mutlaka başınıza müthiş bir ceza gelirdi.

O sırada siz o iftirayı dilden dile birbirinize aktarıyor, işin aslına dair hiç bilginiz olmayan sözleri ağızlarınızda geveleyip duruyordunuz ve bunu basit, önemsiz bir şey sanıyordunuz. Hâlbuki o, Allah'ın nazarında pek büyük bir vebâldi! Nasıl oldu da onu işitir işitmez, "Böylesi iftiraları ağzımıza alamayız, böyle şeyler bize yakışmaz. Hâşâ! Bu pek büyük, pek çirkin bir bühtandır!" demediniz! Eğer mü'min iseniz, Allah böylesi bir şeyi tekrarlamaktan sizi kesinlikle sakındırıp yasaklıyor. Ve Allah, âyetleri size açık açık bildiriyor. Allah Alîm ve Hakîm'dir; her şeyi bilir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.

Mü'minler arasında çirkinliklerin yayılmasını arzu eden kimseler için, dünyada da âhiret'te de gayet acı bir azap vardır. Allah bilir, siz bilemezsiniz.

Şu kesin ki hayâsızlıktan habersiz, iffetli mü'min hanımlara zina iftirası atanlar, dünyada da âhirette de lânete uğrarlar. Onlara müthiş bir azap vardır. Gün gelecek, dilleri, elleri ve ayakları yapmış oldukları bütün kötülükleri tek tek bildirerek aleyhlerinde şahitlik edecektir. O gün Allah, hak ettikleri karşılığı onlara tam tamına verecek ve onlar da Allah'ın, gerçeği açıklayan, hakkın ta kendisi olduğunu anlayacaklardır.[665]

Âlemlerin Rabbi Allah *(celle celâlühû)*, bir aydır konuşulanların hepsine "iftira" diyor, bu yaygarayı çıkaranların ele başının da hazîn âkıbetinden haber veriyor ve daha neler neler söylüyordu![666]

Bu kadarını hiç düşünmemiş, böyle bir sonuçla karşılanacağına da hiç ihtimal vermemişti! Hazreti Meryem misali bir imtihana tabi tutulup sadakat sınavından geçmiş ve alnının akıyla vâsıl olduğu vuslat sonucu, babası Hazreti Ebû Bekir-i Sıddîk'ten sonra o da "Âişe-i Sıddîka" olmuştu![667]

Beri tarafta, az önce endişeden yürekleri ağzına gelen Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)* ve Ümmü Rûmân da derin bir nefes almıştı. Hemen kızının yanına koşan anne Ümmü Rûmân *(radıyallahu anhâ)*:

- Haydi, diyordu. "Kalk da Resûlullah'a teşekkür et!"

Kızına bunu söylemişti söylemesine ama Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, o anda müthiş bir duygu yoğunluğu yaşıyordu. Nasıl olmasın ki çaresiz kaldığı yerde elinden bizzat Allah *(celle celâlühû)* tutmuş, dupduru bir iffet âbidesi olduğunu yedi düvele ilan ediyordu! Hem de bu ilan, Kıyâmet'e kadar aktif ve canlı kalacak bir ilandı. Öyleyse hamd ü şükürde öncelik de Âlemlerin Rabbi'ne yapılmalıydı ve annesine dönerek:

- Hayır, dedi. “Ben, O’na değil, ancak Allah’a hamd ü senâ eder, şükranlarımı da sadece O’na *(celle celâluhu)* arz ederim!”[668]

Bu sırada Hazreti Ebû Bekir de *(radıyallahu anh)* yanına gelmiş, kızı ve aynı zamanda annesi Hazreti Âişe’nin *(radıyallahu anhâ)*, başını öpüyordu. Babası bile olsa sözünü esirgemedi; naz makamında sitem ediyordu:

- Peki, madem öyle, benim masûm olduğumu daha önce niye beyan etmedin?

Sıddîkiyet makamının zirve temsilcisinin cevabı da kendi kâmetine göreydi:

- Bilmediğim bir konuda söz beyan ettiğimde, bundan böyle beni hangi sema gölgeleyebilir, hangi arz da beni üzerinde taşıyabilirdi![669]

Annemiz’in beraati hakkında artık Kur’ân’da okunan âyetler vardı; kıyâmete kadar bâki kalacak ve her dönemdeki mü’minlere, O’nun tertemiz dünyasının haberini tekrar tekrar hatırlatarak verecekti! Çünkü bu âyetlerde Allah *(celle celâluhu)*, onun tertemiz olduğunu bildiriyor, yarınlar adına da ona, mağfiret ve rızk-ı kerîm vaadediyordu. Kur’ân’ın müjdeleri bununla da sınırlı değildi; bu fitnede rol alıp da kendini kurtaramayanları, ölüm ötesi hayatta acı bir azap bekliyordu!

---

659 Yanlarında, kendilerine eşlik eden Ensâr’dan bir kadının daha olduğu ifade edilmektedir. Bkz. Buhârî, *Şehâdât* 15

660 Âişe Validemiz’in, bu sözlerinde muhatap olarak sadece Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* değil, anne ve babası dâhil herkes olduğunu ifade eden rivayetler de vardır. Buna göre onun hitabı, “Vallahi de ben, insanların konuştuklarını duyduğunuzu anlıyor ve onlardan sizin de etkilendiğinizi, hatta sizde bir kanaat oluşturup onları tasdik ettiğinizi görüyorum. “Ben bu iftiralardan berîyim!” desem -ki Allah da biliyor ben berîyim- bu konuda bana katılmayacaksınız. Sizin hatırınıza itirafta bulunsam -ki Allah da biliyor ben böyle bir işe bulaşmadım- doğru söylediğimi düşüneceksiniz. Vallahi ben, sizinle benim şu durumumu, “Artık bana düşen, ümitvâr olarak güzelce sabretmektir! Ne diyeyim, sizin bu anlattıklarınız karşısında tek dayanağım, Allah’tır!” diyen Yûsuf’un babasının hâline benzetiyorum!” şeklindedir. Bkz. Buhârî, *Şehâdât* 15

661 Yaşadığı hâdisenin şokuyla aklına Hazreti Yakub’un *(aleyhisselâm)* adının gelmediğini anlatan Âişe Validemiz, bu unutkanlıkla ancak, ‘Yûsuf’un babası’ diyebildiğini ifade edecektir. Bkz. Taberânî, *Kebîr* 23/111

662 *Bkz. Yûsuf Sûresi 12/18*

663 Bunu ifade ederken o, şunları söyleyecektir:

“O gün ben, masûm olduğumu biliyor ve Allah’ın da bu masûmiyeti tescil edeceğini düşünüyordum. Ancak, hakkımda Kur’ân’dan okunan bir âyet indireceğine hiç ihtimal vermiyordum. Kendi kendime nefsimi hakir görüyor, ‘*Ben kim oluyorum ki hakkımda âyet gelsin!*’ diyordum ve ‘*Resûlullah’a (sallallahu aleyhi ve sellem), işin gerçek yönü rüyasında gösterilir ve böylelikle mesele biter!*’ diye düşünüyordum.” Bkz. Buhârî, *Şehâdât* 15; Müslim, *Tevbe* 56; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/194 (25664); Taberânî, *Kebîr* 23/111

664 O gün cezalandırılan sahabîler, Mistah İbn-i Üsâse, Hassân İbn-i Sâbit ve kadınlardan da Zeyneb Validemiz’in kız kardeşi Hamne Bint-i Cahş idi. Hakikat ortaya çıkınca zaten her biri geri adım atmış ve söylediklerine bin pişman olmuşlardır. Hatta Hassân İbn-i Sâbit, o gün Âişe Validemiz için söylediklerinden dolayı duyduğu pişmanlığı şiirinin kalıplarına dökecek ve bu pişmanlığın bir ifadesi olarak mü’minlerin annesinden özür dileyen bir şiir daha söyleyecek, her fırsatta da bu şiirini dillendirecekti. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/190. Hatta bu şiirlerinden birisinde kendini yerden yere vuran beyanlar serdettiğini duyan Annemiz üzülecek ve “Ancak, sen bu kadar da değilsin!” diyerek onu teselli edecekti. Bkz. Buhârî, *Megâzî* 32; Müslim, *Fezâilu’s-Sahâbe* 155

665 Bkz. Nûr Sûresi 24/11 vd.

666 Âlimlerimiz, hakkında Rahmânî beraat indiği halde Âişe Validemiz hakkında hâlâ şüphe duyanların kâfir olacağı konusunda ittifak etmişlerdir.

667 Sadakat, hak yolcusu için önemli bir mertebedir ve bilindiği gibi bu mertebenin zirvesini temsil edenlere “sıddîk” denilmektedir. Ne var ki bu yol, aşılması zor engellerle doludur ve bu yolun yolcuları da önlerine konulan bu akabeleri aşıp farklı imtihanlardan alınlarının akıyla çıktıkları için “sıddîk” ünvanıyla serfirâz kılınmışlardır. Bu

manada Kur'ân-ı Kerîm, "Sıddîk" ünvanıyla Hazreti İbrâhîm (Meryem Sûresi 19/41), Hazreti İdrîs (Meryem Sûresi 19/56), Hazreti Yûsuf (Yâsuf Sûresi 12/51) ve Hazreti Meryem'i *(Maide Sûresi 5/75)* nazara vermektedir ki bunlardan Hazreti Yûsuf ile Hazreti Meryem'in imtihan oluş keyfiyetleri ile Hazreti Âişe'nin imtihan şekli birbirine çok benzemektedir; her biri, birer iffet âbidesi olmalarına rağmen iffetleriyle imtihan olmuş, kendilerine iftira atılmıştır! Ne var ki her üçünün de ma'sûmiyeti bizzat, Allah tarafından bütün âleme ilan edilmiştir. Bir farkla ki Hazreti Yûsuf ile Hazreti Meryem'i tebrie edenler, dünyaya yeni gelmiş bir çocuk *(Meryem Sûresi 19/30)* veya yanlarında bulunan bir beşer (Yusuf Sûresi 12/26-29, 32) iken Annemiz'in ma'sûmiyeti bizzat Allah Teâlâ'nın kendi ifadesi olarak Kur'ân'da yer almıştır.

668 Bu ifadelerinde Annemiz'in, bir miktar da kırgınlık vardır ki muhtemelen naz makamında olmanın gereği olarak bunları söylemiştir. Bkz. Buhârî, *Şehâdât* 15; Müslim, *Tevbe* 56

669 Bkz. Beyhakî, *el-Medhal ile's-Süneni'l-Kübrâ* 2/167 (647); Ayrıca bkz. Şelebî, *Hayât-ü Âişe* 120

Ümmü Habîbe

Cibrîl'in getirdiği başka haberler de vardı; yine gelmiş ve müjde yüklü şu mesajı getirmişti:

- Umulur ki Allah, sizinle düşmanlarınız arasında bir sevgi ve yakınlık kurar. Çünkü Allah her şeye Kadîr'dir; Allah, Gafûr'dur, Rahîm'dir![670]

Bedir, Uhud ve Hendek derken gerginliğin zirve yaptığı bir zaman diliminde Allah *(celle celâlühû)*, düşmanlığın biteceği müjdesi veriyor, üstelik bu düşmanlığın yerini muhabbet ve sevginin alacağını ilan ediyordu! Dahası, Allah'ın kudreti açısından böyle bir dönüşümün mümkün olduğunu söylüyor ve arzu edilen böyle bir muhabbetin, ancak afv ü safh, müsamaha, alttan alma, tepkisel tavır içine girmeme ve şefkatle mümkün olabileceğini tembih ediyordu.[671]

Bunun anlamı açıktı; düşmanlıkta sınır tanımayıp başı çekenler bile bir gün gelip teslim-i silah edecek ve eskiye inat, kalan ömrünü, muhabbet ve sevginin kahramanı olarak yaşayacaktı!

Şüphesiz ki Allah Resûlü'nün kimseye düşmanlığı yoktu; bilakis O'nun düşmanlığı, düşmanlığın kendisineydi! Bu durumda düşmanlık yapanlar, Bedir ve Uhud'da üzerine gelenler, Ahzâb ordusunu toplayıp kökten temizleyebilmek için Hendek'te hücûm edenlerdi! Lider olarak Mekke'nin başında ise Ebû Süfyân vardı; Bedir'de[672] bizzat bulunmasa da Uhud ve Hendek'e gelen ordunun kumandanı da o idi. Bugüne kadar yaşanan birçok arbedenin baş kahramanı da yine Ebû Süfyân'dan başkası değildi; tam bir "şahin" kesilmiş ve Resûlullah'ın hayatını ortadan kaldırabilmek için akla hayale gelmedik planlar yapmış, Medîne'ye kiralık katil bile göndermişti. Her taraftan kan kokusunun geldiği ve 70 sahâbeden 69'unun kulak ve burnunun kesilip uzuvlarının parçalandığı Uhud'daki vahşetin altında da onun imzası vardı! Bütün kabilelerin bir araya gelerek oluşturdukları Ahzâb ordusunun kumandanı da şüphesiz yine o idi. Açıkça Ebû Süfyân, gelen âyette ifade edilen ve yarın muhabbete inkılâb edecek olan düşmanlığın adresi olarak durmaktaydı!

Dikkat çeken başka husus, âyetin fezlekesi[673] idi; şefkati meslek haline getirip aktif sabırla yüründüğünde âyet, sadece liderin değil, aynı zamanda onun temsil ettiği herkesin gelebileceğini haber veriyordu![674]

Şüphesiz muhabbetin tesisi, ön kabulleri bir kenara bırakıp karşılıklı tanışmakla başlıyordu. Zira insan, tanımadığının düşmanıydı! Zaten o günkü düşmanlar, şartlı bakıyor ve Allah'ı ile Resûlü'nü tanımadıkları için adâvet besliyor, tanımamak için de minderden kaçıyordu! Bu yönüyle âyet, düşmanlığı bitirebilmenin yolunu göstermiş ve koordinatlarını vermek suretiyle açık hedef tayin etmişti![675]

Sonra ne mi oldu?

Cibrîl'in mesajını alan Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ashâbından Amr İbn-i Ümeyye'yi, Habeş kralı Necâşî'ye[676] gönderdi ve gönderirken de ona, krala takdim etmesi

için iki mektup verdi. Bu mektuplarından birisinde, 16 yıl önce Hazreti Ca'fer ve arkadaşlarını Habeşistan'a kabul eden Ashame'den sonra Habeşistan krallık koltuğuna oturan yeni Necâşî'yi de İslâm'a[677] davet ederken[678] diğerinde, orada kocası[679] vefat edip de kızı Habîbe ile yalnız kalan Ramle Bint-i Ebî Süfyân[680] ile kendi nikâhını kıymasını talep ediyordu![681]

Bütün algıları değiştirecek bir hamleydi bu; zira evlenmek için Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Allah ve Resûlü'nün baş düşmanı Ebû Süfyân'ın kızına talip oluyordu!

Kalblerini yumuşatabilmek için şimdi, Mekke'nin kalbini hedeflemişti!

Öte tarafta kocasının ölümüyle[682] Habeşistan'da bir başına kalan Ümmü Habîbe *(radıyallahu anhâ)*, rüya görmüş ve bu rüyada kendisine, "mü'minlerin annesi" diye hitap edilmişti. Kendi kendine bu rüyayı yorumlarken Resûlullah'a eş olmak aklından geçmiyor değildi ama realitede böyle bir hayalin gerçekleşebilmesi öyle kolay gözükmüyordu! Ancak Allah *(celle celâlühû)* nelere kâdirdi!

İddetinin sona erdiği gün kapısı çalındı; açtığında karşısında, avenesiyle birlikte saray ehli bir kadın[683] duruyordu! Bu kadın, Necâşî'nin özel elçisi Ebrehe'den başkası değildi:

- Müjdeler olsun sana, dedi. Diyâr-ı gurbette "müjde" duymak kadar güzel ne olabilirdi! Ancak öyle beklediği bir müjde de yoktu; hele saraydan gelecek bir müjde aklının ucundan geçmiyordu ve sordu:

- Allah hayretsin; nedir? Bu, neyin müjdesi?

Ebrehe, tek tek anlatmaya başladı; Medîne'den bir mektup geldiğini ve Resûlullah'ın kendisiyle evlenmek istediğini söylüyordu!

Bu kadar olurdu! Demekki o rüya, mâna âleminden açık bir mesajdı ve şimdi, tam da iddetinin sona erdiği gün bu evlilik gündeme geliyordu!

O kadar sevinmişti ki ne yapacağını şaşırmıştı; elinde kolunda, ayağında kulağında ne kadar takı varsa hepsini çıkarmış ve tasadduk etmesi için Necâşî'nin elçisi Ebrehe'ye veriyordu![684]

Derken başta Habeşistan meliki Necâşî olmak üzere taraflar, ortak bir günde anlaştı ve düğün hazırlıkları başladı. O gün Medîne'de olan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, vekâletini zaten Amr İbn-i Ümeyye'ye vermişti; kendisini Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evlendirmesi için Ümmü Habîbe de *(radıyallahu anhâ)*, vekaletini Hâlid İbn-i Saîd'e verdi ve Habeşistan'da yeni bir süreç başlamış oldu.

Adı konulan gün gelip çatınca Necâşî, başta Hazreti Ca'fer olmak üzere ülkesindeki bütün Müslümanları yemeğe davet etti. Yemek masraflarını da bizzat kendisi karşılıyordu. Her ne kadar Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evlilik için mehir göndermişse de Ümmü Habîbe Validemiz için Necâşî de 400 dinar mehir takdir etti.[685]

Bununla da yetinmeyen Necâşî, davetlilerin hepsinin hazır olduğu sırada yüksek bir yere çıktı ve şu veciz konuşmayı yaptı:

- Melik, Kuddûs, Selâm, Mü'min, Müheymin, Azîz, Cebbâr, Mütekebbir sıfatlara sahip olan Allah'a hamd ü senalar olsun! Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilah yoktur. Yine şehâdet ederim ki Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Îsâ'nın müjdelediği Allah'ın Resûlü'dür. Allah'ın Elçisi Muhammed *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bana, Ümmü Habîbe'yi kendisine nikâhlamam için bir mektup[686] gönderdi. Ben de onun istediği şeyi bugün aynen yerine getiriyorum. 400 dinarı da mehir olarak veriyorum!

Necâşî'nin ardından bu sefer de Ümmü Habîbe'nin evlilik vekaleti verdiği Hâlid İbn-i Saîd ayağa kalkarak şunları söyledi:

- Hamd, Allah'a mahsustur; O'na hamd eder ve O'ndan yardım dilerim. Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına şehâdet ederim; Muhammed de şüphesiz O'nun kulu ve Resûlü'dür! Müşrikler istemese de Allah O'nu, hak bir dinle bütün dinlere üstün gelsin diye göndermiştir. Ben de Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu isteğini kabul ettim ve Ümmü Habîbe'yi O'nunla evlendirdim! Allah Teâla bu evliliği O'nun hakkında hayırlı kılsın![687]

Habeşistan'da bunlar olup biterken beri tarafta Ebû Süfyân, kızının Mekke'ye döneceği ve ayaklarına kapanıp pişmanlık duyacağı günleri hayal ediyordu. Zira bu ölüm, onu çok sevindirmişti;[688] daha çok sevineceği günün hülyalarını kurduğu bir gün aldığı başka bir haber, Ebû Süfyân'ın yelkenlerini indirecek mahiyetteydi! Çünkü haber, döneceği günü bekleyip durduğu kızı Ümmü Habîbe ile ordular toplayıp defalarca üzerine hücûm edip durduğu Muhammedü'l-Emîn'in evlendiğini söylüyordu!

Yaşadığı şoku tarife imkân yoktu!

Evet, Muhammedü'l-Emîn'i tanıyordu; hatta akrabalık yönüyle kendisine yakınlık da duyuyordu.[689] Ancak maziyi yok sayıp bu evliliği kabullenmek, öyle kolay hazmedilecek bir husus değildi! Mekke'nin başındaki kudretli reisi çileden çıkaran bir haber olmasına rağmen Ebû Süfyân'ın yapabileceği bir şey yoktu; önce:

- Denk bir evlilik, dedi. Ardından da "Akan suya kement vurulmaz!" manasında:

- Soylu deveye gem vurulmaz,[690] diye ilave etti.[691]

Bu evlilik ile Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kin ve nefrette Mekkelilerin başını çeken başka bir isimle daha akraba olmuştu; zira Ebû Süfyân'ın bir diğer kızı Ümeyme, Safvân İbn-i Ümeyye'nin hanımı oluyordu. Bu yönüyle Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onunla da bacanak olmuştu![692]

Peki, sonra ne oldu?

Aynı zamanda tüccar kimliğiyle öne çıkan Ebû Süfyân, bilhassa Şâm'a giden yolculuklarının gidiş ve dönüşlerinde Medîne'ye daha farklı bakmaya başladı. Zaten, güzergâh itibariyle yol, Medîne'den geçiyordu ve yakınına kadar geldiği bu şehirde, artık kendisinden bir parça, kızı Ümmü Habîbe vardı![693] Dolayısıyla fırsat buldukça veya değişik vesileleri öne sürerek kızının yanına da uğramaya başladı; bilhassa Bedir'den sonra görmeye bile tahammül edemediği Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hânesine rahatça girip çıkıyordu! Tabii ki bu giriş çıkışların her birisinde çok yeni şeylerle

karşılaşıyordu; o güne kadar düşmanlıktan başka bütün kapıları kapattığı bu Medîne'yi, başkalarının yorumlayarak önüne koyduğu haberlerden ziyade bizzat kendi müşahedeleriyle tanımaya başlamıştı!

O günlerden birisinde Ebû Süfyân, yine kızı *Ümmü Habîbe*'nin *(radıyallahu anhâ)* yanına gelmişti. Tabii olarak kızından hürmet bekliyordu ve orada bulunan bir mindere oturmak isteyince hiç beklemediği bir tepkiyle karşılaştı; Ümmü Habîbe Vâlidemiz, tuttuğu gibi babasının altından minderi çekti ve oraya oturmasına müsâade etmedi.

Ebû Süfyân, şaşkınlık içinde ona döndü ve:

- Ey kızcağızım, dedi. "Sen, beni mi o mindere layık görmedin, yoksa o minderi mi benden kıskandın!"

Ümmü Habîbe Vâlidemiz'in babasına verdiği cevap, Ebû Süfyân'ın yaşadığı şoku daha da artıracak nitelikteydi:

- Bilakis, dedi. "Seni ona layık görmedim; çünkü o, üzerine Resûlullah'ın oturduğu bir minder! Sen ise müşrik ve necis bir adamsın! Resûlullah'ın minderine senin oturmanı, bu sebeple istemedim!"

Duydukları karşısında Ebû Süfyân'ın yediği şok bir kat daha artmıştı:

- Ey kızcağızım, diyebildi. "Görmeyeli sen, ne kadar da değişmişsin!"[694]

Kızı Ümmü Habîbe'nin çok değiştiği doğruydu; bu değişiklik onu, esas çizgisine getirmiş Rahmân'a kul yapmıştı. Hâlbuki Ebû Süfyân hâlâ akıl almaz işler yapıyordu! Onun için babasına, "Tam aksine!" dedi Ümmü Habîbe Vâlidemiz. "Allah *(celle celâluhû)* beni, İslâm'la şereflendirdi. Sen ise ey babacığım! Hâlâ, görüp duymayan bir taşa temenna durup, onun önünde boyun eğiyorsun!"[695]

Kendini bulmaya başlayan Ebû Süfyân, artık yepyeni bir güzergâha girmişti! Karşılaştığı her hâdise, duyduğu her cümle ve görüştüğü herkes, dünyasının dokunulmaz putlarını teker teker deviriyordu! Artık o da on sekiz yıldır Mekke'de konuşulan her şeyin, kocaman bir yalandan ibaret olduğunu sezebiliyordu!

Onun için bu evlilik, yeni bir miladın başlangıcıydı. Aynı zamanda bu, Mekke fethine doğru yürüyüşün de kırılma noktalarından birisini oluşturuyordu. Zira Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, üst üste bütün kapıların kapandığı böylesine bir günde, kimsenin kapatamayacağı çok kritik bir kapı aralamıştı. En azından Ebû Süfyân'ın gelip gidişi kadar bu kapıdan Resûlullah da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* geçecek, Ebû Süyfân ailesi başta olmak üzere O'nu Mekke'lilere ulaştıracak yeni köprüler inşa edecekti.

Öyle de oldu; bu evlilikten sonra Ebû Süfyân'ın politikası değişmeye başladı. Artık kin ve nefretle oturup kalkmıyor, şiddetle köpürüp ölüm nârâları atmıyordu! Yeniden eski günlere dönmüş oturup konuşulabilecek bir kimliğe bürünmüştü! Daha açık bir ifadeyle ilâhî müjdenin semeresi alınıyor ve 18 yıllık düşmanlık, kurulan bu yakınlığın sıcaklığında hızla eriyordu! Rahmân'ın vahiyle müeyyed kıldığı Mücessem Kur'ân *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, attığı adımın semeresini alıyordu!

Ondaki bu değişiklik, Mekkelilerin dikkatinden kaçmadı ve yeniden onu cepheye sürmek için çok uğraştılarsa da bir türlü netice alamadılar.[696]

Tabii ki bu evlilik, sadece Ebû Süfyân'ı hedefleyen bir adım değildi; çok geçmeden Ebû Süfyân'ın bir diğer kızı Dürre[697] de *(radıyallahu anhâ)* Medîne'ye gelecek ve babasından habersizce Müslüman olacaktı.[698]

İlmek ilmek emeklerle Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, yeni bir istikbâl inşâ ediyordu ve işte bu inşâda, evliliklerinin bu denli bir rolü vardı. Şimdi O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, birkaç yıl sonra gerçekleşecek olan Mekke fethinin temellerine güçlü bir harç daha koymuştu; zira Ebû Süfyân, Mekke'nin problemsiz teslim olmasında çok kritik bir rol oynayacaktı![699]

---

670 Mümtahıne Sûresi 60/7

671 Aynı muhtevanın farklı yönlerini ifade eden başka âyetler için bkz. Âl-i İmrân Sûresi 3/103; Enfâl Sûresi 8/63. Hadisler için bkz. İbn-i Hanbel, *Müsned* 3/57, 76, 77; 3/104, 105, 253; 4/42

672 O gün Ebû Süfyân, Mekkelilerin kervanıyla Şam'a gittiği için Bedir'de yoktur. Ancak Bedir'de onun, Hanzala ve Âmir adında iki oğlu vardır; bunlardan Hanzala öldürülmüş, Âmir de esir alınmıştır. Başta Ebû Cehil olmak üzere lider kadrosunun tamamı Bedir'de kalınca o, Bedir sonrasının Mekkesinde tartışmasız lider konumunda kalmış, karalar bağlayıp yas tutan Mekkelilerin kin ve nefretini temsil işi, o günden sonra onun uhdesine bırakılmıştır. Aslına bakılacak olursa, Hicret'e kadar daha makul bir insan olarak duran Ebû Süfyân, ekonomik kaygılardan dolayı Hicret sonrasında endişelenmeye başlamış, Bedir sonrasında ise tam bir "şahin"e dönüşmüştür. O gün ilk yaptığı, Efendimiz'i öldürmek üzere Medîne'ye kiralık bir katil göndermektir. Geniş bilgi için bkz. Kesmez, Ümit, *Fethin Mü'minleri* 70 vd.

673 Fezleke, âyet veya sûre sonlarında gelen ve âyetin, kıssanın veya sûrenin ifade ettiği mânâyı öz olarak ifade eden kelime veya cümlelerdir. Kur'ân'ın her bir âyetinin, kelimesinin hatta harfinin bütün Kur'ân ile pek çok açılardan irtibatı ve münasebeti söz konusudur. Bu münasebetin bir çeşidi de fezlekeler ile âyetlerin muhtevası arasındaki irtibattır. Yüce Mesaj'ın ele aldığı konular değişik açılardan âyet sonlarında fezleke yapılmıştır. Kur'ân, üslûbu ve bu eşsiz anlatım özelliği ile insanlara pek çok mesaj vermektedir. Konuyla ilgili geniş bilgi için bkz. Çapan, *Fezlekeler* 35-142

674 Bu âyet, bugün elimizde okuyup durduğumuz Kur'ân'ın bir âyetidir ve bizim için de aynı müjdeleri vermektedir; tabiî, nebevî çizgiyi kendisine rehber edinip de herkese ulaşmayı gaye edinenlere!

675 Âyette kullanılan ifade ve üslûba dayanarak birçok müfessir, söz konusu olan sevgi ve yakınlıktan maksadın, Efendimiz'in Ebû Süfyân ile tesis edeceği bu akrabalığı olduğunu söylemektedir. Bkz. Vâhıdî, *Tefsîr* 2/1089; İbn-i Kesîr, *Tefsîr* 4/349, 350; Kurtubî, *Câmi* 18/58; Suyûtî, *ed-Dürrul-Mensûr* 8/130. Zaten, "Hıbru'l-Ümme" lakabıyla meşhur ve Efendimiz'in duasına mazhar olmuş allâme sahâbî Abdullah İbn-i Abbâs *(radıyallahu anhumâ)*, bu sürecin cereyan şeklini bize anlatırken, "Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ümmü Habîbe ile *'Umulur ki Allah sizinle düşmanlarınız arasında bir sevgi ve yakınlık kurar. Çünkü Allah her şeye Kâdir'dir; Gafûr'dur, Rahîmdir.'* (Mümtehıne Sûresi 60/7) mealindeki âyet geldikten sonra evlendi. Böylece Muâviye, mü'minlerin dayısı oldu!" ifadeleriyle anlatmaktadır. Bilhassa Mekke'deki özel konumuyla bilinen Hazreti Abbâs'ın oğlu olması yönüyle Hazreti Abdullah *(radıyallahu anhumâ)*, söz konusu evliliğin yansımaları hakkında da ip ucu vermektedir. Bkz. İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/207; 69/148, 149

676 O günkü Habeş literatüründe Necâşî, kral veya sultan manasına gelen bir ünvandır.

677 Önceki gibi bu yeni Necâşî de iman etmiş ve Resûlullah'a gönderdiği mektupta, istediği takdirde saltanat dâhil her şeyi bırakarak kendisinin de Medîne'ye gelebileceğini ifade etmişti. Efendimiz'in cevabî mektubu ise onun yerinde kalması istikametindeydi. Bkz. Hamidullah, *Vesâik* 118-120

678 Bu mektubun muhtevasında Resûlullah'ın, 16 yıldır Habeşistan'da bulunan ashâbını Medîne'ye gönderme talebi de vardır. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdül-Gâbe* 4/182

679 Ümmü Habîbe Vâlidemiz'in kocası, Efendimiz'in halasının oğlu Ubeydullah İbn-i Cahş idi. Uhud'un şehîdi Abdullah İbn-i Cahş'ın ve semalarda nikâhı kıyılan annemiz Hazreti Zeyneb'in de kardeşi oluyordu. Hazreti Mus'ab ile evlenen Hamne de onun bir diğer kardeşiydi. İlk Müslümanlardandı; eğer bu konumunu koruyabilmiş olsaydı, "sâbikûn-u evvelûn" olarak Kur'ân'ın bayraklaştırdığı isimler arasında olacaktı. Aynı zamanda konumu gereği itibar gören bir yere sahipti. Onun için, geleceğin Mekke'sinde idareye talip iki insandan birisi olan Ebû

Süfyân onu kızıyla evlendirmişti. Ancak Ebû Süfyân'ın damadı da olsa o günün Mekke'sinde bir insanın Müslüman olması, başlı başına bir kâbus hâline getirilmişti. Diğer arkadaşları gibi o da ailesini alıp dinini daha rahat yaşayabilmek için Habeşistan'a hicret etti.

Ancak Habeşistan hicreti üç-beş günlük bir hicret değildi; tam on altı yıl sürdü! Bu süre içinde Ubeydullah İbn-i Cahş'ın iki zaafı ortaya çıktı; öncelikle Mekke ile irtibatını kesti, gelen haberlere karşı kendi dünyasına kapandı ve Kur'ân ile Efendimiz gibi en dinamik beslenme kaynaklarından koptu. Ardından, oradaki arkadaşlarıyla da selâmı sabahı kesti ve yalnız yaşamaya başladı. Efendimiz'in açık beyanlarına göre yalnız yaşayanın arkadaşı Şeytân'dı ve bu yalnızlık onu, nefis ve Şeytân'ın kollarına teslim etti. Uzaklaşma yavaş yavaş olduğu için de hiç fark edemedi ve günün birinde uçurumun kenarından kaydı gitti; on altı yıl önce dinini daha rahat yaşamak için geldiği Habeşistan'daki kültür ona daha cazip gelmeye başlamıştı. Daha doğrusu, beslenmede boşluk meydana gelince o başka şeylerle dolmuş ve Ubeydullah İbn-i Cahş'ı başka sahillere atmıştı. Hanımı Ümmü Habîbe'ye de baskı yaptı; ancak o, dik durmasını bilen bir kadındı, beslenmesi tam ve arkadaşları arasındaki duruşu da yerli yerindeydi.

Sonuçta ne yazık ki Ubeydullah İbn-i Cahş, dinini daha rahat yaşamak için hicret ettiği Habeşistan'da Hristiyan olarak vefat etti. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/77; İbnü'l- Esîr, *Üsdül-Gâbe* 7/116

680 İsminden daha çok künyesiyle meşhur olan Ümmü Habîbe Vâlidemiz'in esas adı, *Ramle Bint-i Ebî Süfyân* idi. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/76; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2508; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/116; Zehebî, *Siyer* 1/441

681 Necâşî, her iki talebi de gerçekleştirmiştir; öncelikle Ümmü Habîbe Vâlidemiz'e elçi göndermiş, ardından bir tarih belirlenerek velîme verilmiş ve Ümmü Habîbe Vâlidemiz'e mehir takdir edilerek Habeşistan'da bir nikâh kıyılmıştır. Bu sırada Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Medîne'dedir. Detaylar için bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/77; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2508; İbnü'l-Esîr, *Üsdül-Gâbe* 7/117, 4/182

682 Gerçi Ümmü Habîbe *(radıyallahu anhâ)*, daha bu hâdiseler patlak vermeden önce kocasını rüyasında görmüş ve tevilinde, gidişatın hiç de iyi olmayacağını çok iyi ve net bir şekilde anlamıştı. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/77; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2508; Zehebî, *Siyer* 2/221

683 Necâşî'nin, Ümmü Habîbe Validemiz'e müjde vermek için gönderdiği insanın kadın olması ayrıca üzerinde durulması gereken bir hassasiyettir!

684 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/77; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 3/268

685 Âişe Validemiz, kendisinin diğer annelerimizden daha farklı olduğunu anlattığı yerde, mehirinin de hepsinden fazla olduğunu söylemekte ve ilave etmektedir: "Ancak Ümmü Habîbe'ninki benimkinden fazlaydı; zira onu, Necâşî takdir etmişti!" Bkz. Beyhakî, *Kübrâ* 7/382 (14346)

686 Hem Habeşistan hem de Mekke ve Medîne'ye bakan yönleriyle bu mektubun sonuçlarına bakıldığında, uluslararası ilişkiler adına çok şey söylediği muhakkaktır ve bu nazarla mutlaka üzerinde durulmalı, bilhassa günümüzün teraküm etmiş problemlerinin çözümünde ne türlü katkı sağlayabileceği, erbabınca mutlaka tahlil edilmelidir.

687 İbn-i S'ad, *Tabakât* 8/78

688 Şüphesiz o gün Ebû Süfyân'ın bu sevincinin altında, kızının Mekke'ye döneceğine dair beklentisi kadar damadının Hristiyan olması da yatmaktadır.

689 Aynı zamanda Ümmü Habîbe Validemiz, Allah Resûlü ile evlenmeden önce de akrabalık yönüyle Efendimiz'e en yakın annemizdir ve bu yakınlığın başka yakınlaşmalara vesile olduğunu gösteren bir hayli örnek vardır. Bilhassa Bedir'e kadar babası Ebû Süfyân'ın, Resûlullah'a karşı daha demokrat duruşunun altında yatan sebeplerden birisi de budur. Mesela Ebû Cehil ile birlikte oturdukları bir gün Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ebû Süfyân'ın bulunduğu yere gelmişti. O'nun gelişini görür görmez Ebû Cehil dilini uzatmış ve Ebû Süfyân'a, "Ey Abdişemsoğulları! Bak sizin peygamberiniz geliyor!" diyerek alaya almaya başladı. Bunun üzerine Ebû Süfyân, o gün aynı safta yer almalarına rağmen ona şunları söyledi:

"Bizden bir peygamber çıkmasını niye bu kadar yadırgıyorsun ki! Hâlbuki o peygamber, bizim aramızda sayıca az ve güçsüzler arasından!"

Ebû Cehil, devam etti: "Esas ben, bu kadar yetişkin insan durup dururken, nasıl olup da böyle bir gencin peygamber olduğuna şaşıyorum!"

Onları, kafa kafaya verip konuşurken gören Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yanlarına yaklaştı ve aralarında az önce konuştuklarını da hatırlatırcasına her ikisine de dönerek şunları söyledi:

"Sana gelince ey Ebâ Süfyân! Evet; ona karşı çıktın ama bunu yaparken Allah ve Resûlü'nü tasdik ettiğin için değil, sırf kabilenin hatırı için bunu yaptın! Ancak sen ey Eba'l-Hakem! Vallahi de çok geçmeyecek, az gülecek ve çok ağlayacaksın!" Baltayı bir kez daha taşa vurduğunu gören Ebû Cehil, bozuntuya vermemek için kulağının üzerine yatmış ve hâlâ kendini haklı gösterebilmek için yine hafife alarak Efendimiz'e "Ey kardeşimin oğlu!" dedi. "Yarın adına verdiğin haberlerle beni ne de çok korkuttun!" İbn-i Kesîr, *Bidâye* 3/65; Suyûtî, *Hasâis* 1/241

Başka bir gün Ebû Süfyân, Efendimiz'in kızlarından Hazreti *Fâtımaya* Ebû Cehil'in hakaret edip tokat vurduğunu öğrenince Hazreti Fâtıma'yı yanına alacak ve böyle bir haksızlık karşısında sessiz kalamayacağını ifade edecekti. O kadar ki Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ebû Süfyân'ın ortaya koyduğu bu davranış karşısında mütehassis olacak ve onu hayırla yâd edecektir. Bkz. Kazvînî, *Tedvîn* 1/201

Yine o günlerden birinde Ebû Süfyân'ın, faziletini takdir ettiği Allah Resûlü'nün yanına gelerek yağmur duasında bulunmasını talep ettiği de gelen bilgiler arasındadır. (Bkz. Buhârî, *İstiska* 2, 13; *Tefsîr* 30, 44/5; Müslim, *Sıfâtul-Münâfıkîn* 39; Tirmizî, *Tefsîr* 44/1. Ayrıca bkz. Hamîdullah, 1/99, 100 Başka bir gün yolları birleşmiş ve ailesiyle birlikte giden Ebû Süfyân, oğlu *Muâviye*'yi merkepten indirerek ona Allah Resûlü'nün binmesini istemişti. Bu durumu fırsat bilen Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ise yol boyunca ona İslâm'ın güzelliklerini anlatacak ve imana davet edecekti. Ancak o gün Ebû Süfyân buna hazır değildi. Nihayet yolların ayrım noktasına gelinmiş ve Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* de artık kendi yoluna gitmişti. Bütün bunlara şahit olan *Hind* dayanamayarak, "Bütün bunları dinlemek için mi oğlumu merkepten indirdin!" diye ona serzenişte bulununca Ebû Süfyân hanımına şu cevabı verecekti:

"Öyle deme! O, pek asil bir ruha sahiptir!" Bkz. İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef* 1/458; Taberânî, *Evsat* 6/361; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 6/20

690 O günkü Arap edebiyatının sayılı gündemlerinden birisi de hayatın her alanında karşılarına çıkan "deve" olduğu için deyimlerinin de bu gündeme paralellik arz ettiği görülmektedir.

691 Hâkim, *Müstedrek* 4/24; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/99

692 Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdül-Gâbe* 7/397

693 Bu arada Necâşî, diğer mektubun gereğini de yapmış ve ülkesindeki muhâcirleri Medîne'ye göndermişti. Dolayısıyla Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hazır bulunmadığı bu evliliğin sonunda Ümmü Habîbe Validemiz Medîne'ye gelmiş bulunuyordu.

694 Ebû Süfyân'ın o gün söylediği bu cümleyi, "Benden sonra sana çok fena şeyler olmuş!" şekliyle tercüme etmek de mümkündür; ancak biz, dil estetiği ve konuşmanın akışı açısından böyle demeyi tercih ettik.

695 Vâkıdî, *Megâzî* 536; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/99, 100; İbn-i Kesîr, *Bidâye* 4/280; Halebî, *Sîre* 3/7; İbn-i Asâkir, *Târîh* 69/150, 151

696 İşin bir de Mekke'ye bakan boyutu vardı; o güne kadar önlerinde bir "şahin" olarak gördükleri liderleri, kimlik değiştirmişçesine bir tavır sergiliyor, Medîne söz konusu olduğunda bambaşka bir kimliğe bürünüyordu. Onu eski günlerine geri getirebilmek için ne kadar zorlamışlarsa da netice alamadılar ve çareyi, belli başlı konularda onu by-pas etmekte buldular; özellikle Hâlid lbn-i Velîd, İkrime, Safvân İbn-i Ümeyye ve Süheyl İbn-i Amr öne çıkmış, İslâm'a düşmanlıkta mahşerin dörtlüsü gibi hareket ediyorlardı. Mesela Allah Resûlü'nün önünü kesip Hudeybiye'de durduranlar bunlardı! Ertesi yılki "Kaza Umresi" sürecini kontrolde tutup yakından takip edenler de aynı isimlerdi. Hatta onların bu bağımsız hareketlerinden dolayı bazı alimler, Ebû Süfyân'ın eski otoritesini kaybettiği ve Mekke idaresini bu muhalif kadroya kaptırdığı şeklinde bir anlayışa sahip olmuşlardır. Bkz. Halebî, *Sîre* 2/653. Şu da bir gerçek ki Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bunların da peşindeydi.

697 Adının Hasene, Hamne veya izzet olduğu da söylenmektedir. Bkz. İbnül-Esîr, *Üsdül- Gâbe* 7/102; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2497

698 Kız kardeşi Dürre de yanına gelince Ümmü Habîbe Vâlidemiz, "Yâ Resûlallah! Ebû Süfyân'ın kızı ve kardeşimi de nikâhına alsan!" teklifinde bulundu. Kendince kardeşine sahip çıkmak, yaptığı fedâkârlığı, mü'minlerin annesi olma pâyesiyle taçlandırmak istiyordu! Muhtemelen bu konudaki hükmü bilmiyordu. Hatta ondan bu teklifi duyan Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, duydukları karşısında, Ümmü Habîbe Validemiz'e, "Bunu gerçekten istiyor musun?" diye bir kez daha sormuştu; yine, "Evet!" diyordu. "Niye gizleyeyim; hayırlı işlerimde bana kız kardeşimin yardımcı olmasından hoşlanırım!"

Bunun üzerine Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona, "Bu Bana helal olmaz!" buyurdu. Zira Kur'ân'ın açık emri vardı; iki kız kardeşin aynı kişinin nikâhı altında olmasını yasaklıyordu! Bkz. Nisâ Sûresi 4/23; Buhârî, *Nikâh* 20, 25, 26, *Nafakât* 16; Müslim, *Radâ'* 15; Taberânî, *Kebîr* 23/224; İbn-i Hacer, *İsâbe* 7/586, 633

699 Detaylar için bkz. Haylamaz, *Şefkat Güneşi* 155-180; Kesmez, *Fethin Mü'minleri* 19-154

Hudeybiye'deki Rehberlik

Altıncı yılın Zilkâde ayına gelinmişti.

Her zaman olduğu gibi Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hudeybiye'ye giderken de annelerimiz arasında kur'a çekmiş ve bu sefer kur'a, Ümmü Seleme Validemiz'e çıkmıştı; şimdi, ibadet için yeryüzünün merkezine gidiyorlardı!

Her karşılarına gelen kabile bu nezih davranışı hayranlıkla temaşa ediyor ve gönlünden koparak elinde bulunan ekmek, acur ve ıtr gibi en değerli mamullerle, melek yürüyüşlü bu insanlara ikramda bulunmak istiyordu. Yolculuğun bir yerinde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kendisine ikram edilen güzel kokulu ve içi sütlü bir bitkiyi yiyince çok hoşlanmış, aynı bitkiden tatması için onu, Ümmü Seleme Validemiz'e de göndermişti.

Öbür tarafta Mekkeliler, bu gelişin haberini almış ve ne yapıp edip inananları Mekke'ye sokmama kararı almışlardı. İlk engelleme, henüz yolun yarısındayken gerçekleşti; askerleriyle birlikte Kudeyd'e kadar gelen Hâlid İbn-i Velîd, yollarını kesmiş, geçit vermiyordu!

Ne var ki akşamın karanlığından da faydalanan fetânet-i a'zâm sahibi Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu ve adamlarını atlatıp meşakkatli bir yolculuk sonrası Hudeybiye'ye kadar geldi. Ancak burada daha büyük bir engel söz konusuydu; Kureyş karşılarına dikilmiş, geçit vermiyordu!

Mecburi bir ikâmet söz konusuydu ve Hudeybiye kuyusunun başında, yaklaşık 20 gün devam edecek bir bekleyiş başladı.

Mekkeliler gerdikçe gerse de:

- Yeter ki kan dökülmesin, ben her türlü şartı kabul ederim, diyen Habîbullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hep alttan alıyordu. O kadar ki ashâb-ı kirâmın sabrı zaman zaman taşmaya başlamış, Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)* gibi feverân gösterenler olmuştu. Bilhassa Ebû Cendel'in yürek yakan feryâtları fitili ateşlemiş ve Hudeybiye'yi kaplayan bir uğultu hâkim olmuştu:

- Bu zilleti niçin kabul ediyoruz, diyor ve işin mâhiyetini henüz bilemedikleri için yapılan anlaşmayı "taviz" olarak değerlendiriyorlardı!

Hudeybiye günleri boyunca elçiler gidip gelmiş, karşılıklı haberler uçuşmuş ve gergin geçen günler neticesinde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Mekkelilerle Hudeybiye'de bir anlaşma yapmıştı; zâhir itibariyle şartların çoğu Müslümanların aleyhinde gibi gözükse de on yıl savaş olmayacaktı! Bundan böyle Hudeybiye ile birlikte yeni bir dönem başlıyordu; kılıçların kınına konulup silahların sustuğu bu zeminde İslâm'ın güzelliklerini daha çok insana ulaştırma fırsatı vardı.[700]

Öyle bile olsa hâlâ Kâbe'ye gidip ibadet yapma arzusuyla yanıp tutuşan ashâbın hoşuna gitmeyen bir gelişmeydi bu; başlar eğilmiş, yüzler düşmüş, ümitli ama çaresizce

bekleşiyorlardı! Zira ashâb-ı kirâm, henüz bunu kavrayamamış ve Beytullah'ı tavaf edemeden geri dönüyor olmayı bir türlü hazmedememişti!

Bu arada Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ihramdan çıkabilmeleri için onlara:

- Kalkın, kurbanlıklarınızı kesip tıraş olun, demişti ama sahâbede "tık" yoktu; kanları donmuşçasına hareketsiz duruyor ve emr-i Nebevî karşısında lâl kesilmişçesine bekliyorlardı! Bazen bir adım geri atmanın, yarınlarda on adım kazandıracağını o gün görememiş, işin zâhirine bakarak hemen neticeye gitmek istemişlerdi.[701] İki sevgili arasında kalakalmışlardı; Beytullah'tan vazgeçemedikleri gibi Resûlullah'a itaatsizlik etmekten de korkuyorlardı! Ne var ki şartlar onları, ikisinden birini tercih konumuna zorluyordu! İçlerini ısıtan bir yorumları vardı; muhtemel ki Allah Resûlü'nün bu beyanları, emir değil de teşvik ihtiva ediyordu. Hem, hâlâ vahiy devam ediyordu ve Cibrîl-i Emîn'in gelip bu anlaşmayı iptal etmesi de muhtemeldi! Böyle bir zeminde her zaman hükümlerde bir değişim söz konusu olabilir ve onlar da bu durumda, yeniden Kâbe'ye giderek Beytullah'ı istedikleri gibi tavaf edebilirlerdi!

İşte, bütün bu sâiklerden dolayı sair zamanlarda gösterdikleri hassasiyeti şimdi gösterememiş ve emr-i Nebevî karşısındaki duyarlılıklarında bir miktar gecikme söz konusu olmuştu. Onun için Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, talebini ardı ardına üç kez tekrarladı; yine kalkıp da kurbanını kesen çıkmamış, ihramdan çıkma adına saçını tıraşa tevessül etmemişti!

Resûl-ü Kibriyâ Hazretleri çok mahzundu ve bu hüzünle çadırına girdi:

- Müslümanlar helâk oldu; ben onlara kurbanlarını kesip tıraş olmalarını emrediyorum ama onlar bunu yapmıyorlar, diye Ümmü Seleme Validemiz'e içini döküp dert yandı. Bunları söylerken ona, 'Allah aşkına, bu konuda bana bir şeyler söyle ki onu yapayım!' der gibi bakıyordu.[702]

Fahr-i Âlem Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tehâlükünü gören ve halini de çok iyi anlayan Ümmü Seleme Validemiz, onların arasında dolaşan ve konuştuklarına kulak misafiri olan birisi olarak daha ihtiyatlıydı ve:

- Yâ Resûlullah, diye başladı sözlerine. "Onları levmetme; çünkü şu anda onlar, büyük bir şok yaşıyorlar! Anlaşma konusunda yaşadığın sıkıntılar ve bekledikleri gibi bir fetih yaşamadan geriye dönmek durumunda kalmak gibi hususlar onlara çok ağır geldi. Ey Allah'ın Nebi'si! En iyisi mi sen, çık ve kimseye bir şey söylemeden git ve kurbanını kes; sonra da birisini çağırıp başını tıraş ettir; arkadan onlar da gelecek birer birer aynı şeyleri yapacaklardır!"

Yolculuklarında annelerimizi de yanına almasının hikmeti şimdi anlaşılıyordu! Sanki Ümmü Seleme *(radıyallahu anhâ)*, bu kadar yol meşakkatine bu cümleleri söylemek için katlanmış gibiydi! Kadının fikrine müracaatın ayıp sayıldığı bir toplum dünlerde kalmak üzereydi ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, böylesine kritik bir meselede ve durumun nezaket kesbettiği bir sırada Ümmü Seleme Validemiz ile istişare etmiş, şimdi de gereğini yapmak üzereydi! Zira Annemiz *(radıyallahu anhâ)*, duyarlılığın zirve yaptığı böylesi durumlarda sözden daha tesirli bir yolu gündeme getirmiş ve onu haklı bulan Allah Resûlü de

(sallallahu aleyhi ve sellem) bunu kabul etmişti.

Derken Habîb-i Ekrem *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çadırından dışarı çıktı; elindeki bıçakla birlikte kurbanlık develerin bulunduğu yere doğru ilerliyordu!

Herkesin gözü, bu manzaraya kilitlenmişti; gerçekten kesip kesmeyeceğini merak ediyor, geri dönüş yolunun kapalı olup olmadığını O'nun adımlarında okumaya çalışıyorlardı!

Çok geçmeden yüksek sesle:

- Bismillahi Allahü Ekber, dediği duyuldu; belli ki Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kurbanını[703] keserken sesini onlara da duyurmak istiyordu! Bunun anlamı, "Beyhûde beklemeyin, gelip siz de kurbanlarınızı kesin ve ihramdan çıkın!" demekti.

Gerçekten de kesiyordu! Demek ki geri dönüş yolu kapalıydı ve Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kurban kestiği yerde ashâb durur muydu; yerinden fırlayan bıçağını kaptığı gibi kurbanının yanına koşuyordu! Ümmü Seleme Validemiz'in delâleti işe yaramıştı; artık Hudeybiye'de, birbirleriyle yarışırcasına bir koşuşturma vardı ve herkes, kurbanını kesip tıraş olma telaşına düşmüştü!

Şimdi ashâb *(radıyallahu anhüm)*, Ümmü Seleme Validemiz'in delâlet ve yönlendirmesiyle bir girdaptan daha kurtulmuş olarak Efendiler Efendisi'nin arkasına takılmış, Medîne'ye dönüyordu.

---

700 Zâhir itibariyle "taviz" gibi duran bu dönüş, iki yıl sonra Mekke fethini netice verecek ve o günleri gören Hazreti Ömer gibi gözler, bugünkü bu duruşlarından dolayı tevbe ve istiğfar edip yaptıklarına bin pişman olacaklardır.

701 Hâlbuki hikmet açısından meseleye bakıldığında, şayet o gün her şeye rağmen Mekke'ye girmiş olsalardı çok kan dökülecek, çok insanın İslâm'a olan düşmanlığı katlanacaktı. Bu durumda iki yıl sonra Mekke'deki herkesin Müslüman olması imkânsız hâle gelecek, hatta bazıları itibariyle o gün öldüğü için bu güzelliklerden mahrum kalacaktı. Belki o gün belli başlı tavizler verildi ve iki yıl diş sıkılıp sabredildi ama neticede Mekke, baştan sona ve neredeyse hiç kan dökülmeden teslim alınmış oldu.

702 Başka bir rivayette bu ifade, "İnsanların yaptıklarını görüyor musun; Ben onlara bir şey emrediyorum; onlar ise, emrimi duyup yüzüme baktıkları hâlde bunu yapmıyorlar!" şeklindedir. Bkz. Vâkıdî, *Megâzî* 430; Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 5/56

703 Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hudeybiye günü yetmiş tane deve kurban etmiş; bunlardan birini de yedi kişiyle ortak kesmişti. Aynı zamanda O'nun, Eslem kabilesine mensup biriyle Mekke'ye yirmi deve gönderdiği ve Merve'de bunları kurban ettirdiğine dair de bilgi vardır. Bkz. Vâkıdî, *Megâzî* 431; Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 5/57

Hazreti Mâriye

Şimdi zaman, içte derinleşme ve dışa karşı da açılım zamanıydı; keyfiyet kadar kemiyet de gerekliydi ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hudeybiye dönüşünden sonra ashâbını farklı coğrafyalara göndermeye başladı. Elçiyle birlikte gönderdiği mektupta kralları da İslâm'a davet ediyor, teb'alarının mes'ûliyetlerini de düşünerek bu masum davete icabet etmelerini istiyordu.

Mısır Kıptîsi Mukavkıs'a, ashâbından Hâtıb İbn-i Ebî Beltea'yı göndermişti. Beş gün Mısır'da kaldıktan sonra dönen Hazreti Hâtıb, saygı dolu bir mektup getirmişti; mektup:

- Bismillahirrahmânirrahîm, diye başlıyor:

- Abdullah'ın oğlu Muhammed'e, dedikten sonra ve alışılmışın dışında:

- Kıptîlerin büyüğü Mukavkıs'tan, diyerek kendi adını daha sonra zikrediyordu! İslâm'ın Mısır diyarında şehbâl açması istikametinde ümit mesajları veren mektubunda şunları söylüyordu:

Sözün özüne gelince; mektubunu okudum ve onda zikrettiğin hususlarla davet ettiğin şeyi anladım! Ben de biliyorum ki gelecek bir Nebî vardır; ancak ben O'nun, Şam'da ortaya çıkacağını sanıyordum!

Şüphesiz ki ben, senin elçine ihsanda bulundum ve onunla sana, Kıptîler nezdinde konumları çok yüksek olan Mâriye ve Sîrîn adında iki tane câriye ile üzerine binmen için bir de katır[704] gönderiyorum! Selâm, senin üzerine olsun![705]

Her ne kadar mektup mûnis ve İslâm'ı kabulleniyor gibi bir üslupla kaleme alınmışsa da Mukavkıs, koltuğunun gideceğinden korkmuş ve imanını açıklayamamıştı.[706]

Mektubunda da bahsettiği gibi Mukavkıs'ın gönderdiği hediyeler[707] arasında, Mâriye ve Sîrîn adında iki câriye de vardı. Yolda gelirken Efendimiz'in elçisi Hazreti Hâtıb, beraberinde getirdiklerine İslâm'ı arz etmiş ve daha Medîne'ye gelmeden Mâriye Validemiz ile kardeşi Sîrîn, din olarak İslâm'ı seçmiş ve Müslüman olmuştu.

Huzura gelip de Mısır'da yaşanılanlar kendisine anlatıldığında Habîbullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Mısır'a açılacak bir kapı olarak onlardan 20 yaşındaki Mâriye'yi kendi hizmetine aldı ve hicâbı emrederek onu, Medîne'nin Âliye bölgesine yerleştirdi. Bundan böyle onunla, Hazreti Abbâs'ın *(radıyallahu anh)*, hizmet etmesi için Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tahsis ettiği Ebû Râfi'in hanımı Selmâ *(radıyallahu anhâ)* ilgilenecekti.

Kardeşi Sîrîn'i de Hassân İbn-i Sâbit'e hediye etmişti.[708]

Hazreti Mâriye'nin Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tarafından kendisine tahsis ediliyor olması, Mukavkıs'ı da sevindirmişti. Açılan bu kapıyı değerlendirerek İslâm'ın Mısır üzerinden Afrika'ya yayılabilmesi için Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Kıptîlere mâlik olduğunuzda onlara iyi davranın; çünkü onlarla benim aramda akrabalık ve zimmet hukuku vardır,[709] buyuracak ve:

- Mısır Kıptîleri konusunda Allah'tan korkun! Zira günün birinde siz onlara karşı zafer kazanacaksınız ve hiç şüpheniz olmasın ki o gün onlar, sizin Allah yolundaki yardımcı ve destekçileriniz olacaktır,[710] demek suretiyle daha o günden geleceğin temellerini atacaktı!

Şu da bir gerçek ki Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hazreti Mâriye *(radıyallahu anhâ)* ile birlikteliği, diğer annelerimiz gibi bir evlilik değildi; o günkü teamüle göre yaygın olarak uygulanan ve Kur'ân'ın da onay verdiği câriye-efendi arası bir "akit" hüviyetindeydi ve Hazreti Mâriye *(radıyallahu anhâ)*, çocuk doğurduğu andan itibaren "ümmü veled" statüsü kazanacak ve herkes gibi o da hür olacaktı![711]

Ve.. gün geldi bu da oldu! Yaklaşık bir buçuk yıl sonra Hazreti Mâriye *(radıyallahu anhâ)*, bir erkek çocuk dünyaya getirdi; Hadîce Validemiz'den sonra Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ilk defa çocuğu oluyordu[712] ve kendisine bu müjdeyi getiren Ebû Râfi' Hazretleri'ne Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, sevincinden bir köle hibe etti.[713]

Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Mâriye'den olan oğlunun adını "İbrâhîm"[714] koydu. Zira O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, İbrâhîm'in annesi Mâriye'yi kendisine gönderen Mukavkıs'a mektup yazarken, "Ey ehl-i kitâp!" diye hitap etmiş ve Hristiyan olduklarını hatırlatıp aynı Allah'a kullukta bulunmaya çağırmıştı; şimdi ise, oğluna "İbrâhîm" adını vermekle ona, ortak atalarını hatırlatmış oluyor ve böyle bir isim seçmekle âdeta Mukavkıs'ı, yine tevhid çatısı altında buluşmaya davet ediyordu!

Ne var ki İbrâhîm de uzun ömürlü olmadı ve Hadîce Validemiz'in emânetleri Kâsım ve Abdullah ile aynı kaderi paylaştı; Rebîülevvel ayının bir salı günüydü ve hasta olduğu için yanına gelen Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kucağında ruhunu teslim etti.

Kalp mahzun olmuş, göz de yaş döküyordu! Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gözlerinden süzülen yaşlara muttali olan bir sahâbî:

- Yâ Resûlullah, dedi. "Sen de mi ağlıyorsun; hâlbuki sen, ölünün arkasından ağlamayı yasaklamamış mıydın?"

Döndü ve o sahâbînin şahsında herkese ders niteliğinde şu hakikati ifade etti:

- Şüphesiz ki göz yaş döker, kalb de mahzûn olur; biz, Yüce Rabbimiz'in râzı olacağından başka bir şey söylemeyiz! Benim yasakladığım şey, üst baş yırtarak ve Câhiliyye günlerinde olduğu gibi ölünün arkasından feryâd ü figân ederek ortalığı velveleye vermektir!

Daha sonra da yıkanıp kefenlenen ve namazı kılınan küçük İbrâhîm'i alacak ve Cennetü'l-Bakî'ye götürüp Osmân İbn-i Maz'ûn'un[715] yanına emânet edecekti!

Gömme işi bittikten sonra ashâbından su istedi ve onu, iki aylıkken ruhunu teslim eden oğlu İbrâhîm'in mezarının üzerine serpti!

Aynı gün Medîne'de güneş tutulması olmuş ve:

- İbrâhîm'in vefatından dolayı güneş tutuldu, diyenler çıkmıştı. Kulağına ulaşır ulaşmaz hemen minbere çıktı ve:

- Ey insanlar, diye seslendi. "Şüphe yok ki güneş ve ay, Allah'ın âyetlerinden iki âyettir; ne birisinin doğumu ne de ölümünden dolayı tutulurlar! Güneş ve ay tutulmasına şâhit olduğunuz zaman hemen mescidlere koşun ve bu hâl geçip de açılıncaya kadar Allah'a dua edip namaz kılın!"

---

704 Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Mukavkıs'ın hediye ettiği katıra "Düldül" ismi verilmişti. Bkz. İbn Sa'd, *Tabakât* 1/134-135; Taberi, *Tarih* 2/141, 218. Mukavkıs'ın gönderdikleri arasında, Me'bûr adında iğdiş edilmiş bir köle de vardı.

705 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/200

706 Resûlullah'a mektup göndermişti göndermesine ama Mukavkıs, koltuğunun gideceği endişesiyle yaptığı bu işin gizli kalmasını istiyordu. Onun için mektubu verdiği Hâtıb İbn-i Ebî Beltea'ya, "Şimdi git; ancak sakın Kıptîler senin ağzından bir kelime bile işitmesinler!" diye tembih ediyordu. Başka hediyeler de vermiş, elçiyi Medîne'ye göndermişti.

Hâtıb İbn-i Ebî Beltea, Medîne'ye gelip de Mısır'da geçirdiği beş günü Allah Resûlü'ne anlatınca Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Ne talihsiz adam! Saltanatına kıyamadı; esirgediği saltanatı da zaten kendisine kalmayacak!" buyurmuştu. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/200

707 Bazı kaynaklar, Mukavkıs'ın gönderdiği hediyeler arasında bir de doktor olduğunu söyler. Onunla görüşüp konuşan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu doktoru karşısına almış ve "Ev halkının yanına dönebilirsin; çünkü biz, acıkmadıkça yemek yemeyen, yemek yediğimiz zaman da sofradan doymadan kalkan bir topluluğuz!" buyurmuştu. Bkz. Halebî, *Sîre* 3/251

708 Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yaşadığı sıkıntılı süreç sonrasında gönlünü almak için Hassân İbn-i Sâbit'e hediye etti. Zira Hassân İbn-i Sâbit, İfk hâdisesinde yanılmış ve münâfıkların oyununa gelerek iftira atılan Safvân İbn-i Muattal ile Âişe Validemiz'in aleyhinde beyanlarda bulunmuştu. Bunu duyan Hazreti Safvân'ın kan beynine sıçramış ve kılıcıyla Hassân İbn-i Sâbit'e vurup canını yakmıştı. Hâlbuki bu kabahatinden dolayı Hassân İbn-i Sâbit'e gerekli ceza zaten verilmişti. Yaşlı şâir, içine düştüğü bir hatadan dolayı ikinci kez darbe alıyordu!

İşte Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, geçici bir dönem de olsa hem kendi ailesi hem de Safvân İbn-i Muattal hakkındaki iftiraya kanan bir sahâbîsinin yeniden gönlünü kazanabilmek için ona, kendi câriyesi ve aynı zamanda Mâriye Validemiz'in kız kardeşi Sîrîn'i hediye etti. Hassân İbn-i Sâbit'in Sîrîn'den, Abdurrahmân adında bir oğlu oldu. Hazreti Abdurrahmân, Efendimiz'in Mâriye Validemiz'den olan İbrâhîm adındaki oğlundan duyduğu sevinci ifade eder ve "Ben, İbrâhîm'in teyze oğluyum!" diye iftihar ederdi. H. 104 senesinde 48 yaşında vefat etmiştir. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 3/431, 432; 7/160; İbn-i Asâkir, *Târîh* 34/191-193; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 3/228; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2548

Hazreti Sîrîn'in, Efendimiz'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, oğlu İbrâhîm'in kabrinde tahribat gördü ve mübarek elleriyle onu düzelttikten sonra, "Allah *(celle celâlühû)*, kulu bir iş yaptığı zaman onu en güzel şekilde yapmasını sever!" şeklinde rivayet ettiği bir hadîsi bulunmaktadır. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/115; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/160

709 Taberî, *Târîh* 4/268; İbn-i Kesîr, *Bidâye* 7/112; Ebû'r-Rebî' el-Endülüsî, *İktifâ* 4/34. Bazı rivayetlerde bu beyanın başında, "Kıptîlere hayır tavsiyesinde bulunun!" ibaresi vardır. Bkz. Taberî, *Târîh* 4/268

710 Bkz. Taberânî, *Kebîr* 23/265. Konuyla ilgili başka hadisler için bkz. Müttakî, *Kenzü'l-Ummâl* 12/65, 66

711 Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sonrasında altı yıl daha yaşayan Hazreti Mâriye *(radıyallahu anhâ)*, başta Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Ömer gibi halîfelerin de hürmet ettiği birisiydi; onun ihtiyaçlarını karşılar, azîz bir emânet olarak görüp saygı gösterirlerdi. Hicretin 16. yılı Muharrem ayında vefat etti. Cenaze namazı için insanları toplayan halîfe Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)*, onun namazını bizzat kıldırdı ve nâşı, büyük bir kalabalık eşliğinde Cennetü'l-Bakî'ye tevdî edildi.

712 Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ilk evlendiği hanımı ile O'nun hânesine en son dâhil olan Hazreti Mâriye'den çocuğunun olması oldukça manidardır; ancak Allah *(celle celâlühû)*, her ikisinden dünyaya gelen erkek çocukları, henüz emekleme aşamasındayken kendi huzuruna almış ve sonraki günlere bırakmamıştır.

713 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/107

714 Bazı kaynaklar, Mâriye Validemiz'den oğlu İbrâhîm dünyaya gelince Allah Resûlü'nün içinde bir endişe meydana geldiğini ve bunun üzerine Hazreti Cibrîl'in gelerek, "Allah'ın selâmı senin üzerine olsun ey Ebâ İbrâhîm!" diye hitap ettiğini nakletmektedir ki bu hitaptan sonra Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* endişesi zâil olmuştur. Bkz. Taberânî, *Evsat* 4/89 (3687); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 9/254

715 Hatırlanacağı üzere Osmân İbn-i Maz'ûn, Hadîce Validemiz'in vefatından sonra Efendimiz'e gelip de Sevde Validemiz ile Âişe Validemiz'in evliliğini gündeme getiren Havle Bint-i Hakîm'in *(radıyallahu anhâ)* kocası oluyordu.

Ebu'l-Âs'ın Gelişi ve Hazreti Zeyneb

Her zaman olduğu gibi Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, sabah namazını kıldırmak için Mescid'e gelmişti. Saf bağlayan ashâbının önüne geçmiş ve namaza durmuştu ki kadınların suffesinden bir ses yükseldi:

- Ey insanlar! Ebu'l-Âs İbn-i Rebî'e ben emân verdim!

Bu ses, Bedir'den bu tarafa çocuklarıyla birlikte yalnız yaşayan Hazreti Zeyneb'in sesinden başkası değildi; yıllardır ayrı kaldığı kocası Ebu'l-Âs'a eman veriyordu!

Ashâb-ı kirâm hazerâtı, Ebu'l-Âs'ı da Hazreti Zeyneb'i de biliyor, tanıyordu.[716] Hatta aralarında, onların çocukları, boynu bükük Ali ve Ümâme'yi bile tanımayan yoktu; zaman zaman Allah Resûlü'nün yanına gelir, namazlarında mübarek omuzlarına çıkar veya hutbe îrâd ederken minbere tırmanırlardı. Onlar için Fahr-i Âlem'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, secdesini uzattığı bile olur, ayağa kalkarken elinden tuttuğu torununu yere bıraktıktan sonra kıyâma kalkardı.[717] Babalarının yokluğunu hissettirmemek için onların başını sıvazlarken Allah Resûlü'nü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, aralarında görmeyen yok gibiydi!

Nihayet namazını tamamlayan Habîb-i Ekrem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, cemaatine dönerek:

- Benim duyduğumu sizler de duydunuz mu, diye sordu; hep bir ağızdan:

- Evet, dediler. Henüz künhüne vâkıf olmasalar da ortada, çok farklı bir durum vardı. Ancak henüz meselenin mahiyeti ayân değildi; onun için Habîbullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Muhammed'in nefsi, yed-i kudretinde olana yemin olsun ki bunu duyacağım âna kadar benim hiçbir şeyden haberim yoktu, buyurdu. Ardından da ilave etti:

- Ancak, Müslümanların en ednâsı da olsa emân vermişse bize uymak düşer!"

Daha sonra hâne-i saâdetlerine giren Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kızı Zeyneb'den meselenin mahiyetini dinledi; yıllar sonra[718] Ebu'l-Âs, gecenin bir vakti Zeyneb Validemiz'in kapısını çalmış ve kendisinden yardım dilenmişti. Zira ticaret için her zaman gittiği Şam'dan dönerken, Hudeybiye sonrasında Îs denilen mevkide mevzilenen Ebu'l-Basîr ve arkadaşları[719] yolunu kesmiş, kervanına el koymuş ve çıkan arbedede Ebu'l-Âs'ı da esir almışlardı. Şimdi ise gecenin karanlığından istifade ederek kaçmış ve kendini Medîne'nin şefkatli kollarına bırakmıştı; çocuklarının annesi Hazreti Zeyneb'den, içinde bulunduğu durumdan kendisini kurtarmasını talep ediyordu!

Kızı Zeyneb'den hâdisenin detaylarını dinleyen Habîb-i Ekrem'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gözlerinin içi gülüyordu; zira Hazreti Hadîce'nin yeğeni, ticaretinin bel kemiği ve aynı zamanda damadı Ebu'l-Âs da gelmek üzereydi! Zaten Hazreti Zeyneb'in gayretlerinin temelinde de bu beklenti vardı ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, damadını kastederek Hazreti Zeyneb'e:

- Ey kızım, dedi "Ona iyi bak!"

Bir de ikazı vardı Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)*;

- Ancak mahremiyet ölçülerine de dikkat et ki sana daha fazla yaklaşmasın; çünkü sen ona hâlâ helâl değilsin!

Evet, Ebu'l-Âs ile Hazreti Zeyneb arasında bir talak söz konusu olmamıştı ama Ebu'l-Âs, hâlâ Müslüman olmamıştı ve Bedir sonrasında ikisini birbirinden ayıran gerekçe hâlâ ortada duruyordu Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kızına, bunu hatırlatıyordu.

Şimdi sırada, yeni duruma göre atılması gereken adımlar vardı ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Îs'i vatan tutan Ebû Basîr ve arkadaşlarına haber gönderdi:

- Aranızda yaşanan arbede sonucu malına el koyduğunuz şu bizim adamın durumunu biliyorsunuz, diyordu. "Şayet iyilik yapar ve ona ait olanları iade ederseniz, bundan biz de memnun oluruz. Şu da bir gerçek ki şayet buna 'evet' demezseniz, bu mal, Allah'ın helal kıldığı fey cinsindendir ve sizin hakkınızdır!"

Bir yılı aşkındır hasretini çekip durdukları, bağırlarına taş basarak hasretine katlandıkları Resûlullah'tan kendilerine bir "rica" gelmişti; yokluklar içinde varlık mücadelesi veren Îs'te bayram yaşanıyordu! Yanıbaşlarında olmasına rağmen bir türlü gelememiş, anlaşma gereği hep uzaklardan bakar olmuşlardı! Şimdi ise Hudeybiye'den bu yana ilk defa Medîne'nin gülü Allah'ın da Resûlü ile temas kurmuşlardı! Ne garip ki bu temasa, Ebu'l-Âs vesile oluyordu. Acı başlayan bir süreç tatlıya bağlanmak üzereydi. Öyle ya, O'nun için ne zorluklara katlanmış, ne sıkıntılara göğüs germişlerdi; O'nun bir talebi olur da yerine getirilmez miydi hiç! Gönderdikleri haberde:

- Yâ Resûlallah, diyorlardı. "Bilakis biz, malını da ona iade ediyoruz!"

Mesele tatlıya bağlanmıştı ve seriyyede bulunan herkes, biraz sonra elinde ne varsa getirmeye başladı; Ebu'l-Âs'ın kervanından alınıp da getirilmeyen bir iğne-iplik bile kalmamıştı.[720]

Hiçbir eksiği kalmayan Ebu'l-Âs, minnet duygularıyla ayrıldı ve yeniden Mekke'nin yolunu tuttu; adımları o kadar hızlıydı ki Mekke istikametine doğru uçar gibiydi!

Derken kervanla birlikte Mekke'ye ulaştı. Zaten yolunu gözleyenler vardı ve kervanda hakkı olan herkes etrafında toplanıp paylarına düşeni almaya başladılar. Kimin ne hakkı varsa onların hepsini sahiplerine verdikten sonra Ebu'l-Âs:

- Ey Kureyş cemaati! Kendisine malını vermediğim aranızda benden alacağı olan birisi kaldı mı, diye ilan etti.

- Hayır, dediler. "Allah hayrını versin ki biz seni, kerem sahibi ve iffet ehli birisi olarak bulduk!"

Kimseye minneti kalmayan Ebu'l-Âs için doğum vakti gelmişti; iliklerine kadar huzurunu hissettiği bir hakikati, Mekkelilerin yüzüne doğru haykırmaya başladı:

- Öyleyse ben şehâdet ederim ki Allah birdir ve Muhammed de O'nun kulu ve elçisidir!

Hayret ve şaşkınlıkla bakakalanlara da şunları söylüyordu:

- Vallahi O'nun yanında iken Müslüman olmama engel olan tek şey, malınıza el koymak için bunu yaptığımı düşünmenizden duyduğum endişe idi. Şimdi ise onların hepsini size verdim ve Allah *(celle celâlüh)* üzerimdeki emânetleri teslime şimdi beni muvaffak kıldı ve ben de Müslüman oldum![721]

Artık Mekke'de kaybedecek vakti yoktu ve bir daha dönmemek üzere Ebu'l-Âs da Medîne'ye hicret etti.[722]

Medîne istikametinde uçarcasına ilerliyordu; o güne kadar bağrına taş basan Ebu'l-Âs, İslâm'a, Resûlullah'a, canı gibi sevdiği hanımı Zeyneb'e, dedelerinin yanıbaşında şefkat ve merhametle sürgün veren oğlu ali ve kızı Ümâme'ye koşuyordu!

Derken, huzurdaydı.

Taşlar şimdi yerine oturmuştu; dili çözülmüş ve iliklerine kadar hissettiği tevhidi orada da tekrarladı. Zaten gelişini büyük bir iştiyakla bekleyen Fahr-i Rusul Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, vefalı eşi Hazreti Hadîce'nin emâneti damat Ebu'l-Âs'ı yeniden sinesine bastı. Bununla da kalmadı, yıllardır ayrı yaşayan tarafları bir araya getirdi ve yeni bir nikâh yapmaya gerek duymadan kızı Zeyneb Validemiz ile onu yeniden evlendirdi.[723] Her ne kadar Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gibi bir şefkatin ikliminde yaşasalar da, yıllardır baba hasreti çeken Ali ve Ümâme'nin sevincine diyecek yoktu!

Ancak kaderin ayrı bir tecellisi olarak bu evlilik de uzun sürmedi; Habîb-i Ekrem'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- O, benim en faziletli kızımdır; zira benim yolumda çok mihnete uğrayan o idi, buyurduğu Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)*, yeniden evliliğinden tam bir yıl[724] sonra hastalandı ve Medîne'de vefat etti.[725] O gün, henüz 30 yaşındaydı.[726]

Hadîce Validemiz"in emâneti olarak Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanında şimdi, sadece Ümmü Gülsüm ile Hazreti Fâtıma kalmıştı! Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onu yıkayıp da kefenleyecek olan Ümmü Atıyye'ye, yapması gerekenleri itina ile tarif ediyordu! Namazını da bizzat kendisi kıldırdı ve biricik kızı Zeyneb'i de Cennetü'l-Bakî'ye emânet etti.

Ali[727] ve Ümâme'ye[728] annelik yapma işi ise, bundan böyle damat Ebu'l-Âs'a kalmıştı.[729]

---

716 Mekan itibariyle birbirlerinden ayrılmışlardı ayrılmasına ama birbirlerine karşı büyük bir hasret yaşıyorlardı. Gittiği Şam seferinden döndükten onra Ebu'l-Âs, hanımı ve çocuklarını görebilmek için Medîne'ye gitmek istese de Mekkeliler buna izin vermedi. Muhtemelen gidip gelmeyeceğinden endişe ediyor, sağlam bir adamlarını daha kaybedeceklerinden (!) korkuyorlardı. Hatta çocuklarıyla hanımını unutturabilmek ve onların yerine yenilerini yerleştirebilmek için onu, Saîd İbni'l-Âs'ın kızıyla evlendirmişlerdi. Ancak Ebu'l-Âs'ın aklı hep Medînede idi; öyle ki bu evlilikten bir kızı dünyaya gelince, Medîne'ye gönderdiği kızı Ümâme'ye bedel onun adını da Ümâme koymuştu. Bkz. İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/5

717 Bkz. Buhârî, *Sütre* 16; Müslim, *Mesâcid* 41; Ebû Dâvûd, *Salât* 169; Dârimî, *Salât* 93

718 Bazı kaynaklara göre bu hâdise, Mekke fethinden hemen önce gerçekleşmiştir. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/388; Taberî, *Târîh* 3/45

719 Bilindiği gibi Hudeybiye'den sonra anlaşma gereği Medîne'ye gelemeyen Ebû Basîr (Utbe İbn-i Esîd) ve Süheyl İbn-i Amr'ın küçük oğlu Ebû Cendel'in başını çektiği mazlum ve mağdur birçok Müslüman, Mekke'den kaçmış ve Îs'te karar kılmışlardı. Zor şartlarda yaşıyorlardı; ne Mekke'ye dönebiliyor ne de Medîne'ye gelebiliyorlardı. Ayakta kalabilmek için ağaç yaprağı ve kökü ile besleniyor, zaman zaman da düne kadar kendilerine zulmeden Mekke kervanlarına saldırıyor, onlardan elde ettikleriyle iktifa ediyorlardı. Medîne'den tamamen bağımsız hareket ediyor ve günübirlik ayakta kalmanın mücadelesini veriyorlardı. Bkz. İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/15

720 Bu tablo anlatılırken, ashâbdan kimisinin ip, kimisinin tulum, kimisinin de çuval veya torbanın ağzına takılan ağaç kasnağa kadar her türlü âlet ü edevâtı getirdiği, kervandan alınıp da geriye kalan bir bastonun bile kalmadığı ifade edilmektedir. Bkz. Taberânî, *Kebîr* 22/426 (1050); İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/388; Taberî, *Târîh* 3/46; İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/12, 15, 16

721 Taberânî, *Kebîr* 22/426 (1050); İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/388; Taberî, *Târîh* 3/46; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2287; İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/12, 13, 14

722 Îs'te esir alındığı zaman kendisine Müslüman olması söylenmiş ama o gün Ebu'l-Âs bunu kabul etmemişti. Müslüman olup da yeniden Medîne'ye geldiğinde kendisine bunun sebebini sordular; "Şayet o zaman Müslüman olmuş olsaydım, kervan ve kervanda bulunanlar için bunu yaptığımı söyleyeceklerdi. Şimdi onların hepsini sahiplerine dağıtıp geldim ve kimseye minnet borcum yok!" dedi. Bkz. Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 9/216

723 İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/388; Taberî, *Târîh* 3/46; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2287; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 6/183; İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/14, 16, 19, 20

724 Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Ebu'l-Âs ile onu, bundan tam bir yıl önce Muharrem ayında yeniden evlendirmişti.

725 İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2516

726 Hazreti Zeyneb'in, Medîne'ye gelmek üzere yola çıktığında önünü kesen Mekkelilerin darbeleriyle devesinden sonra düşük yaptığı ve o günden sonra bir türlü yarasının iyileşmediği, vefatının da bu sebeple gerçekleştiği ifade edilmektedir. Bkz. Taberânî, *Kebîr* 22/432

727 Mekke fethi esnasında Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* terikesine aldığı Ali de çok geçmeden hastalandı ve hicretin 8. yılında o da ruhunu teslim etti; öz oğullarını mübarek elleriyle toprağa veren Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, torunu Ali'yi de Bakî mezarlığına, annesinin yanına emânet etti. Detaylar için bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 2/1297; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 4/118

728 Zeyneb Validemiz'in kızı Hazreti Ümâme'nin, risâletin 7 veya 8. yılında dünyaya geldiği tahmin edilmektedir. Buna göre Hazreti Ümâme'nin, Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile 15 yıllık birlikteliği vardır. Sonraki yıllarda Hazreti Ümâme, Hazreti Fâtıma'nın vasiyeti gereği hicretin 11. yılında Hazreti Ali ile evlenmiş ve bu evlilik tam 30 yıl devam etmiştir. Ancak Hazreti Ümâme'nin Hazreti Ali'den çocuğu olmamıştır. Yaralandığı gün Hazreti Ali, onunla Hazreti Muâviye'nin evlenmek isteyeceği endişesinden dolayı hanımı Hazreti Ümâme'nin, amcasının oğlu Mugîre İbn-i Nevfel İbn-i Hâris ile evlenmesini vasiyet etmiş ve onun şehâdetinden sonra bu vasiyete uyarak Hazreti Ümâme, bu sefer de Mugîre İbn-i Nevfel ile evlenmiş, bu evlilikten Yahyâ adında bir oğlu olmuştur. Hicretin 45. yılında Kûfe'de hastalanmış ve yaklaşık 50 yaşında iken burada vefat etmiştir. Detaylar için bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2289, 2424; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/20

729 İşin enterasan yanı, damat Ebu'l-Âs da uzun yaşamadı; hicretin 12. yılına gelindiğinde o da ruhunu teslim etti. İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2289; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 6/183; İbn-i Asâkir, *Târîh* 67/22

Safiyye Bint-i Huyayy

Yedinci yılın Safer ayına gelinmişti.

Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, dört yılı aşkındır devam edegelen bir problemi daha bitirip son noktayı koyabilmek için Hayber'e gitmiş ve orada, yeni bir zafer daha kazanmıştı.[730] Şüphesiz cephede kılıç gücüyle kazanılan zaferin kalıcı olabilmesi, kırılan kalpleri tamire, kanayan yaraları sarmaya, dağılan ahengi yeniden ikâme etmeye ve eldeki imkânları kullanarak gönüllere girmeye bağlıydı. Aynı zamanda bu, Bedir'den bu tarafa Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hassasiyetle üzerinde durduğu ve tatbik ettiği bir metodolojiydi; Mekkelilerin bırakıp da kaçtıkları 70 kişiyi Bedir'e gömmeden Medîne'ye dönmemiş, Ebû Cehiller bile olsa, "Kurda kuşa yem olsunlar!" deyip on beş yıldır sürekli canını yakan Mekke müşriklerini bile açıkta bırakmamıştı!

Hayber'de de aynı strateji hâkimdi!

Can kaybını en aza indirebilmek için kuşatmayı uzattıkça uzatmış ve kendi rızalarıyla teslim olabilmeleri için önlerine farklı fırsatlar sunmuş, onlar da neticede teslim olmuşlardı.

Teslim aldığı Hayberlilerle oturdu ve yeni bir anlaşma yaparak, vergilerini ödemek kaydıyla kendi memleketlerinde kalma ve istedikleri gibi topraklarını işleme hakkı verdi. Hayberliler için bu, düğün-dernek yapıp kutlayacakları bir gelişmeydi; zira yaşanan onca hâdiseye rağmen sanki hiçbir şey yokmuş gibi hareket etmiş ve kendilerini eski günlerine geri döndürmüştü![731]

Esirler konusunda da aynı titizlik söz konusuydu; hayırla muamele etmelerini istiyor, yediklerinden yedirmelerini ve giydiklerinden giydirmelerini emrediyordu!

Bu sıralarda Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanına gelen Dıhyetü'l-Kelbî *(radıyallahu anh)*, esirler arasından birisini kendisine vermesini talep etmiş, O da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* buna izin vermişti. Çoğu zaman Cibrîl-i Emîn'in kendi suretinde geldiği ve Resûlullah'ın da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* elçisi Hazreti *Dıhye,* bu müsâadenin ardından esirlerin yanına gitti ve kendisi için Benî Nadîr'in reisi Huyayy İbn-i Ahtab'ın[732] kızı Zeyneb'i seçti. Bunu gören ve Zeyneb'in kim olduğunu bilen bir başka sahâbî, hemen Allah Resûlü'nün yanına koştu ve:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Benî Kurayza ve Benî Nadîrlilerin hanımefendisi ve onların reisi Huyayy İbn-i Ahtab'ın kızını Dıhye'ye vermen, vallahi de uygun olmaz; onu ancak sen almalısın!"

Sahâbe ferasetiydi; vahyin şekillendirdiği ve Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dizinin dibinde terbiye görmüş sahâbîsi doğru söylüyordu! Üstelik bunun örneği de vardı; Benî Kurayza kuşatması sonrasında Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Yahudi kökenli olduğu halde Hazreti Reyhâne ile evlenmişti! Hem Zeyneb, sıradan bir kız değildi; o, Yahudilerin itibar ettiği liderleri Huyayy İbn-i Ahtab'ın kızıydı ve böyle bir tercih, aynı zamanda Hayber'i içeriden fethetmek demekti! Daha dün denecek kadar yakın bir zamanda

yaşanan Hazreti Cüveyriye evliliği, bunun canlı bir örneği olarak zihinlerdeki yerini koruyordu; bu vesileyle Mustalık oğullarının tamamı gelmiş ve Müslüman olmuştu! Allah'ın adını muhtaç gönüllere taşımayı en önemli vazife bilen ve bunun için kendini parçalarcasına bir gayret ortaya koyan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* için de bu, İslâm'a açılan yeni bir kapı, yeni bir ümit demekti!

Bunun üzerine Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Dıhye'yi yanına çağırarak onunla konuştu ve neticede Zeyneb'in yerine esirler arasından başka birisini almasını istedi. Hazreti Dıhye esirlerin yanına doğru giderken Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Bilâl'e seslenerek amcakızıyla birlikte Zeyneb'i huzuruna getirmelerini emir buyurdu.[733]

Derken Hazreti Bilâl *(radıyallahu anh)*, olacakları endişe dolu gözlerle ve dikkatlice takip eden Zeyneb Bint-i Huyayy'ın yanına gelmiş, kendisini Âhir Zaman Peygamberi'nin çağırdığını söylüyordu!

İz bırakan bir davetti bu! Zira Âhir Zaman Peygamberi, başta babası ve amcası[734] olmak üzere hemen her Yahudi'nin bilip konuştuğu bir konuydu ve şimdi O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kendisini çağırıyordu!

Başından beri gelişmeleri izleyen bir kadındı Zeyneb Bint-i Huyayy ve beri taraftaki temsilin gücüne hayranlığını gizleyemiyordu! Kavminin düşmanlık yaptığı tarafta, bir türlü adını koyamadığı bir câzibe vardı ve görüp duyduğu her şey, onu bu tarafa davet ediyordu! Şimdi bu davet ona, unutamadığı bir rüyayı hatırlatmıştı; daha, Kinâne İbn-i Ebi'l-Hukayk[735] ile evlendiği ilk gece rüyasında, Medîne tarafından bir dolunayın gelip kucağına doğduğunu görmüştü! Dolunayın güzellik ve parlaklığı, gördüğü renklerin canlılık ve ahengi onu o kadar etkilemişti ki sabah olur olmaz rüyasını, kocası Kinâne'ye de anlattı. Ancak rüyanın te'vilini anlayan Kinâne bundan hiç hoşlanmamış, hatta fena şekilde öfkelenerek:

- Yoksa senin niyetin, Hicaz hükümdarı Muhammed'e varmak mı, diye sert tepki göstermişti; sadece tepki göstermekle de kalmamış, okkalı bir sille indirerek Zeyneb Bint-i Huyayy'ın yüzünü gözünü morartmıştı.

Rüyasını da bundan dolayı yediği dayağı da unutamıyordu! Âhir Zaman Nebisi Hayber'de kapılarına kadar gelince o, zifaf gecesi gördüğü rüyanın tahakkuk edeceğini anlamış ve bunu kocasına o gün de söylemişti; Kinâne, dünkü yerinde duruyordu ve ilk gün olduğu gibi o gün de Zeyneb'e kızmış hatta yine dövmüştü ki o gün yüzünde gözünde, yer yer morluklar vardı![736]

Şimdi Hazreti Bilâl, kendisini Âhir Zaman Peygamberi'ne götürmek için gelmişti!

Onları Resûlullah'ın yanına daha kestirme yoldan getirebilmek için Hazreti Bilâl *(radıyallahu anh)*, savaşın cereyan ettiği yerden geçirmişti. Tabii olarak yaşanan onca arbedenin âsârı ortada duruyordu! Yolda gelirken iki Hayberlinin cesedini görünce, amcakızı çığlığı basmış, üstüne başına toprak saçmaya başlamıştı! Onun bu hâline şahit olan Allah Resûlü'nün de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yüreği burkulmuştu; nübüvvet kürsüsünün biricik hatibi Şefkat Nebîsi:

- Ey Bilâl, diye seslendi. "Sende hiç merhamet duygusu yok mu ki bu kadıncağızları, ölülerinin arasından geçiriyorsun!"[737]

Rüyasını görüp sıcaklığını duyduğu Dolunay, bütün haşmetiyle karşısında duruyordu! Onu karşısına aldı ve yüreğine işlercesine İslâm'ı anlattı. Sadece anlatıyordu ve kabullenip kabullenmemede onu muhayyer bırakmıştı.

Önüne koyduğu seçenek sadece bu değildi; İslâm'ı kabul ettiği takdirde kendisiyle izdivaç yapacağını söylüyor, kabullenmediğinde ise kendisini hürriyete kavuşturup kavminin arasına göndereceğinin müjdesini veriyordu!

Müjdesi verilen ve herkesin bekleyip durduğu Âhir Zaman Peygamberi olduğu her hâlinden belliydi; zafer kazanmış bir kumandan iken, esirlerinden birisini karşısına almış onunla konuşuyor ve "Benimle evlenmediğin takdirde seni sürüm sürüm süründürürüm!" yerine "Seni hürriyetine kavuşturup kavminin arasına gönderirim!" teklifinde bulunuyordu! Böyle bir duruluğu ancak bir Peygamber gösterebilirdi. Önce:

- Yâ Resûlallah, diye başladı sözlerine. Zaten bu, bir kabulün ifadesiydi ve şöyle devam etti:

- Zaten ben, şu konak yerine gelip de beni İslâm'a davet etmeden önce Müslüman olmayı arzulamış ve seni de tasdik etmek istemiştim. Artık benim, ne Yahudilikte bir emelim, ne de orada bir yakınım kaldı! Bak şimdi sen, inkârla İslâm'dan birisini seçme konusunda beni serbest bırakıyorsun! Tabii olarak ben de Allah ve Resûlü'nü seçiyorum! Elbette ki Allah ve Resûlü bana, hürriyete kavuşmamdan da kavmimin arasına geri dönmemden de daha hayırlıdır!"[738]

Aynı zamanda bunlar, onun marifet ufkunu gösteren cümlelerdi ve bunun üzerine Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Safiyye Vâlidemiz'i önce hürriyete kavuşturdu ve ardından da zevceliğe kabul etti. Medîne'nin en problemli adamının[739] kızı ve esirler arasındaki Zeyneb, bir anda "mü'minlerin annesi" oluvermişti! Adını Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Safiyye"[740] diye değiştirmişti ve şimdi Hazreti Safiyye *(radıyallahu anhâ)*, tahakkuk eden bir rüyayı yaşıyordu!

Beri tarafta başka bir hülya vardı; bu vesileyle problemleri çözüme kavuşturmak ve katı kalpleri yumuşatıp Yahudilere de İslâm'ın güzelliklerini anlatmak!

Bilindiği gibi Bedir'e kadar normal seyrinde giden ilişkiler,[741] Bedir'den sonra yavaş yavaş gergin bir zemine kaymış ve o günden sonra bazı Yahudi kabileleri, Medîne Devleti'ne isyan etmeye başlamıştı. Gerçi hep lokal kalmış ve Resûlullah'ın kontrolünde cereyan eden mesele, hiçbir zaman Yahudilikle İslâm'ın savaşı hâline getirilmemişti. Ortada, devlete isyan edip baş kaldıran ve silahı devreye koyan belli başlı kabileler ile kendini koruma refleksi ortaya koyan bir devlet vardı! Burada da Resûlullah'ın öncelikli tercihi, duyumlarının doğruluğunu tetkik ettirdikten sonra hep "diplomasi" olmuştu; elçiler göndermiş ve çoğu zaman da kendisi bizzat giderek konuşmuş, yapılan isyanın gereksizliğini ve sonuçlarının vahametini anlatarak onları bu sevdadan vazgeçirmeye çalışmıştı. Girdikleri yoldan vazgeçirebilmek için atılan her türlü adıma rağmen

tutumlarından vazgeçmeyip işi daha ileri boyutlara taşıyınca üzerlerine yürümüş ve meseleyi bu sefer devlet mantığı içinde çözmüştü!

Nihayet bu süreç, Hayber'e kadar gelmişti ve Hayber, Yahudilerle yaşanan gerginliğin sona ereceği, devreye girecek anlaşmalarla ilişkilerin tamir edileceği ve hayatın, gerginlikten uzak olağan bir zemine kavuşacağı yeni dönüm noktasıydı. Ancak o günkü muhataplar da insandı ve yaklaşık dört yıl devam eden bu gergin sürecin hemen tarih olması öyle kolay değildi; zira, kanayan yaranın sürekli kaşındığı bu süreçte hem Yahudi hem de Müslümanlar açısından aşırı bir duyarlılık söz konusu olmuş, küçük kusurlar bile büyük kabahatler olarak algılanmaya başlamıştı!

İşte şimdi Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, nezaket kesbeden bu ilişkileri tamire Hayber'de başlıyor ve her iki tarafın da hiç tahmin etmediği bir adım atarak, en problemli adam olan Huyayy İbn-i Ahtab'ın kızıyla evleniyordu![742]

Şüphesiz ki bu evlilik, çok yönlü bir operasyon anlamına geliyordu; hem yaşadığı her türlü olumsuzluğu bastırıp gömen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, sırf Yahudi olduğu için kimseyle düşmanlık yapılamayacağını Müslümanlara fiilen göstermiş oluyor hem de onlardan birisini sinesine basmak suretiyle Yahudilere, kendileri için de kapısının sonuna kadar açık olduğunu ilan ediyordu! Şimdi O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yedi yıldır muhatabı olduğu ancak bir türlü kapılarını açmayan Yahudilere de ulaşabilmek için yeni bir kapı aralamıştı.[743]

Hazreti Reyhâne'den farklı olarak Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, diğer annelerimizde olduğu gibi Safiyye Validemiz için de mehir takdir etmiş ve bir velîme ile bu nikâhı da ilan etmek istemişti. Ancak böyle bir teklifi severek kabul etmesi gerekirken Hazreti Safiyye *(radıyallahu anhâ)* buna karşı çıkıyordu; Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gerekçesini sordu:

- Velîme verilecek mekân,[744]Yahudilere yakın; sana bir kötülük yapacaklarından endişe ettim, diyordu.[745]

Haksız değildi; zira Resûlullah'ı ziyafete çağırmış ve zehirlemek istemişler,[746] aynı zamanda sihirbazlarını toplamış ve Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bile sihir yapmışlardı![747]

Şimdi, Seddü's-Sahbâ[748] denilen yerdelerdi. Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, güvenlik endişesiyle ertelenen velîmeyi burada vermek istedi ve bu yemeği kastederek Safiyye Vâlidemiz'e:

- Yakınlarını da çağır, buyurdu. Israrın sebebi şimdi daha iyi anlaşılıyordu; Fahr-i Rusül Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, henüz Hayber'den uzaklaşmadan yemek tertip etmek istiyor ve bu yemeğe, Safiyye Validemiz'in akrabası olan Yahudilerin de gelmesini arzu ediyordu.[749]

Arzu ettiği gibi de oldu.

Nihayet velîme bitmiş ve Medîne'ye hareket başlamıştı. Nübüvvet kürsüsünün hatîbi Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, her hareketiyle ders veriyordu; elindeki örtüyle bir taraftan

Annemiz'e sütre yaparken diğer taraftan da devesine rahat binebilmesi için mübarek dizlerini kırmış öylece bekliyordu. Nihayet, düne kadar düşmanlık yapan cephenin bir ferdi iken İslâm'ın samimi bir neferi haline gelen Safiyye Vâlidemiz, Medîne'ye hareket etmeden önce bu mübarek dizlerin üzerine ayaklarıyla basıp yükseldi ve Medîne'nin Gülü Allah Resûlü'nü basamak yaparak, yine O'nun devesine bindi.[750]

Peygamber Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Safiyye Validemiz'i *(radıyallahu anhâ)* kendi devesinin arkasına bindirmişti. Yolda ilerlerken bir aralık deve tökezlemiş ve yere yığılan deve ile birlikte Efendimiz de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Safiyye Validemiz de düşmüştü. O sırada yakınında bulunan Ebû Talha Hazretleri hemen deveye koşmuş ve yularından tuttuğu gibi yeniden Habîb-i Ekrem'e getirmişti; bir taraftan da:

- Kurbanın olayım yâ Resûlallah! Sana bir şey oldu mu, diye soruyordu. Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ise ona:

- Hayır! Bir şeyim yok, dedi ve Safiyye Validemiz'i işaret ederek:

- Sen kadın ile ilgilen, buyurdu.

Bunun üzerine Ebû Talha Hazretleri, yüzüne bir örtü alarak Safiyye Validemiz'in yanına gitti ve daha sonra, yerinden rahat kalkabilmesi için bu örtüyü Annemiz'in üzerine attı. Ardından devenin palanını bağlayıverdi ve bunun üzerine Fahr-i Âlem Efendimiz ile Safiyye Validemiz, deveye binerek yeniden yola koyuldular.[751]

Bir noktaya kadar gelmiş ve yine mola vermişlerdi. Geceyi geçirmek için çadırına giren Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, dışarıda bir ayak sesi duymuş ve dışarı çıkmıştı. Hicret sonrasında kendisini evinde yedi ay misafir eden Ebû Eyyûb el-Ensârî *(radıyallahu anh)*,[752] eli tetikte tam teçhizat bekliyordu! Onu bu halde gören Habîbullah ona:

- Bu ne iş, yâ Ebâ Eyyûb, diye seslendi:

- Yâ Resûlallah, diyordu. "Bu kadının sana bir şey yapacağından endişe duydum; çünkü o, babası, kocası ve kavmi Hayber'de öldürülen bir kadındır; hem daha küfürden yeni çıkmıştır! Onun sana bir şey yapacağından endişe duyduğum için hazırda bekliyorum!"[753]

Şüphesiz ki bu, bir sahâbî farklılığıydı; durumdan vazife çıkarmış, yakınları öldürülen bir kadının Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile baş başa kalışında yaşanması muhtemel bir olumsuzluğu düşünmüş ve küçük bir ihtimal de olsa Allah Resûlü'nün başında nöbet tutmaya gelmişti. Aynı zamanda bu, Safiyye Vâlidemiz'in temsil ettiği kabilelere karşı ashâbın bakışını ifade eden bir görüntüydü; sürekli darbe gördükleri yere karşı teyakkuza geçmiş ve sinir uçları itibariyle olabildiğince uyarılmışlardı! Ancak bu, aynı zamanda takdir edilmesi gereken bir duyarlılıktı ve Allah Resûlü de ellerini açıp Hazreti Hâlid'e şöyle dua etti:

- Allah'ım! Ebû Eyyûb, gecenin bir vaktinde gelip burada beni nasıl korumak istemişse sen de onu muhafaza eyle![754]

Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hayber fethinden sonra Medîne'ye dönüşü üç gün sürdü. Medîne'ye girerken de Hazreti Safiyye *(radıyallahu anhâ)*, Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* redifinde bulunuyordu!

Hazreti Safiyye'yi *(radıyallahu anhâ)* Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hârise İbn-i Nu'man'ın evinde misafir etti; bu sırada Ensâr kadınları da ziyarete geliyor ve onu görüp de ayrılan, imrenerek asalet ve güzelliğini başkalarına da anlatıyordu!

Gelenler arasında, bunu duyan Âişe Vâlidemiz de vardı; ayrılıp giderken yanına yaklaşan Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Safiyye Vâlidemiz'i kastederek:

- Onu nasıl buldun ey Âişe, diye sordu. Belli ki maksadı, hem Safiyye Validemiz'e yabancılık çektirmemek hem de o güne kadarki annelerimizde bile kendisini gösteren Yahudi tepkisini ortadan kaldırmaktı. Şimdi sırada, kitâbî olanı kabul edenler için işin pratiğini yapmak vardı. Ancak bunu yaparken dikkatli olmak, dışarıdakilerin gönlünü kazanmayı hedeflerken içeridekileri de kırmamak, işin gerçek mahiyetini anlatarak onların da kabulünü sağlamak gerekiyordu! Âişe Validemiz'in verdiği cevap, endişelerini destekler mahiyetteydi; Hazreti Safiyye'yi kastederek Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Nasıl olacak; Yahudi işte, deyiverdi!

Habîb-i Kibriyâ Hazretleri'ni çok üzen bir cevaptı bu. Ancak herkesin insan olduğu da bir realite idi ki yaşanmış bunca hâdiseden sonra hisler tahrip olmuş ve herkeste aynı duyarlılık kalmamıştı. Tamir gereken çok husus vardı ve evinin merkezindeki isme şefkatle yaklaşıp:

- Öyle deme!, buyurdu. "O, Müslüman oldu ve Müslümanlığı da çok güzel oldu!"[755]

Şu da bir gerçek ki bu, öyle kolay çözülebilecek bir mesele gibi durmuyordu; zaman zaman yeniden nüksedecek ve her defasında Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Safiyye Validemiz'in yanında durarak, dünde kalması gereken "kavmiyet" ve "din" eksenli ayrımcılığı fiilen bitirmiş olacaktı.

Başka bir gün Âişe Validemiz Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nazlanmış, boyunun kısalığını nazara vererek:

- Safiyye'ye bu kadar değer vermen yeter, demiş ve kendisine daha fazla zaman ayırmamasını istemişti! Efendiler Efendisi'ni celâllendiren bir duruştu bu ve ona dönerek:

- Sen, dedi. "Öyle bir söz söyledin ki şayet bu söz denizlere dökülüp karışsaydı, şüphesiz onu bulandırırdı!"

Söylediğine bin pişman olan Hazreti Âişe de *(radıyallahu anhâ)* üzülmüştü. Aslında maksadı ne Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* üzmek ne de Safiyye Validemiz'i yermekti. Onun için döndü ve:

- Sadece ben, onu tarif etmek istemiştim, buyurdu. Bunun üzerine Habîb-i Kibriyâ Hazretleri ona bir kez daha döndü ve şunu söyledi:

- Karşılığında dünyalar verilse de ben, bir başkasını bu şekilde tariften asla hoşnut

olmam![756]

Hazreti Safiyye *(radıyallahu anhâ)*, yemek yapmada mâhir birisiydi ve bu yönüyle de gıpta ile bakılıyor, Ezvâc-ı Tâhirât tarafından bazen de kıskanılıyordu.[757] Bir seferinde yine yemek yapmış ve Âişe Validemiz'e getirmişti. Olacak ya, tabak elinden kayıverdi;[758] Hazreti Safiyye'nin *(radıyallahu anhâ)*, bin bir özenle hazırladığı yemek dökülmüş, yere düşen tabak da kırılmıştı!

Yaptığının ne anlama geldiğini fark eden Hazreti Âişe'nin yüreği yine "cız" etmişti; bin pişmandı ama iş işten geçmişti. Vakit kaybetmeden gitti durumu Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* anlattı. Anlatmakla da kalmamış, aynı zamanda bunun keffaretini de sormuştu. Nübüvvet kürsüsünün hatibi Habîb-i Ekrem *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ne ona *(radıyallahu anhâ)* kızıp bağırdı ne de yaptığının yanlış olduğunu söyledi; zaten duruşu her şeyi anlatır mahiyetteydi; sadece, yapılan yanlışın hükmünü söyledi:

- Tabağa karşı tabak, yemeğe karşı da yemek![759]

Üs üste gelen bu hâdiselerin bütününde Resûlullah'ın duruşunu görmüştü ya, bundan böyle Hazreti Âişe için Safiyye Validemiz, Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ait bir emânetti; gönlünü her türlü olumsuzluklardan arındırmış olarak onu yanına alıyor ve en kritik noktalarda bile birlikte hareket ediyordu.[760]

Şu da var ki yaklaşık dört yıldır sürekli gerilimi tırmandıran bir Yahudi'nin kızıyla Allah Resûlü'nün izdivacını, diğer Ezvâc-ı Tâhirât da hoş karşılamadı; sırf Yahudi olduğu için onu kınayanlar, intisabından dolayı ayıplayanlar vardı! Resûlullah'ın, engin dünyasına giren ve ailesi olarak harîmine aldığı birisine, sadece kimliğinden dolayı farklı muamele yapılıyordu! Dört yıldır sürekli sıkıntı yaşadıkları bir topluluktan birisiyle aynı yastığa baş koyacak olmasını da garipsemiş, kendi soy-soplarını öne çıkarmaya başlamışlardı:

- Resûlullah nezdinde bizler daha üstün ve kerim insanlarız; üstelik biz, O'nun amca çocukları ve zevceleriyiz, diyorlardı. Üstünlüğün "takvâ"da olduğunu onlar da biliyordu ama Yahudilerle dört yıldır yaşanan problemler duygularını tetiklemiş ve bu konuda akıllarıyla hareket etmelerine engel teşkil etmeye başlamıştı! Öyle ya, nübüvvet mektebinde bunu da aşmanın bir yolu vardı ve şimdi bu vesileyle o yolu da öğrenmiş olacaklardı!

Diğer taraftan bu durum, Safiyye Validemiz'in de kulağına gelmiş, çok üzülmüştü! Nihayet kavmiyetçilik çizgisinde yaşanan bu gerginliği:

- Sırf Yahudi olduğum için bana bunları söylüyorlar, diyerek Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* getirip açtı. Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* celâllendiği her halinden belli oluyordu. Ancak O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hiçbir zaman his ve duygularını akıl ve mantığının önüne geçirmiyor, duygularının en aktif olduğu yerlerde bile iradesiyle hareket ediyordu. Aynı zamanda O'nun için bugün yaşanan her bir problem, Kıyâmet'e kadar yaşanması muhtemel problemlerin çözümünde bir anahtar mesâbesindeydi; âdeta bir taraftan o günleri inşa ederken diğer yandan da çağlar ve çağlar sonrası asırlara açık uçlar

uzatıyor ve gelecek nesillere, "Şayet bu uçlardan tutunup güzergâhı iyi takip edebilirseniz, benim çözdüğüm gibi sizler de meselelerinizi problem olmaktan çıkarırsınız!" mesajı veriyordu. Bugün de öyle oldu; söylenilerlerden dolayı içerleyip alınan Hazreti Safiyye'ye döndü ve:

- Sen de deseydin ya, buyurdu. "Kocam Muhammed, babam Hârûn ve amcam da Mûsâ iken, nasıl olup da siz benden daha hayırlı olabilirsiniz?"[761]

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, baş tâcı annelerimize karşı Safiyye Validemiz'in yanında durmuş, mazisindeki peygamberleri nazara veriyordu. Zira Hazreti Safiyye *(radıyallahu anhâ)*, Hazreti Hârûn'un neslinden geliyordu ve tabii olarak Hazreti Mûsâ da amcası oluyordu! Böylelikle Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, Medîne'deki Yahudilere de mesaj vermiş, Kur'ân'ın en çok zikrettiği "ülü'l-azîm" iki peygamberi nazara vermek suretiyle onlara da bir habl-i metîn uzatmıştı. Hazreti Safiyye'nin *(radıyallahu anhâ)*, Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* eş olduğunu ise kimse inkar edemezdi![762]

İşte, söz konusu evliliğin hedeflerinden birisi de zaten bu idi; bizzat kendi ailesi üzerinde tatbikini yapmak suretiyle ashâb-ı kirâmda oluşmaya başlayan Yahudi tepkisini ta'dîl edecek, sadece Yahudi olmayı, düşmanlık sebebi olmaktan çıkaracaktı! Zira, artık onlar da Resûlullah'ın akrabalarıydı! O'nun hanımları, "mü'minlerin annesi" ve Hazreti Safiyye de Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir "eş" olduğuna göre ashâb da onlara, "dayı" ve "teyze" nazarıyla bakmaya başlamıştı. Bunun semereleri de söz konusu oldu; o günden sonra tesis edilen bu yakınlığın oluşturduğu zeminde kendini bulan bazı insanlar geldi ve yıllardır geleceğini bekleyip durdukları Âhir Zaman Peygamberi'nin huzurunda İslâm'ı kabul edip tevhide erdiler! Bunlar arasında, Safiyye Vâlidemiz'in erkek kardeşi de vardı.[763]

Bu evlilikten sonra, Cüveyriye Validemiz örneğinde olduğu gibi belki kitleler halinde İslâm'a koşuş olmadı; belki de olacaktı, fırsat vermediler! Zira, kurdukları düzenin ellerinden kayıp gitmesini istemeyen sekiz-on kişilik bir kesim, toplum üzerinde müthiş bir baskı kurdu ve Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, açmak için defalarca teşebbüs ettiği İslâm'a geliş kanallarını tıkadı, teb'alarının göz açmalarına bile fırsat vermediler; Müslüman olan veya gönlü itibariyle İslâm'a meyledenler, esas kimliklerini ifade edemez olmuşlardı; zira onların boy hedefi oluyor, çiziliyor ve toplumdan dışlanıyorlardı![764]

Belki bu olmadı ama o güne kadar yaşanan problemler geride kaldı ve Medîne toplumunda dün yaşanan sulh ortamı yeniden sağlandı; son 3,5 yılını Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kavga-gürültüden uzak, alış-verişin normale döndüğü, komşuluk ilişkilerinin rayına girdiği ve insanlara, kimliklerinden ziyade "insan" hüviyetiyle bakıldığı huzur dolu bir Medîne'de yaşadı. O kadar ki ruhunun ufkuna yürüdüğü gün Allah Resûlü'nün zırhı, bir Yahudi'de rehin bulunuyordu![765]

---

730 Hayber, Muharrem ayının son günlerinde Medîne'den sefere çıkılan, Rebîülevvel ayının sonlarına kadar kuşatmanın devam ettiği ve nihayet Safer ayında da zaferin kazanıldığı bir süreçtir. Bk. Vâkıdî, *Meğâzî* 441; İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/202; Halebî, *Sîre* 3/45; Taberî, *Târîh* 3/144

731 Benzeri anlaşmayı o gün Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Vâdi'l-Kurâ, Teymâ ve Fedek Yahudileri ile de yapmış ve böylelikle yepyeni bir sayfa açmıştı.

732 Babası Huyayy İbn-i Ahtab, savaş suçlusu olarak daha önce, Benî Kurayzalılardan suçlu bulunanlarla birlikte öldürülmüştü. Bkz. Vâkıdî, *Meğâzî* 368; Taberî, *Târîh* 3/110; Zehebî, *Târîh* 2/180

733 Buhârî, *Salât* 12; Müslim, *Nikâh*, 14; İbnü'l-Esîr, *Üsdül-Gâbe* 7/168; İbn-i Kesîr, *Bidâye* 4/214

734 Amcası, Ebû Yâsir İbn-i Ahtab'tır. Bkz. İbn-i Hişâm, *Sîre* 1/309

735 Kocası Kinâne İbn-i Ebi'l-Hukayk, Hayber kuşatması esnasında öldürülmüştü.

736 Bkz. Vâkıdî, *Megâzî* 465; İbn-i Kesir, *Sîre* 3/374; İbn-i Kayyım, *Zâdu'l-Meâd* 3/290

737 Vâkıdî, *Megâzî* 465; İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/209; Taberî, *Târîh* 3/147; Beyhakî, *Delâil* 4/232; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2558; İbnü'l-Esîr, *Üsdül-Gâbe* 7/169; İbn-i Kesîr, *Bidâye* 4/214

738 Vâkıdî, *Megâzî* 465

739 Yahudilerle yaşanan problemlerden de anlaşılacağı üzere Huyayy İbn-i Ahtab, o günkü Yahudiler arasında en problemli adamdır! Benî Nadîr kabilesinin reisidir; Resûlullah ile savaşıp yok etmeyi, hayatının hedefi hâline getirmiş, kavmini de tahrik ederek onların Medîne'den sürülmesine sebebiyet vermiştir! Bu sürgünde, gidip Hayber'e yerleşmiş ve bu sefer de Hayber halkını isyana teşvik ederek onları da Resûlullah'ın karşısına geçirmiştir! Belki de en büyük atağı, yanına aldığı bir grup Yahudi ile birlikte önce Mekke, ardından da diğer kabilelerin bütününü dolaşması, dünya adına vaadettikleriyle onların hepsini aynı çizgide birleştirip Ahzâb ordusunu toplamasıdır! Müslümanların dışında herkesin ittifak ederek Medîne'ye yürüdüğü bu hâdiseden çok ümitlidir; zaten genel görüntü, sadece yürüseler Medîne'de taş taş üzerinde kalmayacaktır! Ayrıca Ahzâb ordusu Hendek'e dayanacağı âna kadar anlaşmaya sadık kalan ve bu süre içinde Efendimiz'in kendileriyle anlaşmayı yenileyerek sağlama aldığı Benî Kurayza'nın aklını çelip onları da savaşa ikna eden bizzat kendisidir; gecenin karanlığında Ka'b İb-i Esed'in evine gelmiş ve başlangıçta maksadını gerçekleştirememiş olsa da ısrarları neticesinde onun da aklını çelmiş ve Benî Kurayza'ya da isyan bayrağını çektirmiştir! Çoğu defa Allah Resûlü'nün yanına gelerek ağız dolusu hakaretlerle O'nu rencide edenlerin başını çeken de şüphesiz odur. Bkz. Vâkıdî, *Megâzî* 321; 329-331; İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/135; Beyhakî, *Delâil* 3/408, 428, 429; Halebî, *Sîre* 2/415

740 Hayber sonrasında Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onu eş olarak seçmesinden dolayı kendisine, "Seçkin" manasında bu isim verilmiştir. Zira o gün için savaşlarda orduyu sevk ve idare eden şahsın hakkı olarak ya bir at, ya bir köle ya da bir câriyenin başkumandana tahsis edilmesi âdettendi ve buna, "Seçme" manasında "Safiy" deniliyordu ve Allah Resûlü de o gün, Huyeyy İbn-i Ahtab'ın kızını kendisi için seçmişti ve bu seçimle birlikte Huyeyy'in kızı Zeyneb'e artık Safiyye denilecekti. Bkz. İbn-i Hacer, *Fethu'l-Bâri* 7/480

741 Yahudilerle ilişkileri dört safhaya ayırmak mümkündür: 1. Henüz hicret öncesinde ve Mekke'nin başından itibaren yaşanan hazırlık süreci. 2. Problemsiz devam eden hicretin ilk iki yılı. 3. Hayber'e kadar süren problemli yıllar. 4. Hayber'den Efendimiz'in irtihaline kadar devam eden 3,5 yıllık sulh dönemi.

Ne yazık ki günümüzde, Resûlullah'ın bütün problemleri çözdüğü bu sulh dönemine hiç bakılmamakta ve gerginliğin üst perdeden yaşandığı Hayber'e odaklanılmaktadır. Problemli zeminden çözümün çıkması da imkânsızdır ve sonuç da hep bu çizgide cereyan etmektedir. Şayet günümüz insanı çözüm istiyorsa ve bu isteğinde de samimi ise Efendimiz'in her türlü problemi çözerek Yahudilerle birlikte yaşadığı son 3,5 yılına odaklanmalıdır.

742 O gün Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Safiyye Validemiz'e kavminin yaptıklarını anlattığı, buna rağmen yaşanan hâdiselerden dolayı da özür dilediği ifade edilmektedir.

743 Efendimiz'in o günkü bu tercihinin büyüklüğünü, "*Acaba günümüz liderlerinden birisi, bir Yahudi kızı ile evlenmiş olsaydı, bugünkü Müslümanlar olarak nasıl bir tepki verirdik?*" sorusunu kendimize sormadan anlayamayız. Bugün böyle bir adımı kim atarsa atsın, İslâm dünyası onun üstünü çizecek ve ağzıyla kuş tutsa bile bir daha o lidere iltifat etmeyecektir. Hatta farz-ı muhal, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bugün yaşıyor olsaydı ve o günkü aynı tercihini bugün yapmış olsaydı, bugünün Müslümanları olarak biz, O'na yine karşı çıkar ve bu evliliği onaylamazdık! Bunun sebebi açıktır; İsrail Devleti kurulduğu günden bu yana İslâm Dünyası'nın birinci haberi kendi lideri olurken ikincisi ise hep Filistin meselesi olmuştur. Daha açık bir ifadeyle Filistin üzerinden açık bir Yahudi düşmanlığı yapılmış, iç malzeme olarak nazara hep bu fobi verilmiş ve zihinlerimiz, 65 yıldır bu düşmanlıkla şekillenmiştir. Bugün İslâm Dünyası, bir çıkmazın içindedir ve Filistin meselesi çözülmeden sağlıklı düşünemez hâle gelmiştir. Ne yazık ki Filistin meselesinin de bugüne kadarki metotlarla çözülme imkân ve ihtimali yoktur! Açıkçası mesele kördüğüm olmuştur ve yılların şekillendirdiği bu formattan sıyrılamadığımız sürece, çözüm adına mesafe alınma imkânı yoktur! Hâlbuki Resûlullah'ın, her şeye rağmen onlarla olan teamüllerine bakıldığında, her türlü problemin bugün de çözülebileceği çok net anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bu konu, sadece bir dipnotta geçiştirilemeyecek kadar ehemmiyetlidir ki "Efendimiz'in Yahudi Diplomasisi" diyebileceğimiz bir çerçevede ve kitap formatında yayına hazırlanmaya çalışılmaktadır.

744 Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, velîme için Safiyye Validemiz'e teklif ettiği ilk mekânın, Hayber'e altı mil uzaklıkta olduğu ifade edilmektedir ki muhtemelen burası, aynı zamanda kuşatma boyunca otağını kurduğu mekândır.

745 Velîmenin verileceği yere gelindiğinde Allah Resûlü'nün, "Peki, önceki yerde bunu yapmamız konusunda seni engelleyen neydi?" diye sorması üzerine Hazreti Safiyye'nin *(radıyallahu anhâ)* bu cevabı verdiği ifade edilmektedir. Bkz. lbn-i Hacer, *lsâbe* 4/2558

746 Bkz. Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* 74; *Hibe* 28; Müslim, *Selâm* 18; Ebû Dâvud, *Diyât* 6; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 21/15 (13285); Beyhakî, *Kübrâ* 8/82, 83 (16005, 16006, 16008)

747 Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 2/197

748 Bu mekânın, Seddü's-Sahbâ adıyla tesmiye edildiği ifade edilmektedir. Medîne'ye iki gecelik mesafededir. Bkz. Buhârî, *Megâzî* 38; İbn-i Hacer, *Fethu'l-Bârî* 7/480

749 Diğer annelerimizin velîmelerinde olduğu gibi Safiyye Validemiz'in düğün yemeğinde ekmek et bulunmadığı, yere deriden bir yaygı serilerek üzerine hurma, kavut ve yağ konulduğu ve insanlara bunların ikram edildiği ifade edilmektedir.

750 Buhârî, *Büyû'* 111

751 Buhârî, *Vesâyâ* 197 (3086)

752 Ebû Eyyûb el-Ensârî, hicret sırasında Efendimiz'i *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Medîne'de evinde misafir eden sahâbîdir. Hicretin 49. yılında İstanbul'u fethetmek için gelmiş ve ruhunun ufkuna burada yürümüştür. Aynı zamanda adına izafe edilen Eyüp ilçesinde medfundur.

753 İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/211; Hâkim, *Müstedrek* 5/37 (6865); Beyhakî, *Delâil* 4/233; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/99; Zehebî, *Siyer* 2/408

754 İbn-i Hişâm, *Sîre,* 2/211; İbn-i Kesir, *Bidâye* 4/230

755 İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2558

756 Ebû Dâvûd, *Edeb* 40; Tirmizî, *Sıfatü'l-Kıyâme* 51

757 Nesâî, *Işretü'n-Nisâ* 4

758 Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)*, yemeğin güzelliği karşısında bir anlık boşluk yaşadığı ve bu kızgınlıkla yemeği dökmüş olma ihtimali de mümkündür.

759 Bkz. Tirmizî, *Ahkâm* 23; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/148 (25196); Nesâî, *Işretü'n-Nisâ* 4; Nesâî, *Kübrâ* 5/286 (8905)

760 Safiyye Validemiz vefat ettiğinde arkasında yüz bin dirhem miras bırakmış ve bu miktarın üçte birisini de kız kardeşinin oğluna vasiyet etmişti. Bunu duyan bazı insanlar devreye girdi ve yeğeninin Yahudi olduğu için bu mirasın ona verilemeyeceğini söylemeye başladılar. Açıkça mirasını vermek istemiyorlardı! Bunun haberini alan Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, hemen hâdiseye müdahil oldu ve onlara, "Allah'tan korkun ve kendisine vasiyet edileni de ona verin!" dedi. İbn Sa'd, *Tabakât* 8/128

761 İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2558; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/169. Üst üste gelen bu hâdiselerle rencide olan Safiyye Vâlidimiz'i, başka bir gün yine bir kenarda mahzun mahzun otururken gören hâl insanı Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, üzüntüsünün sebebini sormuş ve meseleye muttali olunca ona o gün de benzeri cümleler söylemiştir. Bkz. Vâkıdî, *Meğâzî* 466; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/127; Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân* 16/326; İbn-i Hacer, *İsâbe* 8/101; İbn-i Esîr, *Üsdul- Gâbe* 3/375

762 Yalnız bu bakış açısı Safiyye Validemiz'in peşini sonraki yıllarda da bırakmadı; mesela Hazreti Ömer'in hilafet günlerinde Safiyye Vâlidemiz'in câriyesi gitmiş ve Halîfe'ye, Safiyye Vâlidemiz'in Cumartesi gününü kutsadığını ve Yahudilerle irtibatını kesmediğini söyleyerek şikayet etmişti. Halîfe Hazreti Ömer, Annemiz'e bunu sorunca cevap olarak, "Allah *(celle celâluhû)* Cuma günüyle değiştirdiği günden bu yana Cumartesi günüyle ilgili bir alâkam kalmadı! Ancak Yahudilere gelince, benim onlar arasında akrabalarım var ve ben de onları ziyaret ediyorum!" demişti.

Meselenin tebeyyün etmesi üzerine, kendisini Halîfe'ye şikayet eden câriyeye böyle yapmasının sebebini sordu; Şeytân'a uyduğunu söylüyordu! Doğru sözlü bu câriyeye Annemiz, "Haydi, git! Hürsün!" dedi ve hürriyetine kavuşturdu. İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2559

763 Bkz. Ebû Dâvûd, *Eymân* 18. Ne acıdır ki Müslüman olduğu açıkça anlaşıldığı halde Safiyye Validemiz'in kardeşinin, hadîs kaynaklarında ismi bile telaffuz edilmemektedir ki zaten Yahudilerle ilgili rivayetlerin bütünü nazara alındığında iki grup rivayet dikkatimizi çekmektedir: Bunlardan ilkinde, Allah Resûlü'ne gelen Yahudilerin isimleri teker teker sıralanırken ikincisinde, "Yahudilerden bir grup", "Yahudi âlimlerinden bazısı" veya "Bir grup Yahudi"

gibi ifadeler kullanılmaktadır. Birinci kategorideki insanların gelişinde konuşulan konular ve sohbetin muhtevası olumsuz, gergin ve taciz edalı iken ikinci kategorideki insanların bulunduğu sohbetin ortamı munis, sıcak ve öğrenme televvünlüdür. Sözünü ettiğimiz ceberut kesimin baskılarını nazara aldığımızda, söz konusu muhavereleri aktaran ashâbın, ikinci kategoride yer alan Yahudilerin isimlerini zikretmeme sebepleri çok iyi anlaşılmaktadır; bunun sebebi, kendi kimliğini gizlemek zorunda kalan bu insanları, rivayet esnasında adlarını zikretmek suretiyle deşifre etmemektir! Bu ise bize, Yahudi asıllı olduğu halde gönül itibariyle Müslüman olmuş Medîne'de, bilinenden daha çok insanın var olduğunu haber vermektedir.

764 Buna rağmen o günkü Medîne'de, bilinenden daha fazla Yahudi asıllı Müslüman olduğu anlaşılmaktadır ve iyi bir istatistik ve hesaplama ile bunu bir nebze ortaya çıkarmak mümkündür. Zira Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Medîne'ye hicret ettiğinde nüfus 10.000 idi ve bunun 4.000'ini Yahudiler oluşturuyordu ki yüzdeye vurulduğunda bu, nüfusun % 40'ı demektir. Sonraları yaşanan iki sürgünde ortalama 1.500 Yahudi Medîne'den göçtü ve yaklaşık 500 Yahudi de savaşlarda öldü; hicretteki nüfusu esas aldığımızda Medîne'de 2.000 Yahudi kalmış oldu. Hicretten sekiz yıl sonra gerçekleşen Mekke fethine çıkarken Allah Resûlü'nün etrafında 10.000 insan vardı ki zannımca bu, bunlar arasında azımsanmayacak kadar Yahudi kökenli Müslüman olduğunu göstermektedir!

765 Bkz. Buhârî, *Büyû'* 14; *Rehin* 2, 5; *İstikrâz* 2; Müslim, *Müsâkât* 124; Tirmizî, *Büyû'* 20; Nesâî, *Büyû'* 83. Bu hâdisenin cereyan ediş şeklini, bizzat hâdisenin içindeki bir şahıstan dinleyelim; Efendimiz'e hizmet etme şerefiyle serfiraz sahâbîlerden Ebû Râfi' *(radıyallahu anh)* anlatıyor:

"Resûlullah'ın misafiri gelmişti. Beni, o günkü ihtiyacını karşılayabilmek için borç istemek üzere Medîne'deki bir Yahudi'ye gönderdi. Ben de gittim. Adam, 'Ben, vereceğimi ancak rehin karşılığında veririm!' dedi. Gelip durumdan Resûlullah'ı haberdar edince, 'Ben, yeryüzü ehlince de semalar nezdinde de emniyetin temsilcisiyim; ancak yine de sen, şu zırhımı al ve rehin olarak ona götür!' buyurdular." (Taberî, *Tefsîr* 16/235). İşte, vefat ettiği gün Allah Resûlü'nün zırhı, 30 sâ' arpa karşılığında bir Yahudi'de bunun için rehin bulunuyordu!

Bu hâdise, sosyal yapının içinde bulunan farklı unsurlarla çok doğal ve tabii bir hayatın yaşandığını ifade sadedinde başlı başına ibretler ihtiva eden bir delildir. Her şeyden önce bu alışverişin yapıldığı şahıs, kendi öz kimliğiyle Medîne'de yaşayan ve Resûlullah'a komşu olan bir Yahudi'dir. Zira Yahudi iken Müslüman olanlar için aynı tabir kullanılmamaktadır. Mesela İslâm'ı tercih edenler için bu safhadan sonra "Yahudi" tabiri kullanılmamakta, Abdullah İbn-i Selâm'da olduğu gibi bu noktadan sonra gerçek ismiyle veya künyesiyle hitap edilmektedir. Bu şahsın, Müslüman olduğu hâlde baskılar karşısında yeni kimliğini gizleyen birisi olma ihtimali de yoktur; zira Resûlullah'ın talebini geri çevirmekte ve Allah Resûlü gibi emin birisine güvenmemeyi ifade eden bir talepte bulunmaktadır. İşin daha da önem arz eden yanı, Medîne Devleti'nin başında bulunan Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, aynı ihtiyacını karşılamak için yanında bulunan Hazreti Ebû Bekir, Hazreti Ömer, Hazreti Osmân gibi her şeylerini O'nun davasına adayan ashâbından talepte bulunmamakta, kendi tebasından bir Yahudi ile görüşmekte ve üstelik, aldığı emtiaya karşılık ona zırhını vermekte ve o gün gerekli olan bu ihtiyacını bir Yahudi'den elde ettiği imkânla karşılamaktadır. Diğer bir açıdan bakıldığında, karşılığında rehin almadan borç emtia vermeyeceğini ifade etmesine ve Resûlullah gibi güven timsali bir şahsiyete itimat etmeyen bir duruş sergilemesine rağmen Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Ebû Râfi' hazretlerini yeniden aynı Yahudi'ye göndermiş olması, hatta bunun karşılığında nezaket ölçüleri içinde bir mukabele görmemiş olmasına rağmen bu ilişkinin devamı istikametinde bir iradesinin olduğunu göstermektedir. Üstelik o günkü ihtiyacın, peygamber olması yönüyle Efendimiz'i ziyarete gelen ve O'ndan İslâm adına öğreneceği şeyleri almak isteyen misafirlerini ağırlamak için gerek duyulan bir emtia olduğu da müsellemdir. Bu durumda söz konusu ihtiyacını, ne "beytülmâl" ne de ashâbın önde gelenlerinden talep ederek gidermeyip öncelikle ve ısrarla Yahudi komşusundan karşılamasının üzerinde, Medîne toplumunun fertleri arasında nasıl bir kaynaşmanın olduğunu göstermesi bakımından da ayrıca durulmalıdır.

Bütün bunları nazara aldığımızda Resûlullah'ın söz konusu tercihinin anlamı çok büyüktür; böyle bir alışverişin Medîne'de bulunan bir Yahudi ile gerçekleşmiş olması, dün yaşananların geçmişte kaldığı ve sadece o gün bu problemleri yaşayanlarla sınırlı olduğunu göstermektedir. Komşuluk münasebetleri yönüyle gidip gelmeler, aynı atmosferi paylaşıyor olmanın bir sonucu olarak alışverişler, aynı devletin birer ferdi olmaları yönüyle halk-devlet münasebetleri ve toplumun çekirdeği olması yönüyle de aileler arası münasebetler tabiî ve doğal seyrinde cereyan etmektedir.

Meymûne Bint-i Hâris

Bir önceki yıl Hudeybiye'den dönmek zorunda kalan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, anlaşma gereği bundan bir yıl sonra, umre yapabilmek için ashâbıyla birlikte Mekke'ye gelmişti; üç gün içinde ibadetlerini yapacak ve sonra da geri döneceklerdi. Aynı zamanda bu, o güne kadar kendilerini yanlarına bile yaklaştırmayan Mekkeliler için ilk sıcak temas anlamına geliyordu; inanan bir gönlün engin dünyasını yakından görecek, temsil keyfiyetinin bir insanı nasıl değiştirebileceğine şahit olacaklardı.

Acı-tatlı hâtıraların tazelendiği yerdi Mekke ve yakın körlüğü hâlâ devam ediyordu; o kadar şartlı bakıyorlardı ki "etkileniriz" endişesiyle dağların başına çıkmış, ayaklarına gelen Rahmet Peygamberi'ne uzaktan bakmayı tercih etmişlerdi!

Bu sıralarda Efendimiz'in yanına amcası Hazreti Abbâs[766] gelmiş ve O'na *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kocası[767] vefat eden baldızı Hazreti Meymûne *(radıyallahu anhâ)*[768] ile evlenmesini söylüyordu.[769] O güne kadar Mekke'de olmasına rağmen süreci çok iyi değerlendiren ve aynı zamanda Mekkelilerin nabzını iyi tutabilen bir insan olarak Hazreti Abbâs'ın *(radıyallahu anh)* bu teklifi, çok stratejik bir yerde duruyordu; zira her şeyden önce Hazreti Meymûne, Hicâz'daki en muteber kabilelerden birisine mensuptu.[770] Aynı zamanda onun *(radıyallahu anhâ)*, on kız kardeşi[771] vardı ve onlar arasında, İslâm'a erken uyanma ve Allah yolunda hizmet açısından bilhassa dört tanesi çok öne çıkıyor, göz dolduruyordu ki onlar için Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "mü'mine kız kardeşler" demiş, hizmetlerini takdir ederek iltifatta bulunmuştu.[772]

Böyle bir evliliğin gerçekleşmesi durumunda Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Mekke'nin en tepesinde bulunan önemli isimlerle akrabalık bağı kurmuş olacak ve bugüne kadar çaldığı bütün kapıları kapatan Mekkelilerle arasında, kapanmayacak kapılar açmış olacaktı. En başta Mekke reisi Ebû Süfyân'ın annesi Safiyye, Hazreti Meymûne'nin halası oluyordu.[773] Annesi Hind Bint-i Avf o gün, soy-sop itibariyle Araplar arasındaki en şerefli kadın olarak bilinmekteydi.[774] Onunla evlendiği gün Fahr-i Kâinât Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, aynı anda on kabileyle akraba olacaktı; o gün hayatta olmasalar bile Velîd İbn-i Mugîre ve Übeyy İbn-i Halef gibi başı çeken insanlarla bacanak olacak, onların kardeş ve çocuklarıyla akrabalık tesis edecek, bu vesileyle bir kez daha dikkatlerini çekmiş olacaktı. Zira bu evliliğin gerçekleşmesi durumunda Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, başta Hâlid İbn-i Velîd[775] olmak üzere Velîd İbn-i Mugîre'nin diğer çocukları; Ziyâd İbn-i Abdillâh ve Übeyy İbn-i Halef'in oğulları; Hazreti Abbâs, Hazreti Hamza, Hazreti Ca'fer ve Abdullah İbn-i Cahş'ın *(radıyallahu anhüm)* çocuklarının enişteleri olacaktı.[776] Aynı zamanda bu, Hazreti Abbâs ve ailesinin elini güçlendirecek, İslâm'a karşı düşman duran bu ailelere daha rahat gidip gelebilecekler, en azından oturup konuşabilecekler ve gereksiz yere düşmanı oldukları İslâm'ın şefkat yüzünü onlara da gösterme imkânı bulacaklardı.

Başka bir açıdan bakıldığında bu evlilik, etrafı bu kadar din düşmanıyla çevrili olan ve kocasının vefatından sonra korumak için kendisine sahip çıkan mü'min bir yakını[777] kalmayan Meymûne Validemiz'i *(radıyallahu anhâ)*, Mekke'deki sıkıntılardan kurtarmak

anlamına da gelecekti.

Dolayısıyla amcası Hazreti Abbâs'ı dinleyen Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu kadar maslahatı bünyesinde toplayan Meymûne Validemiz ile evliliği kabul etti.

Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisiyle evlenmek istediğini duyduğunda Meymûne Validemiz, devesinin üzerindeydi ve ilk tepkisi:

- Deve de üzerindeki de Allah ve Resûlü'nündür, şeklindeydi.

Bu evliliğin baş aktörü, Hazreti Abbâs idi; Hazreti Meymûne *(radıyallahu anhâ)*, kız kardeşi Ümmü Fadl'ı, o da kocası Hazreti Abbâs'ı tevkîl etmiş ve mehir bile talep etmeksizin bu evlilik gerçekleşmişti.

Bu evliliğin ne türlü kapıları açacağı daha ilk günden belli olmuştu; zira evliliğin haberini alan Mekkelilerin tepkisi:

- Demek ki Muhammed, hemşehrilerine hâlâ dostluk ve hayır duyguları besliyor, şeklindeydi.

Mekke'de kalacağı üç günün bitiminde Allah Resûlü'nün yanına Süheyl İbn-i Amr ve Huveytıb İbn-i Abdiluzzâ gelmiş ve:

- Artık vakit geldi ve süre tükendi; haydi burayı terk et, diyorlardı. Elindeki bütün imkânları davası istikametinde kullanan Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, söz konusu evliliği nazara vererek onlara:

- Bana birkaç gün daha mühlet verseniz de aranızda size bir velîme yapsam, teklifinde bulundu. Ancak Mekke temsilcileri:

- Bizim, Senin yemeğine ihtiyacımız yok, diyorlardı. "Aramızdan bir an önce ayrıl ve git! Üç gün doldu ve Allah aşkına yâ Muhammed! Seninle yaptığımız anlaşmada, yurdumuzu hemen terk etmenden başka bir seçenek de yok!"

Onların Allah Resûlü'ne kaba davrandıklarını gören Sa'd İbn-i Ubâde ileri atıldı; çok kızmıştı ve:

- Ey anasız kalasıca, diye seslendi. "Burası ne senin toprağın ne de babanın yeri! Vallahi de Resûlullah buradan, ancak anlaşmanın gereklerine uyarak çıkar; yoksa sizin zorlamanızla değil!"

Hazreti Sa'd'ın bu çıkışı, Allah Resûlü'ne tebessüm ettirmişti. Ancak durumun nezaketi bunu kaldıracak gibi değildi ve belli ki Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, nezaketiyle muhataplarını eritmek istiyordu. Onun için Hazreti Sa'd'e döndü ve:

- Ey Sa'd, buyurdu. "Bizi kendi konağımızda ziyaret eden bu insanları incitme!"[778]

Bunun üzerine Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ashâbından Ebû Râfi'e seslenerek yolculuk emri verdi. Zira muvakkat bir buluşmadan sanra Kâbe'den ayrılık vakti gelmişti. Ancak bu ayrılık, bundan sonra da buraya gelebilmenin kapılarını aralayan geçici bir ayrılıktı. Zira Mekke'de buz kesen yüzler yavaş yavaş erimeye durmuş ve zihinlerde de farklı soru işaretleri belirmeye başlamıştı. Şimdi Kâbe'de, Ebû Râfi'in sesi

yankılanıyordu:

- Akşama kadar Müslümanlardan burada kimse kalmasın![779]

Yüreği Kâbe'de kalan Allah Resûlü de Kasvâ'ya binerek yine yola koyuldu. Bu sırada arkadan bir kız çocuğunun yanık sesi duyulmaya başlamıştı:

- Amca! Amcacığım!

Arkasını dönüp sesin geldiği yöne baktı Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*; bu ses, amcası ve süt kardeşi Hazreti Hamza'nın emâneti *Ümâme'den başkası değildi!* Yürek yakan bir manzaraydı; gözlere yaş yürümüş ve gönüller de rikkat kesilmişti! Uhud'un aslanı ve şehîdlerin efendisi Hazreti Hamza'nın yetimi Ümâme, o gün teyzesiyle evlenen Resûlullah'a koşuyor, kendisini de götürmesini istiyordu!

Duruma şahit olan Hazreti Ali *(radıyallahu anh)*, bir çırpıda koşmuş ve Ümâme'nin elinden tuttuğu gibi Efendimiz'in yanına getirmişti; bir taraftan da:

- Amcamızın kızını ne diye müşriklerin arasında yetim bırakalım ki, diyordu!

Haksız değildi ve şimdi küçük Ümâme'de, teyzesi Meymûne Validemiz ile birlikte Medîne yolcuları arasındaydı.[780]

O güne kadar Ebtah'ta kalan ashâbın, Medîne'ye hareket için buluşacağı yer, Serif idi ve burada Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çadır kurulmuştu ki Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Meymûne Validemiz ile burada zifafa girecekti.[781]

---

766 Hazreti Abbâs'ın bu teklifini, yedi yıldır aralarında kaldığı Mekke'nin nabzını tutan bir insanın çözüm adına getirdiği çok önemli bir strateji olarak değerlendirmek gerekmektedir ki sonuç, aynen onun düşündüğü gibi cereyan etmiştir.

767 Hazreti Meymûne *(radıyallahu anhâ)*, önce Mes'ûd İbn-i Amr ile evlenmiş, ondan boşanınca da Ebû Ruhm Ferve İbn-i Abdiluzzâ ile evlilik yapmıştı. Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* umre için Mekke'ye gelmeden önce Ebû Ruhm da ölmüş, yalnız kalmıştı.

768 Hazreti Meymûne'nin *(radıyallahu anhâ)* ismi daha önce Berre idi; Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu, uğurlu, yümün ve bereketli manasına gelen Meymûne ile değiştirmiştir. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/108; Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 11/207

769 Bazı kaynaklar, Meymûne Validemiz'in Efendimiz'e haber gönderip kendisiyle evlenmek istediğini, bunun üzerine söz konusu evliliğin gerçekleştiğini söyler. Aynı zamanda, "Ey Peygamber! Biz, şu gruplara dâhil kadınları sana helâl kıldık: Mehirlerini verdiğin eşlerini, Allah'ın sana harp esîri olarak verdiği câriyeleri, seninle beraber hicret eden amcan kızlarını, halan kızlarını, dayın ve teyzen kızlarını, bir de mehir istemeksizin kendisini Peygamber'e hibe eden ve Peygamber'in de kendisini nikâhlamak istediği mü'min kadını, diğer mü'minlere değil, sadece sana mahsus olmak üzere helâl kıldık. Bizim, mü'minlerin eşleri ve ellerinin altındaki câriyeler hakkında gerekli kıldığımız mehir gibi hususlar, zaten malumumuz olup onları bildirmiştik. Hibe yoluyla mehirsiz evlenmeyi sana mahsus kılmamız, nikâh konusunda senin için bir güçlük olmaması içindir. Allah gafurdur, rahîmdir (çok affedicidir, merhamet ve ihsanı boldur)." (Ahzâb Sûresi 33/50) mealindeki âyetin de bu münasebetle nâzil olduğu söylenmektedir. Bkz. Hâkim, *Müstedrek* 4/35 (6803). Buna göre Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, evlilik işlerini yürütmek için Ebû Râfi' ile birlikte ashâbından bazılarını önceden Mekke'ye göndermiş ve onlar da gelip Meymûne Validemiz'i Hazreti Abbâs'tan istemişlerdir. Bkz. Mâlik, *Muvatta'* 1/348 (771); İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/105

770 Annemiz'in mensup olduğu Benî Âmir İbn-i Sa'saa kabilesi, Benî Âmir, Rebîa, Nümeyr, Hilâl ve Süvâe adlı dört ana koldan teşekkül etmiş büyük bir Arap kabilesidir. Çok geniş bir coğrafyaya yayılmışlardır. Hevze İbn-i Hâlid ile oğlu ve yeğeni Medîne'ye gelerek Müslüman olup biat etmişlerdi. Huneyn zaferinden sonra Medîne'ye gelen Benî Âmir'e mensup çeşitli hey'etler de Müslüman oldular. Bkz. Kehale, *Mu'cemu Kabâili'l-Arab* 2/708-710

771 Bu kız kardeşlerden bazıları ana-baba bir, bazıları ise sadece ana bir kardeş oluyordu; ana-baba bir olanlardan Ümmü Fadl Lübâbe Bint-i Hâris (Lübâbetü'l-Kübrâ), Hazreti Abbâs; Izzet Bint-i Hâris, Ziyâd İbn-i Abdillah; Asmâ Bint-i

Hâris (Lübâbetü's-Suğrâ'nın adı olduğu da söylenmektedir), Übeyy İbn-i Halef; Lübâbe Bint-i Hâris (Lübâbetü's-Suğrâ), Velîd İbn-i Mugîre (Hâlid İbn-i Velîd'in annesi) ve Ismet de Übeyy İbn-i Halef ile evliydi. (Muhtemelen Asmâ ve Ismet'in, Übeyy İbn-i Halef ile aynı anda veya farklı zamanlarda evli olup olmadıkları konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır ki her ikisi de muhtemeldir. Zira Câhiliyye döneminde iki kız kardeşle aynı anda nikâh uygulaması vardı ve bunu, Cibrîl'in getirdiği mesaj ile İslâm yasaklamıştı). Ayrıca Necid'de yaşayan Hufeyde Bint-i Hâris adında bir kız kardeşinden daha bahsedilmektedir.

Ana-bir kardeşlerden Esmâ Bint-i Umeys, Hazreti Ca'fer; Selmâ (Seleme olduğu da söylenmektedir) Bint-i Umeys, Hazreti Hamza; Selâme Bint-i Umeys, Abdullah İbn-i Ka'b ve Hüzeyle de ismini bilemediğimiz bir bedevi evliydi. "Ümmü'l-Mesâkîn" olarak bilinen annemiz Zeyneb Bint-i Huzeyme de onun kız kardeşleri arasındaydı. Bkz. İbn-i Hacer, *Tehzîb* 12/399

772 Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ismini zikrettiği kız kardeşler, Hazreti Meymûne, Hazreti Ümmü Fadl, Hazreti Selmâ ve Hazreti Esmâ idi. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/109; İbn-i Hacer, *Tehzîb* 12/399

773 Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdül-Gâbe* 2/14; İbn-i Hacer, *İsâbe* 3/412; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 3/255; Mizzî, *Tehzîbul-Kemâl* 13/119

774 İbn-i Hacer, *İsâbe* 8/95

775 Meymûne Validemiz, Hâlid İbn-i Velîd'in teyzesi oluyordu ki Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onun teyzesi Hazreti Meymûne *(radıyallahu anhâ)* ile evliliği, Hâlid İbn-i Velîd'in gelişinde kilit noktayı oluşturmuştur.

776 İbnü'l-Esîr, *Üsdül-Gâbe* 2/140

777 O gün her ne kadar Mekke'de olsa da Hazreti Abbâs ve ailesi, vazifeleri gereği Müslüman olduklarını gizliyorlardı.

778 O günlerde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve ashâbı, Ebtah'ta kurduğu çadırlarda kalıyordu.

779 Bkz. İbn Hişâm, *Sire* 2/230; Süheylî, *Ravdu'l-Unuf* 4/117; Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 11/208

780 Medîne'ye geldiklerinde, Ümâme için aralarında ihtilâf çıkacak ve bu ihtilâfı da yine Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çözecekti. Hazreti Zeyd, Hazreti Ali ve Hazreti Câfer'in faziletlerini sıraladıktan sonra Ümâme'nin teyzesinin Hazreti Câfer ile evli olduğunu belirterek onun Hazreti Câfer ile birlikte kalmasının daha doğru olacağını ifade edecekti. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakat* 8/159; Vâkıdî, *Megâzî* 504; İbn-i Hacer, *İsâbe* 7/706

781 Ne büyük tevafuktur ki Annemiz'in vefatı da yine aynı yerde gerçekleşmiştir ki mezarı da burada bulunmaktadır.

İlk Semere

Medîne'ye dönüş yolunda Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yanına Hâlid İbn-i Velîd'in kardeşi Velîd İbn-i Velîd'i[782] çağırdı ve ona:

- Hâlid ne yapıyor, diye sordu.

Az zamana çok işin sığıştırıldığı bu üç günün içinde, diğerleri gibi Hâlid İbn-i Velîd de dağlara çıkmış, "zillet" olarak algıladıkları bu süreci gözleriyle görmemek için gözden kaybolmuştu. Dolayısıyla Hazreti Velîd:

- Bilmiyorum yâ Resûlallah, buyurdu. "Göremedim ve konuşma fırsatım olmadı!"

Ancak Resûlullah'ın bildikleri vardı. Tuttu, kardeşinin yanında Hâlid İbn-i Velîd'i anlatmaya başladı; başta zekasının kıvraklığı ve şecaatı olmak üzere meziyetlerini sıralıyor, yere göğe sığdıramadığı Hâlid İbn-i Velîd'e, âdeta destan kesiyordu! Bir müddet sonra ona yine döndü ve:

- Hâlâ gelmeyecek mi, diye sordu. Bununla da kalmadı ve ilave etti:

- Hâlid gibi akıllı bir insanın, İslâm'a câhil kalması düşünülemez! Hem, gelse onu biz, baş tâcı yapar, izzet ü ikrâmda bulunuruz![783]

Ne kadar açık bir davet, aynı zamanda açık bir çek demekti bu! Hiç, zâyi edilir miydi!

Resûlullah'ın yanından ayrılır ayrılmaz Velîd İbn-i Velîd, kardeşi Hâlid'e bir mektup yazdı:

- Sen, bize çektirmedik sıkıntı bırakmadın ya, diyordu. "Dönerken Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bana seni sordu. Ancak ben, senin hakkında O'na bir şey diyemedim. Fakat O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, senin hakkında çok şey söyledi!"[784]

Kardeşinin yüreğine seslenen Hazreti Velîd *(radıyallahu anh)*, Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisi için îrâd buyurduğu bütün beyanlarını sıraladı ve:

- Çabuk gel, mesajıyla bitirdiği bu mektubu hemen Mekke'ye gönderdi.

Beri tarafta mektubu okuyan Hâlid İbn-i Velîd'in bütün buzları erimişti; zira o güne kadar uzaktan bakmayı tercih ettiği ve elindeki kılıçla hücum edip yok etmeye çalıştığı bir yerden kendisine mektup gelmiş, üstelik iltifat dolu muhtevasıyla yüreğine sesleniyordu! Buğulu gözleriyle açıp bir daha okuyor, dönüp yeniden okuyordu! Onun bu halini gören anne Lübâbe'nin[785] sevincine diyecek yoktu; zira oğlu Hâlid'i, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evlenen kardeşi Meymûne'nin ilk semeresi olarak devşirmek üzereydi!

Hâlid İbn-i Velîd için bu evlilik, bir dönüm noktasıydı; bundan böyle Hazreti Hâlid de Medîne yolcusuydu![786]

---

782 Daha önce ifade edildiği gibi Velîd İbn-i Velîd, Bedir sonrasında Müslüman olmuştu. O günden sonra diğer kardeşleriyle birlikte Hâlid İbn-i Velid'in de çok işkence ettiği Hazreti Velîd için de Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve*

sellem), Medîne'den dua etmiş ve namazlarında kunut okumuştur. Daha sonra bir fırsatını bulup Medîne'ye gelen Hazreti Velîd, bir daha da Mekke'ye dönmemiştir. Bkz. Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 4/79

783 Farklı kaynaklardaki bilgiler birleştirilerek ve bir sıraya tabi tutularak verilmiştir. İfadelerde takdim ve tehirler söz konusu olsa da mahiyette bir değişiklik yoktur. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdül-Gâbe* 5/423, 424; Beyhakî, *Delâil* 4/350; İbn-i Kesîr, *Bidâye* 4/258

784 Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdül-Gâbe* 5/423, 424; Beyhakî, *Delâil* 4/350; İbn-i Kesîr, *Bidâye* 4/258; Suyûtî, *Hasâis* 1/412; Hamidullah, *Vesâik* 85, 86

785 Suğrâ olarak bilinen anne Lübâbe'nin, kocası Velîd İbn-i Mugîre'ye rağmen daha Mekke yıllarında iken gizlice gelip Müslüman olduğu da ifade edilmektedir. Bkz. İbn-i Habîb, *Muhabber* 409

786 Mektubu okuduktan sonra Hazreti Hâlid, Mekke lideri Ebû Süfyân'ın yanına gitti; "Gel, beraber gidelim!" dedi. Ancak o, henüz o gün hazır değildi veya misyonu gereği, belki de Mekke'de yapması gereken başka işler vardı! Sonra, eniştesi Safvân İbn-i Ümeyye'nin kapısını çaldı; o da "Hayır!" diyordu. Ardından Osmân İbn-i Talha ile anlaştı ve birlikte Medîne'nin yoluna düştüler. Yolda onları, bir başka yolcu bekliyordu ve Amr lbn-i Âs ile cemaat olup Allah Resûlü'nün yanına, İslâm'ın aydınlık dünyasına geldiler.

Kadına Şiddet

Düne kadar toplumda kadın dövmek, âdiyattan bir meseleydi; hatta bazıları tarafından bu, bir nevi güç göstergesi olarak görülüyordu. Câhiliyye dönemini görüp de kocasından, kayınpeder veya babasından, hatta erkek kardeşinden şiddet görmeyen, hırpalanıp dövülmeyen kadın yok gibiydi. Hakkın hatırını her şeyin önünde tutan Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)* gibi hakperest bir mü'min, bu süreci şu cümlesiyle çok net bir şekilde özetlemektedir:

- Câhiliyye döneminde biz, kadınlara itibar etmez, onları insan yerine bile koymazdık! İslâm gelip de Allah *(celle celâlühü)* onları zikretmeye başlayınca, onların da bizim üzerimizde haklarının olduğunu anladık![787]

Şu var ki bu da çözülecekti!

Kadına şiddet konusunu çözerken de hem annelerimiz hem de Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kızları, meseleyi çözme biçim ve yöntemiyle ilgili olarak yine merkezi bir yerde duruyordu. Âdeta, yer yer o gün bu türlü problemlerin, Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yakınında da yaşanıyor olması, çözüm yollarının bilinebilmesi ve yarınlarda da uygulanmak suretiyle meselenin problem olmaktan çıkarılabilmesi için bir fırsat gibi duruyordu; işte bir örnek:

Hazreti Ali de bir gün ölçüyü kaçırmış, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kızı Hazreti Fâtıma'ya sert davranmış, hatta vurmuştu. Hayber kalesini kalkan gibi kullanan bir elin ağırlığı müsellemdi ve hem gönlü hem de bedeni incinen Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*:

- Vallahi de seni Resûlullah'a şikayet edeceğim, dedi ve soluğu Allah Resûlü'nün yanında aldı.

Yaptığına bin pişman olan Hazreti Ali de peşinden geliyordu! Konuşmalarını duyabileceği bir yere kadar gelen Hazreti Ali, orada durdu ve gelişmeleri uzaktan takip etmeye başladı.

Fahr-i Âlem'in huzuruna girer girmez Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* damadı ve yeğeni, Hazreti Hasan ve Hazreti Hüseyin'in de babası, kendisinin de kocası Hazreti Ali'nin sertliğinden dert yanmaya başlamıştı; "Bir çare!" dercesine boynunu bükmüş, babasından "medet" bekliyordu.

Dikkatle kızını dinleyen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yine temkinliydi; ne Hazreti Fâtıma'nın anlattıklarını mutlak doğru olarak bir yere koyup damadına fatura kesmiş ne de hâdiseyi görmezden gelmişti! Evet, ortada bir problemin varlığı âşikârdı; ancak bu problemin temelden çözülebilmesi için yol, mağdur ve mazlum bile olsa kendi kızının yanında durmak değildi! Bir daha tekerrür etmemesi için problemin kaynağına ulaşmak ve meseleyi kökünden çözmek gerekiyordu. Bunun için O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Zâlime de mazlûma da yardım edin, buyurunca ashâbı:

- Yâ Resûlallah! Mazlûmu anladık; peki zâlime nasıl yardım edeceğiz, diye

sormuşlardı da O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Yanında durup zulmünden vazgeçirmek suretiyle,[788] cevabını vermişti. İşte şimdi, bunun bir uygulamasını yapacaktı. Bir farkla ki asla perdeyi yırtmayacak, ne zâlime "sen zâlimsin" diyecek ne de mazlûma "mağdur" olduğunu söyleyecekti! Önce, derdini arz eden kızı Fâtıma'ya döndü ve kucaklayan bir ses tonuyla:

- Biricik kızım, buyurdu. "Beni iyi dinle, kulak ve aklını kullan! Kocasının isteklerini yerine getirmeyen kadını idare etmek mümkün değildir!"

Beri tarafta itâb bekleyen Hazreti Ali *(radıyallahu anh)*, Resûlullah'ın bu beyanı karşısında irkilmiş, utancından yerin dibine girecek gibi olmuştu; Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kabahati kendisinde gördüğü halde gönlünü kırıp canını yaktığı hanımına nasihat ediyor, yine de damadının aleyhinde bir kelime etmiyordu![789] Bu âlicenaplık, Hazreti Ali'yi eritmişti; Hazreti Fâtıma'yı kastederek kendi kendine şu sözü veriyordu:

- Allah'a yemin olsun ki ona, hoşuna gitmeyen bir şeyi bir daha asla yapmayacağım![790]

Babasının nasihatini dinleyen ve aradığı desteği bulamayan Hazreti Fâtıma'nın gidebileceği tek yer vardı; Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanından ayrıldı ve doğruca evinin yolunu tuttu.

Oradan hızla ayrılan Hazreti Ali'nin adresi ise Mescid-i Nebevî idi; Resûlullah'tan daha önce de duyduğu şekliyle tavır değişikliğine gidecek ve yaşadığı olumsuzluğun çözümünü secde ve evrâd ü ezkârda arayacaktı! Derken yoruluncaya kadar ibâdet ü tâatla meşgul olmuş ve neticede bitkin düşüp Mescid'in toprak zeminine uzanmıştı; kaylûle yapıyordu! Uyku esnasında üstündeki ridâsı açılmış, sırtı da toprağa değmişti. Bir aralık gözünü açtığında başında Allah Resûlü'nün beklediğini gördü ve hemen kalkmak istedi. Habîb-i Ekrem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ona:

- Otur, yâ Ebâ Türâb,[791] diyordu; bedeninin toprağa değen kısmına yapışan toprakları görmüş ve damadına "toprağın babası" anlamında bir latifeyle böyle hitap etmişti! Aynı zamanda mübarek eliyle Hazreti Ali'nin sırtına yapışan o toprağı temizliyor, damadına iltifat ediyordu! Beklediğinin aksine bir durum söz konusuydu; itâb beklediği yerden iltifat üstüne iltifat alıyor, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sıcaklığını iliklerine kadar hissediyordu!

Hazreti Fâtıma ile yaşadıklarını hatırlatacak en küçük bir îmâ bile olmadan o gün öylece geçip gitti.

Akşamın ilerleyen saatlerinde yatmışlardı ki Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kızı ile damadının evine çıkageldi! O'nun gelişiyle birlikte kalkıp istikbâl etmek istediler; ancak yerlerinden kalkmamalarını söylüyordu! Sonra da gelip ikisinin ortasına, yatağa oturdu; bir eliyle damadı Hazreti Ali'nin elinden tutup göğsüne koymuş, diğer eliyle de kızı Hazreti Fâtıma'nın elini alıp onun eli üzerine koymuştu. Sonra da mübarek ellerini bu iki elin üzerine koydu ve her ikisine nasihat etmeye başladı. Öylesine bir sıcaklık vardı ki bu sıcaklığa hiçbir kırgınlık dayanamaz, eriyip giderdi ve öyle de oldu; ne dargınlık kalmıştı ne de bundan böyle küs durabilirlerdi!

Hâne-i saâdetlerine gitmek için dışarıya çıktığında Resûlullah'ın hâline şâhit olanlar O'nu *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, giderkenki duruşundan çok daha farklı görmüşlerdi ve hemen:

- Yâ Resûlallah, dediler. "İçeri girerken başka bir hâl üzereydiniz; şimdi ise yüzünüzde bir beşâşet ve tebessüm görüyoruz! Sebebi ne ola ki?"

Bunun üzerine Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, sürûrunun sebebini merak eden ashâbına günü şöyle özetledi:

- Sevdiğim iki kişinin arasını bulunca, beni sevinmekten hangi şey alıkoyabilir ki![792]

---

787 Buhârî, *Libâs* 31; *Tefsîr* 66

788 Buhârî, *Mezâlim* 4; *İkrâh* 7; Ebû Ubeyd, *Emsâl* 142

789 Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu duruşu, günümüz kayınpeder ve kayınvalidelerine ne güzel bir derstir! Çocuklarının saâdetini isteyen her anne ve baba, onlardan kendilerine akseden her problemlerinde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gibi gelin veya damatlarının yanında yer alıverseler, inanın bugünkü aile problemlerinin büyük çoğunluğu kendiliğinden çözülecektir! Zira bugünkü problemleri, daha da içinden çıkılmaz hâle getiren en önemli unsur, anne-baba bile olsa üçüncü şahısların alelacele meseleye dâhil olmaları, üstelik karşı tarafı dinlemeden kendi çocuğunun anlattıklarını mutlak doğru kabul edip gelin veya damadına fatura kesmeleridir! Bağışıklık sistemleri yerli yerine oturuncaya kadar her ailede küçük-büyük problem olabilir; önemli olan yeni evli çiftlere, karşılaştıkları problemleri kendi aralarında çözme kabiliyeti kazandırmaktır! Unutmamak lazımdır ki anne babasını her şartta yanında ve arkasında bilen genç, en küçük engelle karşılaştığında meseleyi hemen onlara taşıyacak ve kendiliğinden çözülebilecek problemler bile böylelikle çözümsüz bir hâl alacaktır! İşte, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, damadını dinleme lüzumu bile duymadan ve hâdisenin içine girmemeksizin meseleye, kökünden çözme niyetiyle müdâhil olmuş ve netice de böyle tecelli etmiştir. O'nu rehber bilenlerin, farklı davranmaları düşünülemez ki Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tavrı böyle olduğu gibi, "tahrîm" ve "îlâ" hâdiselerinden de hatırlanacağı üzere başta Hazreti Ebû Bekir ve Hazreti Ömer (radıyallahu anhümâ) olmak üzere ashâb-ı kirâmın gelen hâli de bu istikamette değil midir?

790 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/21

791 Bu beyanını o gün Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, iki defa tekrarladığı ifade edilmektedir. Bkz. Buhârî, *İsti'zân* 40; Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 4

792 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/21; Buhârî, *Edeb* 113; Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 4

Köküne Kezzap

Evet, fıtrat itibariyle farklı olan her bir insanın, beklenti, kaygı, huy ve karakterlerinin de farklı olduğu müsellemdi. Diğer taraftan aile, iki farklı yapıdaki insanın yan yana gelerek yeni bir yuva kurması anlamına geliyordu ki bu yuvadaki her bir ferdin, bir diğerinin hoşlanacağı veya hoşlanmayacağı tarafının olması çok tabii idi. Önemli olan, olumsuzlukları öne çıkararak ayrışmak değil, güzellikleri fark ederek kaynaşabilmekti. Bunu ifade ederken Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, şiddetin fâili konumundaki erkekleri muhatap alarak şöyle seslenmişti:

- Hiçbir mü'min, hanımına buğz edip ondan uzak durmasın; şayet hoşlanmadığı bir huyu varsa, onda mutlaka hoşlanacağı başka huyları da vardır![793]

Evet, Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* beyanlarına göre de kurulan yuvanın birinci dereceden sorumlusu, erkek idi[794] ve bu sorumluluk, incelik ve nezaketiyle öne çıkan kadına, yine nezaket ve mülayemetle yaklaşmayı gerektiriyordu ki sözünü ettiği beyanlarını annelerimizle bire bir yaşayan Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, eğe kemiğine benzettiği kadına yaklaşımı ifade ederken de şu tavsiyelerde bulunmuştu:

- Şayet doğrultmak üzere zorlayıp üzerine gidersen onu kırarsın; ancak kendi haline de bırakırsan o haliyle eğri kalır; kadınlara hayır nasihatte bulunun![795]

Aynı zamanda Fahr-i Âlem *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, şiddetin son bulabilmesi için her fırsatı değerlendiriyor,[796] diğer konularda olduğu gibi aile hususunda da insanların akıl ve muhakemelerine hitap ediyor, herkesi muhakemeye davet ediyordu. Bunun için bir gün ashâbına dönmüş ve onlara:

- Sizden birisi, günün sonunda kendisiyle aynı yastığa baş koyup aynı yatağa girecek olan hanımını, bir köle gibi nasıl dövebilir ki,[797] diye seslenmişti. Kadınlara iyi davranmayı Allah'ın emrettiğini; onların, Allah'ın teslim ettiği emânetler olarak bilinmesi gerektiğini; kadınların, anne, teyze ve kızlarımız olduğunun farkında olunması gerektiğini hemen her fırsatta vurgulayan da yine O'ndan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* başkası değildi.[798] O'na göre kadınla erkek, birbirini tamamlayan iki unsurun birer parçasıydı ve aile içinde olması gereken sevgi ve saygı ile şiddetin, bu huzur ortamını birlikte paylaşması mümkün değildi.

Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu kadar tahşîdât yapmasının bir sebebi vardı; kadına şiddet konusu hâlâ toplumda bir problemdi ve henüz olması gereken noktaya gelememişti. Ashâbına seslenirken bir gün, sadece bir gecede 70 tane kadının kendisi ve aile fertlerine geldiğini ve kocalarının kendilerini dövdüğü, şiddete maruz kaldıkları için şikayette bulunduklarını beyan etmiş ve eklemişti:

- Bunu yapanlar, sizin hayırlılarınız olamaz![799]

- Sizin en hayırlınız, ailesine karşı hayırlı olanlarınızdır;[800] ehline karşı hayırlılık konusunda sizin en hayırlınız da benim!"[801] buyuran Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kendisini ortaya koyarak annelerimizle birlikte yaşadığı aile hayatının örnek alınmasını

talep etmiştir.

Bugüne kadar Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* aile hayatına şahit olanlar O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, annelerimize ait bir olumsuzluk gördüğünde hemen müdâhil olmadığını, meseleye teenni ve vakarla yaklaştığını, eksik ve kusurunu fark edebilmesi için muhatabına zaman verdiğini, hatta yeri geldiğinde geri adım attığını, bazen konuyu tebessüm veya latife ile geçiştirdiğini, ancak bütün bunları yaparken gerek hâliyle gerekse beyanlarıyla nasihatten de dûr olmadığını zaten görüp duruyorlardı.[802] Ömr-ü hayatında ne annelerimiz ve ne de kızlarından hiçbirisine, bir fiske bile vurmamıştı![803]

Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, cemaatini sahada terbiye ediyordu; konuyu o kadar canlı tutmuş, o kadar sıklıkla gündeme getirmişti ki Abdullah İbn-i Ömer gibi önemli bir sahâbî, o günlerde taşıdığı bir endişesini bize şu cümlelerle nakledecekti:

- Resûlullah zamanında kadınlarımız konusunda biz erkekler, ne bir söz ne de herhangi bir muameleden o kadar sakındırılmıştık ki neredeyse hakkımızda bir âyet gelip de bizi te'dip edeceğinden çekinir olmuştuk![804]

Hayatını kulluk eksenli götüren Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ibâdet ü tâat ve kulluğu bile ailenin ihmali için geçerli bir mazeret olarak kabul etmiyordu; onlara:

- Ailenin de senin üzerinde hakkı var,[805] diye sesleniyor ve kendi aile hayatını örnek göstererek, aksi davrananlar için çok net bir duruş sergiliyordu:

- Benim sünnetimden yüz çeviren, benden değildir![806]

Bu kararlı ve net duruş toplumda karşılık bulmuş ve şimdi mevsim, semere devşirme mevsimiydi; zira bir gün geldi, Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* "Peygamberi" bilen her bir mü'min, hazmede hazmede ve uygulamalı olarak geçtiği bu sürecin sonunda, düne ait ne kadar yanlışlık varsa hepsini mâzinin çöplüğüne atıverdi! O kadar ki canlarını sıkan bir fiil irtikâb ettiklerinde veya yapmamaları gereken bir harekete tevessül ettiklerinde bile erkeklerin eli-kolu bağlanmış, hiç kimsenin görmediği kendi harîminde bile hanımına en küçük bir "fiske" vuramaz hâle gelmişti! Şimdi muhataplar değişmiş, eşlerini şikayet için Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanına, bundan böyle erkekler gelmeye başlamıştı! Hatta bunlar arasında Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)* gibi azâmet sahibi, heybetli ve sert olanlar da vardı:[807]

- Onlara el kaldırmayı yasakladığın günden bu yana, kocalarına karşı kadınların ahlakı kötüleşti,[808] diyor ve Allah Resûlü'nden *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ruhsat istiyordu![809] Demek ki mesele çözülmüş ve âdeta köküne kezzap dökülen kadına şiddet de bundan böyle tarihe olmuştu!

---

793 Müslim, *Radâ'* 18

794 Buhârî, *Nikâh* 81, 90; Müslim, *Radâ'* 18

795 Bkz. Buhârî, *Nikâh* 79; Müslim, *Radâ'* 18

796 Mesela, kendisine gelip de kadınlar konusunda nasihat isteyen bir sahâbîye Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yeme-içme, giyim-kuşam ihtiyaçlarını karşılama yanında aynı zamanda ona kötü söz söylememe ve asla dövmeme tavsiyesinde bulunmuştur. Ebû Dâvûd, *Nikâh* 42

797 Buhârî, *Nikâh* 93; İbn-i Mâce, *Nikâh* 51

798 Bkz. İbn-i Mâce, *Sünen* 1/646; Dârimî, *Sünen* 2/82; İbn-i Hacer, *Metâlibu'l-Âliye* 2/21

799 Ebû Dâvûd, *Nikâh* 44; İbn-i Mâce, *Nikâh* 51; Dârimî, *Nikâh* 34; Abdürrezzâk, *Musannef* 9/442 (17945). Efendimiz'in bu beyanından hareketle ulemâ, söz konusu şikâyete sebebiyet veren hususlardan kaçınan, yani hanımına müşfik davranan ve ona el kaldırmayan ümmetin hayırlı ümmet olduğu yorumunu yapmışlardır. Zira kadınlardan haddi aşan davranışlar sâdır olsa bile onlara el kaldırmamak, ahlaka muğayir tavırları ve huysuzluklarına tahammül gösterip sabretmek daha güzel ve daha faziletli olandır. Bkz. Azîmâbâdî, *Avnü'l-Ma'bûd* 6/129, 130

800 Bu meyanda Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Sizin en hayırlınız, kadınlarına karşı en hayırlı davrananızdır!" (İbn-i Mâce, *Nikâh* 50; Tirmizî, *Radâ'* 11; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/250, 472) ve "İmân yönüyle mü'minlerin en mükemmel olanı, ahlâk yönüyle de en güzel olanı, aynı zamanda ailesine karşı da en lütufkâr olanıdır!" (Tirmizî, *Radâ'* 11; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/472 (10110); İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef* 5/210 (25318)) gibi başka hadisleri de vardır.

801 Tirmizî, *Menâkıb* 64; İbn-i Mâce, *Nikâh* 50; Dârimî, *Nikâh* 55; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 4/302

802 Bundan sonraki kısımda, sözünü ettiğimiz Nebevî uygulamaların belli başlı örneklerini göreceksiniz.

803 Bunu ifade ederken Âişe Validemiz, "Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ne bir hizmetçiye ne de bir kadına asla el kaldırmadı, vurmadı! Hatta O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, eliyle hiçbir şeye vurmadı!" diyecektir. Bkz. İbn-i Mâce, *Nikâh* 51; Dârimî, *Nikâh* 34. Ayrıca, Hazreti Enes, "Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ben on yıl hizmet ettim; ne yaptığım bir şeyden dolayı bana 'Bunu niye böyle yaptın!' ne de yapmadığım bir şeyden dolayı bana 'Bunu niye yapmadın!' demedi." diyerek yine bize, O'nun bu müstesna yönünü resmetmektedir. Bkz. Buhârî, *Edeb* 39; Müslim, *Fezâil* 51, 52; Ebû Dâvûd, *Edeb* 1; Tirmizî, *Birr* 69; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 3/195, 197

804 Devamla Hazreti Abdullah *(radıyallahu anh)*, "Ne zaman ki Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ruhunun ufkuna yürüdü; ancak o zaman biz konuşabildik ve bir nebze nefes alabildik!" ifadesini kullanmaktadır. Bkz. Buhârî, *Nikâh* 80

805 Buhârî, *Nikâh* 89

806 Buhârî, *Nikâh* 1, 8. Tebettül için bkz. Tirmizî, *Nikâh* 2

807 Hazreti Ömer bunu, Abdullah İbn-i Abbâs'ın bir sorusu üzerine ve îlâ hâdisesi münasebetiyle söylemiştir. O günlerde hanımının sözlerine hiddetlenen ve verdiği cevaplar karşısında sinirlenen Hazreti Ömer, hanımındaki bu hali garipseyip üzerine yürüyünce, kızı Hafsa'nın da Resûlullah'a benzeri bir muamele yaptığını öğrenmiş ve soluğu kızı Hafsa'nın yanında almıştı; niyeti, kızını ikaz etmek ve Resûlullah'ı incitecek bir tavırdan kaçınmasını söylemekti. Ancak "îlâ" hâdisesinden de hatırlanacağı üzere gördüğü manzara farklıydı ve bunu fark eden Hazreti Ömer, hiddetlenmiş ve kızı Hazreti Hafsa'nın üzerine yürümüştü. Ancak şimdi de aynı zamanda akrabası olan Ümmü Seleme Validemiz'in müdahalesi vardı: "Sana hayret ediyorm ey Ömer!" diyordu. "İşlerimize bu kadar dâhil olup müdahale ettin; anladık! Ancak, farkında mısın; Resûlullah ile zevceleri arasına da giriyorsun!" Hazreti Ömer'i olduğu yere mıhlayan cümlelerdi bunlar ve hemen geri adım attı. Daha sonra da Mescid'de bulunan Resûlullah'ın yanına gitti ve fısatını bulunca kızı Hafsa ve Ümmü Seleme'nin tavırlarıyla annemiz Ümmü Seleme'nin kendisine söylediklerini aktardı. Yaşadıklarını bizzat kendisinden dinleyen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Ömer'e tebessüm etmiştir. Bkz. Buhârî, *Nikâh* 83; *Libâs* 31; *Tefsîr* 66

808 Beyhakî, *Kübrâ* 7/304 (14552)

809 Açık hata işleyen ve kocalarına karşı serkeşlik yapan kadınlar için ısrarlı talepler karşısında bile Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, duruşunu değiştirmemiş, kadınların incitilmemesini, yüzlerine vurulmamasını ve hakarete kadar varan ağır sözler söylenmemesini tavsiye etmiştir. Bkz. Ebû Dâvûd, *Nikâh* 43; İbn-i Mâce, *Nikâh* 3; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 5/3

Farklılığın Ahengi

Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gibi birisiyle evli olmak kolay değildi; âyetin de ifadesiyle[810] artıları olduğu gibi riskleri de söz konusuydu! Hem, risâlet gibi ağır bir yükle serfirâz kılınan ve dünya nimetlerinden istifadeyi iradî olarak bir kenara bırakan Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile yürümenin elbette bir bedeli vardı. Zira bu hâne, herkese örnek ve kılı kırk yararcasına yaşanan bir mektepti; burada cereyân eden en küçük bir mesele, yeri ve zamanı geldiğinde büyüklerden daha büyük hâle gelebiliyordu. Aynı zamanda annelerimiz de birer insandı ve insan olmanın gereği olarak her halleri bir olmayabiliyordu! Üstelik bunların, var olan problemlerin çözümündeki katkısı yadsınamayacak kadar büyüktü. Aynı zamanda bu hâne o kadar nezihti ki bazen en küçük bir kusur bile orada büyük bir kabahate dönüşebiliyor, harem hukukunun bir gereği olarak büyük bir vizir telakki ediliyordu!

Diğer yandan annelerimizin her birisi, farklı bir kültür ortamından gelmişti ve bu yönüyle onların, hem kendi aralarında hem de Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile belli başlı problemler yaşaması doğal idi. Hele onlardan, her meseleye Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* baktığı yerden bakamayacakları meselenin özüne vâkıf olacakları âna kadar hem bizzat Efendimiz hem de bir diğerleriyle belli başlı problemleri yaşamaları tabiiydi. Burada garipsenecek hiçbir durum söz konusu değildir; olamaz da! Zira O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, herkesin ardından yürüyebileceği örnek bir hayat yaşıyordu. Ailelerinde problem yaşayan insanlar, karşılaştığı problemleri O'nun nasıl çözdüğünü görerek kendilerine model alabilmeleri için bunda zaruret vardı. Dolayısıyla Efendimiz'in aile hayatında da belli başlı problemler oldu. Ancak O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hiçbir problemin üzerine tehevvürle gidip onun daha da büyümesine zemin hazırlamadı. Aksine yer yer görmezden gelerek, yer yer de şaka ve latifeyle karşılayarak, iz bırakmalarına bile müsâade etmeden kökten çözüverdi.

Şu da bir gerçekti ki Ezvâc-ı Tâhirât, Resûlullah'ın kendilerine bu denli yakın durup kıymet vermesini istismar etmez ve onlar da O'nu baş tâcı yapar, bir dediğini iki etmedikleri gibi bakışlarından bile anlam çıkarıp taleplerine cevap vermek için âdeta birbirleriyle yarışırlardı. Maddeye bakan yönüyle belki bu hânede, sınırlı bir hayat yaşanıyordu; hatta bu, Habîb-i Ekrem'in iradi olarak tercih ettiği bir durumdu ve annelerimizin de maddeye karşı aynı duruşu sergilemelerini arzu ediyordu. Ancak yine de onlar, fiziki şartların aksine kendilerini, dünyanın en bahtiyar ve mes'ûd insanları olarak görürlerdi!

Tabii olarak Resûlullah'ın ev işlerini annelerimiz yapardı; el değirmeninde alın teriyle ve büyük meşakkatlere katlanarak un öğütürler,[811] imkân olduğu zamanlarda yemeği de onlar pişirirdi.[812] Minder, yatak ve sergilerini kendileri serip kaldırır[813] ve Allah Resûlü'nün abdest suyunu da yine onlar hazırlardı.[814] Yeri geldiğinde Resûlullah'ın kurbanlık develeri için gerekli olan ipi o eğirir,[815] Habîb-i Kibriyâ Hazretleri'nin giysilerini de onlar yıkardı.[816] Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mübarek saçlarını bile tarar,[817] O'na güzel kokular sürerlerdi.[818] Habîb-i Kibriyâ Hazretleri'nin ağız ve dişlerini temizlemek için

kullanacağı misvağı yumuşatıp hazır hâle getirmek, onlar için bir zevk,[819] onu temizleyip muhafaza etmek de haz duydukları önemli bir vazifeydi.[820]

İhtiyaç hâsıl olduğunda Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ayakkabısını tamir edip iğne-iplik ile söküğünü diker, elbisesini temizleyip onun yıpranan yerini yamamayı da yine kendisi yapardı.[821] Ancak şu da bir gerçekti ki O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gözü kulağı, sürekli Mescid'de idi![822]

Zaten O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, örnek olarak ashâbına kendisini gösterimiş ve:

- Sizin en hayırlınız, ailesine karşı hayırlı olanınızdır; ehline karşı en hayırlı olanınız da benim,[823] buyurmuştu.

Âişe Validemiz'e *(radıyallahu anhâ)*, Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evdeki hâli sorulduğunda:

- O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, insanların en yumuşak kalblisi ve çok tebessüm edeni idi, cevabını verirdi.[824]

Kısaca özetlemek gerekirse bu evdeki herkes, bir diğerinden saygı ve sevgi görürdü; temel felsefe itibariyle başkası için yaşayan, yaşatmayı yaşamanın önünde tutarak hep başkasını önceleyen insanların oluşturduğu ailede, huzur ve saâdetten başka ne olabilirdi? Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onları, azîzlerden daha azîz tutuyor, onlar da Allah Resûlü'nü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* baş tâcı yapıyorlardı!

Bir gün on bir kadın oturmuş, eşleri hakkındaki kanaatlerini hiç gizlemeden birbirlerine anlatacaklarına dair söz vermişlerdi. Her birisi, kendi eşinin en belirgin vasfını nazara vererek sırayla söz almaya başladı. Kimi kocasından hoşlanmadığını ifade edip kötülüklerini sıralıyor kimisi de eşini yere göğe sığdıramıyordu. Dikkatle dinliyor; zaman zaman tebessüm edip bazen de hüzünleniyorlardı. Derken sıra Ümmü Zer' adındaki kadına gelince o, dağ başında bir çobanın kızı iken kocası Ebû Zer'in kendisini eş olarak aldığını, eşi benzeri görülmedik iyiliklere mazhar ettiğini, onun yanında huzurun her türlüsünü tattığını ballandıra ballandıra anlatmaya başladı. Anlattıkları sadece kocasıyla ilgili de değildi; kayınvalidesinin iyiliklerini de bir bir sıralıyor, kocasının eski hanımından olma oğlu ile hizmetçisinin de faziletlerinden bahsediyordu. Ancak olacak ya, gün gelmiş kocası onu boşamış o da yeni birisiyle evlenmişti. Yeni kocası da çok iyi ve cömert birisiydi; ancak ona göre, yeni kocasının iyilik ve cömertliklerinin toplamı, önceki eşi Ebû Zer'in bir iyilik ve cömertliğine denk gelmiyordu! Kısaca Ümmü Zer', kendisini boşamış olsa bile eski kocası Ebû Zer'i unutamıyor, faziletlerini anlatmada yere-göğe sığdıramıyordu!

Şüphesiz kocaları hakkındaki kanaatlerini diğer kadınlar da anlatmıştı ama Ümmü Zer'in anlattıkları Âişe Validemiz'in çok dikkatini çekmiş ve detaylarıyla birlikte onu, gelip Efendimiz'e de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* anlatmıştı. Hâdiseyi naklederken Annemiz'in duyduğu heyecana şahit olan Habîbullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu tabloyu değerlendirmek istedi ve Hazreti Âişe'ye:

- İşte seninle ben, Ümmü Zer' ile Ebû Zer' gibiyiz; bir farkla ki o hanımını boşamış!

Ben ise bunu asla yapmam!

Annemiz'i hoşnut edecek bir iltifattı bu ve kadir kıymet bilen bir insan olarak Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* döndü ve:

- Annem babam sana fedâ olsun, dedi. "Bilakis benim için sen, Ebû Zer'den daha hayırlısın!"[825]

Ramazan ayının son on gününde yine Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Mescid'e çekilmiş ve i'tikâf[826] yapıyordu. Bu günlerden birisinde Safiyye Validemiz kendisini ziyarete geldi ve bir müddet görüştükten sonra evine dönmek üzere Fahr-i Âlem Efendimiz'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)* izin istedi. Habîb-i Ekrem *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, i'tikâfta olmasına ve Safiyye Validemiz'in hücresi de hemen Mescid'in bitişiğinde bulunmasına rağmen onunla birlikte Mescid'in dışına çıktı ve Hazreti Safiyye'ye *(radıyallahu anhâ)* evine kadar eşlik etti.[827]

Habîb-i Kibriyâ Hazretleri'nin, yine Âişe Validemiz'in hücresinde olduğu bir akşamdı. Annemiz O'na, arpa unundan çörek hazırlamıştı. Ancak Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hâne-i saâdetlerine girer girmez kapıyı kapatmıştı; belli ki istirahat etmek istiyordu. Anlaşılan bir şey yemeyecekti; zira böyle yaptığı zamanlarda O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, istirahat etmek istediğini biliyordu; bu durumda kırbanın ağzını bağlar, kâsenin üzerini örter ve şayet varsa lambayı da söndürürdü. Aynı zamanda gecenin serinliğinde biraz da üşümüş olmalı ki Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Annemiz'in yanına geldi ve mübarek yanağını onun dizine koyup ısınmayı tercih etti. Bu sırada, mübarek gözleri kapanmış ve uyumuştu.

Olacak ya, tam da bu esnada kapıdan içeriye, komşularının koyunu girdi[828] ve Habîb-i Ekrem Efendimiz için yaptığı çöreği kaptığı gibi dışarı çıktı!

Kıvrım kıvrım kıvranıyordu ama Allah Resûlü'nü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* uyandırmamak için hiçbir şey yapamıyordu; göz göre göre çörek gidiyordu!

Hassaslardan daha hassas bünye, onun kıvranmasından bile etkilenmiş, uyanmıştı ki bunu görür görmez Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, koyunun peşinden koşmaya başladı. Manzarayı gören ve kıvranıp koşmasının sebebini anlayan Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, tebessüm ederek ardından şöyle sesleniyordu:

- Yetişirsen sadece çöreğini al; sakın ola ki koyunun yaptığından dolayı komşuya eziyet etme![829]

Yine Habîb-i Kibriyâ Hazretleri'nin Âişe Validemiz'in hücresinde kalacağı bir akşamdı. Güzel çorba yapan Fârisî bir komşuları vardı. Bir gün çorba yapmış ve Resûlullah'ı da yemeğe davet etmişti; mübarek eliyle işaret ettiği Annemiz'i nazara vererek adama:

- Peki, bunu da davet ediyor musun, diye sordu. Adam:

- Hayır, cevabını verdi.[830] Aynı zamanda bu, o günkü kültürü, komşular arasındaki gidip gelmelerde kadının yerini de anlatan bir cevap mahiyetindeydi. Ancak Efendiler

Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu yanlış ve kusuru da toplumdan söküp atacak, davete eşiyle birlikte gidilebileceğini fiilen gösterecekti. Onun için henüz bunu kavrayamayan adamın davetine Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Hayır, cevabını verdi. Aradan bir müddet geçtikten sonra adam yeniden gelip davetini tekrarladı. Resûlullah'ın teklifi yine aynı idi ve Annemiz'i göstererek ikinci kez sordu:

- Bunu da davet ediyor musun?

Cevap yine aynı minvâldeydi ve Allah Resûlü'nün cevabı da değişmedi:

- Hayır!

Nihayet adam üçüncü kez geldi ve aynı davetini bir kez daha tekrarladı. Habîb-i Kibriyâ'nın talebi yine aynıydı ve belli ki bu davete yanında Annemiz olmadan icâbet etmek istemiyordu. Bunu gören adam, bu sefer:

- Evet, karşılığını verdi.

Fahr-i Kâinat Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, herkesin gözü önünde bir algıya daha darbe indiriyordu; "evet" cevabını aldıktan sonra Âişe Validemiz'i de yanına aldı ve söz konusu davete icabet etti.[831]

Seven, sevdiğinin sevdiğini de severdi ve bu hânenin sâkinlerinde bu, herkesin hayranlıkla baktığı bir ahlâk halini almıştı. Başta Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* olmak üzere herkes, bir diğerinin yakını veya arkadaşına da hürmet eder, elindeki imkânları onlarla da paylaşmayı en büyük fazilet olarak telakki ederdi.

Kadına fikir sormanın ayıp sayıldığı bir toplumda neş'et edilmesine rağmen Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, annelerimiz ile de istişare ediyor, en kritik zamanlarda bile onların fikrini alıp muamelesini bu fikirlerin üzerine bina ediyordu.

---

810 Bkz. Ahzâb Sûresi 33/28-35

811 Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* 1/55 (120)

812 Müslim, *Tevbe* 56

813 Tirmizî, *Şemâil* 1/270 (330)

814 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/68 (24432)

815 Buhârî, *Hacc* 105; Müslim, *Hacc* 359; Ebû Dâvûd, *Menâsik* 17; İbn-i Mâce, *Menâsik* 94

816 Buhârî, *Vudû'* 64; Ebû Dâvûd, *Tahâre* 142

817 Buhârî, *İ'tikâf* 2; Müslim, *Hayz* 6; Ebû Dâvûd, *Sıyâm* 78

818 Buhârî, *Hacc* 17; Müslim, *Hacc* 31; Tirmizî, *Savm* 77

819 Müslim, *Salâtu'l-Müsafirîn* 139; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/53 (24314); İbn-i Mâce, *İkâmetü's-Salât* 123; Nesâî, *Salât* 67; İbn-i Huzeyme, *Sahîh* 2/141 (1078); İbn-i Hibbân, *Sahîh* 6/195 (2441); Beyhakî, *Sünen* 3/29 (4588); Nesâî, *Kübrâ* 1/173 (448)

820 Ebû Dâvûd, *Tahâre* 28; *Beyhakî* 1/39 (168)

821 Günümüzde bu, zaman zaman aile fertleri arasında polemik konusu yapılabilmekte ve bilhassa bayanlar tarafından, "Resûlullah da eşlerine yardım ediyordu!" denilerek beylerinin de mutfağa girmesi, çamaşır yıkayıp ütü yapması, evi temizleyip cam silmesi gibi talepler söz konusu olabilmektedir. Evet, hanımının hastalığında eşine yardım etmek, yetişemediği yerde işin bir ucundan tutuvermek, yorulup bunaldığı demlerde ailesine yardım etmek, insan

olmanın en tabii tezahürüdür. Ancak bunu bir takvime bağlayıp nöbete bindirmek ve yaptığı bu yanlışı da Allah Resûlü'ne fatura etmek, temelden yanlıştır! Dikkatle bakıldığında görülmektedir ki Âişe Validemiz'in de ifade ettiği gibi Allah Resûlü'nün evde yaptığı işler, erkeğin evde yapacağı işler nevindendir. Üstelik O'nun evi, küçücük hücrelerden müteşekkildir ve odacığın içi de sadelerden daha sadedir; bugün olduğu gibi onda, insanı boğan eşya yığını olmadığı gibi her şeyin tek göz odacıktan ibaret olduğu yerde yapılacak, yardım edilecek ne türlü iş olabilir? İnsaflı olmak gerektir; üç-beş odalı genişlikte evleri tercih ettiğimiz, dublex veya triblex olarak her geçen gün katlarını artırdığımız ve Bedîüzzaman Hazretleri'nin de dediği gibi zaruri olmayanı da zaruri görerek etrafımızı eşya ile doldurduğumuz şu günlerde, öncelikle bu kusurumuzu görüp Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sadelik talebine kulak vermemiz gerekmektedir! Şayet evlerimiz, annelerimizin evleri kadar sade olursa, talepte bulunmamıza bile gerek kalmadan inanın eşlerimiz de bize yardım edecektir!

822 Bkz. Buhârî, *Ezân* 43; *el-Edebü'l-Müfred* 539, 540. Hazreti Âişe'ye *(radıyallahu anhâ)*, Resûlullah'ın evde ne türlü işlere yardım ettiği sorulduğunda, "Ayakkabı tamiri, elbise yamaması, dikiş, elbise temizliği ve erkeklerin evde yaptığı her çeşit iş!" şeklinde cevap vermiştir. Bkz. Buhârî, *Ezân* 4; Tirmizî, *Kıyâmet* 46; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/106. Bunu ifade eden başka bir beyanlarında Âişe Validemiz, "Elbisesini temizler, koyunu sağar ve şahsi hizmetlerini bizzat kendi yapardı." demektedir. Bkz. Buhârî, *Ezân* 44; Tirmizî, *Kıyâmet* 45

823 Tirmizî, *Menâkıb* 64; İbn-i Mâce, *Nikâh* 50. Aynı muhtevayı ifade eden başka hadîsler için bkz. Tirmizî, *Rada'* 11; İbn-i Mâce, *Nikâh* 50

824 İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/383; Kastalânî, *Mevâhibü'l-Ledünniyye* 2/113

825 Buhârî, *Nikâh* 82; Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 92; Taberânî, *Kebîr* 23/164, 166, 167 (265, 266, 267)

826 İ'tikâf, akıl, baliğ veya temyiz kudretine sahip bir Müslüman'ın namaz kılınan yahut ibadet yapılan bir mekânda ibadet niyetiyle bir süre bulunması demektir.

827 Hatta bu esnada oradan geçen iki sahâbe ile karşılaşınca onlara, "Olduğunuz yerde durun; bakın bu Safiyye'dir!" buyurmuştu. Resûlullah'ın bu titizlik ve duyarlılığı karşısında sahâbe, "Sübhânallah! Yâ Resûlallah!" demişler ve O'nun hakkında sû-i zanda bulunmaktan Allah'a sığınmışlardı. Bunun üzerine Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Şüphesiz ki Şeytân, insana öyle nüfûz eder ki damarlarına girip dolaşır; ben, sizin kalbinize onun bir şey atacağından endişe ettim!" buyurmuştu. Bkz. Buhârî, *Edeb* 120; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 24/72 (191)

828 İfk hâdisesinde Hazreti Berîre'nin *(radıyallahu anhâ)* bahsini ettiği koyun, muhtemelen bu koyundur. Buna göre hâdise, ya aynı hâdisedir veya Âişe Validemiz'in çöreğini kapıp götürmeye alışan koyunun farklı zamanlarda gelişi söz konusudur.

829 Buhârî, *el-Edebü'l-Müfred* 1/54 (120)

830 Söz konusu adamın, o gün için İslâm'ın inceliklerini bilmiyor olma ihtimalinden bahsedilebileceği gibi yaptığı çorbanın ancak bir kişiye yetecek mahiyette oluşu, o davete başkalarını da çağırma ihtimali veya Efendimiz'in hedeflerini kavrayamaması da melhuzdur.

831 Bkz. Müslim, *Eşribe* 19; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 19/270 (12243)

Problemler Karşısındaki Duruş

Onlar da insandı; istek ve talepleri, his ve duyguları vardı. Dolayısıyla hep birlikte acı-tatlı birçok hâdise yaşadılar; ancak bunların hiçbirisi, onlarda kalıcı iz bırakmadı, meselenin künhüne vâkıf olur olmaz hemen geri adım attı ve ortada bir yanlışlık varsa onu da hemen düzeltmenin yarışı içine girdiler. Zira onlar, olabildiğince hakperestlerdi; hiçbir zaman duygularının esiri olmaz, hep hakikatin yanında yer alırlardı.

Bir gün Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yanında bir esirle gelmiş ve onu, Âişe Annemiz'in hücresine bırakıp dışarı çıkmak zorunda kalmıştı. Bu sırada hücrede, Hazreti Âişe ile birlikte birkaç kadın daha vardı; konuşuyorlardı. Konu konuyu açmış ve zaman bir hayli ilerlemiş, âdeta esiri unutmuşlardı. Durumu fark edip fırsatını bulan adam ise aradan sıvışıp kaçmıştı.

Bir müddet sonra Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tekrar çıkageldi; ancak, adamın yerinde yeller esiyordu! Çok celâllendi ve Âişe Validemiz'e dönerek:

- Ey Âişe! Esir ne oldu? Nerede ve nereye gitti, diye sordu. Annemiz'in diyebileceği bir şey yoktu; boynunu büktü ve üzülerek:

- Kadınlarla birlikte ben de dalıp gitmişim, diyebildi. Resûlullah'ın:

- Vah senin bu haline! Hay elleri kırılasıca,[832] dediğini duydu. Bin pişmandı. Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu söylediğine göre, bundan böyle hali daha da perişandı!

Bu arada Fahr-i Kâinat Hazretleri de çıkmış ve ashâbıyla birlikte esiri tekrar yakalamışlardı. Eve geldiklerinde Hazreti Âişe'yi, ellerini evirip çevirirken buldu ve sordu:

- Hayırdır, ne oldu? Yoksa abdest mi alman gerekiyor?

Makam, yine naz makamıydı ve Annemiz de bu makamın hakkını verecekti; şöyle dedi:

- Bana beddua ettin ya; ellerimden hangisi yerinden kopup gidecek diye onlara bakıp duruyorum!

Böyle söylemekle Hazreti Âişe, hem Resûlullah'ın beddua etmesinden korktuğunu söylemiş oluyor hem de bu bedduayı hakkında duaya çevirmek istiyordu. Zaten Resûlullah da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu yapacaktı; ellerini açtı ve sena dolu cümlelerin ardından:

- Allahım, dedi. "Ben de bir beşerim; ve bir beşer gibi ben de celâllenirim! Erkek veya kadınlardan herhangi mü'mine beddua etmişsem onlar için sen bunu, onları maddi ve manevi kirlerden arındıracak bir temizlik vesilesi kıl!"[833]

Onca yoğunluğuna rağmen Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, annelerimizin içinde bulundukları hâli yakından takip eder ve onların kullandıkları kelimelerde bile memnuniyetlerini okurdu; Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* ile aralarında geçen şu diyalog bunun

ne güzel örneğidir:

- Ben, senin benden hoşnut mu yoksa bana kızgın mı olduğunu hemen anlıyorum.

- Bunu nereden çıkarıyor ve nasıl anlıyorsun?

- Benden hoşnut olduğun zamanlarda, “Muhammed’in Rabbi’ne yemin olsun ki!” ifadesini kullanırken kırgın olduğun demlerde, “İbrâhîm’in Rabbi’ne yemin olsun ki!” demeyi tercih ediyorsun!

- Gerçekten de doğru! Vallahi de sen, doğruyu söylüyorsun yâ Resûlallah! Ancak sana söz veriyorum; bundan böyle senin adından başkasını ağzıma almayacağım![834]

Aynı ortamı bir aile çerçevesi içinde paylaşıyor olmanın bir sonucu olarak bazen annelerimizden bazılarının, Efendimiz’e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* karşı naz yaptıkları, hatta yeri geldiğinde seslerini yükselttikleri de olurdu. Bunlar da tabiiydi ve yüreğini kanatan en çirkin saldırılar karşısında bile sertliğe karşı sertlikle mukabele etmeyen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, annelerimizin bu duruşları karşısında da ortamı yumuşatır, meseleyi gerginliğe götürmeden çözecek bir yol bulurdu. Mesela bunalıp sıkıldığı, biraz da evde sesini yükselttiği günlerden birisinde Âişe Validemiz’in evine babası Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)* geliyordu. Hücre-i Saâdet’in yanına geldiğinde içeriden kızı Hazreti Âişe’nin yükselen sesini duyunca irkildi; kızı Âişe *(radıyallahu anhâ)*, canını kurban etmeye hazır olduğu Resûlullah’ın yanında sesini yükseltiyordu!

Çok canı sıkılmıştı Hazreti Ebû Bekir’in *(radıyallahu anh)*. Bu öfkeyle Allah Resûlü’nün varlığını da unutmuş ve kapıdan girer girmez Hazreti Âişe’yi bir kenara çekmiş, öfkeyle azarlıyordu! Hatta bu arada elini de kaldırmış, nasıl olup da huzur-u risâlette sesini yükselttiğinin hesabını soruyordu ki Resûlullah’ın da bu manzaraya şahit olduğunu ve kendisine bakıp durduğunu fark edince çok mahcup oldu; sessizce elini indirdi. Çok utanmış, yüzü kızarmıştı ve Allah Resûlü’nün mübarek yüzlerine bile bakamadan kapıdan çıkıp gitti!

Vefadâr yâri Hazreti Ebû Bekir’in ardından bir süre tebessümle bakan Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, babasından korkup da bir kenara sinen Âişe Validemiz’e döndü ve iki büklüm uzaklaşan babasını göstererek:

- Bak, dedi. “Aranıza girdim de adamın hışmından seni nasıl kurtardım!”

Sıddîk-i Ekber’in aklı orada kalmıştı ve çok geçmeden yeniden çıkageldi. Kapıyı açan yine kızı Âişe idi; ancak açılan kapıda bu sefer mütebessim ve sürurlu bir çehre vardı. Hemen Resûlullah’a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* nazar etti; aynı hâl O’nda da nümâyândı. Her ikisinin de tebessüm ettiğini görünce onun da yüzünde tebessüm belirdi ve önceki manzarayı da hatırlatarak sevincini şu cümlelerle paylaştı:

- Aranızdaki muharebeye beni ortak ettiğiniz gibi muhabbetinize de ortak etseniz ya![835]

Bazen, annelerimizin arasında kırgınlık da olabiliyordu. Hatta bazen mesele, sadece sözle sınırlı kalmıyor, ete-kemiğe bürünüyor ve karşılıklı hamlelere bile dönüşebiliyordu!

Bu türlü durumlarda yine Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* araya giriyor, işi ciddiyetle ele almak yerine latifeleriyle yumuşatıyor ve böylelikle onları barıştırıyordu. Bir gün Âişe Validemiz, süt veya su karışımlı bir un yemeği pişirmiş ve Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ikram etmişti. Bu sırada Sevde Validemiz de aynı mekânı paylaşmakta, Resûlullah'ın hemen yanında durmaktaydı. Efendimiz'e yemekten ikram eden Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, Sevde Validemiz'i de aynı yemeğe davet etti. Ancak o, gönlündeki kırıklık sebebiyle bu davete icabet etmiyor, yemeğe gelmek istemiyordu. Bunun üzerine Âişe Validemiz:

- Ya sen de gelir bu yemekten yersin veya bu yemeği yüzüne gözüne sürerim, diyerek onu zorlamak istedi. Ancak cevap yine müspet değildi; belki de akran arasında olması muhtemel bir kırgınlık söz konusu idi. Eğer durum böyle ise bu zemin onun gönlünü almak için çok önemliydi ve meseleyi mülâtefenin zeminine çekip kaynaştırıcı bir hamle yapılması gerekiyordu. Derken Âişe Validemiz, eline aldığı bir miktar yemeği Sevde Validemiz'in yüzüne bulayıverdi!

Allah Resûlü'ne de tebessüm ettiren bir davranıştı bu; zira annelerimiz arasında zaman zaman baş gösteren gönül yaralarının sarılması adına ortamı değerlendirmek isteyen Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu tabloyu da vifaka vesile yapacaktı. Yemeği, mübarek eline aldı ve Sevde Validemiz'e uzatarak:

- Sen de onun yüzüne aynı şeyi yap, buyurdu.

Efendimiz'in dediği olmuş ve Sevde Validemiz de Âişe Validemiz'in yüzünü un yemeğiyle buluşturmuştu. Ortada tebessümü gerektiren bir manzara vardı ve Nûr Cemâl de bu tabloyu tebessümle seyrediyordu!

Bu sırada dışarıda Hazreti Ömer'in gür sesi duyuldu:

- Ey Abdullah! Ey Abdullah, diyor ve muhtemelen oğlu Abdullah İbn-i Ömer'i yanına çağırıyordu.

Resûlullah'a sesini duyuracak kadar yaklaşan Hazreti Ömer, huzura gelmeden geri dönmezdi ve Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onun içeri gireceğini düşünerek annelerimize:

- Haydi kalkın ve yüzünüzü yıkayın, buyurdu.

Temelinde şaka bile olsa her hâdise bir hakikati ifade ediyordu. Demek ki aile içinde yaşanan meselelerin dışarıdan üçüncü şahıslar tarafından bilinmesi doğru değildi. Aynı zamanda sesin sahibi Hazreti Ömer'di ve Allah Resûlü nezdinde onun ayrı bir yeri vardı. Annemiz de buradan bir sonuç çıkarmıştı; şöyle diyordu:

- Resûlullah'ın, Ömer karşısındaki tavrını gördüğüm o gün bugündür ben, onun heybetinden hep çekinirim![836]

Şu da bir gerçek ki onların bu hâli hiçbir zaman kalıcı değildi; o anlıktı ve dakikalar sonrasına bile sarkmıyor, hiçbir zaman kırgınlık oluşturmuyordu. Zaten insaf duygusu, annelerimizin yanında şekillenmiş gibiydi.

Diğerlerine göre Sevde Validemiz *(radıyallahu anhâ)*, hem yaşlı hem de biraz kilolu duruyordu. Muhtemelen bunu kendi kendine büyütmüş ve Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisini boşayacağını zannetmeye başlamıştı[837] ki huzura geldi ve:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Ne olur, beni boşayıp da yanından ayırma! Önemli değil, seninle olan günümü de Âişe'ye tahsis et; benim günüm de Âişe'nin olsun! Ben zaten, kadınların senden istediğini de istemiyorum; yeter ki Âhiret'te senin eşin olayım!"[838]

Bir gün de Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Safiyye Validemiz'e gönül koymuştu; muhtemelen gördüğü bir eksiklik veya yanlışını fark ettirecek ve ona da mesafe kazandıracaktı. Habîb-i Ekrem'in kendisine karşı tavır aldığını fark eden Safiyye Validemiz hiç vakit kaybetmeden Hazreti Âişe'nin yanına geldi:

- Ey Âişe, diyordu. "Ne olur, yeterki Resûlullah'ı râzı et, benim günüm de senin olsun!"

- Tamam, diyerek bu teklifi kabul eden Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, za'ferân ile boyanmış örtüsünü aldı ve etrafına güzel kokular yayması için üzerine biraz su serptikten sonra gidip Resûlullah'ın yanına oturdu.

Günü olmadığı halde onun yanıbaşına gelişini gören Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Benden uzak dur ey Âişe! Çünkü bugün senin günün değil, diye tepki verince Annemiz:

- Bu, Allah'ın bir fadlı; dilediğine dilediğini veriyor, dedi ve işin başından itibaren Hazreti Safiyye *(radıyallahu anhâ)* ile yaşadıklarını anlattı.

Onu dinleyen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, aralarındaki vifak ve ittifaktan çok memnun olmuştu ve Hazreti Safiyye'den hoşnutluğunu ifade etti.[839]

Başka bir gün Hazreti Âişe'nin de başı ağrımış ve ağrıyan başını tutarak:

- Vah başım, diye söylenmişti. Bunu duyan Habîb-i Kibriyâ Hazretleri ona döndü ve:

- Bilakis, vah Benim başım, diye mukabelede bulundu. Ardından da ilave etti:

- Benden önce ölsen ne çıkar ki? Seni ben yıkar, ben kefenler, namazını ben kıldırır ve mezarına da seni ben emânet ederim!

Hiç beklemediği anda Resûlullah'tan bunları duyan Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, önce endişe dolu gözlerle Habîbullah'a baktı; bedenine akseden tavırları yumuşak ve şefkat doluydu. Belli ki şaka yapıyordu! Öyleyse şakaya şaka ile mukabelede bulunabilirdi; döndü ve Allah Resûlü'nü de tebessüme sevk edecek olan şu cümleyi söyledi:

- Tabii, ben öleyim ve beni teçhiz ü tekfin ettikten sonra sen, diğer hanımlarınla birlikte arkamdan istediğini yap, öyle mi?[840]

Benzeri örnekler çoğaltılabilir; ancak sonuç değişmemektedir: Ciddiyet gerektiren konumuna rağmen Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ailesi ve çocukları dâhil etrafındakileri ciddiyetten çatlatmıyor, bilakis onlarla sade ve çok tabii bir hayat yaşıyordu. Hatta zaman zaman onları eğlendirmek istiyor ve muhtemelen böylelikle belli aralıklarla nefes

almalarını temin ediyordu.[841] Bir bayram münasebetiyle Âişe Validemiz'i omuzuna alıp Mescid'de gösteri yapan Habeşlileri seyrettirdiği herkesin malumudur![842]

Ancak şu da bir gerçek ki Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ölçünün dışına çıkılan yerde hemen müdahale ediyor ve meşru eğlencenin sınırlarını da çizmiş oluyordu. Huzur-u Nebevî'ye bir gün çalgıcı kadınlardan birisi gelmişti. Belli ki maharetini sergilemek istiyordu. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Âişe Annemiz'e seslenerek:

- Ey Âişe, dedi. "Bunu tanıyor musun?"

Efendiler Efendisi'nin gösterdiği kadına baktı; tanımıyordu ve:

- Hayır ey Allah'ın Nebisi, diye mukabelede bulundu. Bunun üzerine Habîb-i Kibriyâ Hazretleri:

- Bu, falan kabilenin çalgıcısı olan kadın; senin için de çalgı çalmasını ister misin, deyince Annemiz de:

- Evet, diye mukabelede bulundu. Bunun üzerine eline malzemelerini alan kadın, ortaya çıkıp hünerlerini sergilemeye başlamıştı ki Resûlullah'ın yüzünde hoşnutsuzluk emâreleri kendini hissettirmeye başladı. Âişe Validemiz'in bu konuda tecrübesi vardı; daha önce de benzeri bir durumla karşılaşmış, hücresinde oyun oynayan iki kızın hareketlerinden Allah Resûlü'nün hoşnut olmadığına şahit olmuştu. Eğlence adına çizilen alanın dışına çıkılınca ikaz geliyordu! Bugün de benzeri bir durumla karşı karşıyaydı; gerek seslendirilen nağmeler gerekse bunu yaparken kadının ortaya koyduğu tavır, mü'min ciddiyetiyle bağdaşmayacak durumdaydı. Zaten Resûlullah'ın ikazı da gecikmedi; Annemiz'e döndü ve rahatsızlığının sebebini de izah edercesine şunu söyledi:

- Bu kadının ses tellerine Şeytân nüfûz etmiş![843]

Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* üzerinde oturması için Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, üzerinde resim olan bir yastık satın almıştı. Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* eve geldiğinde bu yastığı gördü ve içeri girmekten imtina etti. Tabii olarak bu durum, Hazreti Âişe'yi de endişelendirmişti ve:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Allah'a tevbe edip Resûlullah'tan da affımı dilerim; bir günah mı işledim?"

Yanlışı anlamak ve ondan hemen dönmek ayrı bir hassasiyetti ve Annemiz'in bu duruşuna mukabil Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Bu yastığın hali de ne böyle, diye sordu. Ses tonu da beden dili de ondan hoşlanmadığını söylüyordu. Buna rağmen niyetini ifade sadedinde:

- Onu, üzerine yaslanıp oturman için satın almıştım, dedi. Bunun üzerine yastığın üzerindeki resimleri gösteren Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Bu resimleri yapanlar, Âhiret gününde azâba dûçâr bırakılacaklar ve onlara, "Haydi, bu yaptıklarınıza şimdi hayat verin bakalım!" denilecek. Hem, içinde bu türlü resimler olan eve melekler girmez!"

Mesele bu kadar net olunca o da kendine düşeni yaptı; kalktı ve Allah Resûlü'nü rahatsız eden, evlerine meleklerin girmesine mâni olan o resimli yastığı ortadan kaldırdı.[844]

Olabildiğince ciddiyet yanında böylesine bir esneklik, hukukullahı ikâme davasında ölümüne koşturma yanında ev halkının hukuka riayet ve her zaman Âhiret yörüngeli yaşama yanında dünyadan da nasibini unutmama, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ailesinde temessül etmişti. Son üç yılını, aynı anda dokuz annemizle birlikte geçirmişti; her birisi farklı muhitlerden gelen ve fıtratları da değişkenlik arz eden dokuz annemiz ile aynı anda yaşıyor olmasına rağmen Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onların her birisine mahsus zaman ayırmış ve her birisiyle de imrenilecek zirve bir aile hayatı yaşamıştı ki başlı başına bu, O'nun fetanetinin bir boyutudur. Hangi annemizin dünyasından bakılırsa bakılsın Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ne onları incitmiş, ne de elini kaldırıp şiddet uygulamıştı!

Karşılıklı vefanın, sevgi ve saygının, bütünleşmenin, şahsi beklentilerini bir kenara bırakıp yaşatma arzusuyla ve sade bir hayat yaşamanın, dertleri paylaşarak yok etmenin, sıkıntılarına ortak olmanın, sıcaklık ve içtenliğin, muhtemel problemleri tabii ortamlarında çözüme kavuşturmanın ve bir ailede yaşanabilecek her türlü güzelliğin merkezi olan bu ailede samimiyet, ihlas, fedâkârlık, karşılıklı güven ve faziletten başka ne olabilir ki!

---

832 Burada Allah Resûlü'nün kullandığı ifade, "Ellerinden birisi veya ikisini de Allah koparıp alsın!" anlamına da gelmektedir.

833 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/52 (24251). Bazı rivayetlerde Allah Resûlü'nün, söz konusu esiri Âişe Validemiz yerine Hafsa Validemiz'e (Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 8/266) veya başka bir şahsa teslim ettiği de ifade edilmektedir. Bkz. Beyhakî, *Sünen* 9/89; Hanbelî, *el-Ehâdîsü'l-Muhtâra* 5/20

834 Buhârî, *Nikâh* 107; Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 80; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/61 (24363)

835 Ebû Dâvûd, *Edeb* 92; Nesâî, *Kübrâ* 5/139 (8495); 5/365 (9155)

836 Ebû Ya'lâ, *Müsned* 7/449; Ayrıca bkz. Tahmâz, *es-Seyyidetü Âişe* 42, 43

837 Bazı kaynaklarda yer alan bilgiye göre, "Ey Peygamber! Eşlerinden dilediğinin beraberliğini erteler, dilediğini de yanına alabilirsin!..." (Ahzâb Sûresi 51) mealindeki âyet geldiğinde Hazreti Sevde, Hazreti Ümmü Habîbe, Hazreti Meymûne ve Hazreti Safiyye gibi annelerimiz, Resûlullah'ın kendilerini boşayacağı endişesine kapılmış ve Efendimiz'e gelerek, "Bizim hakkımızda dilediğin taksimi yap; yeter ki bizi bu halimizle bırak!" demişlerdi. Bkz. Suyûtî, *ed-Dürr* 6/633; Vahidi, *Esbâb-ı Nuzûl* 1/357

838 Bkz. Buhârî, *Nikâh* 97; Müslim, *Radâ'* 47; Tirmizî, *Tefsiru'l-Kur'ân* 5; Nesâî, *Nikâh* 1; Hâkim, *Müstedrek* 2/68 (2353). "Eğer bir kadın, kocasının aldatmasından ve kendisinden yüz çevirmesinden endişe ederse, bazı fedâkârlıklar göstererek sulh olmak için gayret göstermelerinde mahzur yoktur. Barışma, elbette daha hayırlıdır. Nefisler menfaatlerine düşkün yaratılmıştır. Ey kocalar! Eğer siz iyi davranıp arayı düzeltir, kadınların hakkını çiğnemekten sakınırsanız unutmayın ki Allah, yaptığınız her şeyden haberdardır (İyi davranışlarınızın karşılığını size fazlasıyla verecektir)" (Nisâ Sûresi 4/128) mealindeki âyetin bu hâdise münasebetiyle indiği ifade edilmektedir. Bkz. Tirmizî, *Tefsîr* 5; Ebû Dâvûd, *Nikâh* 39

839 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 41/183 (24640); İbn-i Mâce, *Nikâh* 48

840 Buhârî, *Merdâ* 16; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/228 (25950); İbn-i Mâce, *Cenâiz* 9; Dârimî, *Mukaddime* 80; Beyhakî, *Sünen* 3/396 (5451)

841 Bkz. Buhârî, *Nikâh* 63. Başka bir rivayette söz konusu olan nikâhın Ensâr'dan bir başkasına ait olduğu ve Annemiz'in yanında onu gördüğünde Efendimiz'in bu ifadeleri kullandığı bilgisi yer almaktadır. Bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/269 (26356); Taberânî, *Evsat* 5/351 (5527); İbn-i Hibbân, *Sahîh* 3/185 (5875); Heysemî, *Mevâridu'z-Zam'ân* 1/493

842 Buhârî, *Îdeyn* 2, 3; *Cihâd* 81; *Menâkıb* 15; *Fezâilu's-Sâhâbe* 46; *Nikâh* 82, 114; Müslim, *Salâtü'l-Îdeyn* 17, 18; İbn-i Mâce, *Nikâh* 21; Nesâî, *Îdeyn* 35

843 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 3/449 (15758); Taberânî, *Kebîr* 7/158 (6686)

844 Müslim, *Libâs* 87; Nesâî, *Zînet* 111. Bu hâdisenin, Tebûk dönüşü gerçekleştiği ifade edilmektedir. Bkz. Buhârî, *Libâs* 91; Nesâî, *Zînet* 112. Bilgi farklılıkları nazara alındığında hâdisenin farklı zamanlarda gerçekleşmiş olması da muhtemeldir.

Ümmü Gülsüm'ün vefatı

Dokuzuncu yılın Şa'bân ayına gelinmişti ki bu sıcaklık ve samimiyet ortamını üzen bir ölüm haberi daha geldi; Hadîce Validemiz'in *(radıyallahu anhâ)* son iki emânetinden birisi olan Ümmü Gülsüm de *(radıyallahu anhâ)*, ruhunu teslim etmişti. Ablası Hazreti Rukayye'nin *(radıyallahu anhâ)* vefatından sonra Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu, Hazreti Osmân ile evlendirmişti.[845] Gayet mutlu bir yuvası vardı ve hiç beklenmedik şekilde hastalandı ve ruhunun ufkuna yürüyüverdi. O gün Hazreti Ümmü Gülsüm *(radıyallahu anhâ)*, 28 yaşlarındaydı.

Hazreti Rukayye'nin vefatından sonra dünyası kararan Hazreti Osmân *(radıyallahu anh)*, şimdi yeni bir hüzün daha yaşıyordu. Zira sadece çok sevdiği eşini değil aynı zamanda Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile ikinci kez kurduğu akrabalık bağını da kaybetmişti. Onu teselli, yine Habîbullah'tan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* geliyordu; kendisine iki defa damat olduğu için "Zi'n-Nûreyn" ünvanını kazanan Hazreti Osmân'ı nazara vererek şöyle buyurmuştu:

- Şayet üçüncü bir kızım daha olsaydı onu da Osmân ile evlendirirdim![846]

Şimdi geride, bir Fâtıma kalmıştı!

---

845 Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kızı Ümmü Gülsüm'ün *(radıyallahu anhâ)* hiç çocuğu olmamıştır.

846 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 3/56; Taberânî, *Kebîr* 17/184. Bu beyanını Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Ceyşü'l-Usre" olarak bilinen Tebûk gazvesi münasebetiyle Hazreti Osmân'ın yaptığı cömertlik ve civanmertlik sonrasında söylediği ifade edilmektedir. Bazı rivayetlerde bu ifade, "On kızım olsaydı", bazılarında ise "70 kızım olsaydı" şeklinde yer almaktadır.

Vedalaşma

Diğer taraftan birer birer çocuklarını toprağa emânet eden Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vedalaşmaya başlamıştı; sık sık Uhud ve Cennetü'l-Bakî'ye gidiyor, daha önce toprağa emânet ettiği ashâbıyla âdeta helalleşip vedalaşıyordu! Ruhunun ufkuna yürüyeceği gün yanında olmayacağını bildiği ashâbını, irşâd ve tebliğ adına etrafa gönderirken de aynı tavrı sergiliyor, sinesine basıp onlarla da helalleşiyordu. Hazreti Muâz'ı Yemen'e gönderirken şehrin dışına kadar uğurlamış ve vedalaşırken de:

- Ey Muâz, diye seslenmişti. "Muhtemelen sen, bu yılımdan sonra bir daha benimle görüşemeyecek, Medîne'ye geldiğinde beni bulamayacaksın; ancak şu Mescid'imle kabrimi ziyaret edersin!"[847]

Ashâbın içine kurt düşüren hamlelerdi bunlar ve şimdi de Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hacca gitmeye hazırlanıyordu. Habîb-i Ekrem'in hacca gideceğini duyan herkes hac hazırlığı yapıyordu ve tabii ki bu ilk ve son hacca, annelerimiz de gidecekti![848] Bu yolculukta, Hadîce Validemiz'in hayatta kalan tek evlâdı Hazreti Fâtıma da *(radıyallahu anhâ)* vardı.[849]

Zülhuleyfe'ye geldiklerinde Âişe Validemiz'in *(radıyallahu anhâ)* güzel kokular sürdüğü[850] Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, diğer annelerimize de uğramış, onların da hâl ve hatırını sormuştu. Bir aralık, yolculuğuna başladıkları haccı kastederek onlara:

- Bundan sonra size, bu hac ve hasırların üstleri vardır, buyurduğu duyuldu.[851] Annelerimiz arasında uzun uzadıya konuşulacak bir beyandı bu; Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bir daha hac ibadeti yapmamaları gerektiğini mi söylüyor, yoksa bundan sonra farz olarak benimle birlikte hac ibadeti yapamayacaksınız mı demek istiyordu! Yahutta bu, "Bundan böyle sizin için, bunun benzeri hac veya hasırların üstü dışında bir alternatif yoktur!" anlamına mı geliyordu! Sözün sahibi Allah Resûlü olunca kıymeti de farklı oluyordu. Onun için annelerimizden Zeyneb Bint-i Cahş ve Sevde Bint-i Zem'a *(radıyallahu anhümâ)*, "Peygamber'den sonra bizi herhangi bir dabbe hareket ettiremez!" demiş[852] ve bundan böyle hac ibadeti için yola çıkmayacakları sonucuna varmışlardı. Diğer annelerimiz ise Allah Resûlü'nün bu beyanını, "farz hac yoktur" şeklinde değerlendirmişler ve nafile olarak haccedilebileği kanaatini izhar etmişlerdir.[853] Zira onların başka delilleri de vardı; başta Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* olmak üzere Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Kadın olarak biz de cihâda çıkalım gazvelere katılalım mı, diyerek kadının cihâdını sormuşlar ve:

- Kadın için cihâdın en güzel ve iyi olanı, kabul görmüş güzel bir hactır, cevabını almışlardı.[854] Bunu duyduktan sonra Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* maksadını anladığını düşünen Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*:

- Resûlullah'tan bunu duyduktan sonra ben, haccı asla terk etmem, diyordu.[855]

Her birisi, kendisine mahsus bir hevdecin içinde yolculuk yapıyordu[856] ve develerini de

Habeşli Enceşe yediyordu. Yolda giderken bir aralık Hazreti Enceşe develeri hızlandırmış, Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* aile fertleri arasında küçük çapta da olsa bir tedirginlik yaşanmıştı. Bunun üzerine hilm ü silmin temsilcisi Habîb-i Ekrem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, tebessüm buyurarak Hazreti Enceşe'ye döndü ve kadına karşı korunması gereken nezaketi ifade edercesine:

- Ey Enceşe, buyurdu. "Nazik ol! Yürüyüş ve sürüşünü yavaşlat ki kristaller kırılmasın!"[857]

Derken, Ebvâ'ya kadar gelmişlerdi; Burada istirahat edip beklemeyi Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, özellikle istemişti; zira Ebvâ, bağrında annesi Hazreti Âmine'yi barındıran bir mekândı. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*[858] ile birlikte annelerimiz *(radıyallahu anhünne)*, hiç görmedikleri büyük anneleri Hazreti Âmine'yi, ilk defa şimdi ve mezarında ziyaret ediyorlardı! O kadar duygulu bir ziyaret idi ki Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hem ağlamış hem de annelerimiz başta olmak üzere ashâbını da ağlatmıştı![859] Daha sonra ashâbına döndü ve:

- Kabirleri ziyaret edin; çünkü o, ölümü hatırlatır, buyurdu; bunları söylerken sesi titreyen Habîbullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ardından herkesin kulağına küpe mahiyetinde şunları ilave etti:

- Her kim, her hafta cuma günü anne ve babasının mezarını veya onlardan birisinin kabrini ziyaret ederse, günahları affolur ve o şahıs, iyiler arasına kaydedilir![860]

Olacak ya, yolculuk esnasında Safiyye Validemiz'in devesi yorgunluktan yürüyemez olmuş ve bir noktaya geldiklerinde de yere çökmüş, hareket etmiyordu! Çok üzülmüştü; Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile birlikte hacca giderken yolda kalmak üzereydi ve bu üzüntü ile ağlamaya başladı.

Derken durumdan haberdar edilen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Safiyye Validemiz'in yanına geldi; onu öyle üzgün ve ağlarken görünce O da *(sallallahu aleyhi ve sellem)* üzülmüş, mübarek elleriyle Annemiz'in gözyaşlarını silmeye başlamıştı! Sultân-ı Rusül Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, dün kadının yüzüne bile bakmayan bir toplumun içinde yine onlara nezaket dersi veriyordu! Habîb-i Ekrem'den gördüğü bu şefkat, sıcaklık ve iltifat Annemiz'i daha da duygulandırmış, hislerini tetikleyerek daha çok ağlamasına sebebiyet vermişti! Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bir taraftan onu teskin ediyor, diğer yandan da daha fazla ağlamaması için ikaz edip yaşanan bu aksaklığa bir çözüm arıyordu.

Bulmuştu; zira Zeyneb Bint-i Cahş'ın yanında, yedek bir deve daha vardı!

Derken Fahr-i Âlem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Zeyneb'in yanına geldi ve:

- Ey Zeyneb, buyurdu. "Develerinden birisini kardeşine ödünç versen!"

Efendimiz'in bu talebi üzerine Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)*, hiç yapmayacağı bir şey yaptı ve bir miktar da kırgın olduğu Safiyye Validemiz'i kastederek:

- Ben, senin şu Yahudine mi ödünç deve vereceğim, demişti! Aynı zamanda bu, aradan geçen yıllara ve Allah Resûlü'nün de başından beri net duruşuna rağmen "kavmiyet"

probleminden hâlâ iz taşıdığı anlamına geliyordu! Vahyin nüzûlüne şehâdet ve Fahr-i Âlem'e de bu kadar yakın olmasına rağmen ondan sâdır olan bu tepki, Efendiler Efendisi'ni çok yaralamıştı; mübarek yüzündeki ifade değişmiş ve Zeyneb Bint-i Cahş Validemiz'e ciddi tavır almıştı. Konuşmuyordu!

Zeyneb Validemiz'in dünyası kararmıştı; bir anlık dalgınlığına karşılık, çok ağır bir bedel ödüyordu ve bu hâl, hac dönüşüne kadar da devam edecekti![861]

Serif'e geldiklerinde, Hazreti Âişe'ye *(radıyallahu anhâ)*, ay hâli ârız oldu. Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile birlikte umre ve hac yapmayı, tavaf ve sa'yi candan arzulayan ve O'nun attığı her adımı takip edip söz konusu ibadetlerin ahkâmı adına çok şey öğrenmeyi hedefleyen Annemiz, ârız olan bu hâl karşısında çok üzülmüş ve ıstırabından ağlamaya başlamıştı. Onu böyle ağlarken gören Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sordu:

- Seni ağlatan ne; niçin ağlıyorsun?

- Bu yıl hac yolculuğuna çıkmamış olmayı ne kadar isterdim, diye cevapladı soruyu. Ancak çok üzüldüğü her hâlinden belliydi; o dakikaya kadar çok istekli olan Hazreti Âişe'nin, birden karar değiştirip böyle söylemesinin bir sebebi olmalıydı ve bunu anlayan Fahr-i Âlem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Muhtemelen sen hayız gördün, buyurdu. Başını sallayan Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*:

- Evet, diyordu. Bunun üzerine Habîbullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

- Bu hâl, Allah'ın Âdem kızlarına takdir buyurduğu bir şeydir! Umreni feshet, saçını çözüp tara ve hac için telbiye getir, hacıların yaptıklarının hepsini yap; ancak temizlenene kadar Beytullah'ı tavaf etme![862]

İlk defa yaptıkları hacda annelerimiz ve ashâb-ı kirâm, bu vesileyle din adına yeni hükümler öğreniyorlardı; bunun arkası da gelecekti.

Kâbe'ye çok yakın bir mesafeye kadar gelmiş olmasına rağmen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ashâbıyla birlikte Zî Tuvâ'da konakladı; dinlenecek ve ertesi günün ışıklarıyla birlikte hareket edip Kâbe'yi daha dinç tavaf edecekti.

O gece başka bir işi daha vardı; üç yıl süren mihnet, sıkıntı ve çile dolu yılların ardından Hacûn'a emânet ettiği vefalı eşi Hazreti Hadîce'yi ziyaret edecek, mezarının başında durup uzun uzadıya dua ve tazarruda bulunacaktı. O'nun bu tehâlükünü görenler hiç yadırgamamıştı; zira Fahr-i Âlem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, iki yıl önceki fetih esnasında da buraya gelmiş ve Hadîce Validemiz'i ziyaret ettikten sonra Mekke'yi fethetmişti. Annelerimizden bazıları için bu ziyaret, bir ilk anlamına geliyordu; zira dünya gözüyle hiç göremedikleri, ancak adı Allah Resûlü'nün dilinden hiç düşmeyen ve aralarındaki herkesten daha fazla Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile zaman geçirmiş çilekeş öncüleri Hazreti Hadîce'yi ilk ve son kez ziyaret ediyorlardı.

Ertesi gün olmuş ve yeniden hareket başlamıştı. Bilhassa Hazreti Cüveyriye ve Hazreti Safiyye gibi annelerimiz, Beytullah'ı ilk defa göreceklerdi.[863] Diğerlerinde ise yıllardır ayrı kalmanın hasreti vardı ve şimdi onlar, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile birlikte Kâ-

be'ye gidiyorlardı! Bugünden itibaren kendilerini Beytullah'ın sıcaklığına bırakacak ve doyumsuz kim bilir ne lezzetler tadacaklardı!

Mekkeli mü'minlerin her türlü davetine rağmen Mekke günlerinde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ikâmet için şehrin yaklaşık üç kilometre dışındaki bir yeri seçmiş ve annelerimizin çadırlarını Ebtah'ta kurmuştu. Terviye gününe kadar da ashâbıyla burada kalmayı tercih edecekti.

O günlerden birisinde Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Beytullah'ı tavaf ettikten sonra Kâbe'nin içine girmiş ve ardından yeniden Ebtah'a geri dönmüştü.[864] Annelerimizin bulunduğu çadıra girdiğinde, yüzündeki hüznü okuyan Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*:

- Sana bugün ne oldu yâ Resûlallah, diye sordu. Anlamış ve yarasına parmak basmıştı; Hüzün Peygamberi Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ümmetine olan şefkatini ifade sadedinde Annemiz'in sorusuna şöyle mukabelede bulundu:

- Bugün öyle bir şey yaptım ki keşke yapmaz olaydım; Kâbe'nin içine girdim! Hâlbuki ümmetimden herkes bunu isteyecek ama giremeyecek! Dolayısıyla içinde bir ukde kalacak! Hâlbuki biz, onun içine girmekle değil, onu tavaf etmekle emrolunduk![865]

Adım adım Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* takip ediyorlardı; "terviye" gününün ilk ışıklarıyla birlikte Mina'ya gelmiş, bir gün burada ikamet ettikten sonra da Arafat'a yönelmişlerdi. Görüntü çok netti; her adımıyla ümmetine ders veriyordu ve âdeta göstere göstere annelerimizin çadırlarını kendi çadırının etrafına kurdurmuştu![866] Diğer taraftan annelerimiz ise Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile hac ibadetini yapıyor olmanın fâikiyeti yanında aynı zamanda hangi hareketini niçin ve nasıl yaptığı konusunda ümmetini aydınlatabilmek için adım adım O'nu takip ediyorlardı. Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* o gün îrâd ettiği hutbe, son yılları da özetler mahiyetteydi; daha söze başlarken:

- Bu yıldan sonra bir daha sizinle burada buluşabileceğime ihtimal vermiyorum! O halde dikkat ediniz; bir daha beni göremeyeceksiniz,[867] diyerek başlamış ve şimdi de ashâbının bütünü ile helalleşiyordu!

Pür-dikkat kesilmişlerdi; zira Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "veda hutbesi" îrâd ediyordu! Zaman zaman:

- Dikkat edin, diyor ve faizden kan davalarına kadar birçok konuyu sıraladıktan sonra son hükmü veriyordu:

- Câhiliyye'ye ait ne varsa, hepsi ayaklarımın altındadır ve kaldırılmıştır!

Yine:

- Ey insanlar, diye hitâp ettikten sonra sözü kadınlara getirmişti; belli ki bugüne kadar annelerimizle birlikte yaşadığı hayatın duruluğunu nazara verecek ve kadın konusunda da son sözünü söyleyecekti; bunun için yine:

- Ey insanlar, dedi. "Kadınlar konusunda daha duyarlı olun ve Allah'tan korkun; çünkü onları siz, Allah'ın emâneti olarak aldınız ve yine Allah'ın kelimesi ile kendinize helâl kıldınız! Sizin onlar üzerinde hakkınız olduğu gibi onların da sizin üzerinizde hakları

vardır; onlar üzerinde sizin hakkınız, hoşlanmadığınız kimseleri mahreminize almamalarıdır. Şâyet bunu yaparlarsa Allah *(celle celâluhû)* size, onları yatakta yalnız bırakmanıza izin vermiştir. Bu durumda, aşırıya gitmemek kaydıyla onlara müeyyide de uygulayabilirsiniz! Eğer uysallık eder ve size boyun eğerlerse, genel teâmülün gerektirdiği şekliyle onların yiyecek ve giyeceklerini temin etmek de sizin üzerinize bir borçtur! Size, kadınlar hakkında hayırlı olmanızı tavsiye ederim; çünkü onlar, zayıf oldukları gibi sizin yanınızdaki emânetlerdir! Kendileri için bir şeye mâlik değildirler."[868]

Sözü evirip çevirip yine kadın konusuna getiriyor olması, dikkatlerden kaçmıyordu.[869] Zaten annelerimiz ile birlikte yaşadığı hayat, herkesin gözü önündeydi; âdeta kadına bakan yönüyle O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Kitâbullah ve Sünnet'im" deyip adres gösterirken ashâbına, "Hanımlarınızla sizler de benim yaşadığım hayat gibi yaşayın!" der gibiydi!

Sözü, yine vedaya getirmişti:

- Yarın sizler de Rabbiniz'e kavuşacak ve bütün amellerinizden sorguya çekileceksiniz, diyor ve soruyordu:

- O gün size benden sorulacak; hakkımda nasıl şehâdette bulunacaksınız?

Bamteline dokunan beyanlardı bunlar; Arafat meydanını inletircesine bir mukabelede bulundular:

- Biz şehâdet ederiz ki sen, üzerine düşen tebliğ vazifesini hakkıyla yerine getirdin!

Cemaatinin kıvamı yerindeydi ve bu coşkun duruş, yarınlar adına da ümit veriyordu. Onların bu halini görünce hamd makamında:

- Allah'ım" dedi. "Bunlara tebliğde bulunduğuma Sen de şahit ol! Allah'ım! Sen şahit ol! Allah'ım! Sen şahit ol!"

Arkası da vardı; vahyin emîni Cibrîl, son buluşmalarından birini gerçekleştirmek için Arafat'a gelmiş, dinin tamam olduğunu bildiren âyeti indirmişti; getirdiği âyette Cenâb-ı Mevlâ şöyle diyordu:

- Bugün itibariyle kâfirler, dininizi söndürmekten ümitlerini kestiler! Öyleyse onlardan değil, benden korkun. İşte bugün sizin dininizi kemâle erdirdim ve üzerinizdeki nimetimi tamamladım; sizin için din olarak da İslâm'dan razı oldum![870]

Duyar duymaz feryâdı basanlar, bir kenara çekilip de ağlaşanlar vardı! Zira anlamışlardı; Hira sultanlığıyla başlayan sürecin sonuna gelinmişti ve bu vedalaşmaların ardında, kendilerine el sallayan bir firâkın acısı vardı! Bu, Fahr-i Âlem'in de gözünden kaçmamıştı; diz çöküp ağlayan Hazreti Ömer'in yanına yaklaştı ve:

- Niçin ağlıyorsun, diye sordu. Nemli gözlerle Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bakan Hazreti Ömer, hıçkırıktan konuşamıyordu; kendine hâkim olunca da:

- Ağlıyorum, dedi. "Çünkü, kemâlden sonra ancak noksanlık vardır; Hâlbuki şu âna kadar biz, dinimizde sürekli bir ziyâdelik yaşıyorduk!"

Sezileri güçlü ve âdeta geleceği önceden okumasıyla iştihar eden vezirine döndü ve:

- Doğru söylüyorsun, buyurdu.[871]

Derken Arafat'taki mahşeri kalabalık Müzdelife'ye akmış ve geceyi de burada geçirmişlerdi; genel görüntüsü itibariyle o gün Müzdelife, tam mahşer meydanı gibiydi! Yüz bini aşkın sahâbenin ibâdet ü tâat ve evrâd ü ezkâr iştikak ve yakarışıyla Müzdelife, kaynayan bir kazan görünümündeydi!

Henüz sabah vakti girmemişti[872] ki annelerimizden Sevde Validemiz *(radıyallahu anhâ)*, Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yanına gelmiş bir maruzatını arz ediyordu; yürürken arkada kalacağından veya kalabalıklar arasında izdiham yaşamaktan endişe duymuş, insanlardan önce Mina'ya doğru hareket edebilmek için Resûlullah'tan izin istiyordu! Bunu yaparken yalnız da değildi; onunla birlikte yanında, yürümekte zorlanan başka kadınlar da vardı ve Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onlara izin verdi.[873] Bir farkla ki onlara, Ümmü Seleme ve Esmâ Bint-i Ebî Bekir gibi başkaları da katılmıştı ki Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yaş veya kilosundan dolayı yürüme zorluğu yaşayan yahut beden itibariyle zayıf kadınların yoğunlukta bulunduğu bu hey'etin, gecenin karanlığında güvenle gidebilmeleri için başlarına, ashâb arasından Hazreti Abdullah İbn-i Abbâs'ı tavzif etmişti.[874]

Onlar giderken arkalarından seyreden bir diğer annemiz Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* ise ince düşünen ve düşüncelerini böyle bir izinle taçlandıran, dahası bu vesileyle böylesi bir ruhsatı ümmete kazandıran bu insanlara imrenerek bakıyor, kendisinin de onlar arasında olmayışına üzülüp iç geçiriyordu![875]

Cemerât sonrasında sıra kurban kesmeye gelmişti; herkesin imrenerek seyrettiği Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* o gün, Allah'ın kendisine ihsan ettiği 63 yıl kadar deve[876] kurban etti.[877] Geri kalanlarını kesmesi için elindeki bıçağı yeğeni ve damadı Hazreti Ali'ye verdi ve kalan 37 deveyi de Hazreti Ali kesti.[878] O gün Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, annelerimiz için de ortak bir sığır kurban etmişti.[879]

Vakit bir hayli ilerlemiş ve artık öğle vakti[880] yaklaşmıştı; Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Kasvâ'nın getirilmesini talep etti ve "ifâza" tavafı yapmak üzere Kâbe'ye yöneldi.[881] Bu sırada Âişe Validemiz *(radıyallahu anhâ)*, Allah Resûlü'ne güzel kokular da sürmüştü.[882] O'nun hareketiyle birlikte Mina'daki insan seli de yola koyulmuş, Bekke Vadisi'ne doğru akıyordu! Zira Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlara, tavaf için Beytullah'a mutlaka gündüz gitmelerini emretmişti.[883] Ancak hanımlarına başka tavsiyesi vardı; erkeklerden farklı olarak bu tavafı onlar, ortalığın tenhalaştığı gece vaktine bırakacaklardı![884]

O günün akşamı Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, annelerimizden Ümmü Seleme Validemiz'in çadırında bulunuyordu. Bu sırada çadıra, yanına aldığı bir grup insanla birlikte Vehb İbn-i Zem'a gelmişti; üzerinde, ihramdan çıktığını ifade eden yeni bir gömlek vardı. Onu ihramdan çıkmış ve üzerine yeni bir elbise giymiş vaziyette gören Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Sen ifâza tavafını yaptın mı ey Ebâ Abdillah, diye sordu:

- Hayır, vallahi de yapmadım ey Allah'ın Resûlü, deyince Hazreti Vehb'e:

- Öyleyse şu elbiseyi çıkar, buyurdu. Efendimiz'in bu ikazı karşısında hem Hazreti Vehb hem de yanında aynı konumda bulunan arkadaşı, hiç tereddüt etmeden üzerindeki elbiseyi çıkardılar. Ancak sebebini de öğrenmek istiyorlardı ve Hazreti Vehb:

- Niçin ey Allah'ın Resûlü, diye sordu. Hâtemü'l-Enbiyâ Hazretleri şöyle buyurdu:

- Çünkü bugün, cemreye taş attığınız takdirde ihramdan çıkmanıza, yani size haram edilen her şeyin -kadın hariç- helal olmasına ruhsat tanındı. Eğer siz, Beytullah'ı tavaf etmeden akşama girerseniz, Cemretü'l-Akabe'ye taş atmazdan önceki gibi haram olursunuz, bu hâl Beytullah'ı tavaf edinceye kadar devam eder![885]

Ortalık durulup da el etek çekilince Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu sefer annelerimizi yanına aldı ve birlikte yeniden Kâbe'ye geldi; şimdi, annelerimize özel ve hep birlikte tavaf yapıyorlardı![886]

Ertesi sabah, yine Kâbe'ye geliyorlardı ki hastalığı sebebiyle kafileye ayak uydurmakta zorlanan Ümmü Seleme Validemiz:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Ben, hâlâ hastalıktan muztaribim; ne yapayım?"

Bunun üzerine Annemiz'e yol gösteren Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- O zaman sen, binekli olarak ve insanların arkasından tavaf yap,[887] buyurdu ki herkesin kendisini görebilmesi, sorusu olanların da rahatlıkla soru sorabilmesi için Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, devesinin üzerinde tavaf ediyordu![888]

Diğer tarafta bu tavafa gelemeyen bir annemiz daha vardı; Hazreti Safiyye'nin *(radıyallahu anhâ)* hastalandığını öğrenen Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Şimdi o, bizim ayrılıp gidişimizi durdurdu mu, diye sordu. Bunu sorarken duruşunda, hastalığından kurtuluncaya kadar burada kalacağının endişesi okunuyordu. O'nu rahatlatan, Âişe Validemiz oldu:

- Ey Allah'ın Resûlü, dedi. "O, ifâza tavafını yapmıştı!"

Resûlullah'ı rahatlatan bir haberdi bu ve:

- O halde ayrılıp gidebilir,[889] buyurdu. Aynı zamanda bu, haccın ikinci rüknü olan ifâza tavafını yapmayanların, hac ibadetlerinin tamamlanmayacağı, bu ibadeti yaptıktan sonra hayız gören kadının da veda tavafını yapmadan önce memleketine dönebileceği anlamına geliyordu![890]

Günler hızlı geçiyordu; Arafat ve Mina günleri geride kalmış ve yeniden Muhassab'a gelmişlerdi. Beri tarafta Âişe Validemiz'in içi hiç rahat değildi; her ne kadar "ifâza"[891] tavafını yapmış olsa da umre yapamamış olmak onda, bir ukde olarak kalmıştı. Boynunu bükmüş, derin derin düşünüyordu; zira Mina günlerinde hastalığı sona ermişti ve hâlâ Mekke'de olduklarına göre acaba geçmişi telafi adına yapabileceği bir şeyler var mıydı? Tam bunları düşünürken Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çadırına gelince dünyalar Hazreti Âişe'nin olmuştu; hemen:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Arkadaşlarım hem hac hem de umre yapmış olarak dönecekler!

Hâlbuki ben, umre ile hacca birlikte niyet ettiğim halde hastalığım sebebiyle sadece hac yapmış olarak dönüyorum! Böyle olur mu?"

Onun ibadet arzusuyla söylediği bu cümlelerini duyan ve hâlden anlayan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, emin olmak için önce:

- Mekke'ye geldiğimiz gecelerde sen tavaf yapmamış mıydın, diye sordu:

- Hayır, cevabını alınca da:

- Öyleyse sen, Ten'im'e git ve oradan umreye niyetlen, buyurdu. Umre için kapının aralandığını gören Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, sevinçten uçacak gibiydi; dünyalar onun olmuştu!

Her adımları yeni bir hüküm anlamına geliyordu ve Resûlullah'ın bir yönlendirmesi daha vardı; gecenin bu vakti onu yalnız göndermemek için kardeşi Abdurrahmân'ı yanına çağırdı ve:

- Ablanı Harem bölgesinden çıkar da umre için telbiye getirsin! Sonra da umrenizi yapıp buraya gelirsiniz; ben, sizi burada bekliyor olacağım, dedi.

Şimdi Abdurrahmân *(radıyallahu anh)*, ablası Hazreti Âişe'yi almış, ihrama girip umreye niyet ettirmek için Ten'im'e götürmek üzereydi. Annemiz'e seslenen Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* söyleyeceği bir şey daha vardı; herkesi ilgilendirecek şu cümleyi söyledi:

- Yapacağın umrenin sevabı, senin yükleneceğin harcama miktarına göre veya muhatap olacağın yorgunluğa göredir![892]

Bunun üzerine Hazreti Abdurrahmân, Âişe Validemiz'i bineğinin arkasına bindirdi ve birlikte Ten'im'e gittiler.[893]

Ten'im'den ihrama giren Âişe Validemiz, kardeşi Hazreti Abdurrahmân ile umrelerini bitirmiş ve sabaha doğru Ebtah'a gelmişlerdi. Gecelerinin çoğunu ayakta ve kulluk hâlinde geçiren Resûl-ü Ekrem *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onların gelişini görür görmez, umrelerini kastederek:

- Bitirdiniz mi, diye sordu:

- Evet, cevabını alır almaz da hareket emrini verdi; Kâbe'ye geliyorlardı!

Sabah ezanının okunuşuyla birlikte saf tutan ve sünnetini kılıp da kendisini bekleyen cemaatinin yanına geldi ve ashâbına sabah namazını kıldırdı; Tûr Sûresi'ni okuyordu![894]

Uyarılarına namazdan sonra da devam etti; cemaatini son bir defa daha kontrol eder gibi bir hâli vardı. Toplumun kanayan yaralarını yeniden gündeme getiriyor ve dün ile bugünün arasındaki farkı ortaya koyup yeniden eskiye dönmemek için insanları ikaz ediyordu! Namaz konusunda duyarlı olmayı ifade etmiş ve hemen arkasından konuyu, yine kadın konusuna getirmişti:

- Aman ha, diyordu. "Sakın ola ki namazınızı aksatmayın ve kadınlar konusunda da

Allah'tan korkun!"[895]

Şimdi sıra, vatandan, acı-tatlı hâtıralardan, ikizi olan Kâbe ve Beytullah'tan ayrılmaya gelmişti; Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, dünya gözüyle son defa göreceği Mekke ile de helalleşip vedalaşır gibiydi! Belli ki gölgesinde doğup büyüdüğü, çocukluğunu harîminde geçirdiği ve hayatı boyunca ünsiyet peydâ edip kıble olarak yöneldiği ikizi Kâbe'den ayrılmak O'na zor geliyordu! Zor da olsa bundan böyle, insanlığın yöneldiği "mihrâb" Mekke'de kalıyor, yönleri ona çeviren "Minber" ise Medîne'ye dönüyordu!

Bir vefat haberi de hac dönüşünde geldi; Benî Kurayza kuşatması sonrasında Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evlenen Hazreti Reyhâne de ruh ufkuna yürümüştü![896] Teçhîz ü tekfîninden sonra onu da aldı ve Cennetü'l-Bakî'ye emânet ettiler.[897]

---

847 Sonuç, aynen Resûlullah'ın dediği gibi olmuştur; acı haberi Yemen'de alan Hazreti Muâz, Medîne'ye geldiğinde Mescid-i Nebevî ve Resûlullah'ın kabrini ziyaret etmiştir. Bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 36/376 (22052); İbn-i Sa'd, *Tabakât* 3/441; Ferec, *Ashâbu'n-Nebiyy* 406

848 Vâkıdî, *Megâzî* 716; Ya'kûbî, *Târîh* 2/74

849 Yemen'e gönderdiği için o sıralarda Hazreti Ali *(radıyallahu anh)*, Efendimiz'in yanında yoktu; Allah Resûlü'nün Mekke'ye girdiği gün Hazreti Ali *(radıyallahu anh)*, yanında getirdiği kurbanlık develerle birlikte gelecek ve hac kervanına katılacaktır. Bkz. Buhârî, *Megâzî* 61; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 8/437 (4822); Nesâî, *Menâsik* 52

850 Müslim, *Hac*c 7; Buhârî, *Hacc* 18; Nesâî, *Menâsîk* 41; İbn-i Mâce, *Menâsik* 18; Vâkıdî, *Megâzî* 717

851 Ebû Dâvûd, *Menâsik* 1; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 15/476 (9765); Tahâvî, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr* 14/256 (5603); Taberânî, *Kebîr* 23/313 (706); 24/33 (89); 3/252 (3318); Beyhakî, *Kübrâ* 4/535 (8622); 5/372 (10142, 10143)

852 Tahâvî, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr* 14/256 (5603); Taberânî, *Kebîr* 24/33 (89); Beyhakî, *Kübrâ* 5/372 (10143); Vâkıdî, *Megâzî* 732

853 Taberânî, *Kebîr* 24/33 (89); Beyhakî, *Kübrâ* 4/535 (8622); Vâkıdî, *Megâzî* 732

854 Buhârî, *Hacc* 4; *Cezâü's-Sayd* 26; *Cihâd* 1, 62; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 42/198 (25322); Tahâvî, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr* 14/260, 261 (5608, 5609); Bazı rivayetlerde Âişe Validemiz'in, "Yâ Resûlallah! Kadına da cihâd var mıdır?" sorusuna mukabil Efendimiz'in, "Evet! Cihâd vardır; ancak bu, içinde kıtâl olmayan hac ve umredir!" şeklin cevap verdiği ifade edilmektedir. Bkz. İbn-i Mâce, *Menâsik* 8; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 42/198 (25322)

855 Üstelik Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, hayatının sonuna kadar da bu sözünden taviz vermemiş, hac ibadetini yerine getirebilmek için her yıl Mekke'ye gelmiştir. Bkz. Buhârî, *Cezâü's-Sayd* 26; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 41/45 (24497); Beyhakî, *Kübrâ* 4/534 (8618); Vâkıdî, *Megâzî* 732 Demek ki Efendimiz'in bu beyanı, "Erkekler için cihâd nasıl teşvik edilen bir husus ise kadın için de cihâdın en güzeli, mebrûr bir hac ve hasırların üstüdür!" anlamına gelmektedir. Buhârî, *Cihâd* 1, 62 Hilafeti yıllarında Hazreti Ömer'in, meseleye Zeyneb ve Sevde Validemiz gibi bakarak annelerimizin hacca gitmelerine mani olduğu, ancak son yıllarında bu kanaatinden vazgeçerek onlarla birlikte haccettiği, önde gelen ashâbdan Hazreti Osmân ve Hazreti Abdurrahman İbn-i Avf gibi bazılarını görevlendirerek onların huzurlu bir hac yapabilmeleri için hassasiyet gösterdiği, Hazreti Osmân dâhil arkadan gelen halifelerin de bu uygulamayı devam ettirerek annelerimizin, hac vazifelerini rahat edâ edebilmeleri için özel gayret gösterdikleri bilinmektedir. Bkz. Buhârî, *Cezâü's-Sayd* 26; Beyhakî, *Kübrâ* 5/372, 373 (10143, 10144); Azîmâbâdî, *Avnu'l-Ma'bûd* 5/101

856 Vâkıdî, *Megâzî* 716; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 2/131

857 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 19/96, 143, 207 (12041, 12090, 12165); 20/164, 192, 266, 274, 371, 393 (12761, 12799, 12933, 12944, 13096, 13144); 21/80, 437 (13377, 14044); İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 1/284, 285

858 Medîne'ye hicretinden sonra Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, birisi Benî Lihyân Gazvesi dönüşü, diğeri Hudeybiye'den avdetinde ve bir diğeri de Mekke fethinden gelirken olmak üzere üç defa annesinin mezarını ziyaret etmiştir. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 1/94; Diyârbekrî, *Târîhu'l-Hamîs* 2/3; Aliyyülkârî, *Mirkâtü'l-Mefâtîh* 4/1256. Benî Lihyân Gazvesi, hicretin 6. yılının Rebîülevvel ayının başlarında; Hudeybiye, 6. yılın Zilkâde ayında ve Mekke fethi de hicretin 8. yılının Ramazan ayında gerçekleşmiştir.

859 Bkz. Hâkim, *Müstedrek* 2/366 (3292)

860 Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân* 10/297 (7522); İbn-i Ebi'd-Dünyâ, *Mekârimu'l- Ahlâk* 1/83 (249)

861 Bkz. Taberânî, *Kebîr* 24/71 (188); İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2558; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/169. Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bu tavrı, tam üç ay sürdü ki meselenin nasıl tatlıya bağlandığı ve buna hangi annemizin vesile olduğu, gurûba yakın günler anlatılırken detaylarıyla birlikte ele alınacaktır.

862 Buhârî, *Hayz* 1, 7; Müslim, *Hacc* 17; Nesâî, *Menâsik* 51; Beyhakî, *Kübrâ* 5/140 (302)

863 Bu yolculukta Mâriye Validemiz ile Hazreti Reyhâne'nin olup olmadığı konusunda kaynaklarımızda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

864 Vâkıdî, *Megâzî* 723

865 Tirmizî, *Hacc* 45; Ebû Dâvûd, *Menâsik* 93; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 42/110 (25196); Beyhakî, *Kübrâ* 5/259 (9729); Vâkıdî, *Megâzî* 722; İbn-i Hacer, *Metâlib* 7/119

866 Müslim, *Hacc* 19; Ebû Dâvûd, *Menâsik* 56; İbn-i Mâce, *Menâsik* 54; Vâkıdî, *Megâzî* 723

867 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 36/595 (22260); Taberânî, *Kebîr* 8/174 (7728); İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/279; İbn-i Asâkir, *Târîh* 48/256; Bağdadî, *Târîh* 7/141 (2043). Bazı kaynaklarda bu cümleyi üç kez tekrar ettiği ifade edilmektedir. Bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 36/595 (22260); Taberânî, *Kebîr* 8/174 (7728); İbn-i Asâkir, *Târîh* 48/256

868 İbn-i Mâce, *Nikâh* 3; İbn-i Hişâm, *Sîre* 2/279; Vâkıdî, *Megâzî* 724; Taberî, *Târîh* 3/224

869 Veda haccında Allah Resûlü'nün en sık gündeme getirdiği husus, şüphesiz kadın konusudur; bu yolculuğun değişik yerlerinde ve farklı zamanlarda ashâbının dikkatini çekmiş ve kadınlar konusunda daha duyarlı olmalarını istemiştir.

870 Mâide Sûresi 5/3

871 İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef* 7/88 (34408); Taberî, *Tefsir* 9/519; Vâhıdî, *Vasît* 2/154

872 Sevde Validemiz'le birlikte geceden yola çıkan bu grup, sabah namazından önce Mina'ya ulaşmış, Akabe Cemresi denilen büyük cemreyi taşlamış ve sabah namazını da Mina'da kılmıştır. Bkz. Buhârî, *Hacc* 98; İbn-i Mâce, *Menâsik* 62; Vâkıdî, *Megâzî* 726

873 Buhârî, *Hacc* 98; İbn-i Mâce, *Menâsik* 62; Vâkıdî, *Megâzî* 726

874 Buhârî, *Hacc* 98; İbn-i Mâce, *Menâsik* 62; Nesâî, *Menâsik* 214; Vâkıdî, *Megâzî* 722

875 Buhârî, *Hacc* 98; Vâkıdî, *Megâzî* 726

876 Hazreti Ali *(radıyallahu anh)*, Yemen'den 100 deve getirmişti ki bazı rivayetlerde bu develerin, zekâtlık develer olduğu ifade edilmektedir. Hac yolcularının ihtiyacını gören Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu develerin kesilip kazanlarda pişirilmesi ve insanlara ikram edilmesini istedi.

877 Müslim, *Hacc* 19; Ebû Dâvûd, *Menâsik* 56; İbn-i Mâce, *Menâsik* 84; Vâkıdî, *Megâzî* 727

878 Müslim, *Hacc* 19; Ebû Dâvûd, *Menâsik* 56; İbn-i Mâce, *Menâsik* 84; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 4/191 (2359)

879 Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, annelerimiz için kesilen sığırın etinden bir kısmını onlara göndermiş ve kendi kestiği kurbanlarda olduğu gibi diğer kısmını dağıttırmıştır. Buhârî, *Hacc* 115, 124; Ebû Dâvûd, *Menâsik* 13; İbn-i Mâce, *Edâhî* 5

880 Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* o gün, zeval vaktinden önce Kâbe'ye vardığı ifade edilmektedir.

881 Buhârî, *Hacc* 103/1606

882 O günü anlatırken Âişe Validemiz, "Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ihramdan çıktığında ve henüz Beytullah'ı tavaf etmeden önce işte şu ellerimle O'na güzel koku sürdüm." demiş ve bunu göstermek için de ellerini uzatmıştır. Bkz. İbn-i Mâce, *Menâsik* 18; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 40/136 (24111)

883 Vâkıdî, *Megâzî* 728. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 2/139

884 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 2/139

885 Ebû Dâvûd, *Menâsik* 82; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 44/152 (26530); İbn-i Huzeyme, *Sahîh* 4/312 (2958)

886 Buna şahit olan gündüzün tavafından haberdar olmayan bazı insanlar, Resûlullah'ın akşam tavaf yaptığını zannetmişlerdir.

887 Buhârî, *Hacc* 64, 71, 74; Müslim, *Hacc* 42; İbn Mâce, *Menâsik* 34; Nesâî, *Kübra* 4/132 (3929)

888 Buhârî, *Hacc* 58, 61, 62; Müslim, *Hacc* 42

889 Buhârî, *Hacc* 129, 145; Ebû Dâvûd, *Menâsik* 84; İbn-i Mâce, *Menâsik* 39; Vâkıdî, *Meğazi* 731

890 Buhârî, *Hacc* 145; Heysemî, *Mevâridu'z-Zam'ân* 1/251

891 Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)* ifâza tavafını, kurban bayramının ilk günü olan yevm-i nahrin akşamında Efendimiz ile birlikte yaptığı anlaşılmaktadır ki bu, onun hastalığının yedi gün sürdüğü manasına gelmektedir.

892 Buhârî, *Umre* 8; Beyhakî, *Kübrâ* 4/543 (8648)

893 Bilindiği üzere Ten'im, Kâbe'ye en yakın mîkat mahallidir; Mekke'ye gelen ziyaretçiler, tekrar be tekrar umre yapmak istediklerinde buraya gelir ve Âişe Mescidi'nde namaz kıldıktan sonra umreye niyet eder ve böylelikle o gün Annemiz'in yaptığını hep tekrar eder dururlar.

894 Buhârî, *Hacc* 64, 74; Müslim, *Hacc* 42; İbn-i Mâce, *Menâsik* 34; Nesâî, *Kübrâ* 4/132 (3929)

895 Ebû Nuaym, *Ma'rifetu's-Sahâbe* 5/2808

896 Hazreti Reyhâne'nin, bir aralık Efendimiz'e karşı aşırı kıskançlık yaşadığı ve bu sebeple Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisini boşamak istediği, ancak bunu duyunca çok üzülüp ağladığı, bunun üzerine Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onu teselli edip nikâhında tuttuğu da ifade edilmektedir. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/103

897 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/103

Hazreti Zeyneb'in Istırapları

Günler çok hızlı ilerliyordu ve Zilhicce, Muharrem ve Safer derken şimdi Rebîülevvel ayı gelip çatmıştı.

Hac yolculuğunda Safiyye Validemiz için sarf ettiği bir sözden sonra Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tavır alıp kat-ı alâka ettiği Zeyneb Validemiz *(radıyallahu anhâ)*, üç aydır perişandı! Nasıl olmasın ki en büyük saâdeti, Resûlulalllah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile birlikte yaşama bahtiyarlığını kaybetmişti! Yeme-içmeden kesilmiş, üzüntüden kadîd olmuştu! Tevbe ve istiğfarla Rabbi'ne yöneliyor, yeniden eski günlere kavuşabilmek için kim bilir ne dualar ediyordu! Ancak bunca zaman geçmesine rağmen Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tavrında hiç değişiklik olmamış ve o gün bugündür hiç kapısını çalmamıştı!

Hâlâ konuşmuyordu! Ne yanına geliyor ne de annelerimiz arasında riayet ettiği "taksim" günü geldiğinde, hücresine adım atıyordu!

Sürenin bu kadar uzamasına rağmen kapının aralanmıyor oluşu, Hazreti Zeyneb'i *(radıyallahu anhâ)* daha da korkutmuş, bundan böyle eski günlerin birer hayal olduğunu düşüncesiyle yatak ve yorganını bile toplamaya başlamıştı!

Nihayet, "Bir ümit!" deyip günün birinde Âişe Validemiz'in yanına geldi[898] ve üç aydır içinde bulunduğu bu kasvetli durumdan kurtulabilmek için Habîb-i Kibriyâ Hazretleri'ne tavassutta bulunmasını, kendi adına gidip özrünü beyan etmesini talep etti.

İsabetli bir yoldu; Zeyneb Validemiz'i dinleyen Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, Allah Resûlü'nün uygun bir zamanını kolladı ve Habîb-i Kibriyâ'ya, Annemiz'in perişan hâlini resmetti; bir taraftan irâdî olarak böyle bir tavır ortaya koymuş olsa bile Resûlullah da *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Annemiz'i yakından takip ediyor, pişmanlığına şahit oluyordu! Dolayısıyla Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mübarek yüzlerinde tebessüm belirmeye başladı; belli ki tavr-ı Nebevî netice vermiş, maksat hâsıl olmuş, eski düşüncelerden eser kalmamış ve bir daha dönmemeye azm ü cezm ü kast eylenmişti! Üstelik Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, zâhir itibariyle aralarında rekabet var gibi gözüken iki annemizden birisinin, ıstırapla iki büklüm olan diğer Annemiz'e sahip çıkıyor olmasına da sevinmiş, bir hâdise ile iki problemi birden çözmüştü!

Beri tarafta olacakları merakla bekleyen ve yine hücresinin bir köşesinde gözyaşı döküp dualar eden Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)*, bir aralık kapısının önünde insan gölgesi görmüştü; kendi kendine:

- Bu gölge, bir erkek gölgesi! Resûlullah da gelmediğine göre kim olabilir ki, diye düşünürken Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kapısından içeriye giriverdi! Üstelik, dolunayın önündeki bütün bulutlar silinip gitmiş ve olanca berraklığıyla hücresine doğmuştu! Dünyalar onun oluvermişti; nasıl olmasın ki aylardan sonra[899] ilk defa Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yeniden hânesini şereflendiriyordu! Bu sevinçle Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Bilmem ki bu gelişine karşılık sana ne türlü bir cemîlede

bulunayım!"

Eli-ayağı birbirine karışmıştı ve bu sevinçle Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Nefîse adındaki hizmetçisini hediye etti.

Nebevî duruşun son bir dersi daha kalmıştı; Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gözleri, Safiyye Validemiz'in oturduğu oturağı arıyordu! Gitti, kaldırıldığı yerden onu bulup getirdi ve yeniden eski yerine koydu![900]

Böylelikle dünyayı dar eden o kasvetli günler son bulmuş, Medîne'nin üzerindeki kara bulutlar da dağılıvermişti! Bir farkla ki artık bu ailede, kimsenin aleyhinde tek bir kelime bile konuşulmayacaktı.[901]

---

898 Hâlbuki onun için Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* bir rakip idi; hatırlanacağı üzere Hazreti Zeyneb'in evliliğinden sonra bir kısmı Hazreti Âişe'nin etrafında toplanmaya başlayan annelerimizin diğer bir kısmı da ona ünsiyet etmiş ve Zeyneb Validemiz ile birlikte hareket etmeye başlamışlardı.

899 Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Zeyneb Validemiz ile Zilhicce, Muharrem ve Safer ayları boyunca tam üç ay konuşmadığı ifade edilmektedir. Bkz. Taberânî, *Kebîr* 24/71 (188)

900 Taberânî, *Kebîr* 24/71 (188); İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2558; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/169

901 Bkz. Ebû Dâvûd, *Sünen* 4; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/131 (25046); 6/261 (26293); Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 4/323; Taberânî, *Evsat* 3/99 (2609); *Kebîr* 24/71 (188). Âişe Validemiz'in tavassutta bulunduğu annemizin Safiyye Validemiz olduğu da ifade edilmektedir. Hatta bu bilginin içinde böyle bir tavassuta karşılık Resûlullah'a ait gününden fedâkârlıkta bulunduğu ve onu da Hazreti Âişe'ye verdiği anlatılmaktadır. Muhtemelen birbirine benzer gibi duran bu hâdise, iki annemiz için de söz konusu olmuş, ikisinde de elçi konumunda araya giren Âişe Validemiz olmuştur. Bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/95 (24684); Nesâî, *Kübrâ* 5/300 (8923)

Gurûba Doğru

Safer ayının son pazartesi günüydü; ashâbından birisinin vefatı sebebiyle yine Cennetü'l-Bakî'ye gelmişti. Dönüşte, şiddetli bir baş ağrısı başladı; harâreti de yükselmiş ve bir anda Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ateşler içinde kalakalmıştı! O kadar ki mübarek vücudunun harareti, başına sıkıca sardığı sarığın dışından bile hissedilebiliyordu.

Bu sırada yanında Âişe Validemiz vardı ve olacak ya onun da başına ağrı girmişti; belki de O'nun *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hastalığına üzülmüş ve sıkıntıda da birlikte olduğunu ifade sadedinde Efendiler Efendisi'nin duyacağı şekilde:

- Vah başımın ağrısına, demişti. Muhtemelen maksadı, Allah Resûlü'nü bir miktar konuşturmak ve böylelikle sıkıntılarını bir nebze unutturabilmekti. Ancak hiç beklemediği bir cevap aldı:

- Esas, vah benim başımın ağrısına![902]

Şefkatle Allah Resûlü'ne baktılar; durum gerçekten farklıydı ve ilk bakışta fark edemedikleri kadar ağrı çekiyordu. Hem bu, hemen geçecek bir hastalık gibi de görünmüyordu!

Gerçekten de öyle oldu; takip eden on bir gün boyunca aynı hâli devam etti. Ancak buna rağmen namazlarına çıkıyor ve bu haliyle de ashâbına namaz kıldırıyordu.

Atmış üç yıl geride kalmıştı! Huzur doluydu; Veda Haccı'nda da ifade buyurduğu gibi üzerinde vazifesini yapmış olmanın huzuru vardı. Öyle bir hayat yaşamıştı ki o gün, "Hiç adam olmaz!" denilenleri bile gemisine almış, onları da Rabb-i Rahîm nezdinde hassaslardan daha hassas bir kul hâline getirmişti. Her hâliyle ümmetine örnek olan Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, arkadan gelenlerin takip edeceği bir yol bırakmış, aynı yoldan yüründüğünde dünyanın renginin de değişebileceğini fiilen göstermişti. Ötesi yoktu; dine düşmanlıkta başı çeken Ebû Cehil ve Ebû Leheb'in çocukları bile gelmiş, O'nun kaptanı olduğu gemiye binmişlerdi! Hem iman etmekle de kalmamış, yirmi bir yıl durdurmak ve engel olmak için başlarını koydukları bu düşüncenin, şimdi daha da yücelmesi için seve seve başlarını verebilecek bir duruş sergiliyorlardı!

Annelerimizin içine kurt düşmüş ve hepsi bir anda etrafına toplanmışlardı; şefkatle mübarek yüzlerine bakıyor ve bir an önce iyileşmesi için dualar ediyorlardı. Onlara döndü ve sordu:

- Ben yarın neredeyim?

Her hâliyle ders veriyordu; edeb ve hayâ insanıydı ve veda ederken bile bundan taviz vermiyor, annelerimiz arasında paylaştırdığı günler açısından onlara, yarın kimin evinde olduğunu soruyordu!

Anlayan anlamıştı; Resûlullah'ın gözü ve gönlü, Hazreti Âişe'den yanaydı! Bugüne kadar yaşadıkları onca tecrübe de zaten öyle olması gerektiğini söylüyordu; Resûlullah

(sallallahu aleyhi ve sellem) nezdinde Hazreti Âişe'nin ayrı bir yeri vardı ve ağız birliği etmişçesine hepsi birden, kendi haklarından ferâgat ettiklerini, hastalık günlerini Hazreti Âişe'nin yanında geçirmesine râzı olduklarını söylediler! Bu gönülden tercih, Allah Resûlü'nü sevindirdiği gibi Âişe Validemiz'i de ziyâdesiyle memnun etmişti ve bundan böyle Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Refîk-i A'lâ"ya ulaşacağı âna kadar günlerinin tamamını, yaşadığı her farklılığı takip edip ümmete mâl edecek bir göz ve kulağın, yani Âişe Validemiz'in yanında geçirecekti.[903] Bunun üzerine iki kişi koltuğuna girdi ve ayakları üzerinde durmakta zorlanan Efendimiz'i *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)* hücresine getirdiler.

Çarşamba gününe gelindiğinde, Efendimiz'in hastalığı daha da şiddetlenmişti; sanki harareti her geçen dakika artıyordu ve nihayet dayanamadı, kendinden geçip bayıldı. İlk defa karşılaştığı bu manzara karşısında Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* ne yapacağını şaşırmıştı; yürekten vurulmuş, bir o yana bir bu yana çözüm arıyordu! Neyse ki uzun sürmedi ve biraz sonra Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, mübarek gözlerini açtı; bir şeyler diyecek gibiydi. Yanına yaklaşıp olanca titizliğiyle kulak kesilen Annemiz'e şunları söylüyordu:

- Değişik kuyulardan su alın ve onları üzerime yedi kez dökün ki ben, insanların arasına çıkıp onlarla ahitleşmek istiyorum!

Şüphesiz ki bu, bir Peygamber metâneti ve Resûlullah iradesiydi; bu haldeyken bile ashâbını düşünüyor, kendisini bayıltan bir hastalığın dehşeti altındayken bile iyileşmeyi, onlara ulaştıracağı mesajlar için istiyordu! Bir başka dikkat çekici husus ise, hastalığından şifa bulmasına vesile olacak tedaviyi de yine kendisinin söylemesi, yol ve yöntemi tarif ediyor olmasıydı.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir şeyler ister de o yerine getirilmez miydi; dışarıda merakla bekleyen ashâb-ı Resûlillâh'a hemen haber verdi. Allah Resûlü'nün kastettiği kuyular bilinen kuyulardı ve hemen harekete geçen ashâb, kısa sürede gitmiş ve bir müddet sonra da istenilen sularla birlikte hücre-i saâdetin önüne gelmişlerdi. Hemen onları aldı ve yavaş yavaş Resûl-ü Kibriyâ Hazretleri'nin üzerine dökmeye başladılar. Sonuç, aynen buyurduğu gibiydi; Efendiler Efendisi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, her geçen dakika kendisini daha iyi hisseder olmuştu. Bir süre sonra mübarek elini kaldırdı ve:

- Artık yeter, buyurdu. "Bu kadarı kâfi!"

Şimdi sırada ashâbının yanına gitmek vardı; güçlükle ayağa kalktı ve Mescid'e gitti.

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gelmişti ya, sanki Mescid'de bayram yaşanıyordu; kaç gündür ağızlardaki yüreklere su serpilmiş, dolunay misali yüz, aralarına yeniden doğuvermişti! Ancak Habîbullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* üzerinde müşâhede ettikleri manzara daha fazla sevinmelerine mâni oluyordu; zira Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, sanki aralarına vedalaşmak için gelmiş gibiydi. Önce onlara:

- Ey insanlar! Bana yaklaşın, diye seslendi. "Sakın ola ki benim mezarımı, ibadet edilen bir puthaneye çevirmeyin!"[904]

Bir anda Mescid-i Nebevî buz kesivermişti! Evet, Âhiret'i hatırlatan nasihat mekanları mezarlıkların puthâneye çevrilmemesi, din adına bir hassasiyetti ama böyle bir vuslat ânında Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kendi mezarından bahsetmesinin ne anlamı vardı? Yüreklerine korku sinmiş, endişe dolu gözlerle birbirlerine bakıyorlardı! Ancak Fahr-i Âlem'in sözleri bitmemişti; şöyle devam ediyordu:

- Sizden kimi incitmişsem, işte sırtım; gelsin ve sopasıyla sırtıma vurarak benden hakkını alsın! Her kime de ağır söz söylemiş ve gönlünü kırmışsam, gelsin ve içindekini bana söyleyerek maksadına ulaşsın ve o da hakkını alsın!

Sanki ötelerden birisi gibi konuşuyordu; yolculuk için davet almışçasına bir titizliği vardı ve âdeta ashâbıyla helâlleşiyordu! O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bunu istiyordu ama kimseden ses çıkmamıştı. Zira herkesin üzerinde O'nun hakkı vardı; O'nun gibi hassaslardan daha hassas birisinin üzerinde kimin hakkı olabilirdi ki! Ancak bu duruş çok önemliydi; başkasına ait bir hakla huzur-u ilâhîye gitmenin ne kadar ağır bir yük olduğunu böylelikle bizzat görmüş oluyorlardı!

Onlardan ses çıkmasa da Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* rahat değildi; ashâbına öğle namazını kıldırmış ve onlara dönerek aynı talebini yinelemişti; çok küçük bir hak dahi olsa, belli ki helâlleşmeden aralarından ayrılmak istemiyor ve bunun için de ısrar ediyordu!

Derken aralarından birisi ayağa kalktı ve üç dirhem alacağı olduğunu söyledi. Sevinmişti; yeğenine döndü ve hak talep eden şahsı göstererek:

- Ey Fadl, dedi. "Ona bunu ver!"

Duruşunda, son kontrolleri yapan bir baba titizliği vardı ve sözü Ensâr'a getirdi; öncelikle muhâcirîni kastederek şöyle diyordu:

- Size, Ensâr'ın kıymetini bilmenizi vasiyet ediyorum; çünkü onlar, benim gözümün nûru, gözbebeklerimdir! Aynı zamanda onlar, kendilerine düşeni hakkıyla yerine getirmiş kimselerdir ki şüphesiz bu yaptıklarının mükâfatını da alacaklardır! Ne var ki bugün Ensâr, etraflarında her geçen gün artan insanlar arasında azınlıkta kalmıştır. Unutmayın ki onlar, yemekteki tuz gibidirler! Sizden her kim, onlar üzerine emir olur da onlardan bir fayda veya zarar görürse, iyi ve faydalı olanları kabul etsin! Ancak hoşuna gitmeyen bir muameleye maruz kaldığında ise hep affedici olsun!

Medîne'yi medeniyet merkezine çevirmede işin merkezini tutanlara, zor zamanlarda davasına yürekten sahip çıkanlara sahip çıkıyordu! Vefa insanıydı ve vefanın nasıl olması gerektiğini fiilen ümmetine de gösteriyordu. Ardından da şunları söyledi:

- Şüphe yok ki Allah *(celle celâluhu)*, dünya hayatının güzelliklerinden dilediğini vermek ve nezdindekilere nâil kılmak arasında kulunu muhayyer bıraktı; kul ise, Allah katında olanı tercih etti!

Daha cümlelerini tamamlamamıştı ki Mescid'in bir köşesinden:

- Anamız-babamız sana fedâ olsun yâ Resûlallah, diyen bir çığlık yükseldi. Bu çığlık,

olup bitenleri hemen bitişikteki hücresinden titizlikle takip eden Hazreti Âişe'nin kulağına da gelmiş ve dikkatini çekmişti; zira bu ses, babası Hazreti Ebû Bekir'in sesiydi!

Ebû Bekir farkıydı bu! Adım adım vedalaşmanın yaşandığı son günleri de nazara alarak muhayyer bırakılanın kim olduğunu anlamış ve bu muhayyerliğin neticesinde kendilerini nelerin beklediğini görünce kendisine hâkim olamamıştı! Mescid-i Nebevî'nin havasını değiştiren bir çığlıktı bu ve yürekten kopup gelen bu ses, başkalarını da etkilemiş, dalga dalga yayılan bir duygu seline dönüşmüştü! Meseleyi henüz anlayamayanlar da vardı; ona dönmüş:

- Adama bak, diyorlardı. "Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bir adamın dünya ile huzur-u ilâhîde olan konusunda muhayyer bırakıldığını ve onun da Allah katındakini tercih ettiğini haber veriyor; Ebû Bekir ise tutmuş, '*Analarımız-babalarımız sana fedâ olsun yâ Resûlallah!*' deyip ağlıyor!"

Anlayan anlamıştı! Bu bir ferâsetti ve ehl-i ferâset olan nezdinde bunun da ayrı bir yeri vardı.

Diğer yandan Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bu ferâseti ortaya koyan sâdık yârini nazara veriyor ve bir taraftan ashâbıyla vedalaşırken diğer yandan da kendisinden sonraki zeminin taşlarını döşüyordu; onun için Hazreti Ebû Bekir'in elinden tuttu ve şunları söyledi:

- Benim için Ebû Bekir, maddî manevî fedâkârlığı açısından insanların en emînidir; şayet ben, Rabbimden başka "dost" edinecek olsaydım, mutlaka Ebû Bekir'i dost edinirdim! Ancak bundan böyle sadece İslâm kardeşliği ve bu kardeşlik merkezli muhabbet vardır! Şu Mescid'e açılan bütün kapılar kapatılsın; sadece Ebû Bekir'in kapısı açık bırakılsın!'[905]

Perşembe günü de insanların arasına çıkmış ve bütün ağrılarına rağmen, kendisinden sonra yanlış bir adım atmamaları için onlara bir şeyler yazdırmak istemişti; mübarek eliyle de işaret ederek yanına çağırdıklarına şöyle sesleniyordu:

- Haydi! Yanıma yaklaşın ki size bir şeyler yazdırayım ve bu vesileyle benden sonra bir daha dalâlete dûçâr olmayasınız!

Yürek yakan bir manzarası vardı; Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, müthiş bir ıstırap çekiyordu! Bunu fark edip de O'nun ıstırap çekmesine gönlü razı olmayanlar:

- Görmüyor musunuz, diyorlardı. "Resûlullah'ın ağrıları bir hayli arttı ve ıstırap çekiyor! Nasıl olsa aramızda Kur'ân var ve Allah'ın kitabı her şeye yeter!"

Ashâb ikiye ayrılmış, bir kısmı bunu söylerken diğer bir kısmı ise, Efendiler Efendisi'nin bu talebine karşılık verilmesi ve ıstırap çekse de söyleyeceklerinin kayda geçirilmesi yönünde fikir beyan ediyordu. Konuşmalar uzayıp gidince bundan Sultân-ı Rusül de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* rahatsız olmuştu; onlara döndü ve bu rahatsızlığını da izhâr ederek:

- Başımdan dağılın, buyurdu.

Yine Âişe Validemiz'in yanına dönmüştü. İstirahate ihtiyacı olsa da gönlü ashâbından yanaydı ve hastalığının şiddetine rağmen Mescid'e gidip onlara namaz kıldırıyordu. Akşam namazına da çıkmış, Mürselât Sûresi'ni okumuştu![906]

Yeniden hâne-i saâdetlerine gelmişti gelmesine ama artık ayağa kalkacak tâkâtı kalmamış ve yerde serili döşeğine uzanmıştı! Bir aralık Âişe Validemiz'e döndü ve yatsı namazını kastederek:

- Namaz kılındı mı, diye sordu.

Kılınmamıştı. Nasıl kılsınlar ki o güne kadar bu Mescid'deki her namazın imamı, hep Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* idi; Resûlullah'ın olmadığı yerde ashâb, geleceği zamanı bekler ve O gelmeden de namaza durmazdı! Bunu çok iyi bilen Annemiz:

- Hayır yâ Resûlallah, dedi. "Sizi bekliyorlar!"

Ayağa kalkabilmek için kendisini zorluyordu ve Âişe Validemiz'e dönerek:

- Abdest alabilmem için su hazırlayın, buyurdu.

Denilen yapılmıştı; kalktı ve güçlükle abdest aldı. Tam namaza çıkmak üzereydi ki yeniden yatağına uzandı; kendinden geçmiş ve yine bayılmıştı!

Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, her gün gittiği mescidine bile gidemez olmuştu! Üst üste gelen bu durum, Âişe Validemiz'i de sarsmış, telaşı ikiye katlanmıştı; Allah Resûlü'nün başında, yine O'ndan öğrendiği duaları okuyor ve Cenâb-ı Mevlâ'dan acil şifa dileniyordu!

Bir süre sonra mübarek gözler yine açılmış ve Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisine gelmişti; hemen sordu:

- İnsanlar namaz kıldılar mı?

Annemiz'in cevabı yine aynıydı:

- Hayır, yâ Resûlallah! Sizi bekliyorlar!

Cemaatin, imamını beklenmesi güzeldi ama Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kendisinde, onlara bugün imamlık yapacak gücü hissetmiyordu. Onun için Hazreti Âişe'ye dönerek:

- Ebû Bekir'e söyleyin; namazı insanlara o kıldırsın, buyurdu. Aynı zamanda bu, kendisinden sonraki ismi de tayin manasına geliyordu; demek ki bundan sonrası için ümmetin işlerine, saâdet hânesinin etrafında nübüvvet mektebinin yetiştirdiği Hazreti Ebû Bekir vaziyet edecekti! Hazreti Âişe gibi zeki bir insanın, bunu anlamaması mümkün değildi ve babasını bu yükten kurtarabilmek için:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Ebû Bekir yufka yürekli bir insandır; Kur'ân okumaya başladığında gözyaşlarına hâkim olamaz! Bunun için sen, Ebû Bekir'den başka birisine emretsen!"

Dedikleri doğruydu; Hazreti Ebû Bekir'in gerçekten de rakîk ve yufka gibi bir yüreği

vardı! Ancak esas itibariyle bunu söylerken Hazreti Âişe, Allah Resûlü'nün imamlık yaptığı mihrabı babası da olsa bir başkasının dolduramayacağından endişe ediyordu! Başkasının dolduramayacağının endişesi vardı; bugüne kadar Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gibi bir fetânete muhatap olan insanlar, O'ndan gördüklerini mihrabında namaz kıldıran imamdan da isteyecekler ve bunu bulamadıklarında ise söz konusu imam, boy hedefi olacaktı! Daha açık bir ifadeyle Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, babasını böylesine ağır bir yükten kurtarmak için hamle yapmıştı ama Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, talebini tekrarlıyor ve ısrar ediyordu:

- Ebû Bekir'e söyleyin, insanlara namazı o kıldırsın!

Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ısrarına karşılık Annemiz, aynı şeyi bir kez daha söylemek istedi; ancak sonuç değişmiyordu. Hatta onun bu ısrarı Allah Resûlü'nü daha da celâllendirmiş, bu kadar ısrarı yersiz bulduğunu ifade sadedinde Hazreti Âişe'ye:

- Sizler de dedi. "Yûsuf konusunda birbirine düşen kadınlar gibisiniz; Ebû Bekir'e söyleyin, insanlara imam olup namazı o kıldırsın!"[907]

Annemiz de anlamıştı; kendisinden sonra bu mihrabın imamını Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bizzat tayin ediyordu. Demek ki bu işin eri, babası Hazreti Ebû Bekir'den *(radıyallahu anh)* başkası değildi. Onun için bir daha itiraz edemedi ve Hazreti Ebû Bekir'e haber gönderilmek suretiyle yatsı namazını onun kıldırması temin edildi.

Şu da bir gerçek ki Hazreti Ebû Bekir'in imamlığı, sadece bu namazla sınırlı kalmadı; zira Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, o günden sonra bir daha Mescid'e çıkamadı. Bundan böyle Mescid-i Nebevî'nin imamı, Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bizzat ve itirazlara rağmen ısrarla tayin ettiği Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)* idi.[908]

Cumartesi gününe gelinmiş ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir miktar rahatlık hissederek ayağa kalkmıştı; etrafındakilere:

- Dikkat edin, diyordu. "Sizden ölüm emârelerini hissedip de öleceğine kâni olan herkes, Allah'ın kendisini affedeceğine dâir bir kanaat taşıyarak ölsün!"[909]

Daha sonra da ashâbından iki kişinin yardımıyla Mescid'e geldi; mihrabında namaz kıldırması için tayin ettiği imam Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, cemaate öğle namazını kıldırıyordu.

Gelişiyle birlikte Mescid'de bir hareketlenme olmuş ve bunu mihrabdaki imam da hissetmişti; Hazreti Ebû Bekir'e göre, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* geldiğine göre namazı da O kıldırmalıydı! Onun için geri çekilmek için teşebbüs etmişti ki Habîb-i Kibriyâ Hazretleri, yine müdahale etti; mübarek eliyle de işaret ediyor ve namaz kıldırmaya devam etmesini emrediyordu! Ardından, koluna girip de kendisine destek olanlara döndü ve Mescid-i Nebevî'nin yeni imamı Hazreti Ebû Bekir'i göstererek:

- Beni, onun yanına götürün, buyurdu ve öğle namazını, Hazreti Ebû Bekir'in sol yanında oturarak kıldı.

Pazar günü olmuştu; Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, hizmetçi ve kölelerini hürriyete

kavuşturdu ve ardından da altı veya yedi dinar tasaddukda bulundu. Sanki her şeyini dağıtacak gibi duruyordu; elinde bulunan kılıç-kalkan ne varsa onları da aldı ve mü'minler arasında paylaştırdı. Dünya adına mâlik olduğu en küçük bir nesneyi bile sıfırlıyor ve belli ki ebedî âleme intikal ederken geldiği gibi gitmeyi hedefliyordu! O kadar ki akşam olduğunda karanlıkta kalan Âişe Validemiz, kadınlardan birisine kandil gönderecek ve Allah Resûlü'nün aydınlardan daha aydın simasına karanlığın değmemesi için:

- Bizim kandile, bir miktar yağ damlatabilir misin, diyerek, borç olarak bir miktar yağ isteyecekti.[910]

Pazartesi günüydü; önceki günlere nispetle kendisini daha iyi hisseden Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ayağa kalkmış ve sabah namazı için Mescid'e gelmek istemişti. Bunun için, Âişe Validemiz'in Mescid'e açılan kapısındaki perdeyi araladı ve cemaatine atf-ı nazar etti; tayin ettiği imam mihraba geçmiş namaz kıldırıyordu! Memnun olduğu her hâlinden belliydi; cemaati intizam içindeydi ve imamlarının arkasında kenetlenmiş vazife yapıyorlardı! Kamer misali mübarek yüzlerinde, tarifi imkânsız bir sürûr belirdi; tebessüm ediyordu! Aynı zamanda bu nazar, ashâbını dünya gözüyle göreceği son bakışları anlamına geliyordu!

Bir kulağı sürekli hücre-i saâdette olan Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, perdenin aralandığını hissetmiş ve yine geri çekilmek istemişti. Hatta O'nun gelişini hisseden ashâb-ı kirâm, günler sonra yine aralarında görmekten duydukları sevinçle, neredeyse namazını bozacak gibi olmuştu! Ancak O *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, elleriyle uzaktan işaret ediyor ve onlara:

- Yerinizde durun ve namazınızı tamamlayın, diyordu.

Emniyetin yektâ temsilcisi şimdi daha da emindi ve çok geçmeden, bu huzurla perdeyi indirip yeniden Âişe Validemiz'in hücresine girdi;[911] bu esnada:

- Bir Nebi, cemaatinden birisi kendisine imamlık yapmadan vefat etmez, dediği duyulmuştu.

Yanına, Hadîce Validemiz'in son emâneti Hazreti Fâtıma gelmişti; gelişine çok sevinmişti ve:

- Hoşgeldin ey kızım, deyip hemen yanı başına oturttu. Hâl-hatırını soruyor ve her zamankinden daha sıcak, daha yakın duruyordu. Derken kızının kulağına eğilerek bir şeyler söylemeye başladı; bunu gören Hazreti Âişe meraktan çatlayacak gibi olsa da bu, sadece Fâtıma Validemiz'e verilen bir sır idi!

Babasını dinleyen Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*, çığlığı basmıştı; gözyaşları ceyhûn olmuş ve ağlamaya başlamıştı! Ancak Fâtıma'sının ağlaması, Şefkat Peygamberi'nin de yüreğini burkmuştu; üzüntü ve hüznünü dindirmek için onu yeniden yanına yaklaştırdı; tekrar kulağına eğilmiş ve yine bir şeyler söylüyordu! Olup bitenleri sadece seyretmekle kalan Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, neredeyse patlayacaktı; zira az önce iki gözü iki çeşme olan Hazreti Fâtıma, bu sefer etrafına, âdeta gülücükler yağdırıyordu! Çok geçmeden hemen yanına sokuldu ve sordu:

- Zevceleri dururken Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onlara değil de sadece sana bazı şeyler söylemeyi tercih etti ve sen de ağlamaya başladın! Söyler misin; sana ne söyledi?

- Resûlullah'ın sırrını ifşâ edemem, diyordu Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)* ve muhatabı, Hazreti Âişe de olsa Allah Resûlü'nün sırrını o gün söylemedi![912]

Torunları Hazreti Hasan ve Hazreti Hüseyin'i de yanına çağırmıştı; birer Cennet nimeti gibi onları alıp sinesine basıyor, öpüp kokluyor ve ümmetine de onlar için hayır tavsiye ediyordu!

Bu arada diğer annelerimiz de Âişe Validemiz'in hücresine gelmişlerdi; her birisi bir kenara büzülmüş, Resûlullah'ın nasihatlerine kulak veriyorlardı! Bir aralık Âişe Validemiz'e döndü ve:

- Ey Âişe, dedi. "O altınları ne yaptın?"

Neyi kastettiğini anlamıştı Annemiz ve hemen gidip, Resûlullah'ın zikrettiği altınları getirdi; avucuna almış saymaya başlamıştı:

- ... beş, altı, yedi!

Hiç vakit kaybetmeden yine Âişe Validemiz'e döndü ve:

- Bunlar yanında olduğu halde Muhammed, Rabbi'nin huzuruna nasıl gidebilir, dedi. "Al bunları ve hemen infak et!"[913]

Derken, sancıları yeniden şiddetlenmeye başladı; ağrılarının sebebini söyleme maksadıyla tekrar Hazreti Âişe'ye döndü ve:

- Ey Âişe, dedi. "Şüphen olmasın ki ben, hâlâ Hayber'de yediğim o yemeğin elemini duyuyorum! Sanki o zehirin tesiriyle bugün, can damarlarımın parçalandığını hissediyor gibiyim!"[914]

Olup bitenlere şahit olan annelerimizin ağzını bıçak açmıyordu; zira, her geçen dakika Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, başka bir âleme doğru kayıyor, her adımında bir veda bûsesi gizli Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onlarla da helalleşiyordu! Gördüğü manzaraya dayanamayan annelerimizden Hazreti Safiyye *(radıyallahu anhâ)*:

- Yâ Nebiyyallah, demişti. "Keşke senin çektiğin şu sıkıntıları ben çekseydim de siz bunları yaşamasaydınız!"[915]

Bir aralık, siyah abası ile mübarek yüzlerini örtmüştü; ancak çok geçmeden abayı sıyırarak yeniden yüzünü açtı ve unuttuğu bir şeyi hatırlatıyorcasına:

- Namaz! Namaz, demeye başladı ve üstelik bunu, birkaç kez de tekrar etti. Belli ki ümmetinin ihmal edeceğinden çekindiği bir hususta daha şimdiden herkesin dikkatini çekecek tembihlerde bulunuyordu. Dikkat çektiği bir konu daha vardı; köle ve hizmetçiler hususunda duyarlı olunmasını talep ediyor ve köle bile olsa insanlara, insanca muamele edilmesini tavsiye ediyordu.[916]

Allah Resûlü'nün başından hiç ayrılmayan Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, Habîb-i Kibriyâ Hazretleri'nden öğrendiği şekliyle O'na dualar okuyor, bir eliyle mübarek elini tutup diğer

eliyle de Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vücudunu sıvazlıyordu; Muavvizeteyn sûrelerini okumuş ve akabinde, nefesiyle mübarek vücudu üzerine üfleyerek Allah'ın Resûlü için Allah'tan şifa talebinde bulunmuştu.[917]

Mübarek başlarını, Âişe Validemiz'in sinesine yaslamış, siyah gözlerini de tavana dikmişti; Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, dünya ile Âhiret'in arasındaki incecik perdenin öbür tarafına geçmek üzereydi! Bu sırada huzura, Âişe Validemiz'in ağabeyi Hazreti Abdurrahmân girmişti. Bir aralık Allah Resûlü'nün gözleri, Hazreti Abdurrahmân'ın elindeki misvağa ilişmişti ki misvaktan hoşlandığını çok iyi bilen ferâset sahibi Annemiz, son demlerinde de onu arzuladığını düşünerek Allah Resûlü'ne:

- Onu senin için alayım mı, diye sormuştu.

- Evet, dercesine başını sallıyordu. Hemen kardeşinden onu aldı ve Âlemlerin Efendisi'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vermek istedi. Ancak, misvak çok sertti ve Annemiz:

- Peki, senin için onu biraz ıslatıp da yumuşatayım mı, dedi. Mübarek başını sallıyor ve yine:

- Evet, diyordu. Bunun üzerine hemen misvağı ağzına aldı ve dişleriyle iyice yumuşattıktan sonra Efendiler Efendisi'ne uzattı. Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, şimdi bu misvağı almış, inci misal dişleri üzerinde gezdiriyordu! O'nu hayranlıkla seyreden Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, dişlerini bu kadar özenle misvakladığına sanki ilk kez şahit oluyor gibiydi![918] Ebedî âleme giderken bile Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, dişlerini temizlemeye özen gösterip ders veriyor, diğer taraftan da parmağını yukarıya kaldırmış:

- Lâ ilâhe illallah, diyordu. "Gerçekten de ölüm için ciddi sekerât var!"[919]

Gözleri tavana yeniden yönelmiş ve dudakları da hareket ediyordu; söylediklerini duymak için Âişe Validemiz, kulağını fem-i mübâreklerine doğru yaklaştırdığında şunları duymuştu:

- Peygamberler, şehîdler ve sâlihlerden kendilerine nimette bulunduklarınla beraber beni de affet ve rahmetinle kucakla! Artık beni, yüce dostluğuna kabul buyur! Allahım! Yüce dostluğunu istiyorum! Allahım! Yüce dostluğunu istiyorum! Allahım! Yüce dostluğunu istiyorum![920]

Hazreti Âişe'nin kalbi duracak gibiydi; zira sıhhatli olduğu günlerden birisinde O'nu:

- Cennet'teki yerini görmedikçe bir nebî vefat etmez. Bu noktadan sonra ise ya yaşamaya devam eder veya ölümle hayat arasında muhayyer bırakılır, derken duymuştu. "Refîk-i A'lâ"yı talep ettiğini duyar duymaz aklına bu beyan gelmiş ve kendi kendine:

- Artık bizimle birlikte olmayacak, diyordu.[921] Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, tercihini yapmış, gözünün önünde Âhiret'e gidiyordu!

Sözün bittiği yerde duruyordu ve böylesine kritik anlarda Yüce Dergâh'a gönülden teveccüh edip yakarmak, bir mü'min için en hayatî meseleydi. Dolayısıyla Annemiz de öyle yapmak istedi; yine Efendiler Efendisi'nin mübarek elinden tutmuş, Yüce Mevlâ'ya

yakararak dua ediyordu ki o âna kadar avucunda duran pamuk misal elini Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Annemiz'in elinden çekiverdi! Anlaşılan artık vakit geçmişti; ötelere giderken burada kalmayı talep etmek, bundan böyle uygun düşmüyordu!

Derken Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* mübarek eli, Âişe Validemiz'in avucundan kaymış, yan tarafta duran su dolu kâsenin üzerine doğru akıvermişti! Âişe Validemiz'in kanı donmuştu; zira Allah'ın Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ruhunun ufkuna yürümüş, Rabb-i Rahîmi'ne kavuşmuştu! Bu sırada mübarek başları, Âişe Validemiz'in sinesindeydi[922] ki yıllar önce Hacûn'da, vefalı hanımı Hazreti Hadîce'yi *(radıyallahu anhâ)* mübarek dizlerinden ebediyete uğurlayan Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ebediyete yürürken şimdi de çok sevdiği Âişe Validemiz'in sinesinden gidiyordu![923]

Hazreti Âişe için bu gün, hayatının en acı günüydü; iki eliyle yüzünü kapatmış, Resûlullah'ın ardından için için ağlıyordu![924]

Yine de metin durmaya çalışıyordu; önce Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* başının altına bir yastık koydu ve ardından da gidip insanlara seslenerek, Medîne başta olmak üzere âlemi mâtem havasına büründürecek bu acı haberi verdi.

Hazreti Ömer gibi deli-divâne olanlar, O'nun olmadığı dünyada yaşamayı gereksiz görenler olsa da ölüm de Allah'ın bir emriydi; gelmiş ve Resûlullah'ı da dünya ile Âhiret'in arasındaki o incecik perdenin öbür tarafına alıvermişti!

Şimdi sırada, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* için yapılacak son vazife vardı. Firâkın sancısıyla ne yapacağını bilemez hâle gelen ashâb-ı kirâm hazretleri, beden-i pâklerini nereye emânet edecekleri konusunda tereddüt etmiş, bir çıkış yolu arıyorlardı. Bir aralık Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, babası Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)* ile göz göze gelmişti; duruşundan, aranan çözümün Hazreti Ebû Bekir tarafından bulduğu anlaşılıyordu. Zira Mescid'indeki mihraba geçirdiği imamına Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bugün yapılması gerekenleri de söylemişti; zihninde şimşekler çakmışçasına şimdi bunu hatırlamış:

- Ben, diyordu. "Ben, Resûlullah'tan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* duyup da unuttuğum bir şeyi şimdi hatırlıyorum; bir gün O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 'Şüphesiz ki Allah *(celle celâluhu)* peygamberinin ruhunu, ancak emânet edilmesini sevdiği bir yerde kabzeder!' buyurmuştu. Öyleyse O'nu *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, yatağının olduğu yere gömün!"[925]

Öyle de oldu; Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Âişe Validemiz'in hücresine emânet ettikleri gün Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, kızını karşısına almış şöyle diyordu:

- İşte, senin gördüğün ayların en hayırlısı bu idi ey Âişe![926]

---

902 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 2/206, 233, Dârimî, *Mukaddime* 14

903 Buhârî, *Cenâiz* 94; *Megâzî* 78; *Nikâh* 103; Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 84

904 İmam Mâlik, *Muvatta*, *Kasru's-Salât* 414; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 2/241

905 Buhârî, *Fezâilu's-Sahâbe* 3; *Mesâcid* 46; Dârimî, *Mukaddime* 14

906 Buhârî, *Sıfatu's-Salât* 16; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/140

907 Buhârî, *Cemâa* 11, 18; Müslim, *Salât* 94

908 Perşembe günü yatsı namazı ile başlayıp Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* irtihal ettiği Pazartesi gününün sabah

namazına kadar Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, Mescid-i Nebevî'de toplam on yedi vakit namaz kıldırmıştı.

909 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 2/255; Tayâlisî, *Müsned* 246 (1779); Ebû Ya'lâ, *Müsned* 4/193 (2290); Ayrıca bkz. Müslim, *Cennet* 81; Ebû Dâvûd, *Cenâiz* 17

910 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 2/239

911 Buhârî, *Sıfatu's-Salât* 12; *Meğazi* 78

912 Ancak Hazreti Âişe gibi ilme âşık birisi, işin peşini bırakmayacaktır; emr-i Hakk gelip de Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ruhunun ufkuna yürüyünce Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, Fâtıma Validemiz'in kapısını çaldı ve "Üzerindeki hakkımın hatırı için anlatmanı istiyorum; o gün sana Resûlullah ne söylemişti?" diye sordu. Bunun üzerine Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*, "Şimdi söyleyebilirim!" dedi ve şunları anlatmaya başladı: "İlk kez kulağıma eğildiğinde, Cibrîl-i Emîn'in her yıl Ramazan ayında bir kez gelip Kur'ân'ı mukâbele etmesine karşılık bu yıl iki kez geldiğini söyledi ve 'Ben, öyle tahmin ediyorum ki ecelim çok yakın!' buyurdu. Bana da 'Dişini sıkıp biraz sabret, Allah'tan kork ve sakın takvâdan ayrılma! Hem, senin için ben, ne güzel selefim!' dedi. İşte o zaman, senin de gördüğün gibi ağlamaya başladım. Benim üzülüp ağladığımı görünce tekrar eğildi ve ailesi arasından ilk defa kendisine kavuşacak olanın ben olduğu müjdesini vererek, 'Ey Fâtıma! Mü'min kadınların hanımefendisi veya bu ümmetin kadınlarının hanımefendisi olmayı istemez misin?' buyurdu. İşte, gördüğün o gülmemin sebebi de bu idi." Bkz. Buhârî, *Menâkıb* 22, 25; Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 97; Tirmizî, *Menâkıb* 61

913 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/49 (24268); 6/182 (25531); İbn-i Hibbân, *Sahîh* 8/8 (3212); İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef* 7/83 (34371)

914 Buhârî, *Meğazi* 78; Hâkim, *Müstedrek* 3/60 (4393). Hayber Fethi sırasında yahudilerden bir kadın Efendimiz'i *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zehirlemek istemiş ve Cibrîl-i Emîn'in verdiği haberle Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* o gün zehirlenmekten kurtulmuştu. Bkz. Salihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 5/134-135

915 Bunu söylerken onun samimi olup olmadığı konusunda şüphe duyanlara karşı Habîbullah, "Allah'a yemin olsun ki o, bu cümlesini yüreğinden gelerek dosdoğru söyledi!" demiş ve böylelikle Annemiz hakkında olası bir sû-i zan kapısını kapatmıştır. Bkz. İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2559

916 Hâkim, *Müstedrek* 3/59 (4388); Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/311 (26699)

917 Buhârî, *Megâzî* 78; *Tıb* 31; Müslim, *Selâm* 50; Ebû Dâvûd, *Tıbb* 19; İbn-i Mâce, *Tıbb* 38

918 Bu günü anlatırken Annemiz, "O'nun dünyadaki son gününde, tükürüğüyle tükürüğümü birleştiren Allah'a hamd olsun, diyecekti. Bkz. Buhârî, *Humus* 4; *Meğazi* 78; *Nikâh* 103

919 Buhârî, *Rikâk* 42; Taberânî, *Kebîr* 23/31 (78)

920 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 2/229; Buhârî, *Tefsîr* 69; İbn-i Mâce, *Cenâiz* 64; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/74 (24498)

921 Buhârî, *Megâzî* 79; Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 13; İbn-i Mâce, *Cenâiz* 64

922 Bkz. Buhârî, *Cenâiz* 94; *Megâzî* 78; *Nikâh* 103; Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 84

923 Hazreti Âişe için bu, hiç unutamayacağı bir meziyet idi; üstelik onun, bunlardan başka meziyetleri de vardı (Buhârî, *Bed'u'l-Halk* 6; *Hîbe* 7; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/74 (24506); 6/138 (25120); 6/146 (25174); Hâkim, *Müstedrek* 3/37 (4332); İbn-i Ebi Şeybe *Musannef* 6/389 (32279); Taberânî, *Kebîr* 23/39 (98); *Evsat* 3/284 (3161) ki bunları zikrettiği yerde kendisi, diğer annelerimizden farklı olarak on ayrı yanını anlatacaktır. Ancak sadece bunu konu edinen eserler kaleme alan Zerkeşî gibi büyük âlimler, Hazreti Âişe'nin çok üzerinde durmadığı, ancak onun farklılığını anlatmada önemli olan yönlerini bir araya getirmiş ve bunların 40 kadar olduğunu ortaya koymuşlardır. Bkz. Zerkeşî, *İcâbe* 44-45

924 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/274 (26391)

925 Tirmizî, *Cenâiz* 33; İshâk İbn-i Râhûye, *Müsned* 3/738 (1347); Hâris İbn-i Ebî Üsâme, *Müsned* 2/885 (955)

926 Belki de bu, o gün sadece Annemiz'in anladığı bir cümleydi. Zira yıllar önce bir rüya görmüş ve ardı ardına üç tane kamerin, kendi hücresine doğduğuna şahit olmuştu. Bunu babası ile paylaştığı o gün Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)* kendisine, "Şayet bu rüyan sâdık ise, yeryüzündeki en hayırlı üç kişi senin hücrene defnedilecek!" demişti. İşte, bu rüyayı hatırlatan Hazreti Ebû Bekir'e göre şimdi o kamerlerin en hayırlısı, Âişe Validemiz'in hânesine doğuyordu. Bkz. Hâkim, *Müstedrek* 3/62 (4400), 3/63 (4401), 4/437 (8192); Muvatta, *Cenâiz*, (1/232) (548); Taberânî, *Kebîr* 23/47, 48 (126, 127). İşin ilginç yanı, ikinci kamerin, Hazreti Ebû Bekir'in kendisi olmasıydı; vefatından sonra o da aynı hücreye defnedilmişti! Aynı hücreye doğan çüncü kamer ise Hazreti Ömer'dir. Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bedeninin emânet edildiği hücresinde yaşamaya devam etmiş, babası Hazreti Ebû Bekir'in *(radıyallahu anh)* aynı mekâna gömülmesinden sonra da aynı hücreden ayrılmamıştır. Bu durum, Hazreti Ömer'in şehîd edilip de buraya gömüleceği âna kadar devam etmiştir; Hazreti Ömer *(radıyallahu anhâ)* gelinceye kadar hücresinde iç elbisesi ile duran Annemiz, o günden sonra dış elbisesini hiç

çıkarmamış ve kalabileceği mekân da olmadığı için o günden sonra Sevde Validemiz'in hücresine geçmiştir.

Son Emânet

Gurûbun üzerinden altı ay geçmişti;[927] günlerden Çarşamba idi ve takvimler, Ramazan ayının yirmi yedinci gününü gösteriyordu.[928] Henüz 28 yaşındaki[929] Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*,[930] o günün akşamında oldukça telaşlı gözüküyordu; sanki çok sevdiği bir beldeye gidecek ve yıllardır hasretini çektiği en sevdiği insanlarla görüşecek gibi bir telaşı vardı! O sırada yanında, Ebû Râfi[931] Hazretleri'nin hanımı Hazreti Selmâ ile Hazreti Ebû Bekir'in hanımı Esmâ Bint-i Umeys[932] vardı. Hazırlık yapıyordu; önce Hazreti Selmâ'ya döndü ve:

- Ey anneciğim,[933] dedi. "Gusül abdesti alabilmem için bana su hazırlayıversen!"

Kızı gibi azîz bildiği Hazreti Hadîce'nin emâneti Fâtıma'nın isteğini Hazreti Selmâ, hemen yerine getirdi ve o da bu su ile gidip güzelce gusül abdesti aldı. Bir talebi daha vardı; yine ona döndü ve:

- Bana, yeni elbisemi getiriversen, diye rica etti.

Hazreti Selmâ, bu talebini de hemen yerine getirdi ve yeni elbisesini kendisine uzattı. Çok geçmeden Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*, en güzel elbisesini giyinmiş olarak odaya geldi. Bu seferki muhatabı Hazreti Esmâ idi; kafasına takılan bir problemi halletmesini istercesine ona döndü ve:

- Ey Esmâ, dedi. "Ölümleri sonrasında kadınlara yapılanları işin doğrusu ben hiç hoş bulmuyorum; üzerine bir örtü atılıyor ama örtü altındaki kadının uzuvları belirgin bir şekilde gün yüzüne çıkıyor!"[934]

Sanki, '*Bu problemi nasıl hallederiz?*' dercesine gözlerinin içine bakıyordu. Hicret sonrası 16 yıl Habeşistan'da kalan Hazreti Esmâ[935] ona:

- Ey Resûlullah'ın kızı, diye karşılık verdi. "Ben sana, Habeşistan'da gördüğüm bir şeyi göstereyim mi?"[936]

Gözlerinin içi gülmüştü ve hemen:

- Tabii ki, hemen göster, dedi. Bunun üzerine Hazreti Esmâ, yakınında bulunanlardan kendisine çok sayıda yaş hurma dalı getirmelerini istedi. Daha sonra da getirilen hurma dallarını yarım daire şeklinde bükerek belli aralıklarla yere batırmaya başladı. Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*, ortaya çıkacak sonucu merakla bekliyor ve Hazreti Esmâ'nın her adımını dikkatle takip ediyordu! Sera şeklinde bir görüntü arz eden hurma dallarının uzunluğu iki metreyi aşmıştı ki Hazreti Esmâ, eline aldığı uzun bir örtüyü dalların üzerine örttü; maksadı şimdi anlaşılmıştı! Zira fiilen gösterdiği bu hareketiyle Hazreti Esmâ *(radıyallahu anhâ)* ona, '*Öldükten sonra kadının üzeri işte böyle örtülürse, hiçbir uzvu belli olmaz!*' demek istiyordu. O kadar sevinmişti ki Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ayrıldığı günden sonra ilk defa yüzüne tebessüm gelmiş, sürûr izhar ediyordu.[937] Minnet dolu bakışlarla Hazreti Esmâ'ya döndü ve:

- Bu, ne kadar da güzel ve hoş oldu! Böylelikle ölünün, erkek veya kadın olduğu da

anlaşılır, dedi ve ekledi:

- Ben öldüğümde, sakın ola ki sen ve Ali'den başkasının gözü benim bedenime değmesin; sakın ola ki yanıma kimseyi almayasın!"

Bir talebi daha vardı:

- Beni, el-etek çekilince gece karanlığında gömün, diyordu![938]

Odanın havası birden değişiverdi; az önce gelinlik kız gibi hazırlık yapan Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*, ölümünden bahsediyor ve ruhunu teslim ettikten sonra kimin ne yapacağının talimatını veriyordu!

Ancak o, gayet sakindi ve bu sefer Hazreti Selmâ'ya döndü ve:

- Şu sediri odanın ortasına çekiver, dedi.

Hazreti Fâtıma gibi birisinin talebi geri çevrilir miydi hiç! Hemen tuttu ve sediri odanın ortasına çekiverdiler.

Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*, odanın ortasındaki sedirin üzerine uzandı; yüzünü kıbleye çevirmiş ve elini de yanağının altına koymuştu! Bu arada yine Hazreti Selmâ'ya döndü ve:

- Anneciğim, dedi. "Şu dakika itibariyle ben, ruhumu teslim etmek üzereyim; gördüğün gibi ben, gusül abdestimi de almış bulunuyorum. Sakın ola ki öldükten sonra abdest aldırmak için üzerimi de kimse açmasın!"

Şaka gibiydi; ancak Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*, odanın ortasındaki sedirden babasının yanına uçuvermişti! Hadîce Validemiz'in son emâneti de ruhunun ufkuna yürümüştü!

Yan taraftaki telaşı duyan Âişe Validemiz, bir çırpıda koşup yanlarına geldi; ancak Hazreti Esmâ *(radıyallahu anhâ)* ona:

- Sen onun yanına giremezsin, diyordu! "Kimseyi almayın!" demişti ya, mü'minlerin annesi ve Hazreti Fâtıma'nın da en yakın sırdaşı Hazreti Âişe'yi bile yanına almıyorlardı![939]

Evdeki telaşın üzerine Hazreti Ali geldiğinde yaşadıklarını ona da anlattılar; temkin insanıydı Hazreti Ali *(radıyallahu anh)* ve:

- Yapılacak bir şey yok, dedi. "O böyle istediyse, vallahi de onun kolunu bile kimse açmayacaktır!"[940]

Şimdi sırada, Hazreti Fâtıma'nın vasıyyetini yerine getirmek vardı; İslâm'da, Hazreti Esmâ'nın tarif ettiği şekliyle teçhîz ü tekfin edilen ilk kadın, şüphesiz Hazreti Fâtıma oldu.[941]

Hanımının vasıyyetini harfiyyen yerine getiren Hazreti Ali'nin *(radıyallahu anh)* boynu büküktü; zira geride, Hazreti Hasan ve Hazreti Hüseyin başta olmak üzere gözü yaşlı Zeyneb[942] ve Ümmü Gülsüm[943] kalmıştı![944]

Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*, aynen vasıyyet ettiği gibi de gömüldü; gecenin bir vakti

Cennetü'l-Bakî'ye getirildi ve buraya emânet edildi.[945]

---

927 Buhârî, *Farzu'l-Humus* 1; Müslim, *Cihâd* 16; Hâkim, *Müstedrek* 4/150 (4815, 4816); İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/23; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm* 3/599, 600; *Siyer* 2/127; İbn-i Kesîr, *Bidâye* 5/331; İbn-i Hacer, *İsâbe* 7/214; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/221; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/557; İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/128, 159, 160, 161

928 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/23; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm* 3/600; *Siyer* 2/128; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/556, 557; İbn-i Hacer, *İsâbe* 7/216; İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/159, 160, 162

929 İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/161. Vefat ettiği günkü yaşıyla ilgili olarak Hazreti Fâtıma'nın, 21, 23, 24 veya 25, 27 veya benzeri, 28, 29, 30 ve 35 gibi rakamlar da zikredilmektedir (İbn-i Sa'd, Tabakât 8/23; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/221; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/557; İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/157; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm* 3/596, 600; Zehebî, *Siyer* 2/121, 122, 128; Ya'kubî, *Târîh* 2/115). Bu tarihlerdeki farklılık onun, muhtemelen doğum tarihiyle ilgili olarak söylendiği gibi risâlet geldikten sonra doğmuş olmasını arzulayan sevenleri tarafından öne sürülmüştür. Bu rakamlar arasında onun doğum tarihi olan ve Kâbe tamirinin gerçekleştiği yılla mutabakat arz eden tarih, vefat ettiği gün Hazreti Fâtıma'nın 28 (İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/161), 29 (İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/23; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/557; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/221; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm* 3/596; *Siyer* 2/121) veya 30 (Semhûdî, *Vefâü'l-Vefâ* 286) yaşında olduğunu ifade eden tarihlerdir (İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/159, 160, 162). Doğumundan itibaren zikredilen bütün bilgileri yan yana koyduğumuzda onun, 28 yaşındayken vefat ettiği kanaati daha ağır basmaktadır.

930 Onun, Efendimiz'in irtihalinden az sonra, 2 ay, 70 gün, 75 gece, 3 ay, 4 ay, 95 gün, 100 gün, 5 ay, 5 ay veya buna yakın bir zaman sonra, iki gece eksik olmakla birlikte 6 ay, 7 ay veya 8 ay sonra vefat ettiği de söylenmektedir. Rivayetler için bkz. Hâkim, *Müstedrek* 4/149, 150 (4815); İbn-i Hacer, *İsâbe* 7/214, 215; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/554, 556, 557; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/221; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/23; İbn-i Kesîr, *Bidâye* 5/331, 332; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm* 3/596; *Siyer* 2/121, 128, 131; İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/157 vd.

931 Ebû Râfi', Efendimiz'in amcası Hazreti Abbâs'ın, hizmet etmesi için Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tahsis ettiği kölesidir. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 6/102

932 Annelerimizden Zeyneb Bint-i Huzeyme ve Hazreti Meymûne *(radıyallahu anhünne)* ile de kardeş olan Hazreti Esmâ, daha önceleri Hazreti Ca'fer'in hanımı iken kocasının Mûte'de şehâdetinden sonra Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)* ile evlenmişti.

933 Doğumunda kendisine ebelik yaptığı ve başından beri hep yanında bulunduğu için Hazreti Fâtıma *(radıyallahu anhâ)*, yakınlık emaresi olarak ona bu şekilde hitap etmektedir.

934 Bazı kaynaklarda bu ifade, "Yarın ölüp de bedenim erkeklerin omuzunda götürülürken ortada görünmekten hayâ ediyorum; zira insanlar, erkekleri omuzlarında taşıdıkları gibi kadınları da taşıyor!" şeklindedir. Bkz. Nümeyrî, *Târîhu'l-Medîne* 1/108

935 Bazı kaynaklar, bu teklifin Ümmü Seleme Validemiz'den geldiğini söyler. Bkz. Nümeyrî, *Târîhu'l-Medîne* 1/108

936 Aynı zamanda Efendimiz'in baldızı olan Esmâ Bint-i Umeys, kocası Ca'fer İbn-i Ebî Tâlib ile birlikte Habeşistan'a hicret edenlerdendir. Hazreti Ca'fer'in Mûte'de şehâdetinden sonra Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)* evlenmiştir.

937 Hâkim, *Müstedrek* 3/162; Nümeyrî, *Târîhu'l-Medîne* 53

938 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/24; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/221; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 3/246

939 Hazreti Esmâ'nın o günkü bu tepkisini Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, "Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kızı ile arama girip düğün akşamı gelini kolladığı gibi beni yanına yaklaştırmıyor!" diyerek o günkü halife ve aynı zamanda babası Hazreti Ebû Bekir'e intikal ettirmiş, bunun üzerine Hazreti Ebû Bekir de gelerek bunun sebebini sorunca Halife'ye, "Bana, kimseyi yanına almamamı bizzat kendisi emretti. Üstelik, bu yaptığım işi ona ben, hayatta iken gösterdim de o bana, aynen böyle yapmamı emretti!" demiş, bunun üzerine Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, "Öyleyse, sana emrettiği gibi yapmaya devam et!" dedikten sonra oradan ayrılmıştır. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/221; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 3/246; Suyûtî, *Müsnedu Ebî Bekr* 172; Nümeyrî, *Târîhu'l-Medîne* 53

940 Bazı kaynaklar, öldükten sonra kendisini sadece Hazreti Ali ve Esmâ Bint-i Umeys'in ilgilenmesini vasiyet ettiği ve onun bu vasiyeti gereği techiz ü tekvin işlerini Hazreti Ali ile Esmâ Bint-i Umeys'in deruhte ettiklerini nakleder. Bkz. Hâkim, *Müstedrek* 3/163, 164; Beyhakî, *Ma'rifetü's-Sünen* 5/231; Dârekutnî, *Sünen* 3/396, 397

941 Hazreti Fâtıma'dan sonra aynı usül, annelerimizden Zeyneb Bint-i Cahş için tatbik edilmiş ve ondan sonra da yaygınlaşmıştır. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/221; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 3/246

942 Hazreti Fâtıma'nın kızı Zeyneb, babası Hazreti Ali *(radıyallahu anh)* tarafından Abdullah İbn-i Ca'fer'le evlendirilmiştir. Zeyneb'in ondan Ali, Avnu'l-Ekber, Abbâs, Muhammed ve Ümmü Külsûm isimli çocukları olmuştur. Hazreti Hüseyin şehîd edildiğinde onun yanındadır ve olay yerinden Dımaşk'a getirilmiştir. Yezid'le yaptığı tarihi konuşma meşhurdur. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/134

943 Halifeliği döneminde Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)*, kızı Hafsa Validemiz'in vefatıyla çok üzülmüş ve Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile akrabalık bağının koptuğunu düşünerek çok üzülmüştü. O'nunla yeni bir bağ daha kormak istiyordu ve Efendimiz'e yakınlığı sebebiyle Ümâme ile evlendi. Efendimiz'le nesebini nazara alarak mehir bedelini herkesten fazla tuttu ve 400.000 dirhem mehir ödedi. Ümâme'den Hazreti Ömer'in, Zeyd adını verdiği bir oğlu oldu.

Hazreti Ömer'in şehâdetinden sonra Ümmü Gülsüm ile amcaoğlu Amr İbn-i Ca'fer evlendi. Amr'ın vefatından sonra bu sefer de kardeşi Muhammed evlendi ve o da vefat etti. Bu sefer Ümmü Gülsüm ile üçüncü kardeş olan Abdullah evlendi ve Ümmü Gülsüm, onunla evli olduğu dönemde vefat etti.

944 Hazreti Fâtıma'tan Hazreti Ali'nin, Muhsin adında bir oğlu daha olmuştu; ancak Muhsin küçük yaşta vefat etmiştir. Hazreti Ali onun adını Harb koymuş fakat Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* Muhsin olarak değiştirmiştir. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 5/69

945 Taberî, *Zehâiru'l-Ukbâ* 53, 54; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/22, 23; İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/379; Ebû Nuaym, *Mecmaü'z-Zevâid* 9/210, 211; Nümeyrî, *Târîhu'l-Medîne* 1/108. İlk oğlu Hazreti Hasan'ın da "Beni, annemin yanına gömün!" diyerek vasiyet ettiği ve onun da aynı yere gömüldüğü ifade edilmektedir. Bkz. İbn-i Asâkir, *Târîh* 13/292, 293

Sonraki Günler

Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, fizikî manada aralarından ayrılmıştı ayrılmasına ama Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şekillendirip yoğurduğu bu ailenin fonksiyonu hiç inkıtaa uğramadı; sonraki günleri şekillendirmede fizikî olarak yarım asra damgasını vuran yine bu aile idi ki o gün atılan temelleri nazara aldığımızda aslında, Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tesis ettiği sistemi yerleştirip tatbik eden, üstelik bunu da yine Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanındaki sadelik ve safvete dayandıran yine bu aile olmuştu. Bu yönüyle Allah Resûlü'nün ailesi, Kıyâmet'e kadar devam edecek bir sistemin bizzat taşıyıcıları olduğu gibi aynı zamanda uygulayıcıları da olmuştur!

Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* irtihalinden sonra sahâbe, İslâm'ı temsil edecek halîfe olarak Efendimiz'in imâmete geçirdiği Hazreti Ebû Bekir'i *(radıyallahu anh)* seçmişti; Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* emânet ettiği sancağı alan Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)*, 2,5 yıl gibi bir zaman içinde onu götürebildiği kadar uç noktalara taşıdı. Ardından Hazreti Ömer, ondan sonra Hazreti Osmân ve Hazreti Osmân'ın arkasından da Hazreti Ali *(radıyallahu anhüm)*, ayrı sancağı aldı ve her birisi, daha geniş coğrafyalara taşıdılar. Sadece sancağı taşımakla kalmamışlardı; aynı zamanda İslâm'ı, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanındaki safveti içinde geniş kitlelere mâl etmiş, dine ait değerleri sistemleştirerek onu, Kıyâmet'e kadar taşıyacak sağlam temellerin üzerine oturtmuşlardı.

Böylesine kritik yerde durup söz konusu vazifeyi yapan ve sonraki 30 yıla mührünü vuran halîfelerin dördü de aile hayatı itibariyle Efendimiz'e yakınlığı olan isimlerdi; Hazreti Ebû Bekir ile Hazreti Ömer'in *(radıyallahu anhümâ)* kızlarını almış, Hazreti Osmân ile Hazreti Ali'yi de *(radıyallahu anhümâ)* kendi kızları ile evlendirmişti ki bu evliliklerin hikmeti şimdi daha iyi anlaşılıyordu; meğer Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, insânî münasebetlerin tabii olarak sıklaştığı ve git-gellerin yoğunlaştığı aile ortamında, aynı zamanda geleceğin halîfelerini de yetiştirmişti!

Annelerimizin akrabalarına bakan yönüyle de maksat hâsıl olmuştu; Tâif'ten Necid'e kadar Hicâz'ın neredeyse tamamı gelip Müslüman olmuştu ki bilhassa Mekke gibi yakın körlüğü yaşayan ve bu körlüğünün tabii bir neticesi olarak İslâm'a düşmanlıkta başı çeken insanların değişip dönüşmesindeki en büyük pay da yine annelerimize aitti.

Sözünü ettiğimiz aile ortamının bir başka semeresi ise ilim alanında kendini gösteriyordu; hadîs rivayeti açısından Efendimiz'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)* en çok nakilde bulunanların hemen hepsini yetiştiren zemin saâdet hânesi idi. Medîne'ye geldiği andan itibaren neredeyse Mescid'deki Suffe'den hiç çıkmayan Ebû Hureyre Hazretleri, hem Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile birlikte bu hücrelere çok sık geliyor hem de komşusu olduğu bu odacıklarda takrîr edilen derslerden erken haberdar oluyordu. Abdullah İbn-i Mes'ûd'a Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ayrıcalık tanımış ve annesi ile birlikte yaşadığı evlerini, bu hücrelere komşu etmişti; bu yönüyle o da bu evin bir ferdi sayılacak kadar sıklıkla gidip gelebilme imtiyazı elde etmişti! Hazreti Hafsa *(radıyallahu anhâ)*, Abdullah İbn-i Ömer'in kız kardeşi oluyordu. Meymûne Validemiz'in yeğeni olan Abdullah İbn-i Abbâs *(radıyallahu anhümâ)*, gece-gündüz bu evin içinde yaşıyor gibiydi. Enes İbn-i Mâlik de Allah

Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hizmet için tahsis edilmiş, peşinden ayrılmayan harika bir dimağdı! Âişe Validemiz ise zaten bu evin ana unsuru konumundaydı. Bu müstesna dimağlar, âdeta Resûlullah'a kilitlenmiş birer kamera gibi O'nun hayatını kaydediyor ve gelecek nesillere azîz bir emânet olarak intikal ettiriyorlardı!

Bilhassa Âişe Validemiz başta olmak üzere annelerimiz, o günden sonraki yıllara ilim adına damga vuran en önemli isimlerdi! Hulefâ-i Râşidîn başta olmak üzere herhangi bir konuda ne yapacağına dair bilgi talep eden herkesin çaldığı ilk kapı, şüphesiz ki annelerimizin kapısıydı; Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında o işin nasıl icra edildiğini sorar ve aldıkları cevaba göre gidip uygulamasını yaparlardı. Kendisi gelemeyenler ya ulak gönderir veya mektup yollamak suretiyle sorularını sorar ve aldıkları cevaba göre amel ederlerdi. Mesela bir gün Hazreti Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*:

- Sabaha cünüp olarak uyanan kimseye oruç yoktur, şeklinde bir hadîs rivayet etmişti.[946] Bunu ondan duyan Ebû Bekir İbn-i Abdirrahmân gelip durumu Abdullah İbn-i Hâris'e anlattı. Ancak mesele orada kalmadı; zira o günkü insanlar, duydukları her meseleyi mutlak bilgi olarak görmüyor, mutlaka teyidini istiyorlardı. Bilhassa genel nasslara muhalif gibi duran meselelerde bu titizlik zirvede yaşanıyordu. Bunu duyar duymaz geldi ve Ebû Hureyre Hazretleri'nin haberini babasına nakletti. Bu bilgiyi babası da yadırgamıştı! Mesele giderek daha da muğlak bir hâl alıyordu ve bu muğlaklığı çözebilmenin en kestirme ve sağlıklı yolu, şüphesiz Âişe Validemiz idi ve hemen onun yanına geldiler. O sırada Annemiz'in yanında Ümmü Seleme Validemiz de bulunuyordu. Gelir gelmez meseleyi onlara sordular. Aldıkları cevap şöyleydi:

- Resûlullah'ın bazen bu şekilde sabahladığı olurdu da O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* oruç tutardı!

Mesele tebeyyün etmişti ve annelerimizin yanından ayrılan ikili daha sonra Medîne valisi Mervân İbn-i Hakem'in yanına gitti; başından beri yaşadıklarını ve annelerimizin beyanlarını onunla da paylaştılar. Ortada tashih edilmesi gereken bir bilgi vardı ve bunu onlardan dinleyen Hazreti Mervân'da da aynı hassasiyet söz konusuydu; hemen Abdurrahmân'a döndü ve:

- Ebû Hureyre'ye gidip şu söylediklerini ona da söylemek sana bir vazifedir; bunu ben senden şiddetle istiyorum, dedi. Zira Ebû Hureyre'nin, annelerimizin bu bilgisine sahip olmadığı aşikârdı!

Bunun üzerine Hazreti Mervân'ın yanından ayrılan ikili doğruca Ebû Hureyre Hazretleri'nin yanına geldi ve gelişmeleri ona da anlattılar. Hazreti Ebû Hureyre:

- Gerçekten de bunu onlar mı söyledi, diye mukabelede bulundu:

- Evet, dediler. Bunun üzerine Ebû Hureyre Hazretleri:

- O ikisi daha iyi bilir, dedi. Artık bundan böyle kendi re'yinden vazgeçmiş ve annelerimizden duyduğuyla amel etmeye başlamıştı.[947]

İşin pratiği açısından da aynı durum söz konusuydu; yaşadıkları sade ama nezihlerden daha nezih, gösterişsiz ama vakur, iddiasız ama irâdî olarak tercih ettikleri hayat, toplum

içinde maya mahiyetinde duruyordu! Konumları gereği başta halîfeler olmak üzere hemen herkesin iltifat etttiği, ihtiyaçlarını karşılamak için âdeta birbirleriyle yarıştıkları insanlardı; ancak onlar, kendilerine gelen hediye veya ihsanâtı hiç bekletmeden fakîr u fukaraya dağıtır ve yine kendilerine ait nezihlerden daha nezih ve o dupduru hayata döner, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanındaki safveti yaşarlardı.

Şu da bir gerçek ki hiç kimseden çekinmez ve hakikat ne ise olduğu gibi söylerlerdi.

İşte onların, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sonrasındaki hayatlarından bir demet buket:[948]

---

946 Bilindiği gibi namaz, oruç, zekât ve hac gibi ibadetler, İslâm gelmeden önce de vardı; ancak zamanla değişiklikler baş göstermiş ve Câhiliyye dönemine gelinceye kadar uygulamada ciddi farklılıklar söz konusu olmuştur. Mesela oruçla ilgili olarak akşam uyuduktan sonra gusül abdesti ihtiyacı duyarak uyanan kimse, ertesi gün oruç tutamazdı. Bunu teyit eden bir hâdisede Hazreti Ömer, helâk olduğunu ifade etmiş ve nasıl davranması gerektiğini Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sormaya gelmişti. Hâlbuki İslâm, eskiden kalma benzeri alışkanlıkların hükmünü neshetmiş ve yerine yeni ahkâm getirmişti. Muhtemelen Ebû Hureyre *(radıyallahu anh)*, o gün bu ahkâmdan henüz habersiz veya fecrin doğmasından sonra ailesiyle birlikte olan insanın orucunu nazara almış veya zayıf da olsa duyduğu başka bir bilgiye istinad etmektedir.

947 Mâlik, Muvatta, *Sıyâm* 4 (639); Beyhakî, *Sünen* 4/214 (7785); Nesâî, *Kübrâ* 2/180. Benzeri bir hâdisenin, Fadl İbn-i Abbâs ile Ebû Hureyre (radıyallahu anhumâ) arasında geçtiği de ifade edilmektedir. Bkz. Beyhakî, *Sünen* 4/214 (7785)

948 Sıralama, vefat tarihleri esas alınarak yapılmıştır.

Zeyneb Bint-i Cahş

Ezvâc-ı Tâhirât arasından Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ilk kavuşan, Zeyneb Bint-i Cahş Validemiz oldu. Aynı zamanda bu, Peygamber Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* verdiği gaybî bir haberin daha tahakkuku anlamına geliyordu! Zira annelerimiz ile birlikte oturduğu bir gün Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Aranızda bana ilk kavuşacak olanınız, eli en uzun olanınızdır, buyurmuştu. Her ne kadar o gün bu beyanın üzerinde çok durmasalar da Efendiler Efendisi'nin *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ebediyete yürümesinden sonra bunu hatırlamış ve aralarında, Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ilk kavuşacak olanan kim olacağını konuşur olmuşlardı. Bunu netleştirebilmek için ellerini yan yana getirip duvara uzatıyor ve böylelikle kimin elinin daha uzun olduğunu ölçmeye çalışıyorlardı! Gözler, Sevde Validemiz'in üzerinde yoğunlaşıyordu; zira boyu ve endamı gibi onun, kolu da uzun idi! İşin burasında hâdiseyi rivayet eden Âişe Validemiz diyor ki:

- Biz, Nebiyy-i Ekrem'in zevcesi Zeyneb Bint-i Cahş vefat edinceye kadar bu işi yapmaya devam ettik. O vefat edince anladık ki eli uzun olanımız Zeyneb imiş ve eli uzun olmaktan murâd da muhtaçların elinden tutma adına verilen sadakalarmış! Çünkü aramızda en uzun boylumuz olmamakla birlikte o, sadaka vermede elini çok kullanırdı; damla damla imkânlarını biriktirir ve onları hep Allah yolunda tasadduk ederdi![949]

Aynı zamanda Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* halasının kızı olan Zeyneb Bint-i Cahş, aynen Âişe Validemiz'in dediği gibiydi; çok sade, duru, gözü ötelerde, fakîr u fukaranın hâmisi, iddiasız ve ibâdet ü tâat yörüngeli bir hayatı vardı.

Fakirlerin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için deri tabaklar, o derilerle ayakkabı diker ve gelirini sadaka olarak dağıtırdı. Eline geçen dirhem veya dînar ne varsa hiç bekletmez, hemen dağıtırdı! Bu yönüyle o, fakîr u fukaranın sığındığı bir liman gibiydi!

Halîfe Hazreti Ömer'in bir hassasiyeti de annelerimizi baş tâcı etmesi, ihtiyaçlarının olup olmadığına bakmaksızın onlara maaş bağlaması ve zaman zaman da onlara, hediye ve atâyâlar göndermesiydi. Yine hediye ve atâyâ gönderdiği günlerden birisinde onu, Hazreti Zeyneb'e de getirmişlerdi ki ona şöyle bir baktı[950] ve kendisine getirilenin bütün annelerimiz için gönderildiğini zannederek şöyle dedi:

- Allah *(celle celâlühû)* Ömer'e merhamet etsin! Diğer hanım kardeşlerim bunu daha iyi paylaştırırlardı!

Orada bulunanlar:

- Bunların hepsi sana ait, dediklerinde:

- Sübhanallah, dedi ve gelen mallardan, kefen yapma niyetiyle kendisine bir elbise aldı.[951] Ardından diğerlerini yere boşaltmalarını söyledi ve üzerine de bir kumaş örttürdü. Daha sonra da yanındaki hizmetçisi Berze Bint-i Râfî'i yanına çağırıp onları, fakir fukaraya göndermeye başladı; şöyle diyordu:

- Elini uzatıp içinden bir miktar al ve onu falanoğullarına mensup aileye götür; Allah *(celle celâhühû)* o aileye ve yetimlerine merhamet etsin!

O kadar ki o kumaşın altında çok az bir miktar kalmıştı. Bunu gören Hazreti Berze ona:

- Allah seni bağışlasın ey mü'minlerin Annesi, dedi. "Bunda bizim de bir hakkımız vardı!"

Bunu duyunca ona döndü ve:

- Şu kumaşın altında kalanlar da senindir, dedi.[952] Bir taraftan da ellerini açmış şöyle dua ediyordu:

- Allah'ım! Bu yıldan sonra Ömer'in göndereceği atıyye bana ulaşmasın![953]

Gerçekten de öyle oldu; Hazreti Ömer'den yeni bir atıyye gelmesine zaman bırakmadı ve Zeyneb Bint-i Cahş *(radıyallahu anhâ)*, hicretin 20. yılında ruhunu teslim etti.[954]

Bu sırada Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)*, 53 yaşındaydı.[955]

Onun vefat haberini alan Âişe Validemiz çok üzülmüştü:

- Sâliha bir kadındı, deyip onu hep hayırla yâd etmiş ve arkasından çok gözyaşı dökmüştü.[956]

Cenaze namazını Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)* kıldırdı ve mahşeri kalabalıkların omuzlarında Cennetü'l-Bakî'ye getirilerek oraya emânet edildi.

Miskinlerin sığınağı olarak bilinen Annemiz *(radıyallahu anhâ)*, geride ne bir dirhem ne de bir dinar bırakmıştı.[957]

Allah Resûlü'nden *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 20 hadîs rivayet etmişti.

---

949 Buhârî, *Zekât* 10; Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 101; Nesâî, *Zekât* 59; İbn-i Hibbân, *Sahîh* 8/108 (3314)

950 Bunlara o, imtihan nazarıyla bakıyordu.

951 Kız kardeşi Hazreti Hamne, Zeyneb Validemiz vefat ettiğinde, Hazreti Ömer'in gönderdiği bu elbiseyi ona kefen yaptı ve ayrıca kefen niyetiyle elinde tuttuğu diğer elbisesini ise infak etti. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/87

952 Bunun üzerine örtüyü kaldıran Hazreti Berre, geriye 85 dirhem para kaldığını görmüştü.

953 Onun bu tavrını duyan Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)*, "Bu, kendisi için hayır temenni edilecek bir kadındır." dedi ve daha sonra da ziyaretine geldi. Selâm verdikten sonra, "Sana gönderdiğim atıyyeyi paylaştırdığını duydum!" diyerek niyetini öğrenmek, belki de bu vesileyle söz konusu hassasiyeti herkesin görmesini istedi. Sonra ona, kendisi için takdir ettiği atıyyenin dışında 1.000 dirhem daha gönderdi. Değişen bir şey yoktu ve öncekilerde olduğu gibi Hazreti Zeyneb *(radıyallahu anhâ)*, bunları da hiç bekletmeden dağıtıverdi. Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/87

954 Bkz. İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/213, 214. Onun 21. yılda vefat ettiği de söylenmektedir. Bkz. İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/215

955 İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/213

956 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/91. Annelerimizin, Hazreti Fâtıma'dan sonra Hazreti Zeyneb'i de Resûlullah'a gönderişlerini anlatırken Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, onun hakkında şu takdirkâr ifadeleri kullanmıştır:

"Her ne kadar Resûlullah nezdinde yer edinme hususunda benimle yarış hâlinde olsa da ben, din hususunda Zeyneb'den daha hayırlı bir kadın görmedim; onun kadar Allah'tan korkan, onun kadar doğru sözlü, onun kadar akrabalarını gözetip kollayan ve ondan daha çok sadaka veren ve sadaka verirken de kendisini horlayıp Allah'a yakınlık gösteren yoktu! Ancak mizacındaki hiddetten kaynaklanan parlaması vardı ki ondan da çabuk dönerdi." Bkz. Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 2/53

957 Mescid-i Nebevî'nin genişletilebilmesi için hücresini, 50.000 dirhem karşılığında Emevî halîfesi Velîd İbn-i Abdilmelik satın aldı.

Hazreti Sevde

Hazreti Sevde *(radıyallahu anhâ)*, hicretin 23. yılında ve Hazreti Ömer'in hilafet yıllarının sonunda vefat etti; ruhunu teslim ettiği gün 80 yaşını geçmişti.[958]

Tecrübeli ve nüktedan bir yapısı vardı; bilgi ve birikimiyle gergin zeminleri yumuşatmasını bilir ve insanları birbirleriyle kaynaştırırdı. Zaman zaman Allah Resûlü'ne *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sorular da sorardı ki '*elinin uzunluğu*' ile ifade ederek Zeyneb Validemiz'in vefatını haber veren beyanını Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onun bir sorusu üzerine söylemişti.

Cömertlik konusunda annelerimizle boy ölçüşebilecek hiç kimse yoktu ve o da en cömertlerinden birisiydi; bir gün Hazreti Ömer'den *(radıyallahu anh)*, ona da bir kese gelmişti. Getirenlere, kesenin içinde ne olduğunu sordu ve para olduğunu öğrenince hiç beklemedi ve onu, hemen fakirlere dağıttırdı.[959]

Gözü ukbâda bir annemizdi ve ibâdet ü tâatla meşgul olmak, en mümeyyez vasfıydı. Kendi halinde ve nezih bir dünyası vardı.

Allah Resûlü'nden *(sallallahu aleyhi ve sellem)* beş hadîs rivayet etmişti;[960] onlardan birisinde bize, ahkâm açısından oldukça önemli şu ayrıntıyı nakletmişti:

- Bir gün Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sahâbîlerden birisi gelerek:

- Ey Allah'ın elçisi, dedi. "Babam yaşlı, hacca gitmeye gücü yetmiyor. Ne yapayım?"

Onun bu sorusu üzerine Allah Resûlü de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir soru ile karşılık verdi:

- Şayet babanın bir borcu olsa, sen de o borcu onun yerine versen, bu kabul edilir mi?

Sahâbînin cevabı:

- Evet, şeklindeydi. Bunun üzerine Fahr-i Âlem *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurdu:

- Allah çok merhametlidir; babanın yerine sen haccedebilirsin![961]

Bir sabah namazı sonrasıydı ve onun vefat haberini alan Abdullah İbn-i Abbâs *(radıyallahu anhümâ)*, secdeye kapanmıştı; niçin böyle yaptığını sorduklarında şu cevabı verdi:

- Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bize, Allah'ın âyetlerinden bir âyet gördüğümüz vakit secde etmemizi emir buyurmuştu. Söyler misiniz; Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hanımlarının vefatından daha büyük bir âyet mi vardır?[962]

Cenaze namazını Hazreti Ömer kıldırmış ve o da Cennetü'l-Bakî'ye emânet edilmiştir.

Onu tezkiye ederken Âişe Validemiz *(radıyallahu anhâ)*, imrendiği bir kadın olduğunu ifade sadedinde bir gün şunları söylemişti:

- Ömr-ü hayatımda ben, hâl ve gidişatı itibariyle Sevde İbn-i Zem'a'dan başka bana daha sevimli gelen bir kadın görmedim; onda ayrı bir salâbet vardı![963]

Efendimiz'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, 5 hadîs rivayet etmişti.

958 Bkz. Belâzurî, *Ensâb* 1/408; Diyarbekrî, *Târîhu'l-Hamîs* 1/306. Bazı kaynaklar ise onun, Hazreti Muâviye zamanında hicretin 54 veya 55. yılında vefat ettiğini söylemektedir (Bkz.İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/46; Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 11/200) ki bu durumda vefat ettiği gün onun 104 veya 105 yaşında olması gerekmektedir.

959 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/45

960 Hazreti Sevde'nin *(radıyallahu anhâ)* rivayet ettiği hadislerden sadece birisi, Buhârî'de yer almaktadır.

961 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 45/407 (27417); Taberânî, *Kebîr* 24/37 (101)

962 Tirmizî, *Menâkıb* 64; Ebû Dâvûd, *Salât* 3/11

963 Müslim, *Radâ'* 14; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 4/1867

Hazreti Ümmü Habîbe

Abdullah İbn-i Abbâs'ın da *(radıyallahu anhümâ)* ifade ettiği gibi Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evliliğinden sonra kardeşi Muâviye de "mü'minlerin dayısı"[964] olarak anılmaya başlanmış, onun Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evliliğiyle birlikte başta babası Ebû Süfyân olmak üzere gönüller fethi adına Mekke'de yepyeni kapılar aralanmaya başlamıştı ki bu evliliğin ikinci yılında Mekke'deki herkes Müslüman olmuştu.

Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile dört yıl evli kalan annemiz Ümmü Habîbe *(radıyallahu anhâ)*, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sonrasında 34 yıl daha yaşadı. Bu süre içinde o *(radıyallahu anhâ)*, Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile birlikte yaşadığı dört yıllık hayattan hiç taviz vermemiş ve sonraki yıllarının tamamını, gıll ü gıştan uzak ve hep ukbâ yörüngeli geçirmiştir. Diğer annelerimiz gibi başta halîfeler olmak üzere herkesten o da hürmet görür, saygı ile anılırdı. Kardeşi olması yönüyle Hazreti Muâviye, halîfe olduğu dönemde gelir ve en mahrem meseleleri bile ona sorardı.[965]

Hem halîfe hem de akrabalarından birisi olması yönüyle Hazreti Osmân'ın evi kuşatıldığında, Ümmü Habîbe Validemiz de orada bulunuyordu; zira Ümmü Habîbe Validemiz'in annesi Safiyye Bint-i Ebi'l-Âs, Hazreti Osmân'ın halası oluyordu. Hatta hak-hukuk tanımaz o günkü âsîlerden birisi Ümmü Habîbe Validemiz'in örtüsüne de uzanmış ve çekmeye çalışmıştı.[966]

Ümmü Habîbe Validemiz'e öteler temessül etmeye başladığında yanında bulunan Âişe Validemiz'e dönmüş ve:

- Resûlullah'a eş olmamız yönüyle seninle benim aramda belli başlı haklar terettüb etmiş olabilir; Allah *(celle celâluhu)* bundan dolayı seni de beni de affetsin, demişti. Hâlbuki ne tarih ne de tabakât kitapları, Ümmü Habîbe Validemiz ile Âişe Annemiz'in arasında herhangi bir olumsuzluğun olduğuna dair bir bilgi intikal ettirmemektedir. Onun bu talebi karşısında Âişe Validemiz:

- Hepsinden dolayı Allah *(celle celâluhu)* seni de affetsin; kusurlarını bağışlasın ve bunların getireceği sıkıntılardan seni de kurtarsın, diye dua etti. Ümmü Habîbe Validemiz çok sevinmişti; kucaklayan gözlerle önce onu süzdü ve ardından da şunu söyledi:

- Sen beni sevindirdin ya, Allah da seni sevindirsin![967]

Benzeri bir haberi Ümmü Seleme Validemiz'e de göndermiş, ondan da helallik almıştı.[968]

Hazreti Ümmü Habîbe *(radıyallahu anhâ)*, Hazreti Âişe ve Ümmü Seleme validelerimizden sonra en çok hadîs rivayet eden annemizdir; 65 hadîs rivayet etmiştir. Rivayet ettiği hadîslerden birisi:

- Her kim, öğle namazından önce dört ve sonra da dört rek'at namaz kılarsa, Allah *(celle celâlühû)* ona Cehennem'i haram kılar,[969] şeklindedir.

Ümmü Habîbe Validemiz *(radıyallahu anhâ)*, hicretin 44. yılında ve kardeşi Hazreti

Muâviye'nin hilâfeti zamanında ruhunu teslim etti.

Vefat ettiği gün Ümmü Habîbe *(radıyallahu anhâ)*, 70 yaşındaydı.

---

964 Bunu söyleyen Abdullah İbn-i Abbâs'ın o günkü konumu, söz konusu beyanı söyleme şekli, aile olarak o gün edâ ettikleri misyon, Efendimiz'e yakınlığı, ilmi birikimi ve şartların zorluğu sebebiyle o gün Mekke'de Müslüman olan herkesin kimliğini açıklayamaması gibi unsurlar düşünüldüğünde Hazreti Muâviye'nin, sanılandan daha önce Müslüman olması da muhtemeldir.

965 Bir defasında ona, ailesiyle birlikte olduğu elbisesi ile Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* namaz kılıp kılmadığını sormuş, Ümmü Habîbe Validemiz de şayet üzerinde necaset eseri yoksa kıldığını haber vermişti. Bkz. Taberânî, *Kebîr* 23/220 (405); Sâlihî, *Sübülü'l-Hüdâ* 8/100

966 İbn-i Asâkir, *Târîh* 39/434

967 Hâkim, *Müstedrek* 4/24 (6773); İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/100; Zehebî, *Siyer* 2/223; İbn-i Hacer, *İsâbe* 7/653; Zürkânî, *Şerhu'l-Mevâhib* 4/409

968 Zürkânî, *Şerhu'l-Mevâhib* 4/409

969 Nesâî, *Kübrâ* 2/187 (1485, 1486)

Hazreti Hafsa

Cibrîl-i Emîn'in, "O, oruca çok düşkün ve namazdan da başını kaldırmayan bir kadın; hem Cennet'te de senin zevcen!"[970] diyerek iltifat ettiği Hafsa Validemiz'in hayatı da diğer annelerimizden farksız idi; Cibrîl'in dediği gibi ağzı bağlı, başı secdede ve hep Hakk rızası yörüngeli bir duruşu vardı.

Hilâfeti zamanında Hazreti Ebû Bekir'in *(radıyallahu anh)*, Zeyd İbn-i Sâbit başkanlığındaki hey'ete hazırlattığı ilk Kur'ân nüshası, onun vefatından sonra yeni halîfe Hazreti Ömer'e; Hazreti Ömer'in şehâdetinden sonra ise bu nüsha, onun kızı Hazreti Hafsa Validemiz'e intikal etmişti. İslâm'ın hitap ettiği coğrafyanın genişlemesi ve tek nüshanın ihtiyaca cevap vermemesi üzerine Hazreti Osmân *(radıyallahu anh)*, Hafsa Validemiz'in yanında bulunan Kur'ân'ı dört nüsha olarak çoğaltmış ve aslını yine kendisine iade etmişti.

Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve babası Hazreti Ömer'den *(radıyallahu anh)*, 60 hadîs rivayet etmiştir. Sadece onun rivayet ettiği bir hadîse göre Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Aşûre orucu, Zilhicce'nin ilk on günü ve her aydan üç gün oruç tutmayı ve sabah namazından önce iki rek'at namaz kılmayı hiç terk etmememiştir.[971]

Hazreti Hafsa Validemiz ile Hazreti Âişe *(radıyallahu anhümâ)* bir gün nafile oruca niyetlenmişlerdi. Olacak ya o gün kendilerine yiyecek hediye edildi ve onlar da oruçlarını bozarak o yiyecekten yediler.[972] Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* geldiğinde durumu O'na ilk anlatan Hafsa Validemiz oldu:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Bu sabah biz, oruç tutmak için niyet etmiştik. Ancak bize yemek hediye edildi ve biz de ondan yedik; ne yapalım?"

Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* tebessüm etti ve ardından her ikisine birden:

- Yerine bir gün oruç tutun, buyurdu. Bunun üzerine onlar da başka bir gün kazasını yaptılar ki böylelikle herkes, akşam olmadan bozulan nafile oruç konusunda nasıl hareket edeceğini de öğrenmiş oluyordu.

Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evinde kıldığı namazları anlatırken Hazreti Hafsa *(radıyallahu anhâ)*, bize şu ayrıntıyı vermektedir:

- Evinde nafile namaz kılarken Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ben, ruhunun ufkuna yürüdüğü son bir yılın dışında oturarak namaz kılarken hiç görmedim! O zaman da bir sûreyi okumaya başlar ve onu tertîl[973] ile okurdu; o kadar ki bu namazı, en uzun namazlarından daha uzun olurdu![974]

Vefatından önce kızı Hafsa'ya *(radıyallahu anhâ)* Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)*, elinde bulunan malını ve ormanlık arazisini tasadduk etmesini vasiyyet etmiş; babasının şehâdeti sonrasında Hafsa Validemiz de Hazreti Ömer'in bu vasiyyetini kardeşi Abdullah'a intikal ettirmişti.

Hafsa Validemiz *(radıyallahu anhâ)*, hicretin 45. yılının Şa'bân ayında ve Hazreti Muâviye zamanında ruhunun ufkuna yürüdü.[975] Namazını, o gün Medîne valisi olan Mervân İbn-i Hakem kıldırdı; kardeşleri Abdullah ile Âsım da onu mezara indiren isimlerdi.

O gün Hazreti Hafsa *(radıyallahu anhâ)*, 63 yaşındaydı.

Onu anlatırken Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, Hazreti Ömer'in heybet ve celalini, din adına duruşunu ve her türlü faziletini nazara vererek şöyle derdi:

- Şüphesiz ki o, babasının kızıydı![976]

---

970 Taberânî, *Kebîr* 18/365 (934); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 2/50. Bazı kaynaklara göre bir aralık Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kızı Hafsa'yı boşadığını duyan Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)*, üstüne-başına toprak saçmaya başlamış ve "Bundan sonra Allah *(celle celâlühû)*, Ömer'e de kızına da ne yapsın!" diye dövünmeye başlamıştı ki Hazreti Cebrâil gelmiş ve ona rahmet olarak Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, kızı Hafsa ile evliliğe devam etmesini söylemiştir. Bkz. Taberânî, *Kebîr* 23/188 (307); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 2/51

971 Bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 44/59 (26459); Nesâî, *Sıyâm* 83

972 Bazı kaynaklarda canları çektiği için o yemekten yedikleri şeklinde bir kayıt olmakla birlikte o günün şartlarında bugünkü gibi yemeği saklayacak soğuk ortamlar olmadığı için ve üstelik sıcaktan bozulma ihtimalini de nazara aldıklarını düşünmekte fayda vardır. Sebebi ne olursa olsun sonuç itibariyle iki annemizin bu tercihleri, ibadet adına ümmetin yeni bir konuyu daha öğrenmelerine vesile olmuştur.

973 Tertîl, Kur'ân okurken hızlı değil, harflerin ve kelimelerin hakkını vererek, tane tane okumaktır.

974 Müslim, *Salâtu'l-Müsâfirîn* 16; Tirmizî, *Salât* 275; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 44/39 (26442, 26443)

975 Hazreti Hafsa'nın *(radıyallahu anhâ)*, hicretin 27 ve 41. yılında vefat ettiği de söylenmektedir.

976 Beyhakî, *Kübrâ* 4/463, 464 (8363, 8364, 8365)

Hazreti Safiyye

Daha önceleri Yahudi iken Müslüman olan ve ardından da Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* evlenen Hazreti Safiyye *(radıyallahu anhâ)*, Efendimiz'in de *(sallallahu aleyhi ve sellem)* şehâdetiyle Müslümanlığı çok güzel yaşayan bir annemiz idi; ismi gibi "seçkin" bir mü'mindi.

Hazreti Osmân'a yapılan zulümler karşısında dik duran ender insanlardan birisiydi; eşkıyanın yolunu kesmesi pahasına yanına gider ve ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırdı. Bunu da yapamaz hâle geldiği günlerde, evinin penceresinden Hazreti Osmân'ın evine bir ağaç uzatmış ve ona ulaştırmak istediği yiyecek ve içeceği bu ağacın üzerinden göndermeye başlamıştı.[977]

Ne var ki onun Yahudi kökenli oluşundan dolayı zaman zaman ithamlara maruz kaldı ve ona karşı bu şartlı bakış, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sonrasında da peşini bırakmadı; mesela Hazreti Ömer'in hilafet günlerinde Safiyye Vâlidemiz'in câriyesi gitmiş ve Halîfe'ye, onun Cumartesi gününü kutsadığını ve Yahudilerle irtibatını kesmediğini söyleyerek şikayet etmişti. Halîfe Hazreti Ömer'e göre bu yeni bir durumdu ve Annemiz'e gelip meseleyi tetkik etmek istedi. Çok üzülmüştü Safiyye Validemiz ve Hazreti Ömer'e şu cevabı verdi:

- Allah *(celle celâluhû)* Cuma günüyle değiştirdiği günden bu yana Cumartesi günüyle ilgili hiçbir alâkam kalmadı! Ancak Yahudilere gelince, benim onlar arasında akrabalarım var ve ben de onları ziyaret ediyorum!

Hazreti Ömer'e söylediğini Hazreti Safiyye *(radıyallahu anhâ)*, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında da yapıyordu. Hatta bundan dolayı o *(radıyallahu anhâ)*, sıla-i rahim yönüyle öne çıkan annelerimizden birisiydi ki Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onunla evlenmesinin sebep ve hikmetlerinden birisi de zaten bu idi. Dolayısıyla ondan bunu duyan Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)*, Annemiz'den özür beyan ederek meseleyi kapattı.

Meselenin tebeyyün edip kapanması üzerine Hazreti Safiyye *(radıyallahu anhâ)*, kendisini Halîfe'ye şikayet eden câriyeye, niçin böyle yaptığını sordu; câriyenin tek cevabı vardı ve Şeytân'a uyduğunu söylüyordu! Kendisini şikayet etmiş bile olsa doğru sözlü bu câriyeye Annemiz *(radıyallahu anhâ)*:

- Haydi, git; hürsün, dedi ve o dakikadan itibaren hürriyetine kavuşturdu.[978]

Kendisine ait bir evi vardı ve henüz hayatta olduğu günlerde onu da Allah yolunda tasadduk etmişti.[979]

Peygamber Efendimiz'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)* 10 hadîs rivayet eden Safiyye Validemiz *(radıyallahu anhâ)*, hicretin 50. yılında ve Hazreti Muâviye'nin hilâfet yıllarında vefat etti.[980] Diğer annelerimiz gibi o da Cennetü'l-Bakî'ye götürülüp aynı mekâna emânet edildi. Vefat ettiği gün Hazreti Safiyye *(radıyallahu anhâ)*, 60 yaşındaydı.

Ne acıdır ki aynı hastalık, onun vefatından sonra da kendini gösterdi; zira Safiyye Validemiz *(radıyallahu anhâ)* vefat ettiğinde arkasında yüz bin dirhem değerinde mal ve arazi

miras bırakmış ve bu miktarın üçte birisini de kız kardeşinin oğluna vasiyet etmişti. Bunu duyan bazı insanlar devreye girdi ve yeğeninin Yahudi olduğu için bu mirasın ona verilemeyeceğini söylemeye başladılar. Açıkça onun mirasını, sırf Yahudi olduğu için yeğenine vermek istemiyorlardı! Bunun haberini alan Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, hemen hâdiseye müdahil oldu ve onlara:

- Allah'tan korkun ve kendisine vasiyet edileni de ona verin, dedi ve ancak Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)* gibi dirayetli bir Annemiz'in devreye girmesiyle Hazreti Safiyye'nin vasiyyeti yerine getirilebildi.[981]

---

977 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/101; İbn-i Asâkir, *Târîh* 39/415

978 İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/2559

979 Nüveyrî, *Nihâyetu'l-Ereb* 5/93

980 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/102; İbn-i Asâkir, *Erbeîn* 1/45; İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/168. Hazreti Safiyye'nin *(radıyallahu anhâ)*, hicretin 36. yılında vefat ettiği de ifade edilmektedir. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/168

981 Beyhakî, *Kübrâ* 6/281 (12431); İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/102

Hazreti Meymûne

Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evliliği gibi Meymûme Validemiz'in *(radıyallahu anhâ)* vefatı da Safiyye Validemiz'den sonraya denk gelmişti; zira Hazreti Meymûne *(radıyallahu anhâ)*, Safiyye Validemiz'den bir yıl sonra (hicretin 51. yılında) ve yine Mekke'de ruhunun ufkuna yürüdü.[982] Zira o *(radıyallahu anhâ)*, Hazreti Hadîce ve Hazreti Sevde dışındaki diğer annelerimizden farklı olarak, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile Mekke'de evlenmişti. Onun vefat ettiği yer ile Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile zifafa girdiği yer arasında çok ilginç bir tevâfuk vardır ki Kâbe'ye yaklaşık 15 kilometre mesafedeki Serif, Annemiz'in hem evlendiği hem de ruhunu teslim ettiği yerdir! Şöyle ki:

Mekke'de bulunduğu günlerden birisinde hastalanınca öleceğini hissetmiş ve hicret ettiği mekanda ölmeme hassasiyetinden dolayı yanındakilere:

- Beni Mekke'den çıkartın; çünkü bana Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Mekke'de ölmeyeceğimi söyledi, demiş ve Medîne'ye gitmek için yola çıkmıştı. Ancak Serif'e geldiklerinde durumu ağırlaşmış ve bir ağacın altında dinlenmek için mola vermek zorunda kalmışlardı. Çok geçmedi ve o ağacın altında dinlenirken ruhunun ufkuna yürüdü. Böylelikle Nebevî bir haberin daha doğruluğu tescil edilmiş oluyordu![983]

Namazını, yeğeni Abdullah İbn-i Abbâs *(radıyallahu anhümâ)* kıldırdı ve vefat ettiği aynı yere emânet edildi.[984] Onu mezarına, yine kız kardeşlerinin çocukları Abdullah İbn-i Abbâs, Yezîd İbn-i Esamm, Abdullah İbn-i Şeddâd ve yetim iken sahip çıkarak yanında büyüttüğü Abdullah el-Halvânî indirdiler.

Diğer annelerimizin hepsi Medîne'de medfûn iken sadece Hadîce Validemiz ile Meymûne Validemiz Mekke'de defnedilmiştir.

Vefat ettiği gün Annemiz, 80 yaşındaydı.

Arkasında bir yâd-ı cemîl bırakmıştı; Meymûne Validemiz'in ardından Âişe Validemiz *(radıyallahu anhâ)*, onu şu cümlelerle senâ edecekti:

- O bizim aramızda en müttaki, Allah'tan en çok haşyet duyan ve akrabalarını koruyup kollamada en önde olanımızdı.[985]

Efendimiz'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, 76 hadîs rivayet etmiştir.

---

982 Meymûne Validemiz'in, hicretin 63. yılında vefat ettiği de söylenmektedir. Bkz. İbnü'l-Esîr, *Üsdü'l-Gâbe* 7/262

983 Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 9/249

984 Bugün Meymûne Validemiz'in mezarı, Mekke'den Medîne istikametine giderken, Ten'ım'i geçtikten birkaç kilometre sonra sol tarafta bulunmaktadır.

985 Hâkim, *Müstedrek* 4/34 (6799); İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/138; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 4/97; Zehebî, *Siyer* 2/244; İbn-i Hacer, *İsâbe* 8/128

Hazreti Cüveyriye

Hazreti Cüveyriye *(radıyallahu anhâ)*, ömrünün çoğunu seccadesinde geçiren bir annemiz idi; ibadete çok düşkündü; çoğu zaman oruçla geçirdiği günlerini nafile namaz kılarak süsler, Allah'ı zikir ve teşbihten de dûr olmazdı. Hatta o kadar ki bazen Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, tutmuş olduğu nafile oruçlarına müdahale eder ve onu bozmasını bile söylediği olurdu.[986]

Hazreti Cüveyriye Validemiz'in yanında kaldığı bir gecenin sabahında Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, sabah namazı sonrasında odasından çıkmıştı; bu sırada o *(radıyallahu anhâ)*, seccadesinin üzerinde evrâd ü ezkâr ile meşgul idi ki Duhâ vaki yeniden yanına gelen Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Annemiz'i *(radıyallahu anhâ)* yine aynı hâl üzere otururken görünce sordu:

- Yanından ayrıldığım zamandan beri sen hep bu hâlde misin?

Annemiz'in cevabı:

- Evet, şeklindeydi ve bunu duyunca sevinen Habîb-i Ekrem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Senden sonra ben, üçer defa dört kelime söyledim ki şayet onlar, bugüne kadar söylediklerimle tartılsa, hepsinden daha ağır basar, buyurduktan sonra ona bunları da öğretti.[987]

Hazreti Cüveyriye *(radıyallahu anhâ)*, ibâdet ü tâat iştiyakı yanında aynı zamanda çok cömert bir annemiz idi; kendisinden daha çok fakîr ü fukarâyı düşünür ve onları memnun etmekte âdeta diğer annelerimiz ile yarışırdı. Bir gün yanına gelen Habîb-i Kibriyâ Hazretleri:

- Bir şey var mı, diye sorunca, O'nun da hoşnut olacağı şu cevabı vermişti:

- Hayır, yâ Resûlallah! Yanımda yiyecek bir şey yok. Sadece bir kemik vardı ki onu da azât ettiğimiz şu kadına verdim![988]

Hicretin üzerinden 56 yıl geçmiş, Rebîülevvel ayına gelinmişti ki Hazreti Cüveyriye'nin *(radıyallahu anhâ)* vefat ettiği ilan edildi.[989] Namazını, o gün Medîne valisi olan Mervân İbn-i Hakem kıldırdı ve Cennetü'l-Bakî'ye emânet edildi. O gün 70 yaşındaydı.

Birisi Buhârî ve diğeri de Müslim'de olmak üzere Efendimiz'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)* yedi hadîs rivayet etmiştir.

---

986 Bkz. Müslim, *Zikr ve Dua* 19; İbn-i Mâce, *Edeb* 56

987 Müslim, *Zikr ve Dua* 19; Ebû Dâvûd, *Vitir* 24; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 4/174 (2334); 5/333 (3308); 44/340 (26758); 45/411 (27421); İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef* 6/51 (29395). Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* o gün Cüveyriye Validemiz'e öğrettiği bu duaların, "ism-i a'zam" duası olduğu ifade edilmektedir.

988 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 45/410 (27420); İbn-i Hibbân, *Sahîh* 11/519 (5117); Taberânî, *Kebîr* 24/29 (77); Humeydî, *Müsned* 1/320 (319)

989 Taberânî, *Kebîr* 24/59 (153); İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/95; İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/219. Hazreti Cüveyriye'nin *(radıyallahu anhâ)*, hicretin 50. yılında vefat ettiği de söylenmektedir ki bu durumda o, vefat ettiği gün 65 yaşında olmalıdır. Bkz.

İbn-i Sa’d, *Tabakât* 8/95

Hazreti Âişe

Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sonrasında annelerimiz arasında en önemli rol, şüphesiz Âişe Validemiz'e aittir; bundan böyle Medîne mektebinin "baş muallim"i şek ve şüphe götürmeyecek netlikte Hazreti Âişe idi! Nübüvvet ilminin tartışmasız "alem"i, Saâdet Asrı'nın yanıltmaz "kıblenümâ"sı ve toplumu Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* çizgisinde şekillendiren en önemli "maya"sı da yine ondan başkası değildi!

En öndeki sahâbîlerin şehâdetiyle insanların en bilgilisi odur;[990] "müksirûn" tabir edilen ve Efendimiz'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hadîs nakleden 7 insandan birisidir; 2210 hadîs rivayet etmiştir. Rivayet ettiği hadîslerin sayısı bakımından bu sıralamada 4. sırada yer alıyor olsa da o, gerek rivayet ettiği beyanların siyak ve sibakına muttali olması gerek o beyandan çıkması muhtemel hükme menat olabilecek gerçek sebebe olan ıttılaı ve gerekse sadece kendisinin şahidi olduğu bilgileri aktarması açısından listenin başında bulunanlardan da önde bir konuma sahiptir. Zira başta en çok hadîs rivayet eden Hazreti Ebû Hureyre, Abdullah İbn-i Ömer ve Abdullah İbn-i Abbâs olmak üzere yüzlerce sahâbe, ondan yeni şeyler öğrenme ve ona müracaat ederek bildiklerini doğrulatma lüzumunu hissetmiş ve gelip ona talebe olmaktan müstağni kalamamışlardır.

Bu yönüyle o *(radıyallahu anhâ)*, İslâm'ın açık bir mu'cizesidir; düne kadar kadının adından bile bahsetmenin günah sayıldığı bir toplumda neş'et etmiş, bilhassa kadın ve aile konusundaki yanlışları tashihte işin merkezini tutmuş ve Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evli kaldığı dokuz yılın içinde, başta babası Hazreti Ebû Bekir *(radıyallahu anh)* olmak üzere zamanının bütün erkeklerini geride bırakacak kadar bir birikime ulaşmıştır!

Hadîs kriterleri açısından mülahaza dairesi açık olsa da:

- Dininizin yarısını şu Humeyrâ'dan alın,[991] sözü, onun konumunu çok iyi anlatmaktadır. Zira bu, aynı zamanda hakikati yansıtan bir hükümdür. Müstedrek sahibi Hâkim gibi büyük âlimler, dine ait ilimlerin dörtte birinin Âişe Validemiz yoluyla bize intikal ettiğini söylemişlerdir.[992] Sahâbenin önde gelenlerinden Ebû Mûsâ el-Eş'arî'nin şu sözleri de bu hükmü tasdik eder mahiyettedir:

- Resûlullah'ın ashâbı olarak bize hangi konu müşkil gelse, onu alır Âişe'ye arz ederdik ve görürdük ki o konuyla ilgili onun yanında, bu müşkili de çözecek bir bilgi mutlaka var![993]

Bu, sadece Ebû Mûsâ el-Eş'arî için söz konusu değildir; daha ilk günlerde o, insanların en bilgini olarak farkedilmiş ve en öndeki sahabiler dâhil ona gelerek meselelerine cevap bulmak istemişlerdir.[994] Bilhassa miras taksimi söz konusu olduğunda bu durum kaçınılmaz gibidir; sahâbenin önde gelenleri huzuruna gelir ve miras taksimini ondan öğrenirlerdi.[995]

Tâbiînin önde gelenleri onun bu farklılığını farketmiş ve Hazreti Âişe'nin ilmiyle Ezvâc-ı Tâhirât dâhil bütün kadınların ilmini aynı terazide tartmış, sonuçta Hazreti Âişe'nin ilminin herkesin ilminden daha aşkın olduğu kanaatine varmışlardır.[996] Onun için

Atâ İbn-i Ebî Rabâh:

- Âişe, insanların en fakîhi, en bilgini ve görüş ve düşünceleri itibarıyla de en güzel olanı idi,[997] demekte; Hişâm İbn-i Urve de:

- Ben, gerek tıp gerek fıkıh ve gerekse şiir gibi konularda Âişe'den daha bilgesini görmedim,[998] tescilinde bulunmaktadır.

- Ben, Kur'ân'ı, ferâiz başta olmak üzere din adına her türlü hükmü, helal ve haramı, fıkhı, şiiri, tıbbı, Araplar hakkındaki bilgiyi ve neseb ilmini, Mü'minlerin Annesi Âişe'den daha çok bilen kimse görmedim,[999] cümlesi de yeğeni ve baş talebesi Urve İbn-i Zübeyr'e ait. Bir diğer yeğeni Kâsım İbn-i Muhammed İbn-i Ebî Bekr, onun başka bir yönüne daha dikkat çekerek şu hükmü vermektedir:

- Gerek ondan önce gerekse ondan sonra, kadın veya erkekler arasında Âişe kadar belîğ ve onun kadar kelâm ilmine vakıf bir başkasına hiç rastlamadım!"[1000]

Aynı zamanda o, doğru bilginin doğruluğunu tasdik ettiği gibi başta önde gelen sahâbîler olmak üzere büyük imamların eksikliklerini tamamlıyor ve yanlışlarını da tashih ediyordu. Mesela, Ebû Hureyre'nin rivayet ettiği bir hadîsi duyduğunda beyanın ağırlığını iliklerine kadar hisseden tâbiîn'in büyük imamlarından Hazreti Şurayh, bir gün Âişe Validemiz'i ziyarete geldi ve:

- Ey mü'minlerin annesi, dedi. "Resûlullah'tan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* rivayetle Ebû Hureyre'nin *(radıyallahu anh)* öyle bir hadîs rivayet ettiğini duydum ki şayet durum, gerçekten de onun dediği gibiyse helâk olmuşuz demektir!"

Hazreti Şurayh'ı dinleyen Annemiz'in ilk tepkisi:

- Helâk olan zaten helâk olmuştur da esas senin bu kanaatinin sebebi ne? Bana onu söyle, şeklindeydi. Bunun üzerine Hazreti Şurayh, endişe dolu ifadelerle şunları söylemeye başladı:

- Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Kim, Allah'a mülâki olmayı diler ve bundan hoşlanırsa Allah da onunla mülâki olmaktan hoşlanır; her kim de Allah'a kavuşmayı kerih görürse Allah da onu kerih görür!" buyurmuş; bizden kim ölümden çekinip onu kerih görmez ki?

Temkin insanı Annemiz, Şurayh'teki değişimin sebebini şimdi anlamıştı ve onun şahsında mü'minleri rahatlatan şu cümleleri söyledi:

- Evet, bunu Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* söyledi; ancak mesele, öyle senin anladığın gibi değil. Allah *(celle celâluhu)* ona merhamet etsin; hadîsin sonunu rivayet etmiş de başını size anlatmamış! Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Allah *(celle celâluhu)*, kullarından birisi hakkında hayır murâd ettiğinde, öleceği yıl ona bir melek gönderir ve âhiret yurdu için onu teşvik edip müjde verir. Böylece ölüm meleği gelip de '*Ey nefs-i mutmainne! Haydi artık Allah'ın mağfiret ve rıdvanına doğru yola çık!*' diyerek onun başında durduğunda o insan, bir an önce gitme isteğiyle heyecanlanır ki bu, Allah'ın o kul ile karşılaşmayı sevmesi demektir. Allah *(celle celâluhu)* bir kuluna şer murâd ettiği zaman ise, vefat edeceği

yıl ona şeytânını gönderir de onu yoldan çıkarır. Vakit tamam olup da ölüm meleği başında belirince ona, '*Ey nefis! Haydi, Allah'ın gazap ve hoşnutsuzluğuna'!* der ki o zaman o kul, tir tir titrer ve yutkunmaya başlar. İşte bu durumda Allah ile mülâki olmayı hiç istemez ki Allah da onunla mülâki olmayı murâd etmez." buyurdu. Yoksa, ölümle yüz yüze gelip de göz donup kalınca, göğüs kafesinden hareket edip de ruh çıkmaya başlayınca ve deri üzerindeki tüyler diken diken olup parmaklar tutmaz hâle gelince her kim Allah'a kavuşup O'na mülâki olmayı dilerse Allah da ona kavuşmayı diler; her kim de Allah'a kavuşmayı kerih görürse Allah da ona mülâki olmaktan hoşnut olmaz![1001]

Hadîs rivayet eden diğer sahâbîlere göre Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anh)* özel bir konumu vardı ve onların görüp duymadıklarını da görüp duymuştu ve hükmünü de buna göre veriyordu; mesela Annemiz *(radıyallahu anhâ)*, tıraş olup şeytân taşlama işini yapan kimsenin koku sürünmesinde bir beis görmüyor ve bunu, bizzat Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* dönemindeki uygulamalara dayandırarak anlatıyordu:

- İhrama girdiği zamanlarda da tavâf öncesi ihramdan çıktığı demlerde de Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ben, bizzat şu ellerimle koku sürdüm, diyor ve bunu söylerken de ellerini uzatıyordu.[1002] Hâlbuki bu bilgi kendilerine geleceği âna kadar başta Abdullah İbn-i Abbâs olmak üzere ashâb-ı kirâmdan bazıları, bu sırada koku sürmeyi de haram kabul ediyorlardı.[1003] Benzeri bir durum, ihramdan çıkış vaktiyle ilgili olarak da cereyan etmiş ve Abdullah İbn-i Abbâs, kendi kanaatini bir kenara bırakarak Hazreti Âişe'den aldığı bilgiyi esas almıştır.[1004]

Sahâbenin büyüklerinden Ebû Saîd el-Hudrî'nin *(radıyallahu anh)*, ölüm döşeğinde olduğu günlerdi; ecelinin geldiğini düşünüyor ve huzura erebilmek için son hazırlıklarını yapıyordu! Allah'ın huzuruna yeni elbiseleriyle gidebilme titizliğiyle üzerindekileri değiştirip yenilerini giymiş ve bunu yaparken de Resûlullah'tan *(sallallahu aleyhi ve sellem)*:

- Şüphesiz ki ölü, o sırada üzerinde bulunan elbisesiyle haşrolur,[1005] şeklinde bir beyanını duyduğunu söylemişti. Ona göre bu elbiseden maksat, ölünün son libâsı olan kefen de olabilirdi. Ancak Annemiz'in kanaati onunki gibi değildi. Önce:

- Allah, Ebû Saîd'e rahmetiyle muamele etsin, dedi ve ilave etti:

- Bununla Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, insanın öldüğü zamanki amelini kastetmişti; çünkü Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "İnsanlar o gün yalınayak, elbisesiz ve annelerinden doğdukları gibi çıplak olarak haşrolacaklar!" buyurdu![1006]

İlim adına Hazreti Âişe'nin yetkinliği sadece bir alanla sınırlı değildi; bilakis onun hemen her alanda söyleyeceği, ilave edeceği, bir eksiği telafi edecek cümlesi veya fikri vardı. Bu yönüyle o, câmiiyyeti temsil eden üstün bir insandı. Bilindiği gibi gerek tefsir, hadîs, fıkıh ve kelam gibi alanlar, gerekse tarih, ictimaiyat ve hatta kevni olanı nazara alan müspet ilimlerin hepsi aynı kaynaktan nebean etmişlerdi. Bunların bütününe ve bütüncül nazarla bakılamadığı yerde ilimden beklenen esas hedefe ulaşmak oldukça zordur ki Annemiz, bu hedefi aşan en önemli insandı. Onun bu yönünü ifade sadedinde Abdurrahmân İbn-i Avf'ın oğlu Ebû Seleme Hazretleri şunları söylemişti:

- Resûlullah'ın sünnetini ondan daha iyi bilen, fıkıhta derinlik açısından ondan daha

engin ve hangi âyet veya hangi hükmün nerede indiğini Âişe Validemiz'den daha iyi bileni ben görmedim![1007]

İlminin derinliği kadar Hazreti Âişe, onu başkaların aktarma konusunda da olabildiğince hassastı. İlim söz konusu olduğunda o, günün şartlarında tek başına üniversite gibi bir faaliyetin içindeydi. Bundan böyle ilmin "alem"i odur; tefsirden fıkha, hadisden kelama, tarihten edebiyata, hatta sosyolojiden tıbba kadar birçok alanda ders takrir eder, ilim talebiyle kapısına gelen hiç kimseyi eli boş geri çevirmezdi. Zahiren küçücük odacığı, âdeta bir ilim ve irfan ocağına dönüşmüştü.

Kapısını aşındırıp da kendisinden ilim öğrenenlerin çoğu, Sahâbe,[1008] Tâbiîn[1009] ve Tebe-i Tâbiîn'in en önde gelenleriydi ve babası Hazreti Ebû Bekir dâhil Hulefâ-i Râşidîn de onlar arasında yer alıyordu. Dinin hükümlerine riayet etmek kayd ü şartıyla hürlerden kölelere, akrabalık yönüyle yakınlardan en uzağındakilere kadar kapısı herkese açıktı; talebeleri arasında Ebû Amr, Zekvân, Nâfi', Ebû Yûnus, İbn-i Ferrûh, Ebû Müdille, Ebû Lübâbe Mervân, Ebû Yahyâ ve Ebû Yûsuf gibi zamanında köle olmakla birlikte hürriyete kavuşan ve ıstılahta kendilerine "mevâli" denilen isimler de vardı.[1010]

Hazreti Âişe'nin ilim mektebi sadece erkeklere açık değildi; bu mecliste kardeşi Ümmü Gülsüm Bint-i Ebî Bekir, Amra Bint-i Abdirrahmân, Amra Bint-i Âişe Bint-i Talha, Esmâ Bint-i Abdirrahmân Bint-i Ebî Bekr, Muâze el-Adeviye, Âişe Bint-i Talha, Cesre Bint-i Decâce, Hafsa Bint-i Abdurrahmân İbn-i Ebî Bekr, Safiyye Bint-i Şeybe, Berîre, Sâyibe, Mercâne ve Hasan Basrî'nin annesi Hayra gibi çok önemli kadınlar da bulunmaktaydı ki onun huzur derslerine devam eden kadınların cem'an sayısı elli civarındaydı.

Ona talebe olmak, ayrı bir meziyetti. Daha yakın duranlar kıskanılır, arkalarından gıpta ile bakılırdı. Bilhassa yeğeni ve has talebesi Hazreti Urve'nin konumu, hemen herkesin dikkatini çekiyordu.[1011] Kardeşi Muhammed'in oğulları Abdullah ve Kâsım, yine kardeşi Abdurrahmân'ın torunu Abdullah İbn-i Atîk, ablası Esmâ Validemiz'in oğulları Abdullah İbn-i Zübeyr ve Kâsım İbn-i Zübeyr ve yine onun torunları Abbâd İbn-i Habîb ile Abbâd İbn-i Hamza da arkalarından gıpta ile bakılan yakınlardandı. Irak'ın imamı olarak bilinen İbrâhîm en-Nehaî'nin, çocukluğundan itibaren bu medreseye rahatlıkla girip çıkıyor olması, akranları arasında mevzu olmuş, onun gibi bir akrabaya sahip olamadıklarından dolayı üzüntülerini ifade etmişlerdi.[1012]

Şu da bir gerçek ki Âişe Validemiz'in bu aydınlık ikliminden sadece onun yaşadığı çağdaki insanlar istifade etmekle kalmayacak, arkasında bıraktığı mirâs onun vefatından sonra da çağları aydınlatmaya devam edecektir. Daha doğru bir ifadeyle bu durum, Kıyâmet'e kadar da devam edecektir. Zira ilimlerin derlenip tasnif edilmesiyle birlikte şahıslarda bulunan bilgiler kayda geçmiş ve herkesin istifade edebileceği kaynaklar meydana gelmiştir ki bu kaynakların önemli bir kısmı, Hazreti Âişe'nin ya bizzat içinde bulunduğu veya sonradan dâhil olduğu bilgiyi ihtiva etmektedir. Özellikle doğru bilginin kıymetini bilenler için bu, aranması gereken bir değerdir. Zira Hazreti Âişe, toplum içinde kıblenümâ konumundadır; yanına gelip bizzat istifade edemeyenler mektuplar göndermek suretiyle onun bilgisine müracaat etmiş ve ondan, içinden çıkamadıkları meselelerle ilgili

olarak Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanındaki uygulamaları sormuş ve davranışlarına böylelikle yön vermişlerdir.[1013] Mesela Ömer İbn-i Abdülazîz, Medîne valisi Muhammed İbn-i Amr İbn-i Hazm'e zaman zaman mektup gönderir ve bu mektuplarında şöyle derdi:

- Etrafını iyice araştır ve bak bakalım, derdi. "Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bir hadîsi, O'ndan geriye kalmış bir sünnet veya Amra'ya[1014] ait bir beyan bulursan bunu bana bildir. Çünkü ben, ilim ehlinin teker teker aramızdan ayrıldığı şu demlerde, ilim derslerinin de zâyi olmasından endişe duyuyorum![1015]

Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)*, ders takriri esnasındaki duruşu da çok farklıydı; herkesin yürüyebileceği bir güzergâh takip eder, kendisine soru soranların anlayabilecekleri üslubu tercih ederdi. Soru sormaktan çekinenleri görünce onları cesaretlendirir ve böylelikle içlerinde gizleyip de izhar edemediklerini sorup öğrenmelerini kolaylaştırırdı.[1016]

Takrîrlerinde Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* havası nümâyândı; ashâbıyla olan diyaloglarında müşahede ettiği hususları Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* üslubuyla müdavimlerine aktarır, onlardan da aynı hassasiyetleri beklerdi. Acelecilikten kaçınır; hemen ilk oturuşta her şeyi alıp götüreceğini zannedenlere karşı tavır koyar ve Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onlar gibi davranmadığını söyleyip acele edenleri ikaz ederdi.[1017]

İhtiyaç hâsıl olduğunda ve yeri geldiğinde bizzat tatbik ederek öğrettiği de olur, anlattığı konuyu uygulamalı olarak muhataplarına da gösterirdi.[1018]

Talebeleriyle ders takriri yaparken olabildiğince hassas davranan Hazreti Âişe'nin, bu hususta iki farklı tavrına rastlamaktayız. İlim tahsili için huzuruna girenlerden kendisiyle akrabalık bağı olanlarla perdesiz görüşürken diğerleriyle araya bir perde indirir ve devr-i risâlette derlediklerini bu perdenin ardından takrir ederdi.[1019] Zaten talebelerinin önemli ve büyük bir kısmı, "mahrem" diye nitelendirilecek konumda olanlardı. Bu, onun özel bir tercihiydi ve bu istikamette keşfettiği kabiliyetleri huzuruna alır, ellerinden tutmak suretiyle onları istikbalin muallimleri olma yolunda irşad ederdi. Hatta sırf bu niyetle yakınlarının çocuklarını kendi himayesine alıyor ve bu noktadan sonra her türlü ihtiyaçlarını karşılamayı da kendi üzerine alıyordu. Mesela Abdurrahmân İbn-i Kâsım'ı, yanında iki yetimle birlikte himayesine almış, zekâtlarını bile kendisi verecek kadar her meseleleriyle ilgilenir olmuştu.[1020] Aslında bu onun, daha ilk yıllardan itibaren genel bir uygulamasıydı; yanına Ensâr'dan bir kız çocuğu almış ve daha sonraları onu bizzat kendisi evlendirmişti.[1021] Kardeşi Muhammed İbn-i Ebî Bekr'in kızlarını da yanına alacak, büyütüp geliştikleri demlerde, onları da bizzat kendisi evlendirecekti.[1022]

O günlerde Medîne, ilim adına İslâm dünyasının Kâbe'si gibiydi; ilim ve ma'rifet arayışındaki hemen herkesin yönelip kapısını aşındırdığı bu şehrin baş muallimi de şüphesiz Âişe Validemiz idi. Bu ekolün, Kıyâmet'e kadar ilim tahsil edecek herkesi besleyen bir misyonunun olduğu düşünüldüğünde Annemiz'in eda ettiği rolün büyüklüğü kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Efendimiz'den *(sallallahu aleyhi ve sellem)* aldığı mesaja sadakat için her yıl hacca giderdi. O

günün şartlarında uzun zaman alan bu ibadet esnasında da ilimden kopmaz, hac için dünyanın farklı yerlerinden gelen insanları da ilim sofrasından beslemeyi ihmal etmezdi. Hatta onun bu sofrasından ilim devşirip memleketine ayrı bir meziyetle dönmek de bazı insanların öncelikli hedefleri haline gelmişti. Zira biliyorladı ki Hira ile Sebîr dağı arasında her hac mevsiminde Hazreti Âişe için bir çadır kurulur ve ilme müştâk samimi gönüller gelip bu çadırdan dağarcıklarını doldurarak geriye dönerlerdi.[1023]

Burada dikkat çeken bir yön daha vardır; o da Hazreti Âişe'nin, bir taraftan ilim neşrederken diğer yandan yeni şeyler öğrenme arzusuyla sürekli bilginin peşinde oluşuydu; herkesi ayrı bir bilgi kaynağı olarak görür ve kimin yanında farklı bir bilgi varsa onu elde etmek için elinden gelen her şeyi yapardı. İşin ilginç yanı, elde ettiği her bilgiyi mutlak doğru olarak kabul etmez ve onu, ancak doğruluğundan emin olduktan sonra dağarcığına alırdı. Yeğeni ve en has talebesi Hazreti Urve'yi:

- Abdullah İbn-i Amr'ın, hac vazifesini deruhte etmek için yakınımıza kadar geldiğini öğrendim. Şüphesiz ki o, Resûlullah'tan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ilim adına çok şey öğrenmiştir; git ve ona şunu şunu sor, diyerek Abdullah İbn-i Amr'a göndermesi bunun en açık örneğidir. Hatta Hazreti Urve'nin getirdiği haberden tatmin olmayıp onu ikinci kez Hazreti Abdullah'a göndermesi ve sonrasında:

- Şüphesiz o, doğrudan başka bir şey söylemiyor; zira görüyorum ki ne bir fazla ne de bir eksik, kelimesi kelimesine aynı bilgiyi aktarıyor, şeklindeki tasdiki, Annemiz'in bu konuda ne kadar duyarlı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.[1024]

Onun ilim adına aldığı mesafe kadar ehl-i ilme verdiği değer de ayrıca dikkat çekiciydi; kendisinden hac menâsikini öğrenmek için Abdullah İbn-i Abbâs'ın etrafında toplanan kalabalığı görünce sevinmiş ve:

- Haccın detay bilgisini o daha iyi bilir, diyerek Abdullah İbn-i Abbâs'ı nazara vermişti.[1025]

Diğer taraftan Annemiz'in, geceleri de gündüzleri gibi aydındı; çoğunu namazla geçiriyor, gündüzlerini de hep oruçla tamamlıyordu. Duruşu çok netti; Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* vasiyeti üzere zühd ve takvânın inceliklerine riâyetten asla taviz vermiyordu.[1026]

Gelen her bir günü, geçmiş günleri nazara alarak istiğfar ve tevbe ile geçirir, geldiği noktayı dün ihraz edemediğinden dolayı da için için pişmanlık duyardı. Zira saâdet hânesinin Sultanı'nda hep bunu görmüş, yaşadığı ânın imkânlarını kullanarak her dâim terakki adına yol alınması gerektiğine yürekten inanmıştı. Onun için Cemel, ömrünün sonuna kadar içini kemirecek, hiç unutulmayacak bir ukde idi![1027]

Aynı zamanda ibâdet ü tâat adına başladığı her bir ameli sonuna kadar devam ettirmeyi, vazgeçilmez bir borç bilirdi. Bu hususta çok kararlıydı; hiç kimse ve hiçbir güç, onu bu kararlılığından vazgeçiremezdi. Onun bu hassasiyetine muttali olanlardan bazıları, bunu garipseyip taaccüble karşıladıkları zaman şunları söylemişti:

- Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında kılmaya başladığım nafile bir namazı,

babam mezarından kalksa ve bana "Kılma!" dese de ben yine bırakmam![1028]

Resûlullah'tan *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gördüğü hayatı yaşıyordu; bir gün Abdullah İbn-i Kays'ı karşısına almış ve ona şöyle nasihat etmişti:

- Gece kalkıp da namaz kılmayı asla ihmal etme! Çünkü Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* gece namazı kılmayı asla terk etmedi. Hatta hastalandığında veya aşırı derecede yorulduğunda onu oturarak kılar da yine bırakmazdı.[1029]

Yine Allah Resûlü'nden *(sallallahu aleyhi ve sellem)* aldığı terbiyenin bir gereği olarak Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, nâfile bile olsa edâ edemediği namazları mutlaka kaza ederdi. Resûlullah'ı Duhâ namazı kılarken gördükten sonra bu namazı kendisi için vazgeçilmez bir ibadet telakki etmiş ve bir daha da asla terk etmemişti.[1030]

Bir sabah erken vakitte yeğeni Kâsım İbn-i Muhammed yanına gelmişti. Annemiz yine namaz kılıyordu. Hâlbuki vakit, sabah namazı vaktiydi ve teheccüd vakti de geride kalmıştı. Dayanamayıp halasına sordu:

- Bu namaz da ne?

Başkasının muttali olmasından hoşlanmadığı belli olan bir eda ile cevapladı:

- Hiç bırakmadığım ve itiyâd edindiğim namazımı bu gece edâ edememiştim de onu kaza ediyorum.[1031]

Belli başlı hususları sormak için bir gün yanına Abdullah İbn-i Ebî Mûsâ gelmişti. Bu sırada Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, Duhâ namazı kılıyordu. Bunu gören Abdullah İbn-i Ebî Mûsâ'nın:

- Namazını bitirinceye kadar oturup beklerim, dediğini duyanlar, Annemiz'in namazındaki ciddiyet ve vakar yanında ne kadar uzun sürdüğünü bildikleri için ona döndü ve "*Çok beklersin!*" manasında:

- Heyhât, dediler.[1032]

Ne dediklerini anlamamıştı!

Aslında bunun anlamı açıktı; Annemiz'in namazını beklemeye niyet edenin, uzun uzadıya bu kapıda intizar etmeyi de kabullenmesi gerekirdi. Zira Annemiz, namaza durduğu zaman sanki dünya ve içindekilerden tamamen kopmuş gibi olur, huşû içinde uzun uzadıya bir namaz kılardı.

Kıt kanaat imkânlarla geçinir, eline geçenleri hiç bekletmez, muhtaçlara dağıtıverirdi. Bir gün Annemiz'in yanına, ziyaret maksadıyla Hazreti Câbir *(radıyallahu anh)* gelmişti. Bir aralık ağzından:

- Şu elbiseni değiştirsen, şeklinde bir ifade çıkıvermişti. Zira Annemiz'in o gün üzerinde olan elbise yıpranmış ve belli başlı yerleri de yama ile kapatılmıştı. Annesi idi ve kendisi farklı düşünse de o, üzerine düşeni yapmak istemişti. Ancak Annemiz onun gibi düşünmüyordu ve dönüp Hazreti Câbir'e şunları söyledi:

- Bir gün Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* bana, "Şayet Bana kavuşmayı murâd

ediyorsan, kullanılamaz hâle gelmedikçe elbiseni değiştirme ve bir aylık yiyeceğinden fazlasını düşünüp de saklama gayretine girme!" tembihinde bulunmuştu. Şimdi ben, Resûlullah'a *(sallallahu aleyhi ve sellem)* kavuşacağım âna kadar O'nun bana emrettiği çizgiyi hiç değiştirir miyim?[1033]

Hatta o, bununla da kalmaz, fakir ve muhtaçların yürek yakan hallerine şahit olunca her şeyini verir, pazar değeri olan malını satar ve elde ettiği bedeli de onlara gönderirdi. Bunu yaparken de kendi ihtiyacının olup olmadığını düşünmez, doğrudan başkalarının sıkıntılarını gidermeyi hedeflerdi. Bir gün elinde avucunda ne varsa hepsini fakirlere dağıtmıştı ve yanında nakit olarak bir şey kalmamıştı. Buna rağmen o, eline geçirdiği ne varsa onları da alıp çarşı-pazara arz etti. Nihayet onlardan elde ettiği miktarı da hiç düşünmeden tasadduk etmişti. O kadar ki akşam olup da sıra iftar etmeye gelince önünde arpa ekmeğinden başka orucunu açacak bir şey kalmamıştı.

Arzu edilerek yaşanan bu sadeliğin, Habîb-i Kibriyâ Hazreleri'nden sonra da aynı titizlik ve iradeyle yürütülmesi gerektiğini bilen Annemiz'in duruşu, diğer yakınları için de ayrı bir ehemmiyete sahipti. Zaten esas irade, imkânı olduğu ve gücünün de yettiği yerde ortaya konulan iradeydi; işte bu iradeyi Annemiz, hayatının sonuna kadar devam ettirecek, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile yaşadığı hayatın sadeliğini son nefesine kadar aynı hassasiyetle sürdürecekti.

Annemiz dilediği gibi bir hayat da sürebilirdi. Ancak o, Resûlullah'ı tercih etmişti ve bu yol onu, Allah Resûlü'nün hayatı gibi duru bir hayat yaşamaya sevkediyordu. Dolayısıyla bu, iradî bir tercihti. Resûlullah'a en yakın isimlerden birisiydi ve yakınlığın hukuku da farklıydı. İşte bu farkı Annemiz, hayatının sonuna kadar sürdürecek, önüne dünya dolusu imkânlar sunulsa da Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında yaşadığı hayattan asla taviz vermeyecekti. Zira onun en büyük sermayesi, zühd ve takvâ idi.

Dine ait değerlerin kendi kâmetine uygun yaşanması, Annemiz'in en hassas olduğu konulardan birisiydi ve bu konuda olması gereken hassasiyeti gösteremeyenleri ağır bir dille ikaz eder, dine ait bir meselenin yaşanmasında gevşeklik gösterilmemesi gerektiğini sıklıkla vurgulardı. Mesela tesettür konusunda çok titizdi ve başkalarının da aynı hassasiyeti göstermesini isterdi. Bir gün kardeşi Abdurrahmân İbn-i Ebî Bekir'in kızı Hafsa Bint-i Abdirrahmân, kendisini ziyaret etmek için yanına gelmişti. Başındaki ince örtüyü görür görmez hemen onu aldı ve önce ikiye katladı. Âdeta tesettürün nasıl olması gerektiğini uygulamalı olarak gösteriyordu. Sonra da onu karşısına aldı ve:

- Allah'ın Nûr Sûresi'nde indirdiğinden haberin yok mu, diyerek ikaz etti. Bununla da kalmadı ve ardından yanındakilerden daha kalın bir başörtüsü isteyerek, bundan böyle bu şekilde örtüneceksin dercesine yeğeninin başına onu örterek meseleye son noktayı koymuş oldu.[1034]

Tesettürün tam tesettür olabilmesi için baş ve saçlar yanında yüzün de kapatılması gerektiğini söyleyen Annemiz,[1035] Efendimiz'in *(sallallahu aleyhi ve sellem)* hayatta olduğu dönemlerde kendilerinin nasıl bir tesettür içinde olduklarını, bizzat içinde bulunduğu

olayları anlatmak suretiyle hemen herkesle paylaşmaktaydı; onlardan birisinde şöyle diyordu:

- Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında ve biz ihramlı iken bulunduğumuz yere atlılar yaklaşınca hemen örtülerimizi yüzümüze indirir; yanımızdan geçip gittiklerinde ise örtüyü kaldırıp yeniden yüzümüzü açardık![1036]

Yaşadığı hayat, baştan sona bir ders mahiyetindeydi; huzuruna gelenlere izzet ü ikramda kusur etmemek için elinden gelen her şeyi yapan Annemiz, mahrem olmayan birisinin gelişi üzerine hemen perdeyi indirir ve Kur'ân'ın tesciliyle herkesin annesi olmasına rağmen onlarla perde arkasından görüşürdü.[1037]

Benzeri değişikliklere şahit oldukça, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanının özlemiyle o günlere gider ve o günkü kadınları, Allah ve Resûlullah'ın emirlerini yerine getirmedeki hassasiyetlerinden dolayı hayırla yâd ederdi. Böyle bir manzara karşısında iç geçirip şöyle dediği olurdu:

- Allah *(celle celâluhu)*, ilk günlerin muhâcir kadınlarına merhamet buyursun! Onlar hakkında Allah *(celle celâluhu)*, "Onlar, dış elbiselerini omuzlarından aşağıya salıp üstlerini örtsünler!" diye emreder etmez hemen elbiselerine bürünüp, âdeta Allah'ın bu emrini yerine getirme yarışına girmişlerdi![1038]

Yeni fethedilen topraklarda bazı kadınların, geçmişe nispetle daha serbest dolaştıklarının haberini almış ve evleri dışındaki yerlerde daha rahat davrandıklarını duymuştu. Üzülüyordu. Bir gün ziyaret maksadıyla huzuruna Humus'lu kadınlar gelince onlara çıkıştı ve şunları söyledi:

- Yoksa sizler, hamamlara giden o kadınlardan olmayasınız! Unutmayın ki ben, Resûlullah'ı *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, "Kocasının evinden başka bir yerde üzerindeki elbiseyi çıkaran bir kadın, Allah ile arasındaki perdeyi yırtmış demektir!" buyururken duydum.[1039]

Kendisini ziyarete gelen kadınların, o günün ölçüleri içinde bile olsa değişmeye başlayan giysilerine şahit olan Annemiz, gördüğü manzarayı garipseyerek onları uyaracak ve şöyle diyecekti:

- Nûr Sûresi'ne inanan bir kadın böyle örtünemez! Eğer sizler mü'minler iseniz, bilin ki üzerinize almış olduğunuz bu giysiler inanmış hanımların giysileri değil![1040]

Ziyaretine gelenleri, hâl ve tavırlarından okumaya başlar, daha soru sormadan önce maksatlarının ne olduğunu kavrar ve cevabını da bu istikamette verirdi. Yanına gelenlerden birisi kendisine, kına hakkında Allah Resûlü'nün kanaatini sormuştu; şöyle dedi:

- Habîbim Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, onun rengini sevmekle birlikte kokusundan hoşlanmazdı![1041]

Aynı zamanda Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, peygamberlerden sonra yeryüzüne ayak basan en fedâkâr insandı; şöyle ki:

Hazreti Ömer hançerlenmiş, Mescid'de kan kaybederken yanına oğlu Abdullah'ı çağırdı ve:

- Ben hayatta iken Resûlullah'tan hiç ayrılmadım, dedi. "İsterim ki ölümümden sonra da O'nunla birlikte olayım, ayak ucuna gömüleyim. Ancak o hak Âişe'ye ait. Benim için ona, mü'minlerin annesi Âişe'ye gitsen de selâm söylesen! Ancak selâm söylerken sakın ola ki ona "Halife'nin, Mü'minlerin Emiri'nin selâmı var!" deme. Zira ben artık mü'minlerin halifesi değilim. Hem öyle söylersen makamın baskısı altında "Evet" demek zorunda kalır. Sen ona, "Hattâb oğlu Ömer'in selâmı var!" de ve önceki iki arkadaşının yanına gömülmek için kendisinden izin istediğimi söyle!"

Kan kaybeden ve adım adım ölüme doğru yürüyen babasının talebini dinleyen Hazreti Abdullah *(radıyallahu anhümâ)*, soluğu Âişe Validemiz'in yanında aldı; selâm verip izin istedikten sonra ona babasının talebini iletip şunları söyledi:

- Ömer'in sana selâmı var; iki arkadaşının yanına defnedilmek istiyor!

Acı haberi aldığı andan itibaren gözyaşlarına boğulan Annemiz'in cevabı da aynı duyarlılıktaydı:

- Orada yatmayı ben, kendim için düşünüyordum; ancak bugün, Ömer'i kendi nefsime tercih ederim!

İzin almış olmanın sevinciyle Mescid'e koşan Hazreti Abdullah'ı uzaktan görenler Hazreti Ömer'e:

- İşte! Abdullah geliyor, dediler.

Heyecanlanmıştı; merakından çatlayacak gibi olmuştu! Doğrulmak istedi; ancak mümkün değildi:

- Beni kaldırın, diyerek yanındakilerden yardım istedi. Bunun üzerine huzurundakilerden birisi, baş ve omuzlarından tutup onu göğsüne doğru kaldırdı. Bu arada oğlu Abdullah da gelmişti. Hemen:

- Ne haberle döndün, diye sordu. Nefes nefese Hazreti Abdullah:

- Müjde, dedi. "İstediğin oldu ey Mü'minlerin Emîri; Annemiz izin verdi!"

Oğlu Hazreti Abdullah'ı yanına oturtan Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)*, nasıl söylediğini, talebini nasıl karşıladığını ve hangi kelimelerle cevap verdiğini baştan sona bir kez daha dinledi; evet, Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, beklediği izni vermiş ve müthiş bir îsar örneği sergilemişti. Ötelere giderken muhatabı olduğu bu cemîle karşısında Rabbi'ne hamdeden Hazreti Ömer'in *(radıyallahu anh)* gözleri dolmuştu ve:

- Benim için o makamda yatmaktan daha önemli bir şey yoktu, dediği duyuldu.

Derin bir nefes almıştı; bundan böyle Ömer için hançer yarasının ne önemi vardı? Ancak yine de küçük bir burukluğu vardı; içini kemiren bir kurt var gibiydi ve oğlu Abdullah'ı yanına bir kez daha yaklaştırdı:

- Ey Abdullah, diyordu. “Ölür ölmez beni, sedirimin üzerine yatırın. Sonra da sen, Annemiz’in kapısının yanına kadar beni götür ve orada dur; ardından da “Hattâb oğlu Ömer senden izin istiyor!” diyerek ona yeniden seslen. Şayet o zaman da izin verirse al ve beni hücreye göm! Şayet önceki kanaatinden vazgeçmiş olduğunu görürsen, sakın ısrar etme. Bu durumda, herkes gibi beni de alır ve umumî kabristana gömersin! Çünkü izin verirken onun ben, hilâfet makamının baskısı altında kalmış olabileceğinden endişe ediyorum!”

Bu, sahâbe hassasiyetiydi ve bu hassasiyet, Kur’ân ve Resûlullah’ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* terbiye ettiği ashâbın bütününde vardı. Emr-i Hakk vâki olduktan sonra tarif ettiği şekilde Hazreti Abdullah, babası Hazreti Ömer’in cansız bedenini alıp Annemiz’in kapısına kadar geldi ve Âişe Validemiz’den yeniden izin istedi.

Şaşırmıştı; bir müddet öylece bakakaldı! Zira aynı zamanda bu, İslâm’ın insanı dönüştürme potansiyelini gösteriyordu; dün yalınkılıç Allah Resûlü’nü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* öldürmek için her şeyi göze alan Hazreti Ömer *(radıyallahu anh)*, Müslüman olduktan sonra yepyeni bir fıtratın insanı olarak ötelere giderken, dünyanın imreneceği bir inceliğe daha imza atıyordu! Annemiz de bu potanın şekillendirdiği bir değer idi ve dünya durduğu sürece herkesin farkına varacağı müthiş fedâkârlığını, Resûlûllah ile babası Hazreti Ebû Bekir’in yanında yatma, hem de kendisine ait bir evde ebedi istirahatgaha çekilme hakkını Hazreti Ömer’e verdiğini bir kez daha tekrarladı! Aynı zamanda bu, o güne kadar yaşadığı evinden taşınmak anlamına da geliyordu.[1042] Zira ancak üç kişinin yan yana yatabileceği genişlikteki bu mekanda onu barındıracak alan da kalmamıştı.[1043]

Hastalandığı gün Abdullah İbn-i Abbâs *(radıyallahu anhümâ)*, yanında bulunan yeğeni Abdullah İbn-i Abdirrahmân ile birlikte yanına girmek için izin istemişti. Yanına ilk önce Hazreti Abdullah İbn-i Abdirrahmân girdi ve:

- Bak, evlatların arasındaki en hayırlı insan Abdullah İbn-i Abbâs gelmiş; senden izin istiyor, deyince:

- Ne yapayım ben İbn-i Abbâs’ı; gelip de şimdi beni tezkiye edeceğinden korkuyorum, tepkisini vermişti. Hazreti Abdullah ısrar ediyordu:

- Ama o, Kitâbullah’ı okuyup bilen ve Allah’ın dinine derinlemesine de vâkıf birisidir; izin versen de hem sana bir selâm verse hem de vedalaşsa!

Bu kadar ısrar karşısında Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*:

- Madem öyle diyorsun; öyleyse izin ver de gelsin, dedi ve bunun üzerine Abdullah İbn-i Abbâs *(radıyallahu anhümâ)* Annemiz’in yanına girdi ve selâm vererek bir kenara oturdu ve baş tâcı olarak gördüğü Hazreti Âişe’ye:

- Nasılsın? Kendini nasıl hissediyorsun, diye sordu. Hazreti Âişe’nin cevabı çok kısaydı:

- Şayet takvâ içinde isem, iyiyim elhamdülillah!

Hayatla ölüm arasındaki incecik yerde durduğu her halinden belliydi. Hazreti

Abdullah:

- Sen iyisin inşâallah, dedikten sonra şunları ilave etti:

- Hem müjde sana ey Mü'minlerin Annesi! Şu âna kadar yaşadığın bütün sıkıntı ve kederlerinden kurtulup başta Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ve ashâbı olmak üzere bütün sevdiklerine kavuşabilmen için arada, ruhunun bedeninden ayrılması kalmış! Sen ki Resûlullah'ın en çok sevdiği hanımı idin ki O *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sadece güzel olanı severdi! Senin beraatini Allah *(celle celâlühû)*, yedi kat semalar ötesinden indirdi ki o, yeryüzündeki her mescidde, gece gündüz okunup durmaktadır! Ebvâ'da senin gerdanlığın düşüp kaybolmuştu da Resûlullah ve ashâbı onu aramaya koyulmuş ve bu mekanda bir hayli zaman geçmişti; namaz vakti geldiğinde abdest alacakları suları da yoktu ve bunun üzerine Allah *(celle celâlühû)*, "Temiz toprağa teyemmüm edin!" şeklindeki beyanını gönderdi. İşte bu, senin vesilenle herkese ruhsat olarak gelmiş bir hükümdü! Vallahi de sen çok mübarek birisisin!

Hiç oralı değildi; dünya adına ne varsa silmiş, tamamen ukbâya müteveccih olmuştu; üstelik Abdullah İbn-i Abbâs'ın, kendisini medih adına anlattıklarından da hoşnut olmamıştı. Dünyaya nokta koyma manasında şunları söyledi:

- Bunları bir kenara koy, bırak ey İbn-i Abbâs! Allah'a yemin olsun ki şu anda ben, unutulup gitmeyi ne kadar arzuluyorum, bir bilsen![1044]

Derken Hazreti Âişe de *(radıyallahu anhâ)*, hicretin 58. yılında,[1045] bir Ramazan gecesi ve Vitir namazından sonra[1046] ruhunun ufkuna yürüdü.[1047]

Vefat ettiği gün Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, 77 yaşındaydı.[1048]

Ölüm haberi Medîne'de çabuk duyulmuş ve Mescid-i Nebevî'nin içi-dışı ve etrafı insan kaynamaya başlamıştı; gece ve karanlığa rağmen kadınlar bile cenazeye akın etmiş, Cennetü'l-Bakî'de adım atacak yer kalmamıştı![1049]

Vasiyyeti üzerine hiç bekletilmedi; o gün Medîne valisi Mervan umrede olduğu için namazını, ona vekalet eden Ebû Hureyre Hazretleri kıldırdı[1050] ve hemen o gece Cennetü'l-Bakî'ye götürülerek diğer annelerimizin yanına emânet edildi.[1051] Hazreti Âişe'yi *(radıyallahu anhâ)*, ablası Hazreti Esmâ'nın iki oğlu Abdullah ile Urve, kardeşi Muhammed'in iki oğlu Kâsım ve Abdullah ile diğer kardeşi Abdurrahmân'ın oğlu Abdullah mezarına indirmişti.[1052]

---

990 Bkz. Hâkim, *Müstedrek* 4/15 (6747)

991 Sehâvî, *Makâsıdü'l-Hasene* 1/321; Suyûtî, *Düreri Müntesira* 1/113

992 Tahmâz, *es-Seyyidetü Âişe* 174

993 Tirmizî, *Menâkıb* 63

994 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 2/374

995 Hâkim, *Müstedrek* 4/12 (6736); Dârimî, *Ferâiz* 1; Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid* 9/242; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef* 6/239 (31037); Taberânî, *Kebîr* 23/181

996 Bkz. Hâkim, *Müstedrek* 2/12 (6734); İbn-i Hacer, *İsâbe* 4/349; Zehebî, *Siyer* 2/199

997 Hâkim, *Müstedrek* 4/15 (6748); Zehebî, *Siyer* 2/185; 2/200; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 4/1883

998 Hâkim, *Müstedrek* 4/12 (6733)

999 Bkz. Hâkim, *Müstedrek* 4/12 (6733); Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ* 2/49; İbn-i Cevzî, *Sıfatü's-Safve* 2/32

1000 İsbahânî, *Egânî* 20/331

1001 Müslim, *Zikr* 17; Nesâî, *Cenâiz* 10; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 2/346 (8537). İki farklı rivayet birleştirilerek verilmiştir.

1002 Bkz. Buhârî, *Gusül* 12, 13; Müslim, *Hacc* 47; Nesâî, *Gusül* 13; *Hacc* 42

1003 Bkz. Buhârî, *Gusül* 14. Bu hususta Annemiz ile aynı çizgide düşünmeyenlerin arasında Hazreti Ömer gibi önemli isimler de vardır. Nitekim Hanefi uleması da aynı görüşü paylaşmaktadır.

1004 Buhârî, *Gusül* 12, 13, 14; Müslim, *Hacc* 47; Nesâî, *Gusül* 13; *Hacc* 42

1005 Ebû Dâvûd, *Cenâiz* 18; İbn-i Hibbân, *Sahîh* 16/307 (7316); Hâkim, *Müstedrek* 1/490 (1260)

1006 Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân* 1/318 (359). Ayrıca bkz. Buhârî, *Rikâk* 45; Müslim, *Cenne* 56

1007 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 2/375

1008 Âişe Validemiz'in ilim mektebi, başta Hazreti Ömer ve oğlu Abdullah İbn-i Ömer, Ebû Hureyre, Ebû Mûsâ el-Eş'arî, Abdullah İbn-i Abbâs ve Abdullah İbn-i Zübeyr olmak üzere Amr İbn-i Âs, Zeyd İbn-i Hâlid el-Cühenî, Rabîa İbn-i Amr el-Cüreşî, Sâib İbn-i Yezîd, Hâris İbn-i Abdillah gibi çok önemli sahâbelerin uğrak yeriydi.

1009 Tâbiîn'in önde gelenleri de bu tatlı su kaynağından istifadede âdeta birbirleriyle yarışırlardı ki onun ders ve takrirlerini takip eden Tâbiîn'in 150 civarında olduğu ifade edilmektedir. Bunlar arasında Urve İbn-i Zübeyr, Kâsım İbn-i Muhammed, Abdullah İbn-i Yezîd, Alkame İbn-i Kays, Mücâhid, İkrime, Şa'bî, Zirr İbn-i Hubeyş, Mesrûk İbn-i Ecda', Ubeyd İbn-i Umeyr, Saîd İbn-i Müseyyeb, Esved İbn-i Yezîd, Tâvûs İbn-i Keysân, Muhammed İbn-i Sîrîn, Abdurrahmân İbn-i Hâris İbn-i Hişâm, Atâ İbn-i Ebî Rabâh, Süleymân İbn-i Yesâr, Alî İbn-i Huseyn, Yahyâ İbn-i Ya'mer ve İbn-i Ebî Müleyke gibi isimleri saymak mümkündür ve bunlar, sadece kendi yaşadıkları yılları değil, aynı zamanda kendilerinden sonraki çağları da bilgileriyle aydınlatan önemli isimlerdir.

1010 Bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/32 (24845), 258; Tirmizî, *Daavât* 129; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 5/296; İbn-i Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb* 12/462

1011 Bkz. İbn-i Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb* 12/463

1012 Bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/172 (25434)

1013 Mesela Hazreti Muâviye'nin Basra ve Kûfe emiri Ziyâd İbn-i Ebî Süfyân Hazreti Âişe'ye mektup göndererek Abdullah İbn-i Abbâs'ın naklettiği hacla ilgili bir meselenin doğruluğunu sormuş ve o da Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanında yaşadıkları bir tecrübeyi nakletmek suretiyle emire, işin gerçek yönünün İbn-i Abbâs'ın naklettiği gibi olmadığını ifade etmiştir. Bkz. Müslim, *Hacc* 39

1014 Halîfe'nin peşine düşüp de arkada bıraktığı beyanını takip ettiği şahıs olan Hazreti Amra, Âişe Validemiz'in en has talebelerinden birisiydi ve aynı zamanda Medîne valisi Ebû Bekir İbn-i Muhammed'in de teyzesi oluyordu! Bkz. İbn-i Hibbân, *Sikât* 5/288; 7/364; İbn-i Asâkir, *Târîh* 54/85

1015 İbn Sa'd, *Tabakât* 8/480; İbn-i Abdilberr, *Temhîd* 17/251; İbn-i Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb* 12/466 (2850)

1016 Bkz. İbn-i Mâce, *Tahâre* 111; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/97, 265 (24699, 26332)

1017 Bkz. Buhârî, *Menâkıb* 20; Müslim, *Fezâilu's-Sahâbe* 160. Ayrıca bkz. Tahmâz, *es-Seyyidetü Âişe* 179

1018 Yakın akrabalarından birisinin kölesi olan Sâlim'e, abdest almayı bizzat tatbik ederek ve uygulamalı bir şekilde öğrettiği bilinmektedir. Bkz. Nesâî, *Tahâre* 83

1019 Bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/71 (24474)

1020 Bkz. Mâlik, Muvatta, *Zekât* 6 (589)

1021 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/269 (26356); İbn-i Hibbân, *Sahîh* 13/185 (5875); Heysemî, *Mevâridu'z-Zam'ân* 1/494; Taberânî, *Evsat* 5/352 (5527)

1022 Bkz. Mâlik, Muvatta, *Zekât* 5 (586)

1023 Bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/40 (24170); İbn-i Sa'd, *Tabakât* 5/595; 8/68

1024 Buhârî, *İ'tisâm* 7

1025 Bkz. İbn-i Sa'd, *Tabakât* 2/282

1026 Tâbiîn'in önde gelenlerinden ve aynı zamanda Annemiz'in yakın talebelerinden Hazreti Kâsım gibi önemli kimseler onun, Kurban ve Ramazan Bayramları dışında senenin bütününde oruç tuttuğunu naklederler. Bkz. İbn-i Cevzî,

Sıfatü's-Safve 2/31

1027 Bilindiği üzere Cemel, Hazreti Osmân'ın şehâdeti sonrasında yaşanan acı olaydır ki o sırada yine hac ibadeti için Mekke'de bulunan Hazreti Âişe'nin etrafında toplanıp Medîne'ye doğru yol alanlarla bu sırada halife seçilen Hazreti Ali'nin askerleri arasında yaşanmıştır. Her iki tarafın da meselenin farkına varıp geriye çekilmek istediği bir gece, fırsat bekleyen İbn-i Seb'e ve adamları her iki tarafa da saldırmış, bu kargaşanın ardından kimin niçin öldüğü belli olmayan çok acı bir olay yaşanmıştı.

1028 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/138 (25122)

1029 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/125 (24989)

1030 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/138 (25112); Nesâî, *Kübrâ* 1/181 (482); Mâlik, *Muvatta* 1/135 (358); Abdurrezzâk, *Musannef* 4/7 (4866)

1031 Dârakutnî, *Sünen* 1/246

1032 Ahmed İbn- Hanbel, *Müsned* 6/125 (24989)

1033 Taberânî, *Evsat* 7/113 (7010). Ayrıca bkz. Tirmizî, *Libâs* 38; Hâkim, *Müstedrek* 4/347 (7867)

1034 Muvatta, *Libâs* 4; Beyhakî, *Sünen* 2/235; İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/72

1035 Abdurrezzak, *Musannef* 3/133

1036 Ebû Dâvûd, *Menâsik* 34; İbn-i Mâce, *Menâsik* 23; Taberânî, *Kebîr* 23/280 (608). Hâlbuki ihram, hac ibadetinin yapıldığı zemini ifade etmektedir ve Ebû Hanîfe gibi büyük âlimler, bir kadının ihramda iken yüzünü açabileceğini ifade etmektedir. Zira zemin, ibadet zeminidir ve diğer zamanlara nispetle böyle bir zeminde fitne endişesi daha zayıftır. Ancak Annemiz'in hassasiyeti daha farklıdır ve o günkü uygulamada, ihramlı bile olsalar yanlarına yabancıların yaklaştığını görür görmez yüzlerini de kapattıklarını anlatmaktadır. Hatta bu hassasiyeti yaşarken karşılaştığı zorluklardan da bahseden Annemiz, her şeye rağmen bu titizlikten taviz verilmemesi gerektiğini kendi yaşadığı hâdiseleri hatırlatarak ifade etmektedir. Mesela Veda Haccı sırasında hastalanıp da yeniden ihrama girmek için kardeşiyle birlikte Ten'im'e gitmek zorunda kaldığında sıkıntı üzerine sıkıntı yaşamış, ancak her şeye rağmen ne o gün ne de daha sonraları aynı hassasiyetinden zerre miktar taviz vermemişti. Bu tavırlarıyla âdeta o, anlattıklarının hayal mahsulü değil, yaşanmış birer hakikat olduğunu perçinlemek istiyordu. Bkz. Buhârî, *Hayz* 15; Müslim, *Hacc* 111-113, 115; Ebû Dâvûd, *Menâsik* 23

1037 Bkz. Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/219 (25883); İshâk İbn-i Râhûye, *Müsned* 3/726 (1333)

1038 Buhârî, *Tefsir* 31; Ebû Dâvûd, *Libâs* 33; Beyhakî, *Sünen* 2/234 (3075)

1039 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/41, 173, 198, 267 (24186, 25446, 25668, 26347); Tirmizî, *Edeb* 43; İbn-i Mâce, *Edeb* 38; Dârimî, *İsti'zân* 23

1040 Bkz. Kurtubî, *el-Câmi'* 14/157

1041 Ebû Dâvûd, *Teraccül* 4; Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 6/117 (24905); 6/138 (25122); Nesâî, *Kübrâ* 5/419 (9365); Beyhakî, *Sünen* 5/61 (8905), 7/311 (14608)

1042 Bu öyle bir fedâkârlıktır ki Kıyâmet'e kadar Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) ve babası Hazreti Ebû Bekir'in yanında yatma hakkı olduğu halde ve bu vesile ile Resûlullah'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) ziyarete gelen her bir mü'minin duasına mazhar olmak gibi bir fâikiyeti bir kenara bırakmış ve bu hakkını Hazreti Ömer'e vermiştir! Bugün ne Hazreti Âişe'nin (radıyallahu anhâ) ne de diğer annelerimizin (radıyallahu anhünne) başında bir mezar taşı bile bulunmamaktadır!

1043 Buhârî, Fezâilu's-Sahâbe 8; Beyhakî, Sünen 4/58 (6874); İbn-i Ebî Şeybe, Musannef 3/34 (11858); 7/436 (37059)

1044 Buhârî, Tefsîr 24/3; Ahmed İbn-i Hanbel, Müsned 4/297 (2496); Hâkim, Müstedrek 4/9 (6726). Abdullah İbn-i Abbâs'tan sonra Âişe Validemiz'in yanına yeğeni Abdullah İbn-i Zübeyr girmiş ve Hazreti Abdullah'a söylediklerini aktardıktan sonra benzeri şeyleri yeğenine de söylemiştir. Bkz. Buhârî, Tefsîr 24/3

1045 Hazreti Âişe'nin (radıyallahu anhâ), hicretten 56 (İbn-i Asâkir, Târîh 3/200), 57 (Hâkim, Müstedrek 5/5 (6770); İbn-i Abdilberr, İstîâb 2/548; 3/200, 201; İbn-i Hacer, İsâbe 7/190; Zehebî, Târîhu'l-İslâm 3/640, 4/83, 127; Iber 1/45; Siyer 3/192; İbn-i Asâkir, Târîh 3/200, 201) veya 59 (İbn-i Abdilberr, İstîâb 2/108; Tehzîbü'l-Kemâl 16/560; İbn-i Kesîr, Bidâye 8/99) yılında vefat ettiği de söylenmektedir.

1046 Hâkim, *Müstedrek* 5/7 (6775); İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/202, 203

1047 Hazreti Muâviye zamanıydı ve Ramazan ayının 17. günüydü ve günlerden de Çarşamba idi. Detaylar için bkz. Hâkim, *Müstedrek* 5/6 (6773); İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/80; İbn-i Hacer, *İsâbe* 7/190; İbnü'l-Esîr, *Kâmil* 3/308, 520; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/548; İbn-i Kesîr, *Bidâye* 8/99; Zehebî, *Iber* 1/46; *Târîhu'l-İslâm* 3/640, 4/83, 127; *Siyer*

3/192; İbnü'l-İmâd, *Şüzürâtü'z-Zeheb* 1/308 İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/201, 202

1048 Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)*, vefat ettiği gün 63 (Zehebî, *Târîhu'l-İslâm* 3/641; *Siyer* 2/ 193. Bu kaynaklara göre o, vefat ettiğinde 63 yaşını birkaç ay geçmiştir.), 65 (Zehebî, *Iber* 1/43), 66 (İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/78; İbnü'l-Esîr, *Kâmil* 4/363; Zehebî, *Iber* 1/60; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm* 4/127; İbnü'l-İmâd, *Şüzürâtü'z-Zeheb* 1/308; İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/203), 67 (İbn-i Kesîr, *Bidâye* 8/99) ve 68 gibi farklı rakamlar zikredilmektedir ki bunların hepsi de onun *(radıyallahu anhâ)*, Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile dokuz yaşında iken evlendiği esas alınarak söylenmiş rakamlardır. Hâlbuki Hazreti Âişe'nin *(radıyallahu anhâ)*, Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* ile evlendiği günkü yaşıyla ilgili başka çok sayıda delil söz konusudur ve bunların bütünü bir arada değerlendirildiğinde onun, 17-19 yaş aralığında bir dönemde evlendiği anlaşılmaktadır ki konuyla ilgili geniş bir çalışma, kitap olarak yayına hazırlanmaktadır.

1049 Âişe Validemiz hakkında geniş bilgi için bkz. Haylamaz, *Mü'minlerin En Mümtaz Annesi Hazreti Âişe*, Işık Yayınları, İstanbul

1050 Hâkim, *Müstedrek* 5/5, 7 (6771, 6776); İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/202, 203

1051 Hâkim, *Müstedrek* 5/5, 7 (6771, 6776); İbn-i Asâkir, *Târîh* 3/203

1052 İbn-i Sa'd, *Tabakât* 8/61, 62, 64; İbn-i Abdilberr, *İstîâb* 2/548; İbn-i Hacer, *İsâbe* 7/190; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm* 3/640, 4/127; Doğrul, *Asr-ı Saâdet* 2/142

Ümmü Seleme

Âişe Validemiz'den sonra en çok hadîs rivayet eden annemiz, Ümmü Seleme Validemiz'dir; hadîs kaynaklarında onun rivayet ettiği 378 hadîs bulunmaktadır. Bu yönüyle o, 200 ile 1.000 arasında hadîs rivayet eden ve kendilerine "ashâb-ı miîn" denilen on kişiden birisidir. Rivayet ettiği hadîslerden öyleleri vardır ki sahâbe arasından onları sadece Hazreti Ümmü Seleme nakletmiş ve üstelik hâdisenin bütün detaylarını resmetmiştir; mesela, Habeşistan'a hicret sonrasında Mekkelilerin gönderdiği elçiler ve oraya gelişlerinden itibaren yaşanılanları en geniş şekilde anlatan Ümmü Seleme Validemiz'den başkası değildir.

Bazı kaynaklar, İslâm'ın doğduğu günlerde, Kureyş içinde okuma yazma bilen 17 insandan bahsederler ki onlardan birisi, kocası Ebû Seleme Hazretleri ile Hazreti Ümmü Seleme Validemiz'dir *(radıyallahu anhümâ)*.[1053] Bu yönüyle onu kader, risâlet mektebinin has bir talebesi olarak âdeta küçüklüğünden itibaren hazırlamış gibidir.

Fıtratı itibariyle yakınlık duyduğu Hazreti Âişe *(radıyallahu anhâ)*, aynı zamanda onun en yakın ders arkadaşıdır; Hazreti Âişe'den sonra Allah Resûlü'ne en çok soru soran ve böylelikle birçok bilinmezi bilinir hâle getiren yine odur; kadınların da ihtilam olup olmaması,[1054] gusül abdesti alırken saç örgülerinin çözülüp çözülmemesi[1055] ve kendi çocuklarına yaptığı iyiliğin sevap olarak yazılıp yapılmayacağı[1056] gibi hususları Efendimiz'e *(sallallahu aleyhi ve sellem)* soran, Ümmü Seleme Validemiz'dir. "Onların Rabbi de dualarına şöyle icabet buyurdu: "Sizden gerek erkek, gerek kadın, hayır işleyen hiçbir kimsenin çalışmasını zayi etmem. Çünkü siz birbirinizdensiniz, birbirinizden farkınız yoktur. Benim rızam için hicret edenlerin, vatanlarından sürülenlerin, Benim yolumda işkenceye, zarara uğrayanların, Benim yolumda savaşanların ve öldürülenlerin, elbette kusurlarını örtecek ve elbette onları Allah tarafından mükâfat olarak içinden ırmaklar akan cenetlere yerleştireceğim. En güzel ödüller Allah'ın yanındadır.",[1057] "Bir de Allah'ın kiminize kiminizden daha fazla verdiği şeyleri temenni etmeyin! Erkeklere çalışmalarından nasipleri olduğu gibi kadınlara da çalışmalarından nasipleri vardır. Çalışın da siz daha hayırlı şeyleri Allah'ın fazlından isteyin. Allah her şeyi hakkıyla bilir."[1058] ve "Allah'a teslim olan erkekler ve teslim olan kadınlar, İslâm dinine iman eden erkekler ve iman eden kadınlar, taate devam eden erkekler ve taate devam eden kadınlar, dürüst erkekler ve dürüst kadınlar, sabreden erkekler ve sabreden kadınlar, mütevazı erkekler ve mütevazı kadınlar, hayır yolunda infak eden erkekler ve infak eden kadınlar, oruç tutan erkekler ve oruç tutan kadınlar, ırzlarını koruyan erkekler ve ırzlarını koruyan kadınlar, Allah'ı çok zikreden erkekler ve çok zikreden kadınlar var ya, işte Allah onlara mağfiret ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır."[1059] mealindeki âyetlerin, onun sorduğu sorular akabinde indirildiği bilinmektedir. Benî Kurayza hakkındaki duruşundan dolayı kendisinin Mescid'in direğine bağlayan ve affına ferman gelmeden de onu çözmeyeceğine dair yemin eden Ebû Lübâbe Hazretleri'nin tevbesinin kabul olduğunu bildiren "Diğer bir kısmı ise günahlarını itiraf ettiler. Onlar iyi işlerle kötü işleri birbirine karıştırdılar. Onlar tövbe ederlerse umulur ki Allah da onların tövbelerini kabul buyurur; çünkü Allah, Gafûr'dur, Rahîm'dir."[1060] mealindeki âyet ile Tebûk Gazvesi'ne gitmekte geciken ve

kendilerine 40 gün ceza verilen üç kişinin affına ferman çıktığını ifade eden, "Allah, savaştan geri kalan ve haklarındaki hüküm ertelenen o üç kişinin de tövbelerini kabul buyurdu. Çünkü onlar öylesine bunaldılar ki bütün genişliğine rağmen dünya başlarına dar geldi; vicdanları da kendilerini sıktıkça sıktı. Nihayet, Allah'ın cezasından, yine Allah'ın kapısından başka sığınacak hiçbir yer olmadığını anladılar da bundan sonra önceki iyi hallerine dönsünler diye Allah onları tövbeye muvaffak kıldı. Çünkü Allah, Tevvâb'tır, Rahîm'dir."[1061] mealindeki âyet de Resûlullah'ın *(sallallahu aleyhi ve sellem)* onun hücresinde bulunduğu bir sırada inmiş ve evinin kapısına çıkarak bu müjdeyi ilk duyuran da yine Ümmü Seleme Validemiz olmuştu.[1062] Dıhyetü'l-Kelbî suretinde Cibrîl-i Emîn'i gören ender annelerimizden birisi de o idi.[1063]

Fahr-i Âlem Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, bilhassa ikindi namazlarından sonra annelerimizin yanına uğrar ve hâl-hatırlarını sorup bir müddet onlarla sohbet ederdi ki namaz sonrasında kapısını çaldığı ilk annemiz, çoğunlukla Ümmü Seleme Validemiz olurdu.[1064]

Aynı zamanda onun, Ehl-i Beyt'ten sayılma gibi bir hususiyeti bulunmaktadır; Ümmü Seleme Validemiz'in hücresinde bulunduğu bir gün Peygamber Efendimiz *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, Hazreti Hasan'ı bir dizine, Hazreti Hüseyin'i de diğer dizine oturtmuş, Hazreti Ali ve Hazreti Fâtıma'yı da yanına alarak üzerlerine siyah bir örtü örtüp:

- Elçi melekler: "Sen, dediler, Allah'ın emrine mi şaşırıyorsun? Ey ev halkı! Allah'ın rahmeti ve bereketi sizin üzerinize olsun. O gerçekten her türlü hamde lâyıktır, hayır ve ihsanı boldur.",[1065] mealindeki âyeti okumuştu. Ardından da:

- Allah'ım! İşte bunlar, benim ehl-i beytimdir; olumsuzluk adına ne varsa sen, onu onlardan uzak tut ve onları tertemiz kıl, diye niyâzda bulundu. Yaşanan bu müstesna durumu görüp şahit olan ve kendi hücresinde yaşanan böyle tarihi bir hâdisenin dışında kaldığı için oldukça üzülen Ümmü Seleme Validemiz ağlamaya başlayınca Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* sordu:

- Niçin ağlıyorsun; seni ağlatan da ne?

Resûlullah'ın bu sorusuyla ümitlenen boynu bükük Ümmü Seleme *(radıyallahu anhâ)*:

- Yâ Resûlallah, dedi. "Yakınlarına öyle hususi bir iltifat ettin, onları öyle bir meziyet ile tarif ettin ki beni ve kızımı[1066] bu iltifat ve meziyete dâhil etmedin! Ya, ben yâ Resûlallah? İşte bak, ben de onlarla birlikteyim!"

Belki de hayır ve yümün peşinde bir insan olarak onun böyle yapacağını bilen Rahmet Peygamberi *(sallallahu aleyhi ve sellem)*, ona döndü ve:

- Sen de Ehl-i Beyt'tensin,[1067] buyurdu.[1068]

Risâlet mektebinde devşirdiklerini yarım asırdan fazla bir zaman zarfında insanlar ile paylaşan ve Allah Resûlü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanındaki safveti milimi milimine yaşayan Ümmü Seleme Validemiz *(radıyallahu anhâ)*, zühd ü takvâ ile geçirdiği hayatını ibâdet ü tâat ile süslemiş ve eline geçen her şeyi fakirlere ulaştırıp, bunu başkalarına da tavsiye

etmişti. Zamanının çoğunu oruçla geçirir, namaza ve özellikle de namazı vaktinde kılmaya ayrı bir özen gösterirdi. Dini yaşamada, temsili mükemmel, kulluğu da tam bir model idi.

Hayatının son dönemine yaklaştığında fitne kazanı bir hayli kaynamış, çok masum insanı da içine alarak İslâm dünyasının yüzünü karartacak hâdiseler cereyan etmeye başlamıştı. Kerbelâ'dan gelen acı haberi aldığında dizlerinin bağı çözülmüş ve bayılmıştı; zira Allah Resûlü'nün *(sallallahu aleyhi ve sellem)* başını okşayıp sevdiği biricik torununu Hazreti Hüseyin ve yanındaki Ehl-i Beyt'i hunharca şehîd etmişlerdi! Nasıl üzülmesin ki daha düne kadar, duru ve beklentisiz insanların omuzlarında dalga dalga yükselen din bugün, onu kendi ikbâline basamak yapmak isteyenlerce vahşetlerine paravan yapılıyor ve yine "din" denilerek insanlık dışı nice vahşetlere imza atılıyordu!

Aileden birisi olarak Allah Resûlü'nü *(sallallahu aleyhi ve sellem)* temsil eden son insan olması yönüyle o gün bu vahşetten rahatsız olup zulümden bîzâr olanlar Ümmü Seleme Validemiz'e geliyor, taziyelerini arz ediyor ve dini, Resûlullah *(sallallahu aleyhi ve sellem)* zamanındaki samimiyetle yaşamayı arzu edenlere kan kusturulduğu bu acı hâdiseler dolayısıyla duydukları üzüntüyü dile getiriyorlardı!

.. ve hicretin 61. yılına gelindiğinde, Efendimiz'den sonra yarım asırlık bir dönemi nübüvvet ışığıyla aydınlatan Ümmü Seleme Validemiz de *(radıyallahu anhâ)* ruhunun ufkuna yürüdü.[1069]

Cenaze namazını, Ebû Hureyre Hazretleri kıldırdı ve o da diğer annelerimiz gibi Cennetü'l-Bakî'ye götürülerek toprağa tevdî edildi. Onu mezarına, oğulları Seleme ve Ömer indirdi. O gün Ümmü Seleme *(radıyallahu anhâ)*, 84 yaşındaydı.

Böylelikle, hâne-i saâdetin son temsilcisi Annemiz de ebediyete intikal etmiş oluyordu!

Allah *(celle celâlühû)* hepsinden razı olsun ve bizleri de şefaatlerinden mahrum etmesin! Âmîn.

1053 Belâzurî, *Fütûhu'l-Buldân* 454

1054 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 44/110 (26503); Taberânî, *Kebîr* 23/263, 297, 414 (553, 659, 998)

1055 Taberânî, *Kebîr* 23/296 (657)

1056 Ahmed İbn-i Hanbel, *Müsned* 44/122 (26509); Taberânî, *Kebîr* 23/342 (796)

1057 Âl-i İmrân Sûresi 3/195

1058 Nisâ Sûresi 4/32

1059 Ahzâb Sûresi 33/35

1060 Bkz. Tevbe Sûresi 9/102

1061 Bkz. Tevbe Sûresi 9/118

1062 Suyûtî, Lubâbu'n-Nukûl 1/111

1063 Bkz. Müslim, Fezâilu's-Sahâbe 100

1064 Bunu anlatırken Hazreti Âişe (radıyallahu anhâ), diğerlerine göre daha büyük olduğu için ondan başladığını ve Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem), en son da kendisine geldiğini anlatmaktadır. Bkz. Sâlihî, Sübülü'l-Hüdâ 11/190

1065 Hûd Sûresi 11/73

1066 Bu sırada kızı Zeyneb'in de yanında olduğu ve onu işaret ettiği ifade edilmektedir.

1067 İbn-i Hanbel, Müsned 44/161, 173 (26539, 26550); Taberânî, Kebîr 23/286, 308, 357, 393 (627, 696, 839, 939); Heysemî, Mecmau'z-Zevâid 9/166. Bazı kaynaklarda Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) sözü "Sen ve kızın da.." şeklindedir. Bkz. Taberânî, Kebîr 24/281 (713); Heysemî, Mecmau'z-Zevâid 9/171; İbn-i Asâkir, Târîh 3/209

1068 Konuyla ilgili rivayetler birleştirilerek verilmiştir.

1069 Ümmü Seleme Validemiz'in, 57, 59, 62 veya 63. yılda vefat ettiği de ifade edilmektedir.